תלמוד בבלי · ראשונים · ריטב״א · סדר נשים

ריטב"א על כתובות

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ריטב"א על כתובות

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ריטבא-על-כתובות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 10
דף ג. 11
דף ג: 13
דף ד. 15
דף ד: 17
דף ה. 19
דף ה: 20
דף ו. 22
דף ו: 23
דף ז. 27
דף ז: 28
דף ח. 33
דף ח: 37
דף ט. 38
דף ט: 42
דף י. 44
דף י: 46
דף יא. 46
דף יא: 50
דף יב. 52
דף יב: 54
דף יג. 56
דף יג: 59
דף יד. 61
דף יד: 63
דף טו. 68
דף טו: 71
דף טז. 74
דף טז: 76
דף יז. 78
דף יז: 80
דף יח. 81
דף יח: 82
דף יט. 86
דף יט: 87
דף כ. 92
דף כ: 97
דף כא. 99
דף כא: 102
דף כב. 105
דף כב: 107
דף כג. 109
דף כג: 114
דף כד. 115
דף כד: 116
דף כה. 118
דף כה: 120
דף כו. 122
דף כו: 125
דף כז. 127
דף כז: 129
דף כח. 131
דף כח: 134
דף כט. 135
דף כט: 136
דף ל. 138
דף ל: 139
דף לא. 140
דף לא: 141
דף לב. 143
דף לב: 145

דף לג. 147
דף לג: 148
דף לד. 148
דף לד: 149
דף לה. 154
דף לה: 155
דף לו. 157
דף לו: 158
דף לז. 160
דף לז: 162
דף לח. 163
דף לח: 164
דף לט. 166
דף לט: 168
דף מ. 169
דף מ: 172
דף מא. 174
דף מא: 175
דף מב. 178
דף מב: 179
דף מג. 184
דף מג: 186
דף מד. 191
דף מד: 193
דף מה. 195
דף מה: 198
דף מו. 199
דף מו: 200
דף מז. 201
דף מז: 203
דף מח. 205
דף מח: 206
דף מט. 208
דף מט: 209
דף נ. 210
דף נ: 211
דף נא. 211
דף נא: 213
דף נב. 214
דף נב: 217
דף נג. 218
דף נג: 221
דף נד. 223
דף נד: 226
דף נה. 229
דף נה: 231
דף נו. 232
דף נז. 234
דף נז: 238
דף נח. 239
דף נח: 242
דף נט. 246
דף נט: 250
דף ס. 254
דף ס: 256
דף סא. 257
דף סא: 258
דף סב. 260
דף סב: 260
דף סג. 261
דף סג: 266
דף סד. 270
דף סד: 276
דף סה. 278

דף סה: 280
דף סו: 281
דף סו: 284
דף סז: 285
דף סז: 286
דף סח: 286
דף סח: 288
דף סט: 289
דף סט: 291
דף ע: 291
דף ע: 294
דף עא: 295
דף עא: 296
דף עב: 298
דף עב: 302
דף עג: 304
דף עג: 305
דף עד: 312
דף עד: 315
דף עה: 315
דף עה: 316
דף עו: 317
דף עו: 320
דף עז: 323
דף עז: 326
דף עח: 326
דף עח: 328
דף עט: 329
דף עט: 331
דף פ: 333
דף פ: 335
דף פא: 336
דף פא: 339
דף פב: 341
דף פב: 342
דף פג: 343
דף פג: 346
דף פד: 348
דף פד: 351
דף פה: 353
דף פה: 356
דף פו: 359
דף פו: 362
דף פז: 367
דף פז: 370
דף פח: 371
דף פח: 374
דף פט: 376
דף פט: 380
דף צ: 382
דף צ: 385
דף צא: 387
דף צא: 389
דף צב: 392
דף צב: 394
דף צג: 395
דף צג: 398
דף צד: 401
דף צד: 405
דף צה: 406
דף צה: 408
דף צו: 410
דף צו: 412
דף צז: 414

דף צז: 417
דף צח. 419
דף צח: 420
דף צט. 422
דף צט: 423
דף ק. 423
דף ק: 424
דף קא. 425
דף קא: 428
דף קב. 431
דף קב: 434
דף קג. 436
דף קג: 438
דף קד: 438
דף קה. 439
דף קה: 440
דף קו. 440
דף קו: 441
דף קז. 441
דף קז: 443
דף קח. 444
דף קח: 446
דף קט. 447
דף קט: 448
דף קי. 450
דף קי: 451
דף קיב. 452

דף ב.

פרק ראשון

בתולה נשאת ליום ד' כך הנרסא ברוב הספרים. והא דלא קתני ביום ד' רמז שאע"פ שהגיע זמנה בא' בשבת ממתיני' ליום ד' שלאחריו וכדמפ' טעמא בגמרא. והא דקתני בתולה ולא קתני הבתולה כדקתני התם האשה ניקנית פירשו בתוס' דבשלמא התם דקאי אקרא דכתיב כי יקח איש אשה קתני האשה כלו' אותה אשה שאמר הכתוב אבל הכא דתקנתא דרבנן היא והשתא פתחו בדינא קתני בתולה.

שפעמיים בשבת. פי' לבתולה קאמר טעמא והא דלא פירש טעמא לאלמנה שקדו או משום ברכה כדאיתא בגמרא משום דלא קביעי דאי אדם בטל הוא ולא איכפת לי' בברכה נשאת בכל יום והא דלא קתני אבתולה טעמא דשקדו דאי טרח לי' נשאת בא' בשבת הלכך נקיט טעמא משום דאיקרורי דעתא דקביעי ושייך בכל אדם:

שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד. פירש"י בעוד שכעסו עליו כדי שלא תתקרר דעתו ויקיימנ' באיסורו מתוך שישכים לב"ד יצא הקול ויבואו עדים שזינתה תחתיו. ולפי פי' זה יש אומרים דתקנתא דמתניתין לא היתה אלא באותם שהוא צריך לעדים לאוסרה עליו אבל היכא דלית בהו אלא חד ספקא כגון אשת כהן דאפילו באונס אסורה אי נמי באשת ישראל שקדשה פחות משלש שנים ויום אחד לא תקנו כלום חכמים שהרי הוא אוסרה על עצמו וא"צ ב"ד. והקשה בתוס' מדאמרינן בגמרא אמר אביי אף אנן נמי תנינא בתולה נשאת דאלמא משנתינו באותם שהוא נאמן לאוסרה עליו ולא באותם שצריך עדים ואי איתא דעבדו רבנן תקנתא לשאר נשים מנא ליה דס"ל במתניתין שהוא נאמן. ויש מתרצים לפי' רש"י ז"ל דלעולם משנתינו בעדים דווקא ומיהו הא דאמר ר"א באומר פתח פתוח מצאתי שהוא נאמן הוה קמ"ל דקים ליה בפתח פתוח מצאתי כדאיתא התם והיינו טעמא דאמר אביי אף אנן נמי תנינא דקים ליה דאי לא קים ליה בפתח פתוח לא היו חוששים חכמים לעשות תקנה משום שיבואו עדים שזינתה. ור"ת ז"ל פי' משנתינו באותה שהם בנית חד ספיקא כגון אשת כהן וקטנה בת ישראל כדי שישכים לב"ד ויאמרו לו שהיא אסורה עליו דאלו לאותן שצריכין עדים מילתא דלא שכח הוא שיבואו עדים כדאמרינן בגיטין זנות מלתא דלא שכיח בעדים ומלתא דלא שכיח לא עבדו רבנן תקנתא זו שפעמים יבוא ממנה ביטול פרי' ורביה והיינו דמסיים ממתניתין לר"א דלא סגי דתהוי מתניתין אלא באותן שהוא נאמן בלא עדים והביאו ראיה מירושלמי שאמר (שזו) [שלא] יכנוס בב' ונהגו העולם לכנוס בשלישי ובעי מה בין שני לשלישי ופריק אינו שוה משתקא יום אחד למשתקא שני ימים ובעי כשמשתקא שני

ימים מה בכך ומשני שמא יערב עליו המקח ופריך ויערב עליו ומשני משום דרבי אלעזר דאמר האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו ואין פירוש זה נכון כיון דתקינו בתולה סתם הא כל בתולה במשמע ותו היכא עבדו רבנן תקנת' משום אשת כהן וקטנה בת ישראל והוה מעוטא דמעוטא אלא וודאי הנכון דתקנה הוא לכולהו ומשום כולהו נצרכה דאלו משום אשת כהן וקטנה בת ישראל לחוד מעוטא דמעוטא נינהו ואלו משום בתולה לחוד לא שכיח שיבואו עדים שזנו והיינו דסייעי' אבייי לר"א ממתניתין דאי לאו דאיכא נמי אותן שהוא נאמן עליו שישכים לב"ד לא הוו עבדי רבנן תקנתא משום אידך לחוד ואפילו רש"י ז"ל כך רצה לומר דלא סוף דבר תימא כבר תקנו חכמים כן מפני אותן שהוא נאמן לחוד אלא אפילו לאותן שהוא אינו נאמן מהני תקנתא שיצא הקול ויבואו עדים והירושלמי נמי אחד מתרי טעמי נקט:

אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי. פירוש לאיזה נפקות' אמר יום ד' לבדו שהרי יכולה להנשא בא' בשבת שיכול להשכים לב"ד. וליכא למימר דתנא חדא מנייהו נקט. חדא דא"כ הוה ליה לתפוס אחד בשבת שהוא קודם ועוד דבתחלת המסכתא לא היה לו לסתום דבריו כן ועוד שום תנא לישתמיט וליתני באחד בשבת לפי ששנינו הגיע זמן ולא נשאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה פי' דהא דנקט ד' דווקא אינו משום זמן נישואין דוודאי אפילו א' בשבת ראוי לנשואין אלא משום דין מזונות נקיט ליה באם הגיע הזמן בא' בשבת אינו מעלה לה מזונות וע"ז תמה רב יוסף ואמר תלי תניא דמפרש טעמא בדתני' דלא מפרש טעמא כלו' היכא אמרי' דקתני תנא דמתני' דמפרש טעמא משום דהשכמה לב"ד יהא טעמו משום מזונות דאידך מתניתין דהגיע זמן דלא מפ' ביה טעמא שאותו זמן יהיה יום ד' דבשלמא אי פריש התם דהגיע זמן היינו יום ד' הוה אפשר לומר דהכא אגב אורחא בעי תנא לאשמועינן ההוא דינא ואע"ג דלאו דוכתא הכא אבל השתא דהתם לא מפרש טעמא היכא תליא ביה מתניתין דהכא דמפרש טעמא דשייך באחד בשבת. וא"ת בלא"ה ה"ל להתמהא כיון דאחד בשבת ראוי לנשואין למה אינו מעלה לה מזונות. וי"ל דאה"נ אבל הא עדיפא ובכלנה דהא איתא נמי להאי.

אלא אי אתמר הכי אתמר פי' דע"כ איפכא אתמר דמתניתין דהכא לא מתפרש' ממתני' דהתם כדאמר מעיקרא אלא מתניתין דהתם מתפרשא ממתני' דהכא כדמפ' ואזיל ומשום דר"י חלה ושכח תלמודו מחמת אונסו כי יהיב טעמא במימרא אתקני מסברא דע"כ איפכא אמר שמואל והא דאמר אמר רב יוסף וכולי דמשמע דלאו רב יוסף גופא מתקן

לה לא היא אלא לישנא דרב אשי היא ויש שאין גורסין אמר רב יוסף וכן אומר מורי הרשב"א ז"ל דלא גרסי' וכ' וא"צ למחוק כל הספרים דגרסי' ליה.

שקדו חכמים על תקנות בנות ישראל שיהא טורח בסעודה. פירוש ויש בזה תקנות בנות ישראל שלא יעליל עלי' בטענת בתולים שאין אדם טורח בסעודה כל כך בכדי:

ועכשיו ששנינו שקדו פי' משום דברייתא היא לקמן קאמר ששנינו אי נמי כיון דשקדו הוי טעמא דמתניתין הו"ל כאלו שנינו כן בפירוש וזה יותר נכון דלשון ברייתא לא הו"ל למימר הכי כיון דלא אדכרא כלל במתניתין וא"ת ולמה ליה למימר ועכשיו ששנינו שקדו דלא נתפרש במתניתין לימא ועכשיו ששנינו יום ד' מהי טעמא דלתהווי וי"ל דאי תהוי טעמא דיום ד' משום ברכה כבר קפרא דלקמן לא מפטר ממזונות דהתם משום תקנ' דידי' הוא דמתחייב אפו"ר אבל השתא דטעמא משום שקדו הוי תקנה דידה דלפטר ממזונות וא"ת ומנ"ל דטעמא דמתניתין משום שקדו דילמא משום ברכה כבר קפרא דלקמן וי"ל דכיון דמתני' בתקנות בנות ישראל מיירי מסתמא כלו חד טעמא דמילתא ועוד נראה לי דבמתניתין איכא רמיזה קצת מדקתני שאם היה לו טענות בתולים דמשמע שאם היה לו טענה אמיתית דקים ליה ולא לימא בדדמי והיינו ודאי בשטרח בסעודה שלשה ימים:

לפיכך חלה הוא או שחלתה היא כו' פירש רב יוסף לקמן קאמר דהא ליתא בלישנא קמא דשמואל לכן פירש"י ז"ל דדוקא בשחלה כשהגיע זמן אבל הגיע זמן ואח"כ חלה כיון דנתחייב במזונותי' אינו נפטר וכן נמי לענין יבם ליבמה ועמד בדין וברח נזונו משל יבם אמר בירושלמי חלה כמו שברח או שפרסה נדה פי' בתוס' דלאו למימרא דנדה לאו בת חופה משום דלא חזייא ליחוד דהא קיימ"ל במס' יבמות שיש חופה לפסולים וכ"ש נדה שיש לה שעת הכושר אלא טעמא דהכא שכל אדם רוצה לעשות חופה בטהורה דראוי' לביאה כדי שלא יעכב ביאתו ודומיא דחלה הוא או שחלת' היא ועכשיו שאנו נוהגין אפילו לכתחילה לעשות חופה לנדה זהו לפי שאנו קהל מועט ושמא יבוא עיכוב לנשואין אם נמתין עד שתטהר וזה שלא כדברי הרא"ש והרמב"ם ז"ל שהנדה אין חופתה חופה דכיון דלא חזיא ליחוד ומה שכתבו תוספות עיקר וכן פי' הר"מ ז"ל וכן נהגו:

או דלמא אמרה ליה נסתפחה שדהו. איכא דמקשה דהא גבי קטלנית אמרי' דמזלה גרם ולאו מלתא היא דהא בקטלי דבעלת תלינן בדידה דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו אבל הכא לענין פריה ורביה כל עכובא דאתי מחמתו הוא דאיהו הוא דמיפקד אפריה ורביה:

דף ב:

לא נישאו לא קתני אלא לא נשאו וא"ת וכי נקוד הוא דדילמא לא נישאו קתני ותירץ ר"י ז"ל דכיון דגבי בעל לא קתני רישא אלא לשון יחיד כדקתני כך נותנין לאיש הוה ליה למיתני הגיע זמן ולא נשא וא"ת הכי הוה ליה למימר לא נשאו ויש לומר דאה"נ קאמר דעל כרחך האי לישנא דמתניתין לא מגרש לא נישאו אלא לא נשאו ורבי יחיאל פי' דדייק ליה מדקתני אוכלת משלו דאי לא נישאו קתני כיון דבדידיה קאי ונקיט ליה בלשון רבים הוה ליה למימר אוכלת משלהם אבל וודאי לאשמועינן דלא נשאו ובדידהו מיירי דחיק נפשיה ולא קחני משלהם וקתני אוכלת משלו כלומר אוכלת כל אחת ואחת מבעלה. אלא לאו דאיתניס כי האי גוונא פי' כגון שחלתה היא או שפרסה נדה וכל שכן שחלה הוא:

רב אשי אמר לעולם אימא לך כל אונסא לא אכלה ואפילו עיכוב דאונס כגון שחלה הוא ובדין הוא דלתני לא נשאו פירש דמשמע לא נשאו במזיד ואיידי דתני רישא בדידה תני נמי סיפא בדידה וא"ת אדרבה בדידהו אייריי דקתני כשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש וקתני בתר הכי הגיע זמן וכו' י"ל דמ"מ עיקר מתניתין בדידה תנא לה נותנין לבתולה וכו' ואח"כ בלשון תחלה כשם שנותנין לאשה וכו' ועיין בתוס' ד"ה אלא לא נשאו וא"ת וכיון דלא נשאו משמע עכובא וי"ל אע"ג דלא נשאו משמע שמעכבין אינהי שפיר איכא למשמע שלא נשאו שלא אבו הבעלים לישא אותן תוספות:

אמר רבא ולענין גיטין אינו כן כלומר שאין הבעל יכול לטעון טענת אונס לבטל את הגט שאם נתן גט על תנאי ונתקיים התנאי כי אע"פ שמחמת האונס נתקיים התנאי הרי הוא גט לאפוקי אם לא נתקיים התנאי כי אע"פ שמחמת האונס לא נתקיים אין הגט גט דסוף סוף לא נתקיים התנאי וזה ברור וע"כ אונס דאיירי ביה רבא היינו אונס דשכיח ולא שכיח דאלו אונסא דשכיחא דכולי עלמא אין אונס כדאמרינן לקמן ודלמא אונסא דשכיח שאני ואפילו בממון ג"כ אין אונס ואלו אונסא דלא שכיח אפילו לענין גיטא יש אונס כדאיתא בהדי' פרק מי שאחזו א"ו כדאמרינן וכן פירשו בתוס' מנא ליה לרבא האי:

מת הוא דאינו גט הא חלה ה"ז גט פירש"י ז"ל דאי לא לאשמועינן חלה וכ"ש מת שאין לך אונס גדול ממיתה והקשו עליו בתוס' דלעולם אימא לך יש אונס ואלו קתני חלה ה"א דוקא חלה אבל מת אין אונס דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם דהכי דחי לקמן בשמעתין לכך פירשו ז"ל דייקי מיתורא דמשום גופיה לא נצרכא דהא ידעינן דאין גט לאחר מיתה כלומר אפילו התנה בפירוש שלא יפטור מחמת האונס מ"מ כשמת אינו גט משום דאין

גט לאחר מיתה וא"ת כיון דאיכא למיתלי טעמא דמתניתין משום אונס היכא שמעינן מינה דאין גט לאחר מיתה וי"ל דא"כ ליתנייה במעכשיו ומדלא קתני מעכשיו שמעי' דבטוליה דגט היינו טעמא דמשום דאין גט לאחר מיתה:

ודלמא לאפוקי מדרבותינו תני סיפא דאם לא באתי לאשמועי' דלא נימא זמנו של גט מוכיח עליו וא"ת הא נמי מרישא שמעי' לה מדקתני לא אמר כלום וי"ל דאם לא קתני אלא רישא בלחוד הוה אמינא דמיירי שאין בו זמן וא"ת אם אין בו זמן בלא"ה נמי פסול כגון שאין בו זמן מסויים אלא שכתוב בו שבוע שנה או חודש דליכא למימר בזה זמנו של שטר מוכיח עליו אבל השתא ממשנה יתירה דקתני סיפא אשמועינן יש בו זמן מסויים אינו גט דלא אמרי' זמנו של שטר מוכיח עליו ויש עוד בזה תירוצים אחרים אבל זה קל להבין:

אלא רבא סברא דנפשיה קאמר משום צנועות ומשום פרוצות כלומר דעבדו רבנן תקנתא משום צנועות ומשום פרוצות דלא לעגן צנועות שלא כדין ולא ליקלקלין פרוצות כשיעמדו על הדין ולא יוכל למחות בידם וכדמפרש ואזיל:

משום צנועות דאי אמר דלא להוי גיטא זמנין דלא אנוס וסברה אנוס ומיעגנא ויתבי כך הגירסא בכל הספרים שלנו ויש גורסי' **ואמרה אנוס וכו'** פירוש שאומרת כן מבלי שיהא לבה נוקפה או שתשמע שום אמתלא דאי סברה הכי מה צנועות שייך כאן והא סברה דאניס וא"צ למחוק הגרסא שלנו דאלו כל היכא דאיכא ראיה אין לה לחוש באונס הלכך בשלבה נוקפה וחוששת שהוא אונס צניעות גדול הוא לה ומעגנא לפנים משורת הדין:

דף ג.

ומשום פרוצות דאי אמרת לא להוי גיטא זמנין דאניס ואמרה לא אניס ומקרי ונסבי. פירוש זמנין דאניס יהיה קול בעיר מזה והיא אומרת לא אניס וכיון שאין לנו ראיה ברורה אין לנו למחות ביד' דאפ"ה אונס צריך לברר האונס:

כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. פי' אע"פ שאומר לה כדת משה וישראל הרי הוא כאלו התנה ע"מ שירצו חכמים וסתמו בפי' שבלבו ובלב כל אדם שהם דברים כדמפרש במס' קדושין בס"ד:

ואפקעינהו רבנן לקדושין מיניה פירוש דה"ל כאומר הרי את מקודשת אם ירצה אבא שאם לא רצה אינה מקודשת תינח דקדיש בכספא שהם קדושין דרבנן אבל קדיש בביאה שהוא דאורייתא מאי איכא למימר וליתא דקדושי כספא ושטר מדאורייתא הם כדאמרי' בפ' קמא דקדושין אלא הכי פירש תינח דקדיש בכספא דכי לא רצו חכמים בקדושין

יפקיעו הכסף ויבטלו השטר אבל קדיש בביאה היאך יפקיעו חכמים ומה יאמרו שתהא ביאתו דאע"ג דהריני בא עליך על מנת שירצה אבא ולא רצה האב אינה מקודשת קס"ד האב אינו חושש על ביאתו אבל חכמים היאך לא יחושו על ביאתו ומהדרינן דרבנן נמי שוויה לבעילתו בעילת זנות ויש מקשים אם כן נמצא יכול לחפות על בת אחותו שזנתה שיתן לה גט בענין שיהא שם אונס ולפקעו קדושין למפרע ויכולים ממזרים לטהר. ותירץ הרמב"ן ז"ל דלא קשיא שאם יחפה על בת אחותו ויצילנה בדין תבא עליו ברכה וממזירים נמי הלוואי שיטהרו. ועוד הקשה א"כ היאך ממיתין הבא על אשת איש שהרי התראת ספק שמא תבא היום או מחר לידי הפקעת קדושין. ולאו מלתא היא דאפילו למ"ד התראת ספק לא שמיה התראה כל כי האי גוונא כשמחוסר מעשה גמור לא חשיבא התראת ספק שא"כ נזיר ששתה יין היאך לוקה הרי יכול לישאל על נזירתו א"ו כדאמרן וכ"ש דקיימא לן התראת ספק שמה התראה כדכתיבנא במס' מכות בס"ד ועיין בתוס' השולח (דף ל"ג ע"א דהוסיף תירוץ אחר על קושיא ראשונה:

אמר רבא וכן לענין גיטין וכו' ולענין פסק ההלכה הסכימו רוב רבותינו ז"ל דהלכתא כלישנא קמא דרבא דלענין גיטין אין אונס דהכי סוגין במס' גיטין דאמרי' התם למאי ניחוש לה אי משום אונסים אין אונס בגיטין דאלמא קים לן דהכי הלכתא וא"ת כיון דהא תקנתא דרבא משום צנועות ומשום פרוצות הוא אפי' באונסי' דלא שכיחי נמי נימא הכי וי"ל דבמלתא דלא שכיח לא עבדי רבנן תקנתא. ולענין מזונות ארוסה שהגיע זמנה קיימא לן כרב יוסף דאמר כל אונסים לא אכלה דהא אסקה רב אשי ורבא נמי הכי ס"ל מדקאמר ולענין גיטין אינו כן וכן לענין גיטין אלמא דפשיטא ליה דלענין מזונות אפי' חלה הוא יש אונס ואינו מעלה לה מזונות דההיא דנקט באונסי' דידיה מיירי ברהטא כולה סוגיין:

לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בתי דינין וכו' הקשו בתוס' אם כן שבתחלה הוי בתי דינין קבועין בכל יום מה תקנה דתיקן עזרא אדרבה קלקלה היא ותירצו דקודם תקנתו היו יושבין בעיר אחת יום א' ובעיר אחרת הסמוכה לה יום א' ותיקן הוא שיהיו יושבין בעיירות בשני ובחמישי א"נ דמעיקרא אף על פי שבתי דינין קבועים להם בכל יום לא היו להם עיר קבוע והיו בעלי דינין מתבטלין ממלאכתן ומוטב להם עיר קבוע שני ימים בשבת מבקר ועד ערב וזה נכון:

אשה נשאת בכל יום. פי' בכל יום הראוי לקדושין לאפוק' שבת דאסור דה"ל קונה קנין בשבת כדאי' בירושלמי וכן איתא בפרק בתרא דביצה וא"ת היאך נשאת ביום ה' דהא קי"ל דאין דנין בע"ש וי"ל נהי דאין חותכין דין לפי שצריך יישוב מיהו שמעין

טענת בעל דין וכיוצא בזה. וא"ת והיאך נשאת בע"ש דהא איכא אקרורי דעתא עד א' בשבת ויש מתרצים שבועל בבית אפל בשבת. והא ק"ל דנשאת ונבעלת בד' ולא חיישי' לאקרורי דעתא אשתי עונות. ויש מתרצים דכל יום לאו דווקא וחוץ מערב שבת קאמר ועכשיו שאנו נוהגין לישא בע"ש ולבעול ליל שבת ס"ל דבתולה נבעלת אפילו בליל שבת דאמרינן לקמן לא חיישינן לאקרורי דעתא ועוד כיון שאנו קהל מועט וממונינו מועט בספק אין לנו לעכב כיון דאיכא בתי דינים קבועים בכל יום וליכא לתקנת משנתינו ועוד דהא אמרינן לקמן דאם מחמת אונס דמותר ואפי' אונס ממון והשתא נמי איכא אונס ממון שאין לה הכנה וסיפוק לישא אשה בשאר ימים ומשום שמא ישחוט בן עוף לא חששו כיון שכבר עשינו סעודה גדולה מבעוד יום ;

אי איכא בתי דינים דקבועים האידנא. פי' והא קמ"ל דאע"ג דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו שאני הכא דמעיקרא כשנשנית משנתינו על דעת כן נשנית דכי איכא בתי דינים דקבועים בכל יום דלהדר דינא כדמעיקרא:

והא בעינן שקדו והא דלא פריך והא בעינן יום ברכה לדגים או דאדם משום דההוא טעמא עיקר דהא אי אמרה לא איכפת בברכה לית לן בה משא"כ בזו שהיא תקנת בנות ישראל אע"פ שהיא מוחלת אנן לא מחלינן והיינו דפרקינן דטריח ליה ולא פרקי' כגון דאמרה לא איכפת לי:

דף ג:

מאי שקדו פירוש כיון דאקשינן מיניה בהדיא מכלל דמתניתין היא משום דשמואל לא הוה לן למפרך מינה לרב שמואל בר רב יצחק:

מאי סכנה וכו' עד האי סכנה אונס הוא. פירוש לישנא דגמ' מוכח דלישנא בעלמא ק"ל היכי קרי ליה תנא סכנה אבל עיקר דר"ג לא ק"ל דנימא נעקרי' כדפרכי' מעיקרא וטעמא דמלתא דכיון דליכא סכנה ורשות בידם לכנוס בג' ולא מיחו בידם בהכי סגי לן ולא נפקא תקנתא דרבנן:

משום דאיכא צנועות דמסרן נפשייהו לקטלא ואתייא לידי סכנה. פירוש דאיכא צנועות וסבירות שנאסרו לבעליהן בכך ותוספות הדבר בפגם ומסרן נפשייהו לקטלא והיינו דפרכינן דכיון דמפני צניעות הם עושות בלבד ולא מפני קדוש השם. ולדרשי להו דאונס בישראל משרי שרי כלומר דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה כדכתיב והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת ואלו היינו סבורים לומר שמשום קידוש השם עבדין לא הוה לן למימר למדרוש להו האי לישנא אלא ודאי כדאמרן ומיהו מדתלי התלמודא

לישנא בצנועות שמעינן ליה. וא"ת היכא אמרינן דלדרוש להו דלא ימסרו לקטלא והלא בגלוי עריות איכא יהרג ואל יעבור. תירץ ר"ת ז"ל דביאת נכרי לא חשיבה גילוי עריות דכביאת בהמה הוא חשיב כדכתיב אשר בשר חמורים בשרם וקי"ל דאין זנות לנכרי הלכך אע"ג דביאת נכרי אוסרת אשה לבעלה כדאמרינן בשמעתתא לא חשיבא גילוי עריות ליהרג עליו והיינו דאמרינן בסנהדרין והא אסתר בפרהסיא הויא ולא פרכינן והא אסתר גילוי עריות הויא ומטעם זה דן ר"ת ז"ל על נכרי אחד שבא על בת ישראל נשואה ונעשה נכרת ונתן לה בעלה גט ואחר כך נתגיירה והתירה לו רבינו תם דלגבי נכרי ליכא למימר כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל והקשו עליו ז"ל דאם איתא דביאת נכרי [לא] חשיבא [ג"ע] אף היא לא תיאסר על בעלה בביאת בהמה (ועוד דלא אמר כו' עכ"פ לרבותא) נקטינן קושטא דמלתא משום דאמר התם לעיל מיניה דכל פרהסיא יהרג ואל יעבור ואפי' להנאת עצמן ומאי דלא אמר בשמעתי' שיהרג ואל יעבור היינו מההוא טעמא דפרכינן גבי אסתר דקרקע עולם היתה ואפי' בגילוי עריות ופרהסיא אין להם ליהרג כן הרי אין בידה להרגו שלא תעבור והיינו דלא אמרינן הכא זמנין דמסרן נפשייהו לקטלא ומתקטלן דהא זמנין דאע"ג דאינהו מסרן נפשייהו לקטלא לא בעי למקטל אינהו אלא דאנסו להו למבעלייהו ועם כל זה אמר הכא רבי יחיאל כי דינו של ר"ת ז"ל במעשה שהיה דין אמת הוא דכיון דבשעה שנאסרה על בעלה נכרי הוי וליכא למימר אסורה לבועל השתא נמי לא מתסרא עליו דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי וכך היה אומר ר"י ז"ל:

איכא פרוצות ואיכא נמי כהנות פי' תרי טעמי דפליגי עליו חד אחבריה נקטינן איכא פרוצות דאי שרינן אונס שרי ועבדו ברצון ואמרו אנוסין וקיימין עם בעליהן באיסור ומשום תקנת צנועות דעבדין שלא כדין לית לן לגרום איסור לפרוצות משום הכי לא דרשינן להו ואיכא כהנות כלומר נשי כהנים דמתסרן לבעליהן באונס ומסרן נפשייהו לסכנה משום צניעות הלכך בתר דדרשינן להו. נמי איכא כהנות דאיכא סכנה ולהכי קרי ליה תנא סכנה וליכא לפרושי משום כהנות דלא מהני דרשא להו כאידך דהא ודאי כל מה דאפשר לאצולי מצילן לכך אין לפרש אלא כדפרישנא:

ותקנתא דרבנן מקמי וכו' לא עקרינן. פירוש כיון דלפנים משורת הדין אתי לידי קטלא משא"כ בההיא דלעיל דאמרי דנשאת תהרג לא אמרינן להדיא דלעקריה. גמרא:

אי הכי בג' נמי אתי ובעיל ויש מוחקין דלא גרסי א"ה דהא לכ"ע טעמא דעלמא איכא למיפרך למה לא יקפידו גוזרים המומר על יום ג' כמו על יום ד' ובתוס' קיימו הגרסא יפה דה"ק בשלמא למאי דסליק אדעתיה מעיקרא דבתולה נשאת ביום ד' תהרג כיון שלא היתה גזירה להנאת עצמן לא קפדי כולי האי אלא יום ד' ששמע שהוא תקנת חכמים

אבל השתא דאמרת דבתולה נשאת בד' תבעל לטפסר להנאת עצמן עבדי' ליה לגזירה וא"כ מה להם בין ג' ובין ד' ומהדרי' אפ"ה מספקא לא עקר נפשיה:

מאי אונס אילימא הא דאמרן התם קרי ליה סכנה והכא קרי ליה אונס פי' לישנא בעלמא קשיא לן אמאי שני בלישניה והקשו בתוס' אמאי לא קשיא לן בעיקרא דדינא דמעיקרא קתני ובשני לא יכנוס ובתר הכי קתני מותר תירץ רבינו שמשון ז"ל דמתניתין איכא לתרוצי ובשני לא יכנוס מחמת הסכנה של הרביעי ואם מחמת שיש סכנה אפילו בג' דעקר נפשיה מותר:

ותו התם נהגו הכא מותר. יש שפירשו התם נהגו בדיעבד הכא מותר לכתחלה ולא נהירא דא"כ היאך משני שאמר שר צבא בא לעיר וכי מפני שר צבא שחוטף צרכי סעודה שרינן טפי ממאי ששרינן מפני סכנה לכך פירש רש"י ז"ל דהתם נהגו כולם או רובם בפרהסיא והכא מותר דמשמע היחיד שבא לימלך מורין לו אבל לא דרשינן הכי בפירוש דלעבדיה הכי בפרהסיא ופרקינא דליכא אלא משום שר צבא הבא לעיר. ושיילינן אי דאתי וחליף לעכב פרש"י ז"ל ליעכב עד יום ד' אחרינא והקשו עליו בתוס' א"כ היכא דחליף ולא יתיב אלא ליעכב עד יום ד' ה"נ ישהא עד יום ד' שלאחריו ועוד כי מקשי בג' מיהו ליכנס נימא כגון דאתא פירשו בתוספות אי אתי וחליף בו ביום ליעכב ומהדרי' דקבעי ומיהו שפיר ידע דלא קבוע טפי מיום ד' לעולם ולהכי פרכי' בג' מיהו לכנוס דאלו הוי אתי בג' לא הוי קבע כולי האי עד יום ד' ומהדרינן אספרוותא דידיה בג' אתי:

מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה. פירש"י שאלו היו קוברים את המת תחלה חלה עליו תורת אבילות ושוב אי אפשר לעשות חופה וא"ת דנהי דלא חלה אבילות קודם מ"מ הרי חלה עליו אנינות כמי שמתו מוטל לפניו שאסור בבשר ויין ותשמיש המטה וי"ל דבאנינות הקילו ועשאוהו כאלו נתייאש מלקוברו שהוא מותר בבשר ויין ותשמיש המטה כדאיתא התם וכן פי' בתוס':

דף ד.

ובועל בעילת מצוה ופורש. פירש"י ז"ל שקוברין את המת בו ביום. ויש שהקשה עליו דהא ה"ל יום מיתה וקבורה שהיא מן התורה לדעת הגאונים ז"ל והיה לנהוג בו אבילות דאתי גזירה דאבילות דאורייתא ודחי רגל דימי חופה דהוי דרבנן שכן כתבו הגאונים ז"ל בקובר את מתו ביום טוב שני כשהוא יום המיתה חייב באבילות דאתי עשה דאורייתא ודחי עשה דרבנן ותירצו דשאני הכא דחוי רגל וודאי דרבנן והעמידו בו דבריהם בשב ואל תעשה משא"כ התם ביו"ט שני משום ספקא דרבנן אתקן מעיקרא ותו דהתם אין

יו"ט שני מתחלל בשבעה מפני מעלתו אבל הכא אם נוהג אבילות שהוא מן התורה לא ינהוג למחר שהוא מדרבנן ואם ישלים אבילתו לאחר ימי המשתה לא ה"ל ימי אבילות רצופים דאין אבילות חל למוקטעין וזה נכון ועיקר ודלא כדברי המפרשים שאין קוברין לו עד מחר ומלינו לכבודו שלא לעשות אבל במקום חופה:

וכל אותן הימים אפי' ימי המשתה כדלקמן ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום פי' לא משום דאבל זה קיל כדאמרינן לקמן אלא אפילו באבילות דעלמא נמי מדאמרינן פרק בתרא דיומא גבי המלך והמלכה ירחצו פניהם עד אימת הוי כלה עד ל' יום כדתניא אין מונעין תכשיטין מן הכלה ל' יום דאלמא האי דינא אכל כלה דעלמא קאי הוא נמי דליכא אינש דטרח ליה פי' לא סוף דבר מפני טורח הגוף אלא מפני דמי ההוצאה דהא אמרינן לקמן דכל היכא דמזדבין בשר לא חיישינן להו:

אבל איפכא לא. פירוש לא עבדי הכי אלא קוברין את המת תחלה ולענין אם מתו יעשה משתה שלו לא אתפרש מהאי לישנא מידי וכל היכא שיש לו בנים גדולים דכ"ע אסור לכנוס עד י"ב חודש אבל היכא שאין לו בנים או שיש לו בנים קטנים בהא אפלגו רבוואתא ז"ל איכא דאמרי שנושא לאלתר תוך שבעה ימי אבילות וכולם למדוה מהא דתניא במסכת מועד קטן מתה אשתו אסור לישא אשה אחרת עד שיעברו שלשה רגלים בד"א כשיש לו בנים אבל אין לו בנים נושא אשה לאלתר ואם יש לו בנים קטנים נושא לאלתר ומעשה ביוסף כהן שמתה אשתו בערב פסח ואמר לאחותה בבית הקברות לכי ופרנסי בני אחותך ואפ"ה לא בא עליה עד זמן מרובה ומשמע דכנסה בו ביום וכן הוא בירושלמי מר מרבנן סבר דכי היכי דחשוכא שאין לו בנים נשאת לאלתר תוך ז' ה"ה שאין לו בנים משום בטולי מפו"ר ומר סבר הא כדאיתא והא כדאיתא ורישא לאחר שלשים יום קרי לאלתר דאלו תוך שלשים ליכא למישרי וליתי להני תרי סברות דהיאך אפשר להתיר לכנוס אשה תוך שבעה ימי אבילות כלום יש חופה במקום אבילות ואע"ג דבחופה כנסה לאלתר התם בערב פסח שהרגל מפסיק אבילות מבעוד יום וכנסה לערב סמוך בין השמשות דה"ל כלאחר שבעה ימי אבילות וליכא למימר נמי לאלתר קרי אחר שלשים יום דההוא זמן מרובה קרי ליה כדאמרינן התם כמה זמן מרובה שלשים יום הלכך לשון משובח דכל שאין לו בנים כונס ובועל לאלתר אחר ז' ימי אבילות וכל שיש לו בנים קטנים כונס לאחר שבעה ואינו בועל עד שלשים יום ופשטא דמתני' דהכא בבחור שאין לו בנים שהוא צריך לאביו מן הסתם הלכך הכי פירש אבל איפכא לא אלא עבדינן איפכא שנוהג אבילות ואח"כ כונס ונוהג שבעה ימי המשתה:

אבל לא נתן מים וא"ת נהי דבשר מזדבין הא איכא פסידא ביין המזוג וי"ל כיון דבשר מזדבן שפיר אע"ג דיין מזוג לא מזדבין שפיר הא מזדבן קצת בלא פסידא גדולה כי הרבה לוקחים קופצים עליה. ותרתי בעינא בשר רחוץ ויין מזוג דאיכא פסידא טובא:

אלא דרב חסדא תימא מנ"ל לרב חסדא לאוקמי מתני' הכי וה"ל לאוקמי בכפר ואתא מתני' כפשטיה בין נתן מים ובין לא נתן מים וי"ל דרוב מקומות דומיא למתא מחסיא דשכיח ביה נשואים וניחא לאוקמי מתני' ברוב מקומות:

ה"ג מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר אע"ג שאין אבילות במועד דברים שבצנעה נוהג אע"פ שאמר אין אבילות בשבת כדגרסי מקצת רבנן ז"ל דאל"כ היכי מדמה לה להא דהכא אדרבה שאני בשבת שהיא עולה למנין אבל. רגל זה אינה עולה במנין למועד במי שאינו עולה ואינו נוהג דברים שבצנעא א"ו כדאמרן וכן גרים ר"ח וכן הגרסא בכל הספרים שלנו והא דנקטי' בהאי סייעתא והוא ישן בין האנשים ולא נקיט רישא דקתני בועל בעילת מצוה ופורש משום דאיכא לדחויי דמשום דם הוא פורש גזרו חכמים האחרונים בבועל את הבתולה כדאיתא פרק בתרא דנידה והא דאמר התם דברים שבצינעא נוהג למ"ד התם נוהג רשות כיון דגבי מועד דאורייתא הוי רשות היכא הוא דברגל דהכא דלרבנן ליהוי חובה הלכך שפיר איכא למימר דמסייע ליה לר' יוחנן וכיון דכן הלכתא כר"י דהוה מסייע וכן פר"ח ז"ל וכדי נתפרש מאי ניהו דברים שבצנעא:

דף ד:

חוץ ממזיגת הכוס פירש"י ז"ל להושיט לו פירוש לפרושו שאין האיסור במזיגת היין במים אלא שלא להושיט הכוס לידו ואורחיה דתנא דקרו להושיט הכוס מזיגת היין במים ולקמן במעלתן מתפרשא בימי ליבון מותרת לתת יין לפניו בשינוי אי יהבה ליה הכי שרי ושם נתפרש בס"ד והצעת המטה לקמן מפרש דווקא בפניו אבל שלא בפניו מותר ואפי' בפניו פירשו בתוס' שאין איסור אלא הצעת הסדינים שהם הכנה לשכיבה אבל הוצעת כרים וכסתות לבד מותר והרחצת פניו ידיו ורגליו פי' לא נצרכה מפני שרחיצת ידיו ורגליו בנגיעה דהא פשיטא דאסור ליגע בה אפי' באצבע קטנה אלא אפי' לשפוך מים על ידו ורגליו:

פוקסות פירש"י ז"ל מעברת סרק על פניה והקשו בתוספות דלקמן בסוגיין קרי ליה פרכוס ובפרק האשה אמר לא כחל ולא שרק ולא פרכוס אלמא פרכוס אינו סרק ועד דבמסכת שבת אמר פוקסת חייב משום טווה לכך פירש דפוקסת היינו שטווה חוטי בצק ונותנת על פניה כדי שיתאדמו וכבר ביארתי במסכת שבת:

כאן באבילות דידיה פי' דאבילות דידה חמורה לה ואבילות דידיה קילא ליה וגרסי' לקמן באבילות דידה הוא ישן בין האנשים והיא ישינה בין הנשים וגרסי' נמי והא עמה קתני ורש"י פירש דאבילות דידה קילא אבילות דידיה חמורה כי אע"פ שמתגבר יצרו עליו אין אשה שומעת לו וגרסינן לקמן תני באבילות דידה וגרסינן והא עמה קתני סאי לאו עמה במטה פי' הוא בבגדו והוא בבגדה אלו בקירוב בשר הרגל עבירה היא ופרקינן לא עמה בבית והקשו בתוס' דלפום סוגין משמע דאי לאו משום מימרא דרב יוסף דאפליג בין בעל ובין לא בעל ובין אבילות דידיה לאבילות דידה לא הוה קשיא לן ולא מידי ואמאי הא בהדיא פליגי מתניתין דאלו מתני' דלעיל קתני הוא ישן בין האנשים דאלמא חייב לפרוש ממנה בימי אבילות ואילו הכא קתני בהדיא ונוהגת עמו אבילות ונוהג עמה אבילות וס"ל דעמו במטה קתני ואינו חייב לפרוש ממנה תירץ השר מקוצי דאי לאו מימרא דרב יוסף לא הוה מחלקינן בין אבילות דידה לדידיה ולא קשיא מידי דהא אמרי' עמו דהכא עמו בבית קאמר דהא דפרכי' מאי לאו עמה במטה היינו משום דלרב יוסף עמה עמה במטה עמו עמו בבית אי נמי אי לאו דרב יוסף ה"א דלעולם אין חילוק בין בעל ובין לא בעל ומתני' דלעיל באשתו חדשה ואידך באשתו ישינה שאין יצרו רבה עליו אבל לרב יוסף ליכא למימר הכי דאיהו משני בעל שבעל כאלו היא אשתו ישינה:

באפה נהוג י"מ באפה ממש בביתו שלא באפה כשיצא לחוץ ואחרים פי' דכל (שהו) שהיא בעיר שמרגישים הכל היינו באפה ושלא באפה היינו כשהוא במקום אחר וכן הדעת מוכרעת אע"פ שהלשון מסייע לפירוש הראשון ומה שאין אנו נוהגין עכשיו אומר בתוס' מפני שאין זה אלא מפני הכבוד כדאמרינן התם לא אמר אלא לכבוד אשתו אלא חמיו או חמותו בלבד ועכשיו היא מוחלת לו וכן כתב הרמב"ן בפ' ת"ה:

מאי קילא אי משום דקתני התם משום דאופי כלומר נהי דאקילו באנינות מי שמתו מוטל לפניו מ"מ לא אקילו באבילות ואין לדמות אבילות לאנינות כי הרבה דברים נוהגים באבילות ואין נוהגין באנינות חליצת מנעלו וכפויית המטה ועטיפת הראש וכמה דברים אחרים:

עד שיסתום הגולל פירש"י ז"ל כיסוי הארון ולא נהירא דלישנא לא דייק הכי כלל. ועוד יש להקשית מדקאמר התם על פני השדה לרבות גולל ודופק אלמא דקרקע הוא ועוד יש עליו תשובות אחרות והנכון כפי' ר"ת דסתימת הגולל הוא כיסוי הקבר והיו נוהגים לתת עליו אבן גדולה והוא מלשון וגללו את האבן. וכבר הארכתי בזה בהרבה מקומות:

דף ה.

גזירה שמא ישחוט בן עוף להכי נקט ישחט ולא נקט יבשל משום דשחיטה דבר קל ולא דכור והיינו נמי דנקט בעוף ששחיטתו קלה ונקט בן עוף כנגד גוזל קל ויש גורסים בו עוף כלומר בע"ש דקתני רישא שהוא לשון זכר דאלו שבת לשון נקיבה וא"צ לכך:

אלא מעתה יום הכיפורים שחל בשני בשבת ידחה פרש"י ליום ג' שמא ישחוט בן עוף בשבת לצורך סעודת יום הכיפורים ואיכא דקשיא ליה דהיאך דוחה יוה"כ משום גזירה זו ומתרצי דהא עדיפא כדאמרי' משום ירקא ומשום מתיא. ויש שפירשו דה"ק שידחה יו"כ משום סעודתו שלא לעשות סעודה בערב שלו והלשון דחוק לפירוש זה:

איבעיא להו בתולה נשאת אפילו בליל ד' דישראל קדושים הם ואין משמשין מטותיהן אלא בלילה ואחרים פירשו דדווקא ביום ד' קאמר דליכא אריכות זמן אלא שתי עונות אבל ליל ד' דאיכא ג' עונות לא דהא לא שנו לעיל לכנוס בג' אלא מן הסכנה ואילך ואמאי יכנוס בג' ויבעול ליל ד' ועוד דהא במתני' דקתני ומשכים לב"ד מכלל דאין בין בעילה להשכמת ב"ד אלא השכמה אחת א"ו בד' ביום קאמר וכגון שיהא בועל בבית אפל וכן עיקר:

ולא חיישי' לאקרורי דעתא כי הא דליכא למימר דלא חיישי' לשום אקרורי דעתא דא"כ למה נשאת בד' א"ו כדאמרן וכן פירש"י ז"ל:

טעמא משום ברכה אבל משום אקרורי דעתא לא חיישי' וא"ת ותיפוק ליה מ"מ משום ברכה וי"ל כגון דאמר לא איכפת לן בברכה. וא"ת וה"ה משום אקרורי דעתא נמי ותנא חדא מתרי טעמי נקט וי"ל דלא הוה שביק טעמא דאקרורי דעתא שהוא עיקר גמור ונקיט טעמא דברכה דלא קביע.

אי הכי אלמנה תבעל בחמישי. פירוש בשלמא לדידי דדגים בברכה לא דדגים הוה עיקר ליתנא טעמא דאקרורי דעתא אלא דנקט לסימן בעלמא טעמא דברכה אלא לדידך דאמרת דסימן דדגים לאדם מלתא היא אלמנה נמי תבעל בחמישי ולא נשהי מצוה עד למחר ופרקינהו ברכה דאדם עדיפא:

אי נמי משום שקדו דאפ"ת דברכה דדגים עדיפי משום שאין העין שולטת בהם כדכתיב וידגו לרוב בקרב הארץ כיון דאיכא נמי בששי משום שקדו הא וודאי ברכה דאדם וטעמא דשקדו עדיפי תרווייהו מברכה דדגים ותנא נקיט טעמא דברכה אבל משום שקדו נמי הוא:

למחר משכים לאומנתו והולך פירש"י ז"ל שאין משתה באלמנה אלא יום אחד כדלקמן והקשו עליו דלא קאמר לקמן יום אחד אלא לברכה אבל לשמחה שלשה ימים ולא קשה

מידי דלקמן הכי קאמר דמעקרא מקמי דשקדו לא ה"ל אלא יום א' למשתה דהיינו יום אחד לברכה עד דתקנו משום שקדו ג' ימים לשמחה האמורים מכאן דהנהו בתר תקנת שקדו קאמר להו ואחרים פי' דמקמי שקדו תקנו (שני)[ג'] ימים לשמחה והכא קתני שזה לא היה חושש תקנה זו והיה משכים לאומנתו לפיכך תקנו חכמים ושקדו לעשות סייג לדבריהם ואמרו להיות נבעלת בששי והביאו ראיה לפי' זה התוספתא דתקנתא התקינו שיהא בטל ג' ימים לפיכך תקנו ה' ו' ושבת שהם ימי בטילה:

מאי איכא בין ברכה לשקדו. פי' מה תוספת יש בברכה שאינו בטעם שקדו עד דקפיד קפידא למתנייה דאלו בטעם שקדו פשיטא דאיכא תוספת משום מה דלא איכפית ליה בברכה והיינו דמהדרינן דאיכא אדם בטל א"נ ביו"ט שחל להיות בשבת משום שקדו ליכא ומשום ברכה למ"ד דאיכפית ליה בברכה וה"ה חל להיות יו"ט בה' ובא לכנוס בשלישי ולבעול ברביעי ומשום ברכה איכא ומשום שקדו ליכא וחדא מנייהו נקיט:

אף ידי יסדה ארץ פי' אף דכתיב וימיני טפחה שמים מ"מ לא הוזכרו שני ידים בפעולה אחת:

דף ה:

איבעיא להו מהו לבעול בתחלה בשבת. פי' בתוספות דתליא בכולהו שמעתתא משום חבורה ומשום פתח פתוח היכא דליכא משום גזירה דבן עוף כגון שכבר עשו הסעודה אלא שהאריך בעילתו עד עכשיו או מפני חולי או מפני שפירסה נדה או מפני טעמי אחריני אף על פי שאמר לעיל ונבעלת בחמישי היינו לומר שכן ראוי לעשותו ותקנו זמן נשואין ביום הגון שיכול להשכים לב"ד אם יוכל לבעול בזמנו לאלתר אבל לא מצינו שכופין אותו לבעול מיד והיינו דלא קפיד דקתני תנא דמתני' אלא זמן הנשואין והא דלא פשטיה כעין מתני' דלעיל דקתני בין כך ובין כך לא יבעול בע"ש פרש"י ז"ל דמתני' לא שמיעא ליה א"נ דקמיבעי ליה הלכה (או) או אין הלכה:

דם מיפקד פקיד או חבורי מחבר פירוש דאי מחבר יש בו משום חבורה וה"ל חובל. ומכאן הקשו בתוס' למאי דפרש"י ז"ל במס' שבת דחיובא דחובל היינו משום צובע וא"כ הכא מאי צובע איכא אלא הנכון כפי' שני שפי' דחובל חייב משום נטילת נשמה כי הדם הוא הנפש והיינו דכי הוי דם פקיד לא חיישינן לנטילת הנשמה שאין הדם ההוא אלא כנוס בעלמא ואין זה עושה שום חבורה במקומו ודומיא דאילים בעינן שדם מחבר:

אם תמצא לומר מיפקד פקיד לדם הוא צריך ושרי או דלמא לפתח הוא צריך ואסור כך הגרסא בכל הספרים וכן גריס רש"י ז"ל והכי קאמר או לפתח הוא צריך ואסור אבל לא פסקינן ושרי לגמרי דהא היכר בעינן:

אם תמצא לומר לדם הוא צריך הלכה כר"י ואיכא דגרסי לדם הוא צריך או לפתח הוא צריך ותו לא ואין למחוק גרסת הספרים והא דאמר לדם הוא צריך יש מפרשים שלא ילכלך בביאה אחרת ול"נ בטעמא ועוד א"כ הא מלאכה שאינה צריכה לגופא ואמאי ה"נ כאידך לישנא היכא דהוי כחבורה לכך יש לפרש לדם הוא צריך להראות שהיא בתולה:

הלכה כרבי יהודא או הלכה כר"ש דאמר דבר שאין מתכווין מותר והק' רש"י ז"ל והא פסיק רישיה ולא ימות הוא ופריק הא פרכינן לה לקמן ומשני יש בקיאין בהטיה ואין הדם יוצא ואין פתח נפתח עם דם ואין משמע הלשון הזה דבעיין מיירי בבקיאין בהטיה אין כאן דבר שאינו מתכוון וליכא למימר פתח ממילא קא הוי אלא דכיון שיש בקיאין בהטיה שאין בו דם ואין בו פתח ואפילו שיזדמן כך אין זה פסיק רישיה ולא ימות דכל שאפשר שלא יעשה איסור אפילו בצד רחוק לא חשוב פסיק רישיה ולא ימות ולשון פסיק רישיה מוכרח כך. ואם תמצא לומר דהלכה כר' יודא דאמר דבר שאינו מתכוון אסור מקלקל הוא בחבורה אצל הפתח ושרי וא"ת והרי כל המקלקלים פטורים פטור אבל אסור הוא וי"ל דשאני הכא דאיכא תרתי לטיבותא שהוא דבר שאינו מתכוון ומהא אפילו לרבי יהודא מותר לגמרי ולפי"ז מה שאוסר רבי יהודא בגרירת מטה כסא ושולחן וספסל הוא בבית שאין נעשה שום קילקול. והשר תירץ דשאני הכא דאיכא צורך ומשום הכי שרי לרבי יהודה י"ג דהאי כלישנא קמא:

ואת"ל מקלקל אצל הפתח במקלקל הלכה כרבי יהודא או הלכה כמ"ש ורש"י אמר דלא גרסינן ליה דבהדיא מוכח פרק שמנה שרצים דלא נחלקו ר"י ור"ש אלא במקלקל בחבורה או בהעברה והאי לישנא דדם מיפקד פקיד ליכא חבורה ואפילו ר"ש מודה דפטור ויפה כיון ז"ל:

במקלקל הלכה כרבי יודא ושרי או הלכה כר"ש פי' הלכה כרבי יהודא דאמר מקלקל בחבורה פטור ושרי או הלכה כר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ואסור וא"ת כיון דס"ל להנאת עצמו הוא צריך ופתח ממילא היי דבר שאינו מתכוין לר"ש ושרי וי"ל דבעיין השתא למ"ד הלכה כר"י בדבר שאינו מתכוון דעלה קיימינן השתא:

דף ו.

בבי רב אמרי רב שרי ושמואל אסר ופרכינן ורב שרי דס"ד דטעמא דאסר רב היינו משום דקי"ל דבר שאינו מתכוון מותר והכא דבר שאינו מתכוון הוא:

האמר רב מסוכריא דנזייתא אסור להדוקא ביומא טבא פירש"י סתימת נקב גיגית שמוציאין שכר דרך נקב וסתמי' להדוקא בבלאי בגדים אסור להדק ומשום סחיטה עכ"ל. פירוש לפירושו דמיירי שהנקב הוא למעלה במקום שהיין נסחט ואינו הולך לאיבוד א"נ שהנקב הוא מן הצד ומניחין תחת הגיגית לקבל דבר הנסחט דהשתא אינו משום סחיטה והיינו דאמר התם מותר לסנן היין בסוכרין ולא חיישינן שמא יבא לידי סחיטה כדחיישינן הכא במאי דמנח סוכרא אפומא דכובא וטעמיה דמלתיה דסוחט חייב או משום מפרק שהיא תולדה דדש או משום ליבון או משום צובע ואלו הכא בההיא כובא וודאי דמסנן יין בסוכריא ליכא משום מלבין ולא משום צובע אדרבה היין מלכלך את הבגד ולא ניחא ליה בצביעה ואי משום מפרק אינו מן התורה אלא בדבר של גדולי קרקע ושהוא צריך למימיו דומיא דרישא אבל כל שאינו גדולי קרקע ליכא אלא איסור דרבנן וכי גזור רבנן הני מילי היכא דצריך למשקה או דניחא ליה בגוויה אבל היכא דאזיל לאיבוד לא גזרו ביה רבנן ומיהו אומר ר"י שלא הורה ר"ש בשום פסיק רישיה ולא ימות אלא דניחא ליה ואית ליה הנאה מיניה וכדאמרינן פרק הבונה התולש עשבים בשבת אם חפר קרקע כל שהו ואם לאכילה במלא פינא ופרכינן דלאכילה נמי הא קא מתקן ארעא ממילא ופסיק רישיה ולא ימות הוא ומהדרי' כגון דעבד בארעיה דלאו דיליה ועוד הובא על זה ראיות אחרות ואע"פ שיש חולקין עליו ודוחין ראיותיו מכ"מ טעמא קמא עיקר דכל דאזול לאבוד בלבד נסחט שאין גדולי קרקע אין בו משום סחיטה כלל מדרבנן לכך יש לפרש פירושו על דרך שכתבנו. והרב בעל הערוך פי' מסוכרא דנזייתא מגופית החביות שמהדקין אותה וכי מהדק לה שפיר משוה לה דופן ואסור משום בונה והוה ליה פסיק רישיה ולא ימות וכההיא דאמר במס' שבת גבי אבן שכך בונה:

לעולם רב כרבי יהודה סבירא ליה להאי לישנא קמא דאמר דם מיפקד פקיד ולהך לישנא דאמר דם חבורי מחבר איכא למידק קשיא דרב אדרב ולשמואל אשמואל לא קשיא והא אסר שמואל אליבא דבי רב משום דאינהו לא בקיאי ובמילי דשמואל למאי דמפרקין דרב מפרק נמי בשמואל דלהאי לישנא דאמר דם חבורי מחבר לדם הוא צריך דאפ"ת מקלקל בחבורה הוא קסבר רבי שמעון מקלקל בחבורה חייב:

מתיב רב חסדא תינוקות וקושיין למאן דאסר אפילו לרבי שמעון דהיינו שמואל אליביה דבי רב דאלו לרב אליבא דנהרדעא ליכא למיפרך דאיהו אמר לך אנא דאמרי אליבא דר'

יודא דאסר דבר שאינו מתכווין ומתני' דתנוקות כר"ש דשרי וכן פריך מאי לאו דאי לא בעיל מצי בעיל אפילו בשבת פירש אע"ג שלא שייך למיתני התם דם בתולים ד' לילות או עד שתחיה המכה אלא למי שבעל אדלקמן סמיך דדייק לה מיתורא דמתני' דקתני לישנא יתירה עד מוצאי שבת ארבע לילות קתני ובפירש"י דאי לא אתיא אלא לאשמועי' התם דם בתולים אמאי נקט עד מוצאי שבת ליתני נותנין לה ד' לילות לדם טוהר אלא על כרחך לישנא יתירה משום בעילת שבת ומילתא אגב אורחא קמ"ל שנותנין לה היתר בעילה לכתחילה:

הא עד מוצאי שבת לבעול לכתחלה ומתחלה ואילך משלימין לו ד' לילות לדם טוהר וזה ברור וא"צ לפנים ודחינן דדלמא האי יתורא לא אתיא לאשמועינן דשרי לבעול בתחלה בשבת אלא אע"ג דלא בעיל בליל ד' דשרי לבעול בעילה שניה בשבת ואע"ג שהיה פורץ פרצה דחוקה וכדשמואל והקשו בתוספות דהכא מדמיי' בעילה שניה לפרצה דחוקה כדשמואל ואלו במסכת נידה פרק תינוקות מדמיין לה לביאה ראשונה ותרצו דהתם לפום לישנא דדם מיפקד פקיד והכא לפום לישנא דדם חבורי מחבר עוד הקשו מאי פרכי' לעיל מיתורא דמתניתין דלהכי קחני תרתי לא לאשמועינן שאם שמשה ימים לא הפסידה לילות וזימנין דפריך תלמודא סתמא אליבא דחד ואפילו דלית הלכתא וכדפרכינן במס' קדושין לא קנה ואנן דקי"ל דקנה:

דף ו:

ה"ג אמר אביי לא דטריד דלא מצי בעיל אמר רבא וטרדו פטור אלא מעתה ויש נוסחאות שמהפכין אביי במקום רבא ורבא במקום אביי וטעות הוא ;

אבל חייב פירש"י דכתיב פארך חבוש עליך והקשו בתוס' למה ליה למנקט האי טעמא דאבל מעולל בעפר קרנו תיפוק ליה מדאמרינן במסכת מועד קטן מדאמר ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל דכ"ע אסור וכ"ת דבעי מרן לפרושי לן טעמא דקרא ומאי מרווחי' בהאי טעמא ופרושו משום דלא נימא ניליף מתפילין לשאר מצות אתא רבינו לומר דשאני תפילין שיש בהן פאר ואין פאר במקום אפר ולישנא דרב מסייע לפירוש זה דרבינו ז"ל דנקט לפי שנאמר בהן פאר ולא נקיט קרא דפארך חבוש עליך ;

חוץ מן התפילין אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר חוץ שהרי היא פטור מן התורה כדילפי' התם מדכתיב האנק דום דנילף מיחזקאל שלא היה אבל גמור ואסור בתורה כ"ש לאבלים דקולא דאבילות לא ילפינן מיחזקאל אבל חומרא דאבילות ילפי' מיניה מכ"ש:

ואביי התם בטרדא פליגו דלכ"ע אסור לבעול בתחלה בשבת אלא דמר סבר דטריד דלא מצי בעיל ומ"ס דלא הוי טרדא וא"ת ולמאן דסבר טרדא היא תקשה ליה אבל לספינה וי"ל דשאני התם דטרידי טרדא דרשי' לגמרי משא"כ בזו דנהי דלא טריד במצוה ממש המצוה גורמת טרדתו והלכתא כבבא דטרדא דלאו כמעשה חשיבא טרדא לפטרה מק"ש:

והני תנאי כהני תנאי. פי' אליבא דרבא דאמר בבעילה גופא איפלגי תנאי דלעיל וקשה לאביי דאמר דכ"ע אסור לבעול בתחלה בשבת ובטרדא איפלגו והרי זה כאלו אמרינן תניא כוותיה דרבא אלא משום דהא דרבא לאו מימרא היא אלא דמתרץ מתניתין נקטיה האי לישנא לאמר והני תנאי כהני תנאי:

מאן חכמים אמר רבא רבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוון מותר וא"ת אם כן ת"ק דאסר רבי יהודא ותקשה ליה לרב דשרי והוא סבר הלכה כרבי יהודא וי"ל דהא דרבא לאו הכרחה היא אלא סברא דנפשיה ורב אמר לך דאדרבה מאן חכמים רבי יהודה ומשום דלהנאת עצמו הוא צריך ומקלקל בחבורה הוא ותנא קמא רבי שמעון דסבר לדם הוא צריך ומקלקל חייב:

אמר ליה אביי והא מודה פירוש בשלמא לדידי טעמא דמאן דשרי משום דדבר שאין מתכווין מותר כרבי שמעון הא פסיק רישיה ולא ימות אמר ליה לא כהללו בבליים אלא כהללו שאין פתח נפתח:

אמר רבי טרדו למה כלומר מה טרדו של בועל להיפטר מק"ש אפילו בחול ומהדרינן לשאין בקי ופריך יאמרו בקי מותר ושאינו בקי אסור כלומר בקי מותר לבעול ושאינו בקי אסור לבעול ולדידיה פסיק רישיה ולא ימות הוא וה"ה דמצי פריך שיאמר בקי חייב ושאינו בקי פטור אלא דאידך עדיפא ליה דהוה עיקר פרכי' מעיקרא שיהא כולם אסורים לבעול משום פסיק רישיה והשתא פריך דשאינו בקי מיהא ליתסר ופרקינן רוב בקיאין הן. נראה לפום פשטא דשמעתין דה"ק רוב העולם בקיאין בהטיה ולפיכך אמר סתם מותר לבעול ולא חש להוציא את המועט מן הכלל ואע"ג דאותו מיעוט אסורים מיהו אי אפשר לפרש כן חדא דלאו אורחא דתנא למימר סתמא במידי דאיכא אסורי אפילו למעוטי והכא קתני וחכמים מתירין ופסקינן לקמן סתמא מותר לכתחלה לבעול בשבת וליכא למימר בתר רובא אזלינן ושרי לכולהו מן הסתם שהרי המיעוט ניכר הוא כי הוא יודע בעצמו שאין בקי ועוד דר"ג שקרא ק"ש בלילה ראשונה למה אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו חתן פטור דלמא ר"ג מרוב דבקיאין היה ועוד דהא בבליים הם שאין בקיאין בהטיה ור"ג מא"י היה ועוד פטור מק"ש למאן אי בקיאים לא טרידי אי לשאינו

בקי הרי הוא אסור לבעול ולרבא טרדא דלא מצי בעיל לאו טרדא הוא ועוד דהתם במס' נדה דאמר שמואל יכולני לבעול כמה בתולות בלא דם אמר רבא שאני שמואל דרב גוברי' ומאי גוברי' דרוב בקיאין הן ואין השכל ולא הטבע נותן שתהא שם בעילה אחרת בלא דם ובלא הטי' לכך יש לפרש שזה הלשון שאמר רבה לא כהללו בבליים היה לשון סתם וכוונת רבה לומר לא כהללו בבליים שאינם בקיאין בהטי' וסבורים שאין הטי' מזדמנת לשום אדם אלא כהללו שבקיאין וסבורים שפעמים שמזדמנת הטי' לכל אדם ולא הוה פסיק רישיה ואביי הוא סבר שכוונת רבה לומר שלא התירו בשבת לבעול לכתחלה אלא לאותן שבקיאין במעשה הטי' לבעול בהטי'. ועל זה הקשה א"כ (שם) טורד למה בשבת כלומר כיון שבקיאין במעשה למה פטרו אותו מק"ש כדקתני פטור ורבא סבור דהכי פריך ליה כיון דאפשר בהטי' כיון שאנו בקיאין במעשה הרי יש לו טרדא ועדיין לא הבין אביי דבריו של רבא והיה סבור כי כוונת רבא לומר שאין אלא למי שאינו בקי וה"ק מ"מ יאמרו בקי מותר לבעול ושאינו בקי אסור לבעול וחד מתרתי פרכי נקט כדפרשי' לעיל ועכשיו הבין רבא דברי אביי ואמר לו רוב בקיאים הם כלומר שאפי' הבבליים בקיאין הם חשובים בשעת מעשה שאף להני מזדמן הטיה ולכן שנו סתם וחכמים מתירין ואפ"ה פטור מק"ש ואפילו בני ארץ ישראל משום טרדא שאין בקיאין בשעת מעשה לדעת לכוון ממש לבעול בהטיה בר מדשמואל דרב גוברי' וכן פי' ר"ת ורש"י פי' רוב בקיאים הם הלכך סתמא לא פסיק רישיה ונראה לי לפי פשיטא מן הלשון הזה שלכל אדם התירו אפי' למי שאינו בקי במעשה כיון שהרוב בקיאין יש לומר שאפשר ובדרך ר"ת ז"ל. אבל ממה שפירש בסמוך גבי שושבינים למה נראה שהוא סובר בקיאין ממש קאמר שבקיאין לבעול בלא דם וכפי פשוטו של לשון שפי' לעיל דכיון שרוב בקיאין תולין סתם כל אדם שהוא מן הרוב ולפיכך אמר שהוא מותר לבעול ולא חשו למעוטי אבל אין לפרש כן מן הטעם שאמר לעיל. אלא מעתה שושבינים למה פירש"י כיון שיש בקיאים לבעול בלא דם מה מועיל שושבינים שתקנו חכמים לבקר אחריהם שלא ינהגו מנהג רמאות ומפה למה לברר הבתולים ואהדר ליה שמא יראה ויאבד שמא לא יטה ויצא דם ויאבדינו ויאמר לא מצאתי דם דאלו בהטיה אם בא לטעון תאמר לו עדיין בתולה אני שהאשה מרגשת בהטיה והקשו בתוס' דלפ"ז כל תירוץ זה שתירץ עיקר חסר מן הספר כי רב חנן הכי קאמר לו מה יועילו שושבינים לבקיאין בהטיה ובזה לא תירץ כלום וה"ל לומר דאמרת ליה בתולה עדיין אני לכך פירש ר"ת ז"ל לפי פירוש של מעלה דה"ק שושבינים ומפה בשבת למה כיון שכל עיקר לא התירו בעילה בשבת אלא על דעת הטיה מה ענין לשושבינים ומפה דהא מתחזי לכ"ע תרתי דסתרן אהדדי א"ל שמא יראה

ויאבד כלומר כיון שאינם בקיאין במעשה אין לחסר מן התקנה אף בשבת שמא יראה ויאבד ולזות שפתים דעמי הארץ דתרתי דסתרן אהדדי לא חיישינן ורש"י פירש שמא יראה ויאבד כי לפעמים שיצא קצת דם הטיה מן הצדדים וכיון דמזדמן כן אפי' פעם באלף פעמים ראוי הוא לעמוד שם שושבינים ומפה א"נ דליכא לזות שפתים שהעולם יסברו שאפילו בהטיה שמא יראה ויאבד:

מתיב רב אמי אם לתקן לה פה להיות לפתח כדי שיתרפא חייב שהוא מתקן וחייב משום בונה דאשכחן בנין בב"ח דכתיב ויבן את הצלע והקשו בתוס' דהא קי"ל בעירובין דכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא לאו פתח הוא ותרצו דה"נ עשוי להוציא ליחה ולהכניס אויר:

ואם להוציא ממנה ליחה פטור פי' דפטור ומותר לכתחלה דאע"ג דאפשר דעבד פה הוה ליה דבר שאינו מתכוין שהוא מותר ואוקימנא התם כר' שמעון וכיון שכן קושיין הכא לשמואל דאסר אליבא דבי רב וקס"ד דר' אמי דחבור דם בתולים וחבור ליחה דמורסה שווים הם וס"ל דה"נ לדם הוא צריך ופתחה ממילא קאתי ובדין הוא דמצי לשנויי דהא דאסר שמואל היינו משום דלפתח הוא צריך ומקלקל בחבורה חייב כר"ש והוה ליה דבר המתכוין שאסור דהו"ל כמתבינן במורסה לעשות לה פה אלא ר"א דמותיב לה ס"ל כרבה דאמר לעיל מאן חכמים ר"ש היא דאמר דבר שאין מתכוון מותר הלכך בעיא לתרוצי אליבא דרבה ואמרינן דלא דמי דהאם במורסה פקיד ועקיר אבל הכא פקיד ולא עקיר ואפי' מתכוון להוציא דם עושה חבורה קצת אליבא דשמואל ופי' דפקיד ולא פקוד דאע"פ דמדאורייתא פקיד חשיב לפי שאינו נבלע בבשר דומיא דאילים מאדמים מכל מקום כיון דלא עקיר לגמרי והוה מדובק קצת במקומו אסור הוא מדרבנן מפני שדומה למחובר וכן פירש"י ז"ל ויש מקשי' אמאי לא משני ליה דהתם במתכוון להוציא ליחה אע"פ שמחוברת היא הוה מלאכה שאינה צריכה לגופא שהוא פטור מן התורה ובמקום צערא שריא אפי' מדרבנן במס' שבת גבי נחש אבל הכא מלאכה שצריך לגופה היא להראות שהיא בתולה ומתרצין דמלאכה דהתם נמי מלאכה לגופא חשוב כיון שעושה להקל מעליו ולאו מילתא היא אלא כך היא פריקין של קושיא זאת דר' אמי קים ליה דליחה מיפקד פקיד ומשום הכי מותר ולא משום מלאכה שאינה צריכה לגופא וס"ל שאף דם בתולים מיפקד פקיד כיון שאינו נבלע בבשר ואע"פ שצריך לגופו של דם אין לאסור כיון דפתח ממילא הוי הוי דבר שאינו מתכוון ותלמודא משני דשאני דם בתולים דלא פקיד לגמרי ואית ביה איסורא דרבנן מיהת וכן נראה מפירוש רש"י ז"ל:

דף ז.

והא לא כתיבא כתובתה פי' וכיון דכן לא סמכא דעתה והוי כבעילת זנות כמו שאמרו במשהה את אשתו בלא כתובה והכא מקום שכותבין הוא דאלו במקום שאין כותבין כתובה על תנאי ב"ד סומכות בכשר' אמר להו אתפסוה מטלטלי בכתובתה ומה שפיר' שיתפסוהו מבעוד יום ואלו בשבת אסור לעשות כן וה"ל קנה קנין בשבת שהוא אסור אפילו לדבר מצוה אלא אם כן בשעה דחוקה וגבי שכיב מרע כדי שלא תטרף דעתו עליו כדקאמר בפרק מי שמת וכן הוא במסכת גיטין בההוא דתקף ליה עלמא טובא ונכון הוא זה אבל א"צ לכך והכא אינו משכון גמור אלא שתסמוך דעתו עליו בכך והוה ליה כההוא דאמר שואל אדם לחבירו כדי יין ואם אינו מאמין מניח טליתו עליו ואע"ג דאמר לקמן במכילתן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתך מניח על השולחן התם בעושה כן לעולם אבל הכא שאינו עושה אלא לפי שעה עד לאחר שבת מותר:

אלא מעתה מותר לעשות מוגמר ביו"ט מתוך שהותרה וכו' ותימא ר"פ לא ס"ל דאמר מתוך והא משנה מפורשת היא בש"א אין מוציאין את הקט' ולא את הלולב וכו' וב"ה מתירין וי"ל דהתם ודאי הוא לצורך מצוה אבל לדבר הרשות לא אע"ג דאיכא צורך ולית הלכתא כוותיה:

אינה טעונה ברכה וכו' וא"ת ואמאי לא אוקמינא ליה לקמייתא באלמון שנשא אלמנה ומאי טעונה ברכה טעונה יום א' וי"ל דהא ליתא מדקתני הבתולה והאלמנה אלמא דכי הדדי נינהו וליכא בתולה דבצירה משבעה:

במאי אי בבחור אי באלמון א"א בבחור וא"א בחלמין לפום פשטא דשמעתין משמע דהני תרי פרוקי איתנהו ולא פליגו כלל ואע"ג דבבחור שנשא אלמנה נפישי יומי שמחה הא ל"ק הא כדאיתא והא כדאיתא כי ענין ברכה תלוי בין בדידיה ובין בדידה כל היכא דאיכא בחור או בתולה איכא ברכה כל שבעה אבל לענין שמחה אינו תלוי אלא בדידה לתקנות בנות ישראל נתקנה ולפי' אלמנה שנשאת לבחור אין לה אלא ג' ימים לשמחה והיא הנותנת שכל בתולה אפילו נשאת לאלמון יש לה שבעה לשמחה וכדאמרינן בהגדה ובפרקין דר' אליעזר אומר החתן דומה למלך מה המלך אינו יוצא מפתח ביתו וכו' ומה המלך מקלסין לפניו אף החתן ומה המלך שמחה ומשתה לפניו אף החתן שמחה ומשתה כל שבעה אין זה אלא בנושא את הבתולה דאלו בנושא את האלמנה פעמים שמקלסין לפניו ברכת חתנים והוא משכים למלאכתו אחר ג' ימים. יש בדבר ג' דינים בחור ובתולה או אלמון ובתולה יש להם שבע לברכה ושבעה לשמחה בחור ואלמנה יש להם שבעה לברכה ושלשה לשמחה אלמון ואלמנה יש להם יום א'

לברכה ושלשה לשמחה וכן פסק הרמב"ם ז"ל והמגיד ויש מי שפירש דהני לישני פליגין ולישנא קמא סבירא ליה באלמון שנשא אלמנה ג' לשמחה אבל בחור שנשא אלמנה שבע לשמחה דיומי שמחה לא בציר מיומי דברכה ובריתא דשקדו באלמון שנשא אלמנה היא כי היאך ישכים לאומנתו אחר ג' ומברכים לו ברכת חתנים דאלו שהשמחה במעונו שמברכין כל י"ב חידש ההיא לאו ברכת חתנים היא וזה וודאי היה דבר של טעם אבל אין הלשון הגמרא מוכיח אלא לשון הא' והסכימו עליו רוב הפוסקים אבל מורי הרשב"א ז"ל הסכים לסברא השנית:

דף ז:

מלתא פסיקתא התם ליכא דבצירא מז' וליכא אלמנה דבצירא מיום אחד כלומר דכל אלמנה יש לה יום לברכה מדין עצמה וכשנשאת לבחור יש כאן שבעה לברכה אין זה מחמתה אלא מחמתו ולהכי פסיק ותני לאלמנה יום אחד:

מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר ויקח בועז עשרה נשים ר' אבהו אומר במקהלות ברכו אלהים פירוש ואין קהל פחות מעשרה פירש"י מדכתיב הקהל את העדה ואין עדה פחותה מעשרה וכו' ובתוס' למדוהו מדאמרינן לענין פסח ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל ואמרינן התם בפסח שני שצריך ג' כתות של עשרה לשחטו דרשינן קהל ועדה וישראל ובירושלמי פריך דהא במקהלות תרי קהלות משמע ופריק במקהלת כתיב. לא סגי דלאו זקינים פירוש דהא וודאי לא מסתברא דתהווי עשרה זקינים ומיהו וודאי בעי שיהיו גדולים וגברים מדכתיב עשרה אנשים או מדכתיב במקהלות ואין קהל פחות מעשרה אנשים גדולים וכן כתב הרמב"ם ז"ל דצריך גדולים ובני חורין והלכה המזכה לעובר לא קנה ומיהו בפ' יש נוחלין מזכה לעובר שהוא בנו קנה כדי שלא תטרף דעתו עליו:

בבית חתנים פירש"י שנכנסה לחופה לנשואין כלומר דאורחא דמילתא נקט בבית חתנים ואין הקפידא אלא לברך אותה במקום חופה. אמר אביי וביהודא שנו מפני שמתייחד עמה פי' לא סוף דבר ביהודא אלא ה"ה כל שנוהגין להתייחד עמה כאנשי יהודה והיינו דנקט וביהודא סתם. ויש אומרים שצריך לחזור ולברך בשעת נשואין מפני אותם שלא היו באירוסין שמא יתמהו כיצד כלה נכנסה לחופה בלא ברכה ועוד דשעת נשואין דמיא למלתא אחריתי ולא גרע מפנים חדשות כל שבעה וכתב הרב דברכת אירוסין נמי צריכה עשרה דהא נמי על עסקי מקור היא וכן כתב ר' אחא גאון ז"ל ולא נהירא מדלא דכרו עשרה אלא לברכת חתנים ועוד דקי"ל דקדושין בפני שנים וא"כ אתה

מצריכה עשרה דהא מסתמא העומדים בשעת ברכה צריך שיהיו בשעת קדושין וכן הנגיד ז"ל השיב דלא חשיב עסקי מקור אלא בנשואין שהוא מותר לבעול:

בברכת אירוסין מאי מברך אשר קדשנו ואסר לנו את הארוסות פירש"י ז"ל דהא מדרבנן שגזרו על יחוד פנויה אף ארוסה לא התירו עד שתכנס לחופה ובברכה כדאמרינן במס' כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ומדרבנן נמי מברכינן וצוונו וכו' כדאשכחן בנר חנוכה ע"כ וכן עקר מיהו חופה מדאורייתא היא לעשות נשואה לענין הפרת נדרים ולטמא לה וליורשה למ"ד ירושת בעל דאורייתא וכן לדין מיתת אשת איש שזנתה בחנק יש הפרש מן התורה בין ארוסה לנשואה אע"פ שלא נבעלה וכדאיתא לקמן בפ' נערה וא"כ ע"כ חופה דאורייתא לעשות בנשואה לכל הדברים וכדאמרינן גבי בני נח בעולת בעל יש להם מן התורה נכנס לחופה ולא נבעלה אין להם כמו שיש בישראל מן התורה ארוסה מותרת וחכמים אסרוה כנדה עד שתכנס לחופה בברכה ואלו דברים ברורים וכ"כ הרמב"ם ז"ל הוצרכתי לכתוב כן מפני שיש מהנדויים על רש"י שהוא סבר דחופה לאו דאורייתא כלל. כך הגרסא בכל הספרים והתיר לנו את הנשואות ע"י חופה וקדושין וכדמפרש ותימא גדולה למה תקנו לשון סתום כזה בברכה הנאמרת בסתם ור"ת גורס והתיר את הנשואות לנו ורבינו האי גרס והתיר לנו ואינו גורס את הנשואות כלומר והתירה לנו וכן ראוי לומר אלא שלא נהגו. וא"ת כיון שחופה אחרונה היא גומרת היה לנו לומר ע"י קדושין וחופה וי"ל דה"ק והתיר לנו נשואות ע"י חופה וקדושין אשר קדמו להו וסמכי' חופה לנשואין כי הוא עושה נשואין. וי"א דגרסינן ע"י חופה בקדושין דידן ותקנה מפני שהיו אומרים בקדושין בבי"ת רפוי הוא לעול' בוא"ו ואמרו וקדושין וכל זה רחוק שלא לצורך:

מאן דלא חתים מידי דהוה אברכת המצות פירש"י ז"ל כיון דכולה הודאה היא ואין הפסק בקשה בנתיים לא בעי חתימה כדאמרינן בפרק ערבי פסחים גבי ההוא דמברך בהבדלה ולא הוי חתים בברכת המצות טעמא מאי דהודאה היא ה"ה נמי הא:

ומאן דחתים מידי דהוה אקידושא כיון דלשון קידוש' הוא כקידוש היום חתמיני' ליה כי התם והתם חתמינן משום שיש שם הפסק כגון כי הוא תחלה למקראי קודש עכ"ל רש"י ז"ל ונכון הוא משום דליכא לפרושי מידי דהוה אברכת הפירות ואברכת המצות ולא חתמינן בה משום דהוה מטבע קצר דהא וודאי ברכת אירוסין מטבע ארוך חשוב דהא מהדרינן ביה כמה ציוו עריות ואיסר ארוסות והיתר נשואות וליכא לפרושי נמי דחשיב ליה כברכת המלכות משום דאמרינן בה וצוונו דא"כ למה ליה למימר מידי דהוה אברכת פירות. ועוד שאומר כן וצוונו אינו אלא כמו והזהירנו דלא אתמר אקב"ו אלא

על צווה מ"ע ולכך הנכון כפרש"י ז"ל דעיקר בחתימה בא"י מקדש ישראל ותו לא וכן הוא בעיקר הנוסחאות וכן גורס הרמב"ם ז"ל ובגאוני' ז"ל וי"ג מקדש ישראל ע"י חופה וקדושין ולא נהירא דכיון דבדרבנן בברכה זו קדושות איסור עריות ויש עוד בישראל כמה קדושות אין לפרוש ולומר אשר קדשנו ע"י חופה וקדושין לבד וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל בתשובה גמרא היא בהדיא ברוך מקדש ישראל וכן מנהג בשתי ישיבות מימות חכמים הראשונים עד עכשיו לתוספות דבר שאתם מוסיפין גרעון הוא שאין קדושת ישראל תלוי בכך ויש לנו לחזור להלכה ולמנהגינו בהסכמת הנ"ל ע"כ וכן העידו משמו של הרי"ף ז"ל שהיה כתב בהלכותיו בכתב ידו מקדש ע"י חופה וקדושין ואח"כ מחה והתקין מקדש ישראל בלחוד ונהגו ברוב מקומות לאומרו אחר הקדושין וא"י כ"ש דקשיא ליה והא קי"ל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן והרמב"ם הפריז על מדותיו ואומר שאם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקדושין שזה היא ברכה לבטלה מה שנעשה כבר נעשה ולאו מילתא היא דהתם היא בברכת המצות שצריך להקדים ברכה למעשה וזו אינה ברכת המצות כלל כדפרישית לעיל דאלו היה ברכת המצו' היה לנו לומר אשר קדשנו במצותיו וציוונו על הקדושין ולא היה לנו לומר על העריות כי היכן מצינו ברכה על האיסור אשר אסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוטים ועוד מה ענין חופה לכאן שאין אנו עושין בכאן מצות חופה ועוד אם כברכת המצות היא היאך אין (האסר) [הארוס] מברך אותה לא מצינו בשום מקום שזה עושה מצוה וזה עושה ברכה בשבילו אלא ע"כ ברכה זו אינו אלא בעינן קדושה על שקדשנו הקב"ה יותר מעכו"ם בענין פו"ר לפיכך אנו מסדרין עליו שציוונו על העריות שאין קדושין תופסין בהם ואפי' הארוסות שקדושין תופסות בהם אסר לנו עד שתנשא לחופה ומפני שבברכה היא כעין קדושה כדכתיב' לעיל לפיכך נהגו ישראל לומר על הכוס ואע"פ שאין זה מעכב וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל מעתה ראוי היה לאומרה אחר הקדושין שכן כל ברכה של קדושה מברך אותה אחר שחלה קדושה וכן הדרנו שבקצת מקומות נהגו לברך אותה קודם הקדושין ויש לתת טעם לדברים כי אע"פ שאינה ברכת המצות מקדשים אותה להקדים ברכה למעשה ואין מבטלין מנהג בדבר זה ומ"מ יש לתת טעם לדבריהם למה אין מברכין ברכת המצות על הקדושין והרמב"ם ז"ל נתן טעם לדבר שאין מברכין על המצות שאין עשייתם אלא גמר מלאכתם וזו אינה נגמר אלא בחופה ואפי' קידש בשעת חופה אינו בדין שיהיה עתה מברכין לזו ולא לזו דליהווי מילי דרבנן כחוכא והר' החסיד ז"ל היה נותן טעם כי לפי שהקדושין תלוים ברצון שניהם ודילמא הדר ביה חד מנייהו לא תקנו בזה ברכת המצוה ומפני זה נהגו ג"כ ברוב המקומות שלא לברך ברכת האירוסין אלא

לאחר קדושין ואין טעם זה נכון ובירושלמי משמע שצריך לברך על הקדושין כברכת המצות קודם הקדושין דאמרינן התם בפרק הרואה כל המצות כולם מברך עליהם בשעה העשייה חוץ מן התקיעה וי"א אפי' חוץ מן הקדושין (כבעול') [בבעילה] אלא קדושי כספא ושטר מברכין כברכת המצות קודם הקדושין לפי מה שפשט במנהג בכל ישראל נראה שקבע שאין זה שיטת התלמוד בבלי שלנו ולא הזכיר שום גאון ברכה זו בשום מקום ומנהגן של ישראל תורה היא ובתוס' כתבו בשם רבינו יחיאל מפאריש"ש שהוא מנהג לברך ע"פ הירושלמי משום דלא חזינן בגמרא דילן בהדיא דפליגי בהא כי הרבה ברכות שאין אנו נוהגים לומר שאין בתלמוד שכבר נתן כלל לברך על המצות ועל המנהג טעות הוא לפי שסוברים בקדושי אשה רשות ואינו כן אלא מצוה היא כמו שיש מצוה בפו"ר ומ"ש בפרק התכלת שאין מברכין על מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה נראה וודאי דל"ק ליה אלא כגון עשיית הסוכה ועשיית ציצית שאין עשייה עושה כלום בעיקר המצוה עד שילבש טליתו וישב בסוכתו בחג אבל הקדושין עצמם עושים מעשה גמור להתירה לה ע"י חופה ולאוסרת על כל העולם ומצוה באפי נפשה היא ולמה לא יברך עלי' אלא שמנהג מכריע ואמרו בירושלמי כל הלכה שהיא רופפת בידך פוק חזי עמא דבר היאך ינהיג אבותיכון. כתבו התוס' דברכת דקדושין אפילו כשהקדושין ע"י שליח וסמך לדבר דמס' כלה עבוד אסמכתא לברכת אירוסין מדכתיב ויברכו את רבקה ושם לא היה אלא אליעזר ואין לחלק בזה בין כשהוא עושה שליח בין כשהיא עושת שליח וכן כתב הרמב"ם ז"ל המקדש אשה בין על ידי עצמה בין על ידי שליח צריך לברך קודם הקדושין הוא או שלוחו ואח"כ מקדש ע"כ ומ"ש שצריך לברך הוא או שלוחו אזיל לטעמיה שס"ל שזו ברכת המצוה וכבר זה היה דברים אלה בידינו ומנהג פשוט הוא בכל הארצות שמברך אותה שליח ציבור ונכון הוא:

ת"ר מברכין ברכת חתנים כל שבעה. פי' בחור או בתולה כדכתיבנא לעיל אמר ר' יהודה והוא שבאו פנים חדשות פירש"י שלא היה שם קודם לכן ולקמן בשמעתין אמרי' פנים חדשות דלא הוו תמן כל עיקר שכן הגרסא בספרי דוקני ובפ' אלו מגלחין שאמר שאם באו פנים חדשות חולץ ה"נ מוכח פירוש פנים חדשות דלא הוה תמן מעיקרא ונראה דכל שלא היה שם בשעת שמחה כשמברכין ברכת חתנים ואע"פ שנכנס שם בשעת שמחה כמאן דלא הוה תמן מעיקרא דמי אבל קצת ראיתי מאבותי שכתבו אם באו שם דלא הוו תמן מעיקרא כלל ולא נכנס שם כל ימי המשתה מברכין שבעה ברכות אע"פ שלא אכל שם עכשיו ע"כ ואין נראה זה נכון ואחרים כתבו שאע"פ שהיו שם בשעת כניסה לחופה ואף שאר ימים אין חייב בברכה בפנים חדשות בשעת סעודה אלא

כל שמתאספין לשמח את החתן ואת הכלה בין בשעת אכילה בין שלא בשעת אכילה וכן הוא במסכת סופרים בלשון הזה ונהגו רבותי לומר בבוקר ברכת חתנים על הכוס בעשרה ובפנים חדשות כל שבעה וכן בערב קודם סעודה ע"כ. ועכשיו נהגו שלא לברך אחר כניסת חופה אלא בשעת שמחה לפי שאין אנו מתאספין לשמחה אלא לסעודה. ומ"מ כל שהיה שם בשעת שמחה בברכת חתנים אינה פנים חדשות מפני שלא היה שם בשעת סעודה וזה נראה ברור אלא שבקצת מקומות נהגו לעשות פנים חדשות מפני שלא היה שם בשעת סעודה אע"פ שהיה שם בשעת כניסה לחופה וי"ל שהוא פנים חדשות אע"פ שבא לאחר סעודה ולא אכל שם מברכין בשבילו ברכת חתנים וכן הסכימו רבותינו. ונהגו בקטלוניאה ובמקומות אחרים כי בשבת כשמוציאין החתן מב"ה מוציאין את הכלה בתוך העם ומכניסין את הכלה לחופה ומברכין שם ברכת חתנים ואע"פ שכבר ברכו בששה שמכולם אי אפשר שלא יהיה שום אדם שלא היה שם אתמול ואע"פ שאין זו שעת סעודה אין בכך כלום כמו שכתיבנא לעיל ובתוס' אמרו כי שבת חשיב פנים חדשות כדאי' במדרש מזמור שיר ליום השבת כיון שבא שבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן אמרו לפניו שירה. עוד כתבו התוס' שאין קרוי פנים חדשות אלא כשבא אדם חשוב לשם דלא הוה תמן מעיקרא שראוי להרבות שמחה בשבילו ואשה לאו בת הכי היא אע"פ שהיא חשובה שאין פנים חדשות אלא מי שהוא ראוי למנות בעשרה של ברכת חתנים. ועוד אמרו בתוס' הראשונים כיון שבא פנים חדשות אפילו בלילה באו מברכין ליל ה' ויום אעפ"י שאין שם עמהם כי פנים חדשות שבאו בלילה עשו כל היום ההוא ביו' הוא הדין שמברכין בלילה ויום כדאמרי' לקמן לילה בריך כולהו ובתוספות האחרונים כתבו בהפך כי אע"פ שבאו בלילה אינו פנים חדשות אלא לאותה סעודה בלבד אע"פ שלא הלכו להם ואין זה דומה ליומא קמא שהוא כולו ראוי לברכה ואפילו לאלמנה שאין לה פנים חדשות אלא (דדלמא יומא) אלא סעודה ראשונה וכדאמרי' בפרק ראשון יומא קמא לא תלושו בחלבא דבעי למימר סעודה ראשונה של לילה שהיא חובת מצוה ומיהו היכא דלא אכלו ביומא קמא עד הלילה מברכין משום דלא גרע מפנים חדשות כיון שעדיין לא אכלו בני חופה ונראה דכולי יומא קמא מברכין ברכת חתנים אפילו עשו סעודה או שמחה הראוי לברכה כמה פעמים ולענין פנים חדשות על שאר ימים כן הוא שיברכו בשבילו כל אותו היום בשלא הלכו להם אבל אם הלכו להם אין לברך שכבר הלכו הפנים וכן לענין אבילות בעודם שם חלוץ מנעליו וכשהלכו להם אינו חולץ להם כדאמרי' חולץ ומניח חולץ ומניח אפי' כל היום כולו דאלמא לא מהני פנים חדשית אלא היכא דאיתנהו התם וכן דעת הרמב"ם ז"ל וכן עיקר ואפילו בעלי התוס'

הם הסכימו בשבת פנים חדשות היא בין ביום ובין בלילה דהא כבוד לילה וכבוד יום וכדכתיב' בפרק ערבי פסחים ודבריהם ליודעים חן וכבוד ולפמ"ש לעיל אפילו בסעודת מנחה חשיבה פנים חדשות דאכתי איתא זמן לכבוד יום ונהגו העולם כשמברכין ברכת חתנים בסעודה שמסדרין אותה על הכוס של בהמ"ז עצמו אבל במס' סופרים כתוב מפורש שמברך בהמ"ז ואח"כ מביאין לו כוס אחר ואומרים עליו ברכת חתנים לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד וה"נ אמרי' פ' ערבי פסחים למי שהיה אוכל ע"ש וקדש עליו היום כוס אחד מברך עליו ברכת המזון והשני מברך עליו קדושת היום ומפרש טעמא לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד לפי שאין עושין המצות חבילות חבילות ופרכי' עלה מיקנה"ז ופרקינן דלא דמי קדושה והבדלתא חדא מלתא היא וברכת המזון וקדושה תרי מילי נינהו וה"נ איכא למימר דברכת המזון וברכת חתנים תרי מילי נינהו וכן כתב בעל העיטור ז"ל וכן הדבר נראה אלא שלא נהגו כן ויש לתת טעם למנהג דלא דמי ברכת המזון וברכת חתנים לברכת המזון וקידוש דכיון שהזמן בא לאחר הסעודה והיא הגורמת וברכת חתנים באו ג"כ על הסעודה והיא הגורמת כחד מלתא חשיבא אלא שקשה הדבר לדחות מה שכתוב במסכת סופרים ושמעתי שיש מקום בצרפת ובאשכנז שעושין כמסכת סופרים ולפי מנהגים יש מרבותי בעלי תוספות זכרונם לברכה אומרים שאין לומר בורא פרי הגפן אלא לאחר גמר ברכת חתנים דבכל ברכת המזון בסופן בורא פרי הגפן ואחרים כתבו וזהו עיקר כי סמוך לברכת המזון יש לומר בפה"ג כדיני' ומסדר שני עליו ברכת חתנים ובורא פרי הגפן עולה לכאן ולכאן ולא חשיב ברכת חתנים הפסק לברכת הנהנים דכיון דכולהו מעין הכוס וה"ל כיקנה"ז וזה וודאי עיקר לפי המנהג שסבורי' דברכת המזון וברכת חתנים חדא מילתא היא כיקנה"ז אבל הדבר צריך עיון:

דף ח.

מאי מברך אמר ר' יהודה שהכל וכו' ברוך יוצר ברוך אשר וכו'. הטעם שפותחין בברוך אע"פ שסמוכין לחבירתה וקי"ל דכל ברכה הסמוכה לחבירתה אינה פותחת בברוך כדאיתא בברכות ובערבי פסחים. יש שפיר' דלא אמרינן הכי אלא בסמוכה לחבירתה ארוכה שחותמות בברוך אע"פ שסמוכות אבל אין נראה כן בירושלמי ששם הקשו טעם לברכה קדושה הסמוכה לחבירתה לברכת בורא פרי הגפן ואמרי' שעה היא שאם יהיה אוכל מבעוד יום ובורך בורא פרי הגפן והקשו עוד והרי הבדלה ותרצו שניא היא דר' הי' מפז' רש"י ז"ל פירש הטעם דבהכל ברא לכבודו ברכה באפי נפשיה היא על העם

המתאספים למצות והבדלת ברכת חתנים מברכת אשר יצר האדם והיא פותחת בברוך שאלמלא כן היו שתיהן נראות ברכה אחת ולא היה היכר שיהיה שתי היצרות שתי הברכות וגם זה נכון וברכה אשר ברא שפותחת בברוך פירש"י ז"ל וכן ר"ח והריא"ף ז"ל לפי שפעמים אינה סמוכה והוא כשאין שם פנים חדשות וכן עיקר:

ג"ה אשר יצר את האדם בצלמו שהוא דמות תבניתו של אדם לגבי הקב"ה אומר צלם שהוא לשון הראוי נאמר על צורה בלא גוף ועל שאין לו רשות לעין לתפוס ולראות ועל האדם שהוא גוף אומר לשון תבנית שאינו נאמר לעולם אלא על דבר שאינו רוחני כדכתיב תבנית כל רומש באדמה. גרסת רש"י בשמחך יצירך בג"ע מקדם וכן הגירסות ברוב הספרים וכן הכתוב אומר ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם והרמב"ם ז"ל גורס מקדם בעדן ואין הלשון הזה מתוקן כראוי כי הלשון הזה נאמר על האדם כשנגרש מן העדן וישכן מקדם לגן עדן ואע"פ ששם נאמר לגן וכאן בגן שמא יבא האדם לטעות באדם בענין וגם בלשון:

ג"ה ישמע בערי יהודה וחוצות ירושלים וכן נוהגין אבל הרמב"ם ז"ל גריס ישמע מערי יהודה ומחוצות ירושלים שאומרים הדיינים שזה הלשון מתוקן יותר כי כשאומרים ישמע בערי יהודה ישמע שם הקול בחוץ אבל כשאומר ישמע מערי יהודה עכ"פ קול השמחה מבפנים. ונהגו לומר ברכות אלו על הכוס ואעפ"כ אם אין שם כוס אינו מעכב וכן כתב הרמב"ם ז"ל וגם אם נכנסה לחופה נשואה היא לכל דבר אע"פ שלא בירך ברכת חתנים אלא שהיא אסורה לו כנידה מדבריהם כדאי' התם במסכת כלה. וכתב הרמב"ם נכנסה לחופה ולא בירך ברכת חתנים הרי היא נשואה גמורה וחוזר ומברך אפי' לאחר כמה שנים ע"כ וכו' הדברים שאין חוזר ומברך אלא תוך ימי המשתה אא"כ בשעה שהוא לבא עליה. וברך חמש פירוש שלא בירך אלא ברכה ה' של יצירה:

לימא בהא קמיפלגי דמ"ס חדא יצירה הוה ומ"ס ב' יצירות הוה פירש"י ז"ל מ"ס חדא יצירה היא כמאן דאמר דו פרצופים נבראו שנבראו ביצירה אחד ומ"ס שתי יצירות הם כמ"ד זנב הוא שממנה חוה נבראת שהרי היו בכאן ב' יצירות בזו אחר זו ובתוספות הקשו עליו מדאמרי' פרק עושין פסין בשלמא למ"ד דו פרצופין היו היינו דכתיב וייצר כלומר בשני יודי"ן דמשמע שני יצירות אלא למאן דאמר חדא יצירה האי מאי וייצר לכך פירש דמ"ד חדא יצירה הוי כמ"ד זנב הוי שלא נבראו מתחלה אלא פרצוף אחד ואע"פ שאח"כ נבראת חוה מן הזנב ההוא לאו יצירה הוא אלא תולדה ומ"ד ב' יצירות כמ"ד דו פרצופים שנבראת מתחלה ב' יצירות ומיהו לשון יצירה א' וב' יצירות נהלם אחר לפרש"י ז"ל. ויש ליישב פרק עושין פסין לפרושי ה"ק בשלמא למ"ד דו פרצופים היינו דכתיב ויצר יצירה

אחת שעלתה לשתים אלא למ"ד וכו' מאי וייצר דהא בשתי יצירות נבראו. והיו יודעים שאין מברכין ברכת חתנים אלא במקום חופה ושהיו שם החתן והכלה כדאמרינן פרק הישן ובמס' סוכה החתן ושושביניו פטורים מן הסוכה פירש"י וליתבו בסוכה ולחדו בחופה אין שמחה אלא במקום סעודה פירוש כשיש שם סעודה שאין עושין שמחה בלא סעודה הא וודאי בברכה כדאי' במסכת סופרים וכדכתב לעיל וליתבו בסוכה ולחדו בסוכה אין סוכה אלא במקום חופה ומיהו ה"מ לענין ברכת חתנים אבל לענין שהשמחה במעונו אינו מברכת החתנים ולא מנו אותה עמהם כדאמרינן בריך שית בריך חמש ולא בעינא חופה דהא איתא מקמי חופה ומקמי דאית חתן וכלה אפילו רמי שערי באסינתא ואפילו גבי מהול הא סברי לברוכי. ולענין ברכת אשר ברא היכא דליכא פנים חדשות דעת רבותי דהא מברכת חתנים היא ובעיא עשרה ובעיא חופה אבל בתוס' אומרים דכיון דלא בעי פנים חדשות אף היא לא בעיא חופה ולא עשרה כדאמרי' בסמוך מכאן ואילך אפושי שמחה בעלמא הוא מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא אלמא הדדי נינהו ובענין זה דליברכו באפשי שמחה בעלמא וכן עיקר ואע"פ שמניתם ברכה אשר ברא בכלל ברכת חתנים ואמרינן שמברכין ברכת חתנים בעשרה אין התלמיד קורא ברכת חתנים אלא כשאומרים כל שבעה ברכת חתנים כדאמרינן לעיל מברכין ברכת חתנים כל שבעה אמר ר"י והוא שבאו פנים חדשות והדין רהטא בסוגיא דלעיל דאחד בתולה ואחד אלמנה טעונה ברכה הלכך נהי דברכת אשר ברא חשובה מכלל ברכת חתנים והיא חלק ממנו לא הוצרכו עשרה ולא חופה אלא באומר כל הברכות כשם שלא חייבו בהם פנים חדשות ומיהו מפני שהיא מברכת חתנים אין לאומרם אלא ז' וכדאמרינן בסמוך מז' ועד תלתין מברך שהשמחה במעונו כלומר שהשמחה במעונו לבד וכן אין לומר ברכת אשר ברא אלא כשיש שם חתן וכלה אבל שהשמחה במעונו אע"ג דליתנייהו לתרוייהו כחדא כיון דאיכא חדא מנייהו וכדאמרי' מקמה הלולא דמשתמע ליכא אלא ארוס לחוד ואותם שמוליכין לכלה ממקום למקום אי איכא חופה בדרך במקום מברכין ברכו' בפנים חדשות ואי לא לא מברכין אלא שהשמחה ואשר ברא ואע"ג דאיכא פנים חדשות וכן עיקר:

כל תריסר ירחי שתא פי' שעד כאן נמשכת השמחה כדכתיב נקי יהיה לביתו שנה אחת לשמח את אשתו אשר לקח מדאמרינן מכאן ואילך אפושי שמחה היא ואמרינן נמי אי איתא מחמת הלולא וכו' שמעינן שאין מברכים שהשמח ה במעונו אלא כשעושה סעודת מריעות לחתונה אבל אי לא זימן אדם אלא חתן ובני ביתו אינו מברך כלום ואין אומרים אשר ברא אפי' בתוך ז' וכן הסכימו כל רבותי ועוד הסכימו רבותי הא דאמרינן

מעיקרא מאימת מכי רמי באסכתא כלומר משיכינו צרכי סעודה דוקא משקדשו אבל קודם שקדשו כלל לא דתרי בעינן קדושין והיא דטרח להו דלא הדרי בהו ורב פפא נמי דבריך בשעת אירוסין קדושין הוה תמן שאין לשון ארוסה בכל התלמוד אלא בקדושין דאידך שדוכין קרי ליה והא דאמרינן קים ליה בגווה דלא הדרי בהו ה"ק דלא הדרי בהו מלעשות חופה לזמן קבוע דמלהדר בהו לגמרי לא אפשר כיון דאיכא קדושין ולא אסתייע מלתא דהדרי בהו שלא נעשית החופה לזמן שקבוע:

רב תחליפא בריך שית אריכתא פירש"י ז"ל שהוסיף בהם דברים וחתם בהו ויפה כוון דמשו' תוספות לשון בעלמא לא מקרי אריכתא ולא עוד אלא שלא היה לו להאריך דבמקום שאמרו לקצר אינו רשאי להאריך שלא לשנות המטבע של ברכות וה"ה שאם לא היה מאריך לא היה לו לחתום בשום קצר שלא תקנו פותח וחותם אלא בנוסח ארוך וכדאיתא בפרק קמא דברכות רב חביבא אקלע לבי מהולא בריך שהשמחה במעונו ולית הלכתא כוותיה משים דטריד בכאן דקדוקי חכמי צרפת האחרונים שהאבל מותר לאכול בסעודת ברית מילה דלית כאן שמחה כיון דאיכא צערא לינוקא ולא מסתברא נהי דלא קבעינן שהשמחה במעונו משום צערא דינוקא מ"מ סעודת מצוה היא ועל השמחה קובעים אותה אבל לכנוס שם למצות מילה זהו מותר שלא נאסר לכנוס למצות אלא שלא יכנס לשמחה בלא מצוה וכדפי' בדוכתיה בס"ד. ויש מלמדין מכאן שבסעודת פדיון הבן אומרים שהשמחה במעונו דהא ליכא צערא לינוקא והכא שמחה שיצא מכלל נפל ובשם הר"ר טוביה כתבו בתוספות שאין לברך דהא כשמת הבן לאחר שלשים יום האב חייב לפדותו ואין לומר שם שהשמחה במעונו וכיון שהוא כן ה"ה כשהוא חי שלא לתת דבריהם לשעורין ואין זה נכון בעיני כיון דבהא איכא סעודה ובהא ליכא סעודה אין הדברים נתונים לשעורין שהרי כל שאין שם סעודה אין שייך לומר שהשמחה במעונו ויש שכתבו טעם לדבר שלא אמרו שהשמחה במעונו אלא בסעודה שנאמר בה שמחה כגון ברית מילה כדכתיב שש אנכי על אמרתיך כדאיתא בפ' התכלת משא"כ בפדיון הבן ואין להוסיף על מה שאמרו חכמים ז"ל. והא דאמרינן אין החתנים מן המנין נקט לשון רבים משום חתונת רבות הבאות זו אחר זו וכדאיתא התם מאי בוגרות בוגרות דעלמא אבל אין לערב ברכה אחת לשני חתנים בבת אחת שאין לערבב שמחה בשמחה וכן קבלתי מרבותי ז"ל:

דף ח:

כי תניא ההיא בברכת המזון ומדלא פרקינן כדפרקינן לרב שמעי' דרב תנא הוא ופליג ור' יוחנן לאו תנא הוא והא קי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן משום דר' יוחנן אלים טפי אלא דלא אסתייע ליה מלתא לאסכום כדתנא ורב נמי לא הוא תנא דחשיב והיינו טעמא דמשום דוכתא דאיכא לשום אמורא פרכא ממתניתן אף על פי דאית ליה סייעתא ולא אמרי' איהו דאמר כהאי תנא. תוספות והא אוקמינן מתניתין בברכת המזון פירש"י ז"ל להצטרף לג' בברכת המזון והקשו עליו בתוס' מאי קמ"ל פשיטא שהרי אבל חייב בכל המצות ועוד דלא שייך בה כלל ענין אבילות לכך פי' דהיינו שופט בצדק דין אמת וכו' שמוסיף בה בהטוב ומטיב דס"ד אכיון דאבל היא לא מצטרפו וליבעי שיעור מן המנחמים קמ"ל דאבילים מן המנין וקשה לר"י שהרי התוספות הזה אין צריך מנין שהרי אפי' ביחיד חייב האבל לאומרה וכל דאפ"ה היינו סוברים כשאומרים אותה בזמנו מברך והשאר יוצאין ולא לצרף אבל במנין הזמון כיון שהוא מן המנחמים ולרש"י ז"ל יש ליישב משום דרגיל להוסיף בברכת המזון של אבילות ברוך מנחם אבילות כמו שאנו נוהגים היום היינו סוברים שלא יצטרף האבל בזמון קמ"ל שמצטרף שאין כאן אלא ברכה להקב"ה שמנחם לכל האבלים ומ"מ לא מצינו סמך אחר למנהגיו זה אבל מכאן יש לסמוך אותי לפירש"י ז"ל. כי אמר ר' יוחנן ברחבה פי' כשהיה חוזרין מבית הקברות והיו מגיעין לרחוב סמוך לעיר היו מברים שם את האבילים והיו אומרים שם ברכת רחבה האמורים לקמן וסדר הדברים ההם הנם כתובים בספר תורת האדם להרמב"ן ז"ל. וא"ת אמאי לא משני לעיל איפכא ר"י בברכה ובריית בשורה וי"ל משום דקתני לה דומיא דחתן דליכא שורה ואיכא מזון:

ברכת רחבה כל שבעה מי איכא אבל לגבי ברכת המזון ליכא למיפרך הכי דהא ודאי איכא כל שבעה אפי' בלא פנים חדשות:

מאי ועוד ידו נטויה אמר רבא הכל יודעים כלה וכו' פירש"י ז"ל דדריש ועוד כמו לעד כלומר עולמו שלו שהוא שבעים שנה:

א' נגד הזן וכו' פי' כל אלו הברכות שייכים בתנחומי אבילות הזן כדאמרינן במס' תענית ליבעי רחמי על שובע דלחיי יהיב וברכת הארץ כדכתיב למען יאריכון ימיך על האדמה ובונה ירושלים כדכתיב בבלע המות לנצח ח' פסוקים זה כענין בונה ירושלים.

החזירו הדבר ליושנה פירש"י ז"ל עשרה כוסות והנכון כמו שפירשו בתוספות שהחזירו הדבר ליושנה ממש שמבטלים כולם ואין שותים אלא בתוך הסעודה כדי סיפוקה דבסעודה נמי איכא שכרות וכן המנהג ותו לא מידי:

דף ט.

אמר ר"א האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו. פירוש ר"א תרתי קמ"ל חדא דפתח פתוח מלתא דקים ליה בגוה שפיר וקא שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו ואידך כיון שאמר שהוא כפתח פתוח אע"ג דעדיין ספק הוא אם נבעלה בעילה אסורה אם לאו אפ"ה נאמן לאוסרה עליו מן הספק ובהנהו תרי מילי שקלו תלמודא דשמעתין על הא דר"א ומיהו עיקר צריכות דר"א היינו טעמא קמא ודוקא כשאמר ברי לי שלא הטיתי וטעמא דמלתא משום דהעמיד אשה על חזקתה עד דאיכא טענה ברורה ודאית ודוקא אמר ר"א פתח פתוח דבהא הוא דאשמועינן רבותא שאומרים דלא נימא דלמא טעי ולא קים ליה אבל טוען טענת דמים דודאי קים ליה פשיטא לי מלתא דנאמן לאסור עליו כדאמרי' לקמן: מאי לאו דקא טעין טענה פתח פתוח לא דקא טעין טענת דמים. וא"ת ה"ד אי דאיכא דם יהיו הדמים ראיה ואי ליכא דם האיכא טענת דמים ואי איכא דמים היכי נאמן דהא איכא דמי' והיאך יהיה נאמן בפתח פתוח כבר פירש"י ז"ל דמיירי כגון שהיא ממשפחת דורקטי או שאבדה המפה נראה מדבריו דכל היכא שמצא דם הדמים ראיה ואין נאמן בפתח פתוח מצאתי שהדמים מכחישין אותו ושקירי משקר או לא הוה קים ליה בפתח פתוח וכך פירש רבינו חננאל ז"ל ולפ"ז כי אמרינן לקמן ופתח פתוח כעדים דמי היינו שלא מצא דם וכן פירש"י ז"ל דהכא כשהיא ממשפחת דורקטי או בבוגרות דפעמים מתיישנין בתולים ואין להם בתולים אבל יש שפירש דקים ליה בפתח פתוח כעדים דמי אפילו כשמצא דם נאמן לאוסרה עליו דהא אמר ברי לי דהוה פתח פתוח ושוותי' חתיכה דאסורא ואין הדם ראיה דדלמא דם צפור הוה שהכניסה שם ואפילו פשפש אותה בכניסה לחופה דלמא דם בצדדים או דם המכה הוא ומיהו להפסידה מכתובתה דכ"ע אינו נאמן כשמצא דם והביא ראיה לפ' זה מן הירושלמי דגרסינן התם גבי הא תניא כל שלא נהג כמנהג הזה אינו יכול לטעון טענת בתולים מה אני מקיים אם בפשפש ומצא הרי דם מצא אי בשלא מצא הוא פשפש היא לא פשפשה אלא במה אנו מקיימ' בשלא פשפש ומצא היא אומרת דם בתולים והוא אומר דם ציפור הוא הורע כוחו שלא נהג כמנהג הזה הדא דתימא שלא להפסידה כתובתה אבל לקיימה אין רשאי משום ספק סוטה ע"כ ויש אומרים שאין להביא ראיה מירושלמי דפליג אתלמוד דילן דהתם נמי חששו לספק סוטה אפי' תרתי ספיקי דגרסי' התם על מתניתן דהנושא את אשה דאפליגי רבי גמליאל ור"א כו' הדא דתימא שלא הפסידה כתובה אבל לקיימה אינו רשאי ולפום גמרא דילן דקאמר ר' גמליאל דנאמנות לגמרי ואפילו לבעלה אפילו בהדה ספקא משום דאיכא חזקה לגופיה

והיא ברי והוא שמא וכדאיתא התם בפרקין ואפשר שאין הירושלמי מדבר אלא באשת כהן או בקטנה בת ישראל דליכא ספיקא אלא חדא ואפי' תימא שהירושלמי פליג בהא אתלמוד דילן מכל מקום בנדון דהכא רצה לומר שהיא חדא ספיקא אפי' איכא דם נאמן לאוסרה עליו דהא לא אשכחן דפליג אגמרא דילן אלא כדברי הירושלמי דלאוסרה עליו אפי' יש כאן דם נאסרה עליו והא דקאמר שהיא נאמן דוקא שהיא שותקת אי נמי מדבר ומכחישו לומר בתולה שלמה נבעלתי דכיון דבהא ובהא הוא נאמן אבל במדברת ואינה מכחשת אלא שאומרת משארסתני נאנסתי או מוכת עץ אני אינה נאסרת אפי' בחדא ספיקא דכיון דאיהי ברי ואיהו ספק ומסתייע לה חזקה דגופא ברי עם חזקה דגופא עדיף משמא דידיה. וכן נראה מן הירושלמי דגרסינן התם דר' ירמיה בעי התם מעתה אין טענת בתולים לא כר"ג וכר"א אלא כר' יהושע חזר ואמר יש טענת בתולים כר"ג וכר"א בשותק אפ"ת במדברת באומרה נמצא ואבדה ותהא נאמנות לו יכול דאמר אילו בשם ר"א האומר פתח פתוח מצאתי אסור לקיימה משום ספק סוטה הכא אתמר נאמנת והכא אתמר אינה נאמנת תמן שניהם מודים בשהפתח פתוח כלומר במשנתינו לפיכך הוא נאמן דברי הוא ואלמא כל שאינה מכחישתו וברי ושמא היא נאמנת כיון שאין מי שמכחיש' והא דאמרי' בירושלמי דלעיל הדא דתימא דפליג בהא דהכ' בירושלמי ופליג אתלמוד דילן דלא מפליג לקמן בר"ג ור"א בין אסורא לממונא ואידך ירושלמי מפליג ואפ"ת דירושלמי לא פליג באידך ירושלמי דהא בחדא ספיקא והא בין תרי ספיקא מ"מ דבתלמוד דילן לא מפליג בהא בין חדא ספיקא לתרי ספיקא ובהא נאמנות בכל דאיכא ברי ושמא וכן עיקר וא"ת א"כ אמאי אינה נאמנת במכחישתו שהפתח נעול ושהוא משקר שאומר פתח פתוח מצאתי מגו דאי בעי מכחישתו ואומרת משארסתני נאנסתי או מוכת עץ אני וי"ל דהכי לאו מגו ברור הוא דלא ניחא לה למימר משארסתני נאנסתי או מוכת עץ אני דפוסלה נפשה מן הכהונה ובמוכת עץ נמי לא אמרי' מגו כיון דלא שכיח וכי שכיח אית לה קול ותו דניחא לה למימר בתולה שלמה נבעלתי מלפגי' נפשה לומר מוכת עץ אני וכן פי' בתוס' והא דאמרינן נאמן לאוסרה עליו ולא אמרינן נאמן לאוסרה על עצמה קמ"ל כיון דטעין כן בטענת ברי ב"ד אוסרים אותה ומפקי לה מיניה ואינו רשאי לקיימה והכי מוכח סוגיין דלקמן דפרכינן מר"א דאמר אין אשה נאסרה על בעלה וכו' ההוא היינו שאינה נאסרה בב"ד דאלו לצאת ידי שמים בלא"ה נמי תצא כההיא בפרק קמא דיבמות וכעוברת על דת משה ויהודה דבמכילתא ואע"ג דאמרינן בפ"ק דיבמות ב"ד עדים הוא דמפקי הא אמרינן לקמן דפתח פתוח כעדים דמי כל היכא דליכא אלא חדא ספיקא וז"פ ברור:

ואמאי ספק ספיקא הוא לא צריכה אלא באשת כהן דליכא אלא חד ספיקא ספק תחתיו ספק אין תחתיו דהא כל שנבעלה תחתיו אפילו באונס אסורה ומיהו ספק תחתיו איכא אע"ג דנבעלה לפסול לה פסול מן הכהונה אע"ג שלא נבעלה תחתיו בההיא ליכא למיחש כיון דרוב כשרים אצלם אי נמי בקטנה בת ישראל כגון דקבל אביה קדושין פחותה מבת ג' ויום אחד ומיהו כשנכנסה לחופה גדולה היא דאי לא פשיטא דלא מתסרא דאפילו נבעלה ברצון לא מתסרא דפתוי קטנה אונס תוא אלא ודאי גדולה היתה אח"כ וליכא אלא חד ספק ספק באונס ספק ברצון אלא ודאי נבעלה תחתיו דבפחותה מבת ג' שנים בתוליה חוזרין וא"ת עדיין יש שתי ספיקות ספק נבעלה כשהיתה קטנה דאפילו ברצון מותרת ספק כשהיא גדולה דברצון אסורה וא"ת בין באשת כהן בין באשת ישראל קטנה עדיין יש ספק אחר שמא מוכת עץ יש מתרצים דלמוכת עץ לא חיישינן מן הסתם דמוכת עץ לא שכיח וכן אמר בירושלמי באידך פרקין נחוש לומר דשמא מוכת עץ היא ופריק לא חשו לדבר שאינו מצוי. איכא מקשין על זה מתלמוד דילן דאמר לקמן סוטה אין לה טענת בתולים ופרכינן מ"ט אי משום דחבטה כולהו נמי מחבטי ופרקי' בה כמה פרוקי וכי מעיינת בה קושיא מעיקרא ליתא דאדרבה אנן הכי פרכינן אי משום דמיחבטי משום הכי נשרו בתולים הא ליתא דהא כולהו נמי מחבטה ואפ"ה יש להן טענת בתולים כי אין החבטה ההיא כדאי להשיר בתולים דאלמא חבטת קטנה דאין בה כדי נשירת בתולים הוא דשכיח אבל חבטה דנשיר בה בתולים וכ"ש מוכת עץ לא שכיח ורבינו תם ז"ל תירץ עוד בעיקר קושיין דאפילו תימא מוכת עץ שכיח אין לנו לחוש בכך מכיון דלית לה קלא ותו דאי איתא הוה טענה לנפשה ואין פירוש זה מספיק דניחא לה לומר בתולה שלימה נבעלתי כדכתיבנא לעיל:

מאי קא משמע לן דשוויא אנפשיה חתיכה דאיסורא וכו' אבל הכא מוקם הוא דלא קים ליה קא משמע לן פירוש קא משמע לן כיון דטוען כן בברי מיקם וכו' עד אבל קים לה: **ומי אמר ר"א הכי** יש תמהו דמעיקרא פרכי מאי קמ"ל והשתא פרכי מי אמר ר"א הכי ולא תימא היא דלעיל פרכינן ממתניתין מאי קמ"ל תנינא והשתא פרכינן ומי אמר ר"א הכי דקשה דר"א אדר"א ותו דלעיל פרכינן דאי לאשמועינן דנאמן לאוסרה עליו דברי אלו פשיטא והשתא פרכינן דאפילו יהא כדבריו אין לנו לב"ד לאסור אליבא דר"א כיון דלא הוה קינוי וסתירה וזה פשוט והא דאמרינן ומי אמר ר"א הכי פירש רש"י ז"ל ומי אמר ר"א הכי דאשה מזנה נאסרה ע"פ עצמו משמע דאפי' כשהוא טוען הכי בברי שנבעלה תחתיו הוא קשיא לן היכי מיתסרא עליו ולא נהירא דמי איכא מ"ד דהרואה את אשתו כשהיא מזנה תהא מותרת לו וכי עדים אסרו לה ועדים שרו לה דהא ודאי אינה אסורה

אלא ביאתה ועוד מאי קא"ל ולטעמיך קנוי וסתירה אין עדים לא לימא ליה אנא הכי קאמינא דגזירת הכתוב הוא דאפי' נבעלה ודאי לא מתסר עד דאיכא עדים או קינוי וסתירה ועוד מאי אהדר ליה ופתח פתוח כשני עדים דמו והא מנ"ל לכך הנכון דהכי קאמר ומי אר"א הכי דמשום פתח פתוח בעלמא תתסר עליה מכיון דאיכא חד ספיקא והא אמר ר"א שאין אשה נאסרה על בעלה בב"ד בשום ספק אלא על עסקי קינוי וסתירה והשתא היינו דפרכינן לקמן ולטעמיך קנוי וסתירה אין עדים לא לאו עידי זנות שהעידו שזינתה ברצון דההיא מאן דכר שמיה הא עדיפא טובא מקינוי וסתירה אלא ה"ק וקינוי וסתירה אין עדים לבעילה לא דחיישינן מאונסא הוא והא האיך אפשר דהא ודאי כל שהעידו שנבעלה מתסרה וחזקה ברצון הוא דאניסה הא קול יש לה וכדאיתא בירושלמי עד שתטעון היא כן בפירוש:

אלא לאו ה"ק וכו' ופתח פתוח כשני עדים דעלמא דבעילה דמי מתסרא כל זמן ששותקות מכחישתו. ותסברא מעשה שהיה קינוי וסתירה מי הוה אפשר פירש דקס"ד דהכי קאמר על עסקי קינוי וסתירה כדרך שהיה במעשה דדוד ולהכי פרכינן מעשה שהיה קינוי וסתירה מי הוה וקשיא מקינוי דאלו סתירה ודאי הוה ביה ועוד מי אסרוהו על דוד כאלו היתה אסורה על אותו בעל כך היתה אסורה על דוד דאסורה לבעל אסורה לבועל א"ו לאוסרה על אוריה דכיון דלאוריה לא ידעי מלתא אע"ג דידעי לדוד ולא ידיע הכי לאוריה הוה מתסרה עליה מ"מ אסורה של בועל באסורה של בעל תליא וכל כלה שנאסרה לבעל ודאי מ"ט דלהוי לא מתסרה לבועל הכי ס"ל השתא ולקמן לא ס"ל הכי בשני לן מפני מה לא אסרוה דקא בעי לסיומא כולה מלתא מעיקרא וזה יותר נכון ;

אי משום הא לא קשיא דה"ק אין האשה נאסרת וכו' עד למעשה שהיה וכו' פי' לא מתרצינן לישנא דר"א אלא דמפרשין ביה הכי וכמעשה שהיה שאין האשה נאסרת קאי דמייתינן לראיה כדחזינן במעשה שהיה דלא אסרוה מפני שלא היה שם קינוי:

וא"ת מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה פי' לאו קושיא על אוקימתא דהא לכ"ע איכא לשיילה ותו דאוקימת אקומתא מוכרחת היא אלא שיילי דמשיילינן לכ"ע לברורי מלתא מפני מה לא אסרוה על דוד אבל פי' רש"י ז"ל מפני מה לא אסרוה והלא כמה עדים בדבר ונראה מפרושו דקאי אהא דפרקינן ופתח פתוח כשני עדים דמי ולא נהירא מטעמא דכתיבנא ועוד כי ודאי לא היה שוכב עמה דוד בעדים ור' יוחנן ז"ל פירש כיון שהדבר היה ברור לדוד שנבעלה לו ואלו נודע כן לאוריה היתה אסורה עליו למה לא אסרוה על דוד ונהי דלא אתסרא על אוריה מפני שלא נודע לו ראוי היה שנאסר על דוד וכ"ש למאי

דאסיקנא דפתח פתוח כעדים דמי דעדות לאו דוקא כדפירש דהא הכי איכא דבר ברור שנבעלה לדוד:

התם אונס הוא פירוש דאע"ג דדוד ברצון בא עליה כיון שהיתה אנוסה לא מתסרא לבעלה לא מיתסרא לבועל דאיסורא דבועל באיסורא דבעל תלוי וא"ת הא לעיל אמרי' משום דלא הוה ביה קינוי וסתירה הוא דלא מתסר וי"ל דלעיל ה"ק דאלו הוה תמן קינוי וסתירה לא היו נאמנים לומר שהיה באונס ולא נאסרה:

ואב"א כהא דאמר שמואל בר נחמני פי' לאו למימרא דלהוי האי טעמא כר"א דהא לא שייך בלישנא כלל אלא פרוקי אחריני עבדי' למאי דאמרינן מפני מה אסרו לו דהא לכ"ע קשיא כדפרשינן ולר"א מפרק בפרוקי קמא ולדידיה מפרק מדאמר שמואל:

דף ט:

כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו פירשו האחרונים ז"ל שהיה כותב גט כריתות ע"מ שאם ימות והקשה ר"ת ז"ל דא"כ לא היה גט זה אא"כ שיש לו אחי' ואין לו בנים דלא תפול קמי יבם ואלו אנן אמרי' דכל היוצא למלחמות היה עושה. וי"ל דכל היוצא לאו דווקא אלא כל היוצא שהיה צריך לכך ור"ת ז"ל פירש דין היה מתנה הרי זה גיטיך אם לא אשוב מן המלחמה וא"ת והרי שב אוריה וי"ל שאם לא אשיב בסוף המלחמה היה אומר וא"ת והא אמרי' התם שהיו אומרים לדוד שבא על א"א מיתתו במה וי"ל דעל ספק א"א אמרו דכל זמן שלא נתקיים הגט בספק א"א היתה וא"ת דמה הועיל גט זה דהא אמרינן התם בנותן גט מעכשיו אם מת מה היא באותן הימים ואמרי' שהיא כאשת איש לכל דברי' ואע"ג דמית וי"ל דאתיא הא כר"י שאמר שהיא מגורשת למפרע ורבנן מתרצינן בפריקא קמא דאונס הוא ומ"מ עכ"פ מיהו אמרי' במס' תענית כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה דאמר ר"ש ב"נ ואי איתא הא ודאי חטא שבא עליה קודם שנתקיים התנאי שהיתה בספק א"א וכתב תירוץ עוד בלשון אחר דלר' שמואל בר נחמני גט כריתות גמור בלא תנאי היה כותב לאשתו ואם חזר ממלחמה חוזר וכונסה הלכך לא חטא דוד כלל והא דאמרו לו כל הבא על אשת איש מלבין היו פניו שלא כדין וזהו שהיה מתרעם כדכתיב ובצלעי שמחו ונאספו כי לפי שהיתה הדבר נעשה בצנעה לא היה הדבר ידוע לבריאות והיו מרננים לומר שהיתה א"א:

ואת ערובתם תקח דברים המעורבים בינו לבינה תקח ותסתלקא אותה ע"י (ידי) גט ואע"פ שזה היה במלחמת שאול מכאן הי' למד דוד והיה נהג מנהג זה בכל מלחמותיו לכל רוצ' מלחמותיו שיעשה בו בצנעה:

אמר אביי אף אנן נמי תנינא וכולי ודקא טעין טענת פתח פתוח אלמא מקים קים ליה ופרקי' לה אלא בטענת דמים דוקא ויש לפרש דקס"ד דמשום פתח פתוח דווקא וקא טעין טענת פתח פתוח דוקא דאיכא למיחש לאקרורי דעתא סבר דטעה ולא קים לנו דאלו בטענות דמים דקים ליה שפיר לא מקררי דעתא ומהדרינא לעולם משום טענת דמים דווקא דקים לנו שמא יפייסנו ותקרר דעתא דאלו לפתח פתוח לא חיישינן ולא מהימן ודחוי דחינן ולא נסתייע לר"א ממתני' אבל הלכתא כר"א דליכא מאן דפליג עליה ואפילו בטוען טענת דמים דקים ליה פשיטא דלא מתסרא אלא בחדא ספיקא דחלו בתרי ספיקא להדיא אמרי' לעיל דלא מתסרא אפי' לר"א בפתח פתוח ופתח פתיח לר"א כטענת דמים לדידן הוה דמיקים קים לי':

אמר רב יהודה אמר שמואל האומר פתח פתוח מצאתי נאמן להפסיד' כתיבתה פירש"י ז"ל וכ"ש לאוסרה עליו וכר"א פירש לעיל לאוסר' עליו אבל לא להפסידה כתובתה משמע דסבר מר"ן ז"ל דר"א ושמואל פליגי ולא נהירא דאמאי אוקימנא פלוגתא בינייהו וכיון דלא פרש לן תלמודא אלא וודאי מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אלא דר"א ניחא ליה לאשמועי' דאפילו לאוסרה עליו נאמן אע"ג דאית ליה חזקה דכשרות וכ"ש בממון נאמן דאוקי ממוני' בחזקת מרי' ושמואל ניחא ליה לאשמועינן אפילו בממון הקל נאמן וכ"ש לענין אסורא דחמיר א"נ דר"א אייריי בחד ספיקא דמהימן אפילו לענין איסורא דחמיר ורבי יהודא אתי ופריש דלהפסד כתובה נאמן לעולם אפילו בתרי ספיקא דלגבי ממונא ליכא הפרש בין חדא ספיקא לתרי ספיקא והיינו דאמרינן לקמן מה הועילו חכמים בתקנתן ואם איתא דלא אמר ר"י אלא בחדא ספיקא הרי הועילו לרוב הנשים דאית בהו תרי ספיקא. וא"ת דר"א לאוסרה עליו דווקא קאמר כדפירש רש"י ז"ל איכא לאוקמי כשלא עשה סעודה אפילו ר"י מודה שלא תפסוד כתיבתה כדאמרי' בסמוך דאע"ג דקים ליה חיישינן דלמא משקר להפסידה כתובתה משא"כ לענין איסור דשוויה עליו חתיכה דאיסורא יפרע כתובתה אי נמי איכא לאוקמי כשלא טען אלא לאחר זמן מרובה דלאוסרה עליו נאמן ולא להפסידה כתובתה כדאמרי' ביבמות טענות בתולים כל שלשים יום דברי ר"מ ר"י אומ' נאסרה לאלתר א"נ דר"א מיירי כשיש שם דמים שנאמן לאוסרה לפי' השני כמ"ש לעיל ואינו נאמן להפסידה כתובתה כדאיתא בירושלמי ור"י מיירי כשאין שם טענת בתולים כגון שאבדה המפה ולהפסיד' כתובתה דווקא נקיט לכולהו פי' הא דר"י בשתקו או במכחישתו דאלו מדברת אינו מכחישו אינה מפסידה כתיבתה בברי דידה עכ"פ וכדאמר. רב במתני' הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים ושמואל גופיה פסיק הלכה כרב אף אנן נמי תנינא האוכל אצל חמיו ביהודא הוא דלא

מצי טעין הא בגליל מצי טעין נקט גליל לרווחא דמלתא דהוא במקום שאין מייחדין וכדאיתא לקמן ולמאי אי לאוסרה עליו ביהודא אמאי לא פירש דקים לנו דהלכתא כר"א אפילו בפתח פתוח וכיון שכן לענין איסורא כל שטוען ברי נאמן לאוסרה עליו דשויי' אנפשי' חתיכ' דאיסורא וא"כ בטוענין שנתייחד עמה הוא שמצ' פ"פ דכי אמרי' ביבמות טענות בתול' בנסתרה לאלתר ה"מ לענין כתובה אבל לאוסרה עליו לעולם כל זמן שלא בא עליה אמרי' דאיכא עליה כבר הודה דשדי' עלוי':

אלא לאו להפסיד כתיבתה ודטען טענה מאי לאו דטוען טענת פתח פתוח פי' מאי לאו דטענת פתח פתוח הוה נמי דמסתמא קתני שאין יכול לטעון טענת בתולים אלמא קים ליה בפתח פתוח ולא משקר ודחינן דדילמא לטענת דמים דוקא פי' דקים ליה ורש"י פי' דלעולם בפתח פתוח אינו נאמן כיון שאינו עומד להתברר ע"י משמוש והכא מיירי כגון שטוען טענת דמים דיכול להתברר ע"י משמוש ולא נהירא דהא סתם גליל אין משמשין ואעפ"כ יש להם טענות בתולים והשתא איירי ודאי בעלמא אבל הדין הלכתא דליכא דפליג עליו דשמואל ואפילו לפירוש רש"י ז"ל דפליג ר"א עליו הלכתא כשמואל דר"נ ס"ל כוותיה בדיני':

א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן. פי' מה מועיל היכא דאיכא דמים שהרי לא תקנו חכמים להעמיד שושבינין אא"כ שמא יראה ויאבד ויאמר פתח פתוח מצאתי:

דף י.

חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. פי' דווקא מהאי טעמא הא לאו הכי חזקה דמסייע ליה חזקה דממונא כיון דרוב נשים בתולות נינהו ומסייע להו חזקה דגופא דהא עדיפא מחזק' דממונא אבל השתא דמסייע לה תרי חזקות חזק' דממונא וחזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה איהו נאמן ודוקא לעיקר כתובתה אבל בתוס' אינו נאמן והכי מוכח מה דאמרו חכמים תקנו לבתולה והם האמינוה הא במה שלא תקנו הם אינו נאמן והא דאמרי' בפרק אע"פ תנאי כתובה ככתובה דמי אינו כולל בכל מקום אלא לדברי' המנויים שם כדפי' ר"ח שם ז"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל. הואיל ותקנות חכמים היא לא תגבה אלא מן הזיבורית פי' שאלו היתה מן התורה נאמר דיליף לה ממוהר הבתולות הי' ביד' לגבות מן העידית כאונס ומפתה כיון דמהתם ילפי' לכתובה אבל השתא דליכא אלא מדרבנן די שתגבה מן הזיבורית לדין תורה ואע"ג דרבנן תקנו לב"ח בבינונית התם הוא כדי שלא תנעול דלת בפני לווין והכא ליכא נעילת דלת דיותר שאיש

רוצה לישא אשה רוצה להנשא וכן הלכה. מיהו מן הסתם אבל עכשיו שנהגו לכתוב שתגבה לכתובה משפר ארג נכסין תנאי ממון הוא וקיים:

רשב"ג אמר נותן לה מעות קפוטקיא הקשה ר"י ז"ל כיון דסבר דכתובה דאורייתא מאתי' בעי למיתן לה מה לי מעות קפוטקיא או מעות של א"י וכו' ותירץ דאפ"ה מעות קפוטקיא עדיף טפי מכ"מ והנכון דאפי' לרשב"ג אין לה אלא מאתים של מדינה שלא אמר הכתוב חמשים כסף צורי אלא לאונס ומפתה דווקא אבל משום דמפקי' רחמנא בלשון מוהר יליף מינה רשב"ג דיש לבתולה מוהר מן התורה אבל אין לה קצבה מן התורה אלא כפי מה שירצו או כפי מה שיסמכו חכמים תדע שלא אשכחן שום תנא דלימא אפילו לרשב"ג דכתובה אשה מאתי' צורי והכי ודאי מוכח לישנא דאמר רשב"ג מכאן סמכו לכתובת אשה מן התורה כלומר מצא סמך לתקן לה שום כתובה מן התור' ופסקו התם שתה' מאתי' כסף של מדינה וכן פי' הרמב"ם ז"ל ופסק ר"ת ז"ל כרשב"ג דאמר כתובה מאתים דכיון ששנינו במשנה נשא בקפוטקיא כמותו הא קיימא לן דבכ"מ ששנה רשב"ג הלכה כמותו חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה ומפני זה נהגי במקצת מקומות לכתוב בנוסח הכתובה כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא ולפיכך אמרו ז"ל חייב לתתם לה של כסף צורי כאונס ומפתה ואין זה נכון דסוגיא דכולא תלמודא כתובה דרבנן ורב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני הכי ס"ל וההיא כללא דרשב"ג לאו דווקא הוא ואמוראי פליגו ביה בפ' המדיר. ועוד שלא אמרו הכללות במקום שחולק סוגיית התלמוד וכן פסק הרמב"ם ז"ל והגאונים כולם ז"ל הלכך ראוי לכתוב בנוסח הכתובה דחזו ליכי מדרבנן א"נ דחזו ליכי בלחוד ואי כתוב דחזי ליכי מדאורייתא אפשר לומר דלית לה כתובה מדאורייתא ואסור להשהותה. והחכם ר' פנחס הלוי ז"ל כתב כי מסתמא לא נתכוון להשהותה בלא כתובה אלא ליפות את כחה קאמר שתגבה ממנו כסף (צורי) זוזי מאתן דחזו לה מדאורייתא כדין אונס ומפתה דהיינו מאתים זוז ומן העידית:

אסבוה כופרי מברכתא חביטא ליה פי' רש"י ז"ל דבניחותא קאמר לה והקשו התוס' א"כ היא הנותנת שיהא נאמן שהרי הוא בקי בבעילה לכך פירשו דהשתא קס"ד דבתימה קאמר ליה אסבוה כופרא על שהוציא שם רע וכי מברכתא חביטא ליה ולהכי פרכינן והא"ר נחמן הוא דאמר נאמן ומהדרינא בניחותא אמר ומהימן ומסבינן ליה כופרי' ובנשוי מהימן ולא מסבינן כופרי ורב אחא משני דבבחור אינו נאמן ומסבינן ליה כופרי' ורב אחא לפרש בא וכן פי' רש"י ז"ל ויש לפרש עוד כי פרכינן והא ר"נ אמר מהימן להדיא ולא הזכי' כופרה כדקאמר הכא בגיטין מעשה ובא ר' אחא ופירש דבבחור הוא דמסבינן כופרי' לחוד ואינו מחוור דלפום האי כי פרכינן מרב נחמן דלעיל עיקר הקושיא

חסר מן הספר וא"ת ולכלהו פי' אי מסבת ליה כופרי אתה נועל פי' שלא יאמר כן ושמא יקיימה באיסור וי"ל דקים להו לרבנן דכל היכא דקים ליה בפתח פתוח משום כופרי לא ממנע מלטעון דבטענות דמים פשיטא דליכא כופרי:

ההוא דאתא לקמיה דר"ג ואמר פתח פתוח מצאתי א"ל שמא הטית'. יש לפרש דמיירי בהנהו תהוי תרי ספיקא דלא מתסרא עלי' ואפי' הכי רצה דעתו בדברים של טעם א"נ אפי' היכא דליכא אלא חד ספק ראוי לדקדק עליו אולי טעה כשיחזק דבריו דודאי מצא פתח פתוח כי אז יהא נאמן לאוסרה עליו כדכתיבנא לעיל. הטה מצאו פתוח כשהי' הדלת פתוח הטה. שמא במזיד הטיתה פי' בתו' דלא הטה ממש דא"כ היכא קאמר ועקרת לדשא ועברוה אלא ה"ק הטית' לבעול בעילה גמורה פתאום ופתחת מיד בכח ולא הרגשת מרוב התאוה ושתק והכיר שכן אירע לו לפיכך לא אסרו עליו:

דף י:

אלמנה על שם מנה פי' אע"פ שהיא לשון אלם שהיא יושבת דומיא דתנא דייק למה הוסיפו לה של אלמנה:

ותני רב יוסף אשור זה סילוק פירש"י ז"ל מי הוה בנויה בבריאת עולם ולא נהירא דלמא בימי משה. ותו מבריאות עולם פריך ל"ל למינקט אשור זה סילוק מאשור גופי' אית ליה למיפרך וכן מארץ כוש ומארץ חוילה האמורים בפרשה לכך פי' בתו' מי הוה בימי משה והא אמרי' ביומא סלקות' סליקו וסילקותא בימי בית שני:

דף יא.

מתני' הגיורת והשבויה. פי' הא דקתני הגיורת ולא קתני הגויה או הנכרית כדקתני השבויה והשפחה דכיון שכבר נתגיירה לא בעי למקרייה בשם של גיות שהוא גנאי. והא דקתני שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו ולא נקיט להו כסדרא דרישא דליתני שנתגיירו ושנפדו, י"ל דמעיקרא קתני להו לפום חשיבותייהו דגיורת חביבא ליה שנכנסה תחת כנפי השכינה, ובתר הכי קתני לפום קדימת תיקונם, ואשמועינן דפדיון שבוים קודם לגיור נכרית וגיור נכרית קודמת לשחרור שפחה וטעם נכון יש בדבר וקל להבין. כתובתן מאתים ויש להם טענת בתולים. פי' תרוייהו איצטריכו, דלא תימא כתובה הוא דתקון אבל מ"מ אין עליהם טענת בתולים דכיון שהיו בין הגוים על דעת בעולה נשאת ובטלה חזקה, ולא תימא נמי דדוקא טענת בתולים יש להן כיון שבתוליהן חוזרים אבל לא תיקנו להם חכמים כתובה מאתים כיון שנפגמו קמ"ל.

הגדול שבא על הקטנה פי' אע"ג דקתני בהני דלעיל כתובה מאתים ה"א דהתם הוא שמא לא נבעלה אבל כל שנבעלה ודאי לא תקנו לה מאתים קמ"ל ואי תנא הא בלחוד ה"א בהא שנבעלה לישראל אבל בהני דלעיל דשמא נבעלה לנכרי פגימות הם ולא תקנו להם מאתיים קמ"ל:

גמרא אמר רב הונא נכרי קטן וכו' פירש רש"י ז"ל שהביאו אותו אביו ואמו לגיירו לב"ד אע"פ שלא נתגיירו הם ואע"פ שאינו בן דעת ואין אביו ואמו מביאי' לב"ד שאין מטבילין אותו ע"ד ב"ד וכ"ש כשיש לו דעת והוא בא מעצמו להתגייר ולאפוקי כשאין לו דעת ואין אביו ואמו מביאין אותו לב"ד אין מטבילין אותו אע"ג דגר בעלמא בעינן שיודיעהו קלות וחמורות ההוא למצוה ולא לעכב והכא דלאו בר הודעת הוא אינו מעכב והא דנקט מטבילין ולא נקט מלין י"א דנקט מה דשייך אפילו לנקיבות א"נ דנקט גיורות דקי"ל מל ולא טבל כאלו לא מל ותו טבילה ליתא כי גדול וידע למחויי ואפ"ה עולה לו וכ"ש מילה שהוא אות עולם קיים אלא כשיגדיל ולא ימחה ויש שפירשו שאין גירו' זה אלא מדבריהם ואין סומכין לדונו כישראל אלא לענין יין נסך וכל שהוא מדרבנן אבל לענין שחיטה שהוא מדאורייתא וכן לענין שאר דברים אין סומכין עליהם ואם קדש בת ישראל ובא אחר וקדשה צריכה הימנו גט ותדע דהא קיימא לן שאם הגדילו יכולים למחות ופירש רש"י ז"ל שיכולים למחות וחוזרים למפרע נכרים גמורים ולא הוי כמומר שחוזר לסורו דהוי כישראל מומר וה"נ דייק לישנא דיכולים למחות וא"כ היאך נסמוך עליהם בשל תורה היום או מחר יחזור בו נמצא נכרי גמור למפרע וישראל אוכל נבילות גמורות על ידו וא"א יוצאה בלא גט וכ"כ רב ותי' בעלי התו' ויש שהקשה ע"ז והא אמרי' לקמן ואס"ד הגדילו יכולים למחות יהיבנא לה כתובה ואזלה ותיכל בגיותי' ופרקי' לכי גדלה ומשמע דקמי דגדל' אז נסיבה לישראל ומסתמא נבעלה לו שהכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה ואמאי והא איכא משום לא תתחתן בם ומסתברא דהא ל"ק דהא קיימא לן דבגיורות הוא דאית להו חתנות וכל כמה דלא מגיירי ליכא משום לא תתחתן בם וליכא אלא סתמא איסורא דרבנן. ומ"מ אין שיטה זו נכונה דא"כ ה"ל לפרושי לתלמודא ולא למנקט סתמא והכא פרכי' מאי קמ"ל הא וודאי דהו' גר מדאורייתא וסומכין עליו לכל דבר כיון דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו מן התורה וקא אמרת ניחוש שמא ימחה י"ל כיון שנתחייב בקטנותו והורגל בתורת ישראל הקדושה ומסתמא לא יסור ממנה מלתא דלא שכיחי שימחה ולמלתא דלא שכיחי לא חיישינן לה אפי' מ"ד מדאורייתא ויש שסוברים להביא ראיה דגיורת קטנה מדאורייתא דכתיב גבי הגר ואם אין לאיש גואל להשיב אליו האשם ואמר בסנהדרין איש אתה מוצא לחזור עליו אם יש לו גואל

אבל קטן אי אתה צריך להחזיר אחריו אם יש לו גואל אלמא משכחת לה גר קטן מן התורה או שגיירוה על דעת ב"ד או שנתגיירו בניו ובנותיו עמו ועוד אנשי מדין דכתי' וכל הטף בנשים החיו לכם ואמר התם מדכתיב החיו לכם דגיורת פחותה מבת ג' ויום א' כשיר' לכהונה וכ"ת התם מסתמא ניח' להם כדי שלא יהרגו' הא ליתא דהא בלא"ה יכולים להחיותן לעבדים ולשפחות תו דתימא הוא דליהוי כי הגדילו יכולים למחות הודעה בקטנה לאו הודעה ואפ"ה גיורם גירות ולא נהירא דא"כ מסתייע ליה לר"ה אע"ג דקמייתא איכא לאוקמי בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו הא בתרייתא דנשי מדין ליכא לאוקמי בהכי שכולן נהרגו חוץ מן הטף והנכון דמהכא ליכא ראיה כלל דקמייתא איכא לאוקמי בשפחה מעוברת שנתגיירה דכ"ע עלתה לו טבילת אמו וה"ל כגר דעובר ירך אמו הוא ובה משכחת גר קטן ואידך דמדין מיירי שהביאם ממדין פחותה מבת שלש שנים ויום אחד והגדילו' בישראל וגיירום והני הוא דכשירות לכהונה והיינו דלא מסייעין מיניה לרב הונא ומ"מ עיקר הדין נראה אמת שהוא גר גמור מן התורה כך נראה לי וכן דעת הרמב"ם ז"ל:

מאי קמ"ל זכות הוא לו תנינא זכין לאדם שלא בפניו פירוש וההוא אפי' בקטן ואפי' מדאורייתא דזכין ולא מדין שליחות שאין שליחות לקטן כדאמר בפ' ב' דקדושין מנין שזכין לאדם שלא בפניו מן התורה דכתיב נשיא א' ממטה תקחו לנחול את הארץ וכדפי' התם וה"נ מוכח מהא דהכא פרכינן מיניה להביא להאי דהוי קטן וא"ת והא נכרי אפילו הוא גדול אין לו זכות מן התורה מיהת לדברי הכל וכדאיתא בפרק איזהו נשך תירצו בתוספות דהכא גירותא וזכיותו באין כאחד כדאיתא בגיטין גטו וידו באין כאחד וא"ת אמאי לא מייתינן לה מן העומדים בסיני שהיו כמה קטנים שנכנסו לשם תחת כנפי השכינה הטבילום ומלים ומזין עליהם וי"ל דהתם משום שנתגיירו עם אבותיהם וניחא להו במאי דעבדי אבותיהם ותו דאלו זרע אברהם כבר נצטוו על המילה ולהכניסם בבריתו מקטנותם ואין זה אלא גמר גיורות. רש"י גרס מהו דתימא כותי בהפקירא ניחא לי' קמ"ל דה"מ גדול ולא גרסי' בלשון קושיא פרכינן מאי קמ"ל פשיטא והיינו דהדרי ולא פריך והא עבד בהפקירא ניחא ליה ולא הוה זכות ואין בכולהו נוסחי עתיקי אשכחן דגרסינן ואין קמ"ל ויש ליישב גם כן דמעיקרא סברינן דעיקר רבותא דרב הונא היינו שזכין לאדם שלא בפניו ומדקתני על דעת ב"ד ולהכי פרכינן כיון דסבירא לן דהא זכות הוא פשיטא דהא זכין לאדם שלא בפניו ומהדרינן דר"ה הא קמ"ל דזכות הוא לו ולא אמר ניחא ליה פי' רש"י ז"ל דהיינו הא דאמרינן בפ' קמא דגיטין דאמר תנו גט לאשתי ושטר שחרור לעבדי ורצה לחזור בשניהם יחזור דברי ר"מ וחכ"א בגיטי נשים אבל לא

בשחרורי עבדי' ופי' רש"י דטעמא דר"מ משום דשחרור זכות הוא לו דעבד בהפקיר' ניחא לה ובוודאי דלא מר' מאיר מייתי ראיה דלא קי"ל כוותיה כדאמר הכא ולא פרכינן נמי מרב הונא מדלא כהלכתא אלא ה"ק דרבנן נמי מודים התם דבעבד בהפקירא ניחא ליה אלא דס"ל דמחלי לי' להאי ניחותא דהפקירא משום הנא' דשחרור אבל היכא דליכא הנאה דשחרור כי הכא דהוי נכרי מודים רבנן דהפקיר' ניחא לי' וז"ב לכך פי' התו' דניחא להו במאי דעבד אבוהן פי' במאי דעבד אבוהן:

אמר ר"י הגדילו יכולים למחות. פי' אכולהו ואפי' שנתגיירו בניו ובנותיו עמו ולהכי נקט הגדילו ולא נקט לשון יחיד כלישנא דר"ה והיינו דפרכי' ממתנית' דבסמוך ולא אוקמי בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו כדשני' לעיל וכן פי' רבותינו. כיון שהגדיל' שעה אחת ולא מיחה שוב אינה יכולה למחות וא"ת והיאך אפשר לצמצם למחות כשתגדיל ממש לאלתר דהא קודם לכן אינה יכולה למחות כדאמר הגדילו יכולים למחות הא קודם לכן אינם יכולים למחות כדאמר השתא תרצו בתו' (דאיכא) [דאינם] גרים גמורים עד שמודיעים אותן מתן שכרן ועונשם של מצות כשהגדילו וה"ק כיון שהגדילה שעה אחת גרות גמור אחר שהגדילה מודיעים להם עונשים ומתן שכרן של מצות שוב אינה יכולת למחות וההוא שעה הוא דיתבינן לה כתובה וקנס אי נמי ה"ק כיון שהגדילה לשם יהדות קאמר כיון שעשתה מעשה יהודית אחר שגדלה ונכרים מעשי' שהם מעש' יהודית וההוא שעתא יהיבינן לה כתובת' וקנס. ולשון התלמוד אינו נח לפי זה אבל יש לפרש במוח' והולכת מתוך קטנות לאחר גדלות שלא גדל' שעה אחת בלא מחאה:

מתיב רבא אלו נערות עד לכי גדלה וא"ת ורבא היכי ס"ל דהא אלו נערות קתני ואמר עלה נערה קטנה לא. וי"ל דאיהו ס"ל דהודאתן בקטנות לאו הודאה הוא דנערה ולא בוגרת קתני וכרבין דאמר קטנה יש לה קנס א"נ דהא לאו עקר פרכא הי' ורבא הוא היכי ס"ל מעיקרא ולא קשיא לי' אלא הא דפרכי' דלכי גדלה נמי ממחה ונפקא אלא דנקט שיטת דשניין לעיל לאביי:

אביי לא אמר כרבא התם קנס תקינו ליה שלא יהא חוטא נשכר. פי' ורבא סבר דמשום הא לית למיתן לה משום דלא חזי לה מדאורייתא שלא יהא חוטא נשכר כיון דמדאורייתא לית לה קנס וא"ת בפ' הפרה פרשינן מלתא דמתני' דהיינו דיהבינן קנסא לה לכותית כדי שלא יהא נשכר ואפי' רבא מודה בהא וי"ל דשאני כותית דמדאורייתא יש לה קנס ולר"מ דסבר כותים גירי אמת אלא שחכמים קנסו בממונ' הלכך כדי שלא יהא חוטא נשכר אוקימנא לה אדאורייתא אבל בספק נכרית דלית לה קנסא מדאורייתא דלא סבר רבא למיתן לה קנס מדאורייתא כדי שלא יהא חוטא נשכר:

רבא לא אמר כאביי ה"ט דתקינו לה רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציא'. פי' ואתה גורם שתחזור לסורה. ולענין פסק הלכ' קיימ' לן כר"ה וקי"ל נמי כר"י שאם הגדילו יכולים למחות ואע"ג דאותיבו עליה אביי ורבא לא דמפלגי עליה אלא לברורי מתניתן דלא תקשה עליה והא שנייה להו שפיר אבל הרי"ף ז"ל לא הביא הא דר"י כלל משמע דמפיק לה הלכה משום דאביי ורבא לא ס"ל ולא נראה לי:

דף יא:

אמר רמי בר חמא מחלוקתן מדקא מדמינן מוכח עץ לבתול' ובוגרת ולא משני שאני מוכח עץ דפתחה סתום שמעינן דמוכח עץ פתוח כדרוסת איש והיינו דתנן היא אומרת מוכח עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ש"מ פתח פתוח כדרוסת איש וכן אמרינן בירושלמי הפתח פתוח בין בעץ ובין באדם וה"ת לבוגרות כדאמרינן לקמן במכילתין:

מתיב ר"נ היא אומרת מוכח עץ אני אלמא מוכח עץ אע"פ שלא הכיר בה יש לה כתובה דליכא למימר מוכח עץ אני תחתיו קאמר' דא"כ ה"ל למיתני הכי בהדיא כדקתני משארסתני. וא"ת מנ"ל דבלא הכיר בה מיירי דלמא ה"ק מוכח עץ אני והכרת בי וי"ל דא"כ מאי האי דמהדר והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את היה לו לומר לא הכרתי בך ומיהו ע"כ רמי בר חמא הכי היה מפרש למתני' וכך תירצו בירושלמי אליבא דרמי בר חמא היא אומרת מוכח עץ אני והכי התניתי עמך והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ולא התניתי עמך כלום ובתלמוד דילן משמע להו דהא פי' רחוק מטעמא דאמרן ולהכי לא פריק לה ולא מידי אלא אמר רבה לר"מ בין הכיר בה ובין לא הכיר בה מאתים לרבנן הכיר בה מנה לא הכיר בה ולא כלום פי' ומתני' דהיא אומרת מוכח עץ אני ויש לי מאתי' לר"מ היא דהא מתני' בלא הכיר בה מיירי וליכא למימר לר"מ בהכיר בה מאתים כדקתני במתני' ר"מ אומר מוכח עץ מאתים אבל לא הכיר בה ולא כלום דהא קתני והיא אומרת מוכח עץ אני ויש לי ולא מצריכה למימר נמי לא הכיר בה מנה משום דמשמע ליה דאי איכא מוכח עץ קפידא דמקח טעות אפילו הכיר בה נמי אית בה קפידא וה"ל למימר הכיר בה מנה ותו דכל היכא דאיכא מקח טעות במוכח עץ שלא הכיר בה מקח טעות הוא לגמרי ולית לה כלום והא דקאמר לרבנן הכיר בה מנה לא הכיר בה ולא כלום ולא קאמר דלרבנן בין הכיר בה ובין לא הכיר בה מנה ואתיא מתני' דהיא אומרת מוכח עץ אני אפילו לרבנן וי"ל דמשמע להו דכיון דקפדי רבנן במוכח עץ אפי' הכיר בה

אין כתובתה שלימה היא הנותנת דבשלא הכיר בה מקח טעות חשיב לה ואין לה כלום דמקח טעות לנמרי משמע:

גרסינן והדר ביה רבא מההיא דתניא ורש"י ז"ל לא גרס מההוא דמהא דהכא הדר ביה ולא מההיא דהתם דמסייע לי' מתני' כדקתני והיה מקחו מקח טעות כדפריש ואזיל ולגרסו' הספרים י"ל והדר ביה רבא מההיא דתניא דכתב מעיקרא בת סקילה היא כלימר דאפ"ת שזו אין לה התראת כיון שאם זינתה תחתיו בת סקילה היא כי איכא עדים והתראה כי ליכא נמי אין לה כתובה מאתים דכל מזנה אין לה כתובה לגוזמה נקטיה בת סקילה והא ודאי רבנן היא פירוש דלר"מ אפילו לא הכיר בה כתובתה מאתים כדאמר רבא לעיל כדתרי"ץ הכא והיינו דניחא ליה לאוקמי להא כרבנן ולמפרך מדרבנן ולא לאוקמי כר"מ ולמיפרך מדר"מ אדר"מ דמשמע לן דטעמא דיליה איכא למימר דכיון דלר"מ הכיר בה מאתים לא חשיב לה קפידא דבשלא הכיר בה נמי תהא מאתים דלא חשיב קפידא ותו ק"ל דהא מתני' שקלי וטרי לתרוצי דרבנן היא ולא כר"מ דלית הלכתא כוותיה והא רבא הוא דאמר אלא ודאי הדר ביה מההיא דלעיל דטעמא דפריש וקמ"ל דהא מתני' דמתרץ לא מיירי במוכת עץ ורבא הוא דמוקי לה הכא לתרוצי כשנמצאת מוכת עץ לוקמה כשהכיר בה ואפי כרבנן ויש לומר דהא לא אפשר דכולה מתני' בשנכנסה לחופה בחזקת בתולה כדקתני כיצד הוצאות שם רע וזה נראה לי ברור:

תנו רבנן כנסה לשם נשואין אמר רבא זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה. פי' דהא בחזקת בתולה כנסה הכא כיון שיש לה עדים שלא נבעלה ואפ"ה כשנמצאת בתולה יש לה מנה. וא"ת הא רבא דאמר לעיל מקח טעות לגמרי משמע וכ"ת שזאת אומרת קאמר ופליגי אמתני' והא באידך מתנ' לה אמתני' וי"ל דהא לעיל לבתר דהדר רב אשי בסמוך ואטעיי' סבר רבה דודאי מקח טעות לגמרי משמע רב אשי אמר לעולם אימא לך בעלמא לית ליה כלל ושאני הכא שהרי כנסה ראשון וכיון שכנסה ראשון לא כנסה זה בחזקת בתולה וחושש זה שמא טעו העדים שהוא ביאה א"נ כדמפרש טעמא בירושלמי שכיון שהכניסה בטל חינה ואיכא למידק ולרבא מאי דקתני שהרי כנסה ראשון והאי מוכח כרב אשי ונ"ל דרבא סבר דעל כן כיון שהעידו עליה העדים ובחזקת בתולה כנסה זהאלא דתנא הכי קאמר דאע"ג דמצא בעולה והטעתו אין מקום לטענות בתולים להפסידה כתובתה שהרי כנסה האחד ובטל חינה ואפי' הכי בתולה שלימה אין לה אלא מנה. וא"נ כי נמצאת בתולה נמי מאן דטען עלה איהו אמר מנה ואיהי אמרה מנה והיינו דדייק רבא שפר דכיון דקתני דאין בין טענות בעולה

לטענות בתולה כלום באשה זו אע"פ שהוא בחזקת טעות א"כ כל אשה שנכנסה בחזקת בתולה ושיצאת בעולה יש לה כתובה מנה וכן תירץ השר וזהו נכון:

דף יב.

וליחוש שמא תחתיו זנתה תמיהא מלתא וכיון דנקטינן האי לישנא דלענין איסורא הוא דפרכינן דניחוש לה לאיסור לאוסרה עליו וא"כ מאי קושיא דאנן לא איירינן אלא לענין כתובה ותו דדלמא מיירי ברוב הנשים דאית בהו תרי ספיקא וא"כ מאי קושיא ולמה לדחוקי ולוקמה כשקדשו ובעל לאלתר. ונראה כי מטעם זה דחק רש"י בעצמו ופירש דלשני' דאינו יכול לטעון טענת בתולים דייק דמשמע שאם בא לב"ד אין נזקקין לו ולפיכך פריך ואמאי ליחוש שמא תחתיו זנתה ונזקקין ליה ומתוך שילך לב"ד יצא הקול ויבואו עדים שזנתה תחתיו והקשו עליו בתוס' אמאי לא קשיא ליה לתלמודא הכי על מתני' דהאוכל אצל חמיו ביהודא דקתני שאין יכול לטעון טענות בתולים ותרצו דהני בני יהודה חכמים הם ורגלים לדבר שטוען שקר כיון שכבר נתייחד עמה ודין הוא שלא נזקק לו כל מה דאפשר ואע"ג דכי טעין הכי ודאי אסורה עליו בחד ספיקא כדאמרי' לעיל ואי לאוסרה עליו אמאי לא ועם כל זה אין הפירוש מחוור דהא ודאי לישנא יכול ואינו יכול בכולי תלמודא נאמן ואינו נאמן משמע ולכך יש לפרש דהכא משום דמתני' סתמא הוא בכל הנשים ואפי' באשת כהן וקטנה בת ישראל ופרכי' וליחוש שמא תחתיו זנתה לאוסרה באשת כהן וקטנה בת ישראל להפסידה כתובה כשאר נשים והכי קתני סתם דאינו יכול לטעון טענות בתולים ובהא נמי ל"ק ההיא דיהודא דהתם מההיא דפרשתי לעיל א"נ שאני הכא דרגלים לדבר שלא זנתה תחתיו וממנו נבעלה וכיון שכן העמד אשה על חזקתה במאי דאפשר ועוד י"ל דאדרב אשי קאי דקאמר שהרי כנסה ראשון והיינו דפריך שפיר כיון דאע"ג דיש לה עדים אתה אומר שאין יכולה לטעון טענות בתולים לפי שכנסה ראשון א"כ שוב לא יכול לבא לב"ד לתתרעם לאוסרה עליו ע"פ עדים שיבואו דמיתלי תלינן כי עם הראשון נבעלה כיון שנכנסה לחופה והשתא ל"ק ההיא דיהודא והיינו דמייתי לה תלמודא בתר ההיא. מאן דמתני לה אמתני' אבל אברייתא אפילו רב אשי מודה לרבא אמרינן דאעדים סמך ואיהו כיון דקי"ל דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלל אית לן למיתני אפילו אברייתא כי היכא דמתני' תהוי אליבא דהלכתא ושאני הכא שהרי כנסה ראשון וכן הלכה:

מדקתני האוכל מכלל דאיכא דוכתי דלא אוכל פירוש מדקתני האוכל ולא קתני הנושא אשה ביהודה: **ש"מ מקומות מקומות יש** וא"ת ומה הוסיף אביי על מה דאמר מעיקרא

מכלל דאיכא דוכתי דלא אכיל אין כאן אלא כפל לשון. וי"מ דכלה דאביי היא וכאלו אמר אביי מדקתני האוכל מכלל דאיכא דוכתי דלא אכיל וכו' ואמר מקומות מקומות יש ואינו נכון שלא מצינו כזה כשאין בתשובה אלא ענין השאלה עצמה שהיא כפל לשון. והנכון דאע"ג דקתני האוכל אפשר למעוטי מי שלא רצה לנהוג כמנהג' והלשון שאמר התלמוד ג"כ סתום היה מכלל דאיכא דוכתי דלא אכלו כלל או אכלי או דלא אכלי מיעוטא ובא אביי והכריע מקומות מקומות יש דאי כולהו אכלי משום דאיכא מעוטי שלא נהגו כמנהג מקומם לא היה למיתני האוכל אדרבא ה"ל למיתני מי שלא אכל אצל חמיו (ביהודא) יכול לטעון טענות בתולים א"ו כדאמרן א"נ דמוכרח ליה ממתניתין דבסמוך. וא"ת מכ"מ מה לי דוכתי דלא אכלי כולהו או איכא מיעוטא דלא אכלי וי"ל דאי איכא מיעוטי דלא אכלי מהני להם מנהגם ודינם בגליל אבל משום מעוטא לא מהני להם ההוא מעוטא ודינם כרוב משום דבני יהודא רמאים הם ולעשות שום מרמה הוא שפרשו מן המנהג של מקומות כנ"ל:

ביהודה בראשונה היו שושבינן ישינים בו ובגליל אינו עושה כן. וא"ת הא קתני מציעתא דבגליל לא היו שושבינין כלל. ויש לומר דברייתא הכי קאמר דבגליל לא היו שושבינין משמשים את החתן לפי שלא היו רמאים אבל היו משמשים את הכלה שלא תכניס דם צפור מפני הבושה:

אהייא אילימא אירישא כל שנהג מבעיא ליה. פירוש דאפ"ת דאנשי גליל קאי מ"מ אין טענות בתולים תלוי לפי שלא נהגם בגליל לחוד אלא לפי שנהג כאנשי יהודא א"נ דה"ל למיתני בהדיא בלשני': ואלא אסיפא פי' סיפא דרישא דהיינו מציעתא כל שלא מושמש מבעיא לי' כן גורם רש"י ז"ל כלומר דכל שלא נהג משמע שהוא לא נהג מנהגו שהי' לו למשמש את הכלה וא"כ למה לא יטעון טענות בתולים היה לו לומר כל שלא משמוש דחיישי' שמא ראה ואבד וחזקת סעודה לא מהני ליה דהא ודאי רמאי הוא וכן פי' בתוס' אבל הספרים גרסי כל שלא משמש ויש לפרש כל שלא נהג משמע שהתנה שלא להיות נוהג כמנהגם כלל וא"כ ודאי יכול לטעון הוא טענות בתולים וה"ל למתני שלא משמש כלומר שפשע או הזיד ולא משמש והפסיד על עצמו ואינו יכול לטעון טענות בתולים ומתרצינן תני שלא משמש וא"ת אמאי לא פרכינן כדפרכינן לעיל והא כל שלא נהגו קתני וי"ל דהתם דאמר דטעי תנא בין הן ללאו קשיא אבל אורחא הוא למטעי בין לישנא ללישנא ולהחליפו א"נ דהכא לא מחליף אלא להכי נקט תחת ישמש לא נהוג היינו שלא מושמש לפירוש רש"י כלומר שלא נהגו בו מנהג מושמש לשמשו ולאידך פירוש מתרצין כל שלא נהג לא שעשה מחמת תנאי ומנהג מיוחד שלו אלא שפשע ולא נהג כן:

מתני' אחד אלמנות כהנים ואחד אלמנות ישראל כתובתה מנה ב"ד של כהנים היו גובין לבתולה ארבע מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים פי' והיו גובים מן הסתם אפילו שלא כתב לה דאי כתב לה אפי' הדיוט שבישראל אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה מוסיף כדאמר במשנה ראשונה פרק אע"פ א"ו כדאמרן והטעם כיון דנהגו שורה זו בעצמן כל הכונס מבנותיהם סתם על דעת כן כונס ומסכים להם כמוותר א"נ משפחות מיוחסות שבישראל שאני שהן חשובות וכדאי' בגמ' אבל למשפחה אחרת לא מהני להם הסכמה שהסכימו על אחרים ומיהו בני העיר שעשו להם הסכמות על בנותיהם אפילו לבני העיר אחרת והסכמותם מפורסמת הכונס סתם על דעת הסכמתם כונס דכל בני העיר אחת כמשפחה מיוחסת חשובה לענין זה וכן איתא בירושלמי פרק השוכר את הפועלים:

גמרא אמר רב אשי שתי תקנות היו עד אהדרינהו למלתייהו פירוש והא לאו תקנה הוא אלא עקירת תקנה שני' וממילא הדרא למילתיה קמייתא וא"ת ומנ"ל דמעיקרא תקנו תקנת בתולים דלמא איפכא וי"ל דהא לא מסתברא ועוד דמסתמא תקנתא דמתניתין קדמה לתקנתא דברייתא וא"ת למה ליה לרב אשי הכ' דעיקרא לתקנתא תנינא וי"ל כי היכא דתהוי כמתניתן ואם תאמר ודלמא תרוייהו כהדדי איתקן ובתר הכי הדרו אלמנה למילתיה מטעמא דפריש תלמודא וי"ל דלישנא דמתניתן משמע דאפי' בזמן התקנה ראשונה שנהגו בבתולות לא היו גובים לאלמנה אלא מנה ואין זה עיקר התקנה דהיכי אפשר דתנא ברא מדכר תקנה דברייתא ולא מדכר תקנתא דמתניתין אלא ודאי מתניתין תקנה קמייתא אדכר והיא היא דקיימא ואזלא בלחוד לא מיבעיא קאמר וא"ת למה ליה למיתני בת כהן לישראל וי"ל דזו ואין צריך לומר זו קתני ומיהו קשיא לי למאי וס"ד מעיקרא מאי האי דאמר דאיכא צד כהונה ומאי מהני האי טעמא לגבות בת ישראל לכהן מאתים וי"ל דמעיקרא סבר דהסכמתם היה לבת ישראל לכהן ולבת כהן לישראל שלא רצו כהנים ליטול שררה גמורה לעצמם אלא כך תקנו דכל היכא דאיכא צד כהונה יהא כתובה מאתים ולהכי מהני תקנתא לבת ישראל לכהן הא לאו הכי לא מהני כיון דעיולי מעייל ליה:

דף יב:

איתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פי' ואיני יודע אם הלויתני אבל אם הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אליבא דכ"ע חייב וכדאיתא בהדיא בפרק הגוזל רב הונא ורב יהודא דאמרי תרווייהו ברי ושמא ברי עדיף וא"ת והא אמרי' בפ' הפרה אמר ר"י אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין הממע"ה מאי זה כלל

גדול בדין דאפי' ניזק ברי ומזיק שמא וא"כ קשיא דשמואל אדשמואל למאי דתנינן לומר הא דרב יהודא כדשמואל היא תירץ ר"י ז"ל דשאני הכא דה"ל לנתבע למידע וכיון שכן שמא דידיה גרוע וברי דתובע אלי' שלא יהיה מעזי פנים לומר כן אבל התם דה"ל מלתא דה"ל למזיק למידע שמא דידיה לא ריע וברי דניזק ריע דדילמא טעין ברי בשקרא משום דלא הוי מעיז פנים כיון דחברי' לא הוה ידע במלתיה והא דאמר הכא הא דרב יהודא דשמואל היא בכל דכן אמרי' לה ומיהו קשה אדשמואל דהתם בפ' שור שנגח לאידך שמואל דמתני' דתרווייהו לא הוו למידע ובהא אמר שמואל חייב ובאידך אמר פטור וי"ל דאין ה"נ דלמאי דקס"ד השתא דטעם דמתני' משום ברי ושמא בלחוד הול"ל ולטעמיך קשי' דשמואל אדשמואל בפ' שור שנגח אלא טובא איכא בתלמודא דיכול למימר ולטעמיך ולא אמר א"נ דלמאי דקס"ד השתא מצי לתרוצי מה זה כלל גדול בדין כלישנא בתרא דהתם דמוקמינן במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן והא דאקשינן בפ' השואל ממתניתין דשואל אשכור לר"נ וכן בפ' הבית והעלייה כולהו ברי דידהו גמורים ושמא דידהו גרועים שהיה לו להכיר אם שאולה אם שכורה וכן היה לו להכיר אבניו כמו שמכירו חבירו וכן בפ' יש נוחלין דאוקמינן ואין אנו יודעים ואתמר עלה זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור הוה להו למידע אם אחיהם הוא דמסתמא מידע ידעי דאית ליה אחא במדינת הים. ור"י אמר כר' יהושע פי' ס"ל דליכא לפלוגי בינייהו ואע"ג דהא דשמא ריע ואידך אלים:

גרסת רש"י ז"ל ע"כ לא אמר ר"ג התם אלא משום דאיכא מיגו אבל הכא מאי מגו איכא א"נ ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא משום דאיכא חזקה דגופה והכא פי' דבמתניתין איכא מגו דכי אמרה משארסתני נאנסתי יכולה לומר מוכת עץ אני דלא פסלה נפשה מכהונה ואית לה מאתים או כשלא הכיר בה לר"מ או באומרת מוכת עץ אני תחתיו לרבנן וכשאומרת מוכת עץ אני איכא מגו דיכולה לומר מוכת עץ אני תחתיך באומרת מוכח עץ אני תחתיך ואית לה מאתים ואומרת מוכת עץ אני קודם לכן ואין לה אלא מנה לר"א דאמר לקמן דטענותייהו במנה ולאו כלום הוא א"נ ע"כ לא קאמר ר"ג אלא משום דלית לה חזקה דגופא כלומר א"נ לר"י דקאמר טענותייהו במנה ומאתים דליכא ליה מגו במציעתו טעמא דר"ג משום חזקה דגופיה ואיברא בריש פי האשה שנתארמלה אמר תלמודא להאי מגו ומיהו לא מגו הוא בקושט' דלר"י דפליג אדר"ג באומרת מוכת עץ אני או משארסתני נאנסתי ה"נ פליג באומרת מוכת עץ אני תחתיך דמאי אולמא דהאי מהאי וכדבעינן לפרושי לקמן בס"ד אבל הכא מגו כל דהוא אמרינן וכן בפ' האשה

משום דלדידה עדיפא לה משום דעתה למימר איידך טענת ועיקר טעמא דר"ג משום חזקה דגופא ונוסחאות טובא איכא דלא גרסי' אלא מטעמא בתרא:

מסתברא ה"נ דא"כ קשיא הלכתא אהל' דהא קי"ל הלכתא כרב נחמן בדינא ובהא א"ר יהודא אמר שמואל הלכה כר"ג פי' וקי"ל כוותי' דשמואל דאלת"ה קשיא הלכה אהלכה א"ו כדאמרינן. ותדע דשמואל לית ליה דר"נ דהא מתניתין בפ' השואל ובפ' הבית והעלייה מקשינן מנייהו לר"נ ולא אשכחן ליה פרוקי אלא כשיש עסק שבועה ביניהם דה"ל מחויב שבועה ואינו יכול לשבע ושמואל ל"ל הכי אלא חזרה שבועה לסיני כדאי' בפ' כל הנשבעין הלכך ע"כ הנהו מתניתין בפרק השואל והבית והעלייה לשמואל היינו משום ברי ושמא ברי עדיף מפרשי' ליה וכדר"י דשמואל היא הילכך ע"כ ה"ק ובהא אמר שמואל הלכה כר"ג וקי"ל כוותיה ומוקים הוא דקים ליה הלכתא כותיה דשמואל ולאו מטעמא דשמואל אלא משום דאיכא חזקה דגופא ומשום דליכא הוכחה אחריני אמרינן הכי מסתברא הלכך מנה לי בידך והלה אומר איני יודע ישבע שבועת היסת שאינו יודע ופטור ואע"ג דה"ל למידע. טענתיי' במאי ר"י במאתים ומנה וא"ת א"כ לר' יהושע אמאי פטור הוא ה"ל מודה במקצת ואומר על השאר איני יודע וה"ל מחויב שבועה ואינו יכול לשבע ומשלם. ותירץ ר"י ז"ל דלא אמרינן מחויב שבועה שאינו יכול לישבע משלם אלא היכא דה"ל למידע ואפשר שהדין אמת ואע"פ שיש חולקין עליו כדאי הוא רבינו ז"ל לסמוך עליו. אבל עוד י"ל דהכא ליכא מודה במקצת שמנה אחד מחויב גמור הוא שאינו יכול לכפור בו דאמר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה וליכא למטען שזינתה תחתיו דכשקדש ובעל לאלתר עסקינן כדבעינן למימר בסמוך בס"ד ועל השני חולקי' והלה אומר איני יודע וכאלו תבעוהו מנה בשטר ומנה על פה והודה על השטר ובאידך אמר איני יודע וכן איתא בירושלמי על מתניתין קמייתא בריש האשה שנתארמלה וכדבעינן למימר התם בס"ד:

דף יג.

סבר לה כר"מ דאמר בין הכיר בה ובין לא הכיר בה מאתים [וא"ת] אמאי לא אמרה מוכת עץ אני תחתיך ותתבע מאתים אפילו לרבנן ואיהו נמי לימא דרוסת איש את תחתי ואין לך כלום לדברי הכל. וי"ל דע"כ תנא דמתניתן בעי למתניה אפילו בשקדש ובעל לאלתר:

בשלמא לר"א היינו דקתני חדא לאפוקי וכו'. פירוש ואע"ג דחדא צריכה לגופא לפלוגתא דר"ג ור"י אין הכי קאמר כן על חדא מינייהו משכחת חדא לאפוקי מדרמי

בר חמא וחדא לאפוקי מדרב ששת אלא לר"י תרתי למה לי וקושיין ממתנית' דאמר משארסתני נאנסתי דאלו מתניתין מוכת עץ אני ויש לי וכו' הא איצטריך לר"י נמי לאפוקי מדרמי בר חמא ומיהו אנן עבדינן צריכותא לתרווייהו בחדא גוונא חדא משום כחו דר"ג דאע"ג דליכא למימר מגופא דלא מצי למטען מוכת עץ אני תחתיך חדא דבמתניתין בשקדש ובעל לאלתר הוא ותו לר' יוחנן ליכא בהא מגו דהא לדידי' מוכת עץ אני דמעיקרא אע"פ שלא הכיר בה משלם מאתים:

מתניתין ראוה מדברת עם אחד בשוק ואסיקנא מדברת היינו נסתרה דליכא אלא עידי סתירה ומיהו כי אמר לה מה טיבו והיא אומרת איש פלוני וכהן הוא ה"ה מודה שנבעלה לו (ראוי למימר הכי) ודעת התוספות באומרת נבעלתי א"ר יהושע דלא מהימנא דהשתא ליכא אלא חדא ספיקא אבל אם אומרת לא נבעלתי הא איכא תרי ספיקא דשמא לא נבעלה וא"ת נבעלה שמא לכשר נבעלה ומכח תרי ספיקא דשמא לא נבעלה מכשיר ר"י כדאיתא בגמרא והיינו דאמר בפרק האשה הניחא למ"ד נסתרה מגו דאי בעי אמרה לא נבעלתי ומיהו לר"י לית ליה מגו משום מעלה שעשו ביוחסין כדאיתא בסמוך. וקשה לפ"ז דהא בגמרא מדמה ר"י מדברת לשבויה ואמר להו לרבנן מה הפרש בין זו לזו ואמר מדברת היינו שבויה והתם כיון דאיכא עדים שנשבי' אפילו אמרה לא נבעלתי טמאה ויש לי לדחות דבאומר' נבעלתי הוא דמדמה להו וה"ק מה הפרש הגדול בין זו לזו דהתם לא מהימנא במגו דאפלו באומר' לא נבעלתי והכא נאמנת לכל אפילו באומרת לכשר נבעלתי ויותר נ"ל דמתניתין סתימא בין באומרת לא נבעלתי ובין באומרת לכשר נבעלתי ור"ג מכשיר בשתיהם ור"י פוסל בשתיהן ולא חשיב לה תרתי ספיקא דכיון שנשתר' אבדה חזקתה דכל סתירה כבעילה חשיבא לענין יוחסין משום מעלה כדאיתא בגמרא והא דאמרי' לקמן בפרק האשה מגו דאמר לא נבעלתי ההוא לאו מגו גמור כל דהו כהנהו דפרקי' דלעיל והכי מפרשי כולהו מגו דההיא שמעתין כדבעינן לפרושי בס"ד וכן דעת הרמב"ם ז"ל:

איש פלוני וכהן הוא כלומר שאותו פלוני כהן הוא דהכא ליכא עובר ודוכוותי' מתפרשי' סיפה נמי והא דאמר ר"ג נאמנת היינו נאמנת שנבעלה לכשר להכשיר גופה ולהכשיר עוברה אבל אינה נאמנת שהוא אותו פלוני לא לכהונה אפילו לתרומה ולא לירושה דהא לית להחזקה להאמינה וכל (המנות) [נאמנות] דידה לר"ג משום חזקה דגופא היא:

לאו מפי' אנו חיין נקיט האי לשנא דרך צחות לפי ששנינו במסכת אבות על שלש' דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום:

גמרא מאי מדברת זעירי אמר נסתרה פי' אפילו בנסתרה פליג ר"י ורב אשי אמר נבעלה פי' דווקא בנבעל' פליג ר"י אבל בנסתרה מכשיר דלא חשיב בסתיר' הוכחה גמורה לבעולה וכיון שכן נאמנת אפי' באומרת נבעלתי וכ"ש באומרת לא נבעלתי:

חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה וי"ל דנקט בה משום כחו דר"י דפסיל ומיהו לשנא דחדא להכשיר בה לא דייק הכי. לכך פי' ר"ת דכל היכי דלא תני לה אלא חדא מוקמינן לה דדווקא להכשיר בה אר"ג דנאמנת אבל לא בבתה דלית לה חזקה דגופא והא דאמר לה מה טיבו של עובר לישנא מעליא היא ומשום דידה אבל השתא דקתני תרתי ע"כ בתרייתא להכשיר בבתה כפשטא והא דנקטינן בתה ולא נקטינן בנה להכשיר ביאתו שלא תפסול לכהונה או לפוסלה לקהל אם יש בו ספק ממזר או נתין משום דניחא לי' למנקט בתה דתהוי דומיא דידה דמפסלה לכהונה מחמת ביאת או לזעירי דאמר נסתרה אפ"ה אמר ר"י לא מהימנא:

הא דאמר רב מלקי' על הייחוד ואין אוסרין על הייחוד לימא דלא כר"י פי' דאלו לר"ג ל"ק דמוקי לה בטענת ברי א"נ דעיקר טעמא דר"ג משום חזקה דגופא כדכתיב' לעיל ומיהו בעי' טענה משום דכי לא טענה ה"ה כמודה שנבעלה לאסור משא"כ בא"א אפי' שאמרה שזינתה אינה נאמנת שמא עיני' נתנה באחר הילכך לא בענן טוענת אבל לר"י דלית ליה חזקה דגופא וחייש לסתירה שהוא רגלי' לטומאה הי' לאסור מדרבנן משום יחוד דאלו מדאורייתא קינוי לסתירה בעינן לדברי הכל ודאי:

ומהדרינן אפ"ת ר"י מעלה עשו ביוחסין פי' רש"י ז"ל דמשום מעלת כהונה החמירו להחזיק' בנבעלה משום יחוד בעלמא שלא הכשירו לכהונה משא"כ בזו דה"ק אין אוסרין על הייחוד לא מיירי בפנוי' ואסור כהנת אלא בא"א ולאוסרה על בעלה:

ויש מקשים דהא אמר רב מלקין על הייחוד בפנוי' דווקא הוא כדקאמרינן לרב בקדושין א"ר אשי לא אמרן אלא בפנויה דוקא אבל בא"א לא דא"כ אתה מוציא לעז על בניו ולא חלקו ופי' בא"א לא"א ואפילו בשאין בנים בין שיש בנים ובין שאין לה בנים אין מלקין והיינו דאוקמינא בפנוי' דוקא ול"נ דל"ק דמילי מילי קאמר ורב מלקין מרדות מדרבנן על הייחוד של פנויי' אע"ג דקיי"ל דאין אוסרין א"א על בעלה אפי' מדרבנן ואף על גב דאיסור א"א איסור חמור הוא והיא נותנת ג"כ שאין מלקין על הייחוד שלה שאם כן אתה אוסר' על בעלה שלבו נוקפו ופורש ממנה. וי"מ מעלה עשו ביוחסין כשמודה שנבעלה דומיא דמתני' דלעיל לפרש"י ז"ל אבל כשאינה מודה שנבעלה לא עשו מעלה ואין אוסרין על הייחוד אפילו של פנוי' לאוסרה לכהונה ואין בלשון הש"ס פי' זה כלל וכ"ש לפי' הראשון שפי' במשנה דר"י פוסל במשנתי' אפילו באומרת לא נבעלתי ופירש"י

ז"ל הוא הנכון ומ"מ נראה מכאן שלא פסיל ר"י בה אלא לכתחלה ומשום מעלה אבל בדיעבד לא תצא מן הכהן שנשאת אבל כשנבעלה פוסל אפי' בדיעבד דההיא לאו משום מעלה הוא והיינו דקאמר לקמן הלכה כר"ג אפילו בדיעבד מכלל דר"י פוסל בדיעבד והא אפסיק הלכה כר"ג בההיא:

דף יג:

וצריכא דאי אשמועי' חורבה דמתא וכו' אתיא כריב"ל הא צריכותא לדברי המכשיר מכשיר אפילו ברוב פסולות והא דלא אמרינן דמסייע ליה ואפילו לרב אשי עבדינן צריכותא לרווחא דמלתא דבלא"ה מצי למימר דתנא בעי למתנייה אגב אורחיה כל מיני חורבה:

מיתיבי זו עדות שהאשה כשרה לה פירוש שהיא כשירה לעדות זו ולהכשיר את עצמה ור"י אומר אינה נאמנת אמר להם ר"י אי אתם מודים וכו'. פירש רבי שמעון ז"ל כולה רישא דמתני' מתרצא הוא עד אמרו לו רוב כותים פרוצים בעריות ובמדברת התחיל רבי יהושע לדבר עליהם מה בין בינה לשבויה שאין לה עידי סתירה מן הכותים ואמרו לו לבו יש לה עדים כלומר דעדי שבוי' כעידי ביאה חשיב' קצת אי משום ששהתה בין הכותים אי משום פריץ בסמוך דכותים פרוצים בעריות משא"כ בזו שאין לה עידי יחוד ואין רגלים לדבר לדונה כנבעלת אמר להם שאף זו שאתם חולקים עלי יש עליו עדים שנבעלה במעוברת שכריסה בין שיניה א"ל רוב כותים פרוצים בעריות א"ל אין אפוטרופוס לעריות ובהאי אמר לו א"ל מקשה בתלמיד מאי קאמר להם ומאי קמהדרו ליה. והא דלא אמר תלמודא איפכא מאי קמהדרו ליה ומאי קאמר להם משום דה"ק מאי קאמר להם ר"י מעיקרא שהשיבו לו כן שהרי מה שהשיבו לו רוב נכרים פרוצים בעריות אינה תשובה למה שאמר להם בתחלה אף לזו יש לה עדים שכריסה בין שיניה משום דרוב כותים בעריות אין להם עידי ביאה מן המעוברת הזא' ול"ק על מה דמהדר להו ר"י בתר הכי מכיון דאכתי לא ידעי מה דמהדרו ליה ותלמודא שני לתרווייהו כדמפרש ואזיל כך פי' בתו' ועיקר:

השבתנו על המעוברת מה תשיבנו פירש רש"י ז"ל תשובה מקובלת ונוצחת אתה תשיבנו על המעוברת ול"נ דא"כ כבר חזר בו ר"ג והא חזינא אמוראי דפסקי כר"ג ועבדי כוותיה לכך יש לפרש השבתנו על המעובר' תשובה מוספקת לפי שיטתך דס"ל האשה דמזנה אינה בודקת ומזנה ויש לך להדמות לשבוי' כיון שכן הורעה חזקה מבנות ישראל שנבעלה מה תשיבנו על המדברת שאין בה אלא סתירה בלבד לפי שעה אבל לדידן

אפילו מעוברת לא דמי לשבויה דאשה מינה בודקת ומזנה משא"כ בשבויה שאין בידה דאנוס היא אמר להם מדברת היינו שבויה כלומר שאף זו הורעת כחה לחזקת' דסתירה ריעותא הוא ופתח לזנות. א"ל שאני נכרים פרוצים בעריות הן ומסתברא דלא מחסורי מתני' אלא דתנא תני עיקר תשובותיהם כי הוא אמר להם מתחלה מעוברת לד"ה לשבוי' דמי והם השיבו לו אדרבא אף מעוברת לא דמי וכ"ש מדברת דשאני שבוי' דרוב כותים פרוצים בעריות וע"כ נבעלת שם ודוקא משום דאיכא תרתי לריעותא שהיא שבוי' ושהיא בין הכותים הפריצים אבל שבוי' בין פסולי ישראל או נשבית בין הנכרים שאין ידם תקפו עלי' אינה נפסלת וכדבעינן למימר לקמן במכילתן גבי האשה שנתבשה בין הכותים בס"ד והיינו דנקט להם לתרווייהו:

ותיפוק ליה דהכא רוב כשירים אצלה והתם רוב פסולים אצלה פירש"י ז"ל דאדר"י פרכינן היאך הוא אמר דמדברת היינו שבויה דהא איכא בינייהו טובא ולא נהירא דלישנא דתיפוק ליה לא דייק הכי דהכי לשנא בעי למימר ל"ל מהאי טעמא תיפוק ליה דאיכא טעמא אחריני והא לא שייך בדרב יהושע אלא אדרב גמליאל קאי למה ליה למייתי מטעמא דרוב נכרים פרוצים בעריות תיפוק ליה דבלא"ה נמי לא דמיא אשה זו לשבויה דהתם רוב פסולים אצלה והכא רוב כשירים ומהדרי' מהדרי ליה מסייע לריב"ל דאמר לדברי המכשיר מכשיר אפי' ברוב פסולין וא"ת אכתי תקשי לי' דהתם בשבוי' כולם פסולין והכא רוב פסולים בכל דוכתו רובו ככולה הא ליתא דאיכא מעוטא דכשרים וחזקה דגופא מסייע למיעוט' כדאמרי' בעלמא סמוך מעוטי לרובא ואתרא לה רובא. וי"ל דהתם לאו דאתרע לה רובא לגמרי אלא דה"ל פלגא ופלגא ודין הוא שיתאס' מספק וכן פי' ר"ת ז"ל ויש מתרצים להא דאמרינן לדברי המכשירים מכשירים אפילו ברוב פסולים לאו דווקא רובא אפילו כולם דאמרינן דלמא איקרי חד כשר ומעלמא ועבר כאן וזנתה עמו דאשה מזנה בודקת ומזנה כדאמרינן לקמן גבי ארוסה דרוב פסולים אצלה ובוודאי פסולים כולם לבד הארוס אף על גב דההיא לאו ראיה כיון דאיכא ארוס דקבוע לא חשיב כ"ע לגביה אלא כרוב ואיכא למיתלי ביה מאי דתלינן במעוטא דעלמא ומיהו הא דאמרינן בפ"ק דחילין רוב מצוים אצל שחיטה מומחים הם לא בעינן למימר הכי כדפרשינן התם:

מאי טעמא דר"א פירוש דאלו לר"י טעמא תריצא הוו שלא לחלוק דין הבת מדין האישה: **בתה לית לה חזקה דכשרות** פי' אבל ר"י סבר דחזקה דאמר מהני לבתה. פשיטא דאע"ג דתפיס מפקינן מיניה שאין אדם יורד לנחלה אלא בראיה ברורה ול"ד להא דאמר בפ"ב דקדושין גבי ארוסה שעברה הוולד שתוקי דאוקימנא דהא קמ"ל דאע"ג דתפס מפקינן

מיניה דהתם ס"ד דלא מפקינן מיניה משום דאיכא טעמא דמתלי דארוס טפי מעלמא אבל הכא מאי ראיה לתלות בזה יותר מזה:

אלא שמשתקין אותו מדין כהונה. פי' מדין כהונה ממש לעבוד עבודה וכיוצא בה אבל מתרומה לא משתקינן ליה דסוף סוף בן כהן כשר הוא וקרא נמי דמייתינן והיתה לו ולזרעו אחריו לענין עבודה הוא דכתיב דבעינן זרעו מיוחס אחריו והוא אפי' באמרה לפסול נבעלתי דבוודאי אינו מתייחס ע"פ דמהיכי תיתי להימנא בהא:

ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף היא אומרת מיניה והוא אומר מנאי פי' מעוברת היתה והאי לישנא דאמר אין מנאי מוכח בהדיא שהוא מודה שמעוברת ממנו וודאי ולאו לומר אני באתי עליה דמש"ה לא ה"ל למימר אין מנאי דדלמא כי היכא דאפקרא נפשה לגביה אפקרא נמי לעלמא והכי אמרינן במסכת יבמות גבי אלמנה לכהן גדול ולישנא דאמר רב אפילו היכא דבא עליה ארוס הלכך ליכא לפרושי אלא כדאמרינן והיינו דאמר רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דמודה כלומר דכל היכא דמודה דהא כה"ג ליכא מאן דחייש כלל והיינו וודאי משום דאמר אין מנאי וכדפרשינן דאלו לא אמר אלא אני באתי עליה הא איכא רב דחייש לספק ממזר בחד לישנא וכדכתיב'. ועוד דהא אמר ר"י א"ש הלכה כר"ג ועוד דאפילו אין הארוס מודה אלא ששותק מכשיר ר"ג במכחישין לא מכשר דברי וברי הוא וכדאיתא לעיל ולטעמך תקשי לך היא גופא הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא לכתחילה וכענין שאמרו הלכה ואין מורים כן:

דף יד.

גרסי' וה"נ כדיעבד דמיא פי' רש"י ז"ל הא דיעבד שאתה בא לפסול את העובר ולהוציא מעוברת מבעלה. פי' לפי' דאף על גב דלגבי עובר לכתחילה פסול גמור הוא שאנו פוסלין ואתו ליוחסין מ"מ ל"ש להחמיר לכתחלה אלא למי שאנו פוסלין לכהונה בלבד שיש לו תקנה בקהל ישראל אבל זה אם אתה פוסלו משום ספק ממזר אין לו תקנה בישראל ולא בממזרת כיון שכן דינו כדיעבד ולישנא דגמרא מוכיח מדקאמר כדיעבד דמי ולא היא כלומר דאיבעי' לומר הלכה כר"ג ברוב כשרים ואין הלכה כמותו ברוב פסולים כי נמי הל"ל הלכה כר"ש והוא דאיכא רוב כשירים ואיבעיא ליה למימר בהדיא אע"כ ה"ק הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא ולא קאמר והא נמי דיעבד הוא ואלו לא בא לאשמועינן אלא דאשה שלא להוציאה מבעלה כדעת קצת מפרשים ז"ל דיעבד גמור הוא לכך פי' רש"י ז"ל הוא הנכון. וכן משמע בפ' בתרא דקדושין שאמר שם הארוסה שעוברה אמר שמואל הולד שתוקי ואמרי' מאי שתוקי שבודקין את אמו ואם אמרה לכשר נבעלתי

נאמנת אלמא אפי' העובר מכשירין על פיה ואמרינן דאתיא כהא דשמואל דפסק כר"ג והתם בהכשירא דעובר איירי בהדיא:

העיד ר' יהושע ור' יהודא בן בתירא על אלמנה עיסה שהיא כשירה לכהונה. פי' רש"י ז"ל בפי' שני והוא היותר נכון דאלמנה עיסה מקרי מי שהיה לבעלה ב' ספיקות וקרי ליה עיסה משום תערובת ספיקות שבו כעיסה זו שמעורבת במים וקמח ומלח והיינו דאמרי' מ"ט אמרו עיסה פסולה מפני ספק חללים שנטמעו בה כלומר שנתערבו ספיקו' עיסת של חלל כגון שנתן גט לאשתו ספק קרוב לו ספק קרוב לה ומת ונשאת תוך ג"ח לכהן וילדה ממנו בן לשבעה חדשים והוא ספק בן שבעה לשני או בן ט' לראשון ועכשיו יש שני ספיקות של חלל ספק בן ראשון והוא כשר וא"ת שהוא בן שבעה לשני אם היתה אמו גרושה מן הראשון ופסולה מן השני או ספק אינה גרושה אלא אלמנה שכשירה לכהן הדיוט ובא זה הספק ונשא אשה ומת שאלמנתו נקראת אלמנת עיסה והקשו בתוס' על פירוש זה חדא דלישנא דעיסה אינו נאמר בשום מקום על אדם ידוע אלא על משפחה או עבד שנתערבו כהני' פסולי' בין כשירים ואינם ניכרים וכדאמרינן בפרק עשרה יוחסין כל הארצות עיסה לא"י וארץ ישראל עיסה לבבל ולישנא נמי דאמר מ"ט עיסה פסולים מפני ספיקא חללים שנטמעו בה הכא משמעו כדאמרינן התם משפחה שנטמעה נטמעה. ותו היכא אמר בסמוך שלכך אלמנת עיסה כשירה ר"י אומר משום בודקת ונשאת כיון שהבעל הוא ספק מתחלתו מה בדיקה היתה לבדוק בו עד שיבא אליהו ויטהר לכך פירש אלמנת עיסה כגון שנתערב א' במשפחה ונטמעה ממנו ובאה אשה אחת ונשאת לאחד מאותה משפחה שהרי בבעל שני ספיקו' שמא זה הבעל אינו אותו שמתערב ולא מזרעו ואם תאמר שהוא בעלה עצמה ספק ושמא כשר הוא ונקראת אלמנתו אלמנת עיסה מפני שנשאת על בעל ממשפחות עיסה והשתא איכא למימר שבדקה ונשאת וידעה בוודאי שאין בעלה זה מאותו תערובות שנטמע במשפחה וכ"כ בעל הערוך ז"ל. וספק חלל כגון מי שגירש את אשתו בגט ספק קרוב לה ספק קרוב לו ומת ונשאת אלמנתו לאחר וילדה בן לאחר ט' שהוולד הזה ספק חלל ונטמע במשפחה וספק נתין כגון נתינה ובת ישראל שנתערבו וולדותיהם א"נ אלמנת ישראל שנשאת לנתין תוך ג' חדשים וילדה בן תשעה חדשים הוא ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון והאי דנקט אלמנת עיסה ולא נקט בת עיסה שדרך מתנית' דאיירי בדידה נקט וה"ה לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה דרבי יהושע אדרבי יהושע שפיר ההיא פרוקא לא סגיא אליביה דרבה דכיון דאמר כר"ג התם ברי והכא שמא מכלל דאלמנות עיסה זו אינה טוענת בברי כלום וא"כ לא שייך בה אשה נשאת בודקת ונשאת כדפריך רבא

הלכך לר"ג אלים ליה ברי וכן תלמודא הוא דקאמר ליה לסיומי מלתא משום דקבל אביי לפרוקי דרבא דההוא עיקר והא דאמר אלים ליה ברי בחד ספיקא מכשיר לאו משום ברי לחוד אלא משום חזקה דגופא דמסייע לה וכדאיתא לעיל:

תנו רבנן איזו היא עיסה האי לישנא מוכח דאדלעיל קאמר וה"ק איזו עיסה שנחלקו בה וכן פירש רש"י ז"ל איזה עיסה שרבי יהודה מכשיר בה והכא ודאי מוכח כולה סיגייא דלפרושי הכשיר' דרבי יהודא אתי והיינו דקאמר איזו היא עיסה שנחלק ר"י על ר"ג והכשיר אותה ובהאי פירוש מתפרשא שמעתתא שפיר כדבעינן למימר לקמן בס"ד:

דף יד:

מ"ש הנך באיסורא דאורייתא חלל נמי באיסורא דאורייתא פירש רש"י ז"ל מ"ש הנך דאיסורי כהונה נינהו דאורייתא מדכתיב כי תהיה לאיש זר כל שנבעלה לפסול לה פסלה מן הכהונה חלל נמי איסורא דאוריי' מדכתיב ולא יחלל זרעו וכו' פי' דחלל לא נפיק מלא תהיה לאיש זר דנבעלה לפסול לה מן הכהונה לאו זר הוא וכדאיתא דיבמות. ותו אמר ר"מ לא שמעתי כל שאין בה אחד מכל אלו משיאין לכהונה היינו ת"ק וא"ת ונימא דטובא איכא בינייהו דת"ק קתני איזה עיסה שנחלקו ר"ג ור"י ור"מ אומר כל שאין בה אחד מכל אלו אלא ספק חלל משיאין לכהונה לדברי הכל דאפי' לר"ג מכשיר בה ותרתי איכא בינייהו דלת"ק פליגי בחלל לחוד ובהאי מודה ר"י דפסולה ור"מ סובר דבהא מודה כולה להכשירה ובאידך פליג דר"ג פוסל ור"י מכשיר ויש לומר דאם תאמר כן תקשה לן מאי טעמא דרבן גמליאל דמודה בחלל טפי מן אידך דהא כולהו איסורא דאורייתא. ותו ר"ש וכו' זו היא שנטמע בה ספק חלל מכירין ישראל ממזירים שביניהם ואין מכירין חללים שביניהם והאמרת רישא חלל כשר פי' רש"י ז"ל דמלתא דר"ש גופא פרכינן רישא אסיפא שאין הטעם מעין הדין דאיהו קאמר איזהו עיסה שנחלקו בהו ור"י מכשיר כל שנטמע בה ספק חלל וטעמא שאין מכירין חללים שביניהם ולפי הטעם יש לפוסלן בעיסת חלל. וא"ת ולימא ליה דהכי קאמר איזהו עיסה שהיא פסולה כל שנטמע בה ספק חלל והשתא אתיא סיפא שפיר דיהיב טעמא לפסולא ויש לומר דלישנא דאיזהו עסה לא משמעה אלא כלישנא דאידך תנאי דאתו לפרושי הכשירה דר"י כדמוכח בההיא ואע"פ שבתוס' שנינו אמר רשב"א וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר משמו מ"מ אמר עיסה פסולה לכהונה מפני ספקי חללי שנטמעו התם בבא אחריתי היא וקתני בהדיא מפני מה אמרו עיסה פסולה אבל הכא דקתני איזו עיסה על כרחך דומיא דרישא הוא וא"ת מ"מ נימא דה"ק איזה עיסה שנחלקו בה ר"ג ור"י כל שנטמע

בה ספק חלל ובהא ר"י מכשיר ור"ג פוסל אבל ספק ממזר אפילו ר"ג מכשיר ומטעם שמכירים ישראל ממזירים שביניהם וי"ל דהנהו תנאי כולהו לפרושי מלתא דר"י אתו משום דהלכה כוותיה ולאשמעינן במה היה מכשיר וכדמוכח מת"ק ור"ש מסתמא אף בהא לא אתו לפלוגי עלייהו וכיון דכן לא הוה ליה לפרושי טעמא דר"ג ולמשבק טעמא דר"י אמאי לא חייש להאי דר"ג דמשמע דטעם דמסתברא אע"כ הוה טעמא דקתני לר"י הוה ויש שפירש להך סיפא מתרצה הי' בנפשה ואיזהו עיסה פסולה כדתני בתוס' ורישא דלעיל פרכי' והא קתני לעיל אלמנות חלל כשירה והכא קתני שהוא פסולה ולישנא דאמרת רישא דייק להו הכי אבל א"א לפרש כן ומאי מקשי' לר"ש לאידך תנאי היינו פלוגתייהו אדרבא משום דר"מ אומר פרכינן היינו ת"ק ותו דלישנא דאיזו עיסה לא משמע כדכתי':

אמר ר"י ממזר צווח וחלל שותק איכא בינייהו פירש ר"י אתי למימר בכל אלמנות עיסה שאין בה אלא ספק בלבד ליכא לאפלוגי בין חלל לאידך ובכולם ר"ג פוסל ור"י מכשיר אבלם כשנוסף בעיסה זו ריעותא אחרת דקרו ליה להוא ספק דההיא שמא דריע בה ושתיק בהא איכא למימר דמודה ר"י לר"ג משום דהוה שתיקתו הודאה לפוסלו ובהא איפלגו תנאי אליבא דר"י אם פוסל בכולם מחמת שתיקה או אינה פוסל אלא בקצתם ובאיזה קצת מהם וא"ת וכיון שתחלתו של זה ספק שלא נתברר מעולם מה הוראה אפשר לו לעשות בשתיקה או אפילו בפיו וי"ל דמ"מ יש בו הודאה שהוא מן הספק שנטמע ותו ליכא אלא חדא ספיקא בלחוד ולר"י אלים ליה חדא ספיקא דאפילו בברי פסול וא"ת והאיך אפשר שיקלקלו ר"י מפני שתיקתו והא דאמרינן בפרק ע"י כל דשתיק מיוחס טפי ואמרי' מיוחסת דבבל שתיקותא וי"ל דהתם במי שאין לו לעז של אותו פסול אבל במי שיש לו לעז על אותו פסול דקרי ליה אפשר דשתיקתו הודאה ולפיכך פירש"י ז"ל דאפילו בהא לא פסיל ר"י משום שתיקותא אלא במי שקורין אותו פסול אחר וצווח וכשהי' קורין אותו פסול זה שהוא חשוד כן ולא היה שותק דכיון דקפיד במה שאין בו שדרך עולם לשתוק והדא מיוחוסתא שלהם והוא קיפדן על השקר כ"ש שהיה קפדן על זה שהוא נחשד בו וכיון דשתק ודאי מודה שרבי' ז"ל פירש דהא דאמרינן ממזר וצווח וחלל שותק איכא בינייהו דכולי חד גברא כי היא עיסת חלל וכשהיו קורין אותו ממזר היה צווח וכשקורין לו חלל שותק ולהכי פירש' ודאי אתיא שפיר ההיא דעשרה יוחסין מההיא דנקט ממזר צווח וחלל שותק מפני שבזה נחלקו ר"מ ור"ש ר"מ מכשיר בו ור"ש פוסל בו ומכשיר בממזר שותק דאע"ג דקרי ליה חלל או פסול אחר וצווח וממזר ושותק כשר שמכירין ישראל ממזרים שביניהם דאלו תנא קמא בכולהו פוסל בשתיקה בתר

צווחה ונקט ר"י ההוא דמכשיר רבי מאיר דאיכא בינייהו חלל צווח וממזר שותק שפסל ר"מ ומכשיר ר' שמעון כדאמרינן כדמפרש ואזיל אלא חד מינייהו נקט הלכך אף על גב ששתק בכולם כשר שתיקה אחר שצווח פוסלת ולא הוצרך רבי יוחנן לומר אלא חדא מהנהו דאיכא בין לר"מ ולרבי שמעון והא דאמר לקמי תני חדא שתיק חלל פסול ותני אידך שותק ממזר פסול ואוקמינא חדא כר"מ וחדא כר"ש לא משום שתיקה בלחוד מפסילין אלא כדאי' צוויחה דמעיקרא בפסול אחר ותנא לישנא קלילא ועיקר הגורם הפסול כך יש לפרש לפי שיטות רש"י ז"ל ומיהו לישנא דממזר צווח וחלל שותק בתרי גברא משמע ובתרווייהו איפליגו ר"מ ור"ש דלמ"ד ממזר מפסל בצוויחה בשתוקה וחלל מפסל בשתוקה ולמ"ד ממזר ופסיל בשתיקה וחלל מתכשר בשתוקה וכדמפרש ואזיל אבל לת"ק בכולם פוסל בשתיקה ור' יוחנן מאי דאיכא בין ר"מ ור"ש נקט לפי שמחלקים דבריהם ובוודאי כי היכא דאיפליגי ר"מ ור"ש בחלל שותק כך נחלקו בממזר ושותק וכדמפרש ואזיל אלא דר"י לא בעי לאומרו ונקט חד מנייהו ומינה שמעינן לאידך ונקט שתיק חלל משום דכולה שקלי וטריא דלעיל בספק חלל הוא ובדין דה"מ למימר ממזר שותק וחלל שותק איכא בינייהו ולא מצריך בלישנא טפי אלא משום דמסרת לן דאיכא דמפסיל בצווחא ואיכא דמפסיל בשתיקה שהוא דבר והפוכו מש"ה נקט חד צווח וחד בשתיקה אבל לא מצי למימר איפכא חלל צווח וממזר שותק משום דחלל לכ"ע לא מיפסיל בצווחא לר"י דאיירי תנאי אליביה וכדבעי' לפרושי בס"ד. ת"ק סבר כל פסולא דקרי ליה ושתיק פסיל וה"ק ת"ק איזהו עיסה כלומר שר' יהושע מכשיר בת כל שאין בה לא שתוק ממזרת כלומר שאין בה משום הריעותא דשתיקא אלא ספק בלבד ולא שתוק חלל נמי:

וא"ת אמאי לא תני תנא קמא ולא משום חלל כדקתני אידך כולהו ויש לומר דמשמע ליה דכיון דלרבי יהודה אידך שותק פסול כל שכן שתוק חלול שאין מכירין מכירין ישראל לחללים שביניהם ורבי מאיר פליג דלהכי לא קתני ליה משום דשתוק חלל כשר והיינו דקאמר כל שאין בה אחד מכל אלו המפורשים ואינו אלא שותק חלל כשר הוא לרבי יהושע ובא ר"ש ואומר כי בוודאי שתיק אחד שהכשיר בו ר"י אבל אינו שותק שאמר ר"מ וכדמפרש ואזיל דא"ל רשב"א לת"ק דמתני' מתניתא לר"מ אי שמיע לך דמכשר ר"מ אליבא דר"ש בשתיק לאו דקרי ליה חלל ושותק אלא דקרו ליה ממזר ושתיק והאי דשתיק סבר מסתייע דלא מפקינן ליה מקהל עדת ישראל. והקשו בתוס' דכיון דבחלל מיירי מסתמא מקהל דידיה קאמר דהיינו קהל כהנים דהיכא שייך למימר דלא מפקא מקהל ישראל ואפי' הוא צווח מאה פעמים והיה מתברר שהוא חלל לא הוה מפקינן ליה

ולישנא דמסתייה משמע דלא עשו אלא מקצת מה שהיו יכולים לעשות והכי הל"ל סוף סוף לא מפקינן ליה מקהל שלו היכא שייך האי טעמא דמאי דקתני ר"ש ואין מכירים חללים שביניהם לא מפקינן ליה מקהל ישראל לכך פירש די לנו מסתמא דלא מפקינן ליה מקהל כהונה כלומר די לו שאין עושין בו מעשה אחת אלא חרוף בלבד לא אלא מחזקתו כיון שאין מכירין ישראל חללים שביניהם למימר אחרי מייחסותו שתיקותו אי מצווחי היא סבה שיחזרו אחרי ויכירונו וכולהו פירש משום דיהיב טעמא לממזר למה אין אחר שתיקותי הודאה לפסול הוצרך לתת טעם למה שתוק חלל פסול הא לאו הכי לא הוה צריך טעמא דהוה טעמו מפני שתיקותו היא הודאתו כדאמרי' ת"ק בכולהו ור"מ בכולהו כך מחלל ואיכא למידק ומנ"ל לר"י דר"ש פוסל בממזר וצווח ואי משום דסבירא ליה דכיון דמתקרר בשותק שיהא נפסל בצווח א"כ חלל נמי לר"מ לפסול בצווחא ולמה לא פירש כן בדברי ר"מ:

וי"ל שאינו דומה דאלו ממזר מתכשר בשתיקתו מטעמא דממזר קלא אית ליה וכל העולם אומרים שזהו שקראוהו ממזר אינו אמת וא"כ היא הנותנת כשהוא צווח במה שהיה לו לשתוק ולא להקפיד כלל שהוא מרגיש שאומר אמת אבל טעם שתוק חלל כר"מ דמכשיר הוא משום דלא אכפת ליה וצווח לא ריעותא הוא כך פירש רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל. ולשון הברייתא כדברי רש"י ז"ל לפי אוקימתא זו כך מתיישב איזה עיסה שנחלקו בו שר' יהושע מכשיר כל שנטמעה בה ספק חלל בלבד בלא שתוק שאם יש בו שתוק וודאי פוסל ודווקא חלל אבל שתוק ממזר כשר דמכירין ישראל ממזרים שביניהם ואין מכירין חללים שביניהם וקשיא לי כיון דלרבי שמעון כל שתוקים פסולים חוץ ממזר למה אמר איזהו עיסה כל שנטמע בה ספק חלל בלא שתוק הא וודאי הוא הדין כל שנטמע בה ספק נתין וכולי בלא שתיקה דאלו שותקים פסולים הם ומשום כך נראה לומר דלפירוש' ז"ל כשם שמכשיר בממזר שותק כך מכשיר בנתין וכולי שהם פסולים לקהל דהנהו נמי קלא אית להו והא דנקיט ישראל ממזירים שביניהם חדא מנייהו נקט וה"ה לחבירו דפסולים אפילו בקהל ישראל וההוא דנפקי מכי תהיה לאיש זר שבהם מתפשטות ישראל בין וודאי בין ספק אם שלא יתערבו אבל בפסול כהונה לחוד אין מדקדקין וכל היכא דתני שותק ממזר פסול ה"ה לנתין ועבד והיינו איזהו עיסה כשירה בכללה כל שנטמע בה ספק חלל לבדו בלא שתיקה משא"כ באידך שאין שתיקה פוסלת בהם אפי' בממזר החמור שפסול בישראל עד דור עשירי מכירין ישראל ממזרים כנ"ל:

תניא חדא ר"י אומר שתוק ממזר וכו' ואוקימנא דת"ק אליבא דר"מ ואי דקשיא ליה א"כ ר"י כרבי יהושע ס"ל באלמנה ואלו בפרק עשרה יוחסין דאמר רב הכל מודים דאלמנת

עיסה שהוא פסולה לכהונה ולאפוקי מהאי תנא דתניא העיד ר"י וריב"ב על אלמנת עיסה שכשירה לכהונה וההיא דרב חסדא קאי אמתניתין דאיפליגו בה ר"י ורשב"ג וי"ל דהא דרבה דהכא אליבא דר"י כר"ג ס"ל באלמנת עיסה ואלי בפ' עשרה יוחסין אמר רבא הכל מודים באלמנת עיסה שהיא פסולה לכהונה שאין בה אלא ספיקא אבל כשיש שתיקה דממזר ס"ל כרבי יהושע שהוא כשר אע"ג דר' יהושע שתיקה לאו ריעותא איהו סביר דשתיק' ממזרת מכשרת וזה דרך של ר"ת ז"ל אלא שמוסיף דברים וגרס כאן איזהו עיסה ולא גרס בכולהו הא מתני' דאלמנת עיסה ואומ' להכשיר הבת היוצאת מאותה משפחה וקאי אהא דתנן במסכת עדיות האשה כשירה לטמא ולטהר וקתני ומשיאין בתה ועלה הא מתני' דקתני איזהו עיסה דתנן התם שהבת היא כשירה כל שאין בה וכו'. וא"ת והא הכא מכשיר ר"י אפילו בבתה דלית לה חזקה דכשרות והתם בפ' עשרה יוחסין פוסל אפילו באלמנותו וי"ל דר"י אינו מכשיר מכאן מפני טענות עיסה אלא במה שהכשירה עצמה במדות כשרות שבה ששתקה דאי מחזקת עצמה שאינה מן העיסה והוא הכשיר בתו של ספק וכ"ש אלמנותו זו דרך ר"ת ז"ל ואינו מחוור שאין סברא לומר דעיסה הפסולה מחמת ספיקא שתהא שתוקי מכשרת והשיטה נכונה והיא שיטת רש"י ז"ל ועלי' דברי כל המפרשים ורבותינו מבעלי התוס' ז"ל ואין לזוז ממנה:

מתניתין אמר ר' יוסי מעשה בתינוק וכו' בגמרא מפרש כדר"י מיירי בתר רוב בני העיר ורוב סיעה וקשה היכי קתני אם רוב העיר משיאין לכהונה תנשא לכהונה משמע דברוב העיר משתעי וי"ל דהא אמרי' בגמרא בקרונה של ציפורי היה מעשה ונבעלה בשעת קרונה שהוא שם עיסה של בני אדם רובה כשירים עוברת עליו שאלו לרבי יוסי אמר להם אם רוב העיר ג"כ משיאין לכהונה אף זו תנשא ואם לא לא תנשא דתרי רובי דכשירי בעינן ולפום פשטא דמתניתין האי תינוקות לא שהיה טוענות קתני שאמרה לכשר נבעלת וסתמא דמלתא הכי משמע דהא תינוקת הוות ואנוסה נמי הוות ומסקנא דתלמוד' הכי דאפילו כשאינה טוענת מתכשרה בתרי רובא ומיהו לאו הכרח הוא דלא הוה בטוענות דהא בתלמוד אמרינן כמאן אי כר"ג אפילו ברוב פסולים נמי מכשיר ואדרבא ה"ל למיפרך דאי ר"ג אפילו ברוב כשירים בעי טוענות אלא בתינוקות בת דעת היא ואע"פ שנאנסה הכירה לאיזה נבעלה והאי דלא קתני שאמרה לכשר נבעלתי לא הוצרכו לכך דהא על פלוגתא דלעיל מתרץ לה דמיירי בהכי דמעשה לסייע מייתי תנא כדאמר בכל דוכתא אבל ראיתי מי שפירש דע"כ דמתניתין לא מתוקמא בטוענות ודוחקין עצמן בסוגיא דגמרא ואינו צורך:

גמרא אמר ליה רבה לר"נ ר' יוחנן בן נורי כמאן פירש רש"י ז"ל דליכא למימר שהיא הכרעה שלישית וא"כ הוה מעשה לסתור דאי כר"ג אפילו ברוב פסולים נמי מכשיר פירוש חי כר"ג ובטוענות אפילו ברוב פסולים נמי מכשיר וכ"ש דאי לא מיירי בטוענות דלא מכשיר כלל אפילו ברוב כשירים ואי כר' יהושע ואפילו כשאינה טוענת כפשוטו אפילו ברוב כשירים נמי פסול כיון דלית לה אלא חדא ספיקא:

דף טו.

א"ל הכי אמר ר' יהודא בקרונה של צפורי היה מעשה וכו' כלומר משום דתרי רבוא אכשרוהו. ונראה שהיא ז"ל סובר דדוקא לר' יהושע מתכשרה בתרי משום הא דמכשיר בעלמא בתרי ספיקא אבל ר"ג כי היכי דלא חשיב ליה תרי ספיקא טפי מחד ספק ה"נ לא עדיף תרי רובא מחד רובא. והקשו בתוס' דא"כ ה"ל לתלמודא לפרש לעולם ר"י היא ועוד דא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דאנן קי"ל כר"ג וקי"ל כר"י בן נורי כדאיתא לקמן וכי תימא דבטעמא דפליגיני' נינהו א"כ אמאי לא מתוקמי' אפי' כרבן גמליאל ובמה דמודה רבן גמליאל בזה דאיכא תרי רובא לכן פירש דהשתא לכולי עלמא מוקמינן ואפילו לר"ג כל היכי דאיכא תרי רובא לכשרו' כ"ע מודים דמתכשרה אפי' כשאינה טוענת וסוגיין דלא כרבא דפירש לעיל טעמא דר' יהושע משום דאשה בודקת ונשאת דהא הכא באנוסה ל"ש בדיקה אלא הא דרב אתיא כטעמי דרבה דתלי טעמא דר' יהושע בתרי ספיקא וקשיא לי מ"מ הא דרב אתיא פליגו אההיא דרבא תלמידיה ותו לרבא מתניתין כמאן לכך י"ל דרבא נמי מודה לטעמיה דרבה אבל לסניפין נקט טעמא דבדיקה והיינו דמפרש רבה ואמר כי אמר ר"ג לא קשיא היכי דאפשר דטעי רבא בה ואביי היכי דשתיק להו לפום טעמא תקשה ר"ג אלא אמר רבא וכו' דאי אפילו לרבה היינו טעמא דר"נ ור"י וטעמא דאמר רבא סניפין בעלמא הוא ודכוותי' בתלמודא:

פירש אחד מציפורי ובעל הולד שתוק פי' אע"פ שפירש ודאי איהו לגבה דתרי רובא בעינן וכולה סוגיא רהטיא להדיא דאפי' שידעו ודאי דהאיך נבעלה הוה חדא רובא דכשרות לא מכשיר לי' כלל והלא נאמן דמפרש דכל היכא דידעינן דאזלי בני העיר לגבה בהכי סגי ולא בעינן תרי רובא אלא היכא דלא ידעינן אי אזלו אינהו לגבייהו וליכא כלל להאי פרושו. מ"ט גזירה רוב סיעה אטו רוב העיר ופרכי' ורוב העיר נמי אי דאזלו אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש ולא דאזלי רובה אלא דאזלי הבועלים ואפי' חד בלחוד דכיון שפירש הבועל מן העיר ולא נולד לנו ספק במקום קביעות בתר רובא אזלי' שהרי אין כאן קביעות במקום מציאת הספק וכדאית' בתשעה חנויות ובנמצא הלך אחר הרוב.

ופרקינן ל"צ דאזלי אינהו לגבייהו ובהא הוצרכו לומר דאפי' בהא אין הולכין אחר הרוב העיר משום גזירה מ"מ כי גזרינן ברוב סיעה דאזלינן לגבה לעולם ה"ל גזירה לגזירה וי"ל דכולה חדא גזירה היא דאי שרית להם אם ברוב העיר לבדה ולא מפליג איהי לגבייהו או דאזלי אינהו לגבה מעתה הוא דאמרינן לעיל דר"י פוסל אפי' ברב כשירים אינו אלא משום גזירה ומשום מעלה עשו ביוחסין כדמפרש בסמוך ומיהו בעי הכא רובא כלומר כל היכי דאיכ' דאכשרוהו מחמת רוב מי בעינן תרי רובא אפי' משום גזירה דקס"ד דמדינא בעינן דהא תשעה חנויות וכו' כלומר והא הכי דלא גזרינן נמצא אטו הלך ואע"ג דהוו דלתות המדינה נעולות דליכ' אלא חד רובא ופרקינן מעלה עשו ביוחסין וזה הדין דתשעת חנויות כבר פרשנו במסכת חולין וכן בפ"ק דפסחים בס"ד:

גופא אר"ז כל קבוע כמחצה על מחצה דמי פירש"י ז"ל כשהקבוע ניכר לעצמו כההיא דתשעה חנויות וכההוא דתשעה נכרים וישראל אחד ביניהם אבל בדבר המעורב ביניהם כשאינו ניכר ליכא למימר הכי שא"כ אין לך איסור בטל בהיתר וכן קי"ל דמדאוריית' חד בתרי בטל א"ו כדאמרן. והא דאמרינן בפרק התערובות גבי שור הנסקל שנתערב בין השורים באלף כולם ימיתו ופרכינן וניכבשינהו דניידו ואימא כל דפריש מרובא פריש ופרקינן שמא יקח מן הקבוע לאו למימרא שהשור' מעורב נעשה קבוע שהרי אינו אוסר שם מדין קבוע אלא משום דבר שבמנין משום דרובא לא בטיל אלא ה"ק דגזירה פורש אטו שאינו פורש ואע"ג דלעיל לא גזרו נמצא אטו לקח התם לפי שפירש מאיליו אבל הכא דאנן כבשינן להו דכי נייתי בודאי איכ' למיגזר וכן פי' ר' אחא ז"ל.

ואלא מט' שרצים וכו' ספיקו טהור פי' ואלו אזלינן בתר רובא הא ודאי טמא הוא אפילו ברשות הרבים טמא אבל כאן דקבוע הוה כמחצה על מחצה ה"ל ספק טומאה בר"ה שהוא טהור:

ומדאוריית' מנ"ל דאמר קרא וארב לו עד שיהא מתכוין לו ורבנן כו' פי' משום דרבנן נקטינן לה מהתם מיתינן לראיה אלא דנקטינן כולה כדאיתא בסנהדרין דאיפלגו ר"ש ורבנן במתכוין להרוג את זה והרג את זה שר"ש פוטר וחכמים מחייבין ואמרינן התם דטעמא דר"ש מדכתיב וארב לו עד שיתכוין לו ממש ורבנן דמחייבי דרשינן לזה פרט לזורק אבן לגו ואפי' ט' נכרים ואחד ישראל דה"ל ישראל קבוע ונדון כמחצה על מחצה וספק נפשות להקל כדמפרש ואזיל וא"ת לר"ש דין קבוע מנ"ל וי"ל דנפקא ליה מדכתיב וארב לו וקם עליו חד פרט שנתכוין לזה והרג את זה וחד לאשמועינן דין קבוע והיינו דחשבינן ליה מיעוט אחר מיעוט לרבות ולרבנן חד למעוטי נתכוין לנפלים והרג בן קיימא ואחד לזורק אבן לגו:

אתמר רב חייא בר אשי אמר רב הלכה כר"י כלומר הלכה לדורות ורב חנן בר רבא אמר דבהוראת שעה היתה פי' אבל אין הלכה לדורות ופי' רש"י הוראת שעה היתה שהקלו בדבר זה לפי מה שראוי שם הוכחת זה דבריו ז"ל בודאי דהכין היא במסקנה אבל ה"נ משמע לישנא דלדורות דהוראות שעה היתה שהעמידו באותו שעה לפי מה שראוי ולפי מה שפרכינן לקמן לר"ח מההיא דמצא בה תינוקת דאמר רב דליחסו ולא סגי בחד רובא הכי משמע לן הוראות שעה היתה להחמיר:

מתיב ר' ירמיה כו' אשתמיטתיה הא דאמר ר"י אמר רב בקרונות של ציפורי היתה מעשה פי' דהוה בה תרי רובא ומה הוי הלכה כן לדורות אבל בחד רובא פסולה כההיא דתינוק ולר"ח ב"א קשיא דההיא דמצא בה תינוק וקס"ד דהוראות שעה היתה להחמיר בתרי רובא ופרקינן דמתניתן הא דר"ח הוראות שעה היתה לא מתני' ההוא דבקרוני של ציפורי היתה מעשה אלא דס"ל דבלחו' בלחוד היה מעשה וה"ק הוראות שעה היתה שהקילו להכשיר בחד רובא אבל לדורות תרי רובא בעינן ואשתכח דר"ח ור"ח וההיא דתינוק כולי מודה דמדינא תרי רובא בעינן ובהא לא פליגו כלל ואיכא דק"ל היכא אפשר דפליגו ר"ח ור"ח במעשה שהיה היאך היה. לכך פירש כר"ח ז"ל מאן דמתני הא דר"ח לא מתני הא דתינוק דאמר רב ליוחסי' לא אלא ק"ל דלרבא פ' ליוחסי' בחד רובא סגי ובתנוקת הוראות שעה היתה להחמיר דאיצטריכו תרי רובא ואין זה הפירוש נכון חדא דמוקי פלוגתא בקי אמוראי בעיקר דינא ועוד האי דתינוק דרב גופיה ולאו דאמרה שום אמורא משמיה וא"כ היאך פליג עליה אלא פירש"י ז"ל הוא עיקר ומעשה דקרונה של ציפורי היה לא היה ידוע לכל כדמוכח שמעתא כולה ואיכא למידק טובא בשמעתין מאי דפרכינן מההיא דתינוק שאני התם דלית ליה חזקה דכשרות משא"כ בתנוקת דאית לה חזקה דכשרות ונ"ל דקושיא למ"ד דכל שנבעלה אבדה חזקתה וכסברת דר"י א"כ דרב אמר ליוחסין אפי' לפסול אשה שנפסלה בדיעבד ואית לה חזקה דכשרות. אמר ר"י אמר רב לא שנו אלא להחיותו פירש רש"י ז"ל ל"ש דרוב ישראל ישראל אלא להחיותו ממש לפרנסו כאחד מעניים כדכתיב וחי אחיך עמך ויפה כיון דאי להחיותו ממש כשמואל למיתה היינו לפקח עליו את הגל בשבת אסור ואתא שמואל ושרי אפי' לפקח עליו את הגל בשבת הא ליתא דהא ליכא למ"ד דברוב אין מפקחין ואפי' מחצה על מחצה וכדאית' במס' יומא על הא ובסמוך דאמר שמואל הלכו בפקוח נפש אחר הרוב ה"ד אי דאיכ' תשעה כותים וישראל אמאי לא הלכו אפי' מחצה על מחצה ספק נפשות להקל אלמא פשיטא הוה לכ"ע דאפי' מחצה על מחצה נמי מפקחין א"ו דהא דאמר להחיות

בעינן רוב ישראל אינו אלא לפרנסו מתוך קופה של צדקה כא' מעניי ישראל כדפירש רש"י ז"ל:
ומי אמר שמואל הכי דליפקח עליו את הגל בעינן רוב ישראל ואפי' מחצה על מחצה והאמר שמואל לא הלכו בפקוח נפש אחר הרוב ואוקי' דאפי' תשעה כותים וא' ישראל מפקחין עליו:
אלא כי אתמר דשמואל ארישא אתמר ובפ' בתרא דיומא אוקי לה דשמואל אפי' בחצר אחרת מפקחין ואותבי' אר' יוחנן דאמר באותו חצר מפקחין בחצר אחרת אין מפקחין ופרקינן הא דפריש כולהו והא דפריש מקצתייהו ופירש רש"י ז"ל כולה ולחצר אחרת ונפל שם הגג עליהם מפקחין כיון דכולו פרישו קביעות בחצר ראשונה בדוכתי' קיימא שלא הוחזק ישראל בחצר זו כל דינם בקבוע והקשו בתוס' דהא בהא דשמעתין דמצא בסרטיא תינוק מושלך דקתני דאפי' ברוב כותים מפקחינן משום דהוה ישראל קבוע פריש מקצתייהו חשיבי שהרי אין בסרטיא של תינוק שבעי' ואלה שמקצתם מן העיר לכאן וכיון שהעיר עצמה איכא מיעוט ישראל מפקחינן. ויש שהיו מתרצים דההוא דמס' יומא דחוי' בעלמא היא לא שאני ליה בין פירש כולהו לפירש מקצתייהו ופליגו אדר"י ולית הלכתא כשמואל במקום רבי יוחנן וכן דעת הר"ב ז"ל ואחרים עמו אבל הגאונים ז"ל פסקו כשמואל דסוגי'. דהתם לכן הדין דאיכ' בסוגי' דהתם דאי משום אומדנא דידן דלא אדכרו בתלמוד כלל ואחרים פרשו דהתם הכי פרושו דפי' כולהו ונפל הגל על אחד מהם בחצר אחרת אין מפקחין שכבר נתבטל הקביעו' כשפרשו מן החצר הא' וכשנפל הגג (מהם) דאי הוה ניידי וכל דפריש מרובא פריש אבל פריש מקצתייהו על דעת לחזור נשאר המקצת אחרת בחצר א' עדיין קביעת קיים וכל הפורשים משני ידם דאלו פירש ממקום שהיה מחצה על מחצה ולפיכך מפקחינן והיינו הא דתינוק מושלך משום דפריש מקצתה מפקחין לשמואל בעיר שרובה כותים לכן פי' בתוס' נכון הוא והרמב"ם ז"ל תירץ לפירש"י ז"ל דהכא שכיון שהתינוק זה הנמצא בפלטי' לא ראינו שפירש מן העיר הזה נידון בחצר ראשונה דכיון דאיכא מיעוט ישראל ולא סגי' שלא הוחזק בפלטיא זה היום תינוק מישראל דחשיב ליה קבוע גמור ולפיכך מפקחינן וגם זה נכון:

דף טו:

אם רוב כותים כותי למאי הלכתא פי' אפי' אדרב פריך הא ודאי מודה לשמואל דלפקח עליו את הגל אפילו ברוב כותים מפקחין ליה דלא אשכחן ביה דפליגי דשמואל פירוש

אפילו לשמואל נמי אזלינן בתר רוב כותים דכי אמר שמואל הולכין בממון אחר הרוב ה"מ להוציא ממון מחזקת בעלים כדמוכח בפ' אלו מציאות וכדכתבי' התם בס"ד:

אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא פירוש דאע"ג דמוקמי' רב להחייתו להרוחה דמילתא בעינן לה אם תמצי לומר לית ליה הא דרב. ומי' הלכתא כרב כיון דלא אשכחן מאן דפליג עליה בהדיא.

פלגא אמרינן ליה אייתי ראיה דלאו וכו'. וא"ת והא דמודה במקצת גמיר ואמר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דה"ל מחויב שבועה שאינו יכול לישבע משלם וי"ל דלדעת ר"י ז"ל קשיא כיון דלא ה"ל למידע ולא אמרינן מחויב שבועה הוא ומשלם ול"ק הא כיון דליכא מאן דטעין בברי אין כאן חיוב שבועה דמודה במקצת כלל שאין נשבעין על טענות שמא. נראה לי נכון:

פרק שני האשה שנתארמלה

האשה שנתארמלה או שנתגרשה היא אומרת בתולה נשאת ויש לה מאתים והוא אומר אלמנה נשאתיך ואין לך אלא מנה פירוש ואין שטר כתובה יוצא מתחת ידה. גרסינן בירושלמי שמא נתגרשה נתאלמנה מי טוען היורשים. פירוש דב"ד טוענין ליורשים כל מה דהוה מצי למטען אבוהון ואם תאמר באלמנה למה גובה אפילו מנה כיון דאין כתובה בידה ניחוש לפרעון דשמא נתגרשה כיון שהוא מודה שלא פרעה שוב אינו נאמן ובאומרת שהיתה אלמנה כשיש עדים שיצאה בהינומא וראשה פרוע נהימנ' במגו דאי בעי טעין פרעתי ואפ"ת דלא מצי טעין הכי דמגו במקום עדים לא אמרינן אבל אלמנה מצי טעין הכי ובשלמא למ"ד בגמרא במקום שאין כותבין כתובה ניחא שהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אלא למ"ד דמתניתין במקום שכותבין הוי מצי טעין פרעתי לדעת הרמב"ם והרי"ף ז"ל וי"ל שלפי דבריהם משנתינו כשהודה בשעת מיתתו שלא פרע ומיהו רש"י ז"ל וכמה גדולים ז"ל אומרים דאפי' במקום שכותבין כתובה הטוען אחריו לא אמר כלום ונראה דבריהם דכל זמן שאין לו עדים שכתב לה היה יכול לומר אלא אתנאי ב"ד סמכינן וכן דעת הרמב"ם ז"ל אם יש עדים שיצאת בהינימא וראשה פרוע כתובתה מאתים אמרינן בירושלמי ניחוש לומר שמא בתולה אלמנה מן הנשואין ופריק הדא דתימא בתולה אלמנה אינה יוצאה בהינומא וראשה פרוע ניחוש לומר שמא מוכת עץ היא ופריק לא חשו לדבר שאינו מצוי. ולהוי רביעי ראיה כלומר אם יש עדים שנשאת ברביעי ופריק ליתיה כלום דאפילו אלמנה נשאת ברביעי באדם בטל ולא אכפת לן בברכה ואמרינן בגמרא דאי ליכא עדים הבעל מהימן ולית לה אלא מנה ויש אומרים דמ"מ נשבע כדין מודה במקצת וכ"כ הרמב"ם ז"ל ולא נהירא דלישנא דאמרינן הבעל

מהימן משמע דמהימן לגמרי ואפילו בלא שבועה וכן הוא בירושלמי דגרסינן התם וכי לא הודה ממון הטענה הוא ופריק כ"ע ידעינן שהוא חייב לה ממון והיא תבעתו מנה אחר המוציא מחבירו עליו להביא הראיה ע"כ ויש לפרש הירושלמי כן כיון דקי"ל הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום הרי המנה ברור וכולו בשטר וכאלו תבעתו מנה בשטר ומנה בע"פ והודה במה שכתב שאין כאן מורה במקצת ומיהו לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל אמרינן בירושלמי דמשמע להו מתניתין במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין מודה במקצת גמור הוא וחייב שבועה וכדינו של הרמב"ם ז"ל. ועוד יש לפרש הירושלמי במשנתינו בהודה כבר על המנה בב"ד שאין טוענין אלא על מנה השני והוא כופר בכל ופטור וגם זה נכון ודכ"ע באלמנה אין כאן חיוב שבועה וכדתני רבי אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים. ואוקמינן באומרים חמשין ידענא וחמשין לא ידענא וכדאית' בפרק כל הנשבעין:

ומודה ר' יהושע באומר שדה זו של אביך היתה ולקחתי' ממנו נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר פי' רש"י ז"ל זה אינו יודע שהיתה של אביו אלא ע"פ של זה מה שאסר זה התיר ע"כ. ובתלמוד כתב ז"ל גבי הא דאמרינן התם אין שור שחוט לפניך שאם שתק זה לא היה עלי' עוררין הלכך אי לאו דבר פשוט הוא שלקח ממנו לא הי' אומר כן ונראה מלשונו ז"ל לפי פשוטו שאם היה תובעו בברי שדה זו של אבי היתה שלי היתה אין חבירו נאמן לומר לקחתי מאביך וכבר הקשו בתוס' חדא הא דקתני בסיפא ואם יש עלי' עדים שהוא של אביו ליתני ואם יש לו תובע אפי' אין כאן עדים ועוד דאמר בגמרא ליתני מודה ר"י באומר לחבירו שדה זו שלך היתה ומאי קושיא דהא מסתמא אלו היתה שלו היה התובע בברי ותו לא מהימן אידך לקחתי' ותו דבתובעו הלה מאי הוה דהא ואיכא מגו מעליא שיכול לטעון לא היתה של אביך כיון שאין עדים לזה שהיתה של אביו ומגו דאוריית' היא ומסתברא נמי כדאמרינן לקמן לכך פירש דמשנתינו דאפי' הלה תובעו בברי גמור אין לו בית ודרך היא לומר שאף רש"י ז"ל לא נתכוין אלא לומר דכיון שאין עדים לתובע אלו שתק זה אין כאן שאין לו עדים וכן טעמא דאיכא עדים לימא תנן סתמא דלא כר"ג דאי כר"ג הא אמר איהו מהימן פי' רש"י ז"ל דאמר גבי משארסתני נאנסתי דאיהי מהימן דאזיל בתר חזקה דגופא דהכא העמד אותה על חזקתה של קודם לכן ומתחלה בתולה היתה ע"כ ויפה כיון ז"ל דהא ודאי עיקר טעמא דר"ג משום חזקה דגופא כדפירש רש"י ז"ל בפ"ק:

דף טז.

דאפ"ת ר"ג ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא בברי ושמא פי' דבברי הוא דמהני חזקה דגופא דחזקה דממונא עדיפא. וא"ת והא באומר פתח פתוח מצאתי שהוא נאמן במכחישתו דהוי ברי. והוצרכו לתת טעם משום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה למה לי ההוא טעמא תיפוק ליה דהוי ברי וברי וכו'. וי"ל דשאני התם דמסייע לה רובא דרוב נשים בתולות נישאות ורובא וחזקה עדיפא מחזקה דממונא אי לאו דאי' ליה לבעל חזקה דסעוד' וכדמפרש התם:

ודקארי ליה מאי קארי לי' ופרקינן כיון דרוב נשים בתולות נישאת כברי ושמא דמי. פי' שטענותיהם ברורות יותר דמסייע לי' רובא וברי דידי' כשמא חשוב קמ"ל. פירוש מאי דקארי לי' פרושה הכי קמ"ל דתלמודא דמודה ר"ג בהא דברי וברי הוא מכל מקום כיון שטוען כן בברי הטעם מסתברא דר"ג מודה זה דבעל מהימן מדקתני סיפא מודה ר"י אא"ב איירי בה ר"ג היינו דקתני מודה ר"י דמודה דהך רישא הודאה הוא דמודה ר"ג לר"י וא"ל דאע"ג דפליגי בברי ושמא מודינא לך בברי וברי היינו דשייך למיתני בתרי' דר"י ומודה לר"ג באומר לחבירו שדה זו וכו' דאע"ג דפליגו בפ' ראשון גבי משארסתני נאנסתי דאע"ג דאיכא למימר מגו לא מהימנא מודינא בהאי מגו דהכא אי בעי שתיק ולא א"ל של אביך הי' כו' אמר לקחתי' הימנו נאמן כדלקמן אלא אי אמרת לא מיירי הכא ר"ג ברישא דמודה היכא שייך למיתני' בתרי' ומודה ר' יהושע ואהיכא קאי עכ"ל רבינו ז"ל. ויש מקשים דאי איתא משום דאיירי בה ר"ג ברישא במודה שייך למתני סיפא ומודה אמאי לא קתני תנא ברישא בהדיא ומודה רבי גמליאל כדקתני ומודה ר"י ולא קשה דרישא כיון דלענין כתובה מיירי כעין פלוגתא דאפליגו לעיל קתני פלוגתא והדר קתני הודאה סתם כלומר בהא אפליגו ובהא מודה ולא איצטריך למיתני' ומודה ר"ג אבל הודאה דר"י דאיירי במלתא אחריתי איצטריך למיתני ומודה ר"י בי נוסח' דלא גרסי' קמ"ל ולא גרס איירי דר"ג ולא איירי דר"ג אלא בה ומפרשים בה קצת רבנים ז"ל דכי אמרי' ה"נ ה"פ הנ"מ דמאן דקרי ליה רישא לאו ר"ג היא מדקתני סיפא ומודה ר"י אא"ב איירי בה ר"י ברישא כלומר דידי' בלחוד היא היינו משום דקתני סיפא ומודה ר"י דאע"ג דפליג ברישא מודה בסיפא אא"א לא איירי ר"י ברישא דר"ג נמי היא היכי שייך למיתני סיפא ומודה ר"י ולנוסחאו' דגרסי' איירי בה ר"ג מפרשי איירי בה ר"ג בפלוגת' ואין פירוש זה נכון חדא דלשנא דתלמוד לא אתי שפיר ולהכי פירש ודחיק ליה טובא אפילו לפום נוסחא דידהו ועוד דכיון דלהדיא פרקא דמעיקרא רישא ר"ג וקאמר קשי' לן דקארי ליה מאי קארי לי' היכא מהדרינן לשבושי פרוק דילן ולקיומא סברא דמאן דקרי

לה אין שיטות התלמוד בכ"מ א"ו פירש"י ז"ל הוא הנכון ועליו הסכימו רוב המפרשים ז"ל ומיהו רש"י ז"ל שפירש אע"ג דפליג במשארסתני נאנסתי איכ' למימר מגו מודינא באידך מגו אינו נכון דא"כ דהשתא ס"ד דר"י אמגו קאי ואפרקין קמא קאי דהא מעיקר' הכי הוה משמע לן לכך יש לפרש דה"ק אא"ב דמיירי ר"ג במודה ברישא וא"ל ר"י אע"ג דפליגנא עליך בברי ושמא דלעיל מודינא בהא דאע"ג דהכא כעין ברי ושמא משום דרוב נשים בתולות נישאות אפ"ה בעל מהימן דס"ס ברי וברי הוא היינו דקתני סיפא ומודה ר"י נמי לר"ג ואנא מודינא לך באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה דהוי נמי ברי ושמא משום דתובע אין לו חזקה בקרקע זה ולא שום ראיה והמחזיק יש לו ברי גמור. ובהאי ברי ושמא מודינא דהאי ברי עדיף דמסייע ליה חזקה דממונא ואפילו בהתובע בטענות ברי לא מהני ליה וברי דנתבע עייף ואית לי' הפה שאסר הוא הפה שהתיר אא"א לא איירי ר"ג ברישא דמודה היכא שייך למיתני סיפא ומודה ר"י ומהדרינן ר"י אמגו קאי ואפרקין קמא קאי וכדמפרש ואזיל:

גרסי' ומ"ש הכא אין שור שחוט לפניך והתם שור שחוט לפניך. ופי' הוא ז"ל הכא גבי שדה אין שור שחוט לפניך שיעלה על לב בעליו לתבוע מי שחטו כלומר אם שחוט זה לא היה עליו עוררים הלכך אי לאו דדבר פשוט שלקח לא היה אומר של אביך הלכך אומרים מגו אבל התם גבי לא מצא לה בתולים שור שחוט לפניך שלא מצא הם הסיתוהו לבוא לב"ד ואע"ג שיש להשיב טענה טובה מזו לא אמרינן מגו דלמא לא אסיק אדעתיה א"נ קא מערמה עכ"ל ז"ל. וכבר הקשינו עליו לעיל ממקשה על פי' זה לפי פשוטו דמשמע דהודאה דר"י בשדה היינו לפי שאין עליו עוררין. ועוד יש להקשות על פירוש זה דהתם גבי לא מצא בתולים דאפי' לא יהא שור שחוט היכי איכ' למימר מגו דהא לר"י אפי' באומרת מוכת עץ אני תחתיך לא מהימנא כיון דלא אזיל בתר חזקה דגופא וכיון דכי אמרה הכי לא מהימנא לאו מגו הוא בשום דוכתא נדון עליו ולכך יש לפרש הא דנקט שור שחוט לפניך ואין שור שחוט משל בעלמא הוא ות"ק דהכא גבי שדה יש שור ששחיטתו ברורה ועומד בחזקת היתר דמיגו דיליה מגו גמור הוא שאלו אמר שלי היתה מעולם היה נאמן לד"ה הלכך כי אמר של אביך היתה ולקחתי' ממנו ראוי הוא שיהא נאמן במגו דדאוריית' היא וסברא נמי הוא כדקאמר לקמן בפירוש אבל הכא גבי לא מצא לה בתולים אין לנו שור שחוט כלום שאין לנו שום טענה ברורה אליבא דר"י להאמינה ואין לה שום מגו ברור אפילו בטענת מוכת עץ אני תחתיך לא מהימן ליה דמגו דאמר התם היינו מגו כל דהוא שהיא טענה יותר מתוקנת ויפה אבל אינה יוצאת מחזקת ריעותא שהוא בה והוה ליה כבהמה כל זמן שלא נשחטה בחזקת איסור

לכן פירשו בתוס' וכן פירש בהרמב"ם ז"ל דהכא לישנא צחות בעלמא הוא דתנא קמא דהכא מגו ברור והתם אינו מגו ברור ויש לנו כלשון הזה במסכת נדה פרק כל היד התם שור שחוט והכא אין שור שחוט מפני דהתם יש רגלים והכא אין רגלים וכדמפרשינן התם בס"ד ויש ללמוד מכאן דאמרינן מגו אפילו לאפוקי ממונא דהא לגבי בתולה אי לאו שאין מגו ברור כדפירש רש"י ז"ל היינו אומרים אותו אפילו לאפוקי ממונא ולפי פרושא דהכא לא אמרי' התם אין שור שחוט לפניך משום דהוי לאפוקי ממונא דהא פרישנא דאפי' הוה לאוקמי ממונא לא הוי מגו לר"י אבל יש לפרש דה"ק דהתם אפ"ת מגו לאפוקי ממונא אין שור שחוט לפניך לפי שאין המגו ברור אבל הכא שור שחוט שהמגו ברור והוא לאקומי ממונא ומ"מ עיקר הדין כך הוא מקובל מרבינו הרמב"ן ז"ל דאמרינן מגו אפי' לאפוקי ממונא:

וכיון דרוב נשים בתולות נשאות כי לא אתי עדים מאי הוי וקושיין אליבא דרב דאית ליה בממון הולכין אחר הרוב כדאית' בהמוכר בתרא ואף על גב דהלכתא כוותיה דשמואל דאמר בממון אין הולכין אחר הרוב פרכינן הכי למימר אי הוי מתניתין פליגי עליה דרב וכבר כתבתי בכמה מקומות דאורחא דתלמודא הוא ופריך לזמנין סתמא אליבא דמאן דלית הלכתא כוותיה וכדפרכינן במס' קדושין את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה ואע"ג דקי"ל דאת וחמור קנה כדאית' בפרק יש נוחלין כל הנשאת בתולה יש לה קול כי אתו עדים מאי הוי סהדי שקרי נינהו פירוש אע"ג דעדים עדיפא מקלא אע"ג דמתחזק בעדים וכדמוכח בשלהי מס' גיטין התם הוא דדלמא קלא דשקרא הוא דאפקינהו אויבים אבל במידי דהוה מדינא דאית ליה קלא לעולם כי אית קלא הכי חזקה אי לא מסהדותא דהא כו"ע אי איתא קלא הוה ליה למילתיה וזה דבר ברור:

דף טז:

אלא אימא רוב נשאות יש לה קול. פירוש השתא דאיכ' עדים אמרינן הא איתתא הוה ממעוטא דלית ליה קלא:

וניחוש דלמא מפקא לה לכתובה וגבי' בב"ד א"ר אבהו זאת אומרת כותבין שובר. פירוש דמתני' נאמן דאמר כותבין שובר והקשו בתוס' מאי זאת אומרת דהא מ"ד אין כותבין שובר טעמא דידיה כדי שלא יצטרך לשמור שובר מן העכברים והכא כי מדיהבא ליה כתובה צריך לשמור מן העכברים למאן דסבר אפי' במקום שאין כותבין הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ותרצו דאפ"ה טפי ה"ל לשמור הכתובה מלשמור השובר שאינה קל לה לתבעה כתובתה אם יאבד ממנו השובר:

ר"פ וכו' איכ' דמתני לה אהא דתניא וכו' ר"פ אמר במקום שאין כותבין עסקינן. פירוש דהשתא ליכ' למיחש דמפקה כתובה דהא אבדה כתובתה קתני. דכתב לה איהו כלומר שהיא מודה שכתב לה:

א"ה היינו נשרפה ועוד הטמינה מא"ל. וא"ת הא דכ"ע תקשה כיצד גובה שום דבר אם היא הטמינה כתובה אפי' למ"ד כותבין שובר לא אמר כן אלא בטוען ואבד שט"ח וכדאית' בפ' גט פשוט וסברא נמי הוי. וי"ל דהטמינה ר"ל הניחותו להצניע במקום טמון ואינה יודעת היכן ולהכי פרכינן השתא דמ"מ דניחוש דשמא דאחר זכירה הצניעתו ותוציאנו לגבותו יש גורסין ותו אבדה ל"ל וטעות הוא דהא פרכינן היינו נשרפ' ובנוסח דיקאני לא גרסי' לה דליתא כפירש"י ז"ל אלא כל אבדה כהטמינה בפנינו דמי פירוש דחיישינן דילמא משכחת ומפקת לה והאי אוקימתא מוכחא דהכי גרסי' בבריית' אבדה כתובתה הטמינה כתובתה נשרפה כתובה דלמאן דגרס אבד' כתובתה נשרפה כתובתה הטמינה כתובתה וכו' לא אתי האי אוקימת' כלל לפום האי לישנא ודוחק הוא לפירש"י דהשת' מפרשינן לישנא דבריית' אי אוקימת' נשרפה אם יש עדים שנשרפה דליכ' למיחש למידי הביא עדים באחד מכל אלו מאתים. והקשו עליו דאי איכ' שנשרפה אמאי אוקמי ר"פ במקום שאין כותבין אפילו במקום שכותבין נמי מצי לאוקמה ואפילו למ"ד דאין כותבין שובר הכא ליכ' למיחש דמפקה כתובה וכ"ת דבמקום שכותבין חיישינן לשתי כתובות משא"כ במקום שאין כותבין דאע"ג דכתב לה חדא לא הוה הדרי כתב לה כתובה אחריתי הא ליתא דהא קי"ל בפ"ק דב"מ אפי' במקום שכותבין לא חיישינן לשתי כתובות ותו דאי איכ' עדים שנשרפה לא סגי' דלא ראוה וקראוה וא"כ ליתו ולסהדי אי כתב לה בתולה או אלמנה דהא ליכ' לשנויי דדכירי בהאי ולא דכירי בהאי דכה"ג לא בעי לשנויי בפרק חזקת הבתים בשמעתין דאומן. לכן הנכון לפרש הכא ליכא עדים כלל אלא שהיא טוענת שכתב לה כתובה ונשרפה או אבדה או הטמינה ואיהי ודאי מהימנא בה כי במקום שאין כותבין מגו דאי בעי אמרה שלא כתב לה שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואיהו אע"ג דמהימנא שטענה אבדה כמי שהטמינה בפנינו דמי דחיישינן דשמא לאחר תמציאנה ותוציאנה ולמ"ד אין כותבין שובר ולהכי חיישינן להכא מדינא אבל כשאמרה שנשרפה הא ליכא למיחש לכתובה כלל:

וניחוש דלמא מפקא עידי הינום' בהאי בי דינא וגבי' בי' והדר מפקא עידי הינום' וגביא ביה בב"ד אחריתי. פי' לר"פ פרכינן אליבא דמ"ד אין כותבין שובר היאך אמר שתגבה כתובתה בעדים דהא איכ' למיחש בהכי במקום שאין כותבין שהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום בשלמא למ"ד כותבין שובר בהא נמי תכתוב שובר וישמרנו פי' דאפילו

במקום שטר אמרינן וכ"ש במקום עדים אבל למ"ד אין כותבין שובר וחוששין שלא יבא לידי פסידא בהא נמי ליחוש וליעבדו שום תקנה או יכול לטעון אחר ב"ד ופרקינן בהא כיון דלא אפשר מודה הוא שכותבין שובר ומוטב שישמור שובר מן העכברים משיבטל הטוען אחר מעשה ב"ד וכו' כיון דלא אפשר לאשה למיעבד מידי אחריני אלא למכתב שובר. ולענין פסק הלכה הא דק"ל דכותבין שובר ורב פפא נמי דחוי הוא דקא מדחי:
ראוי' זו לאכול בתרומה אם נישאת לכהן שהיא עדיין בתולה וזו תחלת נשואין שלא זנתה ולא נתגרשה מעולם. זימנין דתפסה מאתים פירש"י ז"ל דתפסה שלא בב"ד וה"ה שתפסה שלא בעדים דאית לה מיגו לומר תפסו ובדין תפסו דאי בעדים תפסו לית לה מיגו לומר וכי מהימנא לומר אתנוסי אתניס אלא ודאי כדאמרן וכן פירש רש"י ז"ל:
כיצד מרקדין לפני הכלה כלה כמות שהיא יש שפירש שאומר הלשון סתום והא דלא אמר יגנהו לפניו משום דהא נמי לשון גנאי משמע לאשה כעורה ורש"י פי' לפי יפי' וחשיבת' מקלסין בה כלומר שאם בה מום ישתוק וא"כ יזכור דבר נאה שבא דלא סגי' שלא יהא בה שום דבר נאה וב"ה אומרים שישבחו לגמרי כי כשמזכירין דבר אחד של שבח בלבד גנות הוא לשאר. ישבחנו בפניו או יגננו בפניו פירוש דכל שהוא מפני דרכי שלום אין בו משום מדבר שקר תרחק:

דף יז.

בריך מתייך לשלם פי' רש"י ז"ל ברוך בואך לשלום ולא נהירא דלא אשכחן ברכה על גופה שלביאה לכך נ"ל ברוך המביאך לשלום וברכה הוא להש"י שהביאך לשלום:
אהני ליה שוטיתי' ואמרי ליה שטותי' פירש"י ז"ל שיטתו ומנהגו שהוא נוהג ור"י ז"ל פירש מלשון ארז שיטה שאף ארז שיטה הוא כדאית' במסכת ראש השנה וא"ת מנא ידעי שמפני זכות מצוה זאת היא וי"ל שהעמוד היה דומה לבד של הדס וכן בבראשית רבה מעבירין את המת מלפני כלה פי' רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל שכן לכל דבריהם קודמין ענייני הלכה לפני המת ולהוצאתו ולכל צרכיו או להתפרנס מקופה של צדקה וכדאמר במסכת שמחות פ"ב המת והכלה הכלה קודמת המת והמילה המת מאוחר זה כבוד המתים וזה כבוד החיים ומינה שמעינן דלענין האבל קודם וזה שאמר שם האבל והחתן אבל קודם שזה אוכל ומאכיל לאחרי' וזה אוכל משל אחרים ע"כ וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב שהמת עצמו האבל קודם להכלה להתפרנס מקופ' של צדקה למ"ד נשיא וכן מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר שום תשים עליך מלך שיהא אימתו עליך פירש רש"י ז"ל דאע"ג שלא היה מלך כדין כדאיתא במס' סוטה כיון שהוא

מלך נותנים לו כבוד פרשת דרכים הוה פי' ולא היה ניכר מעולם שיהיה עובר מלפני הכלה ושמעי' מיניה דאפילו למחול על כבודו לדבר מצוה כי האי אין לו למחול ומה שאמר שם מצוה שאני הוא לכבוד התורה שאף המלך חייב לעשות לה כבוד משא"כ בזו דכבודו עדיף מכבוד כולן:

ת"ר מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה עיקר הפירוש דברייתי' כפשטי' דמבטלין בחיוב קאמר ומה שאמר על ר' יהודה בר אלעאי לאו למימרא דשאר רבנן לא מבטלו אלא באו לומר שהדבר חובה לכל חכם אפי' נמי שתורתו אומנתו כרב יהודה בר אלעאי והא דקאמר בפ"ק דמגילה פשיט' לן מת מצוה ות"ת מת עדיף לא למימרא דמ"מ חובה ושאר המתים רשות אלא משום דבעי למימר מ"מ ומקרא מגילה מאי נקיט בהכי מת מצוה למה שאמר בפ"ק דכלאים בירושלמי תני אין מדקדקין במת ולא בכלים בבה"מ ר' יוסי הוה יתיב מתני והוה תמן מתיי' מאן דנפיק לא א"ל כלום ומאן דית' לא א"ל כלום האי לאו לענין הוצאת המת איירי אלא לפני כהן שהיה שונה בבהמ"ד והיה שם אדם גוסס בסמוך שהיה עוברת הטומאה לבהמ"ד שאם רצה לצאת כדי שלא יטמא רשאי הוא ואם רצה ליטמא יטמא כדי שלא יתבטל מתלמודא דסבירא להו לבני מערבא דטומאה כהנים אפי' בדאורייתא נדחת מפני תלמוד תורה ופליגו אתלמוד דינן שלא התירו זו אלא לטומאה דרבנן ארץ העמים ובית הפרס כדאי' בפ"ק דעכו"ם וכן מוכח בירושלמי בפרק מי שמתו מהו שיטמא כהן לתלמוד תורה ואמרינן ר' יוסי הוי מתני' וכו' וכן אמרו שם ר' אמי הוי יתיב ומתני' ואמר חד לחבריה את לביש כלאים אמר ר' אמי שלח מאנך והב ליה ע"כ והיינו משום דס"ל ת"ת דוחה לאו דכלאים וה"נ בתלמוד דילן כדאית' בפ' מי שמתו והא דאמרינן בירושלמי ומנון בעניית בית נרש' בלוז תלמוד קודם למעשה ר' אבוהו שלח לרב חנינא בריה למר בטבריה שלחן אמרין לי' גמול חסדים הוא שלח ואמר ליה המבלי אין קברין בקסרין שלחתיך לטבריה כבר פרשו עלי' רבנן דקסרין מהו דתימא כשיש שם מי שיעשה מעשה אבל אם אין שם מי שיעשה המעשה קודם לתלמוד ע"כ וא"ת הכי הא אמרינן בתלמוד דילן דאם יש כל צרכו שם אין מבטלין ודוקא להוצאת המת מבטלין אבל לא לשאר צרכיו כל היכא דלא הוה מת מצוה ואע"פ שאמרו שם במועד קטן מ"מ בעיר כל בעלי אומניות אסורין במלאכה הכא דליכא חברתא התם הוא בשאר מלאכות אבל לא עוסקים במלאכת שמים כיון שיש שם אחרים שיטפלו בהם והקשו בתוספת על שמעתין מדגרס' בהלכות דרך ארץ אר"ע מתחלה ששמשת מלפני חכמים פעם אחד פגשתי במ"מ ונטפלתי בו ד' מילין עד שבאתי לבית הקברות וכשבאתי והרציתי דברים לפני ר"א ור' יהושע אמרו לי על כל

פסיעה ופסיעה שפסעת כאלו שפכת דם נקי ע"כ ותירץ ר"ת דהתם מת מצוה היה והיה לו לקוברו במקומו דקי"ל מת מצוה קונה מקומו והכי מוכח (מ"מ קנה מקומו) במסכת שמחות שאמר שם כן וכשעובר על ד"ת חייב מיתה אר"ע פעם אחד וכו':

וה"מ למאן דקרי ותני אבל דמתני לית ליה שעורא ומאן דלא קרי ותני אמר בשאלתות דבעשרה סגי ליה ומיהו בספר המצות לרב מאיר מקוצי ז"ל דעכשיו על כל אדם מישראל מבטלין מן הסתם שכלם מלאים מצות כרמון ואין לך כל אחד מישראל שאינו במקרא ובמשנה ולאשה בעשרה סגי לה:

דף יז:

אלמנה מאי תני רב יוסף אלמנה לית לה כינסי תימא מה בעי אלמנה דהא לעיל פרכינן ולעבור קמיה בתולה וקמה בעולה לא עבור ויש לומר דלאו בעי' תלמודא היא אלא מלשון רב יוסף עצמה ודכותה בתלמודא וכו' ור"ת פירש מאי אלמנה להיכא דתפסה מאתים ופרכי' דלית לה כיסני שקליות דבר קל ולא מצי למימר אתניסי אתניס ואפילו אית לה מגו במקום עדים הוא:

ולתני [מודה] **ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו שלך היתה** פי' דהא עדיפא טפי דהוה תובע ברי טפי ואפ"ה נתבע נאמן ותו דבכל דוכתא דהיכא דאפשר למתני' בדידיה לא תני ליה ביורש אלא לצורך: (כי) [אי] הכי אביו נמי פי' בשלמא לדידי ליכא בסיפא שום רבותא אלא תני לה אגב רישא אלא לדידך תקשי בשלמא גבי אביו משכחת לה דאיכ' בסיפא רבות' דאע"ג דאכלה שני חזקה לא מהימן וכגון שאכל שנים בחיי אביו וכדרב הונא דאמר אין מחזיקין בנכסי קטן ואפי' הגדיל והא דרב הונא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דהא בפ' המפקיד אמר רב הונא אין מורידין קרוב בנכסי קטן דייקי בנכסי יתומים הא רחוק מורידין אמר רב ש"מ אין מחזיקין בנכסי קטן וא"ת א"כ אמאי הא דפרכינן וכי רב הינא מתניתין אתא לאשמעי' והא מימרא דר"ה לגופי' איצטרכי' שאין מורידין קרוב בנכסי קטן וי"ל דהכא הכי פרכינן היכא דייק לה רבא מדרב הונא לידוק לה למיתני' דהכא דהא ודאי לא נתכוון רב הונא להא דיוק כלל דהא לא אתא לאשמעינן מתני' ופרקינן רב הונא דיוקי דמתני' קמ"ל דלא אתא מדיוקא דמתני' דהכא ואתא מדיוקא למימרא דרב הונא ומאי אפי' הגדיל דאמר רב הונא עיקר הפירו' דאפי' החזיק בה ג' שנים לאחר שהגדיל אין לו חזקה כלו' דרבא ה"ק ש"מ מדרב הונא דהכי דייקינן לה ממתני' א"א אפי' הגדיל קמ"ל דלא אתיא וכו' וכן בדין דכיון דירד בעודו קטן לא ידע קטן כשיגדיל דימחא והוה ליה כיורד ברשות שאין לו חזקה לעולם ותו דאי לא

האיך מורידין רחוק בנכסי קטן ניחוש דלמא ימשוך ג' שנים אחר שיגדיל ויאמר החזקתי ובמלתא דיתומים לכל מה דאפשר למיחוש חיישינן אלא ודאי כדאמרן וכן פי' רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל ושלא כדברי הרמב"ם והרא"ש ז"ל שפירשו אפי' הגדיל חזקה שיש בו טענה שטוען שהיתה של אביו או מאפטרופוס הראוי למכור נכסיו:

מאי קסבר אי קסבר מחאה שלא בפניו הוי מחאה וכו'. בדין הוא דהוה ליה למפרך מחזקה אי קסבר דמהני שלא בפניו של תובע אי לא דהא מתני' בחזקה איירי אלא משום דכח חזקה תלוי במחאה נקטינן במחאה כן פי' בתוס' ובפרק חזקת הבתים פרשנו יותר:

דף יח.

דהתם יהודא וגליל פי' בשנים פי' ילפינן שאין שיירות מצויות והקשו בתוספות מ"ש לענין המביא גט ממדינת הים לא"י שא"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם ופי' טעמא לפי שיש עדים מצוים לקיימו. ותרצו דשאני התם לענין גט שהאשה מחזרת בגיטה לקיימא וכיון שכן דיה בעולי רגלים ובבני מתיבתא משא"כ מענין מחאה וחזקה שאין בעל הדבר שואל כלו ואינהו בדידהו ואנן בדידן טרודי ולא חיישינן לאפוקי קלא:

וליתני מודה ר' יהושע באומר לחבירו מנה לויתי ממך וכו' ופרקינן משום דבעי למתני סיפא ואם יש עדים שלוה הימנו אינו נאמן דקי"ל המלוה את חבירו בעדים וכו' דאי לא לתני ומודה לו במנה לויתי ממך בקנין והא דלא קתני לה באומר כך תוך זמנו דהשתא אם יש עדים שלוה ממנו אינו נאמן י"ל דהא נמי פשיטא דלא עביד איניש דפרע בגו זמנו דליכא בסיפא שום רבותא ומכאן דקדק ר' מאיר הנשיא הלוי ז"ל שהגוזל את חבירו בעדים אין צריך להחזירו בעדים דאי לא לתני מנה גזלתי ופרעתיו לך שהוא נאמן ואם יש עדים שגזל והוא אומר החזרתי אינו נאמן לה והדין דין אמת ונאמן אבל מכאן ראיה דאנן לא פרכינן ולתנייי' אלא במלתא דשכיחי ודמיא לכתובה דאיירינן בה לעיל דהוה ליה כתובה אבל בגזל לא פרכינן דליתני כמה שנויי דגזל הכא טפי ממקח וממכר דאיירי בה:

ולתני מודה ר' יהושע באומר לחבירו מנה לאביך [**בידי**] **והאכלתיו פרס שהוא נאמן בלא שבועה** וא"ת ומאי קשיא דהא לא מצי למתני סיפא ואם יש עדים שהלוהו אביו אינו נאמן דהא קי"ל דא"צ לפרעו בעדים וי"ל דמ"מ מצי למתני ואם יש עדים שהיה לאביו אצלו פרס אינו נאמן דכיון שהם מעידים שחייב לו פרס בשעת מיתתו כגון שהודה לו בפניהם שוב לא הוי משיב אבידה דהא לא מצי כפר בכל וחייב הוא שבועה כדין מודה במקצת כשזה תובעו בברי:

אליבא דמאן אי אליב' דרבנן הא אמרי' משיב אבידה הוי קשי' לן מאי קאמר דהא כיון דאית בה פלוגת' דרבי אליעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי שפיר מצי למתני דמודה ר' יהושע לר"ג בהא משום דסבר לה כרבנן וי"ל דאין ה"נ והכי דדחי אבל שהסוגי' דניח' ליה טפי למתני מידי דלית ליה פלוגתא ובתוספ' פירשו בענין אחר עוד וזה נכון:

בטוענו קטן פי' בר יעדאי בטענות שמא אפילו לגדול אין נשבעין:

ג"ה אלא הכא בדרבה קמפלגי וכו' פי' רש"י ז"ל אלא לעולם בטוענו קטן להכי קרי ליה בטענות עצמו ודקאמרת דהא תנן אין נשבעין על טענות קטן ההיא בבא בטענות עצמו ומשום דאין נתינות קטן כלום אבל בטענות אביו נשבעין והקשו בתוספות דא"כ כל התירוץ הוא חוץ מן הספר דהא כיון דאוקמינן בטוענו קטן פרכינן מדתנן אין נשבעין על וכו' וא"כ ההיא פירכא הוי לן לפרושי בהדיא לכך פי' הכא בטענות ברי דאלו לקטן אין נשבעין לעולם. וא"ת ובגדול אמאי פליגי בדרבה קמפלגי דאמר רבה מ"ט אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע עיקר הפירוש דנהי דרגלים לדבר לחייבו לשבועה כיון דמודה מ"מ כיון דקי"ל דכופר בכל פטור למה הוא חייב כשמודה במקצת דהא אית ליה מגו ומגו דאוריית' וכ"ת מנ"ל דכופר בכל פטור דדלמ' כי כתיב כי הוא זה היא גופא קמ"ל דאפי' במודה במקצת ישבע משום דכופר בכל נשבע. וי"ל דאיכ' מתני' טובא דתנן הכופר בכל פטור כדאית' במס' שבועות:

חזקה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח כלומר וכיון שכן אין כאן מגו דכופר הכל שאין אדם רוצה להעיז פניו לכפור בפני ב"ח וכו' ובכולהו בעי דלודי ליה כלומר וכ"ת שכופר במקצת נמי לימ' שיהא נאמן שלא היה מעיז פנים האי בכולהו בעי דלודי והאי דלא אודי ליה פי' וכיון דמצי למתני בהכי לא חיישינן דמעיז פנים ומיהו אפשר שאין דעתו לכפור על זה אלא כשיצא מב"ד זכאי לא ישתדל עוד לפורעו הלכך אמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה מקודם שיצא מב"ד זכאי הלכך משום דכופר בכל מעיז פנים ומודה במקצת אין מעיז פנים ומפני כן נשבע ולא מהימן במגו מפני שאין אומרים מגו ממעיז לשאינו מעיז להאי מגו כאותו מגו בלא שבועה:

דף יח:

רבי אליעזר אומר לא שנא בו ול"ש בבנו אינו מעיז הלכך אומרים אין לומר משיב אבידה הוא וחייב שבועה ומיהו אין לומר כך אלא בטוענו שמא גדול שאפשר לטוענו ברי דומיא דאביו דאלו בגדול ושטוענו שמא או בקטן ושטוענו אפילו ברי א"א לומר כן דודאי יכול להעיז דלא עדיף בנו ממנו שאם טוענו שמא אין מעיז וזה הטעם גמור לפי ר"י ז"ל דאמר

אין אדם מעיז פנים בפני בע"ח פי' רש"י ז"ל בפני בע"ח שגמלו חסד ולא נהירא דהא בפקדון שלא גמלו חסד אמרינן נמי דכופר בכל פטור ומודה במקצת חייב כדאית' בכמה מתניתן אלא הכי פירושו בפני ב"ח שידע האמת כמוהו ולהכי סבר ר"א נמי כשהוא גדול וטוען ברי כלומר שהודה לאביו בשעת מיתתו אינו מעיז ורבנן סברי בבנו מעיז דמצי למימר הוא פייסני' שהודה לו בפניו כדי להשביע את עצמו. וא"ת ולהאי פירוש דפירשו פלוגתייהו ר"א ורבנן בבנו גדול אמאי קרי ליה ר"א טענות עצמו דהא סבר ר"א אפי' בבנו מעיז. תירצו בתוס' דלדבריה' דרבנן קאמר ליה טענות עצמו ופסקו רבותינו ז"ל הלכה כר"א בן יעקב שמשנתו קב ונקי ובמקומ' פי' בארוכה בס"ד והא דפרכינן לעיל ולית ליה לר"א משיב אבידה פטור ופירש רש"י ז"ל והא תנן המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם והקשו בתוס' כמה קושיו' המוצא מציאה וכו' ואפילו כשהוא עצמו טוענו ברי ואמר תקנו העולם שאם לא כן אין לו מגביה מציאה לחבירו ותו והא ר"א לית ליה דכל היכא דליכא מגו ברור שיהא משביעו והא מגו דאוריית' וסברא נמי הוא כדאיתא לקמן בפירקין:

אמר רמי בר חמא ל"ש שאינו נאמן אלא שאמר אנוסים היינו פי' רש"י ז"ל שאין אדם משים עצמו רשע ואם ניחא אנוסים היינו איכא לפרושי הכי פסולי עדות היינו נמי דאמר גזלנין היינו אלא קטנים היינו מאי רשעת איכ'. ויש לומר דבההיא איכ' טעמ' אחרינא דמלוה גופיה מדקדק ולא מחתים כדאמר לקמן וכן תרצו בתוספ' ואנוסים היינו מחמת ממון ולא סוף דבר מפני שמשימין עצמם רשעים כדפי' רש"י ז"ל אלא שמעידים על עצמם שחתמו שלא כדין והשתא ה"ה כשאומרין קטנים היינו ונכון הוא. וא"ת ויהיו נאמנין לומר בזה שיכולין לומר בזה שיכולין לומר אנוסים היינו מחמת נפשות וכיוצא בזה. וי"ל שעד אין נאמן כשיש בעדותו חשש מחמת גוף העדות ומה ששנינו ברישא שנאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ההיא לאו מגו ממש הוא משום דאי בעי היה שתיק:

אמר להו רבא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד יש שפירש בתוספת מדכתיב ואם לא יגיד ונשא עונו דאית לן למדרש כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כדדרשינן ביבם אשר לא יבנה בית אחיו כיון שלא בנה שוב לא יבנה וכיון דכן ע"כ הכי בעי למימר כיון שלא הגיד לכתחלה בענין זה שרצה לומר עכשיו שוב אינו חוזר ומגיד ואחרים פירשו שאת"ל חוזר ומגיד לא תמצא קרבן שבועות עדות דלעולם חוזר ומגיד וקרוב לזה פירש רש"י אינו חוזר ומגיד דגבי עדיות חדא הגדה כתיב ואם לא יגיד ולא נהירא דחיוב שבועת העדות אינו אלא במי שכבש עדותו ולא הגיד ועל זה ראוי לחייבו קרבן אפי' חוזר ומגיד עדותו ומזה הטעם אין הפירוש מחוור דלא שייך ביה למדרש מידי במי שהעיד בב"ד

אבל הנכון דנפקא לן האי פי' דלא יגיד מדכתב על פי שנים עדים יקום דבר אלמא על מה שהעידו בב"ד יתקיים הדין לזכות או לחיוב לאלתר ואם יכולים לחזור ולהעיד האיך יקום דבר והיינו דאמר וכ"ת ה"מ על פה כלומר משום דכי כתיב יקום דבר ע"פ שנים עדים כתיב:

הא אמר רשב"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד הא דריש לקיש בתוספתא היא דתניא העדים שהעידו בין לזכות בין לחובה בין לטהר ובין לטמא אם עד שלא נחקרה עדותן בב"ד אמרו עבדים היינו נאמנין פירוש אפילו לאחר כדי דבור במידי דבעינן חקירה ודרישה שאין גמר עדותן עד שיהא שם דרישה וחקירה ולפיכך היו מסיעים אותם ממקום למקום כדאיתא התם אם משנחקרה עדותן בב"ד אמרו אנוסי' אנו אינן נאמנים פירש לאחר כדי דבור דוקא וכל כדי דבור כדבור דמי אפי' לענין עדות וכדמוכח בדוכתא אמר ריש לקיש עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד וכו':

אלא אי אתמר אריש' אתמר הרי אלו נאמנים לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות וכו' שאין אדם משים עצמו רשע ולהכי אוקימתא הא דתני פסולי עדות היינו כגון שאמרו קטנים היינו קרובים היינו ונתרחקו או עבדים היינו ונשתחררנו שאין משימין עצמם רשעים. וא"כ כיון שהם בעדות אחד העידו שהיה כתב ידם ושאנוסים היו מחמת ממון ואין אנו מאמינים אותם על אנוסי' ולמה אנו מאמינים אותם על כתב ידם. וי"ל דפלגי' דבורא וכדאמרי' התם גבי פלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להרגו דפלגינן דבורא. וא"ת א"כ דפלגינן דבורא ונאמר שהם נאמנים לומר אנוסים היינו אבל אין נאמנים לומר מחמת ממון ויתבטל השאר ולוקי' ממונא בחזקת מריה ויהא יד בעל השטר על התחתונה כי דמחמת ממון פירש דאנוסי' היינו הוא דלית לן למפלגיה הא לית' דהתם נמי לרצונו פירש לרובעו הוא דלא סגיא לרובעה שלא תהא לאונסו או לרצונו וכי אמר לרצוני אמרינן לאו לרצונו הוא אלא לאונסו וקטלינן ליה. וי"ל דאכתי לא דמי להתם עדות רבע' עדות גמור הוא לחייב הרובע בין שיהיה מחמת רצונו של נרבע או לאונסו פירוש דלרצונו מלתא אחריתי היא ושייך בחיוב הנרבע עסקינן וכיון דכך אית לן למפלג דבוריה ולמיתב מסהדותא מאי דאצטריך לו ואידך דפסול לן נמי ודכוותה הכא כשאומרים כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו מחמת ממון דכתב ידינו הוא עדות שלם ולא צריכין למימר טפי בענין זה כשאומרים אנוסים היינו מחמת ממון א"צ לעדותינו כלל וכיון שמוסיפין מידי דלא מהניא פלגינן דבורא ונקטינן מאי דסגי לן ומאי דהוין עלה בנדון זה אבל ליכא למנקט אנוסים היינו לחוד בלי מחמת ממון

דהא אנוסים היינו עם מחמת ממון כולהו חדא מלתא היא וכיון דאינו מעיקר עדות וכולה חדא מלתא היא לית לן למפלגי כלל אלא דשבקי' תנא וכן אתה אומר בההוא דהרגתיו והגלוהו דפלגינן דבורא ונקטינן אי שהוא עיקר עדות שלפנינו והיינו שנהרג אותו פלוני והותרה אשתו אבל מה שבלשון הזה שזה הורגו שבקינין ליה כיון שאינו נאמן על עצמו ודמיא לה להאי דאמרינן בפרק יש נוחלין בתרי גופי פלגינן בחדא גופא לא פלגינן דבורא וזה נראה לי ברור:

ובתוספות תירצו עוד בזה דאין לחלק לפרושי דאנוסים היינו מחמת נפשות דהא מלתא דלא שכיח' היא ואית ליה קלא על הרוב וכיון דכן א"ל למימר דודאי לא היה בהא מודה כלל וגם זה נכון ומיהו כל שאמר כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו והלכו להם ולא פירש מסתברא דאית לן לפרושי דאנוסים מחמת נפשות בעינן למימר דכל ישראל בחזקת כשרים הם ולא תלינן רשעת בעדים שחתמו מחמת ממון וכן דעת מורי הרב הלוי ז"ל קטנים נמי כדריש לקיש וכו' וא"ת וכי רבנן נמי לית להו דריש לקיש והק"ל כרבנן וק"ל דר"מ דסוגיא כוותיה בפרק [מי] שמת ובפרק זה בורר. וי"ל דרבנן סברי דלא מהניא ההיא חזקה במקום מגו וה"ק בפרק מי שמת במעשה של ברק שאמרו חכמים יפה ערערו בני משפחה לומר קטן היה ולא חששו לריש לקיש מפני שלא היה משטר מקוים אלא שהם הודו בו והפה שאסר הוא הפה שהתיר. ויש מתרצים בכאן בענין אחר אבל זה הוא העיקר: העדים (עדים) שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר פירש רש"י ז"ל הלכך כי אמר שלא נהרגו משוי' נפשייהו רשעים ונראה מדבריו ז"ל דלר"מ דינו הוא שתהרגו. וזה תימא גדול דמדינא שמעינן הא להדיא אמרינן בכל דוכתי' לד"ה שאין לך דבר עומד מפני פקוח נפש חוץ מע"ז וג"ע וש"ד ותו דא"כ מאי האי דמהדרינן דאלו אתי לקמן אמרינן להו חתמו ולא תקטלו וכ"ת דלרבנן הוא דאמרינן הכי וכי מדרבנן נותיב לר"מ ויש שפי' דהכא במדות חסידות קאמר שהן נהרגין ותלמודא פריך דלית לן למימר הכי כיון שבשורת הדין אמרינן להו דלסהדי ולא נקטלהו ואפילו לפ"ז לאו למימרא שיהא מדת החסידות בדבר דהא ודאי כל שאמרו חכמים יעבור ואל יהרג אין לו ליהרג ומתחייב בנפשו הוא אם נהרג אא"כ היה גדול הדור ועושה כן לצורך הדור כההיא דמישאל ועזריה דהשליכו עצמן לכבשן האש וכדפרישוה בדוכתא אלא הם ה"ק שהם היו סוברים שהיה מדות חסידות כי בנהגות שבעולם הרבה בני אדם רוצה ליהרג מלהעיד שקר דחמיר להם עדות שקר טובא:

דף יט.

טעמא דר' מאיר כרב הונא פרש"י ז"ל ומתניתין בשחייב מודה בשטר שכתבו שהוא פרוע או שהוא שטר אמנה דר"מ אית לי' הא דר"ה ורבנן לית להו והקשו בתוס' דא"כ הוי ליה למתלי ולתני' בהדיא ומה ענין עדים לכאן ותו דהל"ל בדרב הונא קמפלגי דכי אמרינן טעמא דר"מ כדרב הונא משמע דלאו דרב הונא ממש אלא דשייך טעמא כטעמא דרב הונא לכך פירש בטעמא דרב הונ' פליגי דר"מ סבר כי היכא דמודה בשטר שכתבו אינו נאמן לפוסלה ה"ה לעדים ורבנן סברי ולעדים מיהת נאמנים לפוסלה ודכוותיה אמרינן בפרק מי שמת אר"י שאני אומר ד"ה מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ופרכינן והא מפליג פליגי דתני' אין נאמנים לפוסלו וכו' ומשני אי עדים אלימו ומרעי לשטרא איהו כל כמיני'. וא"כ א"כ מאי דאמר ליה ר"ל לר"ה גברא רבה גנבא גנובי למה לך אי ס"ל כר"מ אימא כר"מ דהא לפום האי פירושא כרבנן נמי אתיא דמודו רבנן בבעל דבר. וי"ל דהכי אמרינן דמודו רבנן לר"ה היינו לר"ה או לר"י דסבירא ליה כותיה אבל לאו הכרח הוא דדלמא אף בבעל דבר פליגי לומר שצריך לקיימו ור"נ לית ליה דרב הונא כדאיתא בסמוך הכי סבירא ליה דרבנן בכולהו פליגי והא דקאמר לקמן לעולם כדאמר רב הונא בדין הוא דהוה מצי לאוקמי בעדים וכדרב הונא אלא דלישנא דהאומר שטר אמנה ניחא טפי לאוקמי בבעל דבר מלאוקמי בעדים:

אמרינן להו זילו קיימו שטרייכו. פירוש דסבירא להו מודה בשטר שכתבו צריך המלוה לקיימו והלכת' כר"נ בדיני. פשיט' כל כמיניה הא ודאי אפילו לחייבו שבועה אינו נאמן דאע"ג דאי אמר ליה אשתבע לי דלא פרעתיך משתבע ליה התם הוא דשטר לפרעון קאי משא"כ בטענת אמנה או דכוותה כגון בטענות רבי' וכיוצא בה וכ"כ הרא"ש והרמב"ם ז"ל ;

אמר אביי לעולם דקסבר דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים פי' שחב לאחרים הבא לגבות מן הלווים שלו מדרב נתן והקשו הראשונים נוחי נפש למה אינו נאמן במגו דאי בעי מחיל דהא קי"ל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו פטור ובכולהו תלמודא אמרי' מגו שחב לבעל ויש מתרצים דאמנה עולה ומשים עצמו רשע וכיון דכן אין להאמינו בזה משום מגו ואחרים אמרו כיון דבטענות זאת אין מרוויח כלום לעצמו אדרבה הוא מפסיד חובו אין לנו לומר דין מגו במקום שחב לאחרים ובתוספ' כתבו דהא לא מגו הוא כי הוא סבר שאע"פ שאומר אמנה לא יפסיד חובו היא בכך ואם היה מודה שהוא פרוע או שהיה מוחלו מפסיד לאלתר והראב"ד ז"ל תירץ דליתא להאי מגו כלל דלא מצי מחיל ליה כיון דמשעבד ליה מדרב נתן וכאלו הוא בעל חובו ממש וכדאמרינן

בפרק כל שעה כי היכא דמשתעבדי לו כן משתעבדנ' לב"ח דאבוכן מדר' נתן משא"כ במוכר שט"ח לחבירו דלא משתעבדו ללוקח זה כלל וזה הדין נראה נכון בעיני והקושי' מתפרקת בו כראוי והיינו דנקטינן הכי כדר"נ ולמה ליה ר"נ דהא אפילו רבנן דלית להו דר"נ הכי הוה דינא כשבא לגבות שלא כדין מן הלווים בני חורין או ממשועבדים אלא ודאי דלרבנן כיון דלאו משתעבד ליה להאי מלוה כי מחיל ליה מלוה דידיה מחול ונאמן במגו משא"כ אליבא דר"נ ואף לדברי הרמב"ם ז"ל כך יש לפרש שהוא כתב דטעמא דהמוכר שטר חוב וחזר ומחלו מחול היינו משום מכירת שטרות דרבנן א"כ בזה שבא לגבות מדאוריית' אין מחילתו של מלוה כלום הלכך כשם שהוא אומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן כך האומר פרוע הוא אין נאמן וכ"כ הרמב"ם ז"ל ומינה שמעינן אליבא דידיה לא מצי מחיל דאי לא שעבדו זה היא מחילתו למה אינו נאמן במגו וההיא דב"ק באשה שחבלה ואתי ניזק למגבי כתובתה ואמרינן כל לגבה ודאי מחלה ואטרוחי בי דינא לא מטרחינן שאני התם דלא נתנה כתובה מחיים לגבות וא"א לנו לעשות גוביינא ובעל נמי לא חשיב משתעבד ליה מדר"נ כיון שאינו חיובו ברור ואם איתא אין דינו אלא שנכוף לאשה שתתן לו כתובה בתורת גוביינא בטובת הנאה והא במכר הנאה ולפי' אם מחלה אח"כ לבעלה מחול וכן דעת הרשב"א ז"ל אבל דעת מורי רב אהרן ז"ל דאפילו בהא יכול המלוה למחול לבעל חוב כדברי הראשונים ז"ל:

ורב אשי אמר לעולם דאמרו עדים וכו' מסתברא דרב אשי לרווחא דמלתא עבד האי אוקימתא ולא שמעינן עיקר דינא דהא מודה כדברי אביי מדלא אתקיף עליה מידי וכדאביי מתרץ טפי לישנא דמימרא דרב כדכתיב' לעיל ומשום דתלמודא פריך מעקרא דלא אתי' לא בלוה ולא בעדים אתי רב אשי ואמר דאפילו בעדים נמי אתי שפיר והדין אורחא דתלמודא:

דף יט:

ומשהי ליה אפשיטי דספרא. ומכאן נלמוד שיכול המלוה שלא לתת השטר ללוה ולא לשום אדם עד שיפרע עד פרוטה אחרונה ואם חושש לוה שיפרעהו ולא יתן לו שטרו יפרעם בפני עדים או בפני ב"ד:

וספר שאינו מוגה פירש רש"י ז"ל תורה ונביאים וכתובים וה"ה לספרי התלמוד בזמן שנהגו לכתוב משום עת לעשות לה' ורבותינו ז"ל אמרו כיון שלרבי אמי שעדיין לא נתן התלמוד לכתוב דלא תימא דדוקא סתם ממש כשקנה תורה נביאים וכתובים מכאן

ואילך אסור להשהותו משום שנאמר אל תשכן באהלך עולה פירוש ואין שכונה פחותה משלשה ימים:

ואמר ר"נ עדים שאמרו אמנה היה דבריהם אינם נאמנים. פי' אפילו כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר כדלעיל ודכוותא נמי במודעה והא דפלגינהו נמי בתרי משום דלא שוה בטעמא לגמרי דהא משימין עצמן רשעים ובמודעא אין משימין עצמן רשעים דהא להציל המוכר עשו כן אלא דמ"מ לא היה להם לעשות כן ושלא כדין עשו כן א"נ דרב אשי מפליג בתרווייהו:

מ"ט זה ניתן ליכתוב וזה לא ניתן ליכתוב. פירוש רש"י ז"ל מודעה ניתן לכתוב אע"פ שידעו שנמסר המודעה על המכר ההוא נותן לעדים לחתום בשטר המכר כדי להציל האונס מאונסו אבל שטר אמנה לא נתן ליכתוב וכי אמרו חתמנו משוי' נפשייהו רשעים ותימא מ"ט דרב"נ דאמר דמודעא לא ניתן לכתוב וי"ל דר"נ סבר דמסתמא לא אניס ליה מוכר אשטרא ויכולי' היו לדחותו בכתיבת שטר המכר כיון שכבר הקנה לו השדה בפניהם ודמיא להא דאמרינן בהניזקין גבי סקריקון דרב דאמר בשטר קנה דמסתמ' לא אניס ליה אשטרא ואפי' לשמואל דאמר התם דאפילו בשטר לא קנה דשטר אניס ליה התם בסקריקון וודאי אבל הכא ליכא למתלי בהכי סתמא ומר בר רב אשי סבר בהא נמי חיישי' דאנסי ליה לשטרא כדי לתלות שאין העדים משקרין בדין והלכתא כר"נ דבעי' דרבא דבסמוך בדידיה אזלא דאלו למר בר רב אשי כיון דמודעא מהני כ"ש בתנאי וסוגין נמי בפרק חזקת הבתים כר"נ דהתם פרכינן בהדיא מדר"נ וכן פסק ר' האי והרא"ה ז"ל והרבה מן הפוסקים ז"ל והא דק"ל בתנאי היה דברינו מהני משום דמילתא אחריתי היא כדפסק ר"נ ועבד בה עובדא כי אתי לקמיה:

יש שפירש דאפילו בכתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים ואף ע"ג דאמרינן באנוסים היינו מחמת נפשות דלא משוי' נפשייהו רשעים כלל אמרינן לעיל אין נאמנין שבכתב ידם יוצא ממקום אחר התם הוא דמ"מ עיקר סהדותייהו לחמרי שלא היה שם כשנתקיים התנאי אבל ר"י ז"ל פירש ואחרים עמו דאין נאמנין אלא כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר משום שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ותדע דבעי' רבא אפילו מוכח מילתא הכי דאמרינן מודעא ואמנה טעמא מאי דקא עקר ליה לשטרא וכו' אלמא אין עיקר שאלתו אלא אם יהא דין זה כדין מודעא ואמנה דחמירו בהו חכמים שלא להאמינם כלל או לא אבל לא לאפוקי תרי דרגא שיהיו נאמנים אפילו בכתב ידם יוצא ממקום אחר זה אינו במשמע דא"כ הוה ליה לפרושי ותו דאמרינן גבי עד א' אומר תנאי תרוייהו בשטרא מעלי' מסהדי' אלמא שאין השטר מתקיים אלא על פיהם דאי לא הל"ל הא שטרא מעליא

היא אלמא כולא שמעתין בהכי מיירי וכן פסק הר"מ ז"ל ומיהו כל הדברים האלו אינם אלא כשאומרים שהיו דבריהם אמנה או תנאי או מודעה כשחתמו אבל אם אומרים שלא ידעו כן כשחתמו אלא שחתמו כדין ואח"כ נודע להם שהודו כן בפיהם לעולם הם נאמנים ואפילו כתב ידם יוצא ממקום אחר דהא לא עקרי סהדותייהו כלל והרי זה כאלו אומר שחזר ומחלו או שחזר ומכרו לו וכבר פרשנוהו כן בפרק בתרא. נמצא ג' דינים בדבר אבל האומר אמנה היה דברינו או אנוסים היינו מחמת ממון וכל דבר שמשימין עצמן רשעים אינם נאמנים אפילו אין כתב ידם יוצא ממקום אחר כל האומר תנאי היה דברינו או אנוסים היינו מחמת נפשות או קטנים היינו וכל דבר שאין משימין עצמם רשעים נאמנים כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר וכל שאומרים שלא ידעו בשום דבר מכל זה אלא לאחר שחתמו ונתנו השטר הרי הם נאמנים אפילו בשכתב ידם יוצא ממקום אחר וכן כשהשטר יוצא מתחת יד העדים נאמנים לעולם לא מצד העדות אלא מדין שליש בעלמא:

בעי מיניה רבא מרב נחמן תנאי היו דברינו מהו מודעא ואמנה טעמא מאי דקא עקרי ליה לשטרא כלומר שלפי דבריהם השטר נעקר לגמרי ולא היה השטר לעולם ולא יהיה וכיון שסותרים מה שחתמו והעידו בשטר אין נאמנים כלל תנאי נמי הא עקר ליה לשטרא שלפי שהשטר מכירה חלוטה היתה וזכה בה הלוקח מיד ולפי עדותם לא היתה חלוטה ואם לא קיים התנאי לא זכה כלל וכיוצא בזה עקירת השטר האחד והעדות האחד והעדות ההיא או דילמא תנאי מילתא אחרינא הוא פירוש שהשטר המכר ראוי הוא להיות קיים לגמרי אף לעדות זו של עכשיו כשיתקיים זה התנאי ולא יתקיים אלא תוספות העדותן מפני זה לא כתבוהו מפני שנראה להם שאמנה דבר א' הוא והתנאי דבר א' וראוי להאמינם כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר מיהת אמר להו כי אתו לקמן אמרי' להו לבעלי השטר זילו קיימו תנאייכו כלומר שהעדים נאמנים הם שהיו דבריהם תנאי כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ואם טוען שקיים תנאיו עליו להביא ראיה כשהתנאי בקום עשה וכדכתיב' במס' קדושין ובמס' גיטין בס"ד:

עד א' אומר תנאי ועד א' אומר אינו תנאי. פי' שהיו ב' עדים חתומים בשטר זה אחד אומר זה כתב ידו אבל תנאי היה בו ולא ראיתי שנתקיים שאלו אמר תנאי היו דברינו ונתקיים הרי שטר קיים אפילו לדבריו ועד אחד אומר אינו תנאי שהשנים אומר זה כתב ידי ולא שמעתי ביה תנאי אבל ליכא לפרושי בודאי לא היה בו תנאי ומכחיש את העד דא"כ הוי חד מינייהו משקר. והוה ליה עד אחד הכחשה ואינו כלום:

אמר רב פפא תרווייהו בשטרא מעליא מסהדי כלומר שניהם מודים שהוא כתב ידם כי השטר אמת וכמו שהוא חתמו בלא תנאי האי דאמר תנאי היה בו מבחוץ הוה ליה חד ואין נאמן לעקור של שניהם החתומים שנתקיים על פיהם:

מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע א"ה אפילו תרווייהו נמי כלומר שאתה מחלק עדותו של זה כאלו היה שתי עדות ואתה עושה סוף דבריו שאמר התנאי היה כאלו בא אחר שהעיד כן אחר שהעידו שנים על כתב ידם אפילו השנים אומרים תנאי היו נמי למה הם נאמנים ואמרינן להו קיימת' תנאייכם וחותו לדינא לימא כיון שאמרו שניהם כתב ידינו הוא נתקיים השטר וכשחזרו ואמרו תנאי היה דברינו הרי אלו כאלו באו שנים אחרים ואמרו תנאי היה דבריהם ולהוי תרי ותרי ואי תפס לא מפקינן מיניה א"כ להוי כאלו הם חוזרים והעידו לאחר כדי דבור שתנאי היה דבריהם שאינן נאמנים כלל דכיון שהגיד שוב אינן חוזרין ומגידים מפירוש רש"י ז"ל והוא הנכון אלא אמרינן הכא למעקר סהדותייהו קאתי ולא מהימנו כלל וכי אמר אמנה טעמא מאי לא מהימן משום דלמעקר שטרא קאתו ה"נ למיעקר שטרא קאתו ולא מהימנא או דלמא תנאי מלתא אחריתי היא ומהימנא אלמא כי מהימנא לומר תנאי היה דברינו היינו משום דמלתא אחריתי היא ולא למעקר סהדותייהו אתו והא דקי"ל לעיל אמר ואמנה היה ומודעא למעקר שטרא אתו ולמר שלא חתמו בהם והשתא לא אמרינן למעקר שטרא למעקר סהדותייהו דאסהידו השתא לומר זה כתב ידינו ולא לעקר לגמרי כי עדיין הם מודים בדבר אלא שעקרם מקנתם כי לפי מה שאומרים כתב ידינו הוא זה אלא שתקו יהיה השטר מתקיים שאין בו תנאי הלכך כשחוזרין תוך כדי דבור לומר תנאי היה דברינו הרי עוקרין בקצת כח העדות הנזכר לומר שאין המכר והשטר קיימין אלא בקיום תנאי ומשום הא קרינן ליה עקירה ומיהו עדיין י"ל שאין זה סתירת החתימה הראשונה אלא מלתא אחריתי היא להוסיף ולפרש בה כי בתנאי היתה וכן פירש רש"י ז"ל:

אלא למעקר סהדותייהו אתי ע"כ לאו חתימה מקוימת היא כלומר זה כתב ידינו וכיון שתוך כדי דבור מסקי דבורייהו ואמרו אבל על תנאי היה דברינו אמרינן למעקר סהדותייהו שאמרו כתב ידינו היא זה קאתו ולומר לא חתמנו אלא ע"מ שיתקיים וכיון דתנאי מילת' אחריתי היא שאינה עוקרתו אלא לאחר זמן לא דמיא למודעא ואמנה ומהימנה דעדות בפני עצמה היא ע"כ לשונו ז"ל וזה כמו שפירש ממש דהא ודאי מוכחא דהאי שטרא אינו מתקיים אלא ע"פ עדים אלו שאל"כ כי מהימן האי עד דתנאי היה בו מאי הוה הרי נתקיים השטר בשנים ואין עד א' נאמן לומר שהיה בו תנאי דכ"ע דעד

אחד במקום שנים הוא וכיון דכן כי פרקי' א"ה תרווייהו נמי בהאי מיירי וכדכתב לעיל וזה ברור:

והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע. פירוש ולא זכה בקרקע זה שנתקיים תנאי והיינו ששניהם אמרו כתב ידינו הוא זה והאחד אמר פרוע הוא לכ"ע השטר מקוים גמור הוא ואין זה אלא כעד אחד מעיד שהוא פרוע שנשבע וגובה כדאיתא בפרק הכותב:

תנו רבנן שנים החותמים על השטר ומתו. אפשר דאורחא דמלתא נקט שאלו היו מקיימים הם עצמם היו מעידים על כתב ידם אי נמי משום סיפא דאע"ג דמתו הנך הכחשה שלא בפניהם כדאמר בסמוך.

ובאו שנים מן השוק ואמרו כתב ידם הוא זה אבל אנוסים היו קטנים היו פסולי עדות היו פי' אנוסים היו מחמת נפשות ופסולי עדות היו מחמת קורבה דאי כשאומרים אנוסים היו מחמת ממון או גזלנים היו שהוא פסול שבגופן היכי אמרינן בסמוך דהוי ליה תרי לבהדי תרי כיון שעל גוף העדות מעידים אין [עדותן] שלעדים כלום להכשיר עצמם כי בשני עדים פסולים. אבל יש שפירש באומר גזלנים ואנוסים מחמת ממון דכיון דמתו ואינם ראוים לפסול הגוף אין עדות אחרונים חשוב אלא כמעיד על ממון וזה אינו והא ליכא למימר כדאמרינן בסמוך דלא עדיפא במיתתם מבחייהם וכיון שאלו היו בחייהם והיו אומרים כשרים היינו לא מהימנו השתא נמי לא מהימנו כלל אלא כדאמרן וכן פי' רבינו בשם רבינו הגדול ז"ל וכן עיקר. וא"ת א"כ השתא נמי יהיה העדים האלו נאמנים בסופה מגו דאי בעו אמרו גזלנים היו. וי"ל דהא פרישנא לעיל שאין העדים נאמנים במגו:

הכחשה תחלה הזמה היא פי' לאו דוקא תחלת הזמה היא ממש דהא אין הזמה באה אחר הכחשה ולא דמי אהדדי כלל אלא לומר קצת הזמה שאומרים על הראשונים שלא העידו כדין ולפיכך כשם שאין מזימין את העדים אלא בפניהם שהם באים לעונשים והתורה אמרה והועד בבעליו יבוא בעל השור ויעמוד על שורו כך אין מכחישין את העדים אלא בפניהם דמ"מ עדות הכחשה על גופן הוא שהעידו שקר ולפי דבריהם של אלו הראשונים פסולי עדות הם ואע"ג דבהא בשמעתין אינם מעידין שהעידו שקר אלא שהיו קרובים או אנוסים מחמת נפשות מ"מ כיון שלפי השטר הרי אנו חוששין שהעדים מעידים שחתמו כראוי והשטר קיים ויציב ואלו מעידים שאין עדות קיימת שם הכחשה שכן אין להכחישם אלא בפניהם כך יש לפרש שיטתינו:

דף כ.

אלא אמר רב נחמן אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה וא"ת למה אין נאמנים פי' רש"י ז"ל דה"ק אין נאמנים לבעל השטר לגמרי ולא מגבויי מגבינן ליה ולא קרעינן ליה ואי תפס לא מפקינן מיניה ולפי זה הלשון משמע דברישא כיון שנדו נמי קרעינן ליה וכן דעת קצת רבותי והא דאמרינן דאי תפס לא מפקינן יש שפירש דאי תפיס דוקא בלא עדים דיש לו מגו כיון דתפיס הוא לא מפקינן מיניה דאוקמא ממונא בחזקת מריה והא דאמר התם תקפו כהן מוציאין אותו מידו משום דהתם אפילו תפוס בלא עדים לית ליה מגו דבטענות שמא תפס ביה וא"ת אי כשתפס בלא עדים דאית ליה מגו אפי' רישא מאי מפקינן מיניה וי"ל כיון דברישא האי שטרא חספא בעלמא הוא אין כאן מגו וכההיא דאמרינן בפרק חזקת הבתים גבי אין שטרא זייפא הוא ומיהו שטרא מעליא הוה לי וארכס ומיהו אי טען ואמר לו מלוה תפיסנא ולא משום האי שטרא השתא וודאי איכא מגו ומהני תפיסה דיליה. ורבינו הגדול ז"ל פי' דהכא אפי' תפס בעדים לא מפקינן מיניה דתרי ותרי ספיקא דאורייתא היא ובאיסורא לחומרא ובממונא אוקי ממונא בחזקת מריה דתפס ליה כי היכי דקים ליה ליקום וכן דעת הרי"ף ז"ל אבל אין דעת ר"י ורבינו ז"ל אבל כל תרי ותרי אוקי ממונא בחזקת מריה קמא אוקי איתתא בחזקת' אבל הכא בא"א החמירו לאוסרה מספק דרבנן ולא נימא אוקי אתתא בחזקתה דהיינו עובדא דינאי מלכא וכן לקמן בפרקין בשמעתין דמעלין לכהונה ע"פ עד אחד וכן פי' רבינו חננאל ז"ל וכן עיקר וכבר ברירנא לה בהלכה בכמה דוכתא בס"ד. והריא"ף ז"ל הביא ראיה לדבריו והרא"ם דתרי ותרי אמרי אוקי גברא בחזקתיה ה"נ אוקי עידי השטר בחזקתיה ותמוהין דבריו ז"ל דבתרי סהדי גופייהו דהא בהכחשה לא שייך לוה דנוקמינהו בחזקתיה א"כ איכא למידק לאידך גיסא דנוקי' אידך בחזקתייהו ומאחר שהם מעידי' עדות אמת ויש מפרשים דבריו ז"ל שאין ראייתו אלא מקטנים היו דנימא אוקי תרי לבהדי תרי ונימא אוקמינא לסהדי אחזקה דריש לקיש שאין חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול טעם זו אינו דליכא ההיא חזקה כלל היכא דאיכא עדים דמכחישי ליה הלכך אין לנו אלא אפי' הנה שתפס בעדים מפקינן מיניה וכבר כתבתי לעיל שדעת רש"י ז"ל שפירשו כיון שנאמנים קרעינן ליה לשטרא וכ"כ הרב בעל העטור ז"ל בשם הרא"ם ז"ל וכן דעת מורי הרשב"א ז"ל אבל מורי ז"ל אמר כיון שאפשר שהיום או מחר יבואו עדים אחרים וקיימוהו והוי לי' תרי ותרי ומהני ליה שטרא לתפיסה לית לן למקרעי' מספק וההיא דאמר בשבועות לא מקרע קרעינן ליה דלמא איכא דיינא דעבד כר' אלעאי ואע"ג דליכא למעבד כר' אלעאי לכתחילה ונראה דבריו ז"ל בשטר של יתומים התם אבל כשהמלוה

קיים ולא מקיימין ליה לשטרא משום דאי הוה ליה קיום עד השתא הוה ליה וכיון דקיום דידיה לא שכיח וכי מקיים נמי לא מהימנא אלא לתפיסה שלא בעדים לית לן לעכובי כיון דהשתא פסול הוא וכן עיקר ;
אתו תרי סהדי ואמרו כשהוא שוטה זבין ואתו בי תרי ואמרו כשהוא חלים זבין וקי"ל עתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כפקח לכל דבריו:

אמר אביי אמר רב אשי אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת (מריה) [בר] שטי'.

פי' ואפילו המטלטלי' התפס לוקח מפקינן מיניה לפי הפי' שכתבו וכ"ש קרקעות דלאו בני תפיסה נינהו כלל ולא אמרן אלא דאית ליה לבר שטי' חזקה דאבהתיה כלומר שירש קרקע זו מאבותיו אבל לית ליה חזקה דאבהתיה אלא שלקח הוא ולא ידענא לאימת לקחה אמרי' כשהוא שוטה זבין כלומר שאין לזה תביעה ברורה להוציא קרקע מחזקתיה של זה וכל שאין לתובע ראייה וחזקה ראשונה אין יכול להוציא מיד שהוא מוחזק בהם ואפי' אין למחזיק בפרק חזקת הבתים ואע"פ שזה השוטה מוציא שטר מקח כתוב וחתום כראוי ואין לנו שום עדות שלקח כשהוא שוטה ואין לנו שום חזקה דהא אמרינן חזקה דהא אמרינן חזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בעל הדבר גדול וכן דעת נוטה התם הוא לענין המוכר שהם צריכין להכירו ואין לעשות עליו שטר שלא בפניו אבל לענין הזוכה אין לומר כן שהם זכין לו שלא בפניו וכותבין לו שטר לזכותו שלא בפניו ואינם מכירים אם הוא קטן אם הוא גדול וזה פשוט הוא אליו ושראיתי א' מן החכמים משתבש בדבר זה והזמה שלא בפניה' נהי דהזמה לא הוי הכחשה מיהא הוי כלומר נהי דהזמה לא הוה לחייבם כדין הזמה הכחשה הוא לבטל עדותן כפי' רש"י ז"ל וכתב הרמב"ם ז"ל טעם דבר דהזמה לא הוה לפי שהעדות ממש עליהם לעונשין ואין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין ואם קבלו אינו כלום אבל הכחשה עיקר הדין על הממון והרי בעל השטר קיים להעיד עליו בפניו:

ג' רש"י ז"ל קרא עליו ערעור אין לא קרא עליו ערעור לא מסייע ליה לרב אסי דאמר רב אסי אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערעור והוחזק בב"ד ופי' רש"י ז"ל שאם לא קרא עליו ערעור חיישינן שמא מזויף הוא וכן גורס הרא"ם ז"ל ואינו מחוור דכיון דהוחזק בב"ד ונתקיים ע"י עדותו ליכא למיחש למזויף וא"כ בטלת כל קיום שטרות לכך נכון כגרסת הרי"ף ז"ל שהוחזק בב"ד אין לא הוחזק בב"ד לא מסייע ליה לרב אסי אין מקיימין את השטר שקרא עליו ערעור אא"כ הוחזק בב"ד והא קמ"ל דאע"ג שקרא עליו ערעור בב"ד שהוא מזויף ושתק ערעור הוא ונשאר בעל השטר בחזקת ממון

ההוא דאפ"ה לא מחשבינן ליה במקום דדלמא השתא שתק הערעור ומחר תבעי' ליה בדינא ותנא נמי להך רבותא קתני משטר שקרא עליו ערעור אפי' הוחזק בב"ד בעינן:
אמרי נהרדעי אין מקיימין השטר אלא משני (שטרא עדות) [שדות] או משני כתובות והוא שאכלם בעליהם בשופי שלש שנים הא דנהרדעי לא פליגי אדרב אמי דהא דרב אסי מתניתן היא ותו א"כ הל"ל נהרדעי אלא דנהרדע' אתי לאשמועינן דזמנין מקיימין שטר שלא הוחזק בב"ד כלל והוא כשעדים חתומים על שתי שטרות שיצאו כבר בב"ד על שדות של מכר או של כתובה ואוכלים בעליהם בשופי שלש שנים אחר שנחתמו דכיון שכן ראה הוא שהם אמת ומשום שלא הוחזק בב"ד בעינן ב' שטרות אבל בדרב אסי ומתניתין כשהוחזק בב"ד בשטר אחד סגי וכדאמרינן לקמן מחוי חתימות ידייהו אחספא ושדי ליה בי דינא מחזיקינן ליה וכל שמחזיקו בב"ד ונתקיים כראוי הא חשיב כאלו מחוי' סהדי חתימות ידייהו בבי דינא וכן דעת תוס' ועיקר. אבל הראב"ד ובעל הלכות גדולות ז"ל כתבו דאפילו לרב אסי ומתני' ב' שטרות בענין ולא בעי למימר נהרדעי אלא דלא בעינן הוחזקו והא דנקט ר' אסי ומתני' משטר שקרא עליו ערעור לישנא קלילא נקט:
אמר רב שימי וביוצא מתחת ידי אחר נמי דלמא חזי וזייפא ופרקינן כולי האי לא מצי לכוין כיון שאין החתימה לפני והקשו בתוספות דלפום הכי כל שיש בידו שום שטר או כתב או ספר יד מכתב עדים שהוא מוציא ב"ד אע"פ שקיימנו בפניו ניחוש שמא מזויף הוא ודמי כתב לכתב ואפילו יבואו עדים ויעידו על כתב ידם ממש שמא זה כיון כההיא דאמרינן בפרק גט פשוט דאמר אין חתימת ידי דידי הוא ותרצו דשאני הכא שהשטרות שאנו למדין מהם אינם מקוימים ואם יצאו מתחת ידו חיישינן שמא הוא כתבם כלם כתיבה שוה ואינם כתבים של עדים כלל והכא הכי פירושו תחת ידו דלא דלמא זיופא זייף שחתם כולם שלא יהא נראה ככתב ידם ושנים כתבו וזה מאי צריך תחבולות לשנות כתב ידו ולכתוב ג' כתבים משתי חתימות מכל אחד שוה ודומות זו לזו וקס"ד כל מי שיודע לעשות כן ידע לזייף ולדמות לכתב אדם אחד ומהדרינן דכולי האי לא שכיחא שיהא אדם יודע לזייף ולדמות כתב ידו של עדים וזה הפירוש הוא נכון.
גרסינן בירושלמי למדין מספרי מוגה כגון דאמרי אלין פי' שהם מחזי' לנו שהוא כתבם בלא עדות אחרת וכאלין אגרת צריך פי' אבל מאגרת של רשות המחזקים בכתב ידי עדים אלא צריכא רבא אם למידין מהן בחזקה זאת בלבד כך נ"ל פירוש הירושלמי הזה וכן פירש לפני מורי הרב ז"ל:

תנו רבנן כותב אדם עדות על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים. אמר רב הונא שזוכר עדותו ומעשה שהיה מעצמו שאם אינו זוכר אלא ע"י שטר הזה כאלו מעיד מפי הכתב ורחמנא אמר מפיהם ולא על ידי כתבם ור"י אמר אע"פ שאין זוכרה מעצמו כיון שנזכר ע"י השטר והלכת' כר"י ומיהו כל שאינו זוכר עדות כלל אפילו ע"י השטר אע"פ שאומר שזה הכתב שהוא כתב ידו אין מקיימים את השטר ממנו ואף על פי כשאנו מקיימים את השטר על ידי אחרים היינו כשמעיד על כתב ידם שאני הכא שהעד עצמו כשהעיד על כתב ידם על מנה הוא מעיד וכיון שכן צריך שיזכור העדות ולפ"ז הא דפ' גט פשוט ההוא דאמר אין חתימת ידי דידי הוא ואי לא לבעל השטר ומודה הוא ומקיים שטרו ואע"ג דודאי לא זכר גופי' של עדות שהרי שקר הוא ומזויף היה. ויש לתרץ דהתם אחד מן השוק היה מעיד על ידו והשתא על כתב ידו הוא מעיד אבל זה אינו חדא מדלא פירשו לי' התם ועוד דלקמן מוכח דלרבנן דאמר על מנה שבשטר הוא מעיד אפי' כשישמעו אחד מן השוק להעיד על כתב ידו אמרינן הכי ועוד א"כ בין לרב הונא בין לרבי יוחנן כולהו סבירא ליה כרבנן. ובירושלמי אמרי' אתיא כר' ורבי יוחנן כרבנן דאמרי על מנה שבשטר הם מעידים. ויש לפרש הירושלמי דהכי קאמר רב הונא סבר כרבי על כתב ידו אין זה קיום וצריך להזכיר על העדות מעצמו וזה הפירוש רחוק ועוד דהא שמעתתא לא הוה לן לאתויי הכא אלא לקמן על פלוגת' דרבנן ורבי. ועוד בכולהו מתניתין לא הוזכר מעולם אלא כשאומרים העדים זה כתב ידינו דאלמא בהכי סגי לכ"ע לפי שאין הפירוש הזה נכון ולא הסכים עליו אחד מן המפרשים. ורבי' האי גאון ז"ל פי' כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליו בב"ד אפי' לאחר כמה שנים כי אם העידו דבר ונתאחרה חתימתם אפילו לאחר כמה שנים חותם אותה ומעידים בב"ד והוא שזוכרה מעצמו ה"ג ור' יוחנן אמר אע"פ שאינה זוכרה מעצמו אלא לאחר שהזכירו חבירו נזכר. ויש אומרים שאין דברי רבינו האי אמורים אלא בשטרי הקנאות קרקע וכיוצא בו אבל בשטרי חובות דעבידין לפרעון אין העדים לחתום בו אלא לאחר זמן פרעון דעבידי אינשי דפרע בזמני' ודלמא פרע ליה ואמר ליה דלא אכתוב שטרא ואפילו חייב מוד' אין להם לחתום בו דשמא עושים קנוניא על הלקוחות אא"כ כותבין מזמן הודאתו של עכשיו וכך כתב הרב בעל העיטור ז"ל וכן דעת הרב מורי הוראה ז"ל אבל הרשב"א היה אומר דזה אינו דכיון שהופקד להם עדות ונצטוו לכתוב ולחתום א"כ בסתם קנין שעומד לכתוב אין להם אלא לעשות עדות' ושליחות' ואם פרעו הלוה כשלא החזירו לו שטר או שובר הוא מפסיד וההפסד לעצמו ואי משום קנוניא בלאו הכי נמי מצי למעבד שיקבל הפרעון בתורת מתנה ויאמן הלוה וישאר השטר בחזקתו הגע עצמך

שהפקיד אדם ש"ח אצל חבירו או שנשאר חתום אצל העדים ועבר זמן הפרעון וכי לא יתנו לאחר זמן וליחוש לפרעון ולקנוניא הא ודאי יחזיר ויחזיר ה"נ לא שנא דמת לי שהופקד להם השטר או שנמסרה להם העדות שיכתבו ויחתמו הלכך לעולם חותמין ונותנין לו אפילו לאחר זמן ועם כל זה אין הפירוש דבריו ז"ל מחוור אפילו תימא שהדין בש"ח כדעת הרשב"א ז"ל ונימא דהוה אתי לאשמועינן מ"מ קשה מאי האי דאמרינן הא היינו דרבי יוחנן גופיה ומיהו בזה יש לתרץ לפי מה שנמצא בקצת הנוסחאות שם ורבי יוחנן אמר אע"פ שאין זוכרה מעצמו דאמר ר"י דהכי באתרא דידענא אע"פ שאין הגירסא כן ברובי הנוסחאות וגם לפי זה הפירוש אין הירושלמי מתיישב כי מענין זה אצל המחלוקת רבי ורבנן דלקמן ועוד דגרסינן בתו' ואם מה שכתוב בשטר אמרו שמענו ושכחנו תנשא אשתו. ורש"י ז"ל פי' כותב אדם עדותו על השטר שאם עשאו עד בדבר ויראה לשכחו כותבו על חתיכת קלף ומצניעו ומגיד ע"פ אותו הכתב אפילו אחר שראה בשטר נותן לבו ונזכר ובלא ראיית שטר נזכר עדותו מאיליו ורבי יוחנן אמר אע"פ שאין זוכרה ע"פ עצמו אלא בראיית השטר אבל אינו נזכר לגמרי דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם ע"כ. וכן פירש הרי"ף ז"ל ולהאי פירוש אתי שפיר הא דתני בתוספת' שאם מצאו העדים כתב בפנקס מזכרת שחתמו בו די. פירוש כל מה שהם אומרים עכשיו מה שכתב בשטר שמענו ושכחנו תנשא אשתו ע"פ עדות ומה שאמר ושכחנו לרב הונא ששכחו מקצתה ולר"י אע"פ ששכחו כלל ולא נזכר עד שראו השקר ונזכר ע"י כותב אדם על השטר וכו' וגם לשטה זו אפשר לפרש הירושלמי דאתי כרב הונא דרב סבר שהעד אינו מעיד אלא על כתב ידו כי ראייתו חתימתו אהדדי כי מכירה אינו חשוב עדות כלל ואע"פ שמזכירו אין זו הזכרה ואין זה אלא כאלו הפנקס מעיד וה"ל מפיהם ולא מפי כתבם ור"י סבר כרבנן כי העד החתום בשטר כשאומר זה כתב ידי הרי זו כאלו נזכר מן הענין לגמרי שהוא מעיד על מנה והוא המעיד בדבר ולא השטר וה"ה נמי במוצא עדותו כתובה בפנקס ומכיר כתב ידו אע"פ שאינו זוכרה מעצמו מה שמזכירו הכתב ונזכר עדות עצמו חשוב ומפיהם קרי' ביה. ומיהו לפ"ז קצת קשה היכא קתני כותב אדם עדותו על השטר מפני שכתוב על חתיכת קלף זכרון שאין נקראים שטר בכל מקום אלא נייר בעלמא ואולי היו עדים נוהגין לעשות מתחתם שטר בלשון קצר מתורפו של ענין והיו בו חתומים ואח"כ כותב וחותם שטר גמור בכל חוקותיו וכל דיקדוקיו בביאור לחותמין ונותנין לו וכמו שנוהגין עכשיו בקצת המקומות ואין בזה משום כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כיון שלא בררו השטר ה"ה כל ענייני העדות לא היה כותבין אותו אלא כדי שלא תשכח העדות ואפילו כיון שחותמין בו העדים קרינן אותו שטר בשתוף השם ואף

לפ"ז אין דברי רב הונא ורבי יוחנן אלא בשטר כזה שלא נכתב אבל עדים שכתבו וחתמו בשטר מגר על דעת שידונו בו בב"ד בשעת הצורך אע"פ שנשאר בידם כמה ימים או שהוא בידם עד זמן הידוע אינו בכלל זה ובקיום הכתב ידינו דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד וכשחתמו בו או העידו עדותן ומדאורייתא לא בעי קיום ומדרבנן הוא דצריך כדאיתא לקמן בפרקין ובשמעתין קמ' דגיטין ואי קמ"ל הא דאמרינן ביבמות מפני מה לא תקנו זמן בשטר קדושין אמרינן משום דלא אפשר דהיכא נעבד לנחי' גבי דידי' זימנין דבת אחותו היא ומחפה עלי' לנחי' גבי דידיה מחקה ליה לנחיה גבי עדים אי דדכירי ליתו לסהדי ואי לא דכירי זמנין דחזו בשטרא ואתו ומסהדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם ע"כ ואמאי לא הוה ביד העדים ויוציאוהו בב"ד דעידו שחתמו ותו לא בעינן מידי אחרינא. אלא ודאי ש"מ דאפילו בריא בעינן דדכורי סהדותא והרי"ף ז"ל תירץ דשאני התם דכיון שהשטר יוצא מתחת יד העידים וברשותה היו לעולם לא היה ראוי לאוסרו לבעל דבר אין נכון בשטר גמור אלא במזכרת כך פי' רבינו הרמב"ן ז"ל בספר הזכות ואין זה נותן טעם לשבח אבל הנכון הוא דמשום דרוב קדושין בכסף מצטרפי לעדות העדים לא מדכר לן שטרא אלא דבעינן מינייהו שטר עדות הקדושין ואנהו לא מפקד שטרא ואתו ולסהדו' מגו כתב עדותם וה"ל מפי כתבם אם אינם נזכרין מן העדות אפילו ע"י השטר כרבי יוחנן ואע"פ שבכאן לא חשו לכך אין זו קושיא דהכי קתני תנא כיצד ראוי' לנהוג בעדותם והתם חשו רבנן לכל מה דאפשר למיחוש דכיון דבעינן למעבד תקנה לכתוב זמן בשטר קדושין יש להם לתקן זה בענין שלא יבא ממנה שום ריעות' בעולם וכן פירש רבינו ז"ל וכן מצאתי אח"כ בתוספות אחרונים דכ"ע מה שאדם כותב וחותם שלא בתורת השטר ולא במצות בעל דבר אלא לזכרון בלבד אינו עדות אע"פ שיצא בב"ד דרחמנא אמר מפיהם ולא כתבם ופירש רש"י ז"ל בחומש פרט לשולח אגרותיו וכתבו בתוספת שיש מנהג בהרבה מקומות בצרפת שכופין ב"ד שישלח העד אגרות עדותו לב"ד דדנין ע"פ עדות ההיא לפיכך כתבו מקצ' האחרוני' ז"ל שמה שכתב רש"י ז"ל בפירוש התורה שאין נקרא מפי העדות יפה ורוצה לשלחו לב"ד הרי כתבו כפיו וכאלו מעיד בפה דומה ואע"ג דממעט אם שאינו מגיד מתוך הכתב התם הוא משום דלאו בר הגדה הוא וחקירה בב"ד הוי לפיכך הגדה מעכבת בו:

דף כ:

אי צורבא מרבנן הוא פי' רש"י שהעד צורבא מרבנן ואחרים פירשו שהבעל דבר צורבא מרבנן הוא ופשוט הוא הנכון יותר דאע"ג שהבעל דבר צורבא מרבנן לא מהני גבי העד

שצריך שיזכור כשיזכרהו אבל לפירוש רבינו ז"ל אתי שפיר כיון דהוא צורבא מרבנן לא סמיך אבעל דבר אי לאו דמדכר שפיר וכדאמר רב אשי לרב כהנא מי סברת דעלך קא סמכינא אנא הוא דרמאי אנפשאי ואדכר:

תנן התם התלוליות הקרובות וכו' לימא ערעור ממש פירוש אע"ג שאינו מחזקת בית הקברות ודרך דרך ממש שלא הוחזק כדרך בית הקברות מספק מי מחזקי' טומאה והאמר ר"ל עילה מצאו וטהרו את ארץ ישראל פירש רש"י ז"ל עילה מלשון עלילה שמצאו טומאה בקרקע והחזיקו לתלות עליה ולטהר את א"י אלמא מספק לא מחזקינן טומאה וטהרו את א"י גרסינן ולא גרסינן כל ויש גורסין צלעא כלומר צלע ופירש בעל הארוך צלע מצאו וטהרו ואמר בטומאה שהיו מחזיקין בו הצלע היתה וטהרו כל א"י והטעם לב' גרסאות שוה כי במקום אחד של א"י שהיה מוחזק בטהרה היה מקום אחר שהוחזק שם קבר ולא היה זורעת אותה וכשמצאו טומאה בקרקע אחר משום שהחזיקו הטומא' שם וטהרו שאר מקומות דלית לן לאחזוקי טומאה בשום מקום אא"כ נודעה או הוחזקו שם וכי הוחזקה תלינן בה בכל מה דאפשר כדי לטהר את שאר מקומות מאידך בית הקברות פירוש דרך הולך מעיר לעיר שיש בה בית הקברות והתל זה נמצא קרוב לדרך הזה ורחוק מן העיר גרסי' ז"ל לפיכך עד חמשים אזלא לחודיה טפי דברי' אינש בהדה ולא גריס לבית הקברות אזלה כי הוא ז"ל פירש חדשות רחוקות טהורות כיון דרחוקות כולהו יותר מחמשים אמה דברה אינש בהדה ויש לה קול וישנות אע"פ שהן רחוקות טמאות שמא נשתכח הכל:

ולהאי פירוש קצת קשה הרחוקות מן הדרך כשהן ישנות למה אין טמאות דגבי דרך לא הטמן ליה אלא משום דזימנין מתרמין ליה בין השמשות וקברי התם והא ליכא למימר ברחוקות מה לי ישנות ומה לי חדשות ותו לא אתי שפיר להאי פרושי למאי דתני בתוספתא עלה כי קתני ישנות מטמאות שאני אומר עיר או דרך היה שם ושכחו. ועוד היכי דייק מיניה רב חסדא דהאי סהדותא עד ס' שנין בלחוד מה ענין שכחת דבר לשכח' הקול כי הקול ודאי אינו נמשך ונפסק ונשכח בשנים מועטות טפי כדגריס רבי חננאל ז"ל וכן היה ברוב הספרים טפי לא מדברי אינש בהדה ולבית הקברות אזלה ופי' רש"י ז"ל בעד אמה אזלה לחוד טפי דברה בהדה ואזלה לבית הקברות וישנות בין לדרך ובין לעיר טמאות אע"פ שהן רחוקות וחיישינן שמא התלוליות קרובות היו ונתרחקו והא דלא חשיב אחזוקי טומאה דהוי מלתא דשכיחא שישוב העיר מתמעט או מתרבה והדרך ג"כ מתקלקל וזהו שאמרו בתוספתא שאני אומר דרך או עיר היה שם ושכחו השתא דייק רב חסדא דכי היכי דאמרינן הכא דמששים שנה אולי היה שם דרך ושכחו

מה שראו בעיניהם הכא נמי לענין סהדותא לא מדכר אפשר טפי מששים שנה ומהדרינן דשאני עדות דר"ח דרמי עלה ודייק בם טפי מכל מקום לענין עדות חזקה קיימא לן כרב חסדא דהא לא רמיא מלתא עלה:

מתני' זה אומר כתב ידי הוא זה וכו' גרסינן בירושלמי הם אמרו כתב ידינו הוא ואחרים אומרים אין כתב ידם הוה תרי ותרי פירוש דאע"ג לרבנן אין אחד מהעדים מעיד אלא על כתב ידו בלבד ואלו השנים אחרים (מחרים) מעידים על כל א' וא' לא חשיבי תרי לגבי א' דכיון שהעדים על מנה שבשטר הם מעידים הא חשיב כאידך דבר אבל הם אומרים אינו כתב (ידם) ידינו ואחרים אומרים כתב ידם (ידינו) הוא. תני רבי חייא לא מעלין עידי השטר ולא מורידין פירוש העדים שאומרים אינו כתב ידינו מיירי שאין אחד מעיד מהם אלא על שלו ואידך דמכחישי' ליה מעידים על כל אחד ואחד מהם והוי ליה תרי לגבי חד אמר רבי מתניתן אמרה כן אם יש עדים שהוא כתב ידם אין נאמנים פי' וטעמא משום דליכא למימר דפה שאסר הוא הפה שהתיר דאפי' אמרי אי כתב ידינו לא מהני להו כיון שיש עדים שהוא כתב ידם כן נראה לי פירוש הירושלמי הזה:

דף כא.

גמרא לדברי חכמים על מנה שבשטר הם מעידים פירו' לא שהיו צריכין להעיד כן או שיזכרו עדותן דהא במתניתין לא קתני הכי אלא דסבירא לרבנן כיון שהם עצמם חתומין בשטר וכשאומר זה כתב ידינו מתקיים השטר ונעשה עדות שנחקרה בב"ד והא חשיב לן כאלו הן מעידין עכשיו על מנה שבשטר ומאי נפקא מינה לשנים החתומים על השטר ומת אחד מהם שצריך שנים מן השוק להצטרף עם האי להעיד על כתב ידו מכל מקום למ"ד על מנה שבשטר הם מעידים זה שהעיד עמו על חתימתו כמאן דלית' דמי וכי החי מצטרף עם אחד מן השוק להעיד כתב ידו המת הא נפיק אפומיה דחד כוליה ממונא נכי רבעא כתב חתימת ידי' אחספא ושדי ליה בבי דינא דהוה ליה ומחזיק ליה על ידי' דהשתא לא מסהיד איהו על חתימת ידי' אלא בי דינא מקיימין ליה דמדמין כתיבה לכתיבה ומכאן אני אומר שישראל שהיה חתום בשטר ואח"כ עובד כוכבים ומזלות ואין עד שיעיד על כתב ידו לא חשיבא עדות דהוא כותי ולא מחזיק חתימת ידי' בבי דינא ומדמי ליה. דהא לא חשיבא עדות:

ודוקא אחספא אבל אמגילה לא וכו' משמע אחספא משום דליכ' למיחש משום דכי כתב עלה אינש מה דבעי לא מהני ליה ולא מידי דהוה ליה כתב שיכול להזדייף שהוא פסול. והקשו בתוס' מהא דתנן התם כיצד בשטר כתב לו על השטר או על החרס

ותירץ ר"ת ז"ל מאי כתב אי נימא האי בעידי מסירה וכדר"א דאמר עידי מסירה כרתי ולא חיישינן לזיוף שהרי יבואו עידי מסירה ויעידו ורבינו יחיאל ז"ל פי' דחספא דידהו כתב שאינו יכול להזדייף הוא שלא היה שיעיד והא דאמרי' הכא דכתב אחספא טעמא דמלתא דכיון דשדי ליה בי דינא לברא לא רמי אדעתיה לומר דאי' ביה שום כתב ולא שקלי' אבל במגילתא איכא למיחש דכי חזי ליה בארעא שקיל וחזי ליה וכתב עליה מאי דבעי ואין צריך לכל זה דכי בעינן כתב שאינו יכול להזדייף היינו בשטרי ראי' שעומדים ברשות הקונה אבל שטרי מקנה שנעש לשעתו ולקנות בו ולזרקו אעפ"י שיכול להזדייף כשר כי לעולם אין מביאין ראייה ממנו בב"ד אלא שהעדים יעידו לאחר שזכה בה שטר כתוב וחתום כראוי ואתיא מתניתין אפי' לר"מ דאמר דעידי חתימה כרתי וכן פירש הרמב"ן ז"ל:

ותנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים משועבדים וא"ת לפי דעת הרמב"ם ז"ל דעל כתב ידו יכול לומר פרעתי מאי חששא איכא הכא כי עביד ליה האי רמאות יטעון פרעתי וי"ל דדלמא כתוב ביה נאמנות ותו דהא סתמא מאן דמפקי' עליו שטר רמאות שלא לוה מעולם לא דכיר לומר פרעתי שכל האומר לא לויתי כאלו אמר לא פרעתי דמי ובדין הוא דהכא אפי' במגילתא נמי ובכתיבת אירשא דמגילתא כדאיתא בפ' גט פשוט אלא למעבד הרחקה טפי אמרינן ולכתוב אחספא וה"ה נמי דאפי' סופה דמגילתא (כולו) [יכול] למכתב תשר"ק צפע"ס או אלפא ביתא דליכא למיחש למידי ובהא אחזקי' כתב ידי' בשטרא כדאמרינן בירושלמי למידן מוגה אלא דעבד הרחקות דלמא מחוי כתב ידו גופא ואתא לידי תקלה ע"י ב"ד דהא אפי' מחבירו פירוש דמשמע לי בהא מסתבר טעמא ואע"ג דבעלמא לא חיישינן לב"ד טועין הכא לרווחא דמלתא הוא חיישינן משום האי מלתא דיתמי כדמפרש ואזיל. ומהא שמעינן דכל שטר שהוא של יתומים מבעי לאינש למעבד בלשון מרווח שלא יהא בו שום מחלוקת וליחוש בכל מה דאפשר למיחש והאי דכתב בהאי הנפק שמות המעידין על חתימות לא שיהו חובה כך דהא מסתיי' כך לכתבו בדאתו תרי סהדי ואסהידו אי נמי אתקיים כאן האי שטרא כראוי אלא לרווחא הוא דכתיב ביה הכי ומיהו זמנין בעי למכתב הכי כגון שהדיינים לא קראו השטר ולא ידעו שמות בעלי הדבר אחד הם קרובי למקיי' הללו אם הם כשרים לעדות אם לאו אי נמי כגון שאינם בקיאין במקיימים הללו ובהא ודאי צריכין לפרש שמותן בלשון. עדותן מצטרפי' פי' רש"י ז"ל שטר כתוב בו הנפק ובא העד והעיד על כתב ידו ואחד על הנפק והעיד ג"כ על כתב ידו מצטרפין לברר שאין השטר מזוייף:

אמר רמי בר חמא כמה מעליא הא שמעתתא אמר רבא מאי מעליותא מאי דקא מסהיד סהדי לא קא מסהיד דיינא פי' רש"י ז"ל שהעד מעיד על מנה שבשטר כרבנן והדיין מעיד על כתב ידו והקשו בתוספות ותיפוק ליה שאין כאן קיום מספיק שהרי על העד השני אין מי שיעיד על כתב ידו אלא הדיין ואנן תרי בעינן ואי כשהעד מעיד גם על כתב ידי חבירו ואף על פי שלא פירש כן רש"י ז"ל אכתי צריכין לעדים שני' אחרים דלא נפיק נכי רבעא דממונ' אפומיה דחד סהדי כדאיתא לעיל בהדיא דאמרינן צריכין שנים מן השוק להעיד עליו לכך פירש בתוספת דהיינו קושיא מאי דקא מסהיד וכו' דהא אמר שמואל דהכא מיירי שהעד מעיד על כתב ידו ועל כתב יד חבירו והדיין שמעיד ג"כ על כתב שני העדים מצטרפי ואיכא ב' עדים על כל כתב וכתב של עדים ופריך רבא דהא ליתא דמאי קא מסהיד סהדי לא מסהיד דיינא שהעד מעיד על מנה שבשטר והדיין מסהיד על הכתב ואלו העד אינו צריך בכתב ידו אל הדיין והדיין צריך אליו בכתב ידי השני ונפיק נכי רבעא דממונא אפומיה דחד סהדי ולשון התלמוד דחיק לפירוש זה ועוד שמואל ורמי בר חמא דגברא רברבי נינהו היכי טעו בזה דהא מימרא לעיל דצריכין שנים מן השוק להעיד עליו מימרא היא ודברי הכל היא. לכך נראה לומר דבהא לא קפדי דסברי כי אמרי' דצריכין שנים מן השוק זהו בתחלה דהנפק כשאנו באים לקיים את השטר אבל שטר שכתוב בו הנפק לא שכיח ביה זיוף דלא עביד איניש דזייף עדים ודיינים ואי מזייף מזייף עדים לחודייהו או דיינים לחודייהו וכיון דכן נתקיים כתב העד וכתב הדיין בהכי סגי כיון דקיום שטרות מדרבנן והיינו דאמר רמי בר חמא כמה מעליא הא שמעתתא דבהא לא בעינן שנים מן השוק להעיד על השני ואמר ליה רבא מאי מעליותא נהי דלא קפדינן אדלית קיום גמור מטעמא דאמרן מ"מ אינו בדין שיצטרפו כיון שהם חולקין בעדותן דמאי דמסהיד האי לא קא מסהיד האי כך נ"ל פי' רש"י ז"ל ולשון התלמוד מסקינא דעד ודיין אין מצטרפין וכתב בה ז"ל שאם נתקיים הכתב שני הדיינים בהכי סגי שהרי ב' מעידים על שני העדים ואיכא תריל כל חד וחד ולב"ד חצוף לא חיישינן ואע"ג דלא כתב בי' במותב תלתא כחדא הוינא. דחיישי' הכי היכי דלא חזינן ביה ג' כלל אבל כי חזינן ביה ג' לא חיישינן דהוה ב"ד חצוף תדע דהא הוה סבירא לן דעד ודיין מצטרפין אי לאו דמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי ואמאי ניחוש דלמא השנים מזויפים הם אפילו כתב בו במותב תלתא לא מהני דחד הוא דאסהיד דהוה תלתא אבל ודאי כל היכא דאתנהו לכולהו ונתקיימו מקצתם לא חיישינן לזיופא דאידך אף על גב דכי לית ליה שלשה פסולים וכי איתא לשלשה ואייתי מקויים הוה כשר האי לאו אתי' מטעמא דאמרינן דב"ד חצוף לא שכיח והוי ליה כעין האי דאמרינן עלייהו בקרובים כשר. ואגב

אורחא שמעינן משמעתין דשטר שכתוב בו הנפק צריך קיום ולא אמרינן דכולי האי לא מזייף והכי איתא בירושלמי דאמרינן התם אשרי דדייני מהו שיהא צריך קיום רבי אושעיא אומר יתקיים בכתב ידי העדים או ידי הדיינים ואחרים אומרים אפילו בכתב ידי עד אחד ודיין והא דתנן במסכת' שבועות אמר להם אין מעשה ב"ד צריך קיום ההיא אינו ענין לזו כלל דהתם משום דסבר ר' יהודא בדרשא דפרוזבל צריך לחתום בו עדים ודיינים אמר לו אינו צריך ושאין מעשה ב"ד צריך קיום אחר ואפילו לדבריו דרבנן אפי' בעדים לחוד סגי כדאמרינן התם בפרק השולח הדיינים חותמים למטה או העדים וא"ת כיון שאע"פ שכתוב הנפק צריך קיום למה היה רגילים לכתוב בו הנפק קודם שקראו עליו ערער וכדמוכח מעובדא דרבי שמואל לעיל. וי"ל מפני שלפעמים אין כתב העדים ניכר כל כך. ועוד מועיל לענין השטר שנמצא בשוק שיחזירוהו למלוה ולא חיישינן שמא כתב ללות ולא לוה דלוה לא מקיים שטרא כדאיתא בפ"ק דב"מ:

דף כא:

א"ר הונא ג' שישבו לקיים את השטר ב' מהם מכירין חתימת ידי העדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין בפנינו וחותם. תמיהא מלתא דהא ודאי מה שמעידין אינו להכיר בו הכתב דאלו היה חוזר ומכיר בעצמו הא ליתא דעד מפי עד הוא ועוד מדאמרינן בסמוך דלא קיימא הגדה בחד כלומר דחשיבא בב"ד הגדה אלמא מה שמעידין לפנינו אינו אלא כמי שמעידין בב"ד וכיון שכן תקשי לן כי מעידין בפנינו מאי הוה דקיום שטרות בג' ובעינן במותב תלתא כחדא הוינא וליכא למימר דמיירי שהג' גמיר וסביר וראוי לדון יחידי ה"ה דסגי בקיום לפנינו א"כ למה הוצרכו ג' להצטרף עמו ועוד דסתם שלשה שישבו לקיים את השטר אפילו הדיוטות משמע דמסתמא קאמר בכל שלשה הראוי לקיימו וליכא למימר שיעמדו שנים עמו דא"כ הוה ליה לפרושי כדאמרינן לקמן גבי עדות החודש. והנכון דהכא אפילו בג' והוא הדיוט מיירי דכיון דיש ג' לקיים את השטר הרי הם עדים ודיינים וכאלו מעידים לעצמן ומעידין לג' ודכוותא אשכחן בפ"ק דגיטין גבי שליח האומר בפני נכתב ובפני נחתם למ"ד בפני עדים וכדפי' רש"י התם. ולענין דחכים גמר וסביר אי סגי לקיים שיתקיימו לפניו היה אומר מורי ז"ל דגזירות חכמים הוא דקיום שטרות בג' שלא יהא עד מפי עד וכדאמרינן לקמן בי דינא דרב אשי ולא סגי בשנים ומיהו בסתמא גמיר וסביר ונראין הדברים משחתמו אין מעידין לפניו וחתום פירוש דהא כי חתמו השנים לא הוי במותב תלתא והוה ליה שקרא ממש:

והאמר רב פפי משמיה דרבא וכו' ואע"כ דליתא לדרב פפי דהא אדחי לקמן בפרק הכותב וכן בפרק כל הגט גבי כותב טופסי שטרות ומשמע התם דאידחי' ליה לגמרי ואפילו לכתחלה לא חיישינן ליה הכא לא פרכינן לרב מיניה אלא דקשיא לן הא דרב להדיא פליגי עליה והיכא אפשר דרבא פליג אדרב ופרקינן ליה למימרא דלא פליגי הא דרב עלה דרבא מיהת וזה ברור ודכוותא בתלמודא ויש דוחין דלא מדחי דרב פפא אלא בדעביד ואחרים אומרים דלא אדחי' אלא בדבר שאין מעשה ב"ד כגון טופסי שטרות אבל לענין מעשה ב"ד חיישינן ליה לכתחלה וליתא דכיון דתלמודא קאמר וליתא משמע דליתא כלל ועוד דההיא דפ' הכותב לכתחלה משמע ומלתא דבי דינא ואפילו הכי לא חשו לדרב פפי ואע"ג דאיכא מילי דחיישינן למחזי כשיקרא כי האי דאמרינן בפרק מרובה גבי אורכתא ובהני בפרק גט פשוט גבי שטרא אקנייתא הא פרישנא בדוכתא התם דאיכ' בחתימה מחזי כשיקרא אבל כל היכא דכתיבה הוא לא חיישינן ליה כשיקרא:

ש"מ עד נעשה דיין אפילו עד שהעיד נעשה דיין ע"פ עדותן וש"מ דיינין שאין מכירין חתימת ידי העדים צריכין להעיד בפניהם והכי פירושו ולא סגי שיעידו בפניהם השנים ותימא דמאי קמ"ל דהא פשיטא כיון דקי"ל דקיום שטרות בג'. וי"ל דשורת הדין הוא דקיום שטרות יהא סגי בשנים שיש בו תורת עדות כיון שאין משא ומתן שיכריע השלישי ביניהם מידי דהוה אפרוזבלי וגיטי דבעי רק שנים והא דאצטריך ג' בקיום היינו כדי שלא יהא נראה כעד מפי עד וכיון דכן הוא אמינא דכיון דישוב השלישי ביניהם בהכי סגי ואע"פ שלא שמע עדות המקיימין קמ"ל דצריך:

ודיינים המכירים חתימת ידי עדים וכו' דלמא צריכין פירוש בהגדה בעינן ושאני הכא דמקיימין הגדה בחד וא"ת והא בקידוש החודש לא בעינן הגדה שאם ראו בפני ב"ד א"צ להעיד בפניהם. ויש לומר דשאני התם דאמר רחמנא כזה ראה וקדש וכדאיתא התם וכן פרש"י ז"ל התם וא"ת מהיכי תיתי לן דניבעי הגדה בעדים ולא נימא דלא תהא שמיעה גדולה מראיה. וי"ל דכיון דכתב קרא ועמדו שני האנשים אשר להם הריב וכו' אנשים אלו העדים אשר להם הריב אלו בעלי דינים לפני ה' אלו הדיינים וקי"ל דעדים בעמידה ודיינים בישיבה דלמא גזרת הכתוב הוא דבעינן קרא כדכתיב ראוהו ג' והן ב"ד סומכי' הרואים לקדש החודש יעמדו שנים ויושיבו מחביריהם אצל יחיד ודכוותה אוקמ' כשראוהו בלילה אבל ראוהו ביום הן עצמן מקדשין אותו שאין שמיעה גדולה מראיה שאין יחיד נאמן על ידי עצמו פירוש דגזירת הכתוב דקידוש החודש בעי ג' כמשה ואהרן כדאיתא בפ' ראוהו ב"ד:

ואי איתא ליתבו בדוכתייהו ולקדשה פירש"י ז"ל ואם איתא שהעד נעשה דיין למה האחד לומר מקודש הם עצמם יקדשו אחר שהעיד בפנינו ויש עוד לפרש דאפילו תימא שהם עצמם חוזרים ומקדשים אותו הכא קשיא לן למה הוצרכו לעמוד ולהעיד ליתבו בדוכתייהו ולקדשו ע"פ ראייתם דאע"פ שראו בלילה בשעה שאין ראוי לדין אלא לעדות ולא גריעה מעד שהעיד ממש בב"ד שהוא נעשה דיין אלא ודאי ש"מ דאפילו מי שנזדמן להעיד שאינו נעשה דיין וכ"ש עד שהעיד ויש מקשין דמהא מתני' גופיה דייקינן דמוכח דעד נעשה דיין מדקתני שהשלישי נעשה דיין ואלו הכא דייקינן שאין העד נעשה דיין ולאו קושיא היא דהכא דייקינן שאין העד נעשה דיין על פי עדותו והתם דייקינן עד היודע כיון שאין צריכין לעדותו נעשה דיין עם חביריו וכדפרשינן בדוכתא בס"ד:

ושאני הכא דקיום שטרות מדרבנן וכן הלכתא דבעלמא אין עד נעשה דיין ותלתא גוונא איכא עד שהעיד ועד שרואה ודיין וכך דינם בקיום שטרות אפילו עד שהעיד נעשה דיין ובדיני נפשות אפילו דיין הרואה אין נעשה דיין דהלכה כר"ע כדתנן בסנהדרין סנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש מקצתם נעשו עדים ומקצתם נעשו דיינים דברי ר' טרפון ר"ע אומר כולם עדים הם ואין נעשה דיין ופריש טעמא דר"ע דבעינן עדה שופטת ועדה מצלת וכיון דחזו לקטלא נפשא תו לא חזו לזכותא ולפום האי טעמא אפילו ראו ביום אין דנין אותם אפילו ע"פ אחרים ואע"ג דרישא אוקמא כשראו בלילה אבל ראוהו ביום כולם נעשים דיינים ע"פ עצמם וכדאיתא בפרק החובל ההיא לר' טרפון הוא אבל לר"ע פליג אפילו ראוהו ביום והלכתא כר"ע בדיני ממונות אין עד נעשה דיין אחר שהעיד ואפי' ע"י אחרים אבל עד הרואה אעפ"י שנזדמן להעיד נעשה דיין ע"פ עצמו כדמוכח בפרק יש נוחלין בשמעתא דשלשה שנכנסו לבקר את החולה בלילה שכותבין ואין נעשין דיינים אבל ע"פ אחרים נעשים דיינים ודיין שהוא רואה ולא נזדמן להעיד אלא שראה ביום בהא (ליכא) [איכא] פלוגתא בין רבנן ז"ל אם נעשה דיין ע"פ ידיעתם וראייתם כי בעי הגדה דאחרים דאיכא דאמרי הגדה בעינן כדכתיב ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' וכדדחי רב אשי הכא במשמע דשאני הכא דמקיימי הגדה בחד בר מעדות החודש דרחמנא אמר כזה ראה וקדש אבל דעת ר' ז"ל דהא דרב אשי דחיה בעלמא דלא בעינן קרא כדכתיב ויש ראיה לזה מההיא דשלשה שנכנסו לבקר את החולה ביום שאם רצו יכתבו ורצו נעשו דיינים ועוד כי הא דסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש וכו' דלר' טרפון מוקמינן בפרק החובל כשראו בלילה אבל ראו ביום כולם נעשים דיינים ע"פ עצמם ואע"ג דלית הלכתא כוותיה בדיני נפשות משום דבעינן עדה דשופטת ועדה מצלת אבל בדיני ממונות הלכת' כוותיה ויש (שוחין) [דוחין] דההיא דג' שנכנסו לבקר את

החולה הוא שצוה בעל דבר לפניהם והודאת בעל דין כמאה עדים דמי וההוא דסנהדרין האיכא התם בפרק החובל אוקימתא אחריתי לרב אשי דהתם פרכינן מינה על עובדא דההוא דתקע חבירו קמיה דרב יהודא ואמר הא אנא הא דר' יוסי הגלילי זיל הב ליה מנה צורי ואמרינן מאי הא אנא אלימא הא אנא דחזקתיך למימרא דעד נעשה דיין והא תנא בסנהדרין כל מקצתם נעשין עדים הא כו להו דיינים לא מפרקינן דרישא כשראוהו בלילה דאי אפשר הא אנא דסבירא ליה כר' יוסי בתוקע לחבירו שנותן לו מנה צורי ולעולם עדים דנין אותו וכן דעת הרב ר' אברהם אב ב"ד ונראין דבריו ז"ל דודאי כי אמר בפרק החובל ואי בעי אימא לרווחא דמלתא אמרינן לה למימרא דההיא עובדא ליכא למשמע מינה מידי וכדדחי ליה רב אשי גופא להיא דלעיל אבל קושטא דמלתא היא כהתם והכא הלכתא היא דבההיא דפריך בתלמודא שלא תהא שמיעה גדולה מראיה:

ג' שישבו לקיים את השטר וקרא ערעור על אחד מהם עד שלא חתמו מעידים בפניו וחותם פירוש רש"י ז"ל עד שלא חתמו מעידים עליו חבירו עמהם ואין כאן נגיעת העדות אבל כשחתמו אין שנים מעידין עליו להכשיר דנוגעין בעדותן הם שרוצים להכשירו כדי שלא יאמרו עליהם גנאי שיצטרפו הב"ד עם אדם פסול ודוקא הם עצמם אין מעידין עליו אבל אחרים מעידין עליו ופרכינן ערעור דמאי אלימא ערער דגזלנותא תרי ותרי ננהו פי' אבל תרי ותרי ספק הוא ואפילו העידו עליו עד שלא חתמו הם או אחרים היאך חותם והא ספק הוא ופסול הוא ואלא ערעור דפגם משפחה שמעידין עליו שהוא עבד גילוי מלתא בעלמא ואפילו משחתמו יעידו עליו ואין זה עדות גמור כי סוף שנתברר עניניו מאליו ואין עדותו [מועלת]:

דף כב.

אלא גילוי מלתא בעלמא ואפילו משחתמו וכו' מקשים מנ"ל שיהא עניניו מתברר מאליו למחר להתכשר דלמא יתברר לפסול וי"ל דלענין פסול יוחסין כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות ומהדרינן דלמא ידעינן בזה דעבד תשובה בהא ליכא הכחשה דסהדי קדמאי ולית לן למיחש אלא לנגיעת עדותו וכן פירש הרי"ף ז"ל וזה לפי שיטת' שהם פוסקים דכל תרי ותרי ספיקא דאורייתא אבל לדעת ר' חננאל ז"ל שהוא פוסק דכל תרי ותרי אוקי גברא אחזקתיה פי' רש"י ז"ל עד שלא חתמו מעידים עליו חביריו או אחרים וחותם משחתמו אין מעידין עליו לא הם ולא אחרים כדי שיחתום עמהם דנהי דאתכשרו מכאן ואילך כשחתמו בכאן דהא במותב תלתא כחדא שפסולו של זה הפסק בנתיים ופרכינן והיכי דמי אלימא ערעור דגזלנותא תרי ותרי ננהו וכאלו אין כאן עדים

ואוקי גברא אחזקתיה וכאלו היה כשר מעולם ולא נתבטל הצירוף וכ"ש כי ערער דפגם משפחה היה דגלוי מלתא בעלמא הוא ואוקי בידיה אחזקתיה ופרקי' לעולם ערעור דגזלנות' וכגון דאמר ידעי' ביה דעבד תשובה דאפילו לפי עדותן של אלו גזלן היה וליכא למימר אוקי גברא אחזקתיה והרי נתבטל הצירוף ביניהם וא"ת כיון שהעידו אלו שעשה תשובה קודם ערעור של אלו הרי לא נתבטל הצירוף וכשר היה כשחתמו וי"ל דהא ליתא כי אין זה נכשר עד שיעידו בב"ד ועוד דאפי' הוא נכשר למפרע ומשום דעבד תשובה כיון דלא נתברר הכשירו עד עכשיו דין הוא שיתבטל הצירוף צריכא למכתב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי פי' אין הקפידא אלא דלכתב במותב תלתא כחדא הווינא. ואע"ג דלא כתבינן וחד ליתוהי דכיון דכתב דהוי במותב תלתא למה לי למכתב וחד ליתוהי אמאי צריך טפי עדיף כי כתב בי דינא מכי כתבי במותב תלתא כחדא הוינא. וא"ת דמיירי כי כתבי וחד ליתוהי האיך חשו לב"ד חציף אלא ודאי כדאמרן וכן משמע לעיל וכן פירשו התוספות. ודלמא כרבנן דבי רב כשמואל סבירא ליה ושמעינן מהכא דלית הלכתא כדשמואל ובדיעבד הוא הרי דיניהן דין ואע"ג דרב נחמן סובר התם כשמואל הוא סוגיא דהכא דנהירא כרבי אבהו דאמר אין ראיה דין ובתוספתא דחו דהכא ה"ק דלמא כדשמואל סבירא ר"ל בקיום שטרות דרבנן ואנן קי"ל דאדרבה אף שמואל מודה בקיום שטרות כדאיתא בפרק חזקת הבתים דההיא דברי הכל היא וכיון דסוגיון דהכא איכא לפרושי הכי לית לן למדחי דשמואל ור"נ דהלכתא כוותייהו בדינא משום דהכא כר' אבוהו וכן פסק ר"ת ז"ל ופסקו הלכה כר' אבהו וכן דעת רבותי והא כתיבנא לה בדוכתיה בס"ד:

אלמא רב אשי וכו' פי' וכיון בעצת רב אשי ומדעתו נזקקין לקיימן מסתמא כהלכה עשאוהו ורב אשי מסתמא לא סבירא ליה אלא כהלכתא וה"ה כל שכתוב בהנפק שעשאו מדעת אדם גדול ובקי בדינים:

מתניתין האשה שאמרה אשת איש אני וכו' מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר ולפום מאי דס"ד השתא דדוקא שאמר תוך כדי דבור לפלוני קדשתיך אבל למסקנא כדפרישנא קרא לומר שנאמן האב לאסור את בתו מן התורה שאפילו שלא אמר לפלוני קדשתיה אלא לאחר זמן הוא נאמן דגלוי מלתא בעלמא הוא דהא כיון שאמר לא קדשה לא סגי שלא קדשה לשם פלוני והכי מוכח במסכת קדושין כדכתיבנא התם בסיעתא דשמיא ואתא כמסקנא דהכא ויש מקשין דאכתי למה קרא שיהא נאמן לאוסרה דהא כיון שבידו לקדשה פשיטא שיהא נאמן במיגו עליה. ומתרצין שאין זה מגו גמור שאין בידו לקדשה

כיון דבעינן דעת המקדש והנכון דהכא כוליה חדא דקרא אשמעינן שבידו לקדשה ומינה שהוא נאמן לאוסרה:

ואם נתנה אמתלא לדברי' נאמנת אומר בשם ר' יחיאל שאם אמרה מתחילה אשת איש הייתי אינה צריכה אמתלא לדברי' דאשת איש הייתי משמע דעכשיו פנויה היא אבל עדים שאמרו א"א היתה אין ראיה שהוא פנויה אלא דאינהו לא ידעו אי נתגשה אי לאו והיינו דתנן אם יש עדים שהיתה אשת איש וכו' ונכון הוא בזו אם נתנה אמתלא לדברי' נאמנת וא"ת מאי אף בזו והלא איסור א"א חמור הוא דאית ביה מיתת ב"ד וי"ל דה"ק אף בזו שיש לה תקנה בטבילה נאמנת ולא אמרינן הכא תיזל ותטבול כך פי' רש"י ז"ל ואפי' הכי לא עביד שמואל עובדא בנפשיה המעשה הזה הביא הירושלמי ואמרינן התם שמואל בעי לאזדקוקי לאנתתיה אמרה לו טמאה אני למחר אמרה לו טהורה אני אמר לה אמש טמאה שמירין טהורה אמרה לו לא הוית בתולה עד עד כאן. פירוש שמירין לשון היום בלשון יוני הוא היום בלשון עברי ופירוש לא הוי בתולה שהיתה חוששת שום מיחוש בגופה שהיתה תשמיש קשה לה והלכתא כל שנתנה אמתלא הנכרת שאין בה שום הערמה הרי היא נאמנת בין לטומאת נדה בין לשאר דברים:

דף כב:

תנו רבנן שנים אומרים וכו' כולה מירי בהכחשה גמורה שנים אומרים כך ושנים אומרים כך דמסתמא דלישנא היינו דפרכינן מברייתא ותרי נינהו והבא עליה באשם תלד קאי להאי לישנא אתי שפיר למ"ד דכל תרי ותרי ספיקא דאורייתא היא דאלו למ"ד אוקי איתתא אחזקתיה ליכא בהא אשם תלוי דאי בחזקת אשת איש היתה חיוב חטאת הוא דאיכא ואי לא היתה א"א ליכא קרבן כלל והא דנקט אשם תלוי פי' ר"י ז"ל דלא דק וה"ק בספק א"א קאי דלמ"ד תרי ותרי ספיקי דאורייתא איכא אשם תלוי ממש דאסור למ"ד דבעי חתיכה משני חתיכות ספק א"א כזה כיון שאפשר להתברר בחתיכה כשתי חתיכות דמי וכדמוכחאי ולמ"ד מדאורייתא אוקי אתתא אחזקתיה אפילו תימא בחזקת פנויה היתה מ"מ הא איכא ספיקא (כרבנן) [דרבנן] לענין א"א מיחוש ומשום דהא פלוגתא היא התם ביבמות נקט הכא אשם תלוי משום רווחא דמלתא:

אמר רב ששת כגון שנשאת אחד מעדי' פי' שברי לו שהי' פנויה שכיון שנשאת לא תצא ואי קשיא דהכא משמע דהכ' משום דאיכא תרי ותרי לא תנשא לכתחלה הא לאו הכי תנשא לו ואלו בפרק ג' דיבמות תנן הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו וי"ל דשאני הכא דאיכא תרי סהדי שאין שנים מצוין לחטוא בשביל א' וכדאיתא התם בירושלמי באומרת

ברי לי פירוש רש"י ז"ל באומרת שאין לבי נוקפי ואין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו והוצרך רבינו ז"ל לפרש כן משום דאי אמרה ברי לי מ"מ למה לי עדים דהא כשאמרה מת בעלי תנשא והקשה עליו רבינו ז"ל דנהי דליכא אשם תלוי למי שאין לבו נוקפו מ"מ איסורא דרבנן או דאורייתא איכא וכ"ש אי קיימו בחזקת א"א דאיכא חיוב חטאת לכך פירשו שאומר ברי לי מ"מ וכדדייק לישנא וכי אמרינן שהאומרת מת בעלי תנשא הני מילי היכא דליכא עדים דסייע ליה כלל אבל אי איכא עדים דסייע ליה כלל דמביאה עדים ולא דייק ומנסבא:

אמר רבי יוחנן שנים אומרים מ"ש רישא ומ"ש וכו'. פירוש דאפילו תימא דרישא בדקיימא בחזקת פנויה וסיפא דקיימ' בחזקת א"א דאפילו רישא לא נפקא או מספיקא דאורייתא או מספיקא דרבנן דכל תרי ותרי בא"א לכל הפחות ספיקא דרבנן איכא ולמה לא תצא. ועוד מסתמא כולה פירוש רישא וספיקא מסתמא בחדא גוונא מיירי דאי לא קנקיט חדא במיתה וחדא בגרושין:

אמר אביי תרגמא בעד אחד פירוש והא דאמר שנים אומרים אחד משנים קאמר אי נמי משום דעד הימנ' רבנן כבי תרי כדאיתא בסמוך נקט בה שנים ונקט בה אידך גם דידיה אחד אומר מת הימנוה רבנן כבי תרי פירוש וכאן שבאו (שבא) לב"ד קודם שבא לב"ד עד המכחישו והתירו על פיו דאלו אתו בהדי הדדי עד אחד בהכחשה אינו כלום וכדאיתא בפרק האשה דאמר עלה כל מקום שהאמינו עד אחד הרי כאן שנים. יש שפירוש שבעדות האשה לא האמינו עד אחד שאין דבר של ערוה פחות משנים ומ"ש שהאשה נשאת בעד אחד שמת בעלה אינו אלא מדרבנן שהקילו משום עגונה ואפקיענהו רבנן לקדושין מיניה וכי אמרינן שהאמינה התורה עד אחד כב' זהו בשאר איסור שעד א' נאמן בהם מן התורה ורבנן נמי כבי תרי בעדות אשה ולפ"ז אפי' באסורין דעלמא אם באו שני עדים בזה אחר זה אין דבריו של שני במקום ראשון וראשון נאמן אפילו להקל ופשיטא דמימריה דעלמא משמע ה"ה באסורין דהא בכל מקום קאמר ואיהו בעינן בעדות שמת בעלה נראה דברי רבינו ז"ל דההיא מדאורייתא היא וכדפרישנא בדוכתא בס"ד:

א"ה אפילו לכתחלה נמי פירוש בשלמא דההיא דלעיל כיון דאיכא תרי ותרי דין הוא שלא תנשא לכתחלה אפילו לא מעידים וכשאומרת ברי לי אבל הכא אימא לא דהא אין דבריו נראין של אחד במקום שנים כלל ומשום דרב אסי דאמר רב אסי לזות שפתים הרחק ממך פירש רש"י ז"ל דעיקר מלתא דרב אסי בפרק קמא דיבמות ולא נהירא דהתם נמי הכי קאמר כי הכא דאמר רב אשי ולא אשכחן עיקרא מימרא בשום דוכתא וכך יש

לומר כי זה הפסוק הוא במשלי דרב היה רגיל לומר בכל דבר שהוא מגונה כיוצא בו וההיא דיבמות כן פירשו בתוספות:

תרווייהו באשת איש קמסהדי והא דקאמר הוה ליה חד ואין דבריו של חד במקום שנים הקשו בתוספות דמהאי לישנא משמע דהאי אתתא לא הוי מעיקרא בחזקת א"א חלא אפומייהו דהכי הוא מסהדי עלה הכי ותו דאי קיימי בחזקת א"א פשיטא אין עד א' בגרושין כלום ואפילו ליכא דמכחשי וא"כ בחזקת פנויה היתה היכא הוה א"א אפומייהו דהא כיון דמכחשי אהדדי חד מנייהו שקורי משקרי ותירצו דהכא במאי עסקינן כגון שזרק לה גיטה א"א קרוב (לו) [לה] היתה ונתגרשה ודאי דאע"ג דכל חד מינייהו טעין הכי בבריא מ"מ כה"ג טעותא וכל חד סבר לומר הכי בקושטא ולא חשבינן דמהדרין בשיקרא והוה ליה כההיא דאמרינן זה אמר בשני שעות וזה אומר בג' שעות ולא שנוי דחיקא היא דהא מסתמא לא עבוד דפליגי סהדי בגרושין דמכחשי אהדדי אלא בכה"ג אבל יש שתרצו דהכא כשהיא אומרת א"א הייתי וגרושה אני כאלו ליכא עדים כלל הכא מהימנא אבל השתא דאיכא עדים לא מהימנא ומיהו מהני דיבורא לשני דמסהדי א"א הכי בקושטא. והפירוש הזה דחוק מדלא פירשו הכי בתלמוד:

רבא אמר תרי ותרי והא דרבי יוחנן פירוש וכגון שבאו עדים ואח"כ נשאת לא' מעדים ובאומרת ברי לי ולפום הא אוקימתא ליתא להא דרבי יוחנן דהא רבי מנחם ברבי יוסי יחידאה הוא וכרבנן ק"ל ואע"ג בהאי אוקימתא כר"י סבר לי' כוותיה בגירושין הא איכא אידך אוקימתא כרב אשי דבסמוך דמוקי לה כר"י ואפילו לרבנן ועלה סמכינן:

רב אשי אמר דאמר עכשיו מת עכשיו גירשה פירוש ואפילו נשאת ואח"כ באו עדים ובנשאת לאחד מעידי' באומרת ברי לי דבלאו הכי לאו (לאו) לאוקמא לעולם בכל היכא דאיכא תרי ותרי וכדמוכח לעיל בהדיא ואפילו בהא דגרושין תצא כיון דאפשר לברורינהו דאמר להו אחוי גיטך ולא מחוי ליה ודאי כדקאמרת:

תנו רבנן שנים אומרים נתקדשה וכו' מ"ש רישא ומ"ש סיפא פירוש דמסתמא כולהו בחדא גוונא וליכא בינייהו אלא הא בקדושין והא בגירושין ותו דאפילו תימא דסתם רישא משמע במי שהיתה בחזקת פנויה וסתם סיפא נמי משמע שהיתה בחזקת א"א ובאין להעיד על גרושין מ"מ אפילו רישא לא נפקא מידי ספיקא דאורייתא או דרבנן:

דף כג.

אמר רב פפא תרגמא בעד אחד עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה תרווייהו בפנויה קא מסהדי והא דאמר נתקדשה ה"ל חד ואין דבריו של אחד במקום

שנים. הקשו בתוספות למה לי האי טעמא תיפוק ליה עד א' בגרושין אינו כלום אע"פ שאומר נתקדשה בפני שנים וכדאיתא במסכת קדושין במתני' דחבילה וכיון דכך אע"ג דליכא מאן דמכחיש ליה אינו כלום. ויש מתרצין דהכא רב פפא לטעמיה דאמר במסכת קדושין המקדש בעד אחד חוששין לקדושיו וכ"ש שחוששין לעד אחד שאומר נתקדשה בפני שנים הלכך אי לאו דאיכא עד אחד דמכחיש ליה היינו חוששין ליה דהוה ליה אחד במקום שנים ואם תאמר אכתי למה לי האי טעמא תיפוק ליה דעד אחד בהכחשה אינו כלום אפילו לרב פפא מודה שאין חוששין לו וי"ל דהא לא חשיב הכחשה גמורה דמיירי שזרק לה קדושי' זה אומר קרוב לו וזה אומר קרוב לה דהא טעות היא ולא הכחשה גמורה אדרבה הוי ס"ד דכיון דתרווייהו מודו שזרק לה קדושין תהא צריכה גט קמ"ל דאדרבה תרווייהו בפנויה קא מסהדי ואין דבריו של א' במקום שנים ודוחק הוא לאוקמי מתניתן דלא כהלכתא והוה לן למימר דרב פפא לטעמיה וכל שכן דברובה דנסחאות גרסינן התם רב פפי והכא רב פפא ובתוס' פירשו עוד דאפילו למ"ד דאין חוששין לעד אחד בקדושין אתיא מתניתין להכי אוקימתא דהכא כשזרק לה קדושין בפני עדים ספק קרוב לו ספק קרוב לה ואלו מדינא כל היכא דלא אתו אידך סהדי היתה ספק מקודשת מדרבנן חיישינן שמא קרוב לו היתה וכדאיתא ביבמות בפרק ד' אחין אבל השתא דאתו סהדי שאומרין שדקדקו בדבריו זה אומר קרוב לו וזה אומר קרוב לה אמרינן דהני תרווייהו בפנויה קמסהדי לאפוקי מספיקא דרבנן דמעיקרא וכיון דכן הוא דקאמר נתקדשה חשוב כאחד במקום שנים וסיפא מתפרשא כדמפרש לעיל באוקימתא דאביי. ויש שפירש דהכא מוקי לה רב פפא אריש אפילו אדקיימא בחזקת א"א ובאו שנים ואומרים בפנינו נתגרשה וחזר וזרק לה קדושין זה אומר קרוב לו וזה קרוב אומר לה ומ"ה אמרינן דתרווייהו מודו בפנויה היא שנתגרשה בפניה' והא דאמרינן דחזרה ונתקדשה הו"ל עד אחד במקו' שנים ומשום דלא תימא דאדרבה כיון דמכחשי אהדדי בגרושין חד מינייהו סהדי שיקרא ואין כאן אלא עד אחד בגרושין קמ"ל דהיא לאו הכחשה גמורה אלא טעותא ואדרבא תרווייהו בפנויה מסהדי שפיר ודכוותא מתפרשא אידך בבא דסיפא דאע"ג דקיימא בחזקת פנויה ובאו שנים ואמרו נתקדשה בפנינו ואח"כ זרק לה גיטה א' אומר קרוב לו וא' אומר קרוב לה להכי אמרי' תרווייהו בא"א קמסהדי ולא אמרינן דחד מינייהו משקר דמתכחשו בגרושין ובדין הוא דהוי ליה לרב פפא למימר כשאמר נתגרשה וחזרה וקדשה וסיפא באומרה נתקדשה ואחר כך נתגרשה אלא דנקט לישנא קלילא משום דפשיטא ליה דלא אפשר אוקימתא אלא בהכי והשתא אוקי' רב פפא למתני' באוקימתא דעלמא משכחת לה אריש אע"ג דקיימא מעיקרא בחזקת א"א לא תצא וסיפא אף ע"ג דק"ל בחזקת

פנויה מעיקרא תצא והא דרב פפא אע"ג דדרך אוקימתא אתמר ודוחקא הוא דלישנא דברייתא דקתני שנים אומרים ושנים אומרים מ"מ הלכתא היא לפום הני תרי בתראי:

רב אשי אמר לעולם תרי ותרי ואיפוך שנים אומרים וכו' עד קמ"ל דעביד אינש דמגרש בצנעא פירוש וה"ה אע"ג דתני רישא אצטריך למתני סיפא ואם לא ה"א גרושין דעביד אינש דמגרש בצנעא כדי שלא תתבזה בב"ד אבל קדושין לא מקדשי לעולם אלא בפרהסיא דשבח הוא קמ"ל:

דזמנין דעביד דמקדשה בצנעא כדי שלא יקדמו אחר או שמקדש אשה שאינה הוגנת לו. והקשו בתוס' הר"ר מנוח ז"ל דמ"מ אכתי תקשי לן מדיוקא דרישא ולדיוקא דסיפא דרישא משמע דוקא משום דכת אומרת לא ראינוהו שנתקדשה הא אלו אמרה בודאי לא נתקדשה תצא אלמא שתי כיתי עדים המכחישים זו את זו בקדושין אם נשאת לאחר לא תצא והדר קתני סיפא שנים אומרים טעמא דאמרו לא ראינוהו שנתגרשה הא אלו אמרו ראינוהו ודאי שלא נתגרשה תצא אלמא עדות המשכחת בגרושין תצא ואם כן הדרא קושיא לדוכתיה כמעיקרא דמ"ש רישא ומאי שנא סיפא. ותירץ ז"ל הא ל"ק דמוקי דיוקא דרישא בשנשאת לאחד מעידיה וסיפא בשנשאת לאחד מעלמא והא דלא משנינן הכי פשטא דברייתא משום דלא ניחא לאוקמי בתרי גווני אבל השתא דגבי דיוקא דאמרינן הכי ל"ק ולא מידי דהא לפום פשטא פשיטא דרישא אשמעינן דתצא דאע"ג דנשאת לאחד מעידיה שאמרו לא ראינוהו שנתקדשה ופשיטא שנתקדשה דסיפא אשמעינן דלא תצא אף על גב דנשאת לעלמא כ"ש בסיפא בשבוי' הקילו משום דמטולא נפשה לגבי שבאי אבל ליכא למימר שהקילו בה משום שאין בה אלא איסור לאו דהא אסיקנא ביבמות דכל אורייתא ל"ש איסור לאו ול"ש איסור כרת:

דמאן דמתני לה ארישא אית ליה להא דרב הממונא שבא למידק לדברי האומר דחזקה דרב הממונא מהני ליה להתירה להנשא וכדברי כל הפוסקים א"כ היאך אתיא מתניתן כרב המנונא דהא קתני רישא שאם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת וי"ל דאפי' רב המנונא לא קאמר שתהא נאמנת לגמרי אלא באומרת לבעלה בפניו גרשתני וכדאמר חזקה אין אשה מעתה פניה בפני בעלה אבל שלא בפניו לא עבד לה מגורשת ודאי ואהני לה שאם נשאת ואח"כ באו עדים לא תצא דאמר גרושין אינה יכולה מכחשתו כשבא עליה ויערער והכא הכי קאמר לימא כדרב המנונא שאם אמרה לפניו נאמנת להנשא וה"ה דכל שאר אמרה בפניו שלא תצא:

ומאן דמתני לה אסיפא לית ליה לדרב המנונא דאלו מודה בדרב המנונא לא סגי דלא מודה שלא תצא שלא בפניו ומהדרינן דכ"ע אית להו לדרב המנונא כשאמרה בפניו

דבהא הוא דאמר רב המנונא וכדיוקא דדייקינן מינה שאומר' שלא בפניו פליגי ומדדייק מינה מדקאמר דאהני לה שלא בפניו תצא ומ"ס דכל שלא בפניו מעיזה ומעיזה והיינו דלא אמרינן בהאי שינוי' ומ"ס כי אתמר דרב המנונא בין בפנין בין שלא בפניו דהא ודאי ליכא למימר למ"ד הכי וכדדייקינן נמי לישנא דרב המנונא להכי אמרינן ומ"ס שלא בפניו נמי אינה מעיזה פניה כלומר אינה מעיזה לגמרי ואהני' שלא תצא בשנשאת בסתר וסוגיא בכולא דתלמודא הלכת אכרב המנונא הלכך כל שבפניו נאמנת לגמרי ותנשא לכתחילה ונוטלת עיקר כתובה דהא קרי בה לכשתנשא לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אבל תוספ' לית לה וכן פסק הרמב"ם ז"ל והגאונים ז"ל וא"ת היאך תהא נאמנת א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה וי"ל דהיינו רבותא דאשמעינן רב הונא ורב המנונא בגדולה חקה זו אפילו באיסור א"א שאין לך אחת מישראל ואפילו פרוצות שבהן שתעיד ותאמר כן בשקר ומיהו אינה נאמנת בטענה אחרת בשום האי מגו דכיון דחזקה דאין אשה מעיזה פניה ומעיזה בזו בטענה אחרת אין כאן מגו ומורי הרב היא אומר בשם אחיו ז"ל שלא האמינה רב המנונא להנשא שלא להוציאה מרשות הבעל ושלא לדונה כמורדת ולההיא דג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה בשלהי נדרים דהתם מדמי להו לרב המנונא והתם צריכין דין גט ע"כ וכדקתני בההיא והשתא אתי שפיר למאן דמוקי כרב המנונ' והא דאמר בגיטין שלש מדות בגרושין וכו' ולהמני מדרב המנונא בשאומרת נתן לי ואבד התם משום דבעל ושליש מודים והא דאמרינן ביבמות אשה שהלך בעלה למדינת הים היה קטטה בינו לבינה ואמרינן מת בעלה אינה נאמנת ופריך ה"ד קטטה שאמרה גרשתני ופרכינן ולהמני כרב המנונא דאלמא כרב המנונא נאמנ' להנשא. י"ל משום דקתני מתני' אינה נאמנת דמשמע אינה נאמנת כלל ואם נשאת תצא מן השני בלא גט להכי פרכינן ולהמני ואם נשאת תהא צריכה גט א"נ דהתם ע"כ לא אתיא השתא למימר דלהמני מדרב המנונא להנשא דהא כיון שהיא באה לפנינו להתיר עצמה בטענת מיתה הרי אינה סומכת על הגירושין כאלו מודה שלא אמרה אמת אלא הפי' האיך אפשר דלתנהו תנא האי דאשתקד טעונה לבעלה גרשתני ולא המנוה והשתא טענה ואמרה שמת בעלה דהא פשיטא שאינה נאמנת כאלו המנוה אשתקד דהוה לן להימנה לענין לא תהא תחתיו ולא לענין שתטול ממנו מזונות ואלו אנן אמרינן שהיתה יושבת תחת בעלה כשהלך למדינת הים אלא ודאי דליכא לאוקמא מתניתן בהכי ובודאי שדין זה נכון וראוי הוא לדון בו בדין א"א החמור אלא שאני רואה הסכמות כל הפוסקים ז"ל להקל ויש למידן עוד מכאן שאין טענה על בעל שכופה ומשמשתו שנאמנות עליו הוצאה ונוטלת כתובה דהא נמי כיון דקים לה לבעלה ההוא חזקה אינה

מעיזה פניה בפני בעלה וכדאמרינן בשלהי נדה באותן ג' נשים ובהא ודאי לא מודינ' כלל והא דרב המנונ' הבו דלא לוסיף עלה ואין לנו שהאמינו בשום מקום בתלמוד מדרב הונא במידי דפגמה ליה וכבר הארכתי בזה בתשובה שאלה וכל וכו' וכל שאמרה גרושה אני בפני בעלה נישאת ואח"כ באו עדים דכיון דלא אתפרש היכי כי הלכה כמאן דמתני לה ארישא ספק א"א ותצא וצריכה גט מן השני כדאי' בשלהי מסכת גיטין אמר רב הונא האשה שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשת לו וצריכה הימנו גם ואסורה לראשון כדפרשינן התם ואוקימנ' כרב המנונא כלומר דסבירא ליה דשלא בפניו נמי מעיזה פניה וכן הלכתא אלא בכהן הוה:

מי הוה מזלזל' בהו קשה לן דהא ודאי שפיר קאמר שמואל ואמאי איענשי וי"ל דאבוה דשמואל שרינהו מקמי דחזא שביינו והוה לי' נשביתי וטהורה אני וכ"ת חזי שבויינהו נמי שרינהו בטעמא דאמר כיון שהתירה להנשא ואמר דלישרינהו מכאן ולהבא ושמואל לא ידע דשרינהו אבוה מקמי הכי א"נ דידע לה ולא סבירא לי' כוותי' משום הכי אמרינן עד האידנא מאן נטרינהו כיון דאיכא עידי שבוי' הרי הן בחזקת טומאה ומשום דאמר לי' באאי לישנא אי קפיד אבוה ואמר לי' אלו בנתך הוי וכו':

והא איכא עדים לאו דוקא דא"כ היאך קאמר השתא מיהת ליתנהו אלא ה"ק דהא אמרינן כ"ע והא איכא קלא שלא פסק הא איכא עדים במדינת הים ואמר לי' השתא מיהת ליתנהו עדים בצד אסתן ותאסר כלומר דאפילו הוה קלא דלא פסיק לא חיישי' להכי גבי שבוי' וכדאמרינן עלה דהאי בפ"ק דקדושין אם הקילו בשבוי' נקל בא"א וכדפרישנ' התם בס"ד טעמא דליתנהו הא אתנהו חיישינן וקאמר אבוה דשמואל וכו' וק"ל דהלכת' כאבו' דשמואל וכמתני' דלעי' דהשתא קס"ד לעידי שבוי' אתמר וקשיא לן דהיכי סלקא אדעתן דרבי חנינא פליג אאבוה דשמואל והא איהו דאמר בנן דמורינן אינון וי"ל דמאן דקארי לה להא לאשמעינן לה ההודאה אי כמ"ד דס"ל דה"ק בנן דמורינן אינן נשים חכמות הם ורצו לעשות חכמה אבל לא הועיל להם עידי טומאה אתמר למה הקילו בה יותר מא"א כדאי' בקדושין והא כיון דאיכא עידי טומאה לרבה טעמא דמנוולא נפשה גבי שבוי' וי"ל דאדרבא חזקה דמנולה נפשה לגבי שבאי כ"כ גדולה עד שראוי לומר דהאי קלא דאמר שנטמאתי קלא דשקרא הוא ואע"ג דאתחזק בבי דינא:

דף כג:

תנו רבנן אני טמאה וכו' וכולה מתניתין איירי כשחברתה שותקת או בדלית' אי נמי בשוטה דאי איתא דמכחשת לה הא ודאי לא משתרי אפומה דידה דהא שוויתה לנפשה חתיכה דאסורא אפילו עדים שבי' דהא שוויתה לנפש' חתיכ' דאסורא:

אמר מר אני טהורה אבל בהא קמא ל"ק כלל דההיא שפיר אתי' בין דאיכא עדי' שבי' בין דליכא עדי' שבי' דין הוא שתהא טמאה דהא שוויתא לנפשא חתיכה אסור' ואפילו עידי' שבי' חברתא טהורה על פיה דאנן תנן הכל נאמנים להכשירה אפילו עבד אפילו שפחה ומיהו כדאתו רב פפא ואמ' מתני' איירי בדאיכא עד אחד דאפיך מיפך כולה ואפילו בבא קמא אלא כההיא שבי' והדין אורחא דתלמודא ואלא פשיטא דאיכא עדים כלו' עדים שבוי' והא דקתני שאין נאמנות על חברתה ה"ק שאין אנו צריכין לנאמנתה ואיידי דתנא ממש שאינה נאמנת בדידה תנא נמי גבי חברתה כיון דכיילי כחדא בחד לישנא אבל בסמוך פרכינן אחברתה אמאי לא מהימנא ולא פריש' דקאמר אין אנו צריכין לנאמנת ולית ליה למתני' הכי כיון דבגופא קתני נאמנות ממש ולא כיילי' בהדא חברת' בהאי לישנא:

חברתה משתרי דידה פירוש כגון דאתיא איהי מעיקר והימנוה רבנן כבי תרי כעולא וכן אידך חברתה משתרי' אפומ' דעד אחד דאתא אותו העד מעיקרא הא לאו הכי עד אחד הא בהכחשה ליכא כלום ואע"פ שזה איש וכדאמרינן בירושלמי ביבמות ר"ג בר מרימר בשם רב כל מקום שהכשיר עדות אשה באיש האיש מכחיש האשה והאשה מכחשת את האיש ע"כ הלכך אפילו נשא' לאיש ההוא תצא ושלא כדברי הרמב"ם וכבר כתיבנא לה לה ביבמות בס"ד:

ה"ג איהו כיון דאיכא עדים לאו כל כמיני' כלומר כיון דאיכא עדים שבי' ולא גרסינן דאיכא עדים דמשמע דמשום האי דאי עד אחד דטומא' היה ולא מהימנא והא ליכא דבלאו עד דטומאה לא מהני כל היכא דאיכא עד שבוי' וכדאמרינן במתניתין בהדי':

חברתה משתרי אפומי' דעד. וא"ת אמאי לא פרכינן הכי דמאי קמ"ל דהא מדקתני רישא דמשתרי אפומא דידה ממילא ידעינן דמשתרי דעד כשר ותירצו בתוספות דדלמא הוה אמינא דוקא אפומי' דחבירתה שלא זז מתוך ידה אבל אפומא דעד דעלמא משתרי כיון דאיכא הכחשה דהא דהות קיימא בהדה וכי תנא הך דעד הוה אמינא דוקא אפומא דעד כשר אבל האשה וחברתה לא משתרי במקום הכחשה דעד אחד קא משמע לן:

היינו רישא פירוש רישא דהך מציעתא דהא מסתמא כולה דכוותה דהכא אינו אלא במאי דקתני דמשתרי חברתה אפומא דעד לאו הכחשה גמורה היא ותמות נפשי עם

פלשתים קאמר אבל לעיל דליכא למימר הכי לא משתרי אפומא דעד כיון דהא קיימא תמיד בהדה אכחשה לי' קמ"ל אבל היכי דמכשרה נפשה לא מהימן קמ"ל ומיהו דאי קמייתא לא נצרכה ומאידך נפקא אלא דתנא לא זו אף זו קתני דעקרה תנא בההוא צריך ליה דכי קתני אידך דעדיפא שבקי' לקמא כדאי':

אבל עדים דליכא דררא דממונא פירוש דליכא דידהו דררא דממונא בהא אבל א"א דאסורא דרבנן לא קמ"ל וה"ה דממונא לא גמרי מאיסורא דאוקי ממונא בחזקת מרי' אינו נאמן להשיא אשה תמיהא לי מילתא להשיאו אשה מאי עדות בעי דאי להשיאו אשה בקהל ישראל הא כל ישראל בחזקת כשרים עומדים וכדאמרינן התם זיל גלי או נסיב בת מינך מכלל דכל היכי דלא ידעי פסולי דידי' כי אמר ישראל כשר אני מהימן ליה להשיאו בת ישראל כשירה ואי משום חללות דהוי פסול לכהונ' הא נמי לית לן למיחוש מסתמא ועוד הרי לא הוזהרו כשרות לינש' לפסול ותירץ ר"ת ז"ל דלהשיאו אשה לאו דוקא אלא לומר דאין מעלין אותו ליוחסין שיהא אצלנו בחזקת כהן כשר ומיוחס ולהעלו' את בנו לעבוד' או לסנהדרין ולהשיאו בתו לכהן בלא בדיקה דאמר בפרק בתרא דקדושין דכהן הנושא אשה חייב לבדוק בד' אמהות ואינו רשאי לסמוך על החזקה של משפחה שתהא בחזקת כשירה ואיכא למימר להשיאו אשה ממש שאין אצלן בחזקת כהן ומיוחס לעבודה ולסנהדרין על שנתחייבו להשיאו אשה בדוקה כהן ומיוחס:

דף כד.

למימרא דר' יהודא חייש לגומלין. פי' בעד א' דאי בשני עדים הא חיישינן כדקתני סיפא בהדי' שלי חדש ושל חבירי ישן פי' רש"י ז"ל דלא לענין אסור קאמר לי' אלא להשביח מקחו של חבירו לפי שהישן משובח כדתני ישנות משלש חדשות מד' וכן עיקר. יש שפירש דלענין אסורא קאמר הכי שלי חדש שלא התירו העומר ושל חבירי ישן משל אשתקד שהתירו עומר א"נ שלי חדש משל שנה שביעית ושל חבירי ישן משל שנה ששית ולא נהירא חדא דהא אשכחן שנחשדו סתם עם הארץ לא בחדש ולא בשביעי' וכדכתיב' בפרק הניזקין ובפ' קמא דחולין ועוד כי פרכי' לקמן מדמאי הקלו דרוב עמי הארץ מעשרין הם לענין של חבירו מתוקן לענין של חבירי ישן מאי איכא למימר. ועוד הקשו ז"ל מדתנן במסכת דמאי נכנס לעיר ואינו מכיר מי הם ואמ' מאן נאמן למעשר אמר לו אחד אני איני נאמן אבל חבירי נאמן הרי זה נאמן הלך ליקח ממנו אמר לו מי כאן מוכר ישן ואמר לו מי ששלחך אצלי אע"פ שהן הגומלין זה את זה הרי אלו נאמנים ע"כ ומדקאמר לשון מי כאן מוכר ישן מכלל דעד השתא חדש לקח ואי לענין איסור הוא

אחר שלקח חדש ולא חש לאסורא חוזר אחר ישן דהתירא אלא ודאי לענין שבח המקח הוא כדפי' רש"י ז"ל וקמ"ל כיון דמוסיף בה דברים אחרי' לא אמר בה להשביח תבואת חבירו מתכוון וליחוש לגומלין: כשכלי אומנתו בידו. פירוש דמוכחא מלתא דתגר קבוע הוא ורוצה למכור ומשום גומלין הוא דאמרי הכא:

דף כד:

ואיבעית אימא ר' יהודה ורבנן במעלי' מתרומה ליוחסין קמפלגי פי' וטעמא דר"י לאו משום גומלין הוא אלא משום דסבירא ליה מעלין מתרומה ליוחסין וכיון דכן י"ל אסוקי לתרומה אסוקי ליוחסין הוא ובעי תרי ורבנן סברי דאין מעלין מתרומה ליוחסין הלכך בתרומה בחד סגי דעד אחד נאמן באסורין. ואם תאמר מכל מקום שמעת מינה דרבנן נמי משנינן כדאמרי' כשכלי אומנתו בידו נמי לא חייש לגומלין בחד ותקשה דרבנן אדרבנן וי"ל דלרבנן משנינן כדקאמר כשכלי אומנתו בידו ולא אתי' השתא אלא לשנוי מדר"י אדר"י דלא מצרכינן למימר כדשנינן לעיל בדמאי הקילו:

אבעי' להו מהו להעלות משטרות ליוחסין פי' נקטינן יוחסין משום דכל היכא דסמכינן אשטר' ונימא אכולא מלתא קא מסהדי הרי הוא כשר אפילו ליוחסין ומיהו דכלל בעיין הוא אם מעלין משטרות ליוחסין ואם מעלין משטרו' לתרומה דכל היכא דאמרת דאמנה שבשטר קא מסהדי אף הוא ודאי דאפילו לתרומה אין מעלין אותו:

דכתיב ביה אני פלוני כהן לויתי וחתומי סהדי מאי וכו' ודוקא בזה אבעיא לן אבל דשטר שכתוב בו בלשון עדים פלוני כהן לוה פשיטא אכולא מלת' קא מסהדי להו והא דאמרינן בפ' בתרא דמכילתין העורר על השדה וכו' עשהו חבירו סימן באחר והוא חותם עליו דהוא אבד זכותו ההוא בפירו' כתוב בו בשטר בלשון בעל דבר דכיון דממונא דידי' ועביד ביה חברא מעשה וחתם עליה הוא ודאי אודי ליה ולא דמיח להא דהכא וכיון דכן איכא למימר דלא קפדי אלשון בעל דבר דאיהו אמנה שבשטר קא מסהדי ומאי דדמי להכא דהכא היינו כגון שיש בשטר אחד קרקע ממכר לשם ראובן בשטר זה ראיי' שהשטר שלו מי אמרינן אמכירת קרקע השטר קא מסהדי או דלמא אכולה מלתא קא מסהדי ואע"פ שכתוב בלשון בעל דבר ונראין דברים דלאו סהדותא הוא דע"כ לא אבעי' לן הכא אלא מדברי שהוא משמו של בעל דבר דאפשר דדייקי עדים אמכירתו אבל בההיא דהתם למה להו למידק והיינו דקתני התם והוא חתם עליו עד איבד את זכותו הא אין עצמו חתם עליה אין איבד את זכותו ודוק' כשתובע בלשון בעל דבר אבל כותב בלשון עדים אכולא מלתא קא מסהדי ואי לא ידעו דדידיה היא לא הוה כתבי

הכא וכן היה אומר מורי ז"ל אלא שהיה אומר הא מילתא מפיהם ולא מפי כתבם ואין למידין ממנו נראה לי' גבי תרומה ליוחסין הא דמייתי' לראי' דאפילו בעדים מסיחי' לפי תומם מסקינן מתרומה ליוחסין אבל לענין עדות בס"ד בעינן או שטר גמור אבל עדות זה שכתוב אגב גררא אינו נידון בשטר לענין זה ואין מוציאין בי' ממון מרשות אחרים והא דאמרינן אילימא דכתב אני כהן עד מאן מסהיד עלי' פי' בתוספות מ"מ לא גרע ממסיח לפי תומו שמעלין אותו לתרומה וכדלקמן ונראין הדברים ומיהו ההיא דלקמן אינו אלא לתרומה דרבנן דהא אמרינן בפרק הגוזל אין מסיח לפי תומו כשר אלא לעדות אשה בלבד ופרכינן מהא דלקמן ואוקמינן בתרומה דרבנן וכיון דכן ליכא למיחש בהא דלמא מסקינן מתרומה ליוחסין דלכ"ע מתרומה דרבנן אין מעלין ליוחסין וכדאיתא לקמן:

אבעי' להו מהו לעלות מנשיאות כפים ליוחסין תיבעי למ"ד וכו' הקשו בתוספות מאי קא מבעי' לן דהא כולה מילתא תליא בהעלאה לנשיאת כפים גופא בכמה ואי אמרינן לנשיאות כפים ע"פ עד אחד מנשיאות כפים ליוחסין ותו הא אמרינן תבעי לך למ"ד מעלין מתרומה וכו' הני מילי תרומה בעון מיתה וכו' מאי קאמר הא ודאי אין מעלין לתרומה ע"פ עד אחד אפילו יש בו עון מיתה אין מעלין ממנו ליוחסין ואי מעלין לתרומה ע"פ שנים אפילו אין בו אלא איסור עשה אין מעלין ממנו ליוחסין יש שפירש דהכא קים לן ששורת הדין להעלות לנשיאו' כפים על פי עד אחד דמיירי דמפרסם ולית לי' הנאה במלתא ומינה שאין מעלין ממנה ליוחסין אין מבעי לן אם יש לנו לחוש דטעי ומסקי לי' ליוחסין וכיון דכן נחמיר דזה השתא תיבעי תרי או לא חיישינן להאי ונוקמא אדינ' וליסגי בחד ותיבעי למ"ד מעלין מתרומ' ליוחסין אם יבואו העולם ללמוד מתרומה שמעלין ליוחסין לנשיאת כפים או לא והפירוש הזה היה נכון אלא דלישנא דמהו לעלות לא משמע אלא דדינא ממש מיבעיא לן וכי אמרינן נמי חד אמר מעלין וחד אמר אין מעלין הכי משמע והנכון כמו שפירש ר"ת ז"ל דהכא עיקר (בעינן) [בלאן] אם מעלין לנשיאת כפים עפ"י עד אחד או לא ומינה שמעינן אם (טעמא הוא דאידך ובדידיה תלי') מעלין מנשיאת כפים ליוחסין דהא בהא תליא ונקטינן הא בידו משום דעיקר טעמא הוא דאידך ובדידיה תלי' ומשום דבעינן לומר תבעי למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין והא דאמרינן תיבעי למ"ד מעלין הני מילי תרומה דעון מיתה וכיון דחמירא כולי האי בעי תרי משום הכי מעלין ממנה ליוחסין אבל נשיאת כפים דאיסו' עשה בחד סגי לאפוקי לדידיה ומינה אין מעלין ממנה ליוחסין ותיבעי למ"ד אין מעלין ה"מ תרומה דמתאכלי בצנעא וכיון דכן לא מפקינן מינה ליוחסין והיא נותנת שמעלין ליה ע"פ עד אחד אבל נשיאת כפים דבפרהסיא הא ודאי ראוי להעלות ממנה ליוחסין והא הנותנת שמעלין

ע"פ עד אחד דתבעי תרי סהדי לאפוקי לכהונה עד עמוד הכהן לאורים ותומים שזה אחד מחמשה דברים שחסרו בבית שני כדאיתא במסכת יומא הכא במילתא בעלמא אוקימנא כאדם האומר לחבירו עד שיבא משיח:

שאני הכא דרעי חזקייהו פי' רש"י ז"ל דלא אכלו בקדשים והקשה ר"ת ז"ל דהא איכא למיחש דמסקי לקדשים כיון דמעלין ממנה אפילו ליוחסין לכן פירש ר"ת ז"ל דרעי חזקייהו שאבד כתב היחוס שלהם וכל העולים מרעי' עליהן כדכתיב ויגלו מן הכהונה ועיין בתו' שלנו בד"ה שאני הכא וכו' ויובן לך. וא"ת ואדקאמר לה היכא דלא חזו דרעי חזקייהו. וי"ל דאיהו סבר דהיה לנו למיח' דלדורות ישתכח העוות הזה וישתכח ואתא לאסוקינהו:

דף כה.

ואלא מאי גדול' חזקה פשיט' דמספיק' מפקינן להו מחזקייהו וא"ת ולמ"ד אין מעלין הא ליכא למיחוש למידי וא"כ מאי גדולה חזקה ויש שפי' דהכי קו' דתלמוד' היא דפריך לכ"ע ולא דייק הכא לישנא דאמר ואלא אלא ה"פ בשלמא לדידי לית לי טעמייהו דרעי חזקייהו לדורות הא ודאי לא טעי בהכי אדרבה אלו היו יכולין היו מורידין אותו שהקול היה משתכ' וכיון דכן אע"פ דמדינ' אין מעלי' איכא למיחש שמא יטעו ויעלו אותו ליוחסין אי לאו משום דגדולה חזקה אלא לדידך א"א דריעי חזקייהו לדורות הא ודאי לא טעו בהכי אדרבה אלו היו יכולים היו מורידים מחזקתם וכמו שנעשו בימי עזרא אי לאו דאוקימינהו עזר' בחזקייהו א"כ מאי גדולה חזקה:

וא"א מתרומה דרבנן וכי מסקינן מתרומה ליוחסין הא ודאי לא היה צריך לומר השתא כי מסקי מתרומה ליוחסין אלא דקושטא דמלתא קאמר השתא דגופא הכא ליכא למימר הא דאמרינן לעיל למ"ד מתרומה כיון דאכלו תרומה אתי לאסוקינהו וליכא לאברוחי מתרומה כדלעיל והדין אורחא דתלמודא בדוכתא טובא:

אכילת חלה דאורייתא ולתרומה דאורייתא. פירשו סבירא ליה להאי תנא שאין מעלין מתרומה ליוחסין ומסקינן מתרומה דרבנן לתרומה דאורייתא וא"כ כיון דחלה מדרבנן היא מאי אירי' סורי' אפילו בבל נמי בשלמא אי חלה בזמן הזה דאורייתא משום הכי נקרא סורי' משום דס"ל כיבוש יחיד שמי' כיבוש וחלה דידי' דאורייתא וי"ל דאע"ג דחלה בזמן הזה דרבנן אפילו בארץ מ"מ חמירא חלה דסוריא כיון דאית ליה עיקר מן התורה בזמן שבית המקדש קיים משום דכיבוש יחיד שמי' כיבוש וכן יש לנו לפרש באידך מתני' דבסמוך דקתני חילוק גרנות דבסוריא ואוקימנא דקסבר דתרומה בזמן הזה

דרבנן ואפילו הכי דוקא בא"י חמירא דאית ליה עיקר מן התורה משא"כ בסוריא דקסבר ההוא תנא דכיבוש יחיד לאו שמיה כיבוש וכן פי' רש"י ז"ל:

אף אלכסנדריא של מצרים בראשונה מפני שבתי דינין קבועי' שם פי' והא קמ"ל דאי איכא האי דינא דקבעני' דהכא כד הוה קביעי התם בנשיאת כפים הוה חזק' דאי לא מאי קמ"ל דהאי מאי דהוה היה:

שבע שכבשו ושבע שחלקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו בתרומה. פי' רש"י ז"ל נתחייבו בחלה דכתיב ביה בבואכם ותניא בספרי משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה שבכולן נאמר כי תבואו כי יביאך וכאן נאמר בבואכם ללמוד כיון שנכנסו לה נתחייבו בחלה ולא נתחייבו בתרומה ומעשרו' דכתיב מעש' דגנך תירושך ויצהרך תבואת זרעך המיוחדת לך ועוד שהרי תלה הכתוב במעשר במנין שני השמיטה כדכתי' בשנה השלישי' שנת המעש' ושמיט' לא נאמר עד שנכנסו וחלקו כדאי' בסדר עולם ובמס' ערכי' ע"כ ובפ' בהר סיני אשכח' דמפיק שלא נהגו שמיט' עד שכבשו' וחלקו' דכתיב שדך וכרמך ועד שכבשוה וחלקוה לא הוא שדך וכרמך ואיכא דמפיק דשמיטן נפקא לן מדכתיב ביובל לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה וילפינן שמיטין מיובל מדכתיב וזה דבר השמיטה שמוט בב' שמטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים וכו' והא אתיא שפיר אליבא דר' דדריש הכי בפרק השולח אבל ר' יוסי דהוא תנא בסדר עולם לית ליה דר' כדאיתא בירושלמי בשביעי' ותו דכתב ז"ל בפרק השולח דשמטות קרקע אינו משום יובל שהשדות לבעליהן כדפירש רש"י ז"ל אלא שמיטות עבוד' קרקעות ונשבעין ואע"פ שפרשו הוא הנכון כדפרישית בדוכתא בס"ד ובתוספת כתבו ותרומה ומעשר לא משמטין לפי' אלא מדכתיב ועברת' את הירדן בארץ וכו' והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם ואת תרומת ידכם ומסתמא לא נתחייבו להפרישו אלא כשהוא ראויה להביאו ולא שהיה מופרש ומונח עד לאחר כיבוש וישיבה ואע"פ שבזמן הזה למ"ד קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא מפרישין לאבוד מעתה הדרי שמטות ממעשר שאין נוהגין אלא לאחר כיבוש וחילוק שהרי תלה הכתוב מעשר בשמיטין וכדפירש רש"י ז"ל. יש ספרים דגורסין כתנאי כי תבואו יכול משנכנסו בה שנים או שלשה מרגלים ת"ל בבואכם ואין גירסא זו מכוונת דהא גבי חלה לא כתיב כי תבואו וה"ג לה יכול משנכנסו לה וכו' ת"ל בבואכ' ופי' ז"ל כיון דשוה ביאה זו לגמרי דכתי' בבואכם בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתם מדלא כתיב כי תבואו. וחיוב חלה נמי דהא תניא בכיבוש הארץ קודם כיבוש וחילוק שהיה רובה ביד ישראל מ"מ בעינן

שיהי' כל ישראל או רובם וכו' בארץ כמו שהיא בזמן כיבוש דשיבה וכדאסקינהו עזרא לאו כולהו סליק אע"ג דחלה נהגה מן התורה בזמן כיבוש וחילוק לא נהגה עכשיו כיון שאין רוב ישראל עליה ואפי' מתרומת ומעשרות נוהגות בה מן התורה משום קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא וזו הכתוב הוא נחלה:

דף כה:

בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול פירוש לפי שלא היה שם כהן או שהיה כהן עם הארץ שהגדול בתורה קודם כדאיתא במסכת מגילה וכדאמר רב קרי בכהני אמר לי' בחזקת שהוא כהן שקרא אחריו לוי פירוש דאמרינן בגיטין ואם אין שם כהן נתפרדה חבילה ופירש"י ז"ל שאין לוי קורא כלל ואתי' הא דהכא שפיר. ורשב"ם ז"ל פירש שאין לוי קורא שני אלא שלישי או ראשון או בשאר מקומות לפי מעלתו ולהאי פירוש נמי אתי' שמעתין שפיר אבל יש שפירש נתפרדה חבילה שתקנו חכמים שיהי' לוי קורא שני לעולם אע"פ שאין חשוב כישראל ואין קורא אלא לפי מה שראוי במעלתו וגם אם ראוי ליקרא שני קורא שני ולאותו פירוש יש לדחוק כאן דה"ק שקרא אחריו לוי בחזקת שהוא לוי שהכיר בו שהיה ישראל אחריו חשוב ממנו ובס"ד הארכתי בזה במסכת גיטין ושם כתבתי דעת מורי ז"ל שרשאי לקרו' כהן או לוי בכל מקום שירצה ובלבד שיאמר אע"פ שהוא כהן או אע"פ שהוא לוי ולא חיישינן לנכנסין שלא שמעו דאינהו משאל שאילי ואמרי להו ולפ"ז הא דגרסינן בתוספ' עיר שכולה כהנים שאין יודעים לקרות בתורה אלא הכהן שקורא הכהן ז' פעמים י"ל שזהו מנהגם שלא היה קורין איש בשמו וכדמוכח נמי בשמעתין ולפי מנהגם יכולין לקרא כהן אחר כהן כשאמרו לכל אח' אע"פ שהוא כהן וכן היה עושה ז"ל כשהיה שם שני כהנים חתנים וכן היה נוהג בעצמו לקרא בתורה ג' או בשאר מקומות והש"צ קורא אע"פ שהוא לוי:

ואם אין שם גורן בטלה כהונה פירוש במקום שאין ב"ד שאין נשיאת כפים חזקה בעיירות שאין חילוק מתנות חזקה אם אין שם גורן בטלה כהונה:

שמעת מיניה מילי דבר נפחא ולא אמרי' לי' משמי'. פירוש שאלו אמר משמי' הייתי מקבלו ולא הייתי עושה טענה בדב' ור"א בר שילא אמר משמי' דר"מ משום שהיה תלמידו מובהק לא היה צריך לכך שהכל יודעים שהיה תלמידו של ר' יוחנן וכדאמרינן ביבמות יהושע היה יושב ודורש והכל יודעים שהיה תורתו של משה ושמעינן משמעתין שאין לקרוא לאדם בתורת כהן או בתורת לוי עד שיהא מביא ראיה שאלו היה נאמן בלא ראיה היאך מעלין חזקה זו להאכילו בתרומה כפירוש רש"י ז"ל אלא ודאי כדאמרינן

ומיהו מסתברא דבעד אחד סגי ליה דומיא דתרומה דכשם שאין מעלין מתרומה לייחסין כך אין מעלין בזה ובנשיאת כפים הוא דאפלגו אבל בהא כ"ע מודו:

דתניא הרי שבא ואמר בני זה כהן הוא נאמן הוא להאכילו בתרומה ואין נאמן להשיאו אשה פי' רש"י ז"ל להשיאו אשה שמא ממזר או נתין הוא ולא נהירא שכל ישראל בחזקת כשרים לענין פסולי קהל אלא שהנכון כדפירש ר"ת ז"ל דלענין יוחסין קאמר להשיאו אשה בבדיקה וכדכתבינן לעיל:

אמר לו ר' חייא אם אתה מאמינו לאכול בתרומה וכו' פירש רש"י ז"ל שיש בידו ליתן תרומה והקשו שהרי אין בידו לחלוק לו תרומה בבית הגרנות ועכשיו מחלקין ומפקינן משאר כהנים ועוד דהניחו בעודו עמו אבל אי הוא אז הולך למדינת הים מאי איכא למימר ומאי מגו איכא ויש דוחין בזו דכיון דהוחזק עכשיו בעוד שזה נאמן עליו במגו הא הוחזק לעולם ומיהו אכתי קשה אידך דשמעתין נמי קשה לן טובא האיך אמר ליה רב לר' חייא אם אתה מאמינו להאכילו בתרומה האמינו להשיאו אשה וכי לא היה יודע ר' חייא דלתרומה סגי בחד וליוחסין בעינן ב' דא"ל רב חייא כר"י ס"ל דמעלין מתרומה ליוחסין הא ליתא דהיכא שביק רבנן ואמר כר"י ועוד אי כר"י וארבנן פליג איהו ור' הוה ליה לפרושי ועוד דבסמוך מוכח משום קורבה פסיל ליה ר' חייא כדפרכינן:

ורב חייא מ"ש (אב) [בן] דלא אב קרוב הוא וכו' דאלמא בעד אחד דעלמא מודה ר' חייא דסגי לתרומה והדר' קושיא לדוכתיה ויש מתרצין דרב חייא ה"ק ליה כיון שאתה מאמינו אע"פ שהוא קרוב אין אתה בא בזה מדין עדות אלא משום דסבירא לן דרחמנ' הימנוה דכתיב כי יכיר יכירנו לאחרים כשם שנאמן הוא לומר ממזר אני כך נאמן לומר שהוא כהן וא"כ אף להשיאו יש לך להאמינו מטעם זה ומהדר ליה משום מגו הוא דמהימן משום שבידו להאכילו בתרומה תו (קמ"ל) [ק"ל] אשמעתין בהא דתניא בפרק עשרה יוחסין אשה נשאתי במדינת הים ואלו בניה אין צריכין להביא ראייה על הבנים ואוקימנא בכרוכין אחרי' וכדאמרי' עלה ואמר ר"י ל"ש אלא בקדשי גבול אבל ליוחסין לא וש"מ דאפי' להאכילו בתרומה צריך ראייה על האשה וגם על הבנים כשאין כרוכין אחרי' ויש דוחק דריש לקיש כרבי חייא סבירא ליה והא דרבי יוחנן והתם אפילו ליוחסין דאי לתרומה אף כשאין כרוכין הוא נאמן וסבר לה כרבי יוחנן ויש דוחק עוד דההיא ודאי פליגי אדרבי ומיהו רבי תנא הוא ופליג והרבה פנים אחרים נאמרו בתירוץ קושיא זו אבל הנכון מה שפירש רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בשמעתין ליישב כל מה שהיה קושיא דסוגיא דהכא כשלא נודע לנו עד עכשיו שהוא בנו וכדקתני בני זה וכהן הוא ואלו היה רוצה היה שותק מלומר שהוא בנו והיה אומר כהן הוא מעלי' הלכך כשאומר בני זה

וכהן הוא יש להאמינו כי הפה שאסר הוא הפה שהתיר על זה אמר רבי נאמן הוא לבדו להאכילו בתרומה ואינו נאמן ליוחסין אפילו כשיש אחד עמו להצטרף מן השוק ואמר ר"ח אם אתה מאמינו להאכילו בתרומה לבדה למה אין אתה מאמינו ליוחסין וא"ל רבי אני מאמינו להאכילו בתרומה מפני שבידו להאכילו בתרומה ושיחלקו לו בגורן אלו לא אמר שהוא בנו ואיני מאמינו ליוחסין לפי שאין בידו להשיאו אשה לבדו כלומר לענין יוחסין כיון דבעינן ב' עדים אלמא עדות גמורה בעינן ואין תורת עדים משום מגו וכדאמרינן בפרק בתרא אטו משה ואהרן משום דלא מהימנא גזירת הכתוב הלכך אף בצירוף אחר עמו אינו נאמן אע"ג דאיכא האי מגו דרחמנא פסלי' אבל לענין תרומה שהאמינו תורה עד אחד אין זו מדין עדות ממש אלא מדין תורה וכשם שהאמינו המסיח לפי תומו הלכך שייך ביה מגו והשתא ל"ק סוגיא דבפרק י' יוחסין דהתם קודם לכן היו מחזיקים בו שהם בניו ואין לו מגו כדקתני זו האשה ואלו בניה ואלו בניהם לא קתני דהא מקמי הכי ידעינן שהם בניו ולפיכך אינו נאמן עליהם וצריך להביא ראיה עליהם אחר שנולדו בכאן ולא הוחזקו בכשירות אצלינו שאלו במי שנותן כאן ואין עליה קול שהיא גרושה או חלוצה לית לן למיחש למידי ולפי' יש ראייה בירושלמי דגרסינן התם חד בר נש אתא לגבי רבי ואמר ליה זה בני וכהן הוא אמר לו בנך הוא אלא שאינו כהן אמרלו רב חייא אם מאמינו אתה שהוא בנו מאמינו תאמינו אתה שהוא כהן אם אי אתה שהוא כהן אל תאמינו שהוא בנו ויעשה בה חוק עדות ויהיה נאמן עליו כלומר שנאמין את אב משום מגו דהא כי בעי אמר רחוק אני ויהיה נאמן אמר לו בנו הוא אלא שהוא בן גרושה או בן חלוצה כלומר כיון שאמר שהוא בנו שוב אינו נאמן במגו עליו וזה מוכח בפ' זה אלא בירושלמי הפכו' הסברות דברי דגמרין רבי לר"ח ור"ח לרבי:

דף כו.

והטבילן מפני שסתם תינוקות מטפחין באשפות ושרצים מצוים שם. פי' נפקא לן מרבנן ז"ל מהא דאמרינן גבי תינוק שנמצא בצד עיסה ודבק בה רבי מטהר וחכמים מטמאין שדרך תינוק לטפח ופירש רבינו ז"ל עליה במס' נדה ובמס' חולין וקידושין שדרך תינוק לטפח בשרצים וכבר דחו פירוש זה בתוס' דהתם שדרכן לטפח עיסה קאמר וסתם תינוק הוא טמא מפני שהנשים נדות מגפפות אותן כדקאמר במשניות: והעלוהו לכהונה פי' להאכילו בתרומה דרבנן כדאית' בפ' הגוזל כדכתיב' לעיל התרומה לכהן ומעשר א' ללוי:

דברי ר"ע ור"א אומר וכו' פרשתיה ביבמות דבדיני דאורייתא פליגי וטעמא דר"א משום שהרבה מקומות קראום לכהנים לוים ולאו כדפי' רש"י ז"ל דלר"א משום קנס דעזרא אמר ליה כיון דאמר בסמוך בתר דקנסינהו עזרא מכלל דהשתא סבירא לן דבדינא דאורייתא פליגי ולא הוסיף עזרא אלא שיהיה לכהן ולא ללוי:

בתר דקנסינהו עזרא מה שפירוש ר"א קנסינהו שלא יתנו אלא לכהן ולר"ע קנסוהו שיתן בין לכהן ובין ללוי ולא נהירא דהא אמרינן ביבמות בההיא גזרו דהוה ליה לר"א בן עזריה דהוא יהיב מינה מעשר ראשון לכהנים והדרא ליה ר"ע פתחא לבית הקברות דאלמא דלא ללוי ולא לכהן אף דבתר דקנסו עזרא ואי רע"ק קניס דליתנו לכהן ולא ללוי אמאי אהדר להו פתחא לבית הקברות ועוד דבסמוך משנינן אמר רב רב חסדא הכא במאי עסקינן כגון דמוחזק לן ומדלא אמר אלא אמר רב חסדא מכלל דאכתי ס"ל דמתניתן כר"א ואמאי הא אמר בתר דקנסינהו עזרא מודה ר"ע אם כן למה לא אמרינן נמי לעולם ר"ע דבין לכהן ובין ללוי א"כ שפיר אתיא ההיא דר"ע דלוי ודאי לא הוה מאי איכא למימר בן גרושה וכו' אלא ודאי לר"ע ללוי ולא לכהן וכן בכאן דבשלמא לר"א כיון דמדינא דאורייתא בין לכהן ובין ללוי אפשר לא קניס אלא לכהן דוקא אבל לר"ע כיון דמדאורייתא ללוי דוקא והכהנים כזרים הם בזה היכי מתקן דליתביה לכהנים שהם זרים הא ודאי לא שייך למעבד הכי אפילו למ"ד מעשר ראשון מותר לזרים וכ"ש למ"ד אסור לזרים ואע"ג דהפקר ב"ד הפקר מ"מ אין לעשות כך דרך קביעות להפוך דין תורה וכי קניס נמי ר"ע במידי אחריני קנסוהו והא דתניא מעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה אר"ג מעשר ראשון שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכ' לו ההיא כר"ע היא בתר דקנסוהו עזרא הוה ורבי יהושע לא היה מן השוערים כדאיתא התם ואלו לר"א מעשר לכהן ולא ללוי היה ומיהו ההיא שפיר אתיא כר"ע אפי' למ"ד דלר"ע נמי קנסינהו עזרא לתת בין לכהן ובין ללוי ולא כדברי מי שהיה כדאמרי' הכא בתר דקנסינהו עזרא אף כר"ע אמרי' דקנסינהו לכהן ולא ללוי ולא מחוור כלל דלא דייק לישנא דאמרי' ממאי דאקמינהו מתניתן כר"א וסבירא נמי לא מוכחא דקנסינן לרבי עקיבא כולי האי ותו דא"כ מתניתן דר"ג וזקנים כמאן לא כר' עקיבא ולא כר"א ודוחק לומר דלוקמינהו כדעת ג' החולק עם אחיו בנכסי אביו בב"ד אינו חזקה פי' רש"י ז"ל כגון שיצא עליו קול שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין חזקה זו משבחת עליו הקול ההוא וכן פירש הרמב"ם ז"ל. ויש לפרש עוד דאפי' בלא יצא קול אלא שאביו היה לו בנים כשרים והלך למדינת הים ובא עמו בן זה צריך להביא ראייה עליו כדאיתא בפרק עשרה יוחסין שזה לא הוחזק לנו בכהונה אלא שיביא עדים שחלק עם אחיו בנכסי אביו מהו דתימא מדהך לאכילה

הא נמי לאכילה פירש מדלא אמרו ליה טול אתה חולין ואנו תרומה כדי שלא לזלזל התרומה מרשותו קמ"ל דהנך לאכילה והאי לזבוני לכהנים בדמי התרומה כי שמא היו חלקם רב ולא יוכלו להחליף עמו לחלקו בחולין שלהם:

רשב"ג היינו ת"ק ורש"י ז"ל היינו ר"ח ושתי הגרסאות עולות בקנה אחד דכי פרכינן היינו ת"ק משום ר"א אמרינן משום דהוי ת"ק דרשב"ג דאלו ת"ק דמתניתן ליכא למימר דלמא פליגי בחייש לגומלין דתנא לא חייש כדקתני לה בהדיא ורבי שמעון בן גמליאל דהיינו דחייש כדקתני ע"פ עד אחד ולא שיהיה שנים שיעידו זה על זה דת"ק סבר עד אחד ורשב"ג סבר ערעורי תרי פירוש דסתם תנא בחדא מלתא לטפויי קאתי ואלו ר"א אמר אימתי במקום שיש עוררין ואפלו חד אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה ועביד תלמודא דקרי לעד אחד עוררין או עסוקי' בלשון רבים: הא אמר רבי יוחנן דברי הכל אין ערעור פחות משנים לא אשכחן עיקרא בהא דרבי יוחנן היכי אתמר דבכל דוכתא אמרינן ליה בהאי לישנא. אבל בירושלמי פירש דהא דא מתני' דהכא אומרת כלומר דכולי תנאי דהכא מודו דאין ערעור פחות משנים ובהא מתרצה האי דמקשו רבנן ז"ל דהא אמר בפרק עשרה יוחסין דהא כר"י ס"ל דאית ליה חזקה דאבהתא ודלמא מתניתן בדלית ליה חזקה דאבהתא ולפי מה שפירש בירושלמי אין לומר כך דהא רבי יוחנן על הא מתניתן אמרה ומיהו בר מהכא ל"ק לן דר"ג לאו דלית ליה חזק' דאבהתיה אמרה דא"כ האיך מעלין אותו ע"פ עד אחד כיון שיש שיעורר עליו עד אחד בהכחשה אינו כלום הלכך ע"כ השתא בדאית ליה חזקה דאבהתי שמעינן ליה והא דאמרינן בסמוך אלא הכא במאי עסקינן בדמוחזק לן אבוה דהאי כהן הוה לאו מלתא לא למימרא דעקרא לא סבירא לן אלא כיון דלעבוד אוקימתא חדתי אמרי' לה כו' כדאיתא מריש ועד סוף:

ונפקא עליה קלא דבן גרושה או בן חלולה יש שפירש דקול המוחזק בב"ד הוא משום הכי חשו לקול ההוא ואחתינתו ורש"י ז"ל פירש קול בעלמא וכן פירשו בתוספות דקלא האי לא אתחזק בבי דינא לאו קלא הוא אלא לומר שהיו חוששין לו והיינו כי אתא עד אחד ואמר כהן הוא מסקינן ליה ולא חיישינן לזילותא משום דחששה בעלמא הוא דקול לאו דעוררין הוא אלא דלא איתחזק הוא שעה אחת בכהן כשר מן הרח' יצא הוא ושוברו עמו ולפיכך חששו לו והינו דנקט במוחזק לן באבוה כהן ולא נקט במוחזק לן ביה שהוא כהן:

ואתא עד אחד ואסקינהו. פי' דטפי עדיף עד אחד וחזקת אביו מן הקול א' רשב"ג סבר אנן אחתיני' ליה ולזילותא דבי דינא שהורידים שני פעמים וכו' והקשו עליו דבפרק ח"ה אמרי' גבי זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אמרינן אייתי סהדי דאבהתי' הוא

ואחתינהו הדר אמר רב נחמן אנן אחתיני' אנן אסקינן ולזילותא דבי דינא לא חיישינן ופרכינן עצה מהא דתניא והא ההם לא אחתינהו אלא חדא זימנא לכך הנכון הוא דזילותא דבי דינא הוא שסותרין דינא על הספק ובלא ראיה מבוררת דכל תרי ותרי אין הדבר ברור לגמרי אבל ההיא דמעקרא דאחתי' והדר אסקי' ע"פ עד אחד ליתא זילותא כדפרישית וכן פירש הרמב"ם ז"ל:

דף כו:

ורשב"ג סבר אנן אסקינן ואנן אחתינן וזילותא דבי דינא לא חיישינן והקשה רש"י ז"ל היכא מסקינן לי' תרי ותרי נינהו ותירץ אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתא קמייתא ואסקינהו ע"פ עד אחד שהיה נאמן דהא אכתי אין עוררין הוא והקשו עליו בתוס' שכיון שאותו העד כבר הוכחש עכשיו אין חזקתו כלום דכיון דאוקי תרי לבהדי תרי דכולהו מהכא ובעיא חזקה אחריתי בר מההיא ועוד היכי פרכי' א"ה אפילו תרי ותרי נינהו נמי דא"כ הרי לית להו חזקה על פום סהדי קמא וליכא למיחש דלוקמא בהוא עדים הלכך אפילו באו השנים והודיעוהו מתחלה והעלוהו על פיו כיון ששניהם אחרים באו והכחישם אוקי תרי לבהדי תרי הא ודאי בטלה חזקה דסהדי קמאי דאל"כ נמצאת מאמין את האחד ומיהו אוקי תרי לבהדי תרי דאמרינן וכו' והכי משמע מההיא דחזקת הבתים דמייתינן לעיל וא"כ כדברי רש"י ז"ל היכי מסקי' ליה נימא ארעא היכא דקאי תיקום דהא אתחזק אפומיה דקמאי דהימנוה מההיא שעתא דלא הוה עלייהו ערער ואע"פ שיש לדחות בזה דהות ארעא בחזקתיה מעיקרא ומיהו בר מההיא טעמא דמסתבר מוכח הוא דחזקה הבאה מכח עדות לא עדיפא מעדות וכיון דבטלה עדות בטלה חזקה וטעמא דשמעתין כדפירש רש"י ז"ל דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה דאבהתיה כבר פירש רש"י ז"ל שאין אומרים כן אלא לענין תרומה דרבנן אבל לא לתרומה דאורייתא שהיה בחזקת כשר ומסתמא לא עביד איסורא דנסיב גרושה או חלוצה ועובדא דינאי מלכא בקידושין בפרק האומר דלא אמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה דאבהתיה כבר פירש"י ז"ל שאין אומרים כן אלא לתרומה דרבנן אבל לא לתרומה דאורייתא וכ"ש לעבודה והאי דינאי מלכא דעבודה היה וטעמים אחרים כתבנו שם בס"ד:

אי הכי אפי' תרי ותרי נמי פי' דכ"ע אצטרפו לעדות ובזילותא דבי דינא פליגי אמאי פליגי בדאתו סהדי דמכשירי ליה במפוזרין דהא ע"כ מתניתן בהכי מיירי כדקתני במעלין לכהונה ע"פ עד אחד כלומר שבאו עדים אחד אחד ולמה ליה לתנא למתני הכי

לתנייהו לפלוגתייהו כי אתו תרי ותרי וכ"ת דהיא גופא קמ"ל דמצטרפין לעדות הא הוה למתנייהו בהדיא אלא ודאי במצטרפין לעדות קמפלגי ובפלוגתא דר"נ ורבנן הא לאו הכי ע"כ דזילותא דבי דינא לא חיישי' וכבר איפסיק הלכתא כר' יוחנן וכיון דכן קי"ל כרשב"ג וכההיא אוקימתא דרב אשי:

מתניתן האשה שנחבשה בידי נכרים ע"י ממון מותרת לבעלה דמשום הפסד ממון אין מפקירין אותה ע"י נפשות אסורה לבעלה מתוך שנוהגין בה מנהג הפקר שמא נתרצית להם באחת מביאותיה ופירש סיפא אסורה לבעלה ישראל ומיהו אף לפירוש זה רישא דקתני מותרת לבעלה אף לבעלה כהן קאמר כיון דע"י ממון הוא ואין מפקירין אותה אבל היא אינה נבעלת להם כלל והם אינם אונסים אותה וליכא לפרושי דרישא דוקא ישראל מותרת דאין מפקירין אותה כדי שתהא נבעלת לרצון אבל באשת כהן אסורה הא ליכא למימר כלל חדא דעלה קתני לא שנו אלא שיד ישראל תקיפי על עובדי כוכבים אבל כשיד עובדי כוכבים תקיפא על עצמן אסור' ואם איתא דרישא דוקא לבעלה ישראל הוא דשרי' לה א"כ דכי אתינן לומר שיד ישראל תקיפא אסורה דאסורה לבעלה ישראל קאמר והא לא אפשיטא אדאתא לסיוע בלישנא בתרא מההיא דאשקלון וההיא לענין כהונה דאסורה כדקתני וריחקוה בני משפחתה ועוד בפרק קמא דע"ז מוכח דרישא דמתני' בחזקת שלא נבעלה כלל משנינן ליה דרמינן התם מתניתן דקתני אין מעמידין בהמה בפונדקאות של נכרים מפני שחשודין על הרביעה ותנו לוקחין מהן בהמה לקרבן ואין חוששין משום רובע ולא משום נרבע ומשנינן הא לכתחלה והא בדיעבד כלומר בדיעבד לא חיישינן לרביעה כלל ואמר ומנא תימר' דשני לן בין לכתחילה ובין בדיעבד דתנן לא תתיחד אשה עמהם ורמינהו אשה שנחבשה בידי נכרים ע"י ממון מותרת לבעלה ע"י נפשות אסורה לבעלה וזו ראיה ברורה דרישא דמתני' אפילו לכהונה מותרת ואף לשון רש"י יש לפרש כן ומיהו במאי דפירוש רש"י מורי ז"ל בסיפא אסורה לבעלה ישראל שמא מתוך שהנהיגו מנהג הפקר נתרצת באחת מביאותיה ובתוס' הקשו על זה הטעם דא"כ השבויה תהא אסורה לבעלה דשביוה כולהו איתנהו ביה ונוהגין בה מנהג הפקר ואלו אנו שרינן לה אפי' יד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן וכדתנן אם תשתבאי תפרקין ואותבינן ליך לאינתי ותו אנשי דגנובי גנב דאמר בתלמודא דאע"ג דמטינן להו נהמא ומטינן להו גירי ביד שרואין דמחמת יראה הוא דעבדין ולא חיישינן להו לרצון עד שבקינן ואזלין בהדייהו דאלמא חזקה דבנות ישראל אינה נבעלת ברצון ועוד השיבו מאסתר המלכה שנתן אחשורוש כתר מלכות בראשה ונהגו בה מנהג הפקר ולא חיישינן שמא התרצה לו באחד מביאותיה ולא אסרוה על מרדכי כדאיתא אגדה דמגילה על מה

שכתוב כאשר היתה באמנה אתו ואע"ג דאסתר המלכה היתה צדקת מ"מ אם איתא דבאידך חיישינן לרצויי ע"י הפקר בעילות הרבה להאי ודאי הוה ליה למרדכי הצדיק למיחוש מתוך שהמליכוה תחת ושתי. בתוספתא נתנו טעם אחר בדבר כיון דע"י נפשות הם נמי נחשבות וידעינן דאזל' לקטל' ממש כל אשר לאיש יתן בעד נפשו והן מפקירים עצמם מאיליהם ונבעלת ברצון כדי שלא יהרגם ולא דמיא להא דאסתר המלכה כלל ומתניתן מלתא פסיקתא קתני דרישא מותרת אפילו לבעלה כהן ואין חוששין שנבעלה כלל וסיפא אסורה אפי' לבעלה ישראל ובתלמוד' אמרינן על רישא לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים אבל כשיד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן אסורה לבעלה כהן ובדין הוא דברישא כיון דאפי' לכהן שרי אלא הוי ליה למיתני מותרת לבעלה דהא לכולי כהנים נמי הוא דשריאדבכל פסולי כהונה ליכא למנקט לבעלה אלא איידי דתני סיפא לבעלה משום אשת איש נקט רישא נמי לבעלה ורבי' ז"ל אומר בשם רבו רבינו הגדול ז"ל דכולה מתניתן באשת כהן דוקא בין רישא ובין סיפא אלא באשת ישראל אפילו ע"י נפשות מותרת לבעלה דלעולם חזקה היא שאין א"א נבעלת ברצון וכל מה דעבדה אונס הוא דעבד' וכדאמרינן בנשי דגנובי גנבה והא דקתני לבעלה ולא קתני אסורה סתם אי נמי פסולי לכהונה רבותא אשמועינן דאפי' מבעלה כהן מפקיע לה ואגב סיפא נקט רישא נמי לבעלה כדפרישנא והשתא אתיא מתני' בפסולי כהונה דומיא דכולא פירקין וכי קתני סתמ' האשה שנחבשה אדלעיל קאי דמיירי בשבוייה כהנתי':

גמרא לא שנו שידו וכו'. אם אי אתה מאמינו שהיא טהורה פירוש כגון שלא היה עדים כשרים אל תאמינו שהורהנה דהא ודאי לענין שבויה בעינן שני עדים כשרים ובטהורה נאמן אפילו עבד ואפילו שפחה חוץ משפחתה. והאי אשקלון כיד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן פירש רש"י ז"ל דאשקלון שהיה בא"י כדאיתא בספר יהושע וכדתנן בפ"ק דגיטין:

הורהנה פירוש שהורהנה אצלם שאם לא יפדוה ליום ידוע שתהא מוחלקת להם וכדאמרינן בפרק כל שעה וכגון שהורהנה אצלה:

דף כז.

הורהנה אין נחבשה לא פירש רש"י ז"ל הורהנה דמדעת נתמשכנה וכיון שהגיע זמן ולא נפדית הרי היא של נכרים בדיניהם ומשום הכי בעינן עדים שלא נסתרה אבל נחבשה דאינה נחלטת להם לא בעינן עדים והואיל וע"י ממון פירוש לפי' דקס"ד השתא דלהכי טרח למיתנייהו הורהנה לאשמעינן האי הפרשה וליכא הפרשה בין הורהנה ונחבשה

אלא כשהגיע זמן ולא פדאה חמירא מנחבשה ויפה כיון ז"ל. היכי דמי ע"י נפשות אמר רב כגון נשי דגנבי שבעליהם נתלין ודרך המושל להפקיר נשיהם ובניהם:

ולוי אמר כגון אשתו שבן דונאי ורוצח היה ואלעזר שמו כדאיתא בפרק עגלה ערופה אבל נשי דגנבי ממון לא מפקיר ואיכא למידק דהא בפרק קמא דע"ז איכא חד לישנא דמשמע דסברי להו דכל שנתיחדה עם הכותי במקום דליכא הפסד ממון אסורה לבעלה כהן אפילו בדיעבד וא"כ אמאי שריא הכא בנשי דגנבי ואפי' באשתו של בן דונאי שלא נגמר דינו להריגה מי עדיפא מההיא דליכא חבישה ולא שום הורהנה ואסורה לבעלה מיהת בשלמא לפירוש רש"י ז"ל ל"פ דכולה סיפא באשת איש מיירי וי"ל כל שנתייחד מדעת עצמה עם הכותי אית לן למיחוש טפי דאלו בנחבשה ע"י מושל מרת' מפני המושל שהיא צווחת למושל ואימת מושל חמירא להו מהפסד ממון:

ואמר חזקי' והוא שנגמר דינו להריגה ור' יוחנן אמר אע"פ שלא נגמר דינו להריגה יש שפירש דר"י וחזקיה על מתניתן אמרוה ומיהו חזקיה סבר כרב דמוקי מתניתן בנשי דגנבי ולהכי בעי נגמר דינו להריגה ור"י סבר כלוי ולהכי לא בעי נגמר דינו להריגה דא"כ הוי להו למימר דהוי בפלוגתא לכך יש לפרש דלכ"ע פליגי דחזקיה סבר דאפילו באשתו של בן דונאי מרתת מפני אימת מושל עד שיהא נגמר דינו להריגה ור"י אמר אפילו למאן דמפרש מתניתן בנשי דגנבי כיון דמפקרא מושל נשיהם להכי לא בעינן נגמר דינו והלכתא כרב וחזקיה ורבי יוחנן הלכה כחזקיהו דרביה דרבי יוחנן הוה:

מתני' עיר שכבשוה כרכום כל כהנות הנמצאות בתוכה פסולות פי' כהנות לאו דוקא נשי כהנים ה"ה דכולי נשי דעלמא פסולות לכהונה ולרבותא נקט נשי דכהני דאפ"ה מפקינן ליה כדפרישית לעיל:

אם יש להם עדים ואפילו עבד ואפילו שפחה ויש שפירש דוקא עבד ושפחה דליכא אלא פסולי יוחסין לעדות אבל גזלן וכיוצא בו פסולים לעדות זו כשם שפסולים לעדות אשה שמת בעלה כיון דשרינן להו בהוראה אחד בנשאל עליו ועל חבירו ביחד דהוי כבת אחת דמי:

הכי השתא דהתם ודאי איכא טומאה בחד מיניה הכא מי יימר דאטמי והא לישנא מוכח דבקושטא אמרינן הכי ולא בדרך יחוס וא"כ פשיטא ליה בעיא דהא אפילו אינה מחזקת אלא אחד מצלת על כולן דבשבוי' הקילו דהשתא אתי שפיר בעיא דרב אשי דבסמוך עבדי לה תלמודא כמגו במקום עדים והיינו ודאי משום דאין מחזקת אלא א' דמכספת לה שהיא לבדה נחבאו' שם דאי במחזקת מיעוטם של מיעוטם הא לא כסיפא לומר שנחבאת והכי מדמו לה למגו במקום עדים וש"מ שאלו אמרה נחבאתי מהימנא או

דלמא לא אמרי' מה לי לשקר כי האי דטענה נחבאתי אינה ברורה כל כך והיינו דאמרי' מה לי לשקר במקום עדים לא אמרי' ואע"ג דלא דמי ליה מ"מ קס"ד כיון שהוא סבירא לי' דריעי טענותא לומר לפני בית דין שנחבאתי הא' לבדה אע"פ ששורת הדין שהיא נאמנת בכך מ"מ אין לנו לומר בזה מה לי לשקר דאיהי סברה דאי אמרה נחבאתי לא מהימן ואין לנו לומר מגו אלא כשהיה יכול לטעון טענה אחרת שהאמינהו ב"ד ושיהיה נראות לב"ד לטעון ההיא היתה ברורה לו:

דף כז:

מ"ש מההיא מעשה וכו' וההוא עובדא דנהר פקוד כבר פרשנו לה בפרק המפקיד ובפרק חזקת הבתים בס"ד דכל היכא דהוה מגו במקום עדים מ"מ אפילו רבא מודה שאין אדם נאמן בשופי מגו במקום עדים אבל הכא לא היו יודעים העדים ממש כנגדו אלא שעל הרוב שכיחא תמן מים וכיון דכן סבר אביי הא הות במקום עדים ורבא סבר כיון דזימנין ליכא מגו אע"ג דמיעוטא שפיר עבדא לה מגו אי נמי דהכא מתרצה לה דבורה משום מגו דהכי קאמר לא הוה תמן מים דלאותבינהו תמן חמרא. התם בזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי ואייתי סהדי דאבהתי' היא ואייתי האי סהדי דאכלה שני חזקה דאמר רבא מה לי לשקר במקום עדים וטעמא דרבא איבעית אימא אינך זבינתי ואכלה שני חזקה ואמר ליה אביי לרבא מה לי לשקר במקום עדם וטעמא דרבא משום דכיון דאית ליה מגו מתרצינן טעותיה דבעי לומר של אבותי שלקחו מאבותיך א"נ דסמיכי עלי בדאבהתי ואביי ורבא דלית לתרוצי לישנא כלל אחר שבאו עדי' כנגד הרגלה שבטעותו והלכתא כוותיה ולא תתייחד. מתני' איתא במס' גיטין גבי שכיב מרע שנתן גט לאשתו במעכשיו אם מתי דקתני סיפא לא תתייחד עמו אלא בפני עדים. ופרש"י ז"ל טעמא משום דלא הוי גט ישן דק"ל כב"ה דאמרינן שלא תתייחד עמו מאחר שכתבו ליה וטעמא שלא יהא גיטה קודם לבנה והקשו בתוספות והא הכא ליכא גזירה דגט ישן הוא לפי שנתייחד עמה קודם שנתן לה והיא אינה מגורשת אלא מנתינתה ואילך ואם נתעברה בנתיים דאמר היום או מחר דגיטה קודם לבנה כסבורים שנהנם לה ביום שנכתב ונחתם אבל שכבר נתנה לה ואם ימות הוא מגורשת בשעת נתינה כי נתעברה אח"כ ויאמר גיטה קודם לבנה קושטא קאמרו ואם לא ימות הרי אינה מגורשת כלל והא ל"ק כלל דהא אוקימנא מתני' דהתם באומר מעתה שאני בעולם שאין דעתו לגרשה אלא שעה אחת קודם למיתתו כדי שיהיה גט מחיים ולא תפול לפני יבם וכיון שכך הרי זה כמתייחד בין

כתיבה לכתיבה. ובתוספות פירשו טעמא דלא תתייחד משום יחוד של פנויה אי נמי שמא יבעול לשם קדושין וצריכא גט אחר ולא נהירא וכדפרישית בדוכתא בס"ד:

התם דשתיקתה מתירתה לא מהימנא. פירוש דהתם אינה צריכה צריכה להעיד בב"ד שלא נבעלה אלא כשתאמר אני הייתי עמה הלכך לא מהימנא אבל הכי שתיקתה אוסרתה כי צריכא להעיד בב"ד שלא נבעלה ופרכינן השתא נמי אתיא ומשקרא להעיד בב"ד שלא נבעלה כדי לחפות עליה. ומהדרינן תרתי לא עבדי פירש רש"י ז"ל תרתי לא עבדי חדא למשתקי בקלקולא ועוד דתיתי ומשקרא. ואיכא למידק דלא תרתי הוי דהא כי שתקא לא עבדי ולא מידי כי שתיקתה אוסרתה ר"מ תרתי לאו בההיא בחדא עובדא אמרי' אלא לומר אע"ג דעבדי שתיקתה כי התם למשריה לא עבדה הא דהכא לאסהוד' בשיקר' ועוד י"ל דהכא נמי אלו אמרי' חבירתה טהורה אני וזו יודעת ושותקת היינו סבורים לומר דמהימנא דשתיקותא כעדות להכי ס"ל דאפילו בהא לא מהימנא דלמא מאהבה או מיראה שתקה אבל שאלנוה ותעיד בפירוש שהיא טהורה נאמנת דהשתא ודאי תרתי לא עבדית למשתק בקלקולא ולהעיד:

שפיר קאמר לך ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו פירש רש"י ז"ל פירש קאמר לך שאינו מכירך לפי שיצא בלא חתימת זקן יבא בחתימת זקן ע"כ ונראה מדבריהם אלו דהאח זה בא לכאן כבר וראהו מרי בר איסק אלא שאינו מכירו אם הוא זה אם לאו להכי דייק לישנא דסוגיין דאתינא עלה לישנא דהאי קרא ויכר וגו' ואיכא למידק דהתם בפרק המפקיד דאמר להו למפלג בשבחא דמשבח ואמר להו לא יהיבנא לך דאמרי לך דשפיר קאמר ולא יהיב ליה ואף על גב דאמרינן דשביחי גדולים את הנכסים השביחו דהתם הוא דידע דמחיל אבל הכא מי ידע דמחיל ופירש רש"י ז"ל מי ידע דאית ליה אחא וי"ל כי ע"י שהיה זמן גדול שהלך מכאן ולא שמענוהו ממנו סבר שהיה מת או אולי מיירי בשמע בו שמת ויש מקשים אכתי למה ליה לרב חסדא למייתי מהאי קרא ומשום שהלך בלא חתימת זקן תיפוק ליה דאפילו הלך בחתימת זקן כיון דאמר שאינו מכירו עליו להביא ראיה שהוא אחיו וכדאיתא בפרק יש נוחלין ומתרצין אין הכי נמי אלא לפי שזה צועק שזה היה רמאי והיה טוען טענות רמאות שאינו אחרי שכבר ראוהו בודאי אלא הניחו בחתימת זקן לא היה נאמן לומר אני מכירך ויש לו לטעון בבריא שאינו אחיו כיון שהוא ראוהו אותו כבר בחתימת זקן אנן סהדי שיש לו להכירו ושיקרא טעין והא דתנן התם שאם אמר אין אני יודע עליו להביא ראיה התם אמר אין אנו יודעים שלא ראינוך מעולם או אין אנו יודעין אם ראינוך אם לאו אבל השתא שהניחו בלא חתימת זקן הרי הוא נאמן לומר שאינו מכירך כדכתיב ויכר יוסף את אחיו:

הכי גרסי' זיל איתנהו כלומר הכא עדים הללו שזה אומר דמסתפי מינך והכי מוכח מהא דאמר ליה השתא נמי אתי ומשקרי ומהדרי' תרתי לא עבדי אלמא אותן העדים עצמם אמרו לו שיביאם וכן בדין שאם אתה אומר מחייבהו להביא עדים שאינו אחיו זה דבר רחוק הוא ועוד דא"כ לא שבקת חיי לכולהו עלמא שאם יתבועי תביעה על פה ויאמר התובע שיש לו עדים ומסתפי מיניה שנחייב לזה להביא עדים שהוא כדבריו וכן נראה מפירוש רש"י ז"ל וכן פירשו תוספת. תרתי לא עבדי פירוש שימנעו מלהעיד אמת ויעידו שקר וכדפירש רש"י ז"ל וליכא למימר דתיפוק ליה דלא משתבע בשיקרא דהא ליתא הא אין העדים חיוב שבועה על עדותם אלא השביעום ואומר אחים שיש עליהם חיוב קרבן כדאיתא בקראי ובמסכת שבועות. דרב פפי ורב אשי ודאי תנאי פירוש דברייתא קמייתא פליגי עלייהו בהדיא. אלא דרב פפא מי לימא תנאי היא פירוש דלפום פשטא דמתניתין פליגי עלייהו דקתני חוץ מהימנא ובעלה הא שפחתה מהימנא. וא"ת אמאי משני דשפחה היא בכלל הימנוה וכדמשני לעיל דשפחה לעצמה דמי וי"ל דשאני הכא דקתני חוץ מהימנה ובעלה כיון שהוציא בפירוש לבעלה מן הכלל ולא חתמי בכללה ולא הוציאן בפירוש בשפחה איכא למימר דשפחה במסיח לפי תומה פירוש ואפ"ה היא ובעלה אינו נאמנים ואעיג דלעיל גבי תרומה הימנוה במסיח לפי תומו התם הוא בתרומה דרבנן אבל לא ליוחסין דאסורה דאוריית' היא דחיישי' דלמא מערמי'. אעפ"כ:

יחד לה בית בחצירו פירוש אע"פ שאסורה לו התירו לו לעשות כן. פי' רש"י ז"ל כהן שגירש אשתו מה לעשות כן דהא ודאי פסול כהונה הוא או דלמא בשבוי' הקילו דאפשר שלא נבעלה כלל ואינה נאסרת עליו ובהא הוא דאבעיא לן אבל ישראל שגירש את אשתו דכל זמן שלא נשאת לאחר אינה נאסרת עליו ואין כאן אלא משום יחוד דפנויה בעלמא ופשיטא דשרי וכדקתני בסמוך לא תנשא בשכונתו ואלו מקמי נשואין יכולה לדור עמו בחצר משום דפנויה בעלמא וכולי סוגין דלקמן אינו אלא בכהן שגירש את אשתו אע"פ שלא נשאת מזו ישראל שגירש את אשתו ונשאת הא לאו הכי אין לה להיות נדחית מפניו ואין לה לעשות שליח לדון עמו וכן פירש"י דלקמן דבכהן שגירש את אשתו מיירי ופשוט הוא זה אלא שראיתי מי שטעה בדבר הזה:

דף כח.

נדחת מפניו ואין הוא נדחה מפניה. פי' קתני לישני יתירא לאשמועי' שהיא נדחת מפניו ואף צריכ' ללכת מרחוק ואין הוא נדחה מפניה אפילו למקום קרוב ודלמא דאגיר אגיר ואתא מה לי אגר איגר או שיש לפניהם שווים בחצר וי"ל דקיימא לן טפי להו טפי

מינ' כשהי' דרה במקו' מושכר מלהוציא מחצר שלה כשיש לפניה' בית בחצר ונגדי מנגודין להו פי' אף לאחר השמת' דאי לא מאי נגידי נמי דקאמר שהרי השמת' חמורה מן המחה' כדאיתא בפ' מקום שנהגו הלכך הנכון כדפירשו הגאונים ז"ל ואסקי' דכל היכי דגייסי אהדדי אפילו מן הארוסין אינם נפרעין אלא ע"י שליח והיא הצריכה לעשות שליח בשבילה כשם שאמרו היא נדחית מפניו ואין הוא נדחה מפניה ושמעי' מהכא האשה שאינה צנועה שיש לה תביעה מן האחרים והוא רוצה להתבזות בב"ד ע"י עצמה מזדקיקינן לה ומיהו אם האשה צנועה היא ואינה רוצה להתבזות בב"ד יכלה למנות אנטלר ואפי' היא נתבעת ואפילו למאן שאין נתבע ממנו אנטלר דאלו לדידן כל נתבע שבעולם יכול לימנות אנטלר וכדכתיבנא במסכת שבועות בס"ד:

מתניתין אלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן פי' אע"ג דלעניין עדות גמור גדול בעינן כדכתיב ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' ובעדים הכתוב מדבר ובעינן נמי תחילתו וסופו בכשרות כדאתא בפרק מי שמת ובמסכת גיטין בדברים שבמשנתינו הקילו אע"פ שתחילתן היה בפסלות מטעמא דמפרש בתלמודא:

נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא. פי' ואע"פ שלא הכירו אלא כשהוא קטן וה"ה הכא נמי דשרינן ממילא על חתימת קרובו ותנא לא אתיא לאשמועינן הא משום ההיא פשיטא ליה דהכא אינו מעיד על קרובו בשום דבר אלא כתב ידו ואין זה מעלה או מוריד לקרובו כלל ונראה הדברים דה"ה שהדיינים המקיימין העדות יכולין להיות קרובים של עדי השטר שהרי אינם דינם על הקרובים כלום אבל צריך שלא יהיו העדים המעידים על הכתב והדיינים המקבלים עדותם קרובים אלו לאלו ואע"פ שהדיינים מכירים חתימות ידי העדים אין צריכין להינה בפעם ואפילו העד נעשה דיין משים קיום שטרות דרבנן כדאיתא לעיל אפילו הכי יש לחוש בזה משום לעג דעלמא שלא יהא הדיינים קרובים לעדים שהוא פסול כדאמר בירושלמי לא מעידין זה על זה ולא זה על זה משום דרכי שלום ושם פי' הטעם שאם הוזמו הרי הם נהרגין על פי קרובים שהעידו עמהם או שדנו אותם ולפי הטעם ההוא יכולין הדיינים לדון השטר שהוא חתום בקרוביהם דהא בעדות השטר ליכא הזמה שמא אחרוהו וכתבוהו וכפירוש רש"י ז"ל בסנהדרין אבל אין זו שיטת התלמוד דילן דהזמה מילתא אחריתי ומעלמא קאתי להו כדאיתא במסכת סנהדרין גבי הא דתנן ג' אחין ואחד מצטרף עמהן הרי ג' עדות ואין עדות אחד בהזמה וטעם פסול קורבה בתלמוד דילן גזרות המלך הוא שלא יהא הדבר יגמר ע"פ קרוביהם שהם כגוף אחד וכשהעדים קרובים זה לזה אינה חשובים אלא כעד אחד וכשהעדים קרובים להדיינים הרי הוא כעד עצמו נעשה דיין אחר שהעיד ואין כאן דין שלם וכיון

שכן יש לגזור בזה אפילו בקיום שטרות דרבנן שאין לקבל אפי' עדות הקרואים וכן דעת מורי הרמב"ן ז"ל. אבל יש מרז"ל שאומרים דבקיום שטרות דרבנן כיון שהעד נעשה דיין אפילו נעשה דיין ע"פ קרובו וכן היה דעת מכרעת ולכ"ע צריך שלא היו עדים הקיום קרובים זה לזה דא"כ אין כאן אלא עד אחד וכן אתה אומר בדיינים וצריך ג"כ שלא יהיה הדיינים ולא העדים קרובים למלוה ולא ללוה שא"כ הרי השטר יגבה בעדי קרובים או בדיינים קרובים נמצא אתה אומר שלא הותרה קרובים בקיום אלא שיהיו המקיימים או הדיינים קרוב לעדים החתומים או שיהא עד קרוב לדיין לדעת קצת מרבותינו ז"ל ובשאר מילי כולהו הקרוב פסול:

גמרא. אמר רב הונא בריה דר' יהושע והוא שיש עמו גדול ודייקי קצת רבנן ז"ל דדוקא עמו בעינן אבל רחוק לא בעינן כי אע"פ ששני העדים המקיימין קרובים וכך נראה הדברים אע"פ שהיה אפשר לדחות הראיה דהכא מאי דאצרכי למימר לפרש מתניתן נקט מתניתן לא אתי לאשמועינן מידי אלא לענין קטטות והא דבעינן גדול עמו היינו הדברים השנוים במשנתינו שצריך שני עדים כגון זה אומר זה כתב ידו של אבא וכגון שמעיד על האשה שיצאה בהינומא אבל לענין תרומה א"צ לצרופו של גדול דא"כ באותו גדול נמי סגי דהא מעלין בתרומה ע"פ עד אחד ואע"ג דהא דתרומה כר' יהודא דאמר אין מעלין לתרומה ע"פ עד אחד וכדאיתא בתלמודא הא מתני' בתרומה דרבנן היא ואפי' לר' יהודא מעלים לתרומה ע"פ עד אחד דמתרומה דרבנן ליוחסין לא מסקינן כדאיתא בפירקין דלעיל ולענין תחומין דרבנן נמי סגי בעד אחד וכן לענין טומאת בית הפרס אבל אחיו דלית ליה לא הא ולא הא קמ"ל ופירוש ומתני' לא זו אף זו קתני ומסברא כיון דקתני אחיו דלית ליה לא הא ולא הא ה"ה לאדם רחוק דעלמא דמ"ש ותנא דמתני נקט והנהו דמסתמא שכיח גבייהו וידעי כתבי דידהו:

הימנוה רבנן בדרבנן וא"ת וכיון דמלתא דרבנן הוא למה אינו נאמן להעיד כשהוא קטן לגבי תרומה וכולהו אסורין דהא נאמן קטן בבדיקת חמץ כדאיתא במסכת פסחים הכל נאמנים על ביעור חמץ אפי' קטנים ופרשינן התם טעמא משום דבדיקת חמץ דרבנן וי"ל דהתם רגלים לדבר משום דבבדיקות חמץ מצוים כל השנה וכולם מתעסקים בה הלכך אפי' תינוקת דייקי בה משא"כ באידך דמתני' דלא דייקי בה טפי ואמר בדדמי ובפרק הגוזל האמינהו קטן לומר מכאן בא נחיל זה כשהיו הבעלים מרדפים אחריהם ואלו מסיחים לפי תומם וקושטא אמר ואומר מכאן יצא נחיל זה והיינו טעמא משום דהתם קנין דרבנן כדאית' התם וטעמא בכה"ג שהבעלים מרדפים אחריהם ומסיחים לפי תומם רגלים לדבר דקושטא קאמר והוא שאמר כן על אחר כדאיתא בירושלמי:

וליחוש דלמא עבד כהן הוא. וא"ת כי הוה עבד כהן מאי הוה דהא ראוי להאכיל בתרומה למכרו דלשיחרור ליכא למיחוש כדמוכח בסמוך אפי' לר"י ותו כי אמרינן בפירקן דלעיל חילוק גרנות חזקה לכהונה אמאי לא פרכינן כי הכא דניחוש דלמא עבד כהן הוא ועוד אלא דהאי ליכא לאוקמי לא כר' יוסי כדאמרינן הכא דע"כ ר' יוסי היא כדאמרינן לעיל ויש לומר דמתניתין קתני שהוא נאמן עליו בתרומה בתורת כהן גמור כדאמרינן לעיל כי אמרינן דנהוג היה מנהג בנים אלמא נאמן עליו גבי אכילת תרומה לו ולבניו בתורת כהן וכיון שזה המעיד קטן היה באותו שעה לכך איכא למיחוש שמא עבד כהן הוא ונהי דהוא גופיה אכיל בתרומה אבל לבני ביתו אין להאכיל אבל בההיא דלעיל שהמעיד הוא גדול ומעיד בפי' שהיה מחלק בתורת כהן תו ליכא למיחש מידי:

דף כח:

תנן כמ"ד [אין] חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו כלו' כר"י דאמר הכי כדאמר ומפרש ואזיל. איכא דקשיא לי' דהא טעמ' דר"י לפי שבמקומו היה מעלין מתרומה ליוחסין והאי בתרומ' דאוריית' היא ואלו מתניתן איכא לאוקמי בתרומה דרבנן וי"ל בתרומה דאוריית' הוא מעיד שראוהו חולק על הגרנות אלא אנן לא מהימנין לי' אלא בתרומה דרבנן וכן תירץ שר ווקוצי ז"ל:

אמר ר' יוסי יכול הוא שיאמר וכו' פירוש אי אתמר לענין כהנות שנתערב ולדה בולד שפחתה דר' יהודא סובר אין חולקין להם תרומה רק לשניהם דוקא ביחד ור' יוסי אומר אפילו לזה שלא בפני זה:

מפני שיכול לומר אם כהן אני וא"ת ניחוש שמא מכרו או שחררו וי"ל דשחררו קלא אית ליה ולא שכיח נמי אלא לדבר מצוה. ומכירה נמי כיון שרבו שני חייב במזונותיהם אין אדם חוטא ולא לו:

ומה בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם וכו' ואפי' למאי דמפרש בתוספת שאין אומרים כן אלא באיסור אכילה הכא איסור אכילה איכא שמאכילין תרומה לבניו שלא כדין. אזיל ואסהיד באתרא דר' יהושיע. פירוש ואחר הי' עמו דהא לר' יהודא אין מעלין לתרומה אלא ע"פ שנים ומשום כבודו הוא דלא חשיב ליה:

קס"ד תחומין דרבנן פי' ובלא גדול עמד דבתחומין אפילו עבד ואפילו שפחה נאמנים כדאיתא בדוכתא וכבר ברירנא לה לעיל. מנפח אדם בית הפרס והולך כבר פרשתי במסכת נדה ובמסכת ברכות בס"ד:

נאמן התינוק לומר משפחה זו פסולה ומשפחה זו כשירה. פירש בתוס' דאין נאמנות גמורה שהרי אין הקטן נאמן לא לאסור ולא להתיר אלא לומר שחוששין לדבריו כקול בעלמא כדי להתרחק מאותו משפחה. א"נ נאמן ממש כגון שתי משפחות שהיתה אחת מהם משפחה בפסול אלא דלא ידעינן דהי מינייהו ונאמן לומר זו היא פסולה כיון דדעתיה לאגיוריה מידק דייק ואע"ג דאמרינן בעלמא מי יימר דמזדקקי ליה בדינא נכרי לאו דינא גמור וכסבור הוא דליזדקק ליה עבד נמי דשמא מריה דעתי לשחרורי וזו היא קצבה שתינוק נאמן עליה. ובירושלמי פירש שאם גרשה ומתה נעשין בעל קצבה להודיע שמותר להתערב זרעו בזרעם:

דף כט.

פרק שלישי אלו נערות

א"נ שיש להם קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה פי' רש"י ז"ל דנתינה אסורה משום דדוד גזר עליהם והקשו עליו כיון דמדאוריית' שרי ליה פשיטא שיש להם קנס ועוד דבהא כתוב לא תתחתן בם וקי"ל דבגיורותם אית להו חתנות. ועוד הא דתנן אלו הן הלוקין הבא על הממזרת ועל הנתינה וק"ל דמדאוריי' אסורה בלאו וליכא למימר אגב ממזרת תני נתינה דרבנן כדקתני גרושה וחלוצה דבשלמא גרושה דדמי לחלוצה קתני ממזרת אבל נתינה מה שייך בממזרת לכך פירוש תוס' הוא הנכון דנתינה ראשונה אסורה לבא בקהל כדכתיב לא תתחתן בם דכי כתיב קרא בשבעה עממים כתיב ונתינים משבעה עממים הם ומיהו דורותם מותרת דהא לא כתיב בהוא דורות ויהושע גזר עליהם איסור שיעבוד ולדורותם כל זמן שב"ה קיים דכתיב ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים לעדה וכו'. ובא דוד ע"ה וגזר עליהם שיעבוד ואסור עולם: ועל הכותים פי' רש"י ז"ל קסבר כותים גירי אריות הן וכתיב לא תתחתן בם: והקשו עליו בתוספת דכיון דנכרים הוא היכי יהיבנא לה קנס דאזלה ואכלה בגיותה ועוד דהא אמרינן בתלמודא אוקי להו כר"מ וכו' והכי נמי אוקים בהדי' כר"מ בפרק שור שנגח ואע"ג דקניס ר"מ בממונא הכא כדי שלא יהא חוטא נשכר אית ליה קנס בדין תורה וכן הוא בירושלמי הבא על אחותו וכו' אע"פ שאין בה כרת אין בהם מיתת ב"ד בפרק ארבע מיתות מוקי להו למתני' במפותה דאלו באנוסה הרי ניתן להצילה בנפשה וחיוב מיתה איכא והא דקתני על אשת אחיו ואשת אחי אביו כשנתגרשה או נתארמלה דאי לאו הכי איכא מיתות ב"ד משום א"א דאלו נתגרשה או נתארמלה מן הנשואין אין להם קנס שהרי קנסה לעצמה וכיון דמפותה היא אחלתי': הב"ע כשנתארמלה או נתגרשה מן הארוסין וכמ"ש יתומה בחיי

אב כשנתארסה ונתגרשה ונתארמלה יש להם קנס וקנסא לאביה ומשכחת לה לאשת אחיו דאסורה ליה באלמנות כשיש בנים לאחיו דאז לא הוי זקוקה ליה ושריא ליה וכן בירושלמי בפי':

בגמרא הני הוא דאית להו קנס כשרות לא. פירוש לכל היכא דקתני אלו דוקא ה"ק נערות פסולות פי' לא שיהא אלא פסולות דהא גיורת שבוי' פי' פחותה משלש ויום א' כשרות אף לכהונה אלא שיש מהן פסולות ממש ויש מהן פגומות:

נערה אין קטנה לא פי' בתוס' דלא מאלו נערות דייקי לה דדלמא נערה לאפוקי בוגרת אלא אסיפא סמוך דקתני לה בהדיא כל מקום שיש מכר אין קנס דמשמע דלא פליגי סתמא אסתמא:

דף כט:

אקרי כאן ולא תהיה לאשה [**אשה**] **הראויה לו.** פי' לאו דמשמע לישנא דקרא הכי דהא לקמן פרכינן בהדי' וליתי עשה דלו תהיה לאשה ולדחי לאו דלא יבא ממזר ואם איתא דהכי משמע לישנא דקרא היכי דחה לה אדרבה מקיים ליה אלא משום דקי"ל לקמן דהכי דינא דכל שהיא אסורה לו אינו רשאי לכונסה משום הכי אמרי' וסמכינן ליה אקרא ודכוותיה בתלמודא:

גרסינן אמר קרא נער הנער הנערה חד לאתויי חייבי לאוין וחד לאתויי חייבי כריתות ופירש רש"י דתרי נער' כתיב בפרשה כי ימצא איש נערה וכתיב ונתן לאבי הנערה ובתרא מיותר דה"ל למכתב ונתן לאביה הנערה למה לי ודרשינן נערה יתירה וה"א יתיר' ותרתי משמע הנער' חד לאתויי חייבי לאוין וחד לאתויי חייבי כריתות והקש' עליו למה נערה נערה הנערה אי נגרסינהו כולהו נערה אלא כדקרי או נגרסינהו נערה נער' חסרי' כדכתיב ואע"פ שרז"ל כתב נערה נערה הנערה הא ליתא בנוסחאי דיוקנאי ועוד וכי מצי למכתב ונתן לאבי הנערה דהא מבעי ליה לקמן למאי דקאמר בגרה עד שלא עמדה בב"ד אין לה קנס דכתיב ונתן לאבי הנער' שתה' נערה בשעת נתינה ויש לתרץ משום דריש לקיש דריש לקמן נער חסר כתיב לדרשא ובאידך לא עבדינן ביה דרשא להכי נקטינן הכא נער נער הנערה וההיא דלקמן דכתיב ונתן לאביה משמע נמי לאבי הנערה כיון דבריש' דקרא כתיב נער ולא דמי להאי דאמר בסמוך דאיצטריך למכתוב הנערה לכדאביי והיכי דבא עליה ומתה דפטור דהתם ודאי כתוב לאביה דאפילו אבי' מתה משמע דאף בקבר נקרא אבי' ואיצטריך יתיר' דאבי הנערה למעטי ויש מפרשי' הסוגיא בפנים אחרים ואינם נכונים:

רב פפא אמר בתולה בתולה הבתולות פירש רש"י ז"ל דכתיב ברישא דקרא כי יפתה איש נערה בתולה מסתיי' דלכתיב בסיפ' כסף ישקול כמוהר למה ליה למכתב הבתולות אלא ודאי מיותר הוא לדרשא וש"מ תרתי אבל בתולה בתולה הבתולות לא דריש דאורחא דקרא הוא זימנין משתעי בלשון רבים:

חד לאתויי חייבי לאוין וחד לאתויי חייבי כריתות והא דלא אמר חד לאתויי חייבי עשה וחד לחייבי לאוין אבל חייבי כריתות אין להם קנס היינו טעמא משום דלרבנן קדושין תופסין בחייבי לאוין כמו בחייבי עשה כולהו כחדא קרא חשיבי ומההיא קרא נפק':

ההיא מבעיא ליה לג"ש פירוש להקיש אונס למפתה שיהא זה כזה לענין חמשים שקלים ונפקא ליה מג"ש דכתיב הכא וכתיב התם הבתולה ודאי בתול' מופנה הוא לג"ש ואע"ג דאידך בתולה איצטריך למעוטי בעולה דכל היכי דלא ילפינן ג"ש לא הוי יליף חד מחבריה אי נמי מופנה מצד אחד הוא סגי לענין זה וקמ"ל מופנה מצד אחד למדין ומשיבין וכאן אין להשיב. ומיהו ודאי קשיא כיון דכתב מג"ש דהבתולה דאונס לבתולה דמפתה למה לי בתולה במפתה דרישא דקרא לילף מאונס ותירץ הרמב"ם ז"ל דלא איצטריך אלא משום דאורח' דקרא הוא דלא מצי למכתב כי יפתה איש אשר לא אורשה וכיון דמצי למכתב כי יפתה איש או אשה או נערה כתב בתולה ורב פפי מבעי נמי לגזרה שוה ואף על גב דלר' עקיב' עביד גזרה שוה אחריתי מאשר לא אורשה כדלקמן סוגין כמאן דלית ליה גזרה שוה ההיא דהנערה ל"ל אלא שתי קראי כתיבי פירש דרב פפא ור"ל לא פליגי חד לג"ש. וא"ת לר"ע דעביד ג"ש מאשר לא אורשה שתי קראי ל"ל וי"ל דאיהו לא דריש ה' דהבתולו' וליכא אלא חמש' קראי וא"ת לא דריש נמי ה' דהנערה וליכא אלא ד' קראי ואנן חמש בעינן וי"ל דאיהו דריש בתולה בתולת ושמעון התימני ור"ש בן מנסיא לא דריש להו ה' ולא בתולה ולא הבתולת הלכך הוה להו ד' תרי לג"ש חד לגופי' וחד כדאביי וג"ש דר"ע לית להו:

אלא ר"ע מאי בינייהו פירש בתוס' דקדושין דקושיין אליבא דר"ש בן מנסי' אמאי לא דריש אשה שיש בה הוי' דשמעון התימני אבל לא פרכינן כלל ושמעון התימני דהא ניהו לית לי' דר"ע ומפליג פליגי עליה בהדיא במסכת יבמות איזה הוא ממזר כל שהוא שאר בשר שהוא בלא יבא דברי ר"ע שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו מיתה בידי שמים וכ"כ במקצת פירש רש"י דבעולה לכ"ג איכא בינייהו פירש רש"י ז"ל כגון שהיה נבעלה שלא כדרכה ובא כהן ואנס אותה כדרכה ואמרינן באו עליה עשרה בני אדם שלא כדרכה ואחד כדרכה האחד משלם קנס ואין כהן גדול רשאי לקיימה כמאן דאמר אפילו בעולה שלא כדרכה פסולה לכהן גדול והקשו בתוספת חדא דהל"ל הניחא למאן

דאמר בעולה שלא כדרכה פסולה לכהונה אלא למאן דאמר כשרה לכהונה מאי בינייהו והא דאמר הניחא לרבנן והניחא לרבי ישבב ועוד דכיון דנקט תלמודא סתמא בעולה משמע בעולה כדרכה לכך פי' כרבינו חננאל ז"ל בעולה לכהן גדול איכא בינייהו בעולת עצמו דכיון דאנס או פתה אותה אסורה לו ואסור לקיימה משום בעילת עצמו הא דתני התם אנוסת עצמו לא יקח ואם נשא נשוי הא פרישנ' בדוכתא דלמאן דרשאי לקיימה אלא לומר דאינו משלם קנס דמפותה ויש ראי' לפירוש זה במסכת יבמות דאמר ולו תה' לאשה אשה הראוי' פרט לאלמנה לכהן גדול ופרכינין היכי דמי אי דבא עליה כהן כדרכה תיפוק לי' דהוה בעולה לכ"ג כלומר אלמא למעוטי כשהי' אלמנה אפ"ה היתה בתולה שלימה אין לה קנס דהוה לי' כבעולה לכ"ג כלומר משו' בעולת עצמה דהוה לי' עשה שאינו שוה בכל פירש רש"י ז"ל אבל משום זונה ליתא דלא זנה אלא שלא נבעלה לפסול לה דלא אשכחן מאן דאית לי' לדר"א פנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה פירוש דלא אשכחן בהכי להני תנאי אבל איכא תנא בפרק ארבע מיתות דסבר לה כוותי' וכן שם פרשתי יפה בס"ד:

דף ל.

הכל מודים בבא על נידה שמשלם קנס פירוש הכל מודי' אליבא דרבנן דלית להו דרבי נחוניא בן הקנה דאלו לרבי נחוניא בן הקנה אין אדם מת ומשלם ונידה מחייבי כריתו' הוא והאי הכל מודים לרבי שמעון בן מנסיא ושמעון התימני קאי:

הא נמי יש בה הוי' פי' דאפי' תימא דנדה לא חזיא לגופה מ"מ קדושין תופסין לו בה וראוי לקיימה כשתטהר וכ"ש למאי דפרישנ' בפ"ק דיש חופה לנדה ולאפוקי מדרכי נחוניא בן הקנה וכו' ופירוש דמתניתין מפק' מדר' נחוניא בן הקנה דהא קתני הכא הבא על אחותו וחברותי' דחייבי כריתות ניהו ויש להן קנס. וא"ת ודילמא מודה רבי נחוניא במשנתינו דהא גלי' לנו קרא דאיכא קרא יתירא לאתויי בי' חייבי לאוין וחייבי כריתות וי"ל א"כ דאפילו חייבי מיתות ב"ד נמי דהא לרבי נחוניא בן הקנה כרת כמיתה ובחד קרא תידון כחדא ומתני' קתני דחייבי מיתות ב"ד אין להם קנס:

הכל בידי שמים חוץ מציני' ופחי' ואע"ג דכתיב ואין נסתר מחמתו וכתיב נמי לפני קרתו מי יעמיד התם לפני שעומד לשרב ולקרח אבל שומר נפשו ירחק מהם שלא גזרו עליו מן השמי' שלא יוכל להתרחק ואע"ג דאמרינן במדרש והסיר ה' ממך כל חולי זה הצינה ההוא שיסייעוהו מן השמים שיוכל לשמור מן הצינה והקרח הנורא:

מיום שחרב בית המקדש אע"פ שבטלו ארבע מיתות ב"ד דין ארבע מיתות לא בטלו. הא ודאי קודם שחרב בית המקדש בטלו נמי סנהדרי גדולה מיום גלתה סנהדרין מלשכת הגזית כדאיתא במסכת סנהדרין ונקט הכא משחרב ב"ה משום דמקמי הכי יכולין ללשכ' הגזית לדון אבל משחרב בית המקדש בטלו לגמרי ויש מפרשי' דנקט משחרב ב"ה משום דקודם לכן היה בגדי כהונ' מכפרין על מזיד ולא אתרו בי' כדאי' בעירובין: **דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב וכו'** פירוש באותם שנטפלו דינם בעולם הזה כי ודאי יש רוצחים ובעלי עבירות שמתים בשלוה ובהשקט נדונים בעה"ב וזה ברור:

דף ל:

ומי שנתחייב סקילה כו' או חיה דורסתו ואע"ג דאמרי' בפרק השוכר את הפועלים הוא ובנו בעלו נערה המאורסה שהוא בסקילה אפ"ה לא מת אלא בתלוי' דהיינו חנק וי"ל דדילמא לא הי' נידון על אותה עבירה בעה"ז עברה אחת שהיא בחנק ויש מתרצין דסבירא לן הכא כמ"ד כל הנסקלין נתלין וא"צ:

אי רוצים לאהדורי מהדרי' פי' וכיון דלא אהדרי נעשה עליו גזלן לאלתר ומחייב בנפשו לא הוי עד דאכל ליה ואי דלא מצי לאהדורי אמאי חייב אנוס הוא ובדין הוא דמצי לאוקמי כשתחב לו בגרונו חבירו לרצונו אלא דניחא ליה לתרוצי לפום אוקימת' דהא ודאי לישנ' דתחב לו חבירו לא לאונסו משמע: לא צריכ' דמצי לאהדורי ע"י הדחק פירוש ואי מהדר ליה מאיס ולא חזי למידי הלכך אין לחייבו משום גזל אלא על הנאת גרונו ובני מעיו וה"ל מיתה ותשלומין הבאים כאחד כן פירש רש"י ז"ל וא"ת אפילו על הנאת גרונו ובני מעיו ליכא לחייבו כלל ואפילו לרבא וכיון דמאיס ולא חזי לבעלים ה"ל זה נהנה וזה לא חסר שפטור תרצו התוספת דמ"מ חזו לכלבים ומגו דמחייב להאי פורתא מחייב לכולהו הנאה כדאמרינן בפ' כיצד גבי הדר בחצר של חבירו שלא מדעתו כיון דחסרי דשוואתו מגלגלין עליו את הכל ויש מפרשים דקא איירי באוכלין דלא מאיסי ואפ"ה כיון דלא מצי לאהדורי אלא בצער וע"י הדחק לא הוי גזלן וחייבו על הנאת גרונו בלבד דהוה ליה זה נהנה וזה אינו חסר הלכך לרבא חייב:

רב פפא אמר כגון שתחב לו משקין בבית הבליעה פירוש דכיון דהכניסן לתוך פיו נמאסו ואין כאן גזל ואין חיוב אלא הנאת גרונו והא אתי' כפי' רש"י ז"ל לעיל דהכא ודאי זה אינו חסר הוא:

רב אשי אמר בזר שאכל תרומה משלו וקרע שיראין של חבירו וא"ת א"כ היאך פטור הוא הא הוי מחייב לזה ולתשלומין לזה היא דכיון שהוא חייב מיתה בידי שמים כאחד

חשיבא לאפוקי שחייב לזה מיתת ב"ד ולזה ממון שהוא חייב כדאמרינן במכות בפ"ק הביא הבעל עדים שזינתה והביא האב עדים שהזימו לעידי הבעל עידי הבעל נהרגין ומשלמין ממון ומיתה לעידי הבעל וממון לבעל שהפסיד כתובת' והא דאמר בפרק בן סורר ומורה רודף שהי' רודף אחר חבירו להורגו ושבר את הכלים בין של הנרדף ובין של כל אדם פטור שאני התם דרודף חייב מיתה לכל העולם שניתן להם להציל נפשו של נרדף בנפשו של רודף והכי מפרשי ההיא דאמרינן בב"ק גדיש דחד ועבד דחד וכדפרישית התם בס"ד:

דף לא.

התם אפשר לאכיל' בלי הגבהה דאי בעי גחין ואכיל פירש רש"י דאי בעי גחין בפחות מג' מן הקרקע ואכל דהשתא לא קני' דהגבהה לא קני' בפחות מג' והקשו בתוספות חדא דהא קי"ל דהגבהה קונה בכ"מ דהיינו בכל שהוא וכדכתבינן בפ"ק דקדושין ואמרינן גבי עירוב ומגביה מן הקרקע טפח ואתיא נמי בק' גבי ההופך את הגלל ועוד כיון דעיילי בי' בפומא קניא כדאמנינן לעיל בהדיא כל היכי דמצי לאהדורי. לכך פי' דאי בעי גחין ואכיל כגון שהי' תחוב החלב בקנה הנועץ בקרקע ואי בעי גחין ונכנס עד בית הבליעה דהשתא לא קניא כלל שהרי היא לעולם בראש הקנה:

מאי בינייהו א"ב מעביר סכין וקרע שיראין בהליכתן ד' מאות והוה מצי למימר א"ב שתחב לו חבירו לתוך פיו דלמ"ד אי אפשר למעקרא הכא נמי ה"ה לאכילה בלא הכנסה לתוך פיו פטור ולמאן דאמר אי בעי לאהדורי מצי מהדר ליה הכא חייב דמצי הדר לי' וסוגיין דלעיל כי האי לישנ' בתרא אלא דניחא לן לאוקמי הכא דומיא דזורק חץ בר"ה:

הכא הגבהה צורך הוצאה הוא. פי' וקושיין לפום לישנ' קמא דלעיל דאלו ללישנא בתר' שאני הכא דאי בעי מצי מהדר לי' וא"ת אפי' ללישנא קמא פריך דהא הכא אפשר להתחייב על הוצאה זו בלא הגבהה כגון מגרר ויוצא וי"ל כיון דמגרר ויוצא עקירה הוא לענין שבת והיא התחלת החיוב ואין לנו לחלק בין עקירה גדולה לעקירה קטנה וא"ת מגרר ויוצא היכי הוי עקירה לענין שבת מאי שנא מההיא בחדא דקני' בחמה וזקפה אפילו כל היום כולו שהוא פטור. וי"ל דשאני התם שלא עקרה כלל ממקומה בבת אחת כי כשהגביה הראש האחד הראש השני במקומו עומד משא"כ בזו כשהוא גובה הרי נעקר החפץ ממקומו בבת אחת ואע"פ שלא הגביה מעל הארץ אין בכך כלום ויש מתרצי' דבתיהם הי' גבוהים ג' טפחים וכשמגרר אותו לחוץ הא עבד עקירה ג' טפחים.

גרסינן הכא במאי עסקינן כשעמד ויש מיישבים לפי גרסא זו דאכתי קיימי' כשהגביהו מתחלה מ"מ להצניע אלא שעמד ונמלך להוציא דעקירה ראשונה לאו הוצאה הוא אבל עקירה אחרונה הוא צורך הוצאה דעקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו הלכך כבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי חיוב שבת ולא נהירא דאם כן כשעמד לכתף דאורחי' הוא אין כאן שבת וכי קתני פטור היינו פטור מחיוב שבת אבל לענין גניבה איכא חיוב ולא הוה דומי' דמגרר ויוצא שהוא חייב לענין שבת ופטור ממון משום דקים ליה בדרבה מיניה וא"כ היכי פריך אתני סיפא מגרר ויוצא פטור דליתני עומד לכתף פטור והא אין מאותו שם כלל ותנא פטורא דממון משום דקים ליה בדרבה מיניה אתי לאשמעינן לכך יש לפרש דהכי גרסינן אלא הב"ע כשעמד אח"כ בבית קודם שיצא דאיערינהו לי' עקירה ראשונ' שנתחייב בה לענין גניבה ולא צורך הוצאה שנתחייב בה לענין שבת ואפילו לנוסחאי דלא גרסי הכא אית ליה לפרושי ודכוותא בתלמודא הא מני בן עזאי היא דאמר מהלך כעומד דמי וא"ת לבן עזאי מעביר ד' אמות היכי חייב. ויש לומר דהא אמרינן בפרק הזורק המעביר ד' אמות ברשות הרבים הלכתא גמירי לה ובמקומה כתבנו בה תירוצים אחרים:

דף לא:

אלא מגרר ויוצא איצטריכא ליה וכו' פירוש ולעולם כדתנן מתוקמי וכשעמד ואיכא דלא גרסינן אלא דהשתא דוקא לבן עזאי עבדינן האי צריכותא דלדידי הוי סלקא דעתין שאין דרך הוצאה בכך דמיקל לומר דמהלך כעומד דמי אבל לרבנן לא הוי צריכותא ולא נהירא. ולענין שבת לא מחייב פירש כאן לענין גניבה אין לחייבו אלא כשהוציאה דרך המוציאן ומ"ה נקטינן לענין שבת:

ובמאי בשליפי רברבי הוא פי' בין למהוי הוצאה בשבת בין לקנות' מדין משיכה ואי בזוטרא לאו אורח' הוא הוי. פי' וכיון שלא הוציא כדרך המוציאן פטור לשבת ואין קונה במשיכה שהרי דרכו בהגבהה. אלא באמצעי. והא סוגיין פליגי אסוגיין בפרק המוכר את הספינה דהתם אסקוהו אפילו במצעי אינו קונה במשיכה אלא בהגבהה דכל שאפשר בהגבהה אע"פ שדרכו לפעמים במשיכה אינו קונה אלא בהגבהה ואוקימנ' במידי דבעי מתנאי וזו מן הסוגיות המתחלפות בתלמוד והלכות סוגית דהתם כדכתיבנא התם בס"ד. וא"ת ולסוגיין דהתם הדרא קושי' לדוכתי' אי בשליפי רברבי פשיטא דאורח' בכך וי"ל דהתם ס"ל כרב אשי דלקמן בשצירף ידו:

איסור גניבה וא"ת לקני ליה ד' אמות יש לו בריה כדאיתא בפ"ק דב"מ. וי"ל שלא תקנו ד' אמות אלא לענין מציאה דלא אתי לאנצויי אי נמי לענין גיט' משום עגונה כדפירש"י התם בס"ד:

רב אשי אמר כגון שצירף ידו למטה מג' וקבלו וכדאמר רבא ידו של אדם חשוב כד' על ד' פירש"י ז"ל שלשל ידו למטה על פחות מג' כלבוד דמי ולענין מקנה קני מדרבא דאמר לענין שבת ידו חשובה לו כד' על ד' וה"ה שהיא חשובה לקנות בה ואע"פ שלא הגביה ג' טפחים הן הקרקע וא"ת למה לי שצירף ידו למטה מג' דהא לענין שבת הוי הנחה אפילו היה גובה כמה דאתמר עלה מימרא דרבא וי"ל דאי הוי מוקים ידו בחוץ למעלה מג' ה"ה לידו בפנים א"כ קנייה בהגבהה בפנים ואין עתה מיתה וממון באים כאחד וזה דוחק. ועוד דלענין קטן למה ליה לרבא תיפוק ליה מדכתיב בהדיא ונתן בידה ותו היכי ילפינן מרבא דאתמר לענין שבת להא דקנין וכי מה ענין זה אצל זה ועוד בלא הגבהה בכל שהוא סגי כדכתיב' לעיל וכתב ז"ל גרסא וכן מצא רבינו מאיר כתוב בספרים ישינים כגון שמצרף ידו וקבלה אי נמי כדרבא וחיוב שבת אתא לפרושי דאתא: בצירף ידו פחות מג'. דה"ל כלבוד ומונחת על גבי קרקע א"נ אפילו גבוה צריך וכדרבא דאלו לענין מקנה פשיטא דקני כדכתיב ונתן בידה. ויש שפירש לפי גירסות הספרים דכוליה לענין שבת וה"ק כגון שצירף ידו למטה מג' למפתן הבית כי היכי דתהוי עקירה לענין שבת והוה הנחה בידו מדרבא ואפילו גבוה מן הקרקע כמה שהיה מפתן גבוה ד' טפחים או יותר ולישנא דלמטה מג' אתי שפיר. להכי נראה כפירוש דלעיל דמפרש דמגרר ויוצא עקירות ג' טפחים מן הקרקע וברשות הרבים נמי קנו. פירוש דהא אמרינן בפרק הספינה דאין משיכה קונה בר"ה לענין מקח וממכר לקנותה לגמרי אבל לענין גובה לחייבו באונסין קנו אי נמי קס"ד דההיא בשכל מעשה המשיכה בר"ה אבל במוציא מרשות הבעלים לר"ה משיכה היא:

לרב אחא קשיא רישא אסיפא וכו' וה"ה דהוי מצי למפרך דרישׁ' אסיפא אלא דנקטינן הכא רב אחא ורבינ' דאיהו דייק למתני הכי:

כל כמה דלא אתיא לרשותו רשות בעלים קרינן ביה פי' למאי רשות הבעלים לא לרשותם ממש אבל בחזקתם כל זמן שלא עשה בה גונב קנין ברור:

ורמינהו אלו הן הלוקין דק"ל דלוקה ומשלם וקס"ד דליכ' לאוקמי מתניתין כר"מ דסבר אדם לוקה ומשלם דא"כ קשיא כדפרכינן לקמן וליכא למימר נמי דמתני' כר"י דסבר חייבי כריתות אין בהם מלקות דמ"מ אכתי קשיא ממזרת ונתינה כדפרכינן לקמן וקשיא

אינה אלא על מלקות כיון דמשלם האיך לוקה דאלו תשלומין גזרות הכתוב היא דכתיב נערה הנערה:

דף לב.

בשוטה. פי' דליכא בושת דכיון דשוטה הוא אין לך בושת גדול מזה הלכך אפי' לאב אין כאן בושת. גרסת ר"ח וגרסת הספרים ביתומה שוטה ומפותה אבל רש"י ז"ל פי' דלא גרסי' שוטה דאפי' פקחת נמי פטור דכיון דיתומה היא ובושתה לעצמה הא אחילתי' כשהיא מפותה ויש לקיים גרסת הספרים לאו ביתומה גמורה אוקימנא לה אלא ביתומה בחיי אב בנתארסה ונתגרשה וקסבר תנא דמתני' דיתומה בחיי האב אין לה קנס ואלו היה פקחת יש שם בושת לבני משפחה ואינם יכולה למוחלה אבל השתא דהיא שוטה אין לשוטה בושת שאין לך בושת גדול מזה:

אלמא קסבר עולא כל היכי דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי וא"ת דלמא בעלמא לקי ואינו משלם ושאני הכא בפירוש רבתה התורה תשלומין מדכתיב נערה ואי משום הא לוקמא לקרא דבלא אתרו בי' וכדפי' רש"י ז"ל הא ליכא למימר דדילמא ס"ד דכל היכא דכי אתרו ביה פטור כי לא אתרו ביה נמי פטור וכסברא דריש לקיש לקמן והיינו דלא שני כאן שהתרו בו וכאן שלא התרו בו כדמשני ר' יוחנן בסמוך ותירצו בתוספת דא"כ ס"ל לעולא דהכא חידוש הוא שחדשה התורה בקנס ואע"ג דלקי ממונא משלם א"כ ניקו יתירא דקרא בחייבי עשה ובחייבי לאוין היכי אמרינן לעיל בתרווייהו בחד קרא סגי להו היינו היכי דלא הוי משינוי דעלמא אבל השתא דס"ל איתא בהו שינוי דעלמא לעולא אימא לך דלא שנאי קראי אלא בחייבי לאוין ולא בחייבי כריתות והתם לוקה ואינו משלם ועוד דא"כ בת נמי יש לה קנס ולא יהרג דהא גלי קרא גבי בת שיהא חייב נמי קנס ולא נימא קים ליה בדרבה מיניה לפוטרו מקנס ומה לי חייבי כריתות ומלקות או חייבי מיתות בית דין:

ואם ממונא לקולא שכן הותר מכללו לב"ד. איכא למידק היאך אפשר לומר ממונא לקולא אם כן אתגורי אתגור דאלו הכהו הכאה שאין בו שוה פרוטה היה לוקה ועכשיו שהוסיף על חטאתו פשע להכותו הכאה גדולה משלם ואינו לוקה והכי אמרינן גבי מי שנתחייב ב' מיתות נידון בחמורה דאי לא אתגורי אתגור. וי"ל דהתם הוא דאסור גמור וחמור שיש בו מיתה אבל הכא באיסור שאין בו אלא מלקות וממון לעולם אימא לך דהכי עדיף שישלם ולאסקה כדי שלא יפסיד הניזק והיינו דאמרינן דאי ממונא לקולא הוא היינו לפי שהוא איסור קל שהותר מכללו בב"ד משא"כ בממזרת שלא הותרה מכללו

בב"ד וא"ת אם המלקות הוא לייסר את הרשעים הוי איסור קל החובל בחבירו שלא כדין מה ענין זה אצל זה. ויש לומר דהיינו קולא דידיה דלא חשו שמא יוסיף על ההכאות שבו משום דלא יוסיף כדאי' במסכת מכות והנכון הוא דאורחא דתלמודא בהכי למיפרך כי הא ודאי אסור חלב שהותר מכללו אצל חיה היינו לפי שאינה חלב ואפ"ה פרכינן מינה בעלמא ולא עוד דכל כי האי גוונא פרכינן כל דהו וכדאמרינן בפרק ארבע מיתות סקילה חמורה שכן נתנ' למגדף ועובד כוכבים ומזלות ומאי חומרא שכן פשט ידו בעיקר ופרכי' אדרבה שריפה חמורה מסקילה שכן נתנה לבת כהן ומאי חומרא שכן מחללת אביה וכדפרשינן התם בס"ד:.

מה להצד שוה שכן יש צד חמור בהם פי' רש"י ז"ל דהחובל חייב בחמשה דברים ועדים זוממין אינן צריכין התראה ואי ממונא לקול' שכן יש בהם צד קל דהחובל בחבירו הותר מכללו ועדים זוממין לא עשו מעשה והקשו בתוספת דליכא למפרך מה להצד שוה שבהם אלא או מקולא או מחומר' שהיא שוה ביניהם דאי פרכינן צד חמור בכה"ג דפירש"י ז"ל בטלת כל הצד השו' שבעול' אין לך השו' שאין בכל א' מהם או חומר' או קולא ולפי שלא הושוו באותה קולא או באותה חומרא לא ראי זה כראי זה ולפיכך נידון בהצד השוה שבהם והרבה תירוצים נאמרו בזה שאינם נכונים. יש מרבותינו בעלי תוספ' ז"ל שתירצו דהכא צד חמור בשניהם השוה אמרינן דהא חומרא שייכא בעדים זוממין כגון שהעידו על א' שחבל בחבירו והוזמו וצד הקל נמי איכא בינייהו שאף בעדים הותר עדות שקר מכלל לענין עדות החודש דק"ל דמאיימים את העדים לומר שראו את החדש אע"פ שלא ראוהו כדאי' במסכת ראש השנה ואין לשון התלמוד הולם פירושם גם במסכת מדות ופסח שני דפרכינן צד חמור אין לפרש כן גם לשון צד חמור לא משמע הכי. ורבי ז"ל תי' הכי דכי פרכינן צד גמו' חמיר היינו כשהם חמורי' באותו ענין שאנו באים לדון ממנו וכשהם קלים בו פרכינן צד הקל כי הכא שעדים זוממין חמורים בעונשין שאינן צריכין התראה וקובל בחבירו חמור בענשו דחייב בחמשה דברים וכן לענין הקולא חובל קל שהותר עיקר אסורו מכלל ועדים זוממין קלים שכן לא עשו מעשה וזה בהצד השוה חשיבי דמ"מ שנים הם בזה שהם חמורים בעיקר ענשם או שהם קלים בעיקר איסורם אבל כשהחומרות או הקלות כשיש במלמדי' אינם בעיקר דינים שאנו באים ללמוד מהם לא פרכינן צד חמור:

דף לב:

אלא עולא תחת [תחת] גמיר כתיב הכא תחת [כו'] ה"ג מה התם דאיכא ממון ומלקות ממונ' משלם ומלקא לא לקי אף הכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם ולא גרסינן אף כל היכא דאיכא וכו' דבשלמא לעיל היה אפשר לומר כן דילפינן מחובל בחבירו בבנין אב אבל השתא דבג"ש ילפינן לה דלמא שאני הכא דגלי ליה קרא דכתיב תחת תחת כן פירשו בתוס':

הא נמי רבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין. וא"ת מכל מקום נגמר מחובל בחבירו ועדים זוממין דהא לאו שני כתובים הבאים כאחד דכל חד וחד מינייהו איכא קולא וחומרא דליתא באידך וי"ל כיון דבעיקר מלקות גלי קרא ארבעים ולא יוסיף למדרש דלקי ולא משלם ההוא ודאי ארבעים אית לן למיעבד מיניה בנין אב ללמוד ממנו ואידך הוה להו חדוש שחדשו בהם:

שלא השם המביאו לידי מלקות מביאו לידי תשלומין והקשו בתוס' מהכא משמע דלא אמר ר"מ לוקה ומשלם אלא כשהמלקות משם אחד ותשלומין משם אחד ואלו בב"מ אמר החוסם את פי הפרה ודש בה לוקה ומשלם ארבעה קבין לפרה וג' לחמור ופרכינן אין אדם לוקה ומשלם ואוקימנא חד לישנא כר"מ והתם שם אחד הוא דמשום דלא תחסום חייב ממון ומלקות וליכא למימר ממון משום והשיב את הגזילה הוא דמחייב דהא אי לא אמר רחמנא לא תחסום אין כאן גזל ועוד דבכל דוכתא אמרינן להדי' דלר"מ אדם לוקה ומשלם וכי כתיב כדי רשעתו במספר משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא מוקמינן לה כר"מ אלא במיתה וממון או במיתה ומלקות וכדאיתא לקמן בפירקין. ויש מתרצין דה"ק שלא השם המביאו לידי מלקות צריך להביאו לידי תשלומין לומר שאלו היה אפשר כל ממון בעי אזהרה הוי אמרינן כן דאזהרה בעדים לממון הוא שלא ענש הכתוב אא"כ הזהיר והיה לנו לומר שאין לוקין עליו וכדאיתא בעלמא דלאו שניתן לאזהרת מיתות ב"ד אין לוקין עליו לכך אנו אומרים דממון אין צריך התראה וכיון שכן לוקין עליו אפילו באים שניהם כאחד. וזה התירוץ דחוק ויש עליו כמה ערעורים וגמגומים דבדוכתא מוכח דרבי מאיר אזהרת עדים זוממין מלא יוסיפו יש להם ללקות משום לא תענה ועוד פשיטא לן דלממון לא בעי אזהרה אחריתי אלא שיאמר הכתוב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו כדין כל חיוב שבתורה ולמה הוצרך ר"מ הטעם הזה במקום הזה אבל הנכון יותר דגבי עדים זוממין אלו היה השם המביאו לידי מלקות מביאו לידי תשלומין היה לנו לומר שלא ילקו שכבר פי' הפסוק עונשם מועשיתם לו כאשר זמם ותו לא אבל השתא שהמלקות בא להם משם אחר אפשר לומר שהיה לוקין למ"ד לוקה ומשלם:

וחכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה דלא מיבעיא בזו שהשם המביאו לידי תשלומין אין מביאין לידי מיתה דלרבנן אזהרת עדים זוממין מלא תענה ברעך כדאיתא התם אלא אפילו בעלמ' כל המשלם אינו לוקה דאין לוקה ומשלם וזה פירוש הוא אמת ועוד יש לפרש דהכא ר"מ לדבריהם דרבנן קאמר להו דאפילו האומר אין לוקה ומשלם שאני הכא שהם משני שמות אמרו לי חכמים דל"ש ולעולם כל המשלם אין לוקה כך נ"ל:

יד ביד למה לי לדבר הניתן מיד ליד. איכ' למידק למה לי האי קרא תיפוק ליה דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם וי"ל דה"א משהעידו על אחד שחבל בחבירו וקטע ידו תקטע ידם אבל כיון דכתב רחמנא בעדים זוממין יד ביד דהיינו ממון שבהם ש"מ דעין תחת עין דחובל בחבירו ממון הוא כן תירצו קצת התוספות ואינו נכון אבל הנכון דאי לא כתב התורה יד ביד הוה אמינא דכי כתב רחמנ' ועשיתם לו כאשר זמם היינו היכא דליכ' מלקות וממון אלא או מיתה ומלקות לחוד אבל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא לא משלם ומילקא לקי דמלקות חמור קמ"ל יד ביד ואם אינו ענין להיכא דליכ' אלא ממון תנהו לענין להיכא דאיכ' מלקות וממון כך נ"ל. וא"ת א"כ עדים זוממין שחייבים מיתה וממון ישלמו ולא ימותו דהכא כתיב יד ביד וי"ל דליתא כיון דכתיב כדי רשעתן במספר רשעה אחת אתה מחייבו סברא היא שידונו בחמורה דהיינו מיתה משום ועשיתם לו כאשר זמם וליכ' לאוקמי הכא דאמר יד ביד אלא בקל דהיינו מלקות:

ור' יוחנן מ"ט לא אמר כעולא. פי' דהא אמרי' בפ"ק דיבמות דג"ש עדיפא מדרשא דסמוכי' כל היכי דלא הוי מופנה ומוכח הכא דלא מופנה הוא וליכ' למימר דר' יוחנן לא גמר לה לג"ש דעולא דהא ליכא מ"ד דלא יליף לה דבכמה דוכתין ילפינן לה לעיל:

כן ינתן בו למה לי דבר הניתן מיד ליד מאי נינהו ממון פי' דע"כ לא אצטריך קרא אלא להיכא דאיכ' ממון ומלקות שמשלם ולא ילקה ואיכ' דקשיא ליה למה לי קרא דחובל בחבירו תיפוק ליה מעדים זוממין שאם יעידו שחבל בחבירו שהוזמו שישלמו ממון אינו לוקין וא"כ חובל בחבירו נמי משלם ואינו לוקה שאל"כ בעינן כאשר זמם וליכא וי"ל דאי מהתם ה"א בעדים זוממין שמשלמין ואינם לוקים היינו היכא שמעידים שלא התרו בחובל דהשתא ליכא בחובל מלקות ואפ"ה אצטריך יד ביד לעדים זוממין שלא ילקו משום לאו דידהו דהיינו לא תענה ברעך או לא יוסיפו לעשות אבל בחובל בחבירו דהתרה בו דלוקה ואינו משלם ואם העידו על אחד שחבל בחבירו בהתראה קמ"ל ינתן בו דחובל בחבירו משלם ואינו לוקה וה"ה לעדים זוממין שהעידו שחבל בחבירו בהתראה כנ"ל בבן גרושה וכו':

החובל בחבירו אפשר לקיימם בהכאה שאין בה שוה פרוטה אחותו נמי איכא לקיימי' באחותו בוגרת וקשיא ליה ולרבי יוחנן מ"ש הא דקשיא ליה ואידך ל"ק ליה. ויש לומר דבשלמ' חובל בחבירו לא כתיב לאו דידיה דהא מלא יוסיפו לעשות נפקא עדים זוממין נמי לרבנן לא כתיב לאו דידהו בהדיא דהא מלא יוסיפו לעשות נפקא דאין זה לאו מפורש דאיכא לאוקמי להכרזה כדמוקי ר"מ ופשטיה הכי משמע וכיון דכן מסתייע דאוקמא בכל דהו. אבל ערות אחותך לא תגלה לאו מפורש הוא וכתיב סתמא לית לן לדחוקי באחותו בוגרת דוק' כל היכא דאפשר למדרש בפשיטא בשום צד כך נ"ל:

דף לג.

עדים זוממין ממונא משלם מלק' לא לקי משום דלאו בני התראה נינהו פירוש דאע"ג כשמעידין על האדם שהוא בן גרושה הם לוקין בלא התראה התם משום דלא אפשר למפטרינהו לגמרי אבל כל היכי דאיכ' ממון דאפשר לחייבינהו ההיא עדיפא לחייבו בדין מלחייביינהו מלקות בלא התראה:

ונתרי בהו בשעת מעשה פירש רש"י ז"ל ולא מסהדי פי' אע"ג דאמר התם שמאיימין את העדים ולא חיישינן דלמא התם באיום דעלמא דלא חיישו סהדא כדאמר להו סהדי שיקרא דילי ורבותא אבל לומר להם שאם יזומו יהרוגו איכ' למיחוש דמפרשי שאם יזמו בשקר יהרוגו. איכא דקשיא ליה ותיפוק ליה דהתראת ספק הוא שהרי אין אנו יודעים אם מעידין שקר ולאו מילתא היא דהא לגבי דידהו הוא התראת ודאי הוא כי הם יודעים בעצמם אם מעידים שקר ואין התראות ספק אלא כשהיה ספק לאותו שמתרה בו כגון אל תותר וכדכוותה:

ונתרי בהו מאתמול ומחר נרמיז להו דמוציא פי' דהשת' כיון דברמיזה אמרינן להו לא פירשו מלאסהודי. ונתרי בהו תוך כדי דיבור. פירוש ואפילו אחר שנעקרה עדותם דתוך כדי דבור כדבור דמי ויכולין לחזור בהם דבכל מילי תוך כדי דבור כדבור דמי חוץ ממקדש ומגדף כדאיתא התם ביש נוחלין:

לאו מילתא היא דאמרינן. פי' כי מלשונו דאביי היה נראה דא הוא דלבעי התראה תוך כדי דבור והשתא הדר ביה דודאי לא בעי התראה. ואמר ר"א במצות שבמיתה הכתוב מדבר. פירוש במצות שיש בה מיתות ב"ד דכי כתיב ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש דמייתי קרא שיש אסון באיש המתגרה עמו או שיש אסון באשה וכדאמרינן נתכוון להרוג זה והרג את זה חייב מיתה ולאפוקי ממ"ד מאי נפש ממון והיינו מאי דמחדש ר"א דאי לא לכ"ע הוי מצות שבמית' האיש ההוא או האשה ההיא ואם אסון יהיה והיינו

דאמרינן אי הכי היכי דמי אי דאתרו וכו' פשיטא הוא וממאי דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר קל דלמא לא הוה. פירוש דגזרות הכתוב הוא שיהא צריך התראה לאותו עונש עצמו שנענש עליו ואת"ל הוה ממאי דמיתה חמורה פי' דאע"ג דדייני התורה פשיטא דמיתה חמורה הכי אמרינן ממאי דהתראת מיתה חמורה לאנשי דלמא התראת מלקות חמור להו לאנשי דמיתה לא חיישינן דמימר אמר תמות נפשי עם פלשתים אבל למלקות לא ניחא להו דלא לקטליה וללקו הוא דהא מלקות דידיה חמור מחבלי דחברא:

דף לג:

ודלמא מאי נקה מגלות. והקשו בתוס' והאיך אפשר לאוקמא קרא בגלות דהא אמרינן שחובשין אותו מכלל שלא מת ההורג לאלתר וכל שלא מת לאלתר אינו גולה על ידו חיישי' שמא הרוח בלבלתו או הוא קרב את מיתתו. ותירצו התם דוקא לענין שחיטה דמזיק ליה אורחא ומזיק ליה פרכוס ויש הכאות אחרות שאין הרוח ולא הפרכוס מקרב את מיתתו ונכון הוא. עוד יש לימוד דמעיקרא יותר דקרא דבמזיד אייתר ליה ונקה המכה ואצטריך לאוקמה לענין שחובשין ההורג אבל השתא דאוקימנא ליה בגלות לגופיה אצטריך דאי מיית גולה ואע"פ שלא נתכוין לו אלא נתכוין להרוג את זה והרג את זה אע"ג דכתיב ברישא אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו לענין אומדנות אתו ברישא כדדרשינן ליה במסכת סנהדרין ואלו לענין גלות לא מת לאלתר ונקה המכה ואינו גולה דאנן לא אתינא למדרש השתא אלא יתורא דוקא המכה למה לי כן נ"ל:

מה מכירה ע"י אחר פי' ואע"ג שהוא גרם מעיקר מכירה אינו נענש אף טביחה ע"י אחר אינו נענש ע"י אחר ובדוכתא פי' בס"ד:

דף לד.

השוחט בשבת וביום הכיפורים. במקומו מפורש בס"ד דתניא המבשל בשבת יאכל אפי' בעצמו ובפ' כירה דמו אותה לשוכח קדרה ע"ג כירה שהוא מותר בה בדיעבד כדאמרינן משרבו המשהין במזיד ואומרין שוכחין אנו גזרו נמי על השוכח והא ודאי לא היו אמרינן שוכחים אנו אלא להכינם לעצמם שאין אדם חוטא ולא לו:

במזיד לא יאכל פי' לא יאכל לא הוא ולא אחרים בו ביום אלא למוצאי שבת יאכל אפילו הוא עצמו וכן אתה מפרש בשוגג כר' יהודא דמתניתן השוחט בשבת וביוה"כ שחיטתו כשירה אמרינן שבת דומיא דיום הכפורים דעלמא וביומא לו אסורה לכ"ע ולאחרים שריה לכ"ע ואי תנן התם לומר דההיא בשוגג כר' יהודה או במזיד כר"מ ושוגג

ור' יוחנן והא דאמר ר' יהודא במזיד לא יאכל עולמית היינו שלא יאכל הוא דליכא מאן דאסר מעשה שבת לכל העולם אלא ר' יוחנן הסנדלר בלחוד כדאיתא בשמעתין נמצאת אתה לומר שוגג דר' יהודא כמזיד דר"מ ושוגג דר' יוחנן הסנדלר כמזיד דר' יהודה ואמרינן מעשה שבת פליגי בה רב אחא ורבינא וכן סוגיין מוכחא בהדיא דאליבא דר' יוחנן הסנדלר פליגי דאיהו הוא (דאמר) [דאסר] מעשה שבת ומיהו אין להביא ראיה שיהא הלכה כמותו דהא אמרינן בפ"ק דחולין דרב הוא מורה לתלמידו כר"מ ודריש בפירקא כר' יהודא מי לנו גדול כרב לפסוק הלכה ואי משום דסוגיין דהכא אליבא דרבי יוחנן אפליגו ולדידייהו לא סבירא לה ומשום דאוקי לברייתא לעיל כר' יוחנן אצטריכא לאפושי טעמא דידיה ואתא נמי דפליגי עלה דרב אחא ורבינא משום הא דבעי למפרך על אוקימת' דלמ"ד מעשה שבת דרבנן נמי מ"ט דרבנן דפטרי' והוא הנכון והאמת ושלא כדברי רבינו האי גאון ז"ל שפסק כר' יוחנן הסנדלר וכן דעת הגדולים הפוסקים כדברינו וכדפרישנא בדוכתא בס"ד:

כיון ששחט ביה פורתא אסרה ליה אפי' למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו עשה בה מעשה אסרה כדאיתא במס' ע"ז ובפרק השוחט. וסבר לה כר"ש דאמר הגורם לממון כממון דמו הקשו בתוס' תיפוק ליה כר"מ דאמר דינא דגרמי וההיא עדיפא מדר"ש כדאמר בפ"ק השורף שטרותיו של חבירו חייב דאלו לר"ש פטור כיון שאין גופ' ממון כלל ותירצו דדינא דגרמי ודבר הגורם לממון כממון דמי ושור רעהו קרינן ביה לר' אלעזר מדאורייתא ועוד דנקט ר' שמעון משום דאיהו אמרה למלתיה גבי תשלומין ארבעה וחמשה גבי קדשים שחייב באחריות כ"ש שמחייב דבר הגורם לממון כממון דמי דשור רעהו קרינן ביה והנכון דדינא דגרמי איתא בדבר שהוא תשלומי ממון אפי' בדבר שאין בו ממון כלל כששורף שטרות של חבירו אבל לענין קנס אין בו דינא דגרמי וטעמא דדבר הגורם לממון כממון דמי שייך אפי' בקנס בדבר שגופו ענין ממון הלכך ע"כ אנו צריכין כאן לדרב שמעון וכן תירוץ רבינו הגדול ודעת רבים ז"ל דדינא גרמי דאורייתא הוא לרבי מאיר וכבר כתבתי בב"ק בס"ד:

דף לד:

רבא אמר לעולם בטובח ומוכר ע"י עצמו ור"מ לוקה ומשלם לית ליה. פי' לא אתי רבא לומר השתא לתרוצי מתני' דגנב וטבח ולוקמין פרכי' ליה ממתני' דבא על בתו שמת ואינו משלם קנס ולמאי דאמר לעיל דר"מ סבר לוקה ומשלם מת ומשלם והא דכתיב כדי רשעתו שאין מחייבין אותו שתי רשעות מתנינן לה במלקות ומיתה דתרי בחדא גופא

לא עבדינן אבל חדא בגופא וחד' בממונא עבדינן וכדאיתא לקמן בפירקא דאמר רבה הי' גדי גנוב לו וטבחו בשבת חייב ופירש"י ז"ל שהיה גדי גנוב לו מע"ש והכי מוכח מלישנא ומיהו לאו דוקא שלא בעבירות שבת וה"ה גנב בשבת במתכוין כגון שהגביהו והניחו שם או שהוציאו מרשות הבעלים לסמטא או לצדי ר"ה וכיוצא בו שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לאיסור שבת. פירוש ואע"פ שטבחו בשבת אדם מת ומשלם קנס:

גנב וטבח בשבת. פירש"י ז"ל כגון שהיה נגרר ויוצא. ואם תאמר ולרבי נחמן דאמר חי נושא את עצמו הא ליכא איסור שבת ויש לומר לרב נחמן מיירי בכפות וא"ת היכי קני בגרירה דהא גדי דרכו בהגבהה ויש לומר כשצירף ידו למטה מג' וקיבלו ויש לפרש עוד כשהגביהו ע"מ להוציאו ולא עומד והגבהה צורך הוצאה הוא וכן פירש הראב"ד ז"ל. ויש לפרש עוד שנכנס הגדי לרשותו (וטרחו) למכרו שמכירתו זו היא גנבתו ג"כ פטור. שהאיסור שבת ואיסור גנבה באים כאחד פי' וכאן שנפטר מן הדין מהקרן נפטר מתשלומי ארבעה וחמשה שאם אין גניבה אין טביחה ומכירה דתשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד' וא"ת גנב וטבח בשבת אפילו גנב בשבת וטבח בחול נמי כבר תירצו שאם טבח בחול הרי הוא כאלו חזרו וגנבו בחול ומחייב הקרן נמי דהא כל כמה דלא טבחו ברשותו דמריהו הוה קאי ויפה כיון ז"ל ומתבררין דבריו כמה שאמר בפרק מרובה במאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא הוה שוה זוזי ולבסוף שוה ד' אתבר ממילא משלם זוזי תברא או שתיא משלם ד' כי השתא והיכא מעיקרא שוה ד' ולבסוף שוה זוזי משלם כדמעיקרא לעולם אף ע"ג דתברא או שתיא והיינו דאמרינן הכי שאם היה גנב מע"ש וטבח בשבת חייב ולא אמרינן דטביחתו היא גניבתו ולמפטרי' כיון דגנבה טביחה דהשתא לא מחייב דקים ליה בדרבה מיניה מחייב אגניבה דחול וצריכא האי לאשמעינן שבת וכן לישנא מוכח בהדיא ולפטורא הוא דעבדינן צריכותא כדפירש"י ז"ל והיינו דאמר דאי אשמעינן שבת ה"א משום דאיסורא חמור דהוי איסור עולם ראוי לומר קים ליה בדרבה מיניה לפוטרה ממון. ומיהו איכא למידק לפטורא מהאי צריכותא אינן כלל דאי משום דפטרי' מן הקרן דקים ליה בדרבה מיניה מה לי איסור חמור מה לי איסור קל הא אין לך לחייב שתי רשעות ואי משום פטור הקנס הלכה רווחה היא בכל מקום דתשלומי ד' וה' אמר רחמנ' ולא ג' וד' ויש מתרצים דשאני הכא דפטור הקרן גורם פטור הקנס וה"א בכל כי האי גוונא לא יפטור אף מן הקרן כיון שחדשה תורה בקנס ואע"ג דמקטל משלם קמ"ל דלעולם פטור מן הקרן בין באיסור חמור בין באיסור קל ואע"פ שפטרו גורם פטורו של הקנס:

ה"ג היתה פרה שאולה לו וטבח בשבת פטור שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד ולא גרסינן שאם אין גניבה אין איסור טביחה ואין מכיר' דבשאלה ליכא ד' וה'. אמר רבא הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשין בהם כל ימי שאלתה פירש"י ז"ל כל ימי משך השאלה ששאלה אביהם מן הבעלים פירוש לפי שאם קבע זמן משתמשין בה כל אותה הזמן ואם לא קבע זמן משתמשין בה לזמן הראויה לפי אותה תשמיש ששאלה אבל בהא לא אמרי' שסתם שאלה שלשים יום שלא אמרו כן אלא במלוה שנתנה להוצאה וכדכתבי' בפ"ק דשבת בס"ד וטעמא דמשתמשין בה כל ימי שאלתה משום דכל זכות שהיה לאביהם באותה פרה הם זוכים בו דיורש כרעא דאבוה הוא. מתה אין חייבין באונסין פירש רש"י ז"ל דאינהו לא שואלים נינהו עליו ופירש הראב"ד ז"ל אע"פ שנשתמשו בה אין חייבים באונסי' כי הם קיבלו זכות אביהם אבל לא קבלו עליהם חיוב שאלה וכיון שכן הרי הם פטורים ממנה כל זמן שלא חל חיוב על אביהם מחיים או כל זמן שלא הניח אביהם אחריות נכסים ואיכא דקשיא ליה דכיון שנשתמשו בניו אמאי לא הוי שואלים עליה בו כיון שאביהם [לא] היה לו זכות אלא בקבלת אונסין אף הוא לא מוריש אותם זנות אלא בקבלת אונסין ואינהו כשואלים דבעלים נינהו וכדאמרי' בשוכר פרה מחבירו והשאילה לאחרים דקיימא לן כרבי יוסי דאמר כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו ושואל הוה בעלי דברי' דמשכירו הכא נמי אע"פ שירשו זכות אביהם בעלי דברים דמשאיל הוו וכאותה שאמר בריש השואל בעל בנכסי אשתו שואל הוה או שוכר הוה ואוקימנא כגון דאגרה איהי פרה מעלמא ואנסיבה ונשתמש בעל ומתה ואי אמרת בעל בנכסי אשתו [כו'] ומשלם לבעלים ולא מצי אמר להו אנא בנכסי אשתי נשתמשתי ובזכותה זכיתי ושמירתה לא קבלתי ואיהי משתעי דינא בהדייהו והכא נמי אע"ג דאתו מכח אביהם וירושתו מ"מ בעל דין דמשאיל הוה:

ויש לתרץ דהא לא דמיא להשוכר את הפרה ושאלה לאחר דהתם כיון שהשני נעשה עליו שואל לפי' דין היא שיהיה שואל דבעלים שלא יהא הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו משא"כ באלו שלא נעשו שואלים וההוא דבעל בנכסי אשתו נמי לא דמיא להא דהתם ורבנן עשאוהו כשואל בכל נכסי' שהוא משתמש בהם דהיינו וכאלו השאילים בפירוש דמי דההיא מדמינן לה התם להדיא להההיא דרבי יוסי אבל הכא כשכבר מת אביהם וירשו זכותו למה יתחייבו בשאלה הרי זה כאלו שכר אביהם בית ומת שמשתמשין בו כל ימי שכירתו ואין חייב בשכירתו אם לא הניח להם אביהם אחריות נכסים. וכתב הראב"ד ז"ל דוקא הכא נקט שאין חייבי' באונסין אבל בגניבה ואבידה חייבים ואע"פ שלא נשתמשו בהם עדיין ואע"ג דשואלים לא היה יורשים דאינהו זכות אביהם ירשו

ומ"מ כיון שיש להם זכות להשתמש בה נעשים עלי' שומר שכר בההיא הנאה וכדאמרינן בפרק המפקיד גבי המפקיד מעות אצל שולחני מותרי' להשתמש בהם לפיכך אבדו חייב באחריות ואמרינן עלה אמר רב הונא אפי' נאנסו ורב נחמן אמר נאנסו לא אמר ליה רב הונא אי שואל לא הוי ש"ש אמאי לא הוה ואמר ליה בההיא מודינא לך הואיל וזכה בזה מהני כיון דאתרמי זבינא דאית ביה רווחא דזבין להו הוה עלי' ש"ש ולא גרע נמי משומר אבידה שנעשה עליו ש"ש ומשום פרוטה דרב יוסף דעלמא ואע"פ שההיא הנאה שמגעת להם מחמת ירושה באה להם כיון דאחתי לה בה הנראה לא סגיא דלא להוי עלה ש"ש וכן אתה דן במלוה על המשכון ומת שאף בנו נעשה עליו ש"ש בההיא הנאה דתפס ליה בזוזי וכן באומן בכלי אומנתו כך נ"ל וכן דעת מורי הרב ז"ל:

כסבורין של אביהם היה וכו' וא"ת מ"ש מגזל שלא נתיאשו הבעלים ובאו אחרים ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה והכא בשאלה ליכ' יאוש. תרצו בתוספ' התם לפי שיודע השני דגזלה היא בידו של ראשון ואפי' לא ידע נמי הרי גוזלים מראשון משא"כ בנו דכיון שהיו סבורין שהוא של אביהם אין כוונתם לגזול אלא לאכול משלהם וכיון שכן אין להם לשלם אלא דמי בשר בזול והא דאמר לעיל גבי תחב לו חבירו בבית הבליעה דאי מצי מהדר ליה ולא מהדר ליה חייב התם (בידו) [יודע] שאין של חבירו שתוחבו בפיו ובדין הוא דכן פרכינן ליה אי מצי לאהדורי' להדרי' בדין הוא דיכילני לשנויי דמיירי שהוא סבר שהיה שלו אלא דניחא לי' לתרוצי אפילו דידע דלאו דידיה הוא:

והאי דמי בשר בזול הוא פרש"י דכל זוזי חשבינן ד' דינרים דהוה להו תרי תלתא להכי אמרינן בפרק מי שמת אבל אינו לשון התלמוד אלא פי' רבי יהודה גאון ז"ל הוא אין למידין ממנו למקום אחר כי מה ענין פרושה זו לכאן אלא הכי פירושו שמשלמין לפי מה שנהגו והיינו דמי בשר בזול אלא שהיו יודעים שאין פרה זו שלהם וכדאמרי' בפרק השותפין דמי קנים בזול ובב"ק דמי עמיר בזול:

ואם הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבים לשלם פרש"י שהניח להם קרקעות שיש להם אחריות נכסים חייבים לשלם כלומר דמטלטלין דיתמי לא משתעבדו לב"ח ונראין הדברים שלא תקנו הגאונים בזמן הזה שיהיה המטלטלין דיתמי משועבדים לב"ח דוקא כדי שלא תנעול דלת בפני לווין אבל לא שאר דברים כיוצא בהם וכן נראה מדברי הרמב"ן ז"ל:

איכא דמתני לה אסיפא אבל רישא לא והיינו כרב פפא פי' שאינו חיוב אונסין אלא בשעת אונסין וכשמתו לא נשתעבדו נכסי אביהן לזה כיון שהיה מת אביהם. וא"ת א"כ בסיפא נמי למה חייבים לשלם להם תשלומין גמורין פירש"י ז"ל בסיפא חייבין לשלם

משום דהוה להו למידק ואינו נכון דאפילו לא הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבין לשלם מדין עצמו ועוד דהא ודאי לאו פושעים אינהו כלל דחזקה דכל מה שאדם מוציא בבית מורישו בחזקת שלו הוא ואפילו לא היה אמיד כי יש מתרושש והון רב לפיכך פירש"י ז"ל דבסיפא חייבים לפי שפשע אביהם שלא הודיעם שהיה שלו בשעת שפשע נשתעבדו נכסים כי אמרינן דחיוב אונסין בשעת אונס היינו בשעת פשיעת האונס:

אלא ריש לקיש מ"ט לא אמר כרבי יוחנן פירוש כי אע"ג דרישא דמתני' דקתני אלו נערות ר"מ היא דהא ודאי עדיפא ליה לאוקמי להא כרבנן דהלכה כוותיה. דכי אתי רב דימי אמר חייבי מיתה שוגגין וחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר מחייבין פירוש ולרבי יוחנן חייבין אפילו במזידין כל היכא דלא אתרו ביה וכדאמרינן לעיל: ומשום דלא אתרו ביה קרי להו שוגגין וריש לקיש אמר פטור אפילו שוגג גמורים וא"ת לרב דימי דאמר דלרבי יוחנן חייבי מיתה שוגגין ודבר אחר חייבין מאי האי דקתני אף על פי שאין בה כרת אין בהם מיתות ב"ד מושמע דאי איכ' מיתות ב"ד פטורים ולר"י ע"כ בדלא אתרו ביה איירי מתני' כדאיתא לעיל וי"ל דרב דימי מפרש אע"פ שאין בה כרת לפי שמזידין אין בה מיתות ב"ד כלומר שלא התרו בהם ואין ראוי לשום העונש ב"ד ומשמע דכי איתא מיתות ב"ד פטורים. וא"ת אמאי לא שיילן ריש לקיש אמאי לא אמר כעולא וכל היכי דאיכא ממון ומלקות ממון משלם ומילקא לא לקי ותי' ר"ת ז"ל דע"כ ר"ל ל"ל דעולא ולר"ל אפי' חייבי מלקות שוגגין פטורין מן התשלומין וכ"ש כשהם מזידין וא"ת ודלמא שאני הכא דאיכ' ג"ש דתחת תחת ובגזירות הכתוב שישלם ולא לקה ואע"ג דבעלמא לוקה ואינו משלם וי"ל דקי"ל דהאי תחת מבעיא ליה ריש לקיש כדאביי כתירץ לעיל אליבא דר' יוחנן:

איתבי' ר' יוחנן לריש לקיש ולא יהיה אסון ענוש יענש מאי לאו דין אסון פירוש דקרא אהורג קאי ואמר קרא דכל היכא דליכ' מיתות בית דין ממש בהורג ממון יענש ומשכחת לה דליכ' דין אסון בההוא הורג אפילו רבנן דאמרו במכוין להרוג את זה והרג את זה חייב מיתה כשלא נתכוין להרוג כלל ודרישא נמי הכי אצטריך לאוקמי דאי לא אע"ג דלדידיה נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתות ב"ד כיון שהיה מכוון כלל רודף הוא שניתן להצילו בנפשו וה"ל כשבר את הכלים של כל אדם פטור הוי והשתא מתפרשים קראי שפיר ולא יהיה אסון ממש כשהורג כלומר דין אסון אלא התרו בו ושלא נתכוון להרוג ענש יענש אע"פ שהרג ואם אסון יהיה בהורג ונתת נפש תחת נפש ולא יענש דקים ליה בדרבה מיניה או מפני שנתכוון להרוג את זה והרג רודף או מפני שהרג ממש בהתראה לחבירו או לאשה אליב' דרבנן שהוא חייב מיתה ופרכינן לאו אסון ממש

כלומר שיש אסון בחבירו או באשה אפילו לא נתכוון הוא להרוג ולא אתרו ביה דכיון דכי אתרו ביה פטור מממון כי לא אתרו ביה נמי. ולהאי אוקימתא לא אתו קראי בחדא גוונא דקרא בתרא דכתיב ונתת נפש תחת נפש ע"כ מיירי בהתראה לרבנן ורבי שמעון דאמר נפש תחת נפש ממש או מפני מיתת האשה או מפני מיתת חבירו ומפרשינן הכי קראי ולא יהיה אסון באשה או ברודף יענש האי אסון באחד מהן לא ואע"ג דליכא התראה ואשמעי' קראי קמא דאמרינן קים ליה בדרבה מיניה אפילו חייב מיתות שוגגין ואידך קרא דמחייבי במתכוון להרוג ובהתראה אתא לאשמעינן דין דמיתה במי שנתכוון להרוג את זה והרג את זה דלרבנן חייב ולר"ש פטור דדוקא כשיש אסון לחבירו אמר הכתוב ונתת נפש תחת נפש ובדין ממון לא איירי כלל ומשום דלדין אסון מתפרשי קראי שפיר טפי נקטינן בקושיא להדיא מאי לאו דין אסון ובאידך לישנא נקטינן להדיא מה אסון ממש משום דפשטא דקרא באסון דאשה או ברודף טפי מאסון דרודף כן צריך לומר:

דף לה.

והא תני דבי חזקיה מכה אדם ומכה בהמה לא חלקם בין וכו'. פי' דהאי קראי יתירא הוא דהא כתיב לעיל ומכה בהמה ישלמנה להכי כתבי' רחמנא להאי קראי להקיש מכה אדם למכה בהמה וכדמפרש ואזיל אף מכה אדם לא תחלוק בו בין בשוגג בין במזיד ובין לחייבו ממון או לפטרו ממון דליכא לאוקמי לגמרי דנימא לא תחלוק בו לפטרו ממון אלא לחייבו ממון דהא ע"כ במזיד ובמתכוין פטור ממון דקים ליה בדרבה מיניה ואיכא דקשיא דהיכי פרכינן הכא ובשום דוכתא מתנא דבי חזקיה דאמרינן בסנהדרין דמפקי מר' ומפקי מרבנן דקתני לא חלקתיה בין במתכוון ושאינו מתכוון דאלמ' נתכוון להרוג את זה והרג את זה דפטור בין במיתה בין בממון ואלו לרבנן חייב מיתה ולר' חייב ממון ה"ל דנהי דאפקי' קרא מדר' ומדרבנן מ"מ בהיקשא דקרא כ"ע מודו שלא תחלוק בין שוגג למזיד דאיירי הכא והא דנקט דבי חזקיה הכא דהכא שוגג ומזיד נתכוון משאינו מתכוון ודרך עליה ודרך ירידה פירש רש"י ז"ל דכל אחד ואחד נקטינא לעניני דאיירי בדיני ממונות שוגג ומזיד לענין ממון שגם המיתה שתים ומתכוון לענין חיוב הנכתב עצמו שלא ישלם על מיתתו ממון אפי' כשאינו מת עליו לאפוקי מדר' יוחנן. ודרך ירידה ודרך עליה לענין דלא נשקול מיניה ממונא ולמפטר' מקטלא וכדדרשינן לה לקמן בפירקין כי פליגי בחייבי מלקות וכו' ור' יוחנן אמר חייבי מיתה איתקדש חייבי מלקות לא איתקיש והלכתא כר' יוחנן:

ולענין חייבי מיתות ב"ד וכריתות שוגגין ודבר אחר אליב' דר' נחוניא בן הקנה נחלקו המפרשים איכא מ"ד דאפילו לרבי חייב ואיכ' מ"ד דאדרבה אפילו לר' יוחנן דפטור דלר' נחוניא בן הקנה חייבי מיתות וחייבי כריתות הם או מדכתיב אם יהיה אסון ואם לא יהיה אסון דמשמע אפילו אסון בידי שמים או מדכתיב אותו אמרה תורה כרת שלו כמיתה שלכם וזה הלשון נראה עיקר וכבר הארכתי בזה בחידושים ארוכים ובמסכת פסחים בס"ד ולדברי הכל בהקדש ובתרומה שוגגין חייבים בתרומה בקראי בהדיא משלם קרן וחומש:

רבא אמר אתיא מכה וכו'. פ' והשתא לא ידעינן אי ג"ש דריש או סמוכים דריש ובסמוך שיילי' האי מכה ואמרינן סמוכים דריש והא דפרכינן והאי לא מכה הוא לישנא בעלמא פרכינן אמאי לא אמרינ' מכה מכה דאלו בעיקר דינא כיון דסמוכין דריש מה לי מכה מה לי סיבה אחרת אחרת אלא ודאי לא פרכינן אלא לישנא בעלמא.

אמר אביי אתיא רשע רשע ורבא אמר אתיא מכה מכה. איכא דק"ל אמר רבא מהא דאביי ודהא בפ' החובל דכ"ע דרשינן ג"ש דרשע רשע לענין שהסומא פטור ממיתות ב"ד וחייבי מלקות וי"ל דרבא קאמר דהא להא לא מצרכינן הני ג"ש אי נמי סבר דלא דרשינן רשע דלא שייך לגופיה של מלקות כההיא דבפרק החובל וכיוצא בו אבל לא לענין זה שאנו באים לידון על פטור מעון שבא עם המלקות והיינו נמי טעמא דר' יוחנן דלא דריש ליה וכן פי' בתוס' ובמס' מדות הארכתי בזה יותר בס"ד:

דף לה:

דבהדי דקא מחי קרע שיראין דיליה פירש דכי הא לא רבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין אלא לוקה ואינו משלם כדינן דעלמא שלא רבתה אותה התורה אלא לענין חמשה דברים בחבלה גופיה דלמא בשבת קאי דבהמה גופיה איכא לפלוגי פירוש דאלמא דבשבת נמי קאי וליתא בהיקשא דחזקיה ויתורים דקרא לעניני אחריתי אתי אי נמי לאפוקי אתי לחלק בין שוגג למזיד:

אמר ליה רב פפא לאביי לרבה דאמר וכו' פירש רש"י ז"ל דמהא שמעינן דלא גרסינן לעיל רבא ורבה גרסינן דאי רבא גרסינן מדשייל רב פפא הכי הוה לאשולי ליה לרבה גופיה דהוה רבי':

מתניתין במאי מוקי לה אי כר"מ קשיא פי' והא רבא אמר דלר"מ אדם מת ומשלם הלכך אע"ג דניחא ליה אחותו וממזרת תקשה ליה. לרבי נחוניא בן הקנה קשיא אחותו פירוש אפילו תימא ממזרות לא תקשי ליה משום דסבר לה כר"מ דאמר לוקה ומשלם

מ"מ תקשי ליה אחותו מיהא כי הא לבדו אין אדם נענש כרת ומשלם וכ"ש דאי לא ס"ל כר"מ דקשיא ליה ממזרת ואחותו והא דאמר דקשיא ליה אחותו אתיא שפיר להאי לישנא דאמר לעיל דלר' נחוניא בן הקנה אפילו חייבי כריתות שוגגין ודבר אחר פטורים דלדידך פירש אמאי קשה לי' לוקמי' למתני' בשלא התרו בו לר' נחוניה בן הקנה כדמוקי לר' יוחנן כשהוא חייב ממון. ויש שפירש דהיינו מה שאמר בסמוך הניח' אי סבר לה כר' יוחנן ותירץ לה כר"י דהכא נמי קאי דאוקמינן לה ר' יוחנן אתיא שפיר בין לר' נחוניא בן הקנה בין לר' יצחק אלא אי ס"ל כר"ל היכי מתר' ליה ופרקינן דע"כ כר"י ס"ל. וא"ת אמאי הא מצי לאוקמי כעולא דאע"ג דס"ל כר"ל וכל היכא דאיכא ממון ומלקות מלקא לקי ואינו משלם ואפילו כשלא התרו ביה כשהתרו מ"מ גבי קנס הבת שאני דגלי קרא שישלם ולא ילקה כדכתיב תחת תחת וי"ל דהכא אין אליבא דאביי קאמר מוקים להו תחת אשר ענה מכלל דאיכא בושת ופגם לית ליה דרשה דעולא ותמה אביי מרבה שמעינן לה והיינו דשאיל רב פפא לאביי אליבא דרבה ואמאי ולשיילי לנפשיה דהא רב פפא גופיה כרבא ס"ל דאין אדם מת ומשלם קנס אלא ודאי דלדידיה לא קשיא מידי ומוקים לה כעולא מתחת אשר עינה ובושת ופגם נפקא ליה מדרבא דכתיב ונתן האיש השוכב עמה הנאת שכיבה חמשים ור"ל דאמר בפירוש רבתה התורה חייבי מלקות מחייבי כריתות:

מאן תנא דפליג עליה דר' נחוניא בן הקנה פירש רש"י ז"ל כגון ההי' דמסכת שבועות דהמדליק את הגדיש בי"ה חייב ומתני' דהכא דמחייב קנס באחותו נהי דלאפשר ליה משום כרת דאית ביה לפוטרו משום מלקות דאיירי ביה בין שהתרו בו ובין שלא התרו בו אבל לר' יוחנן ל"ק מיהו מוקים לה כשלא התרו ביה והכא פירוש אתרו כההיא פירוש דס"ל דחייבי מיתות שוגגין לר' יוחנן פטורים ממון אבל לאידך פירוש דס"ל דחייבי כריתות חי בי' אפילו לר' יוחנן תקשי דאי בדלא אתרו ביה אפי' לר' נחוניא אמאי לא חייב וי"ל לר' יוחנן מקיים לה כשלא התרו ביה ממש כלומר שעשה במזיד אלא שלא התרו וכיון דכן מלקות ליכא דהא לא אתרו בו ואי משום כרת הא במזיד עשה ואין לאדם כרת ומשלם לר' נחוניא אבל לרבנן חייב האדם כרת ומשלם:

אי ר"מ אי ר' יצחק פירוש אי ר"מ דסבר אדם לוקה ומשלם אי כר' יצחק דסבר חייבי כריתות לאו בכלל מלקות היה ואם תאמר היכי אתיא מתניתין לר' יצחק הא קשיא ליה ממזרת ולא מתרצא ליה אלא כר' יוחנן וכדאיתא לעיל תירץ רש"י ז"ל דאין הא דחייבי כריתות אתינא לתרוצי דאתי כר' יצחק משום מתני' דשבועות מיהא דלאו מתני' דהא לא אתיא אלא כר"מ אבל ההיא דשבועות אתיא בין לר"מ ובין כר' יצחק:

הממאנת אין לה קנס ולא פיתוי פירש"י ז"ל אין לה קנס שאין חזקת בתולה הואיל ונשאת ונראה מדבריו ז"ל שאין לה קנס מחמת שבא עליה ואחר שמיאנה דקאמר ואיכא דמקשי עליו וז"ל דא"כ היכי דייקינן לקמן הא קטנה בעלמא יש לה קנס ויש לפרש לפי דברי רש"י ז"ל דהא ממאנת כיון דלגופא לא נצרכה אלא למידק מינה לעלמא אם כן על כרחך אינו אלא כשנאנסה לאלתר שמיאנה בעודה קטנה ולמידק מינה בקטנה דעלמא דאלו לנערה דעלמא פשיטא שיש לה קנס:

דף לו.

הא קטנה דעלמא יש לה. פירוש בין קנס ובין פיתוי ולא אמרינן אחלתי' ואפילו הגיעו לעונת הפעוטו' שמחילת' מחיל' בעלמ' במטלטלין ש"ה דפיתוי קטנ' אונס הוא ואין כאן מחיל' כן פי' התוס':

סבר כר"מ בחדא ופליג ליה בחדא. פירוש סבר לה כר"מ דקטנה אין לה קנס והיינו דקתני איילנית אין לה קנס ופליג עלה בחדא דקתני הממאנת אין לה קנס דע"כ מיירי בגדולה והוא גופ' קמ"ל דגדולה ממאנת כר' יהודא דאי לא לענין קנס לא נצרכ' לא לגופ' ולא לדיוק' דידה דהא פשיטא דהיא גופא אין לה קנס ונערה בעלמא יש לה קנס:

הא ר' גמליאל הא ר' יהושע וכו'. פי' רש"י ז"ל דהא דקתני אין לה טענת בתולים ה"ק אין לה טענת בתולים להפסידה כתובת' וכדמפרש בבוגרת ומוכח עץ דתנינא בהדייהו ואתי כר"ג דאמר בפ"ק שיכולה אשה לומר משארסתני נאנסתי. הלכך אנן נמי טענינן הכי כדמפרש ואזיל דהא כר' יהושיע דאמר לא מפיה אנו חיים הלכך הבא עליה יש לה טענת בתולים דאי נמי הוי טענת קמא לא מהימנין ליה עכ"ל. ותימא הא מתניתין קמייתא אתיא כר' יהושיע לא איירי בענין טענת בתולים אלא לענין קנס וי"ל דהא דקתני אין להם קנס קנס של כתובה קאמר שמפסדת בטענות בתולים א"נ דעד כאן לא קאמר ר' יהושיע אלא לענין כתובה מפני שיש עליה טוען וחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה אבל לענין קנס דאין עליה טוען ברור באמת ודאי בחזקת בתולה מוקמינן ויש לה קנס. וכי אמרינן הא ר' יהושע היא ה"ק דאפילו לר' יהושע קאמר ולשונו של רש"י ז"ל מוכרח אתי פי' הראשון. ויש שפי' בהיפך דקמייתא ר"ג ומוקי לה בחזקת בתולה ולפיכך מאמינה על בעלה דחזקת גופא מסייע לה לאידך דקתני אין לה טענת בתולים. ר' יהושיע אמר לא מפיה אנו חיים וכיון שכן אנן לא טענינן ליה שנאנסה משנתגרשה ולישנא דאין להם טענות בתולים לא אתיא שפיר להא פי' דא"כ לא הוא פירושו דומיא דבוגרת ומוכת עץ דתני בהדה:

כגון זו פתח פיך לאלם הוא פי' רש"י ז"ל וטענינן הכי משנתארסה נאנסה והקשו בתוספת דהאי טענות שמא היא לבד ואנן בעינן טענות ברי לר"ג כדאיתא בפ"ק ול"ק דאי אית' לבדה דידע קושטא דמילת' בעינן שטעין בבריא אבל השתא דאיהי לאו בת טענה היא. טענינן אנן לה אפי' בשמא כגון כל מקום שטוענין ליורש וללוקח יש שפירש דהכי טענינן לה שהיא מוכת עץ בטענת ברי וחשיב' כגון דרגילה דמחבטא כדאיתא בסמוך. וכדאמר רב נותנין לה לילה ראשון אלמא יש לה בתולים ואם כן למה אין עליה טענת בתולים להפסידה כתובתה:

דף לו:

גרסת רש"י ז"ל והיא הנכונה. אי דקא טעין טענת דמים הכי נמי הכא במאי עסקינן דטעין טענת פתח פתוח. פי' דטענות פתח פתוח אין לטעון עלי' לפי שפתח פתוח קצת וכן אמרו בירוש' בוגרת רחב' והרי ודאי מוכיח בתלמוד דילן בפ"ק כדכתיב' התם בס"ד. ואי קשיא לן דהכא אמר בבוגרת יש לה בתולים ואלו ביבמות אמרי' פרט לבוגרת שכלו בתולי' וי"ל דהתם הכי קאמר שכלו בתולי' קצת ואין כל בתולי' קיימין וכן פי' הרמב"ן ז"ל. ויש גורסין אי דטען פתח פתוח הכי נמי הכא במאי עסקינן דטען טענת דמים כלומר אין דמים לבוגרת על הרוב ומשום דאיכא מעוט בוגרת שיש להם בתולים אמר רב שנותנים לה לילה ראשון. והאי גופא לא נהירא כלל דאנן הכי הוה מוקמינן בטענת דמים ומינה פרכינן והא הכי הוה לן לתרוצי דהא דרב שיש לה דמים לפי גרסא וכל התירוץ חסר מן הספר:

מפני שנחבטה על גבי קרקע. פי' רש"י ז"ל בתולי' נושרין ופרכינן כולהו נמי מחבטין כלומר וא"כ לא יהיה לכולם טענות בתולים ופרקינן כלום רואות אם נשרו בתוליהן ומראות לאמם ופוסקת עליהן שאינן בתולות ואם לא הודעתו הטעתו וזו אינה רואה ואינה מראה לאמה דבחזקת נחבטה כנסה ולאו טענה היא. והקשו ר"ת ז"ל דבכולהו אם לא הודעתו מאי טענה איכא דהא לר"מ קתני לה ולר"מ ליכ' קפיד' במוכת עץ אפי' לא הכיר בה כתובתה מאתיים ועוד כי מה שפירש דהכ' אינה מראה לאמה ובחזקת מוכת עץ כנסה א"כ יש לה מנה בלבד לפום שיטתיה וכל היכא דאמר אין להם טענת בתולים היינו שיש להן מאתיים כגון בטענות בתולים ביהודא. לכך פי' פי' ר"ת ז"ל דכלהו רואות ומראות לאמן וכיון שיודעת בדבר הן טענות על עצמן הלכך כי לא טענה איהי אנן לא טענינן לה אבל זו אינה רואה ואינה מראה לאמה ואינה יודעת לטעון הלכך אנן טענינן לה דמוכת עץ היא ויש לה מאתיים לר"מ. ואיכא למידק דמכל מקום תפשוט מהכא

דכולהו נמי מחבטין וכיון דכן מוכת עץ שכיח ואלו אנן פי' ר"י בפ"ק דמוכת עץ לא שכיח וכדאי' בירושלמי. וכי תימא דחבטה דהשרת בתולים שכיח אבל מוכת עץ לא שכיח מכל מקום ניחוש לנחבטה. וי"ל דכיון רואות ומראות לאמן כי שכיח קלא איתלה למלת' (ופי') [ור'] פנח' הלוי אחיו של רבינו ז"ל פי' דתרתי קאמ' ולא שכי' ליה חבט' כי יש להם עיני' לראות ולהשמר וכשנופלת מראות לאמן ואית לה קלא למלתא אבל זו אינו רואה ושכיח בה חבטה ואינה מראה לאמה ולית ליה קלא:

יוצאה משום שם רע בת סקילה היא. יש שפי' משום דבת סקילה היא פשיטא שאין לה קנס דקים ליה בדרבה מיניה והקשו בתוספת דמאי קושיא דהיא גופא קמ"ל דאין אדם מת ומשלם קנס וכדתנן הבא על בתו לכך פירש בת סקילה היא ובחזקת בתולה עומדת שהרי כבר זנתה ונבעלה:

והא אמר רבא יצא עליה וכו'. פירוש אפילו לפוסלה מכהונה וכדפי' רש"י ז"ל ואפי' בקלא דאתחזק נמי דפריצות בעלמא הוא דחי בה וכדאיתא במסכת גיטין וכיון שכן קנס נמי אית לה:

כיון דמהדר אזיופא אימר זיופי זייף וכתב כלומר דזייף הוא עצמו כתב העדים הלכך אע"פ שנתקיים כבר בב"ד ואפי' העדים עצמן אומרים כתב ידינו הוא זה איכא למיחוש לזיופי כההיא דאמר אין חתימות ידי דידי הוא בפרק גט פשוט ומיהו אי אתו סהדי גופייהו ואמרו דדכירו דחתמו השטר הרי זה כשר ויש מרבותינו שהיו אומרים דלא חיישינן לזיופא אלא להההיא שטרא גופי' דהוה מהדר אזיופא כגון דאמרי העדים לדידן אמר זייפא ליה שטרא כך וכך על ראובן כי השטר שהוציא על ראובן מאותו סך שידע אבל אינש אחרינא או על ראובן ומסך אחר כשר וכן נראה מדברי רבינו חננאל שפירש שאתו תרי סהדי ואמרי לדידן אמר זייפא לי האי שטרא אתרע האי שטרא ע"כ ואף לפ"ז כל היכא שהעדים אומרים לדידן אמר זיופא לי שטרא ולא פירוש כל שטרא דמפיק הוא ריעי והכי דייקינן לישנא בגמ' דאמר לדידן אמר זיופא שטרא כלומר כיון דאמר הכי הוה שטרא בהאי ריעי ואתיא כדפרישית אבל דעת הרב מורי ז"ל דאפילו מהדר אזיופא על ראובן נעשים על שמעון וה"ה על ראובן מסך אחר דכיון דמהדר אזיופא מזייף ואזיל אנפשייהו כן הדעת הנותנת:

אמר רבא דלמא לא היא ע"כ לא קאמר ר' יהודא אלא שלא יהא חוטא נשכר. איכא דקשיא ליה דהא רבא גופ' לית ליה האי סברא בפ"ק. ולא קושי' חדא דהכא לר' יהודא קאמר והתם איכא למימר לרבנן דפליג עליה דר' יהודא הכא ולא חיישינן לטעמא דידיה ואביי דחייש התם להאי טעמא אליבא דרבנן משום דס"ל דלאו האי טעמא דרבי יהודא

הכא ובהא לא אמרי הכא כלל ועוד דהכא יהבינן קנס לבת ישראל כדי שלא יהא חוטא נשכר:

ר' יהודא אומר שבויה שנשבית והרי היא בקדושתה ואפילו בת עשר שנים כתובתה מאתיים והא דאמרינן בפ"ק שבויה שנשבית יתירה על בת ג' שנים כתובתה מנה הוי' דלא כר' יהודא וכן בפ' האשה שנתארמלה ואם יש עדי' שנשבית אינה נאמנ' כולהו דלא כר' יהודא ולא ידעינן הכי דלפליגי עלה דר' יהודא. וכדפליג התם בב' כהני' לענין שאין מעלין מתרומה לתרומ' ע"פ עד א':

ר' יהודא אומר בין כך ובין כך ישאנה. תמיה לי והא לא ישאנה קתני וכדפרכינן דכוותה בפ"ק אימא והא כל שלא נהג קתני ושמא נאמר דהכא בתמיה קתני לה וכי בין כך ובין כך לא ישאנה דהכי איכא בפ"ק המוכר את הבית גבי סנטר מוכר בנקלוס אינו מוכר כדפרישית בס"ד:

דף לז.

די' שעתה פי' ואם נתגיירה שחרית ומצאה דם ערבית אין אומרים בו תטמא למפרע משעת שחרית כיון דליכא למימר בה מעת לעת כשם שמטמאה מעת לעת כשיש לה זמן זה לאחר שנתגיירו:

ולנשואין צריכה להמתין ג' חדשים דברי ר' יהודא. איכא למידק למאי דקס"ד השתא לדמויי גיורת לשבוי' תקשי ליה מתניתין דאיירי בתרווייהו ופליג רבי יהודא בשבויה לחוד. תרצו בתוספת דילמא לאו דוקא נקט שבוי' דה"ה לגיורת ולרבותא נקט שבוי' אע"פ שרשות אחרים עליה בקדושתה קיימא וכ"ש גיורת ולפי שטה זו יש לי לומר דרבותא דשבויה דאע"ג דחביבא עובדי כוכבים עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיה' אפ"ה בקדושתה קיימא ומיהו מסתברא דקושיא ליתא דא"כ גיורת דהכא ק"ל דצריכה להמתין ג' חדשי' בלבד וקס"ד דאי אית' דבשבוי' מנטר' נפשה לעול' בין הנכרי' האי נמי הוה דעת' לאיגיורי לא סגי' דלא תנטר ג' חדשי' קודם גיורת' אבל לענין קנס פשיט' דגיורת בחזקת בעולה קיימא שהרי לא שמרה נפשה משהית' בת ג' שנים עד עכשיו ואפי' נתגיירה ג' חדשים אחר שהית' בת ג' שנים מ"מ לא ידעה לנטורא נפשה דקטנה היא וזה ברור:

הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו צריכ' להמתין ג' חדשים דברי רבי יהודא. ולא גרסינן יתרות על בנות ג' שנים ויום אחד דבפרק החולץ מוכח

דקטנה לר"י אינה צריכ' גט להמתין כלום דלא גזרינן אטו גדולה וכן היא בתו' כמו שכתבנו ואין לנו לחזו' אחר שנוים דחוקים:

ולא יוצאי' בשן ועין מי ידעי דמטי לי' פי' דמשמע לן שנשתחררו בכל אנפי קתני ואפילו כשיוצאה בראשי איברים והיינו דאמרינן וכ"ת כל ממילא אמר ר"י וכי קתני נשתחררו היינו דשחררה דשמע' מפי מרה:

והרי אנוסה ומפותה וכו' דודאי דמהא דאנוסה ומפותה סגי לן למפרך מהאי טעמא דרבי יוסי אלא דניחא לן למפרך מעיקרא ממתני' גופא דקתני נשתחררו כיון דמייתינן הכא:

אמר רבא קסבר רבי יוסי אשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר פירש רש"י ז"ל וכולן עושות כן כלומר ואפילו יוצאת בשן ועין דהפוך דבר קל הוא לה משא"כ במוך שצריך הזמנה מעיקרא וכן עיקר דודאי כל היכא דאפשר לפרושי מתניתין בכל שחרור שאפילו יוצאה בשן ועין מפרשינן לה וכדדייקינן סוגיין אבל יש שפירש דהשתא אנוסה ומפות' לחוד פרכינן דקפד' קלונה אבל יוצא בשן ועין לא הוה קפידא כלל וצריך להמתין ג' חדשים דלא דמי' אנוסה ומפותה ופסק הרי"ף ז"ל הלכה כרבי יוסי ומקצת הגאונים ז"ל פסקו הלכה כרבי יהודא ובפרק ד' אחים כתיב' לה בס"ד:

במתני' הבא על בתו שאלו בירושלמי אלו אחר בא עליה קנסה לא של אביה הוא ונתרצו כשבא עליה עד שלא מת אביה ומת אביה כרבי יוסי הגלילי ברם לרבי עקיבא יש לה קנס לעצמה כלו' דלרבי עקיבא מתניתין ביתומה בחיי אב שקנסה לעצמה אבל לרבי יוסי הגלילי דאמר אין לה קנס לא משכחת לה למתניתין אלא כשבא עליה אביה ומת קודם העמדה בדין שאלו אחר בא עליה ומת קנסה לעצמה כדתני' לא הספיקו לעמוד בדין עד שמת אביה קנסה לעצמה ולמאי דמוקמי' לה כר"ע מתני' באנוסה דאלו במפות' כיון שבע' ביאה קנס' לעצמה היא אחלתי' וכדאמרינן לקמן האונס חייב ומפתה פטור ופירש"י ז"ל פטור אף מקנס וי"א לפי שיטת רש"י ז"ל דאתיא אפילו במפותה ובשוטה אפילו לרבי מאיר ובקטנה לרבנן דאמרי קטנה יש לה קנס וכן פירוש בתוספות:

וכל המתחייב בנפשו פטור מן התשלומין. הקשו בתוספ' דהא משהערה בה נתחייב מיתה ואין חיוב קנס עד גמר ביאה ואין מיתה וממון באים כאחד וכדאמרינן בפרק בן סורר ומורה לענין אותן עריות שניתן להצילם בנפשה חטא אלו חייבי כריתות ומיהו הבא על אחותו יש לה קנס ופרקינן משעת הערה דפגמה ומחייב לה קטלא וממונא לא משלם עד גמר ביאה כן תי' בתוס' וכן הוא בירושלמי דפרקי':

והא מהכא נפקא מהתם נפק' כדי רשעתו וכו'. וא"ת אי מכדי רשעתו לא ידעי' הי מינייהו חייב קמ"ל ולא יהי' אסון שיהא נדון במיתה חמור' ולא בממון הקל. י"ל דמכל

מקום לכתוב רחמנ' ולא יהיה אסון כדי רשעתו למה לי. ותו דודאי סברא הוא דבאיסור חמור כזה שיש בו מיתה במיתה חמורה הוא נדון ולא בממון הקל חדא במיתה וממון וחדא במיתה ומלקות ולרבנן מיתה ומלקות לא צריך קרא דמאידך נפקא להו דלא:

דף לז:

ונשקול ממונא ונפטרי'. וא"ת תיפוק ליה מדכתיב אם כופר יושת עליו ודרשינן עליו ולא על האדם. וי"ל דההיא שלא לחייבו כופר עם המיתה אלא לפוטרה מן המיתה בכופר לא הוה שמעינן קמ"ל ולא תקחו כופר. וא"ת כיון דכתיב ולא יהיה אסון שלא לחייבי ב' מיתות וממון למה לי עליו ולא על האדם למ"ד כופרא ממונא. וי"ל דהוה אמינא דלא יהיה אסון בדמים שעם המיתה כגון דמי ולדות או שקרע שיראין שלו אבל בדמי הנהרג לבדו הייתי סבור שישלם עם המיתה קמ"ל עליו ולא על האדם כן תירצו בתוס':

אחד שוגג ואחד מזיד. הקשו בתוספת לכתוב חד מינייהו וליתי אידך מדתני דבי חזקיה שלא חלקת בין שוגג ובין מזיד ותירצו דכתב רחמנא בשור שהרג את הנפש שנותן ממון ומתכפר לו אם לא כתב הכי אלא מזיד דבשוגג הוא דפטור בממון דומיא דשור קמ"ל בשוגג ואי כתב רחמנא בשוגג ולא כתב במזיד הוה אמינא כיון דמזיד איכא אבוד נשמה פטור בממון כשם שבהריגת שורו נפטר בכופר ממיתה בידי שמים:

הוקשה כל שופכי דמים לעגלה ערופה מה להלן מן הצוואר ותימא דבמסכת סנהדרין דרשינן האי קרא להיכא שנתערפה עגלה ואח"כ נמצא ההורג ואידך קרא דלארץ לא יכופר דרשינן לה בכריתות לענין שאע"פ שעבר יום הכפורים מביאי' אות' סד"א דתהוי כאשם תלוי שאם עבר עליו יום הכיפורים שהוא מכופר. וזו היא מהסוגיות המתחלפות בתלמוד. ובתוספת תרצו דהא תלי' בפלוגתא דאפליגי במסכת סנהדרין בהרג וחנק אי זה חמור מהם ומאן דאמר הרג חמור נ"ל מדרוצח בן חורין הוא בסייף מהורג עבד דכתיב בי' נקם ינקם ואין נקמה אלא בסייף ודרשי' ואת' תבער דם הנקי ולארץ לא יכופ' כדדרשי' בסנהדרין ובכריתו' אבל סוגיין דהכא למ"ד חנק חמור הלכך לא יליף בן חורין מעבד דדילמא קטיל עבדא בסייף הקל וקטל בן חורין בחנק שכל מיתה האמורה סת' אינה אלא חנק הלכך איצטריך לא תבער לסייף ואיצטריך לארץ לא יכופר לעגלה ערופה וענין יום כפורים נפקא לן מדכתיב כפר לעמך ישראל דדרשינן התם ראוי' עגלה זו לכפר על כל יוצאי מצרים ואע"פ שעבר ועליו כמה יום הכיפורים והלכה כסוגיא דהתם דהא (קמ"ל) [קיי"ל] דסייף חמור לכך פירש"י ז"ל בפי' התורה דרשא דקרא כדדרשינן בסנהדרין ולא כסוגיא דהכא כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה למה לי פירוש דאע"ג דמאן דאמר

מביאים ממנו ראי' לעובר על חרם המלך שחייב מיתה וכעין עכן בן זרח ויהונתן בן שאול ההיא אסמכתא בעלמא היא וגמרא גמר לה או דנפקא לן מכתיב כל איש אשר ימרה פיך:

ולרבי חנינא בן עקיבא דאמר נערך מפני שדמים קצובים האי כל חרם מאי עביד ליה פי' דליכא לאוקמי לאסור דמיו עליו דהא פשיטא דאין לו דמים כלל.

ואין לי אלא מיתות חמורות שלא נתנה שגגתן לכפרה. פי' כגון שגונב נפש או החובל באביו שאין כפרה כתובה בשגגתן וכיון שכן אף במזיד אין כפרה חייבי מיתות קלות לאשמעינן מיתות חמורות דהא רוצח כיון שהרג דין הוא שיהרג ולא יפדה עצמו בממון אבל גונב נפש וחובל בחבירו שכפרתם כתובה בשגגתן כיון שלא הרג יפדה בממון קמ"ל:

דף לח.

סד"א ה"מ היכא דהרגו דרך עלייה קמ"ל ולא תקחו כופר. פי' והשתא איכא תלתא קראי במזיד דלא תשקול מינה ממונא ותפטרי' מן לא יחרם כל חרם ולא תקחו כופר א' לחייבי מיתות חמורות שאין במינו כפרה לשגגתן ותהיה לחייבי מיתות קלות זו לדרך עלי' וזו לדרך ירידה ואיכא קרא רביעאה לשוגג דמיתה קלה בדרך ירידה דאפי' בהא לא נפקא מגלות ממון וכ"ש לשוגגין ואידך ואקשינן אלא שלא לחלק בין דרך ירידה לדרך עליה מדתניא דבי חזקי' נפקא דאתיא זו מזו ומהכא מוכח מאי דפירש לעיל דהא דקתני הכא דרך עליה ודרך ירידה היינו שלא לפדותו בממון דעלה מייתינן ליה להכא ולא לענין דלא לחייבי' מיתה וממון ומשמע לן מ"מ שפיר פי' ר"י ז"ל שהקישא לכל ענייני ממון אתי שלא לחלק בשום צד לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון:

אלא רמי בר חמא אמר אצטריך. פי' לעולם ולא תקחו כופר לא אתיא אלא שלא לחייבו ממון ומיתה ואע"ג דכתיב ולא יהיה אסון ענש יענש אצטריך סד"א היכא דסימא את עינו והרג וכו' ופרכינן הא נמי מאידך תנא דבי חזקיה נפקא עין תחת עין ולא עין ונפש והקשו בתוספת מה ענין ההוא לכאן דהכא כיון שסימא את עין והרגו וי"ל דמ"מ שמעינן מינה דמשום חדא הכאה מחייב שתים שאם סימא את עינו ולא הרגו לא ישלם אלא עין וה"ה דאם סימא את עינו והרגו בהכאה אחת שלא נתחייב שתים ויתחייב מיתה בלבד ויקום בדרבה מינה והר"מ מקוצי תירץ דלדוגמא נקטינן להד מההיא דבי חזקיה נפקא לן דעין קמא דכתיב בקרא שהוא עינו של חובל היינו עין בלחוד ולא עין ונפש ומינה שמעינן נמי דעין בתרא דכתיב בקרא שהוא עינו של חובל היינו כשהוא עין בלחוד ולא

כשהוא עין ונפש ואמר רחמנא עין דהיינו ממון תחת עין לבדו ולא תחת עין ונפש דהתם ליכא עין דהיינו ממון וקטלא הוא דאיכא מדין רוצח ונכון הוא. ורבינו מנחם ז"ל גורס עין תחת עין ולא עין תחת עין ונפש ואתיא האי גירסא כהאי פי' דכתיבנא והכא נמי אתיא שפיר לפירוש קמאי:

אלא אמר רב אשי אצטריך ולא תקחו כופר למיתה וקנס שלא נתחייבו שתיים וכדמפרש ואזיל. וא"ת ולרב אשי כיון דמתני' במיתה וקנס איירי האי קרא ולא תקחו כופר הוה ליה לאתויי במתני' ולא קרא דלא יהיה אסון דמיירי במיתה וממון וי"ל דבמתני' ה"ק כל המתחייב בעלמא מיתות ב"ד פטור ממון כדנפקא לן ולא יהיה אסון ומינה דמייתר לן אידך קרא למיתה וקנס. (וא"כ) [וא"נ] הוא הנכון דאורחא דתנא הוא דכיון דקושטא הוא ואיכא קראי לא קפיד ונקט קרא במקום קרא אחריני מרבי' ז"ל מופנה לדון ממנה גזירה שוה. והוא פרישנא לעיל היכי מדרשי ליה שתי קראי. וא"ת כיון דאיכא ג"ש ל"ל דכתב רחמנא בתרווייהו נערה בתולה לכתוב באונס ומפתה וליתי אידך מיניה בג"ש כדפרכינן לקמן בפרקין מכדי מגמר גמרי מהדדי להא מלתא נמי לגמרי'. וי"ל דאין ג"ש זו אלא ללמוד על הסתמא והכא דלא סגיא דלא לכתוב רחמנא כי יפתה איש ואשה אשר לא אורשה לג"ש וה"ל כדמפרש כל אשה בין נערה ובין בוגרת או בתולה או בעולה ותו לא גמרי מאידך:

ממאי דאשר לא אורשה לג"ש דלמא בתולה לג"ש פירוש ואע"ג דקי"ל דאין אדם דן ג"ש אא"כ יש לו קבלה מרבותיו התם כשלא קבלו כלל אבל הרוב הג"ש שבתלמוד הוה גמירי שיש להם כאן ג"ש אבל לא מקובלים מן המילות של ג"ש והיינו דבעינן מופנה מצד אחד מופנה משני צדדים ויש מהם שמלמדים ומשיבים כך בפי' בתוס':

דף לח:

אתי' ג"ש ומפקי ליה קרא מפשטי' לגמרי. הקשו בתוס' דביבמות בפ' הערל אמרי' דתושב ושכיר לא יאכל בו האמור בפסח מופנה לדון ג"ש לתושב ושכיר האמור בתרומה (ולמר) [ולמד] מה התם אסור בפסח אף הכא נמי אסור בתרומה ולעולם תושב ושכיר אוכלים הם בפסח אשתכח דפשטי' דקרא מפקא לגמרי הג"ש. ותירצו דהתם מוקמינן פשטי' דקרא בתושב ושכיר ערלים ואי משום דכתיב בהדיא ערל לא יאכל בו איפני להאי ג"ש קרי ביה אשר לא אורשה. לאו דוקא דנדרש קראי דהא לא דדייק הכי לא מקרא ולא ממסורת אלא לומר דאשר לא אורשה וכו' לומר שלא אורשה עכשיו ולמעוטי אורסה שאין לה קנס. ופרכינן ארוסה בת סקילה היא פי' רש"י ז"ל ומלא יהיה אסון נפקא.

והקשו בתוס' מאי קושיא משום דלגופי' לא אצטריך דנפקא לן מלא יהיה אסון הוה שפיר טפי דמופנה לג"ש וליכא למימר דהכא פרכינן דכיון דמהכא נפקא לן בארוסה אין לה קנס למה לי ולא יהיה אסון דא"כ מאי האי דמהדרינן. סד"א הואיל וחידוש הוא וכו'. ועוד דכל היכא דלא כתיבא ולא יהיה דרשינן הכא דאין אדם מת ומשלם תו לא עבדינן מיניה לג"ש דלגופא אצטריך והנכון דהכי קאמר דכיון דארוסה בת סקילה היא ומאסון נפקא הא לא חשוב דאתו להכי פשטי' דקרא כאשר לא אורשה לג"ש ואי הא בעינן קרא למימר לכתוב רחמנא בהדיא אשר לא אורשה ואנא אמינא לג"ש אתי' פי' דאלו לגופי' מלא יהיה אסון נפקא וכיון דלא כתיב אשר לא אורסה ודאי מלתא אחריתי היא אתא פשטי' דקרא לאשמועינן ולא האי דלית ביה צריכותא ולא אתיא נמי מפשטי' דלישנא דקרא ומהדרינן דודאי קצת צריכותא יש בו סד"א וכו' ומיהו לא צריכותא גמור הוא ולהכי הוה מופנה שפיר לג"ש ולהכי כתיב אשר לא אורשה ושני בלישנא לאשמועינן תרתי ואע"ג דלעיל אשכחן קראי דאין אדם מת ומשלם קנס הוה לאוקמינן ליה למדרשי' וכדדרש רבא לעיל דת"ק דרב חנינא בן עקיבא אומר:

אמר אביי בא עליה ומתה פטור. פירוש ומתה קודם שעמדה בדין וכן כתיב ונתן העמדה בדין שנתחייב לתת ע"פ ב"ד שאומרים ליתן לאבי הנערה ולא לאבי המתה פירש"י ז"ל וליכא למימר הכא הנערה שהיתה כבר וכדדרשינן לקמן גבי סרחא ולבסוף בגרה דא"כ לשתוק ולכתוב ונתן לאביה אלא ודאי לא אצטריך קרא אלא למעוטי מתה אבל התם אצטריך קרא דכי נמי הנערה שהיתה כבר דאי לא אנא הוה אמינא דמשעת הדין בפי' דתהוי נערה וכדבעי לפרושי התם בס"ד:

ומילתא דפשיטא ליה לאביי מבעיא ליה לרבא לפום לישנא בתרא דמר בר רב אשי דבעי אם מתה לאידך לישנא קמאי פשיט' ליה ולהכי שאין מיתה משוי בוגרת לאלתר וכששהתה לעמוד עד שבגר בקבר הוא דמבעיא אם יש בגר בקבר ופקע אב או לא וכן פירש"י ז"ל דבעי רבא יש בגר בקבר או אין בגר בקבר וכן פי' כגון שמתה קודם שעמדה בדין בעודה נערה ובגרה בקבר ודבנה הוה או דלמא אין בגר בקבר דאביה הוה. הקשו תוספת למאי דקס"ד השתא דמבנה הוה ממש קאמר הא היכי אפשר דהא ע"כ מיירי כי מתה קודם העמדה בדין וקי"ל דאין אדם מוריש קנס לבניו קודם העמדה בדין וכדתנן לקמן לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה או עד שמת האב הרי הוא של עצמה אלמא אע"פ שהקנס ראויה היה לאביה כשמת כיון שמת קודם העמדה בדין א"כ מורישו לבניו וכ"ש בזו כי כשמתה לא היה ראויה לה אלא לאביה. ותירץ ר"י ז"ל דדוקא בקנס דזוכה האב בבתו אינו מורישו לבניו כדלקמן לפי שאין אדם מוריש זכות שיש לו בקנסותיה

לבנות אבל בקנס שיש לאדם מחמת עצמו מורישו לבניו אפילו קודם העמדה בדין דיורש כרעא דאביה הוא וכדתנן בפרק קמא גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ואוקימנא התם כשלא עמד בדין גבי ההיא דבעי מיניה רב נחמן גנב שור של טבחים וטבחו והודה לאחד מהם מהו. והא דאמרינן באידך לישנא יש בגר בקבר ופקע אבל לא דפקע לגמרי דהא כיון דלית לה בן אביה יורשה ואיהי שפיר מוריש קנסיה ליורשיה אלא הכי קאמר ופקע זכותיה דאב דאית ליה מדינא דנפשה ונפקא מיני' דאי מדין ירושתה בעלי חובותיה גובין ממנו ואי מדין זכותי' אין חובותיה גובין ממנה ואפשר דאי מדין ירושתה אתא עלה שאם מחלה לו מחיי' אין לו ירושה כלום דאע"ג זוכה בקנס עד עכשיו והאי אגלאי מילתא למפרע דדידה בעי מהוי ומחילתה מחילה ורבי' ז"ל סובר דבשום קנס אין אדם מוריש לבניו קודם העמדה בדין וההיא דפ"ק אפי' כשעמד בדין אפילו אמסקנא כדהוה ס"ד מעיקרא אלא דלא פירש לה תלמידא ואע"ג דלא אמר ולטעמיך טובא איכא בתלמודא דמצי למימר הכי ולא קאמר וכדפרישית התם בס"ד והכא הפי' יש בגר בקבר ודבנה הוי ונקט האי לישנא משום בושת ופגם דהוי בנה ממש דממון הוא ולגבי קנס נקט ליה לאפוקי דלא הוה דאב ומשום דלא קים ליה שפיר אדם מוריש קנס לבניו אם לא ולא נחית נפשיה השת' בהאי עניינא ובהאי פלוגתא בירושלמי הוא בין אמוראי אם אדם מוריש לבניו שאר קנסות או לא ואפשר בהא נמי הוה פלוגתא דאמוראי בתלמודא דילן דרבא ורב נחמן בפרק מרובה וכן רבא כרבה דאדם מוריש שאר קנסות לבניו אבל אביי ורבא דלקמן פי' נערה משמע דסבירא להו דבשום קנס אין אדם מוריש לבניו דהא סתמא נקטינן ליה או אפשר כיון דלקמן רהטא סוגיא כרבא ואביי דאין אדם מוריש קנס לבניו ואשכחן מאן דפליג עלה בהדיה ולא מוקמינן לרבא ורב נחמן בפלוגתא מכיון דלא פירש לה תלמודא דתהוי פלוגתא ואיכא לפרושי סוגין דידהו באופן דלא תפלוג על אביי ורבא וכן עיקר:

דף לט.

ומי מעברה והא תני רב ביבי קמי' דר"נ שלש נשים משמשות במוך פי' וקושיין מדקתני קטנה שמא תתעברה ותמות והכא כשבגרה בקבר ע"כ נתעברה כשהיתה קטנה שאין בין נערה לבוגרת אלא ו' חדשים בלבד והרי ילדה קודם שתמות ותבגר והתם בפ"ק דיבמות איכא בהדי' תרי לישנא חד אמר שמא תתעבר ותמות ודאי וחד אמר שמא תתעבר ושמא תמות קשיא הכי אפי' להאי לישנא שמא תמות משום דהתם אמר להאי לישנא בנים עדיפא מסימנים או כסימנים למפרע משעת העיבור. וא"כ להההיא לישנא

ליכא לבעי' דרבא דכיון שילדה בנים עדיפא מסמנים והרי בגרה מחיים ואי ס"ל שמא תתעבר ותמות ודאי א"כ אי אפשר שיהא לה בן כשמתה קודם שתבגר והיינו מדפרכינן מינה סתמא וכן פירוש בתוס' בשם ר"י ז"ל. והא דאמר ג' נשים משמשות [במוך] פי' רש"י ז"ל רשאות לשמשות במוך ואף ע"פ שמשחיתות זרע בעליהן שרינן להו משום סכנה דידה או דעובר כלומר ואע"ג דאתתא לא מפקדא אפריה ורביה אסורין להשחית זרע בעלה וכולן לקו בדור המבול ואע"ג דלגבי דידיה שרינן לבעול בעילה שאין בה זרע כגון בקטנה או מעוברת או זקינה או עקרה ולא חשיב השחתת זרע דשאני איהו משום מצות עונה ועוד דהוה דרך תשמיש אבל להשחית זרע הראויה להוליד ולאבדו במוך אסור אפילו לדידה ואפילו היה המוך מונח בשעת תשמיש כל זה למדנו מדברי רבן ז"ל אבל מכל מקום אין פירושו מחוור א"כ דקתני פחות מכאן משמשת כדרכה אסורה לשמש במוך היא דאמרי והא אמאי שהרי אין כאן השחתת זרע ותו רבנן דאמרי אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת היינו שאסורה לשמש במוך קאמר והא אמאי כיון שיש סכנה בדבר וכי משום שומר פתאים ה' תהא אסורה בזה ומכניס עצמה בסכנה לכך פירש בתוספתא שלש שנים חייבות לשמש במוך וחכמים אומרים משמשת כדרכה אם תרצה ואין חייבות לשמש במוך. מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל. דאע"פ דאין אשה מעוברת חזרה ומתעברת כדאיתא במסכת נדה ה"מ שאין מתעברת ולד של קיימא אבל מתעברת הוא ולד [שאינו] של קיימא ועושה את האחד סנדל שמיחו את צורתו:

איזה קטנה פירוש איזה קטנה לענין זה מבת י"א שנה דאלו פחות מכאן אינה מתעברת כלל לאחר הזמן הזה משמשת כדרכה והולכת פירוש כשהביאה ג"כ ב' שערות שהיא גדולה שאם אי אתה אומר כן מצינו ממאנת למאן דאמר התם אינה בסימנים דליכא בקטנות קודם ב' שערות ותמאן אחר כך אלא וודאי כדאמרן:

מר בר רב אשי בעי לה הכא אליבא דרבא והיינו למ"ד לעיל דמלתיה דפשיטא ליה לאביי מבעיא ליה לרבא דאליבא דהאי לישנא הוא דאמרינן לה כדכתיב' לעיל כדפרש"י ז"ל:

בעי מיניה רבא מאביי בא עליה עד שלא נתארסה ואח"כ נתארסה מהו [פי'] רש"י ז"ל מי הוה קנסא לאביה או לעצמה פי' לפירושו דהאי בעי' לאו אליב' דר' יוסי הגלילי הוא דאמר נתארסה אין לה קנס דאם כן הוא ל"ה בעי' דידה אם יש לה קנס או לאו דאי אזלינן בתר שעת ביאה יש לה קנס ואי אזלינן בתר שעת העמדה בדין אין לה קנס דהוה לה נערה שנתארסה ונתגרשה אין לה קנס וסוגיא מוכח דאנן לא אבעייא לן אלא אי הוה לעצמה דהא מייתינן עלה ההיא דבא עליה ונשא' לעצמה הלכך ע"כ האי בעי' לר"ע היא ואליבא דרבי עקיבא דמתניתן דאמר נערה שנתארסה ונתגרשה קנסא לעצמה דאלו

לר"ע דברייתא ליכא למבעי' דלדידיה לא שאני לן בין נתארסה ללא נתארסה ולעולם קנס' לאביה אלא אירוסין מיהא נפקא מרשות האב לגמרי:

והא תנן אביה ובעלה מפירין את נדריה. פירוש דהאי ודאי אי לממון דעלמא מדמינן לה כגון מעשה ידיה וחבלותיה מדמינן ליה אירוסין ולא מפקינן ליה מרשותיה כלל ואפילו אם תמצי לומר דמדמינן דין קנס לדין הפרת נדרים הא לא מפקינן לה מרשותיה דאב לגמרי הוא קיים בהכי כדמעיקרא אלא שנוסף עליו הפרת נדרים משום שנוסיף עליו רשות אחרת:

צער דמאי. פי' ר"י ז"ל דלהכי לא משמע לן דלהוי צער דהשרת בתולים משום דאלו צער שמשעת הסרת תשמיש נוח לה מן הצער ועוד דאם כן מפותה וכ"ש נערה לאחר גמר ביאה דליכא למימר שאדם משלם צער אלא אותו שהוא בשעת חבלה ממש:

דף לט:

וכן הוא אומר ותפשקי את רגליך לכל עובר. יש אומר שמביא פסוק זה ללמדנו פירוש של פיסוק רגלים מהו ואין הלשון של וכן הוא אומר מוכיח לזה אלא ה"פ וכן מוכיח שיצער בפיסוק רגלים שכן הוא אומר נביא דרך גנות ותפסקי רגליך לכל העובר כי מרוב זנות לא היתה חוששת והיתה מפסקת לכל עובר:

אי הכי מפותה נמי. פי' דאי מצער וכן חבטה מפותה לית לה חבטה אבל בפיסוק רגלים אפילו מפותה יש לה צער:

זה משל מפותה למה"ד לאדם שאומר לחבירו קרע שיראין שלי ויפטר כלומר אע"פ שיש לה צער הרי היא מחלתה ומחילתה מחילה כאומר לחבירו קרע שיראין כיון דאמר לו בפירוש והפטר הוי פטור משא"כ בחבלות מסתמא כשאומר לו חבולי לי על מנת לפטור קאמר כדאיתא בפרק החובל ופרכי' והא קרע שיראין שלי הוא אדרבה קרע שיראין של חבירו הוא דהא שיראין של אביה נינהו ואינה יכולה למחלה. וק"ל הרי טעה רבה בר אבוה בהא. וי"ל דאיהו סבר שלא זכתה תורה לאב אלא צער דאנוסה דהוא דומיא דחבלות דעלמא אבל כשהיא ויתרה גופה לא זכה ליה רחמנא מידי ואנן פרכי' דגופיה זכי ליה רחמנא לכל צער ובושת שיבא לה אפילו לרצונה. לכשיוצא אשתו היא פי' בתמיה קאמר וכי כבר אשתו היא שאתה אומר לכשיוצא לכשלא יכנוס שמוציא עכשיו בב"ד שאומר שאינו רוצה בה:

בין היא ובין אביה יכולים לעכב. וא"ת כיון שאביה רוצה כבר יכול לקדשה ומוסרה בעל כורחה ומה היא יכולה לסבב עוד הרי קונסה ושוב אין עליה קנס כמפותה מיהת. וי"ל דגזרת הכתוב הוא שאע"פ שקנסה לא יהיה פטור מן הקנס עד שיכנסהו גם מדעתה:

אלא אביה מנ"ל אמר אביי שלא יהא חוטא נשכר רבא אמר וכו'. וא"ת למה לי כולי האי לגמור ממפתה וכדפרכינן לקמן. וי"ל שאין הג"ש אלא לדברים שהם מפרשים בזה אבל כיון שכתב לו תהיה לאשה הרי פי' שלא יהיה הדבר תלוי אלא בעצמה ועוד דסברא הוא דלגבי הא לא מהני ג"ש דדלמא שאני אונס שהוא שותה בעציצו וכשם שהוא אינו יכול לעכב אפילו אביה ג"כ אינו יכול לעכב. וכן תרצו בתוס':

והא דאמר אביי שלא יהא חוטא נשכר. וא"ת למה לי למכתב באונס ולו תהיה לאשה עד עתה תיתי לי מהאי טעמא דאמרן דאביי שלא יהא חוטא נשכר. וי"ל שלא הוצרך הכתוב אלא להיכא שיש לה אב דבלאו הכי נמי יכול לקדשה בע"כ שהוא רוצה:

רבא אמר ק"ו וכו' וא"ת לרבא ל"ל למכתב ולא תהיה לאשה מדעתה תיתי מיאון דידה מהאי ק"ו. וי"ל דאי לא כתב רחמנא ולו תהיה לאשה לא עבדינן ק"ו דשאני אונס דאיהי לא מצי מעכב וכו' וכדפריך בסמוך אביי אבל השתא דכתב רחמנא ולו תהיה לאשה גלי לן שתהא יכולה למאן ואף על פי שהוא אינו יכול לעכב עבדינן ק"ו שפיר לעשות מיאון אביה למיאון דידה ואביי סבר ואפילו בתר דגלי רחמנא בדידה לית לן למעבד ק"ו כיון דאיכא למפרך כלל אימא כשתמצא אין לה כתובה:

מת יצא כסף קנסה בכתובתה. והקשו בתוס' למה החליף לשונו באלמנה מגרושה ולא אמר בין בזו אין עליו כלום ותרצו דגרושה שייך למנקט אין לה עליו כלום משום דלית בה חינא כדאיתא במכילתן וכיון דלגירושין שלא תהא בעיניו להוציאה ליכא למיחוש כדפרכינן בסמוך נמצא שאין עליו כלום אבל באלמנה איכ' למיחוש משום חינא אצטריך לפרושי טעמ' יוצא' כסף קנסה בכתובתה:

דף מ.

גרסת הספרים מהר ימהרנה לו לאשה ולו מדעתו ולא למימרא דאפקא לן מדכתיב לו דהא גבי אונס נמי כתיב לו תהיה לאשה אלא כיון דכתב רחמנא ימהרנה בדידיה תלא רחמנא לו מדעתו משמע ואיכא נסחי דגרסינן מהר ימהרנה לו לאשה ולהאי נסחא מימהרנה בלחוד דריש לה והכל עולה בדרך אחד:

וליתי עשה ודחי לא תעשה פי' רש"י ז"ל וליתי עשה דלו תהיה לאשה ולדחי לאו דלא יבא ממזר והקשו עליה היכא לדחי דהא איהו גופא ממעט ליה דלו תהיה לאשה משמע

אשה הראוי' לו כדתנן במתני' וכדאמרי' בכולי פירקין. ויש שפי' דקושיין אמאי דתנן או שמצא בה ערות דבר לומר שזנתה תחתיו דאית בה לאו דלא יוכל בעלה ראשון וכדאיתא ביבמות והא ראויה היתה לו כשכנסה זה דהיינו שעת הויה. ויש שתירצו דלעולם ממזרת קאמר כדפי' רש"י ז"ל ואע"ג דכתיב ולא תהיה לאשה אשה הראוי' לו אית לן לאוקמי בחייבי כריתות אבל בחייבי לאוין לא כיון דמכל מקום אתי עשה ודחי לא תעשה וטמא דלו תהיה לאשה אשה הראויה בהוייה קאמר. ורבי' הגדול ז"ל תירץ דלו תהיה לאשה כל אשה במשמע דאורחא דקרא למנקט האי לישנא ולא נקטה אלא לאשמועינן מדעת והא דנקט במתני' ובכל דוכתא אשה הראויה לו אמסקנא דסוגיין סמכינא דקים להו דהאי עשה [לא] דחי לא תעשה וסמכינן ליה אירישא דקרא וכדפרישנא בריש פרקין:

אבל כי אמרה לא בעיני' מי איתא לעשה כלל פי' רש"י ז"ל וכיון שכן מלמדין אותה שתאמר [איני] רוצה (אני) ואינו נכון חדא דכל התירוץ חסר מן הספר ועוד אי מלמדין אותה לומר איני רוצה והיא אומרת רוצה אני מאי איכא למימר ומאי פסקא לתנא שתשמע וי"ל בזו כיון דלדידיה איכ' איסורא כופין לה עד דאמרה לא בעינן וכיון דאמרה הכי מסתמא ניח' ליה משום מצוה לשמוע ד"ח והנכון דה"ק (דגרשה) [דעשה] כי האי כיון דקיל כולי האי בידו לעקרו אינו בדין שידחה לא תעשה ואם תאמר הא (בדין) [סדין] בציצית דאי בעי פטר נפשיה בטלית של צמר או בטלית שאינו בר ציצית ונעביד הכא כנאמר התם מעשה דרב קטינא אבל הכא כי אמרה לא בעינא עקרינה לעשה לגמרי וליתא עשה בעולם:

ר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה. פי' דמתני' ולאפוקי מדר"ע דברייתא דאי לאפוקי מדר' יוסי הגלילי מסתייהו דלתני נערה שנתארסה ונתגרשה יש לה קנס למה לי לאהדורי כולי האי לאשמועינן בהאי שום רבותא ואיתומה ממש קאמר שאין לה אב פשיטא שהמפתה פטור אלא הא קמ"ל דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה כן פי' רש"י ז"ל והא נתארסה ונתגרשה כר"א כשיש לה אב ליקרי ליה יתומה דפקע זכות אב לגבי קנסא ע"כ נראה מדבריו ז"ל שהוא סובר דהא דקתני יתומה שנתארסה כולי חדא היא וה"ק יתומה בחיי אב דהיינו שנתארסה ונתגרשה וכו'. וי"ל דדייקנן הכי מיתורא דקרא דכיון דקתני נערה שנתארסה ונתגרשה בהכי סגי למה לי למימר יתומה אלא ודאי להכי קרא ליה כיתומה בלשון יתומה לאשמועינן שהיא יתומה בחיי אב גמורה לענין זה ומיהו עדיין לשונו של רש"י ז"ל במשנתינו פי' בתלמודא מפרש שנתארסה ונתגרשה מלתא אחריתי היא ולאו איתומה קאי ע"כ. ונראה שרבינו ז"ל פי' דר"א האי יתומה בתרתי תני לה וה"ק אחת יתומה גמורה בחיי האב שנתארסה ונתגרשה דמיתורא שמעינן דכולי חדא הי' ויפה

דקדק רש"י כמשפטו ועוד למדנו מלשונו ז"ל שכתב כאן דכי קתני אמפתה פטור משום קנסא אמר ובהא הוא דשוה יתומה גמורה ליתומה בחיי האב דאלו לענין בושת ופגם אין המפתה פטור ביתומה בחיי אב דהא דאבוה ננהו דארוסין לא מפקא מרשות האב אלא לענין קנס ביחוד ושמעינן מינה כי אע"פ שאין אדם זוכה בקנס עד שעת העמדה בדין יכולה היא למחלה קודם ולכן לפי' המפות' פטור כשקנסה לעצמה. ואיכא דקשיא ליה היאך אדם יכול למחול מה שלא זכה בה עדיין. וי"ל דהכא גופא מחלתו לו כדאמרינן לעיל משל למה"ד לאדם שאמר לחבירו קרע שיראין שלי ואע"ג דלעיל גבי בושת ופגם דהוי אמינא אמרי' לה שניתן למחילה מ"מ מן המשל אנו למידן שהמחילה בגופו הוא אבל מרבינו ז"ל שסוברים בקנס אינו נמחל אלא אחר העמדה בדין וכי קתני המפותה פטור היינו מן הבושת ופגם ואיתומה גמורה קאי דאלו ביתומה בחיי אב אין המפת' פטור כלום ולא ליתומה גמורה אלא שקנסה לעצמה והא דאמרי' יתומה פשיטא פי' יתומה פשיטא שהמפתה פטור מבושת ופגם דהא דידה נינהו וקרע שיראין שלי הוא דמיון גמור הוא ויכולה למחלו ואיברא בירושלמי אפליגי אמוראי בהא מלתא דגרסינן התם אמר רבי יוחנן אתיא ר"א בשיטת דר"ע רבו דר"ע אומר קנסה לעצמה וכן ר"א אומר קנסה לעצמה מעתה אפילו במפותה יש לה קנס ופריק שמחלה כלומר סתמא מחלה לו כיון דמפותה היא ופריך וכי אדם מוחל דבר שאינו ברשותו כלומר והיאך יכולה למחול בושת ופגם שהוא דבר שאינה שלה רק של אביה ומהדרינן תפתר ביתומה שהכל שלה כלומר דכי קתני במפתה דפטור ביתומה גמורה בלחוד קאי ופרכינן וכי אדם מוחל דבר שאינו שלו כלומר והיאך יכולה למחול הקנס ואמרו ושמעינן מהכא דאמר ר"ע בשם רבי זעירא קנס אין כאן משעה ראשונ' כלומר וכי קתני דפטור דמשמע פטור לגמרי אף מקנס ופרקינן רבי אבא בר רב חסדא בבושת ופגם הוא מתני' כלומר דכי קתני המפתה פטור איתומה קאי ומשום בושת ופגם בלחוד ומקשינן דרבי מנא אמר מאי האונס חייב והמפתה פטור בכל ופרקינן דרבי אבין אמר רבי שמאי האונס חייב בכל והמפתה פטור מן בושת ופגם וחייב בקנס והא ר"ע על פי הירושלמי למדנו שזה המחלוקת הוא בירושלמי ופשטי' דתלמודא דילן משמע כפי' רש"י ז"ל שכן לשון מתני' כפשטא משמע כר' מנא דירושלמי סבירא להו (ולא) [ולזה] הסכימו בתוספת האחרונים וזה דעת רבינו ז"ל בשם רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל:

קרי רב עלה דר"א טובינא דחכימי והא דקשיא ליה כולה האי משום רבנן אחריני דאלו אזלי בשיטתי' דר"ע דברייתא או דרבי יוסי הגלילי ואלא ר"א תפס לו השיטה הנכונה ויותר מכולם ונתן לדבריו טעם ג"כ דכי היכי דלגבי יתומה דרשינן יש לה לאביה אין

לה אפילו לעצמה ואע"ג דבקרא לאבי הנערה כתיב ה"נ דרשינן אשר לא אורשה לאביה והא אורשה לעצמה דהא לא משתני גופא ולהכי קרי ליה טובינא דחכימי ופסק הלכה כמותו ולא פסק כר"ע עצמו משום דלא לחליף ליה ר"ע דמתני' בר"ע דברייתא שאין הלכה כמותו:

דף מ:

יאמרו בעל פגומה חמשים. פי' א"כ מצינו קנס מתרבה וממעט שהרי נפגמה שאין לה בושת ופגם כולן קנס ואלו בשלימה מקצתן קנס ואולי שלא יהיה לה קנס כלל שכולן צריכותא בשתה ופגמה לו אמר ליה א"ה עבד נמי יאמר נמי עבד נוקב מרגליות כלומר דעבד נמי פעמים שהכל קנס אם הוא מוכה שחין שאין לו דמים ודעבד משובח לא יהא שם קנס כלל אם הוא עבד ברי ששוה הרבה והיינו דנקט הכא עבד מוכה שחין ועבד בריא שהוא דומה לענין פגומה ושלימה שאף עבד מוכה שחין עבד פגום הוא אבל לעיל נקיט עבד נוקב מרגליות עבד עושה מחמת מפני שזה עבד מן הסתם זה עבד הדיוט והא דקאמר בעל שלימה חמשים בעל פגומה חמשים פירוש בעל פגומה כגון שבא עליה שלא כדרכה ששניהם חייבי' קנס וכן אמרו בפ"ק דקדושין באו עליה עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה כולם בסקילה רבי אומר כולם בחנק והא' בסקילה ואמרינן מודה רבי לענין קנס כולן משלמין ובירושלמי אמר שבאו עליה עשרה בני אדם שכולן משלמין קנס ואמרינן נמי התם (העידה) [הערו] עליה עשרה בני אדם כולן חייבין גמרו הביאה כולם האחד חייב וכולם פטורים ומיהו איכא למידק מדאמרינן בפרק בן סורר ומורה דחייבי כריתות שוגגין נתנו להצילן בנפשם ואותבינן מדתנן הבא על אחותו משלם קנס ואין אדם מת ומשלם ופרקינן משעת הראה דפגמה אחייב לה קטלא ממונא לא משלם עד גמר ביאה שהוא משיר בתוליה בחורין האבר דאלמא אין קנס בהראה ולא שלא כדרכה דליכא השרת בתולים והא לא קשה לפום מאי דפרישת לעיל דעתם ה"ק דכי היכי איכא קנס בההראה ה"נ איכא קנס על השרת בתולים שאם באו שני בני אדם א' הערה וא' גמר ביאתו שניהם חייבים והכא נמי כשבא על אחותו נהי דעל הראה לא מחייב קנס דקים ליה בדרבה מיניה שניתן להצילו בנפשו מחייב קנס על גמר ביאה והיינו דאמרינן התם הניחא למ"ד הראה זו נשיקת האבר אלא למ"ד זו הכנסת העטרה בהראה הוה בתולה ושוב אין קנס ואוקימנא במפותה שניתן להצילו בנפשו הלכך הכא בשמעתין יש לפרש הראה זו נשיקה דמיירי שבאו כדרכן הראשון הערה בה והשני גמר ביאתו או בהראה בלבד ואמרו הראשון שבא עליה כשהיא שלימה חמשים

והשני שבא עליה כשהיא פגומה חמשים אבל למאן דאמר דהעראה זו הכנסת עטרה א"א לפרש כן כי בנשיקת האבר לחוד אין כאן קנס ואין כאן ביאה ואם יש שם הכנסת עטרה בעילה גמורה ואין משלם השני קנס כדאיתא בפרק בן סורר ומורה לכך יש לפרש אליבא דהלכת' שהראשון בא עליה שלא כדרכה והשני כדרכה כי כשבא עליה השני פגומה היתה כיון שכבר נבעלה אפילו שלא כדרכה וכל א' משלם חמשים כו'. וראיתי מי שפירש לדעת רש"י אין קנס בביאה שלא כדרכה ושלא בהעראה וכו' בלבד עד שישיר בתולים והכא שניהם באו עליה כדרכה בעילה גמורה ובשתי נשים עסקינן שהאחד אנס בתולה שלימה כדרכה והאחד בתולה שלא כדרכה שהיתה פגומה כבר או בהעראה או בבעילה שלא כדרכה וממה שכתוב נראה שזה טעות:

דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין פי' רש"י ז"ל שיכול לפוגמה ולבייש' בבעילה וכן (דכן) הוא ודאי פגם ובושת זכי ליה רחמנא וכבר הארכתי בפ"ק דקדושין בס"ד:

וקטנה לאו בת סקילה היא. הקשו בתוס' מאי קושיא דאע"ג דאיהי לאו בת עונשין מחייב יקנס כמי שבא על הקטנים מאורסה או אשת איש שהוא במיתה והיא פטור' כדאיתא בפרק ארבע מיתות. ותירצו דשאני מוציא שם רע שלא חייבו הכתוב קנס אלא לפי שהוציא עליה שם רע וגרם לה קטלא א"כ כל היכא דאיהי לאו בת קטלא לא לחייב איהו: ואיכא למידק עלה מהא דאמרינן בעירובין מצינו המוציא בפיו חמור מן העושה מעשה פירוש המוציא שם רע מאה כסף ואונס ומפתה חמשים והוינן בה משום דגרם לה קטלא. ויש לתרץ כרבא ואמר רבא כי הוציא שם רע משום שהוציא ולא משום שגרם לה קטלא הוא מחייב בלחוד אלא מפני שהוציא עליה שם רע ותרווייהו צריכן לה וכאלו תאמר שהמלקות משום דגרים לה קטלא והקנס משום שהוציא עליה שם רע ולפיכך אמרו שם שהמוציא שם רע חמור מן העושה מעשה של האונס. מאה כסף כתיב הוציא עליה שם רע על שם רע שהוציא עליה כך נ"ל לפי תירוץ התוספת ויש מפרשים כאן וכאן דקטנ' לאו בת סקילה היא וכיון דההיא נערה בגדולה משתעי ה"ה דנערה דרישא דהא להוציא את הנערה נערה דמעיקרא משמע. הא כל מקום שלא פי' קטנה במשמע ופסק הרי"ף ז"ל הלכה כרבנן ואע"ג דסתם לן כר"מ אנן אפסקא דאמוראי סמכינן דהא דריש לקיש כרבנן הוא וכן הא דאמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים זו ואין צ"ל זו כדמשמע ביבמות והראב"ד ז"ל השיב על הרי"ף ז"ל ונתקיימו דברי הרי"ף ז"ל כמ"ש בספר הזכות לרבינו הגדול ז"ל:

דף מא.

האומר פתיתי את בתו של פלוני משלם בושת ופגם ע"פ עצמו. פירוש לפי שהבושת ופגם אינו קנס אלא ממון גמור ומיהו לא דיינינן ליה בכל מקום משום דהוי מלתא דלא שכיח ולית בה חסרון כיס וכדאיתא בפרק החובל וכדאיתא התם בס"ד:

וליתני אנסתי פי' וליתני אנסתי נמי מ"ש דתנא פתיתי לחוד:

אתמר פלגא נזקא רב פפא אמר פלגא נזקא קנסא. שמועה זו פירשתי במרובה יפה בס"ד ולפיכך קצרתי בה בכאן שאינה מקומה:

סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי. פי' לאו דס"ל דקיימו בחזקתו דהא סוגין דכולא תלמודא תמה משונ' היא אלא ה"ק אע"ג דלאו אורחא דאזיל תדיר מ"מ לא בחזקת שימור קיימי לא שיהיה צריך לשומרו מפני שפעמים הוא מזיק:

לא נצרכה אלא לפחת נבילה פי' דהוה נזקי' כולה. וא"ת והיכא שייכא בתשלומין דהא כיון דקנסא הוא כל מה דשקיל ניזק לאו דידיה שקיל ויש שתירצו דהשתא בפחת נבילה דמועד מוקמא מתניתין ואידך דתשלומי נזק מוקמינן בתם. אבל רש"י ז"ל פי' בסמוך דהאי תשלומי נזק מיירי במועד דקתני בה שמשלם תשלומי נזק במיטב הארץ. ולרבינו ז"ל יש לפרש דהכא כיון דאמר רחמנא שישלם חצי נזק ועבדי שותף בנבילה דכתיב וגם את המת יחצון אע"ג דמשום קנסא הוא כי אפחתי' לנזק מההוא חצי נזק ע"י פחת נבילה ונמצא שאינו גובה חצי נזקו כמו שיגבה נזקו דעלמא הא שייך שפיר בתשלומין. ומיהו צריכין אנו ליישב למ"ד דהא' מיירי במועד והא' בתם כדמפרש רבינו שמשון ז"ל הא האיך אפשר כיון דבאידך קתני במיטב הארץ וי"ל דבב"ק חבתי בנזקו לא קתני אלא חבתי בתשלומי נזקו תנינא להא דתנו רבנן תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה וכמתני' דחבתי בנזקו דעלה סמכינן לא תנן ביה במיטב הארץ הלכך שפיר איכא לאוקמי בתם וא"ת ליתני נמי הא כלומר דהתם אינו משלם ע"פ עצמו והמועד ע"פ עצמו ומהדרינן תנא ושייר ופרכינן מאי שייר דהאי שייר פי' לאו אורחא דתנא לשיורי חדא בלחוד ומהדרינן שייר חצי כופר פי' דהוה ליה למכתב שהתם פטור אפילו מחצי כופר והמועד חייב אפילו בכופר שלם:

גרסת הספרים אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא הא מני רבי יוסי הגלילי היא. לכאורה נראה דפרכה הוא דשנוי' דשנינן לאו שנוי' הוא דהא רבי יוסי הגלילי היא אבל אין לפרש כן דמנ"ל דר' יוסי הגלילי היא דפריך הכי אבל הנכון דכי פרכינן חצי כופר שנינן קושיין וה"ל האי פירוקא פירכא לאידך דכיון דשייר חצי כופר ע"כ שייר מידי אחריני דאי לא מאי שייר דהאי שייר ואית לן לומר דשייר דהתם אינו משלם ע"פ עצמו ותיובתא למ"ד

פלגא נזקא ממונא ומשום דמהדרינן דאי משום חצי כופר לאו שיורי הוא עד דנימא למ"ד פלגא נזקא ממונא:

מאי שייר דהאי שייר דאיכ' לדחויי הא מני דר' יוסי הגלילי היא ואיכ' נסחי דגרסי בהדיא ואידך מאי משום חצי כופר לאו שיורא הוא ואתיא פשוטה כי הא דפרכינן הא מני ר' יוסי הגלילי דאמר שם תם משלם חצי כופר. וא"ת מ"מ ליתני התם שהתם משלם חצי כופר ומועד כופר שלם. וי"ל שזו כבר תרגמא רש"י ז"ל מכלל שאמר התם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וא"ת והיכא שמעינן לה לרב יוסי הגלילי סברא זו דר"א סבר התם אינו משלם כופר דנפקא לן מדכתיב ובעל השור נקי מחצי כופר ואשכחן לר' יוסי דאמר בעל השור נקי מדמי ולדות ואם כן אית ליה דהתם משלם חצי כופר ואיכא למידק דדלמא לרבי יוסי הגלילי נמי פטור מן הכופר ולא צריך קרא מטעם שהשיב ר"ע לר"א והרי הוא עצמו אינו משלם אלא מגופו תביאנו לב"ד והוא משלם לך ואע"פ שהשיב לו ר"א אין דינו אלא כשהמית ע"ע או ע"פ עד אחד שאין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר ואף כן אפשר לומר לר"י הגלילי לכך פירוש ר"י ז"ל דהא ודאי אפשר לרבי יוסי הגלילי כר"ע סבירא ליה כדאמרן ותם פטור מן הכופר והא דלא דייק ונקט חד מן תנאי דאפשר דסברי להו דהתם משלם חצי כופר ולכשתמצא לומר דלרבי יוסי פטור הא איכא רבי טרפון דס"ל הכי דהא אשכחן ליה בשלהי כיצד הרגל שחייב תם כופר שלם בחצר הניזק משום דס"ל משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם וא"כ בר"ה משלם חצי כופר דליכא תם דברשות הרבים פטור ובחצר הניזק הוא נזק שלם. והא לא אמר ר"ט היא. וי"ל משום דתנן הכא שהתם משלם חצי נזק ומשמע אפילו בחצר הניזק ודלא כר"ט אי נמי כיון דלר"א נקי מחצי כופר ורבי יוסי הגלילי איירי בהאי קרא ודריש נקי מדמי ולדות ולא השיב לר"א כלום כמו שהשיב ר"ע משמע טפי דס"ל דתם משלם חצי כופר ואורחא דתנא הכי דלא דייק הכא ונקט תנא במקום תנא:

דף מא:

כולה במועד קמיירי. פי' דבמועד ניחא ליה טפי לשנויי כולה:

והשתא דאמרת פלגא ניזקא קנסא האי כלבא דאכל אימרי ושונרא תרנגולי רברבי משונה הוא ולא מגבי' בבבל שאין קנסא נגבין כלל דאלו למ"ד פלגא ניזקא ממונא מגבין ביה בבבל ואף על גב דמדאורייתא סמוכין בעינן מ"מ עבדינן שליחותייהו כדעבדינן אנן שליחותייהו בהודאות והלוואות ובגיטין ובמסכת סנהדרין ובפרק החובל ובבתרא דגיטין והא דתנן בפ"ק דסנהדרין נזק וחצי נזק משלם בג' ומפרש בתלמודא סמוכים

דאוקימנא אפי' למ"ד פלגא נזקא ממונא התם בנזקי שור וכיוצא בו דלא שכיח שהבעלים משמרים אותו משא"כ בשונרא וכלבא דאיכא דלא נטרי להו שכיח היזקייהו טפי ובכל מלתא דשכיח ואית בהו חסרון כיס עבדינן שליחותייהו כדאמרינן בהחובל והיינו דנקטינן הכי ולא נקטינן סתם חצי נזק דנימא השתא דאמרת פלגא נזקא קנס לא מגבינן בבבל כך נראה לי ובמקומה פירשתיה בס"ד:

ואי תפס לא מפקינן מיניה פי' ר"ת ז"ל כשתפס המזיק עצמו ונראין דבריו מזה ובכל נזק שור תם שאינו גובה אלא מגופה אבל שאר קנסות שנובין מכל נכסי המזיק כל מאי דתפס לא מפקינן מיניה ואי אזמינהו לארעא דישראל מזמינן ליה בזמן דאיכא סמוכים בארעא דישראל דחזו למדיינה ואע"ג דאמרינן בעלמא אין מוציאין על מנה מנה בדאיכא דיינים באתריה דחזו לדיינה ואמר לב"ד הגדול אזלינן משא"כ בזו דליכא בח"ל דיינים דלידיינו ואי לא אזיל משמתי' ליה. כתבו הגאונים דבזמן הזה דליכא סמוכים בא"י כל שחובל בחבירו ומביישו ומזיקו ברבים שאינן ניגבין בבבל בח"ל משמתין ליה כתבו הגאונים ז"ל דבזמן הזה דליכא סמוכים עד דמפייסי ליה לבעלי דינים וכשרואין דמפייס ליה ניזק בדבר הגון והניזק מתעכב אומרים לו טול מה שנותן לך ואם לא הרי אנו מתירין נידויו וכן היה המנהג בב' ישיבות ואיכא מאן דסבר דבזמן הזה אם מודה בקנס פטור וליתי דלא אמרי' מודה בקנס פטור אלא כשמודה בפני ב"ד הראוים לדונו כדאיתא בפרק החובל בין כך ובין כך משמתין ליה עד דמשלם [דמסליק] ניזקא מדר' נתן וכו' ודוקא בכלב רע וכיוצא בו אבל [*] בשור דכל מלאכה עביד ורב תבואות בכח שור לא עבדינן כו' כצ"ל נ"ל [המו"ל].] בשאר דכל מלאכה עביד ורוב תבואות בכדי שויה לא עבדינן הכי אלא אמרי' דלנטרי נטירותא מעליא:

פרק רביעי נערה שנתפתתה

נערה שנתפתתה בושתה ופגמה לאביה והצער בתפוס' פירש בארוס' ואנוסה כו' ולישנא דקרא נקט ואע"ג דאמרינן בפרק החובל בצעריה דידה לא זכי ליה רחמנא לאב שאני הכא דיכול האב לצערה בצער זה שהרי בידו למוסרה לחופה דאיכא צערה דפיסוק רגלים וכן פירש בירושלמי ונראין הדברים שהם באים מחמת ביאה אבל סימא את עינה למי משלם או לה או לאביה והא דקתני שמשלם צער בתפוסה דלא כרבי שמעון בן יהודה משמיה דרבי שמעון שאמר בפרקין לעיל אונס אינו משלם את הצער ואע"ג דר"ש פליג בסיפא דמתניתין ולא פליג בהאי רישא וכן אמר בירושלמי בכאן דהא דלא כרבי שמעון ויש אומרים דלית' האי רישא כרבי שמעון בן יהודא משום דרבי שמעון ותנאי הוא ואין צריך לזה:

אם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הם של עצמה פירש"י ז"ל דהאי לאו ממון הוא ורחמנא אמר והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו ובתוספות הקשו על פירוש זה מה ענין והתנחלתם אותם לזה שאין הכתוב בא אלא למה שלא בא לאחר מיתת האב אבל זו שכבר נאנסה או שכבר נתפתה בחיי האב הרי כמעשה ידיה שעשתה בחיי אב שהוא של אחים וה"ל למיחוש טעמא משום דאין אדם מוריש קנס לבניו ותירצו משום דשאר קנסות אדם מוריש וכההיא דב"ק לפי שהוא מוריש להם את הקרן והכא אינו מוריש הקנס הזה לבניו לפי שאינו מוריש את הקרן כדכתיב והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם וזה לפי שיטת ז"ל שכתבו למעלה ולא לפי שיטתינו שכתבנו שאין הפרש לקנס הבת לשאר קנסות ולא ראינו לרש"י ז"ל בשום מקום שחלק ביניהם בזה ונראה שלשון רש"י ז"ל מתוקן בזה כראוי דהא לאו ממון הוא לא זכה ביה מחיים ואין הזכות בא לאחד מהן אלא לאחר העמדה בדין שאין אדם זוכה בקנס אלא בהעמדה בדין וכיון שהעמדה בדין היתה לאחר מיתת האב הרי הוא כמעשי ידיה שעשאה לאחר מיתת האב שאין אחים זוכין בה משום והתנחלתם אותם לבניכם ונראין הדברים דהא סיפא אכולה רישא קאי אפי' אמפותה ואף לשיטתם שכתבו דאף דיתומה ומפותה אין לה קנס לפי שכבר מחלה לגופה התם הוא לפי שבשעה שנבעלה לא היה לאב וגופה שלה היה אבל זה שבשעת ביאה לא היתה של עצמה אע"פ שעתה חזרה וזכתה בקנס בשעת עמדה בדין פנים חדשות באו לכאן ואין מחילתה הראשונה כלום ולא דמי לאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומת בעלה שזכה הלוקח למפרע דהתם הגוף שלה ואין לבעל אלא אכילת פירות אבל הכא בשעת ביאה גופה של אב וכדאמר קרע שיראין של חבירי ופשטי' דמתני' הכי דייקא וכן נראה מירושלמי שכתבנו בפרקין לעיל. וראיתי מי שפירש דאהך סיפא דאנוסה בלחוד קאי ולא נהירא לי והא דקתני הרי הוא של עצמה פי' בתוספת דברים כפשוטם דאפי' אבושת ופגם קאי ואע"ג דהאי ממון גמור להורישו לבניו שהרי הוא משלם עפ"י עצמו שאני הכא דבושת ופגם באונס ומפתה נפקא לן מהכא מדכתיב ונתן האיש השוכב עמה הנאות שכיבה חמשים דאיכא בושת ופגם וכיון דכן ועלה כתיב ונתן לאבי הנערה גזירות הכתוב שהכל נותן במקו' אחד וכל שהאב או יורשו זוכ' [בקנס זוכה] בבושת ופגם וכל שאינו זוכה בקנס אינו זוכה בבושת ופגם ואע"ג דתנן האונס והמפתה משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ואינו משלם קנס ע"פ עצמו ל"ק לא אקשינהו הכא אלא לענין קנס דאב דאלו לענין הודאת אונס אם מחייב בהודאתו כל חד וחד נידון כדרכו אבל רבינו הרמב"ם ז"ל כתב דכי קתני הרי הן של עצמה אקנס דאונס ומפתה קאי אבל בושת ופגם וחבריהם

דממונא נינהו הרי הן של אחים ונראין הדברים ז"ל דהא דקתני עמדה בדין ולא הספיק לעמוד לאו למימרא שאין האב יכול לתבוע הקנס שלא מדעתה כדסברי קצת מרבנן ז"ל דהא ליתא כיון דאמר רחמנא ונתן לאבי הנערה הרי האב הוא בעל דבר ולקמן תנן אנסת את בתי והעמדתיך בדין אלא משים דמכחה זכה רחמנא לאב ואתועלתה קא תנא תביעת האב בדידה וקתני עמדה בדין כך נ"ל:

ר"ש אומר וכו' טעמא מפרש בתלמודא ולית הלכתא כוותיה:

דף מב.

גמרא מאי קמ"ל תנינא הא נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה. פי' דאע"ג דגבי מפתה לא כתיב לאביה ובג"ש הוא דיליף מאונס מ"מ עיקר דהא פשיטא לן ממתני' דקתני במפתה נותן דאי לעצמה אמאי נותן לה הא אחלה דבושת ופגם מיהא ממון הוא ונתן למחילה לפי פירוש דילן אפי' מקנס נמי הא מחלה וכדאמרינן קרע שראין שלי והפטר:

תנן התם אנסת ופתית את בתי וכולה מתני' שלא עמד בדין דאלו בעמד בדין אפי' קנס משלם ע"פ עצמו לרבנן מיהת לקרבן שבועה נמי מחייב כדאיתא לקמן ולקמן מפרש תלמודא במאי קמפלגי:

בעי מיניה אביי מרבה האומר אנסת ופתית את בתי גרסת הספרים רבינו חננאל כיון דעמד בדין ממונא הוה או דלמא אע"ג דעמד בדין קנסא הוה ומודה בקנס פטור ולפי גירסא זו אביי מבעי' ליה מרבה בהעמדת' בדין לענין קנסא משוי ליה ממונא לר"ש לחייב קרבן על כפירתו ולהיות משלם ע"פ עצמו או לא הוי ממונא לחד מהני ובתרווייהו מספקא ליה לאביי. ומיהו להורישו לבניו לא משמע דבהא בעי מרבה חדא דהא מתניתן היא בהדיא רבי שמעון אומר לא הספיקה לגבות עד שמת האב קנסה לעצמה מדלא מדכר ליה בבעי' כדאדכר הני תרתי ואמרו ליה ממונא הוה ולא גרסינן (הוי) ומחייב עליה קרבן דהא כי אותבי' אביי ממתני' דשבועות אמר למה ליה מודינא לך לענין קרבן וכו' וכי קאמינא ממונא הוה להורישו לבניו ומחייב עלה קרבן שבועה היכא הדר אמר ליה כי קאמינא והיה לו לומר דמהדר הדר ליה דהכי קאמר ליה מודינא לך השת' לענין קרבן וכי קאמרי' ממונא הוה להורישו לבניו. אבל אין משמעות הלשון הזה כן בתלמוד אבל הנכון דלא גרסי' אלא גרסינן הכי אמר ליה ממונא הוי. וא"ת מ"מ כיון דאביי לא בעי מיניה מידי לענין להורישו לבניו היכי מצי רבה לומר דכי קאמר ליה ממונא הוי הא דאי להורישו לבניו קאמר א"כ מה שטענו לא השיב לו ומה שהשיב לו לא טענו וי"ל דהא נמי בכלל בעי' היא אע"ג דלא פריש ליה כיון דעמד בדין ממונא הוא הא ודאי הכי

קאמר ממונא לכל מילי ולא לענין להורישו האב לבניו אלא לענין הורישו בת לאביה או ליורשיה דה"ל כשאר קנסות ואע"ג דלקמן כי אמר ליה רבה ומנא תיתי לה לא פליגי בין קנס הבת לשאר קנסות וכדבעינן לפרושי לקמן הלכך הכא סתמא אהדר ליה רבא ממונא וקס"ד אביי דלכל מילי אמר ליה וכ"ש לעיקר קרבן דהיינו עיקר בעיין ומש"ה אותביה ממתני' דשבועות ואהדר ליה רבא דלאו לכל מילי קאמר ליה דהוי ממונא אלא להורישו לבניו וכ"ש לענין אי מודה בה לא מפטר ולרבותא נקט להורישו לבניו כך יש לפרש לפי גרסא זאת אבל רש"י ז"ל לא גריס ומודה בקנס פטור אלא לענין ה"נ כיון דעמד בדין ממונא הוי או דלמא דאע"ג דעמד בדין קנס הוא אמר ליה ממונ' הוי פרש"י ז"ל דלאביי פשיטא ליה דאי מודה בה דמחייב דפשיטא ליה דממונא הוי ומחייב ומשלם ע"פ עצמו ולענין חיוב קרבן מיבעיא ליה מי אמרינן כיון דאי מודה מחייב ממונא לענין קרבן נמי מחייב על כפירתו קרבן או דלמא אע"ג דכי מודה משלם ע"פ עצמו לא מחייב קרבן על כפירתו דלגבי חיוב קרבן קנסא הוה ואמר ליה ממונא הוא. וקשה ע"פ זה דכיון דלענין קרבן בלחוד קא מיבעיא ליה מסתמא כי אמר ליה רבה ממונא הוה לענין קרבן קאמר דמסתמא כפירושו ואלו לקמן א"ל מודינא לך קרבן וכו' ודוחק הוא לומר דלקמן מהדר הדר רבה וכדפריש' ועוד לקמן פריך אביי ורבא על מתני' דשבועות אי הכי יצאו אלו שהן קנס ממון הוא ומאי קושיא הוא דלדידיה נמי תקשי דהא ס"ל דלענין לשלם ע"פ עצמו ממון היא ומיהו לקמן יש לנו לפרש על זה ואע"פ כן גרסא הראשונה היא הנכונה והיא גרסת התוס':

איתיבי' אביי ר"ש אומר וכו'. איכא למידק דהא כיון דידע לאביי להא מתני' מאי קא בעי מיניה מרבה. וי"ל דאורחא בתלמודא שתלמיד שואל מרבו לדעת קבלתו ולבתר הכי מותיב ממתני' כי היכא דלברורינהו וזה אמת הוא אבל הנראה לי משמועתינו דאביי מתני' הא קשיא ליה דאלו ממתני' דמותיב השת' הוה משמע ליה דר"ש אע"ג דעמד בדין פטור מקרבן וקנסא הוא וכדקתני יצאו אלו שהן קנס ואלו ממתניתן דלעיל משמע כדדייק אביי בסוף שמעתא וכל היכא דעמד בדין משלם ע"פ עצמו קרבן שבועה נמי חייב ומש"ה בעי מיניה סתמא ואלו אמר ליה דלא הוא ממונא הוא מותיב לה מיד ממתני' דלעיל וכי אהדר ליה דממונא הוא מותיב ליה מהא מתני':

דף מב:

מאי לאו כשעמד בדין וכו'. פי' משום דרישא כשעמד בדין וכדפרישנא בסמוך ופרקינן כשלא עמד בדין וא"ת א"כ פשיטא דפטור מקרבן אפילו רבנן מודו בהא דהא כפירת

דברים בעלמא הוא וי"ל דמשום קנס אונס ומפתה אית בה בושת ופגם דהוה ממונא אצטריך לומר דאפילו הכי פטור דקנסא קתבע ואע"ג דהא שמעינן לר"ש הא סברא ממתני' דלעיל וכדאמרינן לקמן ר"ש מהני קרא שמיע ליה מדכתב רחמנא וכחש דומיא דפיקדון שאינו אלא תביעת ממון וכן תירץ הראב"ד ז"ל ועוד י"ל דמשום סימא את עינו והפיל את שינו אצטריך דאע"ג דקנסא הוא מ"מ הא פתיך לי' ממונא שבזה הוא פטור מדמי עינו ושינו וכן המית שורך את עבדי באותם הוא פטור מדמי עבד ואשמעינן קרא דאע"ג דפתיך ביה ממונא לא מחייב ביה קרא וכיון שעיקר קנס הוא ואי מודה ביה מפטר:

והא מדרישא וכו' עד כפילא מי איכא. פירש רש"י ז"ל מי יימר דגובה והקשו בתוספת דבכל תביעות שבעולם נוכל לומר מי יימר דהכי הוא לכך פירש כפילא מי איכא דלהוי תביעתו תביעה וכפירתו כפירה והא אי מודה ביה מפטר וכפירת דברים בעלמא הוא דדלמא סיפא דקתני פטור בשלא עמד בדין אפילו תימא דהוה קשיא ליה ל"ל קרא ומאי קמ"ל ל"ק כולי האי דדלמא קרא אסמכתא בעלמא הוא וכ"ש דהא פירש בה טעמא אבל קשיא טובא דהכא הא היכי קתני דחייב קרבן על כפירה זו דאלו מודה בה מפטר וה"ה דמצי למפרך ליה ממוציא ש"ר דכ"ע קנס אלא חדא מינייהו נקיט:

א"ל יכילנא לך לשנויי רישא כשעמד בדין וסיפא וכו' עד סיפא דרבנן ורישא ר"ש. פי' והא דנקט ר"ש סימא את עין עבדו והפיל את שינו ואלו לרבנן נקט תשלומי ד' וה' ומוציא ש"ר הא ל"ק דכל חד וחד מינייהו רבותא נקט ר"ש אשמעינן אפילו באינך דפתוך ממונא בתביעתו פטור ורבנן אתו לאשמעינן שאפי' כל תביעתו קנס חייבי קרבן וכי קאמר ממונא הוה להורישו לבניו פי' דאנא הכי אמינא לך דשורת הדין ממונא הוה מנה סתם כל היכא דליכא גזירות הכתוב דקרבן בעי ר"ש דומיא דפיקדון שהוא ממון גמור:

איתיבי' ר"ש אומר אם לא הספיק וכו' הא מלתא קשיא בה רבה ורבי יוסף שנים ועשרים שנים ולא מפרק עד דיתיב רבי יוסף ברישא ופירקיה שאני התם דאמר קרא ונתן לאבי הנער' לא זכתה תורה לאב אלא עד שעת הנתינה וכי קאמר רבא ממונא הוה להורישו לבניו בשאר קנסות קאמר ליה א"כ רבה גופה אמאי לא פריק הכי לאלתר ואמאי יתיב בה כ"ב שנים ולא פרקה דהאי מאי דפרק השתא אליבא דרב פריק מדאמר וכי קאמר רבא אלמא רבא גופיה הכי ס"ל. וי"ל דמאי דקשיא ליה לרבה ורב יוסף כ"ב שנים היינו דלא הוה ידעו לפרושי מאי קנס הבת לשאר קנסות לענין זה והיינו דאשכח ר' יוסף טעמא משום דגזירות הכתוב הוא בקנס הבת דכתיב ביה ונתן:

אלא מעתה גבי עבד דכתיב ביה כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו ה"נ דלא זכתה תורה לאדון עד שעת נתינה אליבא דר"ש וא"ת ומ"ש אלא מעתה דקאמר ומשמע דלדידכו משעת העמדה בדין הוה ממונא וי"ל דלדבריו דרבה פריך אמאי לא מפיק מיניה אלא קנס הבת בלחוד דהא אית ליה לאפוקי נמי קנס של עבד:

יתן לחוד ונתן לחוד פירש רש"י יתן משמע לשון ציווי ונתן משמע דבה הנתון כבר ואינו מחוור דבכמה מקומות משמע ונתן לשון להבא ולשון ציווי ונתן הכהן ה"ה מצינא טובא והנכון לישנא דקרא דייק דאיכא הפרש בינייהו ולישנא קמא נקיט והכי פירושו שיתן משמע הכי נתינת ב"ד שאמר לו תן לו סמוך לגניבת השור אם עבד יגח השור כסף שלשים שקלים יתן אבל גבי קנס הבת כתיב ותפסה ושכב עמה ונמצאו דמשמע מציאה ב"ד שנתברר הדבר בב"ד וכתב הכי נמי ונתן דהיינו נתינה אונס ומפתה למימר דעד אח' נתינה לא יזכה האב ואיכא דכוותא בתלמודא כההיא דאמר אשר שברת יישר כחך ששברת ולא נפקא לן מהתם אלא מדכתיב ושמתם בארון וכדפרישנא התם והכא ע"כ האי ונתן לחוד ויתן לחוד:

א"ה ת"ל וכחש ת"ל ונתן מיבעיא ליה פירש רש"י אי הכי דשני לן קנס הבת משאר קנסות דאפי' עמד בדין לאו ממונא הוא ת"ל וכיחש בתמיה כלומר מאי אריא דנסיב ליה תלמודא לפטור מוכחש כי היכי דיליף שאר קנסות כלומר ולא דמי לתשומת יד דהוא תחילתו ממון תיפוק ליה דהשתא נמי לאו ממונא דרחמנא אמר ונתן לא זכתה תורה עד שעת נתינה עכ"ל פירוש לפירושו אע"ג דשאר קנסות דהוי טובא נפקא ליה מוכחש כיון דאונס ומפתה לא נפקא מהתם לא הוה ליה לערובינהו בהדייהו כלל אלא דלוקי שאר קנסות באפי נפשיה ולדרשינהו מוכחש ולנקוט אונס ומפתה באפי נפשיה ונפיק מונתן. ומיהו איכא למידק לפי' ז"ל דלפום פירושו משמע דאביי משמע ליה דהא דקחני תנא וכחש וה"ק ת"ל וכיחש דומיא דפיקדון ותשומת יד שפקדו ממון וא"כ כי קתני יצאו אלו שהן קנס בעינן למימר יצאו אלו שעיקרן קנס וא"כ מאי האי דהדר פריך לה אי הכי יצאו אלו שהן קנס ממון הוא וי"ל דאביי השתא לא נחית ליה למפרך מלישנא דסיפא והשתא פריך ליה לרבא לפום טעמא וה"ק בשלמא לדידי כולהו קנסות שווים הם וכולהו מחד קרא נפקא וה"ק ת"ל וכחש מה אלו שהן ממון לכל דבר יצאו אלו שהן קנס למקצת דברים כגון להורישו לבניו מיהא אלא לדבריך דשאני לך בין קנס הבת לשאר קנסות אמאי ערבינהו כולהו כחדא ופריך לה דכי אצטריך קרא וכו' והכי פריך ליה דאפי' לשיטתיה קשה לישנא דסיפא דקתני יצאו אלו שהן קנס ואלו לדבריו ממון הוא כך נ"ל לפרש שיטת הש"ס והקשו בתוספת מאי אי הכי דהא לדידיה כולהו קנסות

ואפי' קנס הבת כי היכי לענין קרבן הוי אמינא להורישו לבניו ושלא לשלם ע"פ עצמו וא"כ מה ת"ל וכיחש תיפוק ליה דה"ל כפירת ממון ומאשר ירשיעון אליהם נפקא לן כיון דכי מודה ביה מפטר ממילא ידעינן ולא מחייב ליה קרבן ת"ל אשר ירשיעון אלהים מבעי ליה ותירוצו דאביי ל"ק ואע"ג דנ"ל מאשר ירשיעון ונקט וכחש בעמיתו לאסמכתא מ"מ שפיר פרכינהו כולהו כחדא ועוד נראה לי לפי שטה זו דאע"ג דאי מודה בה מפטר אי לאו דכתיב וכיחש בעמיתו אנא אמינא אפילו על כפירת ממון חייבי' רחמנא קרבן שבוע' שלא כדין וחזר והודה דכל דכפר שום כפירה בב"ד ונשבע וחזר והודה חייבו הכתוב הקרבן וכבר כתבתי לעיל דברים אחרים דאשמעינן בהו רבותא משום דפתיך בהו ממון:

כי אצטריך וכיחש כגון שעמדה בדין ובגרה ואחר כך מתה דכי ירית אב מיניה דידיה קיירית פירש רש"י דכי היכי דפליגי ר' שמעון בלא הספיקה לגבות עד שבגרה דלת"ק הוא של אב ולר' שמעון הוא של עצמו ואם מתה אח"כ ירית אב הכח דידה והיה ממון אע"ג דלא מטי לידיה דלגבי דידה לא שאני בין קנס הבת לשאר קנסות הלכך מונתן לא מצי למפטרי לתלמודא נסיב מוכחש ומשום דעיקרא קנס ע"כ ופירוש הר"מ מעצמו ז"ל דדוקא שבגרה ואח"כ עמדה בדין קודם שבוע' דאי עמדה בדין קודם שבגרה סוף סוף ה"ל העמדה בדין בשביל האב ולא זכתה התורה אלא מיירי שבגרה מתחילה ואז הוה העמדה בדין בשביל הבת ובדידה לא הוה כתיב ונתן ע"כ. ואינו מחוור אלא לעולם כפשוטו דתלמודא אפילו עמדה בדין ולבסוף בגרה דכיון דבגרה זכתה תורה בהעמדה בדין דמעיקרא וכאלו בדין עמדה מדין עצמה והשתא הוה ממון להורישו לאביה לקרבן:

אי הכי יצאו אלו שהן קנס ממון הוא. מכאן הקשו תוס' על פירש"י ז"ל דלעיל מאי אי הכי דהא לדידיה נמי קשה דהא אפילו אביי מודה דהעמדה בדין הוה ממון אפילו לר' שמעון הוה לענין דאי מודה בה משלם ע"פ עצמו וא"כ לדידיה נמי תקשה מאי יצאו אלו שהן קנס ורש"י נראה שרצה להשמר מזה שאפי' אי הכי דכשעמדה בדין מיירי כדאוקימנא אינו קנס אלא ממון נראה לכאורה דבעי אביי לומר דלדידיה ל"ק דמוקי ליה כשלא עמד בדין וזה תימא דהא אביי הא אוקמי למתני' כשעמד בדין והוכרח הכא להביא מכח דרישא מיירי כשעמד בדין וע"כ יש לנו לפרש דמרן הכי קאמר דאביי מקשה הכי לפום שיטתיה דבשלמא למאי דקס"ד לתרוצי דמעיקרא דמתני' בשלא עמדה בדין לא תקשי לך סיפא ולדידן נמי לא תקשי אבל השתא דאוקימתא כסברה דנפשיה דמיירי כשעמדה בדין היכי מתרצא ליה הכא הא דקתני יצאו אלו שהן קנס וא"ת מכ"מ לאביי גופא היכי הוה משמע לן סיפא וי"ל הא ל"ק דאין הכי נמי לדידיה לא דייק לישנא

דמתניתן שפיר ולהכי שקיל וטרי קמיה רבי' דלישנא ניהלי שפיר ולאותבי' מעקרא מעיקר הדין דקתני פטור מקרבן והשתא פריך שפיר מלשנא דסיפא והאי א"ה לאו א"א בשלמא הוא ויש כיוצא בו במסכת עבודת עכו"ם ובשאר מקומות כך נ"ל לפי שיטת רש"י ז"ל ועוד יש לי לפרש לפי שיטתו דאביי ה"ק בשלמא ממון ע"פ עצמו הוה ממון כגון להורישו לבניו הוה קנס שפיר קתני מה אלו שהן ממון לכל דבר אף כל שהן ממון לכל דבר יצאו אלו שהן קנס דהיינו להורישו לבניו אלא לדידך דאמרת דאף להורישו לבניו הוה ממון א"כ מה יצאו אלו שהן קנס ממון הוא:

איתביה ר"ש פוטר שאינו משלם [קנס] **ע"פ עצמו טעמא דלא עמד בדין הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו קרבן שבועה נמי מחייב** מכאן תקשי לפירוש רש"י ז"ל דפי' לעיל דלאביי אף לענין הודאה מספקא ליה אי משלם ע"פ עצמו ואלו הכא משמע שהוא פשיטא ליה דמשלם ע"פ עצמו ויש לפרש לדבריו דרבא קאמר וה"ק הא עמד בדין דמשלם על פי עצמו לדידך קרבן שבועה נמי מחייב וא"ת והא לרבא נמי גבי קנס הבת אע"פ דעמד בדין אינו משלם על פי עצמו דרחמנא אמר ונתן לא זכתה תורה כלל עד שעת נתינה וי"ל דאי לאו מקנס הבת מקשי אלא מדתלי תנא טעמא דידיה משום שאינו משלם קנס על פי עצמו דמשמע דכל היכא דמשכחת דמשלם על פי עצמו כגון שאר קנסות או קנס הבת דהוי דומיא דשאר קנסות קרבן שבועה נמי מחייב ומיהו לרש"י ז"ל קשי' מאי קא מיבעיא ליה לאביי לעיל מהכא משמע להדיא דכל דמשלם ע"פ עצמו לפי מה שפירש רש"י בבעיא דאביי לעיל וי"ל כדפרישית לעיל דלאביי מתני' לעיל דמסכת שבועות הוה קשיא ליה אמתני' ובעי דלפרקינהו רבה ניהלי כתלמיד שהוא דן לפני רבו השיב ליה מתחלה דמה שהיה מקובל אצלו מרב עיקר הדין ואחר כך מפרש ליה המשניות והברייתות מסברא. וזו שיטת התלמוד בכמה מקומות ואע"ג דכולה לר"ש היא ודאי ולא לרבנן וכדמוכח להדיא מ"מ אגב אורחיה שמעינן דלרבנן לא הוי ממון להורישו בבנים אלא כשעמד בדין וכדאמרינן לעיל מרישא דמתני' בשבועות דאיירי ליה רבנן ואי דלא עמד בדין כפילא מי איכא דאלמא כל היכא דליכא העמדה בדין לא חשיב כפירת ממון אלא כפירת דברים ואי מודה ביה מיפטר וה"ה להורישו לבניו דחמור טפי לפום סוגיין וההיא בכולהו קנסות הוא ולא בקנס הבת לחוד ועוד דלר"ש הוא דמפליג רבא בין קנס הבת לשאר קנסות משום דכתיב ונתן אבל לרבנן ליכא הפרש בינייהו ובכולהו בעי העמדה בדין וכיון דכן שמעי' דלאביי ורבה אין אדם מוריש שום קנס לבניו אלא לאחר שעמדה בדין וההוא דפרק מרובה מטבחו גנב גמר וטבח ואח"כ מת אביה דמשמע לפום פשטא דאדם מוריש קנס לבניו קודם העמדה בדין פליגא אסוגיא דהכא וההיא

סוגיא דרבא ור"נ היא דאינון בתראי וסביר' להו דבשאר קנסות מיהת אדם מוריש קנס לבניו וכן נראה שהוא מחלוקת אמוראים בירושלמי בין ר' יונה ור' דוסא דר' דוסא סבר דאדם מוריש שאר קנסות לבניו ומוקי' ההוא דפ' מרובה כשעמד בדין וכן מפורש שם ולפי שטה זו הלכתא כרבא ור' נחמן דבתראי נינהו ופשטא דמתני' דפרק מרובה מסייע להו דבשאר קנסות לא בעי העמדה בדין לרבנן ואף על פי שלא הוזכרו המחלוקת הזה מפורש בתלמודא דילן הרבה סוגיין סתומות כזו יש בתלמוד וזה שיטת הר"ם ז"ל מיסודו של רבי רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל מיהו לפום מאי דפרישנא בסוגיא דהתם בדוכתא בס"ד אפשר דליכא פלוגתא כלל ואפילו לרבא ורב נחמן ההיא בעמדה בדין הוא וזה נכון יותר בעיני:

דף מג.

בעי מיניה ר' אבינא מרב ששת בת הניזונות מן האחים מעשה ידיה למי במקום (אם) [אב] קיימי וכו' א"ל תניתוהו אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם פי' רש"י ז"ל בת הניזונת מן האחים משום תנאי כתובת בנן נוקבן דהווין ליכי מינאי אינון יהויין יתבין בביתי ומתזנן מנכסי ומעשה ידיה למי א"ל ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהם דהא נמי תנאי כתובה את תהא יתבא בביתי ומתזני מנכסי ומעשה ידיה שלהם אלמא במקום (אם) [אב] קיימי ע"כ ושמעינן מינה דרבינא לא מבעי' ליה אלא מדרבנן כיון דתיקן לה מזונות מן האחים אם תקנו מעשה ידיה לאחים תחת מזונות והיינו דבעי לה בבת נזונות דאי לא ה"ל למבעי מעשה ידי הבת לאחים או לא ובלישנא דרב הונא דאמר לקמן מנין שמעשה הבת לאב ולא קאמר מעשה בת הניזונת ורב ששת נמי מדרבנן אהדר ליה מעשה ידיה לאחין מדקא מייתי לה מאלמנה שאינה עושה אלא מתקנת חכמים הלכך אפי' רבינא ורב ששת אית להו דמדאורייתא מעשה הבת לעצמה. אמר רב הונא מ"ט דרב דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבניו דהא רב ששת נמי הכי אית ליה ובדרבנן הוא דפליגי ויש מפרשים דה"ק מ"ט דרב דאמר בת הניזונות מן האחים מעשה ידיה לעצמה דבשלמא פשטי' דמדאורייתא מעשה ידיה לעצמה ואחי' לאו במקום אב קיימי איכא למימר דהכא נמי לא זכו להו מדרבא דלאו מדידהו מתנה ומיהו מדאורייתא אמאי לא זכו בהם ואמאי לא הוי במקום אביהם ואפילו לכופה שתהא נזונת ועושה ומפרש לה דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם ונכון הוא. ועוד יש לי להוסיף משום דלרב הונא א"ר מעשה הבת לאב מדכתיב וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה

אף בת מעשה ידיה לאביה הוא ומינה דנפקא ליה לרב הונא בשם רב שאין מעשה ידיה לאחים דה"ל בת כאמה שמעשה ידיה לרבה ואין מעשה ידיה ליורשים שאינה עובדת לא את הבן ולא את הבת ואי מהתם נפקא להו ליכא מניעותא משום דהא ליכא דלתקני רבנן מעשה ידי' לאחים משום איבה וכשם שתקנו רבנן באלמנה שתהא נזונת מהם בע"כ ותהא עושה להם והכי משמעינן רב כהנא דטעמא דרב מדאורייתא מדכתיב אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם וכיון דקפיד רחמנא כולי האי שלא יהא כדין העבד כדי שלא יהא אצלם קפידא דאוריית' הוא ואפילו לרבנן לא תקנו מעשה ידיה לאחים אבל לרב ששת מוקמינן ליה לקרא בפיתוי הבת קנסות וחבלות ומדאורייתא ליכא קפידא בהאי הלכך רבנן נמי מצי לתקוני באלמנה שתהא מעשה ידיה לאחים כך נ"ל:

אף אלמנה אצל הבת אלמנה נזונת והבת תשאל על הפתחים. פי' בתוספות שאין דין זה אלא כשיש בן ובת והנכסים שאין להם ליזון את הבת והבן עד שתבגור הבת שמעביר חכמים את הנחלה הבן ונותנים לבת וחוזרין ומעבירין מן הבת לאלמנה משום זילות' דאלמנ' חמירא ליה וכיון שנדחית ירושה דאורייתא ונדחה אבל אם אין שם בת פירוש אלמנה ובת או אלמנה ובן לבדו שירושתן מן התורה אין מעבירין אותם בשביל אלמנה שא"כ אתה מעביר נחלה מהם אפילו בנכסים מרובים שהרי מזון אלמנה אין לו שיעור שהרי מתנה אם תרצה כל ימי חייה ואף מאה ליטרין מעוטים הם אצלה אלא ודאי אין מעבירין נחלה מדאורייתא אלא במקום נכסים מועטים שאין בהם עד שבגרה הבת דכי אירש משערין בכדי זה ונכון הוא:

מאי לאו בנזונת לא בשאינה נזונת. פי' בשאינה ניזונת מן האחים שלא הניח להן אביהן אחריות נכסים אבל מן האב נזונית היתה דאי לא כשמת האב אמאי מעשה ידיה שעשאה בחיי אב לאחים וכ"ת ומאי פסקה י"ל דמסתמא דמלתא האב מפרנס את בתו ואין האחים מפרנסים אותה היינו כדאמרן וכן גרס רש"י ז"ל אי כשאינה נזונית כלומר אי בשאינה נזונת מן האחים מאי למימר או מאי קמ"ל מתניתין דהא לגופיה לא מצטרכא דהא פשיטא כי מה שעשאה בחיי אב אע"פ שלא גבתה לאחין בעי מהוי כיון דמתזנית מיניה דאב דממון גמור הוא ואי משום דיוקא דידה שאין מעשה ידיה שעשתה לאחר מיתת האב לאחים הא נמי פשיטא כיון שאינה נזונית משלהם אבל רש"י בקונטרס לא גריס מאי למימרא אלא כך גורס אי שאינה נזונית משלהם אפילו למאן דאמר יכול הרב וכו' עד וכל שכן בתו והכי פירושו כשאינה נזונית דאפילו בחיי אב לא הוה לאב אפילו למ"ד יכול וכו' ואין צריך למחוק גר' ואמרינן לא נצרכא אלא להעדפה כלומר לעולם

שאינם נזונת ולא נצרכא דקרא דמתני' אלא להעדפה דאע"ג דהוה דאב כשאינה נזונת ממנו לא הוה לאחין:

אלא לרב יוסף הכי קשיא ליה. פי' והא דדייקינן לעיל טעמא דאי בחיי אב לאב הא לאחר מיתת האב לעצמה לאו מדיוק מייתי' אלא מדקתני אע"פ שלא גבתה לא קאי אלא אמעשה ידיה בלחוד וקתני מציאתה לעצמה. זה מציאתה בחיי אב לאב פי' רש"י ז"ל משום איבה בסמוך על שלחנו דכיון שאינו חייב במזונות בתו כי אמרת מציאתה לעצמה אז לא יהיב לה מזונות אבל לאחר מיתת האב לעצמה הוא ע"כ מתזנא מינייהו בתנאי כתובה ע"כ. והקשו בתוס' דלקמן משמע דמציאתה לאב דלא מתזנה מיניה דומיא דכסף קידושי' לכך פירשו דטעמא דמציאתה לאב היינו משום איבה דנשואין דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין משא"כ באחים שאין בידם להשיאה ולקמן נפרש עוד בה:

ואימא בפיתוי הבת קנסות וחבלות הכתוב מדבר. פי' אבל מעשה ידיה דשכיח וחסרי בה מזוני דהא מתזנא מינייהו אימא דידהו. חבלות צערה דגופה היא פי' רש"י ז"ל וצערה דגופא לא זכי ליה רחמנא דתני בפ' החובל בבנו ובבתו הקטנים יעשה להם סגולה ומסתברא דלישנא דעלמא הוא דפרכינן היאך קרא בפיתוי הבת ושאר קנסות ולא בחבלות ובמעשה ידיה וא"ת ולוקמו לענין שבת דהוה דאב בחייו ואשמעינן קרא דאינו לאחין דהא ליתא דאי איתא דמעשה ידיה לאחים ודלא כרבא אמאי לא תנא שבת שלהם דהא בכ"מ שבת במקום מעשה ידי' האב:

דף מג:

אמר ר' יוסי בר חנינא כגון שפצעה בפניה פירש רש"י ז"ל דאפחתי מכספא דאלו איתא לאב דידיה הוה דהא יש לו בה מכר והקשו בתוס' ומ"ש פצעה בפניה משאר חבלות דאע"ג דאפחתיה מכספא לא הוה לאב ותירצו התם כיון דאיכא צער ובושת דלא שקיל האי נמי לא ועוד הקשו בתוס' ודאפלגו ריש לקיש ור' יוחנן בפצעה בפניה דר"ל אמר אפילו פצעה בפניה לא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים לבד ור"י סבר פצעה בפניה לאב וא"ר הכא הניחא לר"י אלא לר"ל מאי איכא למימר תרצו דע"כ לא פליג ר"ש בפצעה בפנים פציעה רבה שאינה מתרפאות אלא עד שתבגר דלדידה איכא פחתה דרבי יוחנן אמר כולה לאב כיון דבשעת חבלה ברשותה קיימא ור"ל אמר לא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים ושקל האב מנא דידיה ושקלה איהי מנתיי' דידה דאפחתה מכספא משום בגרות אבל הכא שפצעה בענין שתרפאה צערתה דכולי פחתה דאב נינהו. ועוד י"ל קושיין דהכא מרבי יוחנן ואליבא דידיה פרכינן לרב דאלו לרב כר"ל ס"ל כדאיתא התם

בהדיא ומשום דפרכינן ואימא בחבלו' הכתוב מדבר והנה משמע בכל ממון דחבלות אמרינן אתקפתא ואימא דכולי חבלות היכא הוה דאב דהא צערה לאו דידיה דכ"ע ואצ"ל ריפוי דההוא דרופא הוא ושבת נמי במקום מעשה ידיה הוא ואהדרינן שלא אירי אלא בנזק לחוד והתם נמי נקטינן פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש בפציעה בפניה דלית בה נזק לחוד וכך נ"ל דעת רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל וכדפרשינן התם בס"ד:

טעמא דהשיא' וגרש' השיאה ונתארמלה הא נתארמלה תרי זימני לא חזי לאנסובי ואגב אורחא סתם לן תנא כר"מ דאמר בתרי זימני הוה חזקה כן פי' רש"י ז"ל וכך הגירסאות בכל הספרים שלנו ופי' רש"י הוא דלהני שני תנא בלישנא משום דכשנתארמלה תרי זימני לא חזי לאנסובי אליבי' ולא בעי תנא למנקט לישנא בקלקולא. ויש מקשין מ"מ לישני בשנתגרשה תרי זימני ויש אומרים ה"ה כשנתגרשה תרי זימני אסורה להנשא להו ואף הוא לישני בקלקולא מדאמרי' בשלהי כיצד אשת אחיו ביבמות מאי מיתה אמיתה וגרושין אגרושין ודלא כר' לא מיתה לגרושין ולא קשי גרושין למיתה אלמא נתגרשה תרי זימני תו לא חזי לאנסובי. ורש"י ז"ל כן פירש שם ודחינו שם פי' הזה חדא למ"ד התם מעיין גורם לא שייך דבגרושין כלל וא"כ ה"ה מזל גורם דאי לא כדאמרינן מאי בינייהו אנוסה או דנפל ומת נימא דאיכא בינייהו גרושין ותו כיון דאשה מתגרשת בע"כ ואין האיש מוציא אותה אלא לרצונו היכי עלה על דעת לומר דגרושין היתה ומזלא גרם ותו הל"ל הכי או נתארמלה או נתגרשה תרי זימני תו לא חזי לאנסובי וההיא דפרק כיצד כבר פרשתי במקומו דלא דק ומשום דנקטינן מיתה וגרושין נקטינן מיתה וגרושין ותו לא אי נמי גרושין אגרושין תצא וה"ק דלהכי שני תנא בלישנא דלא נקטינהו תרווייהו כחדא גוונא משום דלא מצי למתני נתארמלה תרי זמני ומשום קלקולא דכיון דכן לא קתני נתגרשה תרי זימני דא"כ הוה אמרי' דחדא מינייהו נקט וה"ה לנתארמלה תרי זימני:

והר"מ ז"ל גורס אבל נתארמלה תרי זמני דתו לא חזי לאנסובי לית ביה כתובה משני ואגב אורחא סתם לן תנא כר' ופי' הוא ז"ל דלר' כיון שאינ' יכולה להנשא לשלישי אבל משני ל"ל כתובה חדא דהא אטעתיה ועוד שאין אני קורא בה לכשתנשא לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אבל לרשב"ג משלישי לית לה כתובה מהאי טעמא אבל משני אית לה כתובה ואגב ארחין סתם לן תנא הכא כר"ש ואינו נכון דליכא למימר לכשתנשא לאחר אלא למעוטי כשאינה ראוי להנשא משום אשות דאגודה ביה אבל הכא שהיא מותרת לכל העולם ואין מניעות להנשא אלא משום חשש סכנה אין זה אלא בתולה או מוכה שחין שיש לה כתובה וז"ב ודקאמר דאטעתיה וה"ל כאיילונית דלית לה כתובה דא"כ אפי' ראשון נמי נהדר לה כדקאמר גט איילונית במסכת יבמות אלא וודאי דלא

דמי כלל דאיילונית סימניה מוכרחי' עליה ודאי שהוא מקח טעות והוא גרמא משא"כ בזו דאפשר דאנהו גרמו אנפשייהו אלא משום דסכנה חשו שמא היא גרמה וכיון דכן אין לה להפסיד כתובתה אלא לאחר שהוחזק שהיא נשאת שלא ברשות וכבר בררנו זה במסכת בס"ד ובתוספת פי' בשם ריב"א ז"ל טעמא דהשיאה וגרשה וכו' כלומר דמש"ה נקט מעיקרא גרושין והדר אלמנת משום דאי נקט אלמנות ברישא הוה שמעינן דארישא קאי שנתארמלה מן ארוסין וה"ל נתארמלה תרי זימנין ותו לא חזיא לאנסובי לשלישי זה שהוא שני לנשואין ואגב אורחין סתם לן תנא כר"מ דאמר בתרי זימנא הוה חזקה ואתיא הא כמ"ד דמזל גרם דאי כמ"ד מעיין גרם משום אלמנות דגרושין לא מתחזקה קטלנית. וכדאיתא התם ואין פירוש זה נכון ופירש"י הוא הנכון ועיקר:

מ"ט דר' יהודא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הואיל ומשעת ארוסין זכה בהו כו' שכבר היתה לה כתובה מן האירוסין כדקתני רישא כתובתה שלו הואיל ומאותה זכה בהן האב שעדיין לא יצאה מרשותו והא דקתני דארוסה יש לה כתובה פירש רש"י ז"ל משום תנאי ב"ד שתקנו לארוסה כתובה ובוודאי דסוגיין דאמוראי לפום פשטא הכי ריהטא אבל ממתני' ליכא ראיה דדלמא מתני' בדכתב לה מן האירוסין או בשטר או בקנין שקנו מידו ודידע דבב"מ ולקמן במכילתן שקלינן וטרינן ארוסה מנ"ל דאית לה כתובה ולא פשטי' מהכא ומאי דלא פשטוה מסוגיין דאמוראי דהכא היינו משום דהתם קים להו דהכי דינא אלא דבעי' לייפשטיה ממשנה וברייתא וכדאשכחן דכוות' בנדרים גבי בני' דבהדי שלחי דידן וכדפורש התם בתוס' בס"ד ור"ח ז"ל ולמקצת הגאונים פירש משנתינו וכל השמועה בדכתב לה הא לאו הכי אין כתובה לארוסה מכיון דלא אפשטיה התם וכן לקמן ומיהו תמי' מלתא אמאי לא פשיטא מהא דתנן ביבמות קידש אחד מחמשה נשים ואינו יודע איזה מהן קידש נותן גט לכולם ומניח כתובה ביניהם ואי איכא דארוסה אין לה כתובה אלא כשנתגלה נחזי' לכתובה בשמא דמאן מינייהו כתב ודוחק הוא להעמידה כששמותיהן שוין ועוד אפילו בזה נחזה מאן מפקע ליה לשטר כתובה חדא מהאי דנפק תותי ידה משמע כדאיתא בפרק גט פשוט אי נפיק מתחת ידי סהדי או מתחת יד שליש מאי קאמרי' ודוחק הוא לומר דכולן ארוסות בשטר כתובה וי"ל דאיכא לדחויי כשקנו מידו שנתחייב כתובה לאותה אשה שקידש ועדיין לא נכתבה כתובה והמחוור בענין זה דכיון דהתם לא מבעי' לן אלא ארוסה מנ"ל דאית לה כתובה ועיקר דינא מוקים קים להו ובהכי אתו שמעתין לרווחא וכן דעת רבינו הרא"ש ז"ל והיינו דאמרי הואיל ומשעת ארוסין זכה בהן דמשעת ארוסין תקינו רבנן כתובה הלכך בין שכתב לה כתובה מן הארוסין או בנשואין בשעת אירוסין הוא העיקר התקנה וזכה בהן האב ומותיב רבא

מהא דתנן ומודה ר' יהודה במארס את בתו כשהיא נערה ובגרה ואח"כ נשאת שכתובתה שלה ואין לאביה רשות בה ואמאי הכא נמי הואיל ומשעת ארוסין זכה בהן:

אלא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הואיל ומשעת ארוסין הם נכתבים פירש רש"י ז"ל שאף מנה ומאתיים מן הארוסין דרכם לכתוב כתובה קודם נשואין והאב זוכה בהם אם הוא נערה ולפיכך כשבגרה קודם נשואין הרי ברשותה נכתב ואין לאביה רשות בה. ומיגבה מאימת גביא פירש רש"י ז"ל הכי לענין זכותו של אב חזינן דאפילו לר' יוחנן לא אזלינן בתר שעת ארוסין אלא בתר כתובה לענין מטריף לקוחות מאימת גבי' מי אמרינן טרפי ממשעבדי משעת ארוסין דההיא שעתא אחייב בתקנתא או דלמא עד שעת כתובה דה"ל מנה בשטר לא מטרפא אמר רב הונא מנה ומאתיים מתקנת רבנן מחייב לא טרפי ממשעבדי מאירוסין ואילך דהאי שעתא משתעבד ותוספת שמעצמו הוא מחייב לה לא נתחייב לה עד זמן כתיבת הכתובה שקנו מידו וכתב:

ורב אסי דאמר אחד זו ואחד זו מן הנשואין [פירש"י] דהיא גופה מחלה לשעבודא קמא ונתרצתה מזמן כתובה בשטר כתובתה ככל המפורש בה בין עיקר ובין תוספ' ע"כ. והקשו עליו תוספת חדא דאימת גבי' אפילו בני חרי משמע דאם לא כן הל"ל טרפה ובאידך דרב הונא דבסמוך כל היכא דלא גביא אפילו מבני חורין לא גבי' ותו פשיטא דאי איתא דגבי' מבני חרי מן הארוסין דה"ה אפילו משעבדי דכל תנאי ב"ד קלא אית להו וכמנה בשטר הוא. ועוד אמאי לא מבעי' לן האי גבי כתובה דמן הארוסין דמתני' ברישא דמתני' אי טרפא ממשעבדי אי לאו ועוד כשפי' רבי' ז"ל בטעמו של ר' אשי שאחד זה ואחד זה מן הנשואין לא פי' משום דהוה כמלוה על פה אלא משום דאחיל אחולי לשעבודיה קמא והוה לפרושי דהוה כמלוה על פה אלא לפי שראה רבינו ז"ל שהזכיר בשטתינו טעמא דאחולי אחיל באידך דרב הונא דפרכינן מיניה פי' התם בדרב אסי וא"כ היא הנותנת דמאן דבעי למיחש דלא גבי' מן הארוסין מטעמא דאחולי אחלי לשעבודא קמא לא משום דהוה כמלוה ע"פ ועוד קשה לי לפי פי' רבינו ז"ל כול' בעינן בשלא כתב לה תוספת עד שעת נשואין וא"כ למה הזכירו כאן תוספת כלל פשיטא שאין לה קיום נשואין שהרי לא משתעבד להכי כלל ואי משום דרב הונא ולימא שאע"פ שבעת הנשואין חזר וכתב לה מנה ומאתיים מן הארוסין ולא אמרינן אחולי אחלתא לשעבודא קמא ממש היה לנו לומר כבתחלה על עיקר השאלה שאינה (אלא עיקר השאלה שאינה) אלא עיקר כתובתה ואימא דלכ"ע מן הארוסין ובתר הכי כשחזר וכתב לה כתובה ותוספת בשעת נשואין רב הונא אומר וכו' לכך הנכון כשכתב לה תוספת מן הנשואין ומן הארוסין איירי ואמרינן מגבי מאימת גבי' מי אמרי' דגבי' מן הארוסין ואפי' ממשעבדי וכו' כשכתב לה

תוספת מיהת דאלו עיקר כתובה תנאי ב"ד הוא ואית ליה קלא ואף על פי שחזר וכתב מן הנשואין אינו אלא לכבוד ולא מחלה לשעבוד' דאירוסין כלל אע"ג דגבי זכות של אב לא אזלינן בתר שעת אירוסין כשבגרה התם רבנן הכי תיקן בבוגרת שבין אירוסין לנשואין אבל היא עצמה זוכה היא למפרע בשעת אירוסין או דלמא אחלתי' והא דכתב לה מן האירוסין לא גביא אפילו מבני חרי מן הנשואין ואילך אפילו ממשעבדי לא גבי' ואפילו שלא כתב לה תוספת שאינה אלא שיעבוד מעצמו מן הנשואין שלא כרב לה תוספת מן הארוסין אלא על מנת לכונסה וההיא עיקר ואידך פקע ליה בשעת נשואין ורב אמר אחד זה ואחד זה מן הנשואין כי כל מה שכתב לה ונשתעבד לה מן הארוסין הן מעצמו הן בתנאי בית דין אינו אלא לענין גרושין או אלמנה דאירוסין שלא תצא בלא כלום שאלו היו בטוחים שלא תתגרש ולא תתאלמן מן הנשואין לא כתב לה כלום ורבנן לא הני למתקיש לה כלום ואסיק דהלכתא כרב אשי. ומיהו כל שנתארמלה או שנתגרשה מן האירוסין דכ"ע גובה עיקר כתובה ואפי' מנכסי' משועבדים דאמרינן לקמן בפ' אף על פי מן האירוסין גובה מאתיים וסתמא אפי' מן המשועבדים משמע וכדבעינן לפרושי בסייעתא דשמיא ובעינן דהכי לא שייך בפלוגתא דמפר' התם רבנן ור' אליעזר בן עזריה דהכי משמע התם כשנתארמלה או נתגרשה מן האירוסין דת"ק סבר אינו גובה התוספ' שלא כתב לה אלא ע"מ לכונס' אבל כשבא לגבות לאחר הנשואין בהא לא איירי התם כלל ודכ"ע אפשר לקיימו או כרב הונא או כרב אסי דלרבי אליעזר גובה את הכל מן האירוסין שעל מנת כן לכונסה כתב והרי כנסה ואפילו לרבנן כיון שכנסה אחילתי' לשעבודא קמא שליש או מקצת ואפי' הכי קים ליה שאינו זוכה את הכל כי הדבר ידוע שאין אדם מתחייב שתי כתובות ושתי תוספת אחת מן האירוסין ואחת מן הנשואין ומסתברא דבעינן דכתב לה בשעת נישואין ובשעת כתובה ותוס' סתם כדרך העולם כאביי דאי השתא כתב ואוסיף לך על מה דכתיבת לך מן האירוסין כדפריש ר"ח ז"ל דכ"ע עשו כפירושו וגובה את הכל וכן הסכימו בתו' והוא הנכון ומסתבר' דהכי נמי מילתא דפסיקתא קתני ואפילו כשהסך שתי כתובות שוה או שאחת מהן הרבה משל חברתה ול"ל בהא בטל שניה את הראשונה ולא מבעיא בהאי גזירה דשאני הכא שדרך העולם ליכתב שתי כתובות אלו על דעת לגבות אחת מהן אלא דלא קים לן שפיר מסתמא איזה מהן עיקר ולהכי אפליג עליהו:

ומי אמר רב הונא הכי והאמר רב הונא הוציא שתי כתובות. פי' כשכתבו כן סתם לאחר הנישואין באתה לגבות וכו' וטעמא מפרש בסמוך. ולטעמיך תגבה חמש מאות כולהו ולטעמיך ולשיבושך. הלא ידעת טעמא דידי אמאי לא גביא חמש מאות כולה

אלא ודאי דלא קושיא הוא חמש מאות מי לא גביא משום דלא כתב וכו' כלומר דאנן סהדי דמסתמא אין אדם מתחייב בשתי כתובות מאשה אחת וכשחזר ומוסיף לה שום דבר אינו אלא כעין חליפין שאם הורע כוחה בדבר אחד שיפה כחה בדבר אחר הכי נמי הוסיפו לה מאה דינרין אם תמחול שעבודה ורצתה לגבות כתובתה מאחת מזמן הראשון שלא תזכה בשום דבר ממה שכתב לה עכשיו ולא היה לפרש כן ודברים שבלב כל אדם הם שע"מ כן כותב שאין אדם מוותר לחזור ולהתחייב חיוב אחר חיוב חובת חופה ונישואין ואם דעתו להוסיף זכותו על הא' היה לו לפרש כן הכי אמר לה אי מזמן הראשון גבי' וכו' פי' רש"י ז"ל אבל התוספת שגובה מן הנשואין אע"פ שגובה העיקר מן הנשואין אינה דומה לזה דהתם מוסיף על הכתובה הוא שהרי כתב בה ומוסיפת לך על מאי דתיקון הלכך לא אחלתיה לשעבודיה וכדקאי קאי וכו' ע"כ. ודוקא לענין עיקר כתובה אבל לענין תוספת אחולי אחלתיה ותוספת כתובה הכי נמי לתוספת כתבי' וק"ל והא דקאמר ולאו מר אתמר עלה מכלל מאן דקרי לה ידע לה וא"כ מאי קרי לה וי"ל דאיהו סבר דדוקא דמוסיף דקלא בפירוש שאמר בשטר השני מכרתי לך שדה פלוני ע"י הדקל שבתוכו להכי אדכר הדקל שבתוכו להדיא לגלויה ומשום ההוא תוספת כבר נכתבה אבל אם לא הזכירו בפירוש אע"פ שהוא בכלל השדה אמרינן בטל השני את הראשון ודכוותא בזה שכתב שלש מאות סתם והשתא משנינן שכל שהוסיפו במכר אע"פ שלא הזכירו בפירוש לתוספת כתבי' ולא אמרינן בטל השני את הראשון:

דף מד.

גופא אמר רב נחמן שתי שטרות היוצאים בזה אחר זה פי' רש"י ז"ל שטרות של מכר או של מתנה כלו' דבשטרי הלוואה שניהם קיימים לעולם ואפי' הם קיימים ביום א' וכן כתב הרי"ף והביא ראי' מהא דאמרינן בפ' גט פשוט מאן דנקט שתי שטרות מחמשין חמשין ואמר [שוינהו] ניהלי' חד בר מאה וטעמא דמלתי' לפי שאין דרך לכתוב שני שטרות מכר או של מתנה על (שורה) [שדה] אחת אלא כשיש שם יפוי כח בשטר האחרון אבל אדם עשוי ללות ולחזור וללות שטר כתובה כשטר מכר הם האשה (כשירה) [כשדה] זו דמי' ואחר שהכניסה כתובה אין דרך לחזור ולכתוב כתוב' אחרת ובירושלמי א"ל הדא אמרה מאן דיזף והדר יזיף צריך לכתוב ביה בר מקרטביה קמא דאית לך ארחא דאתתא דידי עבר נהרא בכל אפשר שרי לה והכי פירושו דמעיקרא הוי אחרינא דמהכא שמעינן דשני שטרי מלוה צריך לכתוב באחרון שזה תוספת על המלוה של הלוואה הראשונה וקס"ד דמשורת הדין קאמר דינא ופרכינן דלא דמי לפי שבשתי כתובות אדם כותב

דכתובה שנית כשאבד הראשונה משא"כ בהלוואה והדרינן דלא כשור' הדין קאמרי' אלא לשופרא דשטר' אם ב"ד טועין טוב וכשר הדבר שיחזור הטוב הא' בשטר השני וזה הפי' מספיק לדעתו של הרי"ף ז"ל ומודה בה ר"נ דאי אוסיף בה דיקלא דלתוספת כתבי' הכא נמי אוזיף. וכן פי' רבינן מאיר הלוי ז"ל שאינו גובה שדה בשטר אחד או שדה בזול בשטר השני אבל בעל הערוך פי' לא אתי לדמינהו לעיל אלא לענין דלא נימא בטל השני את הראשון דמוסיף בה דיקלא לתוספת כתבי' ולא לבטל אבל לא דמי לשטר כתובה לומר אי בעי בהאי גבי' ואי בעי בהאי גבי' לעולם גובה עיקר הקרקע מזמן הראשון ודקל מזמן השני:

פשיטא ראשון במכר ושני במתנה לייפות כוחו הוא דליתן לי' משו דינא דבר מצרי' פי' דבלא סבר' דכבש לשטר מכר ומפיק לשטר מתנה וקיימא לן מתנה לית בה משום דינא דבר מצרי' אבל היכא דמפיק ליה בשטר מכר אית ביה משום דינא דבר מצרי' דאמרינן אערומי קא מערים ואת"ל כי כביש לשטר מכר כי טעין לי' דמכר הוה לא אערומי קא מערי' ומבעי' לי' אשתבעי על טענו' בריא או על טענו' שמא. וי"ל כיון דמצרנות אינו אלא משו' לאחרומי באפי' הישר והטוב אין לנו עליו כלו' אלא בדבר מבורר במערים בשטר וכ"ש שאין שם ראיה אין להשביעו אלא להחרימו בפניו שאין הטוב והיש' וכן היה אומר מורי בשם רבינו הגדול ז"ל אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה שמשביעין אותו ולדבריו ז"ל י"ל דהכא לפי דעתו של לוקח אם מדברי' כי הוא סבר כשיוצא שטר מתנה לחוד לא יערער עליו כלום אם יתפשר עם בן המצר בכדי וכל היכא דאיכא למתלי תלינן ולא אמר' יבטל השני את הראשון טעמא מאי אמרינן אודי אודי ליה שאפשר ששטר מזויף הוא ונתרצה על האמת לקנות מזמן שני זו:

רב אחא אמר אחולי אחלתיה לשעבודי' יש שפירש דאחולי אחלי לאחריני דהוה ליה עליה דאלו לגופה דארעא לא מהני מחילה אלא דבשקנו מידה דגופה של קרקע קנו מידו כדאיתא לקמן ריש פרק הכותב מסתמא אמרינן דאחלי' ואין פי' זה נכון חדא דהא רב אחא לא אמר אלא במכר דאית ביה אחריות ועוד מאי מרוויח בשטר השני זה דאחליה לשעבודא קמא דהא לא כתב שיור תוספת בבתרא ולא אודויי אודי לזה בשטרא קמא פסול לכך יש לפרש דהכי קאמר אקנויי ניהלי' מעיקרא לא קניא קרינן אחולי כההוא דאמרינן בפרק חזקת הבתים אחולי מחיל ליה דאיניש וסייע בגודא בהדיה דבעינן למימר אקני' ליה והכא חיישינן דמשו' דבתר זימנא מיניה אקנויי בקנין ובשטר הדר השתא וקבלה במתנה אי זבנה מינה דאמרינן:

מאי בינייהו לאורעי סהדי דחתמין בשטרי קמא דאלו על איניש דעלמא לאו כל כמינה למוריענהו ונראי' דברי האומר דאע"ג דסהדי קדמאי חתימן בשטרא בתרא אמרינן נמי אודיעי ליה כי מתחלה שלא כדין חתמו או משום פסול היא בהם אלא שחזרו בתשובה וחזרו וחתמו בשטר שיש דכשר וריע עליה לכל שטרא דנפיק מידם דחתמי בה קודם שטר זה שני דאי לא הוה לן למימר דאיכא בינייהו דסהדי דשטרא קמא חתימו בשטר בתרא דאמרינן אחולי אחלתא אמרינן אודי אודי ליה אלא ודאי כדאמרן אי נמי לשלומי פירא ולטסקא אפי' למ"ד אודי אודי ליה שטרא קמא כמאן דליתא דמי וקרקע בחזקת מוכר והדרי ליה בקיום שטר שני'. ומיהו נמי משום טסקא למלכא דלמ"ד לפרי יהיב טסקא ולמ"ד אחולי אחיל ארעא ופרי בחזקת לוקח ויהיב טסקא לא מבעיא למ"ד דמפרש בלא אחיל אחריות לחוד אלא אפי' למ"ד כדפרישנא דאוקני אקני ליה כיון דלא ידעינן אימת אני אמר היום מכר וחזר ולקחה דכיון שהשטר היה שריר וקיים על זה להביא ראייה אי מתקני' ואקני' ניהלי':

והלכתא כרב אחא מאי הוה עלה דכתובה ת"ש דאמר רב יהודא אמר רב שמואל וכו' ולעיל לא ידעינן לה להוא ברייתא הכא ולהכי לא אמרינן דתנאי היא והלכתא אחת זו ואחת זו מן הנשואין משום דרב הונא קים ליה כר"א בן שמוע אצטריך למפסק הלכתא כרבנן:

והגיורת שנתגיירה פתוחה מבת ג' שנים ויום אחד אלא איידי דאיירי סיפא באמה כדקתני הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה והיינו קדושת האם אירי רישא נמי באמה שנתגיירה לאחר שילדה והא דקתני אין לה פתח בית אב לומר שאינה צריכה פתח בית אביה ואפי' לנמצאת בבת ישראל וכן פי' רש"י ז"ל ולא מאה סלע פי' רש"י ז"ל שהמוציא עליה אינו משלם מאה סלע וה"ה שאינו לוקה ונקט חדא והוא הדין לאידך דהא כי הדר ויסרו אותו ועגשו והיינו דפרכינן נמי בתלמודא נמי לילקו ומאה סלע נמי ישלם:

דף מד:

מנה"מ דכל שהורתה לא בקדושה ולידתה בקדושה וזינתה בסקילה אמר קרא ומתה פי' דלישנא יתירא הוא ורבתה התורה מיתור הרבה וכו':

אי הכי מלקא נמי ללקי פי' לדידיה אורחא דקרא הוא ולא לדרשה אתא כדכתיב וסקלתם אותם באבנים ומתו אי נמי לדרשא אתי ואי לרבות הורתה ולידתה שלא בקדושה פי' ומשמע לן דלגבי הא אי מפקית לה אית לך לאפוקי נמי כשהורתה שלא

בקדושה ואי מעיילת לה עיילי נחזור תרווייהו כיון שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד דקיימי בחזקת בתולה ושקולות הם ויבא שניהם מחמת יתורא ופרכינן דא"כ דישראל יתורא בישראל מאי אהני' ליה:

אמר רבי יוסי בר חנינא המוציא שם רע על היתומה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה פרט לזו שאין לה אב מתיב רב יוסף בר אבין ואיתימא ר' יודא בר זמרא אם מאן ימאן אביה לרבות יתומה לקנס דברי ר' יוסי הגלילי כך הגירסא נכונה ולא גרסי' ר' יוסי בר יהודה וכן הוא בירושלמי וכן הוא בב"ב והכי איתא אי נמי אם מאן ימאן אביה בין הוא בין אביה יכולים לעכב ואין לי אלא שיש לה אב אין לה אב מנין ת"ל ואם מאן ימאן מכ"מ דברי רבי יוסי הגלילי והכי פי' אין לה אב מנין שעתה עכבה כדי שיש לה קנס דהא אבי הנערה למעוטי יתומה שאין לה קנס ת"ל אם מאן ימאן לרבות יתומה לקנס והיינו דפרכינן מינה הכא ביתומה דאלמנה דאין לה קנס. וא"ת והא ההיא קרא במפתה כתיב ולא כתיב אבי הנערה ותירץ רש"י ז"ל דהא גמרי' ג"ש מאונס מה להלן אביה אף כאן אביה. וא"ת מאי קא משני הכא דרבי' קרא מדכתיב ואם מאן ימאן משא"כ במוציא ש"ר דלא רביי' תירץ רש"י ז"ל דהתם נמי אצטריך קרא להיכא דיש לה אב בין היא ובין אביה יכולים לעכב כדאיתא בפרק אלו נערות ויתומה לא מתרבי הכא. וא"ת ול"ל לאותבי' מהא תיפוק ליה מהא דתנן לעיל אלו נערות שיש להן קנס וקתני גיורת שנתגיירה פתוחה מבת שלש שנים ויום אחד ואי נמי מדתנן בפירקין הגיורת שנתגיירה בתה עמה אין לה מאה סלע וטעמא משום דהוה גיורת ולא קרי ביה בישראל הא בת ישראל יתומה יש לה קנס דאי לא בישראל פטור בנכרים מבעיא ליה. וי"ל דאי לא הוה אמינא דכולהו כר"ע דאמר נערה שנתארסה ונתגרשה יש לה קנס וקנסה לעצמ' לאבי הנערה לאו דוקא אבל לר' יוסי הגלילי דאמר אין לה דלמא ס"ל דיתומה אין לה קנס דאבי הנערה דוקא וכן פי' בירושלמי בכאן ומדנקט לה רבי יוסי בר חנינא סתם משמע דלכ"ע משמע ואפי' לר' יוסי הגלילי להכי אותבינהו ליה מהא מתני' כר' יוסי הגלילי שהיא גירסת הנכונה כדכתיבנא. וא"ת והא דאמר רבא מוציא שם רע חייב מדתני ר' אמי בתולת ישראל ולא בתולת גרים כל זה מיסודי תוספ':

תני שילא ג' מדות בנערה באו עליה עדים בבית חמיה שזנתה בבית אביה סוקלין אותה על פתח בית אביה כלומר ראוי גדולים שגדלתם. פי' זהו דין מוציא ש"ר שבאו עליה עדים אחר שנכנסה לחופה או בנבעלה או בלא נבעלה בפלוגתא דר"א ורבנן דלקמן וכדמוכחי קראי להדיא ואקרב עליה ולא מצאתי לה בתולים והזנות בבית אביה קודם שתכנס לחופה כדכתיב קרא בהדי' והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה

כלומר ראו גדולים שגדלתם כלומר מכאן יצא סרחון זה שלא יהיו העולם סבורים שזינתה בבית חמיה לפי שבאו עדים שם וכך פי' רש"י ז"ל והא דקתני באו עליה עדים דברים כפשוטם אפי' באו מאיליהם שלא בהוצאת שם רע והכי תנן לקמן לא אמר לעדים באו והעידו והם באו והעידו אותם מאיליהם הוא אינו לוקה ואינו נותן מאה סלע היא וזוממין מקדימין לבית הסקילה דההיא דברי הכל היא דלא אשכחן מאן דפליג עליה:

דף מה.

גרסת הספרים והיא גרסת רש"י ז"ל באו לה עדים בבית אביה סוקלין אותה על פתח שער העיר ההיא פי' זהו בנערה המאורסה כדכתיב כי יהיה נערה בתולה מאורשה בעיר ומצאה איש בעיר ושכב עמה והוצאתם וכו' וכיון שהכל יודעים שזנתה בבית אביה רצתה התורה לפרסמה לידון על שער ההוא. ויש שגורסין באו עליה עדים בבית אביה שזנתה בבית חמיה ופי' הראב"ד ז"ל שזנתה כשהיתה הולכת בבית חמיה ליכנס לחופה אבל עדיין לא נכנסה לחופה ולכן אמר הכתוב ומצאה האיש בעיר ומפני כן נידונית בשער העיר ההיא שאלו זנתה בבית אביה ממש בבית אביה היתה נדונית כדין מוציא שם רע דהא קרינא ביה לזנות בבית אביה ולרבותא נקיט קרא שבאו עדים בבית חמיה ולהכי נקטה תנא בלישנא דקרא ולא תני סתם כל שזנתה בבית אביה ואין הלשון הזה נכון חדא דלא דייק שפיר דקתני שזנתה בבית חמיה ותו דלא מצינו שום מוציא שם רע אלא כשבאו עדים לאחר שנכנסה לחופה ואין לנו לחדש דינים מסברותינו. וי"ל והיא גרסת הרמב"ן ז"ל באו עדים בבית חמיה שזנתה בבית חמיה סוקלין אותה על שער העיר ההי' וליתא שאין דין זה כתוב בתורה כלל שהרי אין זה דין נערה המאורסה שהכל בבית אביה ולא דין מוציא ש"ר דהא ליתא אלא (שראו) [שבאו] עדים אחר שנכנסה לחופה אבל הזנות בבית אביה הוא כדכתיב לזנות בית אביה ועוד דההוא דינו דפתח בית [אביה] וגרסת רש"י ז"ל הוא העיקר וכך גרסת התוס' ורמ"ה ז"ל:

סרחה ולבסוף בגרה תידון בחנק פירוש אסיפא קאי בדין נערה מאורסה דאלו רישא בדין מוציא ש"ר אפילו בגרה תידון בסקילה כדמעיקרא וכדאי' בברייתא ובסמוך אמרינן עלה מוציא ש"ר קאמרת שאני מוציא ש"ר וטעמא רבא בזה משום דס"ל דסברא היא דניזול בתר השתא וכיון שלא זנתה השתא תידון בחנק דכתיב ביה היא נערה ודרשי' בפרק ד' מיתות נערה ולא בוגרת לסרחה ולבסוף בגרה שתידון בחנק שהכל הולך אחר שעת גמר דין והיינו דכתיב קרא הנערה על דבר אשר לא צעקה בעיר ואשמעינן שתהא נערה בשעת הדין ג"כ ומשום דמשמע ליה שכך הדין נותן כדפרכינן ליה לקמן ממוציא

ש"ר אמר שאני מוציא ש"ר חדוש היא אדרבה אמינא בההוא דינא ונגמר מינה אלא ודאי כדאמרן והיינו דכי דחינן לה האי דשילא ואמרינן תני תידון בסקילה פריך תלמודא והא נערה כתיב ופריק הנערה שהיתה כבר דלמא מעיקרא סבירא לן דהנערה דהשתא משמע. והיינו דפרכינן למימר דכל דמשתני גופא קא משתני קטלא כלומר דניזיל בתר השתא דתידון כאילו זנתה השתא. ורמינהו וכו' מקדימין לבית הסקילה פי' רש"י ז"ל ישכימו בבקר לשם כי אין להם ניסה והמלטה מן המיתה הזאת ובתוס' פי' היא המיתה הקודמת להם לאפוקי שאם אין אנו יכולים במיתה הכתובה בו שממיתין אותה בכל מיתה שיוכלו להמיתה ובספר מפיק ליה מדכתיב ובערת הרע מקרבך. והא דדרשינן לה בפ' ד' מיתות מדכתיב מות יומת המכה תירץ הר"ר יוסף טוב עלם דאי מובערת הרע מקרבך הרעה זה ה"א דוקא לדונו באחת מיתות ב"ד ואשמעינן קרא ברוצח ועיר הנדחת דה"ה בכל מיתה שבעולם אם אי אפשר במיתה הכתובה בו:

אמר רבא מוציא ש"ר קאמרת שאני מש"ר דחידוש הוא דהא נערה מאורסה דעלמא שזנתה בסקילה נכנסה לחופה ולא נבעלה וזנתה בחנק ואלו מש"ר בסקילה פי' (רש"י) [ר"ש] ז"ל דברים כפשוטן שאם נכנסה לחופה ולא נבעלה וזינתה בלא הוצאת ש"ר ודינה בחנק כדין אשת איש ואם הוציא עליה בעלה ש"ר אע"פ שזנתה אחר שנכנסה לחופה דינה בחנק (כדין אשת איש ואם הוציא עליה בעלה ש"ר) בסקילה וזה ודאי חדוש גדול הוא מפני הש"ר וה"ה לסרחה ולבסוף בגרה שתידון בסקילה וא"ת וכי מפני שחדשה בו תורה דין אחד וחידשה בו דין שני אדרבה אין לך בו אלא חדושה בלבד וי"ל דכולהו חד חדוש הוא שגזרות הכתוב שכל דין מש"ר בסקילה וכן נראה שמפרש הרמב"ם אותה שכתוב בספר קדושה בפרק קדושה פרק ג' דין חדש יש במוציא ש"ר וכו' ואין פי' זה נכון שאין דין מש"ר בסקילה לעולם אלא כשזנתה בבית אביה וכדאיתא בקרא להדיא לזנות בית אביה ואמרינן לקמן פרט לכשנכנסה לחופה ולא נבעלה ואמרינן נמי פרט למסר האב לשלוחי הבעל וגם לא מצינו בדין מש"ר שיהא חילוק בין מש"ר או שבאו עדים מאיליה' לענין (דוק') [דינא] וכדתניא לקמן לא אמר לעדים בואו והעידוני. ועוד כי לפי זה לא היה צריך לומר כאן דהא נערה מאורסה בעלמא שזינתה בסקילה אלא דהא נכנסה לחופה וזנתה וכו' לכך הנכון כפירש"י ז"ל:

שאני מוציא ש"ר דחידוש הוא דחזינן דאע"ג דאשתני דינא בין חטאה לקטלא לא אשתני לקטלא שהרי נערה המאורסה שזינתה בסקילה ואם זנתה לאחר שנכנסה לחופה בחנק ואלו בדין מש"ר כשזינתה כשהיא נערה מאורסה ונכנסה לחופה ובאו עדים נדונת בסקילה כדמעיקרא ואע"פ שאלו זנתה השתא היתה בחנק אלמא אע"פ דאשתני דינא

אשתני קטלא אלמא גזירות הכתוב במש"ר למיזל בתר מעיקרא ולפיכך דנו בה דאע"ג דאשתני דינא לא אשתני קטלא ותדון בסקילה כדמעיקרא והא דאמרינן דאלו מוציא שם רע בסקילה לאו דוקא אלא דין מוציא שם רע אמרי' אפי' באו עדים מאליהם ושמעינן מהכא דבעילה לא חשיבא שנוי הגוף דאי לא לבעייא לה משכנסה לחופה ונבעלת וזנתה בעלמא שהיא בחנק ואלו בדין מש"ר בסקילה מדכתיב ואקרב אליה שמעי' דאשתני גופא לא אשתני קטלא אלא ודאי כדאמרן דבעילה לא חשיבה שינוי הגוף ובדין הוא דמצי למנקט לה לענין שנוי דינא משנכנסה לחופה ונבעלה שזה הוא דין מש"ר לדברי הכל כשלא נבעלה פלוגתא דר"א ורבנן הוא והא דנקט כשלא נבעלה משום דלא תסיק אדעתיה דמשום שנוי הגוף נקיט לה למימר דנבעלה חשיב דאשתני גופא לא אשתני קטלא:

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא ודלמא כי חדית רחמנא היכא דלא אשתני גופא אבל היכי דאשתני גופא לא. פי' משום דחדית רחמנא באשתני דינא דלא אשתני קטלא לא הוה לן למימר ביה דאשתני גופא לא אשתני קטלא אי איתא דבעלמא אשתני גופא אשתני קטלא דשינוי גוף עדיפא משנוי דינא אלא ודאי מדין מוציא שם רע שמעינן דאשתני גופא לא אשתני קטלא כ"ש דאי אשתני דינא לא אשתני קטלא. והקשו בתוספות כיון דסבירא ליה דאשתני גופא לא אשתני קטלא ואם כן היכי אמרינן דחדית רחמנא במוציא ש"ר היכא דאשתני דינא דהא לא חדית רחמנא מידי ותירצו לדבריו דרבא קאמר לדידך דחשבת ליה חידוש לא חדית רחמנא אלא היכא דלא אשתני גופא:

אמר רב נחמן בר רב יצחק אשתני ולא אשתני תנאי הוא פי' אשתני גופא אי אמרי' אשתני קטלא או לא אמרי' אשתני דחוק, חטאו עד שלא נתמנו וכו', פי' וכיון דאמרי רבנן הרי הם כהדיוטות דמעיקרא אלמא סבירא להו דאי אשתני דינא לא אשתני חיובא דידהו ור"ש דאמר משנתמנו פטורים ס"ל דאי אשתני דינא אשתני חיובא, ופי' בתוספות דמדרבנן לא מוכחן מידי דדלמא אע"ג דאשתני דינא לא אשתני חיובא אלא סיוע לר' מייתינן דר"ש סבר לה כוותיה דאפי' אשתני חיובא אשתני דינא וכ"ש אשתני גופא ובריייתא דלעיל פליגי אר"ש וסבר ליה כרבנן הכא ולא מפליג בין שנוי דינא לשנוי גופא אי נמי תנאי ממש קאמר ולפום סברא דרבא דלעיל דחשיב אליבא דשילא שנוי דינא כשנוי גופא:

דף מה:

אימר דשמעת ליה לר"ש דאזיל בתר ידיעה אף בתר ידיעה פי' דבעו חטאה וידיעה בחד גופא דאזיל בתר ידיעה דהשתא ולא בתר חטאה דמעיקרא מי שמעת ליה א"כ לית קרבן כי השתא משיח פר ושעיר נשיא קשיא לן דהא מאי פירכא מרבא הא והיכא ס"ד לומר דר"ש דאמר כשילא, וי"ל דאיהו סבר דאמאי דלא ליתי קרבן כי השתא גזירות הכתוב הוא דבעינן אשר נשיא יחטא אם הכהן המשיח יחטא והשתא פרכינן דאי אי' לכללה הוה דאשתני דינא אשתני חיובא ודיינין ליה השתא ה"נ אזלינן בתר ידיעה דהשתא הוה לן למידיינה כאלו חטאה השתא וקרי ביה אשר נשיא יחטא א"ל אי הכי מילקי נמי לא לילקו ומאה סלעים נמי לא משלם, יש לפרש דהכי קאמר בשלמא למ"ד דמש"ה חידוש הוא כדשנינן אליבא דשילא ל"ק ליה האי דבדידה חדית רחמנא בדידיה לא חדית רחמנא אלא לדידך דאמרת דינא הוא אמאי, ובעיר שרובה נכרים סוקלין אותה על פתח ב"ד, פירוש סמוך לפתח ב"ד ולא בפתח ב"ד ממש דהא בעינן לדחוקי' כי היכי דהוה הצוה על ידי רוכב הסוס כדאיתא בסנהדרין גרסת רש"י ז"ל גמר פתח מפתח ופתח משער ושער משער והכל דרך אח':

רבי יהודא אומר ללקות לוקה מכ"מ, פי' רש"י ז"ל לוקה משום לא תלך רכיל בעמך דסבירא ליה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו והקשו בתוספות דא"כ אפילו המוציא ש"ר על הבוגרת ועל האשה נמי ועוד דלא תלך לא אדכורא תלמידא אלא לאזהרה בלחוד ומלקות מויסרו נפקא דאי לא לר' יהודה ויסרו אותו ל"ל לכך נראה להם כמו שפירש ר"ת ז"ל דמלקות רבנן קאמר דפרכינן לקמן לוקה מכות מרדות לאו למימר דהשתא סבירא ליה דמלקות מדאורייתא קאמר אלא משום דקתני לא בעל אינו לוקה ומשמע אינו לוקה כלל להכי פרכינן דלעולם לוקה מכות מרדות דרבנן:

לוקה מכות מרדות מדרבנן, פירש בעל הערוך ז"ל דמכות מרדות מכין אותה עד שתצא נפשה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות פסחים גבי האוכל מצה בע"פ ובפירוש המשנה במסכת נזיר משמע שמכין אותה לפי אומד ב"ד וכן כתב רבינו מאיר הלוי ז"ל שמכין אותה באומד ולהקל ממלקות של תורה ונראין דבריהם שכל מכות מרדות שהיא על העבירה נמשכת ויש בו לחוש לסכנה מכין אותו עד שתצא נפשו או עד שיקבל עליו כראוי דברי חכמים וכל שהוא על העבירה שאינה אלא ליסרו על שעבר דנין אותו באומד ב"ד ובפחות ממלקות של תורה ונראין דברי האומרים שאין לדקדק במכות מרדות ברצועה של מלקות האמור במס' מדות:

דף מו.

אתיא שימה שימה, פירש דלהאי שני קרא וכתב הכא ושם לה עלילות דברים כלומר הוצאת ש"ר הבאה ע"י שימת ממון:

בעי ר' ירמיה שמין בקרקע פחות משוה פרוטה מאי פי' רש"י ז"ל שכרן בקרקע מהו כיון דמרבית גמר כסף או אוכל דפרי' דהוה מטלטלין כדכתיב לענין רבית או דלמא לממון הוא דגמרינן ג"ש ואפילו מקרקע ומכאן למדו בתוספת שהנותן קרקע (בבית) [רבית] מלוה אין בו משום רבית דאורייתא ואע"ג דכתיב בכל דבר אשר ישך ההוא לרבות כל מטלטלין הדומים לפרט אבל לא עבדים וקרקעות והא דאמר בעירכין גבי בתי ערי חומה הרי זו רבית גמורה אלא שהתורה התירתו התם משום דזוזי דזביני חשיב כהלוואה ופירי דאכל הוה שכר מעותיו וכי אמרינן השתא בנותן קרקע בשכר מעותיו וכן למדו מכאן דפחות משוה פרוטה אין בו משום רבית דאורייתא וכן נראה מה שאמרו בריש איזה נשך למה לי דכתב רחמנא לאו בגזל לאו ברבית ואי איתא הא בעינן לאו ברבית בפחות משוה פרוטה שאינו בגזל אלא ודאי כדאמרן ומיהו ברבית דרבנן אפילו בקרקע ובפחות מש"פ דרבנן בכל מילי גזור:

הוציא ש"ר על הנשואין הראשונים מהו פי' כגון שכנסה ולא הוציא שם רע וגרשה והחזירה ואח"כ הוציא ש"ר לא מצאתי בתולים לנשואים הראשונים וכן פירש רש"י ז"ל להכי דייק לישנא דהוציא ש"ר על הנשואין הראשונים ודכוותה איכא לפרושי אידך דמייתי בהדיא על נשואי אחיו מהו שכנסה אחיו ומת בלא בנים ויבמה זו שהוציא ש"ר כי זנתה תחת אחיו ולא מצא אחיו בתולים דאלו בשטען הוא לא מצא בתולים לא חשיב ש"ר על הנשואין אחיו, ויש מקשים על נשואי אחיו מאי קמבעיא ליה דהא לא ואקרב אליה, ויש אומרים דמבעי' ליה למ"ד ואקרב אליה בדברים והא דתני ר' יונה את בתי נתתי לאיש הזה ולא ליבם אליבא דידיה הוא ודלא כר"א:

בשלמא לר"א היינו דכתיב ופרשו את השמלה הקשו בתוס' שמלה זו מה טיבו לר"א דאי איכא עדים שזנתה אע"ג דאיכא דם מקטלה דדלמא דם ממקום אחר הוא ואי ליכא עדים כי ליכא דם בשמלה לאו מקטלה דלמא ראה ואבד, ותרצו תוספת דאפ"ה מהני שמלה לחוצפה דבעל וחוצפה דעדי' ולא קנסו הכתוב אלא היכא דאיכא חוצפה טובא ויש שפירש בשלמא לר"א היינו דכתיב שמלה כלומר שראו לשמלה ומסתמא עביד הכי לתת הוכח' לדבריו ואע"פ שהוא עיקר הדין, דברים ששם לה, פירוש לאו דריש הכי לשון שם לה שזה דבוק הוא ועוד דהא קתני בברייתא כשמלה חדשה אלא לישנא בעלמ' נקיט משום דכתיב ושם לה עלילות דברים ודריש ופירשו לשון ופרשו שפרשו וברורו

דברים ששם לה כשמלה חדשה, דברים ככתבן יש שפירש דלא נכתבן אלא שראו לכך דאיירי כשבעל ובירושלמי פירוש נכתבן ממש שהבעל טוען טענת בתולים ובאו עדים וכל הפרשה ככתבן:

דף מו:

האב זוכה בבתו פירשתי במסכת קדושין בס"ד כל הסוגי' הזאת הלכך נקצר כאן. ה"מ כו' דלית לה [יד] אבל בגרה איהי תקדיש נפשה ותשקול כספ' והקשה רש"י ז"ל דהא ע"כ קרא בנערה איירי דקטנה לאו בת עונשין היא ותירץ דה"ק דדילמא כי כתיב את בתי נתתי כשקדשה בעודה קטנה והגדילה וזינתה והקשו בתוספת דהא בהדי' לקמן אמרי' שיכול האב למוסרה לחופ' בעודה נערה והיינו משום דכתיב את בתי נתתי כדפי' רש"י ז"ל לקמן ואמאי לא פרכינן דילמא קרא בקטנה מיירי לכך פי' דהכי קאמר דדלמ' ה"מ קטנה דלית לה יד כי על כל פנים האב זכאי בקדושיה וה"ה להנער' כשהאב מקדשה אבל כשהיא מקדשה את עצמה תשקול כספא והיכי פסיק ותני האב זכאי בקדושי':

וכ"ת נילף מבושת ופגם שאני בושת ופגם וכו' וא"ת והא בושת ופגם מקדושין ילפינן כדאיתא בפרקין כדלעיל וא"כ היכא מוכחינן קדושין מינה וי"ל לתירוץ התוס' דלכ"ע יכול האב לקדשה אף כשהיא נערה ואתי שפיר לפי' מהו לבושת ופגם שבידו לקדשה ולמוסרה למנוול ולמוכה שחין ואנן השתא לכסף קדושין הוא דבעינן למילף מכסף בושת ופגם ופירש רש"י ז"ל יש לפרש דבושת ופגם יליף מקדושי קטנה שהיא בידו לקדשה למנוול ולמוכה שחין כשהיא קטנה שמביישה ופוגמ' אף בנערו'. גירס' הספר והיא גירסת רש"י ז"ל שאני בושת ופגם דאביה שייך ביה כלו' שבידו למוסרה לבושת ולפגמה למנוול ולמוכה שחין. ויש גורסין שאני בושת דאביה נראית לה צערה בגופה ויש שפי' כן בגרסת א' לומר דאביה נמי שייך בבושתה ופגמה שיש לו בושת ופגם בזה ויש מקשים דמטעם זה למה יהא הכל שלו דהא בעל לגבי אשתו דאית לי' בושת ואין לו אלא שליש כדאי' בפרק החובל וי"ל דזכות אב שאני שעדיפא כחו בכמה דברים וכאן דשייך בקצת זכי ליה רחמנא כולהו והגירסה ראשונה ופירושו נכון:

אלא מסתברא דכי ממעט קרא דיציאה דכוותא ממעט. קשיא לן דהא גבי אב לא ממעט קרא מידי אדרבה קרא רבי שיש לו כסף וי"ל דמעוט מתורת אדון ומשפטו קאמר וכן פי' רש"י ז"ל. עוד י"ל דאעיקר קרא קיימא דכי כתב רחמנא גבי אדון אין כסף ממעט אותו מדין אב שלא יהא לו כסף ביציאה שלו כך נראה לי:

והא לא דמי' וכו' עד להפרת נדרי' מיהא נפקא לה מרשותי' [**דתנן**] וכן גי' רש"י ז"ל [פי'] וכיון דאיכא יציא' זו שפיר א"ל אין כסף ביציאתו דאתי לאדון אבל יש כסף לאדון אחר ביציאה שלו ואע"ג דלא דמי יציאת לגמרי. וי"ג לגבי הא מילת' נפקא ליה מרשותיה לגמרי וכן ר"ח ז"ל גרי' פי' שכיון שקדש יוצאה מרשותיה שאינו יכול שוב למוכרה אפי' בעודה קטנה וכדאמרינן אדם מוכר בתו לשפחות אחר אישות: דף מ"ז ע"א

ובמציאה משום איבה פירש"י ז"ל איבה של מזונות שלא ירצה שוב לזונה. והקשו בתו' דבב"מ משמע שהו' זכאי במציאתה אע"ג דלא מתזנא מיניה דגבי בנו הוא דבעינן סמוך על שלחנו אבל בבתו אפי' אינה סמוכ' ופי' איבה דנשואין שישאנה למי שאינה הגון. וקטנה לא צריכ' קרא דמשום קטנה לא הוה צריך למכתב לאמה דהוה קרא יתירא דכי כתב רחמנא וכי ימכור איש את בתו לאמ' לחודה ילפינן מעשה ידיה מקל וחומר וכי כתב לאמה לנערה איצטריך ובהפרת נדרים הוא דכתיב בנעורי' בית אביה הקשו רש"י ז"ל ל"ל האי קרא תיפוק ליה מדכתיב ואם הניא אביה אותה. ותירץ דאי מההיא הוה אמינא בקטנה משתעי קרא ע"כ ואסרה אסר בבית אבי' בנעורי' ואין זה מספיק דהא איכא קא אחרינא מדכתיב ואסרה אסר בבית אביה בנעורי'. והנכון דאורחא דתלמודא נקט חד מתרתי קרא ההוא דמרגלא בפומי' טפי:

דף מז.

תנו רבנן כתב לה פירות כסות וכלים שיצאה עמה מבית אביה לבית בעלה ומתה לא זכה הבעל בדברים הללו. רש"י ז"ל פי' בארוסה שפסק לה אביה כלים אלו בנדוניית' שתכניס לבעלה וכתב לה מן הארוסין ומתה מן הארוסין דרבנן סברי לא זכה הבעל בדברים הללו ורבי נתן סבר זכה ואע"ג דארוסה בעלמ' אמרינן לה מן הארוסין אע"פ שכתובתה בית בעלה אם מתה אביה יורשה התם הוא לפי שעדיין לא כתבו הבעל אבל מודה שכתב הארוס עליו מן הארוסין בתוך הכתובה שכתב לה והא דקתני שיביאו מבית אביה לבית בעלה לא שהתנה כן דא"כ מ"ט דר"נ אלא לישנא דתלמוד' הוא והכי קאמר כתב לה פירות כסות וכלים שהיו לה בנדוניית' שתנשא בהם ואשמעינן תנא אגב אורחא בא עמה שעדיין לא כנסה ואמרינן לי' בפלוגתא דרבנן ור"א קמפלגי דתנן אע"פ שאמרו וכו' עד דלא כר"ש בן אלעזר שכשם שהיא אינ' זוכה מן הארוסין בתו' אע"פ שכתבו בשטר הכתובה דמסתמא לא כתב אלא ע"מ לכונסה כך אינה זוכה מן הארוסין בכל נדונייתא אע"פ שכתבו בשטר הכתובה סתם ומ"ד זכה לרבנן שכשם שתוספת הכתובה הארוסה קיים לן מן הארוסין לפי שכתוב בשטר הכתובה ואם מת הוא זכתה מן הארוסין

כך זכה הוא בנדוניית' אם מתה מן הארוסין כיון שכבר כתבו בכתובה ומהדרינן כר"א בן עזרי' שהלכה כמותו ומ"ד זכה אמר לך ע"כ לא קאמר ר"א ב"ע אלא מדידי' לדידה דאנן סהדי דלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה משום חיבת חופה אבל מדידה לדידי' אפי' ר"א מודה דמשום אחתוני והא אחתוני להו ומעתה גמר האב וגמר והקנה כלים אלו לארוס ושיזכה בהם משום אע"ג דאין ארוס יורש ארוסתו והכא לא מכח ירושתו הוא זוכה אלא מכח האב שהקנה לו מעכשיו בהנאת חיתון דאתחתנו זו שיטת רש"י וז"ל ר"ת הקשה לפירושו חד' דאם כן דבארוס' מיירי היכא מייתי לה הכא מפיסקא דנישואין ועוד דלישנא דאתחתנו לא שייך אלא בנשואין וה"ל אקרובי דעתי' דההיא לישנא אמרי' לקמן עלה בפירקא אע"פ דרבנן סברי משום אקרובי דעתא הוא והא אקרוב' דעתא ועוד נהי דגמר האב והקנה כלים אלו משום דאתחתנו להו מ"מ כשמתה יורשה אביה כי אין הבעל יורש את אשתו אלא מן הנשואין כדאיתא במתני' ולקמן בכל דוכתא:

לכך פירש ר"ת ז"ל דמתני' בנשואה אפ"ה אומרים שלא זכה הבעל בהם אע"פ שנמסרה לחופה וכתבה כתוב' דאומדן דעתי' הוא שלא הקנה האב אלא על מנת שיבואו לבית בעלה ותהנה בתו בהם והא דאמרינן לקמן נכנסה עמו לשם נשואין אע"פ שכתובה עמה בבי' אביה מתה בעלה יורשה ההיא רב נתן הוא אי נמי אפילו לרבנן דהכ' ודהתם שפסק האב כלים מסוימים שאינם מחוסרים שומא ולא שום גוביינ' דכיון שפסק קנינא באמירה בכל מקום אבל הכא מיירי שלא קיים לה עדיין כלים ידועים אלא שפסק סך ידוע של כלים שעדיין הם מחוסרים גובייני' ושומא ולפיכך לא זכה בהם הבעל והא דמדמינן לה האי פליגת' לפלוגתא דרבנן ור"א דאיירי כשמת הוא מן הארוסין הא ל"ק דאנן הכי קאמרי דמ"ד לא זכה כר"א בן עזרי' דכי היכי כי התם דאזיל ר"א בתר אומדנא ולא בתר כתובה הכא נמי לרבנן דהכא אזלי' בתר אומדן דעתא דאב שלא עלה על דעתו ליתן אלא כדי שתהנה בתו מהם וע"י כן נתנם אע"פ שלא פירש דהא אומדנא דמוכח הוא ולא דברים שבלב ורבי נתן דאמר כרבנן דאזלי בתר כתובה כתב סתם ולא התנה דאמרי' מהשתא גמר ומקנה ואמרי דכ"ע כר"א ב"ע והלכתא כוותיה ומ"ד זכה אמר לך ע"כ לא קאמר ר"א בן עזרי' אלא מדידי' וכו' וכ"ת ול"ל כולי האי לימא מ"ד זכה כראב"ע דאיהו קאמר שלא כתב אלא ע"מ לכונסה והרי כנסה וי"ל דאין הכי נמי דתלמודא מפרש לה ואמר לה כטעמא דלית לה למעבד הכא אומדנא לאחריני לגבי אב אלא דנימא דע"מ לכונסה והרי כונסה דכל מדידה לדידי' משום אחתוני הוא ושוב אין דעתו להקפיד עד שתהנה בתו זו שיטת ר"ת ז"ל ופסק הלכתא כרבנן דהא לדידה אוקמו מ"ד לא זכה כר"א בן עזריה דאפקא הלכתא כוותי' בפרק אע"פ דדחינן דלכ"ע

כר"א ב"ע ההיא דחי אבל פשיטא דרבנן כר"א ב"ע ומיהו ע"כ לא קאמרי רבנן אלא לפי שעדיין לא באו לבית בעלי' אבל אם באו לבית הבעלי' אע"פ שמתה לאלתר שנכנסה לחופה אפילו רבנן מודו שהבעל יורשה ומיהו אמרינן בתוספת שהחרים ר"ת ועשה תקנה דכל שתמות תוך שנתה שתחזיר פורנה לבית אביה אבל אין דנין כתקנתו לדורות אלה לדורו ויש מקשה להם פי' ר"ת ז"ל הא דאמרינן לקמן בפ"ק האשה הפוסק מעות לחתנו ומת יכול לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך לא אתן ואמרי' בירושלמי ולאו דברים הנקנים באמירה היא ומשני פוסק הוא ע"מ לכנוס דאלמא כל שכנוס נותן הוא לאחיו שכבר זכה בהן הבעל זו אינה קושיא דשאני התם שעדיין בתו קיימת וראוי ליהנות מהם לפיכך אפילו נותן מודה שנתן לאחיו כיון שכבר כנסה אבל אם כל מה רבינו חננאל ז"ל ושאר הגאונים ז"ל פירשו כפשוטו דשמעינן אבל בנשואין דכ"ע זכה הבעל לאלתר משכנסה לחופה ואע"ג שכתובה בבית אביה וכמתני' דלקמן ומה שהקשה ר"ת ז"ל היכי מייתי בתלמודא על פיסקא דנשאת יתר עליו וכו' וי"ל דע"כ איצטריך תלמודא למעביד הכי משום דבמשנתינו לא אמרינן כלל לענין זכות הארוס אלא גבי אביה בלחוד קתני נשאת יתר עליו הבעל וכו' משמע דסבירא ליה לתנא דמתני' שאין הבעל זוכה בשו' דבר מכל הדברי' ההם אלא לאח' נשואי' לכך הוצרכנו להביא בתלמודא מחלוקת דרבנן ורבי נתן לאשמעי' דמתני' כרבנן ומסתמא לי' סתמא דלא אמרינן דמתני' דלא כרבי נתן משום דאיכ' למדחי' דמתני' כשלא כתב לה בכתוב' זמן אירוסין וזה דעתו של הרי"ף ז"ל שהביא משנתנו ולא הביא מזה המחלוקת של חכמי' ורבי נתן כלום ס"ל דמתני' כרבנן היא והלכתא כוותייהו דק"ל כר"א ב"א והא דנקט לישנא דאחתוני ה"נ אשכחן לישנא דחיתון בארוסין לחוד כדאמרי' התם גבי כמה אתה נותן לבנך כך וכך עמדו וקדשו דבההיא הנאה דאתחתנו הדדי גמרו ומקנו אהדדי וזה כללו של דבר דכל היכא דאיירי באבי החתן ואבי הכלה או אחד מהם נקט לישנא דאתחתנו וכי מיירי במידי דבין ארוס וארוסה כההיא דר"א בן עזריא ורבנן נקט לישנא דאקרובי דעתה וכיון דאפריקו להו קושיא כר"ת ז"ל נקטי' כדפירש"י ז"ל ובלא רבוותא דשמעתין הכי ריהטא דמדמה לה לפלוגתא דרבנן ור"ע ב"ע:

דף מז:

תנו רבנן תקנו מזונות תחת מעשה ידיה, פירוש לפום האי גירסא מעשה ידיה עיקר תקנה ואי אמרה איני ניזונית ואיני עושה אין שומעין לה אבל בפרק אע"פ פליגי בה אמוראי ואיכא למ"ד מזונות עיקר ומהפך ליה גירסא דמתניתין דהא תיקנו מעשה ידיה

תחת מזונותיה להההיא סברא אי אמרה איני נזונית ואיני עושה שומעין והכי סוגיין בתלמוד ומיהו בין למר ובין למר הוא אינו יכול לומר איני (ניזונית) [זן] ואיני (עושה) [נוטל] מעשה ידיה כשלא ספקה שאין רצון חכמים שתהא היא אופה ומבשלת ומניקה ותמות ברעב אבל אם ספקה יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך והיינו דלא נקט תלמודא בשום דוכתא דאיכא בינייהו הא והכי משמע בפרק המדיר דאוקימנא מתני' דהתם באומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ופרכינן א"ה פרנס (נ"ל) [ל"ל] ופרקינן בדל' ספק' וכן בפ"ק דגיטין דאמרינן דכוותא גבי האשה שאמרה לה צאו מעשה ידיך במזונותיך אמאי לא ופרקינן כשלא ספקה.

מהו דתימא מיכל לא ליכלו ומיהו אנוחי נינחו והקשו בתוס' א"כ מה הועלו חכמים בתקנתם למה זכות יש לו בפירות ותירצו דה"ק מיכל לא נכלינהו לפרי אלא אנוחי לינחינהו שהרי פירות שלה קיים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות קמ"ל דהא עדיפא לה דזימנין וכו' דמהא שמעינן דתקנת פרקונה טובת האשה היא ולהכי אהדרי' בסוגיא אלא דלא עדיפתא דידה וש"מ דפרקונה עיקר ואין הבעל יכול לומר איני אוכל פירות ואיני פודה והכי משמע ממתני' דידן להדיא שלא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך חייב (פנימי) [מפני] שהוא תנאי ב"ד דאלמא תנאי מוחלט הוא כשאר תנאי כתובה דהא כדי פרקונה אחת פירות דמשמ' דפירות עיקר נקט הכי לאשמעי' דפירות עיקר תקנה ואין האשה יכול' לומר איני רוצה שתפדה ותאכל פירות אלא תקנת שניהם קיימא הוא אוכל פירות ע"כ והוא חייב לפרוקי בע"כ ואין אחד מהם יכול לעקור שום דבר מן התקנות אלו וטעמא דמלתא משום שלא תהא משוקעת בין הנכרים כשתהא נשבית עכ"פ:

אמר רבא האי תנא סבר וכו' הוא אומר אם תענה את בנותי וכו' כלומר ולשון עונתה דבר שמענה אותה כשימנע ממנה וזה גירסת רש"י ז"ל, ר"א שארה כסותה ועונתה כסותה לפו' שארה תן כסותה וכו' שלא יתן של ילדה לזקינה כסותה ועונתה לפום כסותה תן עונתה שלא יתן החדשים בימות החמה וכו' כלומר לפי זמנה שעומדת בו תן כסותה ור"ח גורס בהיפך לפום שארה תן כסותה שלא יתן חדשים בימות החמה וכו' כלומר לפי שעה שלא יתן ילדה לזקינה וכו' והכל ענין אחד ולכאורה היה נראה ר"א בן יעקב מזונות ועונה דרבנן היא דהא דריש כולה קרא לענין כסות בלחוד אבל בירושלמי פירש שאף מזונות ועונה מן התורה לר"א דמייתי להו מק"ו דמה דברים שאין בהן חיי נפש חייב דברים שיש בהן חיי נפש דהיינו מזונות לא כ"ש וכן לענין עונה מה דברים שלא נכנסה לכך חייב דברים שנכנסה לכך לא כ"ש והא דקאמר רבא סבר האי תנא מזונות דאורייתא אכולה מתני' קאמר ומיהו סוגיין דתלמודא דמזונות כרבנן שתקנו מעשה ידיה

במזונותיה כמתני' דלעיל וכן הלכה ורבא האי סובר קאמר וליה לא סבירא ליה והכי אמרינן בפרק הכותב אמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו דאמר רב הונא יכולה האשה שתאמר לבעלה איני נזונית ואיני עושה כל האומר אי אפשי אלא הוא בבגדו וכו' יוציא ויתן כתובה ואע"פ שיאמר כן לצנועות וה"ה כשהיא אומרת כן מורדת מתשמיש חשיב שאין דרך חבה וכ"ש שאינו נזקק לה כלל שיוציא ויתן כתובה כדכתיב' במסכת נדרים כגון דאורחא דידיה ולאו אורחא דידה פירש רש"י ז"ל שדרך בני משפחתו בכך ואין דרך בני משפחתה כר' יהודא עולה עמו אפילו לאחר מיתתה, והקשה ר"ת ז"ל א"כ אמאי יהיב ר' יהודא קינתה שני חלילין ומקוננת הרי הכל הוא לפי הדרך בני משפחתו וי"ל דסבר ר' יהוד' דכל כיוצא בזה שתעלה עמו לאחר מיתה דיה שלא לפחות לה מב' חלילין כיון שבנות משפחתה אינן עושות כן ור"ת פירש בזה פירוש אחר ואינו מחוור:

דף מח.

מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו ומפרנסי' לאשתו ובניו פי' מיירי שהם קטני' הרי הוא חייב לפרנסם כדאיתא בפרק אע"פ ואלו בגדולים דהיינו שאינם סמוכים על שלחנו הא וודאי אין לנו לפרנסם מנכסיו והא דאוקימנא להאי דמי שהלך בפרק שני דייני גזירות בדלא מתזני' מיני' והכי אמרינן נמי דמ"ש מדמר עוקבא וי"ל דההיא דלא מתזני קודם לכן אלא דלא מתזני' מיני' שהלך למדינת הים והשרה את אשתו ע"י שליש ולא השרה אותה והיינו דפרכינן מיניה ומשנינן דשאני התם שיצא לדעתו ולא הפקיד מזונות משא"כ במי שנשתטה או שנשבה (שיצא לדעתו). מאי דבר אחר פי' רש"י ז"ל כמר עוקבא קיימא דקתני שנותנים ד"א וגורס כן דמ"ד צדקה וכ"ש תכשיט ומ"ד תכשיט אבל צדק' דלא ניחא לי' שתנוול ולשון דחוק הוא ועוד דבכל הספרי' גרסינן בהיפך ועוד בפרק שני דייני גזירות מוכח דאמתני' קאי וכן הוא הגירסא מ"ד תכשיט וכ"ש צדקה ומ"ד צדקה אבל תכשיט לא דהיינו אבל תכשיט נותנים דאנן סהדי דלא ניחא ליה דתנוול והכי פירושו מ"ד תכשיט ואין נותנים כ"ש צדקה ומ"ד צדקה אין נותנים אבל תכשיט נותנים דאנן סהדי דלא ניחא ליה שתנוול אבל צדקה הא עצמו פוסק בכל מקום שהוא. יש גורסין קודמים וקוברי' אותה לפי כבוד' ופרכינן לפי כבודה ולא לפי כבודו ומהדרינן אימא אף לפי כבוד' ולא נהירא דכי אמרינן לפי כבודה ולא לפי כבודו מאי פרכת דלמא רבנן היא דסבירא שאינו עולה עמו לאחר מיתה אלא כך היא הגירסא נכונה והיא גירסת רש"י ז"ל וקוברין אותה לפי כבודו ופרכינן לפי כבודו ולא לפי כבודה פי' והא ע"כ לכ"ע אינה

יורדת עמו ואפי' לאחר מיתה אלא האומר אל תקברוהו מן נכסיו ושומעין לאו משום דבגופא אמר' אלא משום אידך דיוקא אי נמי משום אידך דאיתמ' בהדיה כשאומר אל תקברוהו מנכסיו אם שומעין לו אם לאו ומסתברא דלא דמי כלל דהתם הוא דאמר דלא לקבורוהו כלל ואקברנה משום כפרה היא לא קברינן ליה דהא לא ניחא ליה בכפרה וכי קברינ' ליה לא הוה ליה כפרה אבל הכא הוא רוצה בקבורה לכפרה אלא שאומר אל יקברוהו מנכסיו ולפיכך אין שומעין לו שלא כל הימנו שיפיל עצמו על הציבור כדי שיעשיר את בניו:

מתניתין הכי גרסינן לעולם היא ברשות אב עד שתכנס לחופה ואית דגריס עד שתכנוס לרשות הבעל לנשואין וקשה להאי גירסא כי אותביה בדרב אסי דאמר מסירת' אף לתרומה מהא מתני' מאי קשיא לן נימא כניסתה לרשות הבעל זו היא מסירתה וי"ל מדקתני לישנא יתיר' שתכנס לחופה לרשות הבעל לנשואין הנה משמע דלנשואי' גמורי' קאמר דהרי דהיינו כניסתה לחופה וגירסא ראשונה מצוי ברוב הספרים ואינה מחוורת:

דף מח:

מסר האב לרשות הבעל הרי היא ברשות הבעל וקשיא לן למ"ד שאין מסירתה מועיל לתרומה עד שתכנס לחופ' היכי קשיא רישא אסיפא דרישא משמע כי לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה והדר קתני מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל וי"ל דה"ק לעולם היא ברשות הבעל לכל הדברים או בכל מקצתם עד שתכנס ומיהו כשמסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל למקצת הדברים הלך האב אם שלוחי הבעל הרי היא ברשות אב לכל הדברים:

גמרא מאי לעולם לאפוקי ממשנה וכו', ואע"ג דהא אפקוה בהדיא במתניתין כדתנן ב"ד של אחרי' אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה בעי תנא הכא אגב אורחא לאשמעינן ענין במשנה אחרונה והכי אורח' דתנא בדוכתי' כדכתיב' בשמעת' קמייתא דברכות ובדין הוא דהוה מצי למימר לעולם לאפוקי ממסירת האב אלא דניחא לן לפרושי אפילו לרב אסי דאמר מסירתה אף לתרומה פי' רש"י ז"ל דסבר רב אסי טעמא דאין ארוסה אוכלת בתרומה משום סמפון ואע"ג דאיכא מסירה אכתי איכא משום סמפון ורב אסי סבר טעמא משום שמא ימזוג כוס וכו' וכיון שמסר לה האב ליכא למיחוש שמה תשקה לאחי' ולאחותה והקשו בתו' דהא אוקי מתני' כמשנה אחרונ' ומשנה אחרונה לכ"ע משום סמפון כדאיתא בפ' אע"פ לכך פי' דרב אסי בטעמא דסמפון פליגי דרב אסי

אע"פ דמסר איכא למיחוש דסמפון דלא לבדקו לה שפיר עד שתכנס לחופה דבדיקת חוץ לא שמי' בדיק' ורב אס' סבר דבדיק' חוץ שמי' בדיקה:

ושמואל אמר ליורש' פי' רש"י ז"ל ליורשה דוקא הוא דמהני מסירה כיון דמוסר' אחולי אחלי' לגבי דאב השת' זכות ירושת' מחמ' קירוב נישואי' אבל לתרומ' ולהפר' נדרי' של' בשותפ' ולמציא' שאינ' אלא משו' איבה ואכתי איכא למיחוש להכי לא, והקשו בתו' דהא אוקי מתני' לקמן כיון שיצאתה שעה אחת מרשות האב לרשות הבעל שאינו יכול להפר וי"ל דנהי דקתני התם שיצאת' מרשות האב שאינו יכול להפר ואפי' בשותפו' מ"מ אין זה ראי' שנכנסה לרשות הבעל להפר שלא בשותפות שתפרש יציאתה מרשות האב לרשות הבעל לא נכנסה ולענין זכות מודה שמואל כיון שמסר האב דינה בחנק כדלקמן כדקתני לקמן בהדי' ולא מיירי הכא אלא לענין זכיותה וזכות הבעל ובתו' פי' דשמואל אף לירושתה קאמר ולא ממעט אלא תרומה כסברא דרב והא דנקט ירושתה משום דסבר דירושת הבעל דרבנן והוא ס"ד שלא הפקיע ירושת האב שהיא מן התורה עד שתכנס לחופה קמ"ל ולשון תלמודא מוכיח יותר כפי' רש"י ז"ל:

ריש לקיש אמר לכתובה יש מפרשים דריש לקיש מוסיף הוא ואף לכתובה קאמר ויש אומרים דלכתוב' דווקא ופליגא אדשמואל וכן נראה מן הלשון ה"ג או שהי' לו חצר בדרך ונכנסה במלון עמו ללון ובסיפא גרסי' או שהיתה לו חצר בדרך ונכנסו עמו לנשואין ולא גרסינן ברישא היתה לו ובסיפא היתה לו אם כן כי פרכינן לקמן היתה קשיא סתמא אסתמא אמאי קושיא הוא דהא דינא הוא ושיהא סתם חצר שלה לנשואין וחצר שלו וכל חצר ללון אבל לגירסא קמא פרכי' שפיר דהיאך אפשר שיהא סתם חצר שלו ללין וחצר שלה לנשואי':

במה דברים אמורים לירושתה וכו' תיובתא דכולהו תיובתא פירש רש"י ז"ל תיובתא דכולהו לבד משמואל וכן בדין דהא שמואל לירושתה קאמר ולא איצטריך תלמודא לפרושי דהא פשיטא האי אבל ר"ת ז"ל פי' אפי' לשמואל מותבינן לגרוס בברייתא והיתה לו חצר ותרתי בעי לירושתה מסירתה וכניסת' לחצר ותיובתא דשמואל דסגי לי' לירושתה במסירת' לחוד והקשו עליו הרמב"ן ז"ל דמאי קושיא קשיא לשמואל איהו במסירה דמתני' איירי אי מסירה דהתם מסירה וכניסתה לרשות הבעל איהו נמי בהא קאמר ובהלכות הרי"ף ז"ל בגרסת הספרים וכן עיקר ואפשר דמתני' אף לריש לקיש תיובתא דהא דריש לקיש לכתובה קאמר ומתני' לא איירי אלא בדברים שבינו לבינה אבל הראשון יותר נכון לפי לשון התלמוד סתם חצר דידה ללין וסתם חצר דידי' לנשואין פי' דסתם חצר דידה ללין ואצ"ל חצר שאינו של אחד מהם וסתם חצר דידי' לנשואין בין

דהוה דידיה לחוד ובין דהוה דידיה ודידה והשתא איירי תנא בכולי דידיה ולא תקשי דיוקא דרישא לדיוק' דסיפא ולכאורה הוא קשה דרישא משמע חצר דידיה ללון הא של שניהם לנשואי' ובסיפא דקתני סתם חצר דידיה לנשואין הא של שניהם ללון ובמאי דפרישת ל"ק מידי:

דף מט.

גירסת הספרים והיא גרסת רבינו חננאל ז"ל אמ' לי' רבא ה"מ היכי דלא הדרי לבי נשא וכו' אבל רש" ז"ל גורס ואימא היכא דהדרי לבי נשא הדרא למילתא קמייתא ופי' ז"ל דאמתני' קאי דקתני מסר האב הרי היא ברשות הבעל ואימא היכי דהדרא וכו' ולאו לשון קושיא היא דדלמא מתני' בכולי מלתא קמייתא, ופי' דחוק הוא ועוד דבכל הספרים גרסינן כר"ח ז"ל והכי בגרסא דלמא אכתי אימא לך דלזנות בית אביה פרט לנכנסה לחופה ועדיין היא בבית בעלה כשזינתה דלא הדרא לבי נשא וזנתה הוה אמינא שהיא בסקיל' והדרה למילתא קמא קמ"ל לזנות בית אביה ולעולם אימא לך דמסר האב לשלוחי הבעל ולא נכנסה לחופה ולא נבעלה ואי משום מאורסה ולא נשאה ההיא לנכנסה לחופה תידון בסקילה ופרקינן להההוא לא איצטריך דמנדר אלמנה וגרושה נפקא דכל שיצאתה מרשות אביה שעה אחת תו לא הדרי למלתא קמייתא וגלי רחמנא לענין נדרים וה"ה לענין זכות דלא קרינן ביה אביה הלכך כי איצטריך קרא למסר האב לשלוחי בעלה איצטריך והלא יוצאת מכלל בעל גם מכלל אב. והקשה הראב"ד ז"ל דמוצאת מכלל אב או לאו ונדר אלמנה וגרושה ותירץ דכיון דכתב בנעוריה בית אביה ממילא שמעינן דכיון דנכנסה לחופה אף על פי שנתארמלה תו לא הדרא ולא קרינן ביה בית אביה:

אלא הרי שמסר האב לשלוחי הבעל פי' דאלו היכי דלא הדרה ועדיין היא בבית בעלה הא ודאי הבעל מסר ואלו היכא דמסר האב ועדיין היא בדרך ולא הדרה א"נ לנכנסה לחופה ונתגרשה ונתארמלה אפילו קודם שנבעלה לא צריך קרא דבנעוריה בית אביה נפקא וכי אצטריך קרא היינו למסירה והדרא לבי נשא והיינו דמוכחין שפיר לענין זכותה דמאורשה ולא נשואה למעוטי נכנסה לחופה ולא נבעלה ולזנות בית אביה למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל וכי אמרת מנלן דלא שנינן בין היכא דהדרה להיכא דלא הדרה ילפינן מיהא דהפרת נדרים דגלי רחמנא דליכא הפרש בינייהו לגלוי מלתא בעלמא הוא ושפיר ילפינן מהדדי כיון דבתרווייהו כתיב בית אביה ואין זה נכון הוא אלא כעין ילמוד סתום מן המפורש וכן פירשתי בתוס':

דף מט:

ירוד ילדה ואבני מתא שדי כו' פי' מעין תנין כדמתרגימן מעין תנין מדורירודא, ובתוס' פי' הירוד הזה הוא אכזר וכמעט שהוא אוכל את בניו לולי הקב"ה נותן רחמנות בלבו והופך פניו לראותם כדי שלא יחשב לאכלם וחלוץ שדיו ומניק הה"ד גם תנין חלצו שד הניקו גוריהן וכו' והיינו דקאמר הכי ירוד ילדה שהוא אכזרי ולבסוף מניקה וזו אכזרי יותר שדיה בני אבני מתא והלשון הזה דחוק לפירוש זה לכך יש לפרש אותו גברא ירוד היולדת ואינה מניקה משא"כ באב הירודים שהם מרחמים בסופם על בניהם, רפסא פי' פונה לרעה שהי' מזונותיה כסויין ותלוין והיינו דלא סליק ע"ג ספסלא:

הא בחיוורא הא באוכמא פי' רש"י ז"ל כי כשהוא קטן הוא לבן ואביו ואמו בדילים ממנו כסבורים שאינו בניהם עד שמשחירים, ובתוס' פי' כי שני מינים עורבים הם לבנים ושחורים והמין א' אוהב את בניו כדאמרינן בפרק אלו טריפות זה העורב העומקי ומאי עומקי לבן כמו עמוקה חמה מן הצל ולשון התלמוד מוכח יותר בפרק זה, אבל היכי דאמיד בעי לה פי' מדין צדקה ואע"ג דהא מצוה שמתן שכרן בצדה אין ב"ד מוזהרים עליה התם הוא בשאר מצות כגון כיבוד אב ואם וכיוצא בזה אבל לענין צדקה כפי מחסורי' של עניים וכדכתב רחמנא ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך ואע"ג דהא גבי נדר כתיב גלי רחמנא בצדקה שהוציא מפיו וה"ה לכל צדקה משום מחסורי' של עניים ובתוס' תירצו דשאני צדקה דכתיב בה ל"ת ג"כ דכתיב לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ ידיך וכו':

הוא ואשתו ניזונים מהן פי' בירושלמי דה"ה לבנים הקטנים יש אלו מהן מסרתי אתתא וכי לא מסתבר דאגרין ליה שמשא ומנסבין ליה אתתא כמאן היה שמשא וכו' ע"כ ומיהו הא אדחי' ליה לתקנת אושא כדאיתא לקמן גדולה מזו אמרו דמי שמת וכו' עד נשאת הבת אלמנה נזונת מנכסיו וכו' פי' אע"ג דבעל לוקח הוה וקי"ל דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים משום זילותא דאלמנתו עבוד תקנתא שתהא ניזונת מהם, ואיכא דקשיא ליה דשאני דבעל יורש הוה כדאמרינן בשלהי מי שמתו כל היכי דאיכ' (פסולי אחריני) [פסידא דאחריני] דלא אפסידהו אינשי אנפשייהו שויא רבנן בעל כיורש והכא משום פסידא דאלמנתו שויה כיורש משא"כ במתנ' זו שהנכסים משועבדים וי"ל דהשתא קס"ד דהתם שורת הדין דאפילו היכא דאיכא פסידא לאחריני לשוויה רבנן ללוקח שהרי בשעת נשואין זכה הוא בנכסי אשתו וודאי כיד' או עדיפא מידה כדאיתא ביבמות אלא כרבנן משום תקנתא דאלמנותה שלא תתבזה במזונותיה אמר שיהא כיורש אבל מסקנא דהתם ודאי לאו מהאי טעמא אלא משום דשורת הדין שיהא כיורש אבל

היכא דאיכא פסידא לאחריני דלישווי' כיורש ואפילו כאינש דעלמא דהיינו דפרכינן עליה מתלמודא דהאשה שמכרה בנכסי מלוג ופרקי' דש"ה והיינו דהתם ק"ל כרבנן והא לא ק"ל כי הא דתקנת אושא וכדאיתא בסמוך שאני דינא דהתם הוה כיורש מדינא והוא ואשתו מבעיא קושיין מאשתו בלחוד דאלו הוא עצמו פשיטא דבעי תקנתא דאלו מדינא כיון שנתן נכסיו סתם אחולי אחילנא לגמרי והא דרבנן דפרכינן מינה לא מיירי אלא באלמנותו בלחוד והא דנקטינהו הוא ואשתו מבעיא יפה פי' רש"י ז"ל דה"ק התם שאינו בעולם תנו לכבוד אלמנתו ועשו תקנתא הכא שהוא עדיין בעולם ואשתו עמו מבעיא ועבדינן תקנתא לאשתו שלא תפסיד מזונותיה ונימא דלא תזון בנכסים משועבדים ואע"ג דבעלמא מהני נמי לנכסים משועבדים:

דף נ.

א"א בשלמא לאו דינא היא משום הכי עשיות בהו אלא אי אמרת דינא עשיינהו בעי פי' רש"י ז"ל דע"כ הא דקאמר עשויינהו לפנים משורת הדין קאמר דאי בדינא קאמר עבד אמאי הוה מנשי' ליה אירעי' ויפה פי' לפי פי' זה בניחותא גרסינן דאי אמרת דינא הוא בעי עשויינהו ממה החזיק לו טובה ואחרים פירשו דעשויינהו בדברים בעלמא קאמר ויש מפרשים ג"כ בתמיה משום דעשויינהו משמע שכפאו בנידוי וכיוצא בו לפנים משורת הדין עד שנתן מעצמו ואי דינא הוא היה לו לומר חייבתינהו ולמה ליה עשויינהו ליחות לנכסי וליפוק ליה מזונות מיניה:

המבזבז אל יבזבז יותר מחומש פי' בירושלמי עד היכן ר' ור' ירמיה בר כהנא ח"א עד כדי תרומה ותרומת מעשר וח"א כבד את ה' מהונך ומראשית כל תבואתך בעי לה' שנים הוה תכלה את הכל א"ר מונא שנה ראשונה חומש לקרן מכאן ואילך חומש לשכר.

עד בר שית לא תקבל יש שפי' בתחלת שית הדא דין בן חמש שנים למקרא' ואחרים פירשו בר שית שלימות ומתני' דאבות ללמדו אביו והכא ללמדו בבית רבן של תנוקת בר תריסר לתענית מעת לעת ובתנוקת פי' רש"י ז"ל שנת שתים עשרה גופא קאמר דאי בת י"ב שנה ויום א' דאורייתא דהא חזקה הביאה סימנים ובת עונשים וא"צ ללמוד ממניקתו דאביי הלכך מחנכין אותה מדרבנן להשלמת תענית שנה אחת קודם גדילתו אבל מחנכים אותו מדרבנן להשלמת תענית אחד שנה קודם לבן י"ב ובזכר מחנכין אותו להשלמת י"ב בעצמה. והראב"ד ז"ל כתב דבת י"ג שנה שלימה והיא מתענה דהשלמה דרבנן היא ליתא כר' יוחנן וענין זה מתפרש בפרק בתרא דיומא ושם פרשתי בס"ד, האשה שמכרה בנכסי מלוג פירשתי בפרק חזקת הבתים בס"ד:

כיון שבנים לבניך שלום על ישראל פי' רש"י כי כשאין בן יש קטטה בין הקרובים זה אומר אני יורש וזה אומר אני יורש יותר והקשו בתוס' והא איכא ברתה נמי היא היורשת וליכא קטטה בקרובים לכך פי' רש"י ז"ל כי כשיש בנים לבנים ומניח הירושה לבניו בשוה אבל כשהאחד יש לו בן ואחד אין לו בן הוא מריבה למי שיש לו בנים ובא' לידי קטטה, ור' יחיאל ז"ל פי' שלום לדייני ישראל דלא אתי לנצויי כי הא דצדיקים שהיו אומרים שהבת תירוש עם בת הבן מק"ו מה בת הבן שבאים מכח כוחו תירשם בת הבאה מכוחי לא כ"ש וכדאיתא בפרק יש נוחלין וכשיש בן לבן דברי הכל שלא תירוש הבת וגם בת הבן:

דף נ:

והא דאמרינן יתיב ר' יוסף קמיה דרב המנונא ויתיב וקאמר ומשמע דרב המנונא גדול מרב יוסף קשיא להו לתוספ' דהא בפ"ק דקדושין בעובדא דפומבדיתא דלא אתו לפירקא דרב חסדא משמע דרב המנונא שמע מרב חסדא שהוא חברו של ר' יוסף והיינו דאמר ליה רב יוסף מר דגברא רבה ולא ידע מה דקאמינא.

לפרנסה שמין באב פי' רש"י ז"ל ואפילו להוסיף על עישור נכסים ומשמע דלהכי קרי ליה עלייה דאב ואפילו תימא אפילו מן המטלטלין קרי ליה עליהו מ"מ שמעי' מיניה כי היכי דמעלינן לה דהא משום אומדנא דאב ה"ה להוסיף על עישור נכסים אינו אלא בקרקעות כך פי' בתוס' וכן עיקר ודלא כדברי רבינו חננאל שכתב שאין מוסיפין על עישור נכסים משום אומדנא דאב:

דף נא.

סוף סוף כל העומד לגזוז כגזוז דמי, פי' דאפילו לרבנן דאמרי במסכת שבועות בענבים העומדים לבצור לאו כבצורות דמיין התם בצריכא לארעא אבל כל דלא צריך ארעא אפילו רבנן מודו כבצורות דמיין ומהדרינן צריכא לדקלא קאמינא פי' דצריכי ולא צריכי שהוא דין ללקוט קיימי התם משכחת טפי דאי בצריכא לארעא לגמרי פשיטא ומאי רבותא ועוד היכי קאמר דחזי וכו' קאמרינן אלא כדאמרינן ואתיא כר' דאמר ענבים העומדים ליבצר כבצורות דמיין וכקרקע נינהו דהותרו נמי פלוגתייהו בדצריכי ולא צריכי וכדפרישית התם בס"ד וזה הוא נכון:

והא מר הוא דאמר ממקרקע ולא ממטלטלין בין למזונות בין לפרנסה פירוש בלא אומדנא דאב אבל היכא דאיכא אומדנא דאב אפילו מטלטלי איכא פרנסה וכדשמואל ורבא גופי' פסק כוותיה לקמן בפרק אע"פ:

מתניתין לא כתב לה כתובה וכו' כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתיים ולא כ' לה כל נכסי אחראין לכתובתה חייב פי' חייב במאתיים חיוב גמור ואפי' מנכסים משועבדים מפני שהוא תנאי ב"ד ומיירי כגון דכתב לה שדה בעד כתובתה דאמר לה יהיבנא לך מוהר בתולייכי שדה פלוני והא קמ"ל דאף ע"ג בעלמא אין אונאה לקרקעות הכא אינו נשום אלא במנה בשוי' וכאלו לא כתב לה אלא מנה דמי וחייב להשלים אבל אי כתב מאתיים ויחד לה קרקע שוה מנה באפותיקי מפורש שאינו חייב להשלים שכבר נתחייב מאתים ודבר זה [צ"ת] דוודאי הא ככותב לה מאתיים והיא כותבת לו התקבלתי דמיא שאינו רשאי לעשות כן לר"מ ואפשר דגרוע מינה כיון דאפותיקי מפורש כתבו לה ושעבודא עליה לבד ואין כאן אלא מנה ואפי' זה בכלל משנתינו נ"ל:

גמרא מתני' מני וכו' פי' רש"י ז"ל דמתניתן לא כתב לה כתובה היינו לפי שמחל לו בפי' כלומר שהתנה עמה שלא דהא לה כתובה כלל או שלא תהא לה כתובה שלימה והיינו כר"מ דאמר כל הפוחת לבתולה ממאתיים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות ואמרינן לקמן בדוכתא כל הפוחת ואפילו בתנאי לאוסרה שאין פחיתותו כלום ותנאי בטל דאי ר"י האמר רצה כותב לבתולה מאתיים והיא כותבת לו התקבלתי ממך וכו' ואסיקנא דאפילו תימא ר' יודא התם כתבה לו התקבלתי כלומר דמתני' דקתני לא כתב לה לא שהתנה עמה כן ומחלה לו דא"כ ודאי תנאי קיים אלא מתני' שנכנסה סתם לחופה שיכולה לומר לא מחלתי אלא שסמכת על תנאי ב"ד זה שיטת רש"י ז"ל, ונראה עוד מדבריו ז"ל דלר"מ כשם שאם כונסה בפחות ממאתיים תנאי בטל כך אם כנסה במאתיים ומחלה אח"כ אין מחילתה מחילה וכן כתב שאין יכולה למחול תחתיו וזה אינו נכון שאין תנאי ב"ד אלא שיכנסוהו במאתיים אבל אם מחלה אח"כ מחילה כפרעון הוא ומחילתה מחילה אלא שלדברי רבי מאיר בעילתו בעילת זנות משום דלא [*] צ"ל סמכה דעת' דאי לא כולה כו' עד אם יש לה מזונות דלא כר"מ והא ליתא דהא קי"ל כר"מ כדאיתא בפ"ק כו' כצ"ל וכ"ה בשמ"ק (המו"ל)] סמכה עליה כולה סוגיין דלקמן דמיירי בדין מוחלת כתובתה לבעלה אם לא מזונות דלא כר"מ בפרק אע"פ והא דקתני רבי יודא אומר רצה כותב לה וכו' ופליג עליה ר"מ התם מפני שמוחלת לו בתחלת הנשואין וע"מ כן נשאת שכותב לה שובר לאלתר שאין כתובתה אלא לפוחת בעלמא וכאלו כי כנסיה פחות ממאתיים אבל כל שכנסה בכתובה שלימה שלא בתנאי בפחות ממאתיים

ואח"כ מחלה לו דכ"ע מחילתה מחילה אלא שאסור להשהות בלא כתובה לדעת של ר"מ והשתא אתי שפיר סוגיין דאמר מתני' מני ר"מ היא פי' דמתני' משמע שלא כתב לה כתובה מפני שהתנה כן עמה או שלא כתב לה או שכתב לה ומחלה לו מחילה לאלתר לפי שכנסה בתנאי שימחול לו מיד ואתי דלא כר"מ דאמר כל הפוחת דאי ר' יהודא היא הא אמר רוצה כותב וקס"ד ב"ה דר' יהודא אם כנסה בהדיא בפחות ממאתיים שתנאי קיים אלא שלכתחלה ראויה לו לכתוב מאתיים מפני הרואים והיא כותבת לו התקבלתי ממך ומהדרינן אפילו תימא שלא אמר ר' יהודא אלא הכא דכנסה במאתיים וכתב לו שובר דחשבי' לה כאלו מחלה לו לאחר זמן מדעתה אבל מתני' שלא כתב לה כתובה שלימה אפילו ר' יהודא מודה שתנאי בטל, וא"ת ולכולהו פירושים מהכא שמעינן לר"מ דס"ל דתנאי בטל אדרבה מדקתני שבעילתו בעילת זנות מכלל דתנאי קיים ולית לה תרצו בתוספות דדייק לה מדקתני כל בתולה שאין לה מאתיי' ואלמנה שאין לה מנה הרי זו בעילת זנות וקתני כל הפוחת לבתולה דהיינו שבקש לפחות ואפילו לא פחת דודאי תנאי בטל וחייב לה אפ"ה בעילתו בעילת זנות משום דלא סמכה דעתה כסבורה אדעתא לגרשה ולפיכך נתכוון לפחות כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציא. אתאן לר' יהודא דאמר אחריות טעות סופר הוא. וא"ת אדרבא כיון דקתני מפני שהיא תנאי ב"ד מכלל שזה הוא המחייבו דאחריות טעות סופר וי"ל משום דס"ד דגבי כתובה הקלו שיהא צריך אחריות מפורש לכך אמר שזה אינו אדרבה כתובה תנאי ב"ד הוא ואע"פ שלא כתב כמי שכתב דמי ועדיפא מחוב דאמרינן ביה אחריות טעות סופר הוא א"נ דכי קתני שהוא תנאי ב"ד לאו למימרא משום אחריות דנקט אלא לומר שחייב לתת לה מאתיים אע"פ שאינו שוה אלא מנה מפני שכתובה תנאי ב"ד:

דף נא:

חמשה גובין מן המחוררין (**פי'**) **ואלו הן**. היה גובין מן המחוררין (ואלו) [ואפילו] הן כתובין בשטר והיינו דלא קתני מלוה ע"פ ומזון אשה והבנות לפי שאינם כתובי' והמקבל עליו לזון את אשתו פי' רש"י ז"ל והא דתנן בפרק הנושא [והיא] ניזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כב"ח אוקימנא התם כשקנו מידו. וגט שאין בו אחריות פי' והא פליגי אדשמואל דאמר בפ"ק דב"מ אומר היה ר"מ שט"ח שאין בו אחריות אינו גובה אלא מנכסים בני חורין ולא מנכסים משועבדים והא דלא אותבינהו התם מזה משום דלא מצי למדחויי לעולם דרבנן היא ומאי גט חוב שאין בו אחריות שמפורש בו שלא יהא אחריות דה"נ דחה התם חדא מתני' א"נ דלא שמיעי להו התם מתני' דהכא והא

דאיתותיב התם אמתני' אחריתי ודכוותא בתלמודא. א"א שנאנסה אסורה לבעלה חיישי' וכו' והא דפרכינן אונס דשרא רחמנא היכי משכחת לה הכי פירושו היכי משכחת לה הלכה למעשה דהא בכל דוכתא אמרי' אפילו בדרבנן אונס בישראל משרי שרי ואין זו שקדושיה בטעות פירש רש"י ז"ל כאן שקידשה על תנאי ולא נתקיים התנאי ואע"פ שבנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לו לומר שאינה צריכה גט ולא אמר בעל אחולי אחליה לתנאי שלא תהא בעילתו בעילת זנות ולקמן מפרש לה בפרק המדיר בס"ד:

דף נב.

אמר אביי אלמנה לכ"ג וכו'. נימא כתנאי וכו' מאי לאו במדיר אשת כהן וכו' לא הכא במאי עסקי' כגון שנדרה לה איהי וקיים לה איהו ר"א סבר הוא נתן אצבע בין שיניה ורבי יהושע סבר היא נתנה אצבע בין שיניה פירש"י ז"ל לעולם ר"א ורבי יהושע לאו בפלוגתא דרבא אביי פליגי ואי באיסור ד"א שלא על זה נדר א"נ בכהנ' ע"י נדר אשת כהן כ"ע אמר' אי כאביי אי כרבא והכא באשת ישראל עסקי' כגון שנדרה היא וקיים לה הוא דר"א סבר הוא נתן אצבע בין שיניה ונשבתי כי היא גרמה לבטל התנאים שאינו יכול לקיים בה ואותבינך לי לאנתי ע"כ והקשה עליו בתוס' כיון דאמרה במזיד אשת כהן מודה ר"א לרבא שאינו חייב לפדותה היכי מחיי' לה לפדותה כשנדרה איהי וקיים לה איהו באשת ישראל מפני שנתן אצבע בין שיניה והלא מדיר אשת כהן ונתן אצבע בין שיניה יותר ויותר והא ל"ק דלא חשבינן נתינת אצבע בין שיניה אלא באשת ישראל שגרם בזה לבטל תנאה ואסרה עליו משא"כ באשת כהן דבלאו הכי נמי היתה ראוי' לו דאין תנאה מתבטל בכך וכיון שהיה שם כשהכיר קודם שנשבית אפשר שאינו חייב לפדותה כיון כשדבר אחר גרם לה עוד הקשו עליו ז"ל דכיון דטעמא דר' יהושע מפני שנתנה אצבע בין שיניה מכלל שלא נתן אצבע בין שיניה אפילו באשת כהן חייב לעדותה כדאיתא לעיל ויש מתרצין דלא נקטה ליה לרבי יהושיע טעמא דנתנה אצבע בין שיניה אלא משום דהוה קושטא דמלתא לר' יהושיע דלית ליה הוא נותן אצבע בין שיניה וכיון דכן ע"כ ס"ל היא נתנה אבל ה"ה אע"ג דלא נתנה אצבע ס"ל כל שנותן הוא חסר עוד הקשה כיון דמעיקרא הוה מוקמינן לה באשת כהן דוקא והשתא מוקמינן לה באשת ישראל דוקא הוה לה לתלמודא לפרושי ולאו קושי' היא חדא כיון דנקטינן קפדא דפלוגתייהו בנתינת אצבע ממילא שמעינן באשת ישראל עסקינן שמתבטל תנאי בכך ועוד דפשטא דמתני' בא"א אלא דתוס' סלקא דעתי' לדחוקה ולאוקמה באשת כהן ולאוקמה בתנאי'

והכי מוכח לישנא דאמר מעיקרא מאי לאו במדיר אשת כהן קא מפלגי ומשום דלא הוה ידעינן התרה לאוקמי בא"א:

ואחרים פירשו דהשתא בכל הנשים מוקמינן ליה בין באשת כהן בין באשת ישראל והכי פירושו דאלמנה לכ"ג כ"ע אי כאביי אי כרבא והכא בשנדרה היא וקיים לה הוא ורבא אמר לך אנא דאמרי אפי' לר"א וטעמא דר"א משום דסבר הוא נותן אצבע בין שיניה ולפיכך באשת ישראל דלא מתקיים תנאה חייב לפדותה וכ"ש באשת כהן דאפשר לקיים להחזירה למדינתא משא"כ באלמנה לכ"ג שאין כאן נתינת אצבע דמודה הוא ר"א שאינו חייב לפדותה וכ"ש ממזרת ונתינה דלא מקיים תנאה וה"ה דפליג ר"א במדיר אשת כהן וכ"ש דאיכא למימר הוא נותן אצבע בין שיניה לא אוקימנא כשנדר אלא משום רבי יהושע. ואביי אמר ליה אנא דאמרי אפילו לר' יהושע ושאני הכא שהיא נותנת אצבע בין שיניה לפיכך אפילו באשת ישראל דלא מקיים תנאה הא באלמנה לכ"ג או בהדירה שלא נתנה אצבע מוד' רבי יהושע שהוא חייב לפדותה כיון דאפשר לקיים תנאה והכי להוה טעמא נקטינן חד כאביי וחד כרב כדפרישנא אבל טעמא דר"א באשת כהן לאביי מפני שאני קורא בה ואהדרינך למדינתך וטעמא דרבי יהושיע משום דאיסור דבר אחר גורם לה ואפילו בחד טעמא היא נתנה אצבע בין שיניה. ולענין פסק הלכה כרבא וכאביי הלכה כרבא דאמרינן ממזרת ונתינה לישראל אין חייב לפדותה ואלו בפרק מותרת אמרינן שיש לה כו' לא קשי' דהתם הכי אמרינן שיש לה פירות שאכל מנכסי בעלה שמוציאין ממנו פירות שאכל:

תנו רבנן נשבית והנה מבקשים ממנו עד עשרה בדמים פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה וראיה מדתני רש"י ז"ל שהוא מפרש מכאן ואילך רצה פודה אפילו בעשרה דמים רצה אינו פודה כלל ואפי' בדמיה דלא תקנו רבנן אלא חד פדיון:

רשב"ג אומר אין פודין את השבוים יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם. פי' רש"י ז"ל שלא ירגלו להעלות על דמיהן ואיכא למידק במסכת גיטין תנן אין פודין את השבוים יותר מכדי דמיהן ואיבעי לן טעמא מאי משום דוחקא דצבורא אי משום דלא ליגרו בהו איכא ולא איפשט' בעיין דהתם והקשו בתוס' אמאי לא פשט' ונימ' תנאי היא דרבנן סברי משום דוחקא דציבורא לפיכך פודה ורשב"ג סבר אינו פודה משום דלא ליתי לאתגרי בהו. ויש מתרצים דהתם הלכתא כמאן הוא דמבעיא ולא דייק הכא לישנ' דהתם כלל ואחרים תרצו דאין הכי נמי דתפשוט בעיין מהכא אלא דלא חשו ליה וטובא איכ' בתלמודא דהוה בעיא ולא מיפשט' ורבינו תם זכרונו לברכה תירץ דמהא לא מצי למפשט דלעולם אימא לך דלרבנן טעמ' משום דלא ליגרי בהו ואפ"ה כל לגבי נפשה דמפרק

בממונא לא חיישי' להכי ופריק נפשיה כי עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו ואשתו כגופו הוא לרשב"ג דלמא טעמ' דהתם משום דוחקא דצבורא והכא כי קאמר שאינו חייב לפדותה דחיישינן לדוחקא דצבורא כי היכי דאין פודן צבור השבוים יותר מכדי דמיהן משום דוחקא דצבורא ומיהו אם רצה פודה לא אתי רשב"ג אלא לאפוקי מדרבנן דאמר שהיא פודה ע"כ ונכון הוא. ויש אומרים דהלכת' כרשב"ג דהא אסתייע מסתמא דהתם דאלמא סתמא דהתם כוותיה דהכא וכן פסק רבינו חננאל וכן דעת רבינו ז"ל. הגאונים פסקי כרבנן דרשב"ג יחידאי היא ובאידך פלוגתא דבסמוך פסק רבינו חננאל ז"ל הלכה כרבי ואחרים פסקו הלכה כרשב"ג דהלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו וכיון דק"ל דאין פודין את השבוין יותר מכדי דמיהן כשהן שמין אותה יותר מכדי דמיהן כעבד הנמכר בשוק ואין שמין את האדם לפי עשרו בדמיהם אמרו כלומר דמי גופם ועוד שמעינן ליה מהא דרשב"ג דאמר בפרק אע"פ שהיתה כתובתה יותר מכדי דמיהן אינה פודה אלא בכדי דמיהן לפי שאין פודין את השבוים יותר מכדי דמיהן וכן פי' רש"י ז"ל יותר על דמים שראוים למכור בשוק ואין שמין את האדם כעבד הנמכר בשוק וכן כתבו הראב"ד והר"ב ז"ל [אולי צ"ל ות"ח פורק אותו בכל ממון שבעולם] (המו"ל). ור"ח פורק אותו בכל מקום שבעולם ודעת רבינו הרמב"ן וכדכתיב' בס"ד:

במתני' **נשבית חייב לפדותה אמר הרי גיטה וכתובתה תפדה את עצמה אינו רשאי** פי' אינו רשאי לפטור עצמו מפדיונה בכך אלא מגרש' ופודה אם רוצה. לקתה חייב לרפאותה פי' רבינו ז"ל דלהכי קתני לקתה ולא חלתה לאשמעינן שאם חלתה בפשיטות [צ"ל בפשיעתה] (המו"ל). אינו חייב לרפא אותה ועוד אומרים בשם רבינו חננאל דאפי' ברפואה שיש לו קצבה [חייב לרפואתה שלא חלקו בין רפואה שיש לה קצבה אלא באלמנה כו' אלא משום מזונות כו' כצ"ל] (המו"ל). לרפוא' שאין לו קצבה אלא באלמנה לגבי יורשים שאין חיוב רפואתה עליהם אלא משעת מזונות אבל בעלה חייב לרפאותה משום תקנתא דרבנן ולא משום מזונות והיינו דלא אדכר סוגיי' דתלמודא אלא באלמנה אבל הרא"ם ז"ל כתב דבעלה נמי (אינו) [דינו] כיורשים כדאמרי' בירושלמי קריבתי' דר"ש בר אבא אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל אין קצץ היא אכתו' מפדיונך וא"ל לא בעליך יהיב ליה ע"כ. ואמרי' נמי התם דבעלה אמר הן דקצצין והיא בעיר דלא קצצין למאן שמעינן לאו לבעלה ע"כ ורבינו הגדול אומר דהאי ירושלמי פליג אתלמודא דילן ואתלמודא קא סמכינן:

א"נ אפשר דלא פליגי ובעליך (חוב) [יהיב] לך לאו דווקא אלא מנכסי בעלך ובעלה בעי היינו יורשים הבאים מכח בעלה וזה דחוק אלא ודאי פליג אתלמוד דילן דלפום סברא

דידן ז"ל. אמר הרי גיטה וכתובה תפדה את עצמה ופי' הראב"ד דווקא כשאינה מוטלת במטה [אבל אם מוטלת כצ"ל (המו"ל אינו רשאי והביא ראיה לדבריו מדתני בספרי ושלחה לנפשה מלמד שאם היתה חולה ממתינה לה עד שתתרפא וכ"ש בבנות ישראל הקדוש' שאין לה לשלחה אלא וודאי מתני' דהכא במוטלת על המטה וכן דעת הרשב"ם וטעמא דמסתבר הוא ולגבי אלמנה אינו רשאי לפרוע כתובתה ושתרפא עצמה דומיא רפואה מדין מזונות הוא וק"ל כאנשי גליל שאין יתומים יכולין לפרוע כתובתה כשתזון:

דף נב:

ועשינו עצמינו כעורכי הדיינים. גרסינן בירושלמי ולא כן תנינא אל תעש עצמך כעורכי דיינים אסור לגלות דינו ליחיד. אימא ידע רבי יוחנן דאתתא כשירה כדין דין גלילה אמר רבי מתיא כדין דלית דינא עמו אמרינן לה מלתא וכתב הר"ם ז"ל מהאי ירושלמי שמעינן דהיכא דאי שתק מחייב אסור לגלות דינו כי היכי דלפטר דיני בטעניתא אבל אי לא מסר טעניתא אלא דינא הוא דמחוי מצי למחוי ליה והא דתלמודא דילן נמי לא הוה דינא עמו דהא לא קיים ליה רבי יוחנן הא דאמר לקריבי' ה"ל קיץ אית ביה משום עורכי הדיינים כשאינו קרובו כשזה אדם חשוב מותר לגלות לו דינא אע"ג דלית ליה דינא עמיה אלא בטעניה דאגמרי' שקרא:

והא דתנן את תהא יתבא בביתי ומתזן מנכסי ובנן נוקבן די יהוין ליכי מנאי יתבן בביתי ומתזנן מנכסי כתבו התוס' בשם ר"י ז"ל שאין בכלל זה לבוש אלא מזונות ממש והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דא"כ אפילו כלי תכשיט בית נמי לא יהיב לה ואנן קי"ל דמשתמשת בכרים וכסתות כדרך שהיתה משמשת בחיי בעלה ותו דהא אמרי' לקמן בפרק הנושא [פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי שיראי פסק לה ותו דהא כו' כצ"ל] (המו"ל) פסוק לה ממני פסוק לה פסוק לי שראש פסיק להו דהא רפואה שאין לו קצבה חייבין לרפאותה מפני שהוא כמזונות וכ"ש לבוש וכסות ובירושלמ' גרסי' אינון יתבין בבית ומתכסיין בכסות ומיהו דדוקא בהני דהכי תיקן רבנן ז"ל ולא דקדקו בלשון המשנה לגמרי דזימנין דהוה מקרי' מזון אפילו לפרנסה כדאי' לעיל אמרי' ליה זיל זון ופרישנא לפרנסה קאמר אבל המקבל עליו לזון את חבירו אינו חייב אלא במזונות ממש בלשון הנהוג בין בני אדם והמוציא מחבירו עליו הראיה ואף לבוש ופרנסה קאמר:

כך היו אנשי ירושלים וכו' גרסי' בירושלמי אנשי גליל חשו על כבודם הא נמי דאורייתא היא פירוש מצוה דאורייתא היא מדברי קבלה אבל לא חובה היא והיינו דלא עבדי

תנאי ב"ד בתנאי מזונות ואם אמר אל יפרנסו בנותיו מנכסיו שומעין לו כדאיתא לקמן במכילתן:

ואימא היכי דכתיב אב לכתוב בעל וכו' פירוש לא לכתוב בנין דכרין כלומר דלא לחייב ליה דליכא לפרושי לא לכתוב תוספת דהא וודאי אם לא רצה לכתוב הרשות בידו. ודתנן תמן כלומר בירושלמי שווין רבנן בהאי נמי ולאפוקי ממ"ד יסבון תנן שוי' נפשך אהדרינא לא קאמינא ומיהו משמע דיכול היה לחזור בו ואע"ג דהני דברים הנקנים באמירה הם הני מילי כשעמדו וקדשו אבל בשלא קדשו יכולים לחזור בהם וכ"ש עם עדיין עסוקים באותו ענין דאפי' קנו מידו יכולים לחזור בו כדמשמע בפרק יש נוחלין לפום הדא סברא דכתיבנא התם בס"ד כתבו רבוותא ז"נ האידנא בטלים לכתובת בנין דכרין שהרי עיקר תקנה היה כדי שיקפוץ ויתן לבתו כבנו עכשיו הלואי שיתן לבנו כבתו וכבר רצו לנדות כל המרבה לתת במתנה בתו דהוה מעביר נחלה אבל רבינו מאיר ז"ל כתב שאין אנו יכולים לבטל התקנה שתקנו חכמים ואפילו היה בטל הטעם ומיהו לא תגבה אלא מקרקע ואע"ג [*) דהאידנא גבי מטלטלין ותנאי כתובה ככתובה כדאיתא מ"מ דיינו כו' כצ"ל (המו"ל).] דהא דתגבי מטלטלין ותנאי כתובה בכתובה כדאיתא מ"מ דינו דלא עקרוה והבו דלא לוסיף עלה עצמה שתיקנו חכמים ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל וזה עיקר:

דף נג.

מוכרת כתובה לבעלה יש לה כתיבת בנין דיכרין. פי' מוכרת כתובה בטובת הנאה דאי בכל דמי היינו נפרעת ופשיטא דליכא כתיבת בנין דכרין וקשיא לן היכי יכולה למכור זכות בני' לבעל דהא אינהו מכח תקנת רבנן אתו ואין זכותה כשמתה היא בחיי בעלה דפקע זכותה כבר וי"ל דמ"מ לא תקנו חכמים כתובת בנין דכרין אלא בשלא נפרעת מכתובתה ולהכי הוה מספקא לן אי הוה מכירה וזו כפרעון או לאו:

ותיבעיא לך מוחלת פירש רש"י תבעי מוחלת שהוא דבר מצוי מן המכר ולא נהירא ואחרים פירשו ותבעי לך מוחלת קס"ד דוקא במוכרת מספקא ליה משום דמטו לה הנאה אבל מוחלת דלא מטי הנאה פשיטא דלא מחלה זכות בני' אלא טובת הנאה שלה להכי אמר ליה הכא נמי איכא למבעי מוחלת דאי לא דעבד ניחא לנפשיה לא הוה (מוכרת) [מוחלת] ואהדר במוכרת הוא דמסיק הוא משום דאיכא למימר באונסה הוא דזכי' אבל מוחלת איכא למימר פשיטא ליה דפרעון הוה דאחולי אחילנא והיינו כאילו התקבלתי והיינו דהדר הכא גופה ואמר פשיטא ליה דמוחלת אין לה כתובת בנין דכרין

דאחולי אחילתיה דשמע' הכא מרב נחמן רבי' וקבלה מיניה. ורבינו יוסף איש ירושלמי פי' ותבעי לך מוחלת פי' דממוחלת שמעינן דמוכרת דקבלה זוזי יש לה דאי אין לך מרתח רתח השתא מוכרת אין לה מוחלת מיבעיא. וא"א הכא נמי נימא איפכא ממוכרת שמעינן למוחלת אי במוכרת אמר אין לה וכ"ש במוחלת ואי יש לה במוכרת ע"כ מוכח דמוחל. אין לה דאי יש לה מרתח רתח מוחלת יש לה כ"ש מוכרח. ותירץ דלחומרא לא רתח ואע"ג דהו' ממונא דליכא קולא וחומרא מכ"מ כל היכא דאמרה יש לה דמקיימי' טפי מצוי פרנס' הבת ליכא ריתחא וא"צ לכל זה כי הפירוש שכתבנו נכון ופשוט דא"ר פשיטא לי מוכרת כתובתה לאחרים יש כתובת בנין דכרין מ"ט זוזי אנסוה. כך הגירסא בכל הספרים שלנו וכן רש"י ז"ל גורס ואיכא דמפקא לה מהאי טעמא ותיפוק ליה כל שמוכרת כתובה הנאה אינה מוכרת אלא זכות אלמנות גרשו' ואלו כתובות בנין דכרין אינה אלא כשמתה דהא והא בעודה תחת בעלה ורש"י ז"ל נשמר מזה ופירש דאפילו הכי ס"ד משום דהיקל בעיני' למוכרה כתובתה ולהכניסה לבני' באלמנות או בגרושין אמרו רבנן שלא יהא לה כתובת בנין דכרין ולהכי אצטריך לומר טעמא דזוזי אנסוה ונתנה כתובתה לאחרים בטובת הנאה לית לה כתובת בנין דכרין הואיל וזלזלה בה ויש אומרים דאפילו להאי טעמא מתנה כמכר משום נייחא דנפשה דעבדו להו יהבה להו ומאן דלא גריס האי טעמא דזוזי אנסוה ה"ה למתנה דהא טעמא משום דהיא לא מכרה ולא נתנה אלא זכות אלמנות וגירושין וזאת הגירסא היתה הנכונה מאוד אלא הספרים גורסים כמו שאמרנו:

בתר דבעי' הדר פשטא מוכרת לבעל' כמוכרת לאחרים דמי יש שפירשו דפשיטא ליה מהא דתניא בפ' החובל כשם שלא תמכרו והיא תחתיו כך לא תפסיד והיא תחתיו ופירשו רבא התם כשם שמוכרת כתובתה לאחרים יש לה כתובת בנין דכרין כך המוכרת לבעלה והנכון מסברא מפשט פשיטא ליה מדלא מייתי הכא הא ימתני' דהתם וטובא איכא בתלמודא דבתר דמבעי' ליה אמרי' דהדר פשטי' ליה ולא אשכחן מהיכא פשטא. איכא דקשיא ליה האיך מוחלת כתובתה לבעלה הא קי"ל כר"מ דאמר אסור לאדם שישהא עם אשתו בלא כתובה. וי"א שמוחלת לו סמוך למיתה כן פירש הרי"ף ז"ל ואחרים פירשו שלא מחלה העיקר כתובתה וכתובת בנין דיכרין במקום תוספת ונדוניא היא ונראין הדברים שאין צורך לכל זה דאע"ג דאסור להשהות מכ"מ מחילתה מחילה ולהכי איירי דמחלה לו דאי לענין מזונות או לכתובת בנין דכרין כ"ש שיכול לתקן אסורו שיחזרו ויכתוב לה כתובה ע"י שאין לה מזונות. ויש מקשים עוד כי מחלה לכתובתה מאי אהני תימא נחת רוח עשיתי לבעלי כדאמרן שמכרה עם בעלה או מנכסי מלוג עד

שתקבל עליה אחריות כדאיתא בפרק הניזקין והראב"ד ז"ל תירץ דהכא שקבלה עליה אחריות ואין צורך דלא קשיא דלא שייך דנחת רוח עשיתי לבעלי אלא כשמוכרת בנכסי מלוג ושייך לומר עיניך נתת בגירושין ובמיתה ואי' איבה אי לא מכרה עמו אבל במוחלת ליכא איבה כי לא מחלה דאדרבה הוא נותן עינו בגרושין כשתובע ממנה שתמחול:

אי לאו דאחרת לה משום דגברא רבה הוא אמינא משלם רעה תחת טובה לא ימיש רעה מביתו כלומר ויש לה מזונות וכן הלכה. ויש שפירשו דדוקא במוחלת כתובה לבעלה שאין מזונות תנאי כתובה אלא חוב באנפי נפשה או מדאורייתא או מדרבנן ואיכא למימר מדרבנן ואיכא למימר דכתובה מחלה ולא מזונות אבל אלמנה לגבי יתומים שמזונותיה משום תנאי כתובה כל שמחלה להם כתובה הרי היא כאלו מחלה להם מזונות בפי' והיינו דאמרינן בפרק הנושא בעובדא דחמתיה דרב חייא אריכא קיתבא עשרים וחמשה שנים ולא תבעה לכתובה ולבסוף אמרה ליה הב לי כתובה ואמר לה לית לך דאלמא כיון דמחלה כתובה אין לה מזונות אבל בירושלמי אמר שמואל מוחלת כתובה יורשין יש לה מזונות מטעמא דמשלם רעה תחת טובה ומשמע דפליגו אתלמודא דילן מההיא דנושא ויש אומרים דלא פליגי וההיא דפרק הנושא אתיא כאנשי יהודה שהרשות ביד היורשים לגבות כתובתה ולאבדה מזונות וכיון שכן שמוחלת להם כתובה אבדה מזונות שאל"כ יכולה לכופם למזונותיה שתמחול להם כתובה אבל ההיא דירושלמי דאנשי גליל דשמואל דאמר בירושלמי ופסק לקמן הלכה כאנשי גליל וזה דחוק מדלא פירש בתלמוד גם כל הגאונים ז"ל קבעוה הלכה וכן עיקר:

זיל קברה או הב לה כתובה פי' קס"ד דתקינו קבורתה תחת כתובתה היינו תחת עיקר כתובה ודחינן ליה שהרי לא ניתנה כתובה לגבות מחיים וכשמתה בחייו לא זכו ממנה כלום ותקנו קבורתה תחת מזונות ומיהו לא פליגי רבנן כיון דרוב נשים ניזונות והיינו דלא אמרינן תתת ירושתה דזימנין דלא ירית ומחייב בקבורתה והא דאמר ולא מטמא לו לא שאסרו לה שהרי אין בנות אהרן מוזהרות שלא ליטמא לרחוקים ובני אהרן ולא בנות אהרן כתיב אלא שאינה חייבת ליטמא לו. כי כיון שאינו שאר ואתיא כמ"ד חובה ליטמא לקרובים דס"ל לה יטמא חובה. ויש שפירש שאסורה לטמא לו ומיירי ברגל שכל אדם חייב לטהר את עצמו ברגל ואסור לו ליטמא כי אם לקרובים:

שאין אני קורא בה לכשתנשא לאחר תטלי מה שכתוב ליכי איכא דקשיא ליה דהא לית ליה מדרש כתובה זה כדאיתא לקמן במכילתין וביבמות ולאו קושיא היא דהכא לאו משום מדרש כתובה אלא משום שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים דבעל לבית הלל לישנא דעלמא נקט הכא ויש מתרצין דב"ה לית להו מדת כתובה ליפות כחה בכך כגון

האשה שבא עד אחד שמת בעלה שנשאת ואינו גובה כתובה לב"ה אבל הכא שהוא להורע כחה שלא תגבה אפי' ב"ה מודה ואין לתירוץ זה טעם בעצמו אלא שמפרש כמה שכתבנו:

דף נג:

לרב אע"ג דבגרה ולא נסיב וכו' פירוש בתמיה משום דתני להדיא לקמן בפרק אע"פ דבין בגרה עד שלא נשאת ובין נשאת עד שלא בגרה אבדו מזונותיה וכן פירש רש"י ז"ל והלכתא כרב דקאי כרבנן ומיהו קטנה שקידשה אמה ואחיה כיון שיכולה למאן יש אומרים דאף רב מודה שלא הפסיד מזונות שאין זה אלא כשידוכין בלחוד ולא דרב אלא בקדושי נערה שקדושיה גמורה והכי משמע לקמן דבעי דמאנות ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות פי' רש"י ז"ל דמבעיא ליה אם יש לה מזונות מן האחים או לאו ולא שמעינן לה ממתני' דלעיל אי נמי שמיעי ליה ובעי הלכתא כמאן והוא ז"ל גורס משמע לא שמיעי' ליה אבל מסברא לית ליה כיון דארוסה היא לא ניחא דתתזל והדר ליה מסברא לית ליה דלא שדא ארוס זוזי בכדי למיתב לה מזונות ואין פי' זה נכון דהיכי תיסק אדעתיה לפטר' ממזונותיה של אחים על סמך שיתן לה ארוס מזונות שאינו חייב בהם ועוד אדרבה מימר אמר ארוס כי לא יהיבנא לה אנא אינהו יהיבו לה ולא מתזלא. והרי"ף ז"ל גורס בהיפך משמע לא שמיע ליה מסברא אית ליה כיון דארוסה לא ניחא ליה דתיתזל וא"ל מסברא לית לה דלא שדיא איניש זוזי בכדי ופי' הוא ז"ל דאיירי בארוסה שנתארמלה ויש לה כתובה אם יש לה מזונות מן היורשים משום תנאי כתובה או לא אע"ג דתני ארוסה לא תמכור אלא בב"ד מפני שאין לה מזונות התם היא שלא הגיע זמן (לא) בחיי ארוסה אבל הכא אבעיא לן כשהגיע זמן בחיי ארוסה והיתה אוכלת משלו ומת וא"ל מסברא אית לה מזונות מיורשים כיון דארסה לא ניחא ליה דתיזול אלמנותו אחר שהגיע הזמן בחייו ונעשית אשתו ועדיין אין הפירוש מחוור חדא דה"ל לפרושי ארוסה שנתארמלה אם יש לה מזונות ובירושלמי איתא להאי דינ' ואמר בהדיא הגיע זמן ומתו בעליהו אוכלת משלו. והנגיד פי' בארוסה בחיי ארוס שלא הגיע זמן ואליבא דרב דבאירוסין (יש) [אין] לה מזונות מן האחים אם יש לה מזונות מן וארוס כיון שאירוסין גרמו להפסידה מזונות דהא דתנן ארוסה אין לה מזונות עד שהגיע זמן כשלא הפסידה מזונות באירוסין שאירסה בחיי אביה או לאחר מיתה אחר שבגרה או דלמא לאירוסין אין לה מזונות קודם שהגיע זמן ואהדר ליה דמסברא אית לה וקי"ל כלישנא בתרא ואית לה וכדפסק (הר"ן) [הריף] ז"ל ונראין הדברים שאע"פ שבגרה אח"כ יש לה (בוגרת)

(מזונות) ולא מצינו למימר לה דהשתא בלאו דידי אפסדת מזונו' דכיון שהתחייב לזון שיב אינו פוסק:

ממאנת יש לה מזונות או אין לה מזונות. פי' קטנה שהשיאוה אמה ואחיה ומאנה בעודה קטנה ואהדרה לבי נשא יש לה מזונות עד לאחר שתבגר או לא מיתיבי נשואי' דידה הוה נשואי או לא אמר ליה תניתוה אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אביה יש לה מזונות ונראה כי רש"י ז"ל מפרש לה כשנתארמלה או נתגרשה לאחר מיתת אביהם בעודה נערה והדרא לבי נשא ולא נהירא דאלמנה מן הנשואים הרי כבר הפסידה מזונות לאחר מיתת אביהם והיכי הדרא להו ואי באלמנה מן האירוסין הא אליבא דרב כבר הפסידה מזונות מן האירוסין ולא מסתברא דתהוי כרב ורבנן דמתני' דלעיל ודלא כרבנן דהכא ודלא כר' יהודא מדלא מייתי לה תלמודא לעיל בפלוגתא דרב לכן פי' ר"ת ז"ל דהכא כשנתארמלה או נתגרשה בחיי אביה והדרא לבי נשא ונעקרו אותו נשואין דתנאי כתובה (דמתון) [דמתזנן] עד דתנסבן עד לאחר מיתת אביה' כל שהניח פנויות ונערות. ואחרים פירשו דדוקא באלמנה (וכו') וגרושה מן האירוסין אבל אם נשאת בחיי אביה כבר יצאה מרשותו לכל שבח נעוריה ונשואיה כבוגרת חשיבי ותו לא תיקן בה רבנן מזוני בכך וכדברי ר"ת ז"ל עיקר מדתני לה סתמא:

אלא לאו (מזונות) [ממאנת] א"ב ת"ק סבר אית לה ור' יהודא סבר לית לה פירוש שמעינן לה מדתני ר' יהודא לישנא יתירה אינה בבית אביה אין לה מזונות דהא מרישא שמעינן לה אלא ודאי תני לישנא יתירה למעוטי ממאנת דכיון שנשאת והיתה בבית אביה שעה שוב אין לה מזונות משום דשמעינהו לרבנן דאמרי' דאפי' ממאנת עודה בבית אביה מיקרייא והלכה כרבנן ומסתברא דאפי' ר' יהודא לא קאמר אלא בממאנת מן הנשואין אבל ממאנת מן האירוסין לא הפסידה מזונות באירוסין כלל ואפי' (אביה) אליבא דרב כדפירש לעיל וכן פירש רש"י ז"ל בממאנת מן הנשואים:

בת יבמה יש לה מזונות או לא. פירוש כשהיו נכסים לראשון שכתובת יבמה עליו דאי לית ליה נכסים לראשון הרי כתובתה על השני ואית לה עליה נמי תנאי כתובה ומזונות יבמה גופא לא מבעיא ליה דהא פשיטא כיון דאית לה כתובה אית לה מזונות ובמזונות הבת איכא למבעיא משום דלגבי ראשון דכתובתה עליה לא קרינן ביה בנין נוקבין דיהוין ליכי מנאי להכי מבעיא ליה אי תיקון לה [תנאי] כתובה מן השני כיון דמראשון לית לה ולא אפשיטא הלכך לית לה. פי' הרב בעל העיטור ז"ל (דהא לא) [דה"ה] דמבעיא לן לגבי כתובת בנין דכרין דהא בה שייך טעמא כדי שיקפוץ ויתן לבנו כבתו דמסיק אדעתיה שפיר דנפלה לפני יבם ותפסיד כתובת בנין דכרין ומימנע ולא כתיב:

דף נד.

בעי רבא בת ארוסה יש לה מזונות או לא. יש שפירש דלא מבעי' ליה אלא כשהגיע זמן שהי' אוכלת משל יורשין כדאיתא בירושלמי (כי אכל) [אי אכלה] ברתא נמי אבל כל היכא דלא הגיע זמן פשיטא מילתא דכי היכי דאיהי לא אכלה ולית לה תנאי כתובה דה"ה לברתא וכן נראה הדברים. או דלמא כיון דלא תיקנו רבנן עד שעת הנשואין פירוש דאע"ג דארוסה יש לה כתובה מדרבנן אע"פ שלא כתב לה מ"מ לא תיקון רבנן למכתב ולעשותה עיקר עד שעת נשואין וכן פירש רש"י ז"ל ובכתובת בנין דכרין לא מבעיא לן דהא פשיטא דכתובת בנין דכרין אינן אלא בנשואין שזוכה בה הבעל וקודם לכן ואף על פי שכתובתה בבית בעלה אם מתה אביה יורשה:

בת אנוסה יש לה מזונות וכו' עד טעמא מאי תקינו רבנן לה כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה. פירש רש"י ז"ל ומשום דלא מצי מפיק לה לא תקינו לה רבנן כתובה דליכא למיחוש בה אבל שאר תנאי דלאו משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אי תיקון יש לה עכ"ל ז"ל. וממנו אתה למד דמבעיא לן דה"ה למזונות (אסורה) [אנוסה] גופה מה"ט ואגב ריהטא דלעיל נקטיה בבתה וכן עיקר ולענין כתובת בנין דכרין פשיטא דאי איכא נדוני' איכ' כתובת בנין דכרין דכל דכן בארוסה לא (נפיק ולא נכפינן) [קפיץ] למיתב לה האב נדוני' אלא על דעת (שיזונו) [שיזכו] בה הבני'

תני רב יוסף בביתי ולא בבקתי פירש רש"י דלהכי קתני תרי זימנא בביתי ולמעוטי שאם היה בית צר (מאכיל) [מהכיל] לה ולהם. שיכולים לומר לה לכי את מאצלנו אבל מזוני אית לה בבית אביה מנכסיו ולא אמרי' כיון דלא קרינן ביה בבית לא קרינא ביה ומתזנא מנכסי (ומדברי רב יוסף) [ומר בר רב אשי אמר] אפילו מזוני לית לה דהא בהא תליא ילפינן לה כ"ש היכא דליכ' שום בית דאין לה דירה ואין היורשי' חייבים להשכיר לה בית דהא בביתי קאמר ואפי' למ"ד דלית ליה דרב יוסף בהא מודה אבל בירושלמי אמר שאם אין שם בית היורשים חייבין להשכיר לה בית (ולפירוש רש"י) [ולפיכך יש שפירש] שאפילו רב יוסף [לא] קאמר אלא שאינה דרה עמהם אבל נותנים לה דירה ומה שנחלקו במזונות אינו אלא אם נותני' לה מזונות שלימי' או לפי ברכת הבית דרב יוסף אמר דאית לה מזונות שלימים ומר בר רב אשי אמר אין לה מזונות שלימים ולא נהירא דא"כ היכי קאמר מר בר רב אשי אפילו מזונו' אין לה ומאי אפי' [דקאמר] כיון (דאין) [דאית] לה דירה דדלמא הא דאמ' רבנן ולא בבית עקתא לתקוני דירה כדי שלא תדור בדוחק ועוד למה לא יהא לה מזונות שלימים כיון דאית לה דירה מ"מ ועוד לישנא דמזוני לית לה משמע דלית לה מזוני כלל והירושלמי חלק על תלמוד שלנו בזה ואנן אתלמודא דילן

סמכי' ואי קשיא לן דהכא דרשינן בביתי ולא בבקתי ואלו לקמן בפ' הנושא דרשי' מינה שנשתמש במדור כדרך שמשתמשת בחיי בעלה והא ודאי קשיא לפי"ז אבל יש לומר דסוף סוף תרווייהו לחדא עניינא סלקין דתקנתא דרבנן הוא שיהא לה דירה עמהם בריוח והיכא דאיתא רווחא אית לה והיכא דליתא דתיפיק ותיזול כי לא תוכל לדור בהצנע כאלמנה ובהא לא תיקן לה רבנן [בית] כלל. תשלום הירושלמי שאומר שהיא אומרת קרקע והן אומרים מעות הדין עם היורשים פי' כשתבא לגבות הכתובה מן הקרקע כדתנן רבנן והם רוצים לסלקם במעות הדין עמהם כהדא חדא איתא הוה [*] פורנא עשרין דינרין והוי חד בית טב י' דינרין כו' עד ואמר איתבין לה ביתא או יתבון לה כ' דינרין כו' כצ"ל (המו"ל)] פרוכה עשרה דינרים של מעלה אשר או שגבתה אותה בחיי בעלה ותנינן תמן חד בית טב עשרה דינרי' אתא עוברי' קמי' דרבי יוחנן ואמר או יתקן לה ביאו יתקן לה עשרה דינרי אמר רבי מונא לית בית טב אלא עשרה דינרים כמאן דלית ליה (פירכא) [פורנא] אלא עשרה דינרים מכאן ואילך היא אומרת קרקע והם אומרים מעות הדין עם היתומים ע"כ והלכתא כרבי מונא דהכי שיטתיה בתלמודא דילן לקמן במכילתין. ולית הלכתא ככל הני שמעתי' פירש הגאונים ז"ל דברים כפשוטם דאכולהו קאי ואפילו תבעוה להנשא ונתפייסה ולא משום (דתקנו לדידך) [דתקשי לאידך] דשמואל דאמר תובעת כתובתה בב"ד דא"כ קשיא דשמואל אדשמואל אלא ודאי שפיר אפשר דאתנהו לתרווייהו דתובעת בב"ד אין לה מזונות ותבעוה לינשא אין לה מזונות וסברא דתלמודא היא למדחינהו להני מסברא דנפשיה [ודכותי' איכא במסכת ברכות פרק כיצד מברכין ובדוכתי כ"ז חסר.] (המו"ל) אחריתי אבל בתוס' פי' דלא דחינן אלא ההוא שזנתה וההיא (דניחא ליה) [דכיחלא] אבל לא ההיא דשמואל דתבעו' לינשא ויש כיוצא בו בפרק במה מדליקין לפירוש ר"ת ז"ל שפירש שם ומיהו לשון כל הני שמעתתא כדברי הגאונים ז"ל דהיינו דמשום תרתי בלחוד לא הוה למימר ככל הני שמעתתא וכן פסק הר"ם ז"ל דתובעת כתובתה בבית דין אפילו על ידי שליח[ב] צ"ל ודוקא תובעת אבל הנשבעת על כתובתה כדי שלא יפסידו יורשיה זכותה פשיטא כוי כצ"ל. (המו"ל)] ודוקא תובעת אבל כתובה שלא יפסיד ויורשי דכוותא פשיט' שיש לה מזונות ובתובעת נמי אמרינן בירושלמי ובלבד מן השופי אבל מן האונס [ג] כהדא ארמלתא דרמון בה ואמר לה ר' אדא בר כהן בעי לך תבעה פורנא ואבדה מזוני מן דאתידעון מילייא עיילון עובדא קמי כוי כצ"ל. (המו"ל)] בהדיא דמלת אמינן בה ואמר לה רבי אבא בר כהן בעי לך תיבעי פורני ליתמי ואברי כמזוני מילי עליה עובדי קמי ר' יוחנן ואהדרה למזוני ודוקא שתובעת כל כתובתה אבל אם שיירי מקצתה הא קי"ל דאפילו בנפרעת מקצת כסף ככל כסף

כדאמר לקמן בפרק הכותב מכרה כתובתה משכנה כתובתה פירוש שמכרה או משכנה כולה כדפרישנ' וכ"ת אפילו משכנה כולה עדיין יש מקצת כסף כי בודאי לא משכנה אותה בכולה כתובתה וי"ל דמכ"מ כיון דשעבדה כולה לאחרים כמי שגבתה כולה דמי' לענין זה:

אתמר רב אמר הלכה כאנשי יהודא ושמואל אמר כאנשי גליל והלכתא כשמואל בדיני וכבר האריך בזה הרי"ף ז"ל ואע"פ שראיותיו צריכין חיזוק עיקר הפסק כן הוא מטעמ' דכתיבנ' הלכך כי איתא מנהגא עבדי' כמנהגא ואי ליכא מנהגא עבדי' כשמואל. וא"ת למה הוצרכו לומר (נגד) [ועד] היכא דנהרדעי וי"ל לפי שנהרדעי בבבל וכל פרוד' נהגו כרב חוץ מנהרדעי והא נהרדעי נסיב' א"ל לנהרדעי א"כ נהרדעי וכל פרוודא הא נהיג כשמואל ושמעינן מינה דמאן דנסיב אתתא מדוכתא אחריתי אדעת' דתדו' עימי' בדוכתי' הולכין בזה כפי מנהג מקומו שבא' לשם:

אתמר אלמנה רב אמר שמין מה שעליה פירש ששמין מה שעליה בפרעון כתובתה מטעמא דמפרש לקמן דלא אקני ליה אדעתיה למיפק ולמיסק ומיהו אינה יכולים לסלקה מהם במעות שאינו בדין שיפשיטו' ערומה ותלך והא דאמר ארמלתא שלח ופוק לישנא בעלמא דהוי אמרי לומר שאינם שלהם לגמרי או תקבלו בדמיהם או תפשיטם כי אקני לה אדעתא למיקם אדעתא למשקל ומיפק לא אקני לה. וכתב הרי"ף ז"ל מינה שמעינן דגרושה אין שמין מה שעליה דאיהי לא נפק' אלא איהו דמפיק לה בעל כרחה שלא כדברי ר"י הלוי ז"ל ואף על פי [ד] נ"ל דצ"ל דלקוט מאריה מפיק לי' ולא נפיק מדעתו שמין לו מה שעליו כו' (המו"ל)] דלקוני ליה ולא נפק מדעתה שאין לו מה שעליו התם הוא דמעיקרא אדעתיה דמיפק עייל ולא אקני ליה אלא לכל זמן שהייא משמשתו אבל אשתו דמעיקרא קיימי לא מיפק דלא קאמר למיפק. לגמרי אקני לה כל זמן דאיהי לא נפקא מדעתה או דלא נפיק מן שמי' הלכך גרושה אין שמין מה שעליה אפילו בגדי שבת אין שמין [ה] חסר וכצ"ל ול"ד למה דאמרינן בב"ק דף י"א האחין שחלקו כו' ומה שהוא על נשיהם ובניהם אין שמון ופי' כו' (המו"ל)] ופי' בירושלמי דדוקא בגדי חול אבל בגדי שבת שמין הוא דאחין לא מקני אלא בגדי חול ומשום שלא יפשיטוה ערומה אבל בגדי שבת דלהיכר עשוין לא אבל בעל לאשתו דאקנויי מקני לה בין בחול ובין בשבת ואם הקדיש או העריך עצמו אין לו בכסות ההוא דאמר להו פירוש ושכיב מרע היה דמקנה באמירה [וכלים] של נדוניא הרגילה היו ידועים ובשעה שצוה עליהם היו נמכרים [ביוקר] בשוק ובתר הכי זילי והיתה היא תובעת העודף מן המעות ההם כי כפי אותה שעה של צוואה הקנה לה אביה ואמר רב אידי בר אבין פורנא ליתמי שלא

נתכוון האב אלא ליתן לה נדוניא הרגילה הן ביוקר הן בזול וה"ה דאי איקר דיוקרא ליתמי ושמעתי מרבותי שאין להם לתת לה עד שתנשא ותצטריך לכך ואם מתה בנתיים אין ליורשה כלום אבל האומר יתנו מאתיים זוז לפלונית בנדונייתה חייבין לתת לה מאתים מעכשיו ויוקרא וזולא דידה הוה ולא עוד אלא אפילו מתה קודם שתנשא זכו בהם היורשים דכי האי גוונא לא קפידא הוה אלא כמראה מקום וכההוא בפרק השוכר בנותן דינר לעני ליקח בו חלוק [שרשאי] ליקח בו טלית כן הרשב"א ז"ל:

דף נד:

רוחא ליתמא פירוש וה"ה לזולא וה"ה אם נשפך מקצת היין או החומץ שלא להפסיד כלום דכל חמרי משתעבדי להכי וכדאמרי' במסכת גיטין בעובדא דגנבי מחמרא כדי ליפות את כחו ושם פרישנא בארוכה בס"ד. דנייחד לה ארעא למזונותי' פירש רש"י ז"ל שתצוה כך (לבניו) [לפניה] אולי תקבל עליה דאפי' לכתובה תנן [הכותב] כל הכות' כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אביה כתובת' רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה ע"כ ודוקא כשפיחת מן הראוי לה בעינן שתקבל עליה אבל כשנותן לה כראוי אלא שלא תוכל להרבות מזונות שלא לצורך (אלא) אפילו שלא בפניה נמי ואיכא דקשיא ליה אמאי לא אמר רבי יוחנן הכא עשינו עצמינו כעורכי דיינים ולא קשי' שהרי שאינו עושה כדי לפחות מן הראוי לה [ואם פחתו מן הראוי לה] אינו מועיל אלא בשקבלה עליה ונתרצית:

פרק חמישי אע"פ

אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתיים. אם רצה להוסיף אפי' מאה מנה יוסיף. בתלמודא מפרש מאי קמ"ל ואמאי קתני האי לישנא רצה להוסיף.

מן הנשואין גובה את הכל פי' ואע"פ שלא קנו מידו [כיון] דקבל בשעת נשואי' על עצמו מתחייב הוא באמירה כההיא דאמרינן בשטר פסיקתא שהם דברים הנקנים באמירה בההיא הנאה דמתחתני אהדדי ואע"פ שלא היה לו כלום באותה שעה מתחייב וכדאמר' לקמן מנה אני חייב לך בשטר חייב דאע"פ שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מתחייב הוא בדבר שלא בא לעול' [כיון] ששעבד עצמו בכך בלשון חיוב ושעבוד וכן מתחייב כאן באמירה וכאותה שאמרו מתנה שומר חנם להיות כשואל ובירושלמי (התיבו) [הוסיפו] לומר עוד שאפי' לאחר נשואים הוא מתחייב דבעי ליתן כמה ולא למהדר ביה ואמרינן ויכולה היא בתמיה ופריקו מעיקרא לא למשבק לה. ודעת רבותי כיון דלא פירשו כן בתלמודא דילן לא עבדינן כהא עובדא וכן הסכימו רבותי דמתנה

לחוד שאדם כותב לאשתו בשעת נשואין הרי הוא זוכה בה לגמרי כפי מה שפירש ומוכרת ונותנת למי שתרצה אם התנה כן ולא אמרינן שלא כתב לה אלא לחנפי' בעלמא כדברי הרב אברצלוני וכן כתב רבינו הגדול ז"ל בתשובה שאלה שהכל לפי תנאי וכאלו נתן לה לאחר נשואין ומיהו (ממתנה מועטת) [מתנת מעות] שנוהגין לכתוב אינה כלו' שאין מתני' אלא על דבר המסוים שיזכה בה המקבל לשעתו (ויש לו) [ויטלנו] לעצמו ואם נאנס [נאנס] לו וזה ברור.

מן הארוסין בתולה מאתיים פי' הרמב"ם ז"ל שגובה מבני חרי וכן פי' רבי' שרירא גאון ז"ל שלא עלתה על דעתו (שלא) [שאלו] רצה למכור מנכסיו (על) [עד] שעת נשואין שלא ימכור ואינו נכון חדא דגובה סתם אפילו מן המשועבדים משמע ועוד דקתני גובה מן הארוסין דומיא דגובה מן הנשואין דהוא אפילו מן המשועבדים משמע (וה"ק בהדיא ליתני) [ות"ק נמי בהדדי תני] להו גובה את הכל ולא לצדדים נקט לה:

גמרא כלומר למה לי למתני אם רצה להוסיף מוסיף דאי משום דבעי לאשמעינן דתנאי כתובה ככתובה דמיא אי נמי משום פלוגתא דר"א בן עזריא ורבנן הוה ליה למתני אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתיים אלמנה מנה ואלמנה נמי אם הוסיף לה אפילו ק' מנה. נתארמלה או נתגרשה בין מן הארוסין וכו'. למה לי למתני אם רצה להוסיף מוסיף פשיטא מהו דתימא קיצותה עבדי רבנן שלא לבייש את מי שאין לו האי טעמ' תמיהה טובא מאי לביש את מי שאין לו ולמה להו לרבנן למיתן קיצותא שלא יתן נכסיו לבניו ואשתו כשם שהוא נותן לעוברי דרך. וי"ל דהא קמ"ל שאפילו אם רצה לכלול התוס' (אם) [עם] הכתובה ולומר לה ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי מאה מנה רשאי סד"א קיצותא עבדי רבנן לכתובה שלא יכלול עמה כדי שלא יהא בושה לבנות ישראל שזו כתובה מרובה וזו כתובה מועטת ואם רצה להוסיף מוסיף לה באנפי נפשה קמ"ל שכולל וכותב ואינו נמנע כן פי' בתשובת הגאונים ז"ל ולפום האי פי' דנקט שלא לבייש את מי שאין לו י"ל דכולה חדא היא וה"ק שלא לבייש את מי שאין לו נכסים לתת נדוניא גדולה לבתו כדי שיכתבו לה כתובה גדולה כך נראה לי:

רצה ליכתוב לא קתני אלא להוסיף פי' רצה לכתוב משמע שכותב לה מתנה וחיוב מדעתו ואינו כדין כתובה אבל השתא דקתני מוסיף משמע שנעשה טפל לכתובה וכאלו הוא דבר א' וכדאמר מוסיף על העיר ועל העזרה שקדושת התוס' כקדושת העיר. מסייע לה לרב איבו אמר ר' ינאי תנאי כתובה ככתובה דמיא פירש רש"י ז"ל תנאי כתובה שהוא מתנה להוסיף וכן במזונות וכל הנך דתנן בפרקין דלעיל ככתובה דמיא והקשו בתוס' שהרי המוחל' יש לה מזונות (ומורדת) [ומוכרת] יש לה כתובת בנין דכרין. ועוד

מדקאמר ולכתובת בנין דכרין משמע דההיא תנא לא קאמר שתנאי כתובה ככתובה דמיא וה"ה דלא איירי בשאר תנאי כתובה אלא הנכון דלענין תוספ' איירי בלחוד דעלה עסקינן השתא וקרי לה תנאי כתובה אלא לענין מפני שהוא המתנה בעצמו כדפי' רש"י ז"ל ויש אומרים דינא ככתובה שהרי כתובה שמה בהרבה מקומות וכדאמרי' תקנו קבורתה תחת כתובתה ואמר אי נמי הבו לה ד' מאות זוזי לכתובה ואמרי נמי אע"פ שכתובתה בבית אביה והדין דין אמת במה שבדין כתובה כגון מוחלת ומוכרת כתובתה וכיוצא בהן אבל לשאר דברים אין לנו לדון כן בפני זו של ר' ינאי ואין דבריו אמורים בזה כלל תדע דהא אמרינן דנפק' מיניה לעובר' ועובדת כוכבי' ומזלות והרי עובר' הפסדי' כל אותם שהם של קיימי'. וא"ת אין אומרים בה תנאי כתובה ככתובה אלא לענין מה שאמרו לגבותו מן הקרקע ומן הזבורי' שהם מקולי כתובה אין לנו לדון בו נדוניא שקבלו עליו בנכסי צאן ברזל אלא דינו ככתוב'. למאי נפקא מינה למוכרת נראים הדברים של רבינו חננאל ז"ל כיון (דפטר הכי) [דפרט הני] דדוקא לדברים האלה הנפרטים וכיוצא בהם אבל לשאר דברים אין לנו לדון כן בפני זו של ר' ינאי ואין דבריו אמורים בזה כלל אבל יש שאר דברים שאין תוס' כעקר ותדע לך דהא ממאנת וחברותיה אין להם כתובה ויש להם תוספת כדאי' בפ' אלמנה נזונות וכן האומר פתח פתוח מצאתי [אינו] נאמן להפסידה תוספת כפי מה שכתב הרמב"ם ז"ל והגאונים ז"ל וא"ת א"כ אמאי לא פרט הכא תנא היו בה נדרים ונדבות או מומין שאין להם תוספת וכתובה. וי"ל דדינייהו בכלל עוברת ומוכרת קאמר למוכרת ולמוחלת פי' שהמוכרת ומוחלת כתובה סתם אף התוספת בכלל ולמורדת פי' רש"י ז"ל דתנן לקמן בפ' המדיר המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה וכו' עד כמה הוא פיחת כנגד כתובתה דלא תימא כנגד מנה ומאתיים לחודייהו אלא אף התוספת פוחתין והולכין ע"כ. ובוודאי אליבא דת"ק אצטריכא להא דאלו לר' יוסי קאמר שהוא פוחת עד שתפול לו ירושה ממקום אחר וכ"ש תוספת ואפי' לא היתה דינו ככתובתה ונדוניא נמי דינו ככתובה לפחות ממנה ואפילו לת"ק:

לפוגמת פירש"י ז"ל דאי לא אשמעי' לא תגבי אלא בשבועה הא אפילו אינו בתנאי כתובה דינו כן שאף בחוב בעלמ' דינו הפוגם שטרו אינו גובה אלא בשבועה אלא ודאי הא קמ"ל שכל שפגמה כתובתה לבדו או התוס' לבדו הרי הוא כאלו פגמה לשניהם. ולתובעת פירש"י ז"ל שאמר תובעת כתובה בב"ד אין לה מזונות פי' אע"פ שלא תבעה עיקר והקשו בתוס' דהא ק"ל מקצת כסף ככל כסף וא"כ אפי' הוה תנאי כתובה ככתובה דבר אחד אמאי אין להמזונות דהא שייכא מקצת כסף לכך פי' בתוספ' בהיפך דהא קמ"ל שאם תבעה (עוד) [רק עיקר] כתובה בב"ד יש לה מזונות והא איכ' מקצת כסף שהוא ככל

כסף וה"ה דאשמעינן שהתובעת כתובתה סתם מסתמ' אפילו תוס' בכלל ואין לה שבחו ואין לה מזונות לשבח פירש"י ז"ל דאמרינן בבכורות שאין האשה גובה כתובה בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת האב ובעל חוב גובה ממנו וזה מקולי כתובה ואשמעינן הכא שאין תוס' כדין חוב אלא כדין כתובה ומסתברא שהנדוניא דינו ככתובה לענין זה וכן דעת מורי ז"ל ולשבועה פי' רש"י ז"ל לכל הצריכה לישבע על הכתובה כגון הנפרעת שלא בפניו ועד אחד מעידה שהיא פרועה והנפרעת מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים דתנן בפרק הכותב בעי שבועה ואע"ג דפוגמת בהאי כללא איתי' אצטריך למנקט בהדיא לאשמעינן דפוגמת כתובה מהני (לה שבועה) [להשביעה] אף על הכתוב' שלא פגמה כלומר דאלו אידך שבועה דמני מר"ן ז"ל בכולם היא נשבעת [*] חסר וכצ"ל על מה שיש לה בו ריעותא (המו"ל).] כי בכולם יש חשד בין בכתובה ובין בתוס'. ואין פי' רבינו ז"ל נכון בזה משום הכי לא צריך לומר תנאי כתובה ככתובה דמיא שאין (כתוב) [בחוב] בעלמ' [יש] שבוע' כשנפרע שלא בפניו ובכולה אידך לכן פי' בתוספ' דהא קמ"ל שאם [נשבעת על כתובתה כצ"ל [המו"ל].] ישבע על השבוע' סתם או שפטרה בעלה שתגבה כתובתה בלא שבועה אף התוספת בכלל וק"ל לענין פטור שבועה למה לא נאמר יד בעל השטר על התחתונה וכן לענין שבועתה (שם) שמא לא נשבעת אלא על העיקר כתובה בלבד וידה על התחתונה והנכון דהא קמ"ל דכשם שהרשות ביד היורשים להשביעה או להדירה על הכתובה כן הדין על התוספ' משא"כ על החוב דעלמא שגובה בשבועה:

דף נה.

ולשביעית פי' רש"י ז"ל שאין שביעית משמטת כתובה כשאר שטרות אלא א"כ פגמה וזקפה כדאמרינן במסכת גיטין ותוספת נמי לא נשמטיה והקשו בתוס' דחוב נמי כה"ג לא משמט כיון שאין כאן מלוה וכדתנן הקפת חנות אינו משמטת וכדתנ' האונס והמפתה והמוציא ש"ר וכל מעשה ב"ד אינו משמט שהדבר תלוי במלוה והנכון דהא קמ"ל דתנאי כתובה ככתובה דמי אם פגמה הכתובה הרי היא כאלו פגמה תוספ' ואם זקפה הכל משמט. לגבות מן הקרקע ומן הזיבורית לענין דידיה דאלו חוב דעלמא גובה הוא מיני' דידיה ואפילו מגלימא דעל כתפיה וגובה מן הבינונית וכתובה אפילו מיניה דידיה מן הזיבורית ומן הקרקע בלחוד כדאית' בנדרים בההוא של ר"ע אפי' מוכר אתה שער ראשך וכו' וכן משמע (דחבל רבה) בהאומר בקדושין דאמר גובה כתובתה מן החבילה ואוקימנא כר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובתה אבל לרבנן לא ובשבועת

העיקר דאלו מנכסי יתומי' אפי' חובה אינו גובה אלא מן הקרקע ומן הזיבורית כדין התלמוד:

וכל זמן שהיא בבית אביה. פירש רש"י ז"ל דתנן בפ' הנושא כל זמן שהיא בבית אביה במשך אלמנות גובה כתובתה לעולם וגם בבית בעלה עד כ"ה שנים בלבד וכן תוספת ע"כ ולא בעי מר"ן ז"ל לומר שכן תוספת גובה אותם לעולם כל זמן שהוא בבית אביה דא"כ מאי איריא משום דתנאי כתובה (ככתובה) ה"ה לחוב דעלמ' אלא הא קמ"ל שכשם שאין הכתובה נגבית עד כ"ה שנים כן תוספת לרבנן כשהיא בבית אביה ולר"מ כשהיא בבית בעלה ותלמודא דנקט הכא כל זמן שהיא בבית אביה אתיא לרבנן דהלכתא כוותייהו ור' ז"ל נקט כדר"מ דהוה רישא דמתני' והרי"ף ז"ל ג"כ כתב כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם וגם הוא ז"ל רישא דמתני' נקט וכדכתיב' לפי' רש"י ז"ל והכי אמרינן התם בפרק הנושא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אפילו תוספת אין לה דאמר רבי (אבהו אמר רבי יוחנן) [איבו א"ר ינאי] תנאי כתובה ככתובה דמי':

ג"ה מטלטלי ואיתנהו והדר גריס ייחד לה ארעא וכו' ובתוספת הקשו לגרסא זו דא"כ מהיכן ידעינן דבייחד מטלטלי איירי לכך פירש דאיפכא גרסינן ייחד להארעא וכו' מטלטלי ואיתנהו בעיניהו פירוש דהאי לישנא מוכח דאיכ' מידי דאתו מחמתייהו ובהא הוא דפסקינן שגובה בלי שבועה אבל ליכא אפילו מידי דאתו מחמתייהו שבועה בעי דאי לא דאתפס' צררי לא הוית שבקה דלפקעינהו לגמרי וכן כתב כראב"ד ז"ל ונראין דבריו וכתב הראב"ד ז"ל דבחוב בעלמא כי ליתנהו בעינייהו חיישינן לצררי ושבועה בעי והיינו דאמרי' לעיל ולשבוע' דין התוס' כדין כתובה בזה ולא כחוב דעלמ' ואינו מחוור דכיון דכתובה לא אתפיס צררי [ה"ה] דלא אתפיס בהו ב"ח:

אמר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה קנו מיני' ל"צ לאמלוכי ביה אם חזר בו דמסתמ' עומד בדבורו הוא אף לענין כתובה שכבר זכתה בקרקע משעת קנין ולשון רש"י ז"ל אינו מחוור שכתב לא צריך לאמלוכי ביה דכיון דקנו מיניה סתם קטן לכתיב' עומד ואינו יורד לסוף דעתו ואע"ג דסתם קטן לכתיבה עומד שמא חזר בו. ועוד דאפילו תימא סתם קטן לאו לכתיבה עומד הא אמרינן בהדיא כתבו וחתמו ונראה רש"י ז"ל סיבר דכיון דק"ל סתם קטן לכתיבה עומד שוב אינו יכול לחזור בו על הכתיבה ואינו נכון זה בדברי רבא בפ' הספינה גם אין זה במשמע סתם קטן לכתיבה עומד אלא הפי' הנכון כמו שכתבנו וכן פי' בתוס':

הלכתא צריך לאמלוכי ביה פי' וכיון שהוא רשאי לחזור בו חוששין שמא נמלך וק"ל שאלו היה נמלך היה לו לחזור אחריהם ולהודיעם דסתם שליח עושה שליחותו וראיתי

לר' אברהם אב"ד שכתב דהכא במאי עסקינן שאמר להם מן הארוסין כתבו לה בשעת נשואין דכיון דגלה שאינו רוצה שיכתבו לו מעתה חוששין שמא חזר בו אבל כשאומר כן בשעת נשואין א"צ לימלך בו שאלו חזר בו היה רץ אחריהם וכן נראים הדברים ומסתמ' דקנו מיניה לאו דוקא אלא ה"ה כל שזכו לה באחד ממיני זכות וכדאמרינן התם זכו בשדה זו לפלוני חוזר בשטר דוקא שחזר בפרוש:

הלכה כר"ש שזורי במסוכן הי' רש"י ז"ל דמסוכן היינו גוסס וקשיא לן דא"כ מ"ט דרבנן דפליגי עליה מי גרע מן היוצא בשיירא והנכון המסוכן כל שקפץ עליו החולי שלשה ימים כדברי הירושלמי או שחשב עצמו מסוכן דאמר וי ליה להיא דמייתא. מתנת שכיב מרע שכתב בה קטן כבר פירשתי בפרק מי שמת בס"ד:

דף נה:

שאם אמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני פירוש רש"י ז"ל ואלו בבריא משום קטן לא זכו בה [דאין מטבע נקנה בחליפין אלא אגב קרקע ונראה מדבריו דאגב קרקע זכו בה] בבריא וליתא דבפרק יש נוחלין אמרינן להדיא דליתא בבריא אלא במעמד שלשתן [וכן בדין] דהא מלוה להוצאה נתנה ואינו יכול להקנותה אלא כשהיה מלוה בשטר שנותן לו גם השטר וכל שעבודו ומיהו כותבין לו הרשאה על הלואה שבע"פ דהרשאה שליחות היא וכדאמרינן בפרק מרובה בס"ד ומסתברא דרב חדא מינייהו נקט וה"ק לכל יפוי כח שיש במתנות ש"מ.

שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר (אלא) לאחר מיתה ואפילו תפס מפקינן מיניה דנכסים בחזקתן כדאמר התם הוא מוציא מתחת ידו בלא ראיה והם אינם מוציאין מתחת ידו אלא בראיה:

ואין שטר לאחר מיתה פירוש רש"י ז"ל שמא להכי כתב לה קטן שלא גמר בלבו [להקנות] לו מתנה זו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואפילו תפס מפקי' מיניה דנכסים בחזקתן כדאמר התם הוא מוציא מתחת ידו ואין דעתו להקנות אלא לאחר מיתה [ואפילו לר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ה"מ בנותן נכסיו לבנו לאחר מותו דדעתו לאקנויי גוף הקרקע מעכשיו ופירות לאחר מיתה] אבל הכא אין דעתו ליתן בחייו כלום וכיון דמית תו לא מצינן למכתב שטרא בשמיה נראה מדבריו שאם כתבוה מחיים שהוא קונה וכ"כ הרשב"א והרמב"ם ז"ל ואינו נכון דכיון שאינו רוצה ליתן לו כלום מחיים האיך זכה בשטר זה מחיים אלא ודאי ה"פ שמא לא גמר להקנותו מתנה זו ע"י דברי שכיב מרע אלא ע"י קנין וכתיבה ואין דין הקנאות קנין וכתיבה לאחר מיתה דהא ליתא

דליקנייה ורבנן הוא דתקון דליקני באמירה כדי שלא תטרוף דעתו עליו אבל להקנות בקנין ובשטר לא תקנו כיון שלא אמר בפירו' שיקנה מעכשיו כדין בריא אלא או כולה [בבריא או כולה] כדברי שכיב מרע:

דף נו.

אמר רבי יצחק בר אבדימי משום רבינו ז"ל פירש רש"י ז"ל דהיינו רב והקשו בתוס' דא"כ תסתיים הא דלעיל דרב הונא דאמר אין הלכה כר"א בן עזריה לכן פי' דרבינו היינו רבי ותרי ר' יצחק בר אבדימי הוה אחד שהיה תלמידו של רבי ואחד שהיה תלמידו של רבי יוחנן. בעי [רבין] נכנסה [לחופה] ולא נבעלה מהו. כתב רבינו חננאל ז"ל דחיבת חופה קונה מדתני רבי יוסף שלא כתב אלא מפני חיבת לילה ראשון ואע"ג דאקשי עליה פירקא להההוא קושיא ומדבעי רב אשי דהוא בתרא. פירסה נדה מהו. [ש"מ דחבת חופה קונה ס"ל אע"ג דנקט את"ל וכן פסק רבינו אלפסי כ"ז חסר] (המו"ל) ויש שפירש דלהכי נקט נכנסה לחופה ואח"כ פרסה נדה דאלו פרסה נדה קודם [שנכנסה לחופה] אינו חופה לשום דבר [וכארוסה] הוא דחופה דחזי' [לביאה] בעינן וליכא וליתא כדפירש רש"י ז"ל בשמעתא דפרקין אבל הכא נקח נכנסה לחופה ופרסה נדה משום דאלו פרסה קודם לכן פשיטא דלא אקנו לה התוספת לר"א בן עזריה ומיהו שמעתי בשם הרב ר' פרץ ז"ל שאם היא נדה בשעת כניסה לחופה צריך להודיעו לחתן שאם לא הודיעוהו אסור לעשות לו חופה דהוה חופה וקדושין בטעות וראוי לחוש לדבריו ז"ל:

רבי יהודא אומר רצה כותב לבתולה שטר של מאתיים והיא כותבת לו התקבלתי ואע"ג דידעה ודאי שלא נתקבלה הודאתה זה הוא שוברה כאלו נתקבלה ואינה צריכה לומר הריני כאלו נתקבלתי וכן הדין בכל החוב אע"ג דיש עליו שבועה. התקבלתי ממך מנה [ולאלמנה התקבלתי ממך [נ'] גרסינן בירושלמי מסבר סבר רבי יהודא דאין פוחתין לבתולה ממנה ולאלמנה מחמשים ופריק בפוחת והולך הוא מתניתין וליתני התקבלתי ממך כך וכך אשכח בר קפרא תני התקבלתי ממך כך ע"כ פי':

וסבר רבי יהודא כותבין שובר והתנן מי שפרע מקצת חובו וכו' כבר פרשנוה במקומו ואיכא למידק מאי קושיא דפרכינן הכא דע"כ לא קאמר ר"י שאין כותבין שובר אלא בע"כ של לוה אבל ברצון כותבין והכא מדעתו של בעל הוא. וי"ל דקס"ד דכיון דלר"י אין כותבין שובר ויש חשש הפסד ללוה לא הוה לתקוני הכא דלעבד הכא דמפיק מיניה חורב' דמאן דחזי סבר בעלמא כותבין שובר וכדאמר ר' ירמיה גזירה שובר דהכא אטו

שובר דעלמא וכך היה לו לומר כותב לזה מאתיים והיא מחזרת לו את השטר וכותב לה שטר של מנה שנשארו מכתובתה:

אמר רבי כששוברתה מתוכה פירש"י ז"ל בתוך הכתובה עצמה יכתוב הסופר והיא אומרה בפנינו התקבלתי חציו ע"כ ונ"ל מלשונו ז"ל אמתתן של דברים כי בתוך השטר יכתוב כן השובר קודם חתימת העדים וכן הדין שאל"כ הוה [גייזה] ליה או מחקה ליה משום גז זה ומחיקה כי הא לא מפסלא שטרא וכדכתי' בב"מ וא"ת מ"מ ניחוש דלמא כבשה לשטר כתובה ותבע לי' מאתיים בעל פה והטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום. וי"ל דמתני' במקום שכותבים כתובה עסקינן דאי במקום שאין כותבין כתובה כיון דאין לומר פרעתי או מחלה ליה דאלו במקום שאין כותבין לא סגיא אלא בשובר ובמקום דלא אפשר דכ"ע כותבין שובר כדאיתא בפרק בתרא ויש מתרצין דליכא למיחוש דכבשה ליה משום דאית ביה תוספ' ונדוניא דלא גביא אלא בשטרא וליתא דרב יהודא סתם קאמר ואפילו היכא דליכא תוספת ונדוניא דלא גביא אלא בשטר ולא עוד אלא דמסתמא אין כאן תוספת שהרי מעיקר כתובה הוא פוחת לה. טעמא מטעמא דכתבה בה אבל ע"פ לא לפי פשוטו של לשון זה משמע דבעינן לומר אע"ג דאמרה ע"פ התקבלתי כך וכך לא מהני דהוה לה תנאי והיינו דפרקי' מינה מהא דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי וכו':

אבל בתוספות כתבו כי אפשר לפרש כן דכיון שהודה שנתקבלה ממנו באמירה בעלמא סגי ליה והשטר אינו אלא לראי' ומשום דהוה ע"פ לא חשיב טפי מתנה על מה שכתוב בתורה דא"כ לר"מ דאם כתב בשטר ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה תנאי קיים דמה לי ע"פ ומה לי בשטר הרי מ"מ מתנה הוא על מה שכתוב בתורה ועוד מאי קושיא לימא [מה כותבת אומרת וכדתני רבי חייא מאי כותב אומר כ"ז חסר]. (המו"ל) אלא וודאי ה"ק טעמא דכתבה ליה שובר כי הוה כתובה שלימה כתב לה ובכתובה שלימה כנסה הא בעל פה שהתנה עמה מעיקרא לפחות לה מכתובה אפילו לרב יהודא תנאה [בטל] וקרי ליה לתנאה בע"פ משום דכל היכא דאמרה תנאי קיים ואפשר לכנסה בתנאי זה אין הבעל צריך לכתוב אלא שיכתוב לה כתובה כפי מה שהתנו דהא במקום שכותבין אם כתבה לשטר כתובה לא גבי' ואפשר דאפילו במקום שאין כותבין הוא נאמן לטעון [כך] כיון שאפשר להתנות ואין חיוב כתובה ברור והמוציא מחבירו עליו הראייה. ורש"י ז"ל כתב אבל ע"פ דה"ל [תנאה] בעלמא לא הוי תנאי ומתנה על מה שכתוב בתורה הוא ולשונו סתום (על מה שכתוב כתורה) שאם כוונתו לומר שאם אמרה לו ע"פ התקבלתי תנאי בעלמא הוא ולא מהני אמאי דהא מחילה באמירה סגי ליה בכל דוכתא ובהודאה

לא צריך שטרא ולא קנין ואולי רבינו ז"ל סובר דכיון דהכא ודאי לא פרעה אלא מלתא בעלמא קאמרה ליה כי כתב מהודאה דילה שטרא אז חשבינן ליה כהודאה גמורה וכפרעון אלא כשלא עשו כן אלא באמירה מוכחא מלתא לערמה הוא דעביד [ודינו] בזה כאלו לא כנסה [אלא בכתובה חסרה וע"מ שאין לה מעיקרא כך כ"ז חסר]. (המו"ל). וגם [זה] נראה לי נכון ויבא לשון התלמוד כפשוטו. וא"ת ולימא לי' מאי כותבת אומרת וי"ל כיון דתקנתא דהכי עבד ר"י מסתמא לישנא דנקיט דוקא הוא משא"כ בההיא דתנן הכותב לאשתו דאיכא למימר מאי כותב אומר וכו':

הרי זו מקודשת ותנאי בטל ואם תאמר תנאי בטל היאך מקודשת וכו' עד סוף הנדון אחריות נמי והא [הני] תנאי בתר שמעון בן שטח הוה ותרצו דאמר לך ת"ק דרבי יוסי דר"ש בן שטח כשלא קבל עליו אחרית הוא דכיון שכן אף היא אינה מנחת לו ליגע בהן והיו מיוחדין לה בכל עת אבל כשקבל עליו אחריות היינו מקפדת אם הבעל משתמש בהן ואינה (מקבלת) קלה בעיניו להוציאה והא דשרי ת"ק בשקיבל עלו אחריות היינו אחריות גניבה ואבידה ואע"ג דלא קבל עליו פחיתא או יקרא או זולא והיינו דאמר ליה רבי יוסי הרי קבל עליו אחריות מאי היה שהרי אין פוחתין והולכין והוא אינו חייב בפחת וזולא אבל אם קיבל עליו פחותא וזולא אפילו רבי יוסי שרי וכן פירש רש"י ז"ל. התם לא ידעה דתחיל פירש ואיכא למימר מחילה בטעות הוה מחילה לא שרי לה בכתובתה כי היכא דלא שרי ר"מ ורבי יהודה תנאי:

דף נז.

זו דברי ר"מ. פי' רש"י ז"ל דאפילו דהיכא דתנאי בטל ואית לה עביד בעילת זנות ולדידיה נמי היכא דארכסה כתובתה אע"ג דאית לה כתובה עביד לה בעילתו בעילת זנות עד שיכתוב לה כתובה והא דתנן לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתיים ואלמנה מנה ואוקימנא כר"מ התם במקום שאין כותבים שכולן סמוכות על תנאי ב"ד אבל הכא שמקום שכותבים עד שיכתוב לה אבל חכמים אומרים משהא אדם את אשתו שנים וג' שנים בלא כתובה פירוש בלא שטר כתובה וקס"ד דזו לא ס"ל קאמר. אמר ליה אביי והאמר רב נחמן הלכה כר"מ בגזרותיו פי' רש"י ז"ל בדבר שהוא מחמיר על דברי תורה באיסור דבריהם ע"כ ותימא דלא שייך גזירותיו שהיו משום דבר אחר כההוא דמסכת יבמות דגזר קטנה ועקרה אטו גדולה הראוי לילד דעלה אתמר הא דשמואל וי"ל הכא נמי צד גזירה דאיכא דגזר הכא דתנאי בטל אטו היכי דתנאי קיים:

אמר ליה אי הכי זיל כתוב לה ושמעינן מהכא דהלכה כר"מ בזו ומיהו נראה שאין הלכה כמותו אלא לענין מה שהוא בכלל גזירותיו שתהא בעילתו בעילת זנות אפי' היכי דאית לה כתובה אבל לענין הפחת מבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה שתנאי בטל אין הלכה כמותו ור"מ גופי' לא קאמר אלא משום דסבירא ליה כתובה דאורייתא וסבירא ליה דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאי בטל (כר"מ) והמוכרת או המוחלת כתובתה לבעלה נראה ודאי דלר"מ אין לה כתובה שלא נחלק ר"מ אלא בכתיבת התקבלתי בתחלת ביאה [או בסוף] ביאה דהוה כתנאי אבל במוחלת לאחר זמן מרצון נפשה מודה ר"מ שמחילתה מחילה ושלא כדברי רש"י ז"ל ומיהו אנן לא קי"ל כר"מ ומכ"מ מודינן דאסור להשהותה בלא כתובה כר"מ והלכתא כמותו בגזירותיו דפסק הלכה כוותיה:

כי אתא רב דימי אמר ר"ש בן עזאי אמר רב יהושע בן לוי משום בר קפרא מחלוקת בתחלה אבל בסיף לד"ה אינו מחילה פירוש רש"י ז"ל מחלוקת דרבי יוסי ורב יהודא דרבי יהודא אומר על פה תנאי בטל ורבי יוסי אומר דתנאי קיים בתחילת ביאה כדאמרינן לקמן דע"מ כן נכנסה לביאה מוחלת היא בלב שלם אבל בסוף ד"ה אינה מוחלת שהרי כבר זכתה בכתובה ואמירתה לאו כלום עד שתכתוב שובר התקבלתי וכן נראה מסוגיין דאפלוגת' דרבי יוסי ור' יהודא קאי דהא בלישנא דרבנן אמרינן אבל בתחלה ד"ה מוחלת וכן הגירסא בכל הספרים ואלו לר"מ אינה מוחלת בתחלה דמתני' דכל הפוחת סתמא ואפילו בפוחת מתחלה וכן ההיא דהאומר להאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה ומיהו זה שכתב רבינו ז"ל דבסוף אינה מוחלת לפי שכבר זכתה בכתובתה ואמירתה לאו כלום עד שתכתוב בשטר התקבלתי כלומר דאמירתה ותנאתה אינו כלום תמיה' מילתא היכי ס"ד דרבי יוחנן אמר בין בזו ובין בזו מחלוקת דלר' יוסי רשאה להתנו' באמירה במה שכבר זכתה [בכתובה כלומר [דלא] מהני תנאה אלא בתחלה זכי' ומכאן ואילך מחילה בעי אבל י"ל לפי שיטה זו דה"ק דמחלה ע"כ לא מהני לי' בסוף ביאה שכבר זכתה] ס' ואע"ג דבעלמא מחילה מהני באמירה הכא לא מהני דתקנתא דרבנן היא דאנן סהדי שלא מחלה בלב שלם (ורבינו ז"ל) [ורבי] אומר דבתחלה דברי הכל מוחלת באמיר' דתנאי ע"מ כן נכנס' וסמכ' דעתה ולא נחלק ר' יהודה אל' במתנ' עמה [בסוף] והיא מוחלת לו ור"מ פליג אפי' בההיא משו' דהוה כתנאי ואחרי' פירשו [דאמחלוק'] דר"מ ור' יהודה במוחלת בשובר התקבלתי קיימא וכן פירש בירושלמי ולרבי הא דתנן כל הפוחת לבתולה היינו דמוחלת לבסוף וההיא דהאומ' לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה דתנאי בטל בתחלה לר"מ אמר לך [רבין] דבכתובה החמירו טפי א"נ דה"נ (כדרבנן דהרי ג"כ) בדרבין דברי

הכל אינ' מוחל' אי נמי להאי פירוש [כול'] שקלי' וטרי' בכתובתה התקבלתי דשרי ר' יהודא ור"מ פליג עליה ומיהו לא פליג ר"מ אלא לכתחילה ומשום דסבירא ליה דבעילתו בעילת זנות אבל מודה הוא דמחילת' מחילה לענין שאין לה כתובה ורב [דימי] מחלוק' בתחלה ובה שרי ר' יהודא אבל בסוף דברי הכל אינה מוחלת [לכתחילה] ואם עשתה כן בעילתו בעילת זנות ולא סמכא דעתא כסבורה שמואס בנשואין ודעתו לגרשה ורבין אומר מחלוקת בסוף אבל בתחלה ד"ה מוחלת [בכתיבת שובר] ואין בעילתו בעילת זנות דאדעתא דהכי עיילה ומיהו כתובה יש לה דהוה כתנאי כיון דבתחלה היה [ונכון] הוא זה:

גרסת רש"י ז"ל מאי בתחלה תחילת חופה לאו דוקא דה"ה לסוף חופה דהא פירש ולבסוף היינו סוף ביאה וכו' ושלשה זמנים תחלת חופה דהיינו בשעת כניסתה לחופה וסוף חופה דהיינו תחלת ביאה שזהו לאחר כניסת לחופה וקודם שתבעל וסוף ביאה שהוא אחר שנבעלה ותחילה וסוף לאו דוקא אלא כאלו אמר קודם ואחר ביאה:

אמר רב פפא אי לא דאמר רב אבהו לדידי מפרשי לי מיניה וכו' רבי יוחנן וריב"ל פליגי ורב דימי ורבין לא פליגי פירוש אבל כיון דאנן סהדי דרבי אבוהו כר' יהושע בן לוי ור' יוחנן פליגי ע"כ אית לן למימ' דרב דימי ורבין פליגי הרי לדברי הכל בתחלה ודברי הכל בסוף אינו מחלוקת ולא אפשר דפליגי תנאי אלא בחדא מלתא ומאי בין בזו ובין בזו מחלוקת דאמר ר' יוחנן אע"כ מחלוקת והודאה בסוף ביאה ולרבין כן בתחלת ביאה וכן בסוף ביאה מחלוקת והודאה בתחילת ביאה הוה אמינא ר' יוחנן וריב"ל פליגי רב דימי ורבין לא פליגי פירוש ותחלת דאמר רב דימי תחלת ולסוף סוף ביאה ולרבין תחלה תחלת ביאה וסוף סוף חופה דהיינו דתחלת ביאה וי"ג לעיל על דבר כי אתא רבין וכן אמר ר' אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דר' יוחנן דאנא וריב"ל לא פליגי ומאי תחלה תחלת חופה וסוף סוף חופה וכדאוקימנ' אנא בין בזו ובין בזו מחלוק' בתחלת ביאה וסוף ואיכא למידק דא"כ ודאי פליגי ר' יוחנן ור' יהושע דהא לישנא דרב דימי אסהיד רבי אבהו גופיה לשמיה דר' יוחנן דלר' פליגי דתחלת ביאה חופה ואלו ה"ק בתחלת חופה מודה ואיכא למימר למאן דמתני האי לישנא דר' סבר דלא כר' אבוהו להההי לישנא דאמרן על לישנא דרב דימי א"נ דהדר בית מההיא סברא א"נ שמא דרבין ורב דימי לא פליגי ומאן דמתני הא לא מתני הא דרב דימי כלל וס"ל כאיכא דאמרי. וי"ל דהא ליתא דהתם אורחא כרבי' ורב דימי לא פליגי אליב' דרבנן מר אמר הכי ומר אמר הכי אמר אבל הני תרי לישנא דר' אבוהו לא אפשר לא תאמרו תרווייהו דא"כ קשה אדר' אבוהו. ולענין פסק למאן דמפרש האי סוגיא על המחלוקת ר"מ ור' יהודא דאי לא מסקי מיניה

מידי לענין ממונא ותו דאנן כר' יוסף קי"ל לענין ממונא ולענין אסורה נראין הדברים דהלכה כרב דימי ואפילו בתחלה אסורה למחול כר"מ ואתיא מתני' כפשטה ואפילו בתחלת חופה וכך נראה מדברי הרי"ף ז"ל שהביא משנתינו כצורתה ולדברי רש"י ז"ל שהוא מפרש הסוגיא של מחלוקת ר' יוסי ור' יהודא לענין תנאי אם הוא קיים או לא הלכה כרבין והלכה כרב יוסף בין בתחל' ובין בסוף תנאי קיים וכדקתני סתמא הוא דאלו לרב דימי לא אמרינן ר' יוסי בסוף ביאה ויש בשמועה זו כמה פירושים וגלגולים ומה שנראה בעיני שהוא מחוור שכתבתי:

מאי קמ"ל רב פפא כלומר דמאי האי דקאמר אי לאו דאמר רבי אבוהו הוה אמינא האי דהא מ"מ סבר' אמרה רבי אבוה ומהדרינן דנפקא מינה לעלמא דכל כה"ג טפי אית לן למימר דפליגי אמוראי גופייהו אליבא דנפשייהו מלמימר דפליגי אמוראי אליבא דטפי שייך לומר דפליגי ר' יוחנן ור' יהושיע בן לוי גופייהו שזה אמר מה שנראה לו לפי דעתו ולא משקר חד מינייהו אלא אלו ואלו דברי אלקים חיים אבל כשאנו אומרים שהתלמידים חולקים בדברי רבותינו זה אומר כך וזה אומר כן נראה דחד מינייהו משקר או לא קבלתו והא ליכא למימר כל היכא דאפשר בה פירש רש"י ז"ל ואע"ג דהא פליגי ר' יוחנן ור' יהושע אליבא דתנאי במאי פליגי התם נמי בסברא פליגי שהרי לא למדו מן התנאים ולא קבלו מהם אלא שאמר כל אחד מאלו האמוראים מה שנראה לו שהוא אמת דנחלקו התנאים:

מתניתין נותנין לבתולה שנים עשר חודש ולאלמנה שלשים יום משתבעה הבעל לפרנס את עצמה ומסקינן בגמרא בין היא ובין היא יכולין לעכב בדבר ולא חשיב מרד ומתניתין בשלא קבעו זמן [לנשואין בשע' שידוכין שאם קבעו] זמן מחלו ומאן דעב' מאותו זמן ואילך מורד הוא וכותבין אגרת מרד למ"ד שכותבין אגרת א' על הארוס':

וכשם שנותני' לאשה כך נותני' לאיש. י"מ שהנושא את הבתול' נותנין לו י"ב חודש אפי' נושא הבתול' את אלמן והנושא אלמנה נותנין לו ל' יום אפי' הוא בחור וכ"כ הרמב"ם ז"ל אבל יש שפירש שאם הוא בחור נותנים לו י"ב חודש אפי' נושא לאלמנה ואם הוא אלמן שלשים יום ואפי' נושא בתולה והכי אי' בירושלמי:

אוכלת משלו פירוש שאוכלת וחייב במזונותי' וה"ה בכסותה ופרנסה כאלו נכנסה לחופה והוא ג"כ זוכה במציאתה ומעשה ידיה ומסתברא שאינו יושבת כן ע"כ ויכולה לכופו שיכניס או יפטור:

דף נז:

(**גמר' מ"מ כללא אהיכא סמכו' רבנן**) קטנ' **בין היא בין אביה יכולין לעכב** פי' שלא תנשא עד שתגדיל כדפי' רש"י ז"ל וכן נראה בירושלמי שאמר היא קטנה ורוצה שתגדיל שומעין לה ולא כדברי מי שפי' יכולים לעכב שלא תנשא עד י"ב חודש משעת תביעה ומסתברא אפי' כשקבע זמן לנשואין ג"כ בפי' יכולה היא לעכב ואין קביעתו של אב כלום לגבי דידה ואינו יכול למחול זכות' זה כשם שבזה יכול' לעכב ואע"פ שהוא רוצה וכן הלכה הלכך אם נתחייב האב בזה בשום קנסא הרי הוא פטור כיון דפייסה ולא פייסה הוא ויש טענת אונס לענין שבועה ולענין ממון ואין לו לתת הנדוניא שפסק על עצמו שהרי לא פסק [אלא] ע"מ לכנוס כדאיתא בירושלמי שמעתי שאף ארוס יכול לעכב משום דיכול לומר ממרדא ונפקא מינאי ונראי' אלו דברים כשלא קבעו זמן אבל קבעו זמן כבר קבל על עצמו ומחילתו מחילה דגדול הוא ואין פוסקין וכו':

אבל פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא גדולה פי' רש"י ז"ל פוסקין בשדוכין בלב' [דהא] אמרינן בפרק שני דקדושין אסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה ואחרים פירשו דהתם כשיש לה אב שאם לא יקדשנה עכשיו יהיה דואג לקדשה כשתגדיל אבל כשאין לה אב שאין האחים דואגין עליה הלכך אין לנו לאחר קדושיה ולא נהירא:

אמר רב הונא בגרה יום אחד ונתקדשה נותנים לה שלושים יום כאלמנה פירש רש"י ז"ל דכיון דבגרה היא מכינה תכשיטיה קודם בוגרת שאינה רוצה להשהות עוד וכתבו בתוספות דדוקא נקט בגרה ואח"כ נתקדשה אבל נתקדשה ואח"כ בגרה יש לה י"ב חודש משעת תביעה [א) דאי לא מתני' דתקני נותנים שנים עשר חודש משעת תביעה. כ"ז חסר. (המו"ל):] היכא משכחת לה אי כשקדשה בקטנותה הא אסור לעשות כן ובאיסורא לא איירי תנא ואי בשקדשה כשהיא נערה אין בין נער' לבוגרת אלא ו' חדשים בלבד [ב) והרי אין לה אלא ז' חדשים בלבד כצ"ל.: (המו"ל)] אל בא דרב הונא אלא ודאי כדאמרן דכל שנתקדשה ואח"כ בגרה יש לה י"ב חודש משעת תביעה וטעמא דמילתא דכיון שנתקדשה כשהיא נערה לא חששא להכין תכשיטיה אבל כשהיתה רואה שהולכה לבוגרת ולא היתה מתקדשת היתה מכינה עצמה ומכ"מ עדיין תימא איך חסרו ממנו כל כך שאפילו הכינו עצמה ככל הנערות אין לה אלא ששה חדשים. וי"ל דיותר היא מכינה לעצמה ביום א' ממה שהיתה מכין על ידי תביעת הבעל בזמן מרובה אפילו לא תכין אין לחוש לה לכך דכיון דבגרה קודם קדושין נעשה כבעולה ודי לה בתכשיטין כזמן אלמנה כנ"ל:

ת"ש בגרה הרי הוא כתביעה מאי לאו כתביעה דבתולה פי' ולא מצי' לאוקמא כשנתקדשה ואח"כ בגרה דא"כ אין הבגר תביעה ומשעת תביעה [נותנין לה י"ב חדש] והיינו נמי קושיין מהבוגרת ששהתה משום [דמשמע] דמשעת בוגרת שהתה י"ב חודש ואוקימנא בבוגרת או ששהתה דליתא לרב וכיון הונא דהא איתותב בסמוך משמע דאהדר ליה מתני' כפשטה ומיהו במסכת נדרים אוקימנא הבוגרת או ששהתה משום דמשמע לן דלית לן למפסק הבוגרת כיון ששהתה כיון דאיכא בוגרת שנותן לה ל' יום אם עברו י"ב חודש כדאיתא לקמן ובדוכתא דתלמוד' ה"ק ארוסה בוגרת ששהתה י"ב חודש נותנין ל' יום כאלמנה פי' ואם עדיין לא עברו על י"ב חודש ונשארו בהם פחות משלשים יום משלימן עליהם ל' יום כדי שיהיה לה שלושים יום לכל הפחות משעת תביעה. ה"ג וכן גירסת רש"י ז"ל שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ולא גרסי' בבית תמיה דאיהי בבית אביה קיימא ותשקה לאחיה ולאחיותיה פי' לא תשקה במזיד אלא שתשקה בשוגג או שיאכלו הם בעצמם בשוגג איידי דרגילו בה ונקטינן השקאה מפני שהשתיה קלה לעשות יותר מאכילה:

אי הכי הגיע זמן ולא נשאו לאו אי אמרת בשלמא הוא דהא א"א טעמא הוא משום סמפון. [כל שכן] דקשיא לן טפי דאפילו משנכנסה לחופה ולא נבעלה קשיא לן עלה לקמן ודוחק הוא לומר דהשתא סבירא לן דאפילו [ג] משהגיע זמן ליכא למיחש לסמפון ולקמן ס"ל דאפילו משנכנסה לחופה אם לא נבעלה איכא למיחש כו' כצ"ל. (המו"ל):] משנכנסה לחופה ולא נבעלה ליכא למיחש לסמפון שאין זו שיטת התלמוד אלא ודאי כדאמרן:

אלא מעתה לקיט [כהן] **לישראל לא יאכל בתרומה**. פי' בתוס' ולא מצי לאקשויי לקיט ישראל [כהן] לא יאכל הכהן בתרומה שמא יאכיל לישראל לקוטו דהא ליתא שהלקיט בדיל הוא מנכסי האדון ולא יגע בלי רשותו ולא האדון מחניף לו ולא דמי לארוסה זו שמחנפת לאחיה ולאחיותיה שעובדין אותה וליכא לדמויי לה אלא לקיט [כהן] לישראל שהלקיט מחטף לאריסו ולא בדיל האדון מליגע בשל לקיט ואפילו בהא [שנינן] דמדידיה ספו ליה ולא אכלו מדידיה:

דף נח.

אינהו קלא אית להו. פי' רש"י ז"ל וסברי וקבילו. והקשו עליו ר"ת דהא תנן בב"ב נמצא גנב או קוביוסטוס נמצא לסטים או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך לכך פי' ז"ל אינהו קלא אית להו והאי כיון דל"ל קלא (אית ליה לך) [לית לן למיחש] להכי מסתמא:

איכא בינייהו קבל מסר והלך פי' קבל עליו מומין משום סמפון ליכא משום שמא ימזגו לה כוס בביה אביה איכא מסר האב לשלוחי הבעל והלך משום סמפון איכא משום שמא תשקה ליכא:

מחלוקת בבת כהן לכהן פי' משום דבת כהן בקיא בשמירת תרומה ולמוכרה בימי טומאה ולהכי אמר רבי טרפון הכל בתרומה אבל בת ישראל לכהן ד"ה וכו'. אמר אביי מחלוקת בארוסה דכיון שהיא בביה אביה טורח אביה למכור תרומה בחולין בימי טומאה לפי שהוא רגיל בכך אבל בנשואה שמשרה אותה בעלה דליכא דטרח בה ד"ה מחצה חולין ומחצה תרומה רבי יהודה אומר נותנין לה הכל תרומה והיא מוכרת ולוקחת בדמיה חולין פי' רש"י ז"ל דהיינו דאיכא בין רבי טרפון לר"י דאלו לרבי טרפון נותנין לה הכל תרומה כדי מזונות ואף שהוא צריכה לחולין ובאת למכור תרומה אין דמי תרומה מגיע ליקח בהם חולין שהם יקרים מן התרומה שהכל קופצים עליהם ולר' יהודא נותנין לה תרומה כשיעור שאם באת ליקח מחצה חולין לא תפחות דמי מחצה חולין אבל טורח מוטל עליה למכור תרומה בשוויה וליקח חולין ולר"ע עליו לטרוח ולתת מחצה חולין רשב"ג אומר כ"מ אשר הזכיר תרומה נותנים לה כפלים בחולין קסבר לא מטרחי' למכור בשווי' אבל נותנים לה הכל תרומה הרבה כדי שאם תמכרנה בזול תמצא לוקחים הרבה. מאי בינייהו כלומר בין רבי יהודה ורשב"ג איכא בינייהו טירחא דמכירה למכור בשווי' כשיש בו יותר טורח כן פירש רש"י ז"ל ויש שפיר' שרשב"ג היה מפרש דברי רבי יהודה והכא אמרינן ומאי איכא בין ר"ע לרבי יהודה איכא בינייהו טרחא דמכירה לרבי יהודא צריכה לטרוח למכור תרומה ליקח מחצה חולין וכדפי' רש"י ז"ל:

ממתני' היבם אינו מאכיל בתרומה אמרי' בתלמודא טעמא משום דקנין כספו אמר רחמנא והא קטן אחיו הוא ופ' רש"י ז"ל עלה והאי קטן אחיו הוא וכיון דמית פקע קנייניו ונראה מדבריו ז"ל דאפילו הגיע זמן בחיי הבעל והיתה אוכלת מחמתו אינה אוכלת לפני יבם וכ"ת א"כ ליתני היבם פוסל י"ל דלא שייך פוסל אלא כשהפסול בא ממנו אבל בכאן מיתת הבעל פוסלת והקשו עליו ר"ת ז"ל וא"כ האיך קתני היבם אינו מאכיל ליתני היבמה אינה אוכלת בתרומה דאפילו תימא דפשיטא ליה דכל זמן שאין היבם מאכילה אין לה לאכול מחמת הבעל שכבר מת מ"מ ליתני לישנא רויחא ותו היכא דייקי למתני כולן בפני הבעל חסר יום אחד בפני היבם הרי אפילו כולה בפני הבעל ושהתחילה לאכול כמה ימים נמי ותו דבהדיא אמרינן ביבמות כל שהבעל מאכיל היבם מאכיל והיינו למשנה ראשונה דאלו למשנה אחרונה אין היבמה אוכלת בתרומה עד שתבעל וסתמא קתני לה ואפילו בארוסה ותו דבירושלמי קתני למשנה ראשונה הגיע זמן

ולא נשאו או שמתו בעליהן אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ותו דבתוספת' אמרי' משנה אחרונה אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ולא היבמה עד שתבעל דאלמא למשנה ראשונה אף היבמה אוכלת עד שלא תבעול. לכך פי' ר"ת ז"ל דהיבם אינו מאכיל בתרומה אם לא הגיע זמן בחיי הבעל אבל אם הגיע זמן בחיי הבעל הרי היא אוכלת וכדינה והכי קתני סיפא חסר יום אחד בפני היבם וטעמא דמלתא דמשורת הדין מן התורה דיבמה אוכלת בתרומה דקטן יבם הוא דאשה הקנו לו מן השמים אלא שחכמים גזרו עליו שלא יאכיל הוא דלמא לא מייחד לה דוכתא או דלא בדיק לה שפיר ואיכא סמפון והא דאמרינן בתלמודא קנין כספו אמר רחמנא והא קטן אחיו הוא דרש' רבנן בעלמא תדע דהאי קרא דקטן כספו אינו לענין אשת כהן כלל שאינו אלא לענין עבד כהן דאשת כהן נפקא לן בספרי מדכתיב כל טהור בביתך יאכל אותו ורבנן נקטי אידך קרא לרווחא דמילתא בכל דוכתא והכי נמי לאסמכתא נקטי דלא תקנו רבנן אלא כשהגיע הזמן בחיי אחיו ואיכא למידק עפ"ז מהא דאמרינן ביבמות גבי יבמה בנשואין כ"ע לא פליגי דאכלה כי פליגי כשבא עליה ביאה גרועה כגון באונס או בשוגג רב אמר עשו ביאת שוגג כמזיד [ושמואל אמר לא עשו ביאת שוגג כמזיד] דאלמא לכ"ע [אין] היבמה אוכלת עד שתבעל וכ"ת דההיא משנה אחרונה דווקא והא התם מן הנשואין היא דליכא למיחוש לסמפון וכיון דכן ליכא בה מידי בין משנה ראשונה לאחרונה דהא כולא פלוגתא במשנה בחשש סמפון תלי' דקמייתא לא חששה ובתרייתא חיישא אלא ודאי לענין יבמה ליכא הפרשא ביניהן וגזרות חכמים הוא שלא תאכל שום יבמה בתרומה עד שתבעל כיון דקנין אחיו וליתא לאחיו לכך פי' ר"י ז"ל כפי' רש"י ז"ל ודחה כל קושיותיו של ר"ת ז"ל והכניס עצמו בעובי הקורה דהא דתני בירושלמי הגיע זמן ולא נשאו או שמתו בעליהן אוכלת משלו ואוכלת בתרומה לצדדין קתני ואהגיע זמן בלחוד קאמר ובתוס' כך אמרו משנה אחרונה שאין אשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה כשם שאין היבמה אוכלת עד שתבעל וכן דחק עצמו בההיא דיבמות למשנה אחרונה היא ובדין הוא דיבמה מן הנשואין תאכל [בתרומ' דהא] ליכא למיחוש לסמפון (אלא כיון דדמיא מן הנשואין תאכל בתרומה דהא ליכא למיחוש לסמפון) אלא כיון דדמיא לארוסה ואין ארוסה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה גזרו אף בזו שלא תאכל עד שתנשא או עד שתבעל אבל למשנה ראשונה דארוסה אוכלת בתרומה כשהגיע זמן אבל זו תאכל לאלתר דליכא למיחוש שמא תשקה. כך נראה לי. יש ספרים שגורסים אפילו כולן בפני הבעל חסר יום אחד לפני היבם אוכלת או כולם בפני היבם וכן גורס רש"י ז"ל והיינו דאמר בתלמודא השתא כולם לפני הבעל חסר יום אחד אמרת לא כולם בפני

היבם מיבעיא ופרקי' זו ואצ"ל זו ואיכא דקשיא ליה אפילו זו ואצ"ל זו לא הוה ליה למתני גוזמא כי הא דכולם בפני היבם לא אכל ונוסחי' טובא לא גרסינן והא דפרכינן בתלמודא השתא כולם בפני הבעל אמרת היינו קושיין דלא הוה צריך למיתני עשתה ששה חדשים בפני היבם והכי גרסי' בפני היבם אבעי' וגרסינן לא זו אף זו קתני דגרסינן זו ואין צריך לומר זו לא דק תלמודא ולא זו אף זו קתני:

דף נח:

מתני' המקדיש מעשה ידיה וכו' כול' מפרש בתלמודא אר"י א"ר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני נזונית ואיני עושה פי' וכיון שאמר כן בעלה (חייב) [פטור] במזונותיה וכסותה ופרנסה אבל ברפואתה חייב למאי דפי' לעיל רפואתה תקנתא באנפי נפשי' היא מפני שהיא חייבת לשמש וכי אמרה הכי שעושה לעצמה דוקא לענין מלאכת צמר וכיוצא בו משאר מלאכות שמרווחת לעצמה אבל חייבת היא לשמשו בשאר מלאכות להיות אופה ומבשלת ומצעת המטה ומניקה שאין מלאכות אלו תחת מזונות אלא משועבדת היא למלאכות אלו בין נזונית בין שאינה נזונית וכ"כ הר"ר אפרים ז"ל בתשוב' שאלה ותדע לה דהא אמרינן בפירקין דרב הונא אמר מורדת מתשמיש אבל מלאכה לא אי איתא דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה מלאכות אלו פשיטא דאינה מורדת וה"ל לומר דרב הונא לטעמיה דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה אלא ודאי כדאמרן:

ועוד כתב הר"ר אהרן בתשובה דאלמנה ודאי יכולה לומר ליתומים כן דלא משתעבדי להו אלא מחמת מזונות ויכולה היא לומר אינו מניקה אלא בשכר ויכולת היא לתבוע כתובתה לאלתר אע"פ שהיא אסורה להנשא כשהיא מניקה ולא אמרינן בהא לכשתנשא לאחר תטלי מה שכתוב ליכי שזו אינ' מעוכב' מחמ' הבעל אלא מחמ' סכנ' הולד ואין התנאי ההוא אלא כשהיא מעוכבת מחמת איסור הבעל וכן כתב הראב"ד ז"ל בתשובה ובפרק ב' דייני גזירות אפסיקא הלכתא כההיא דרב הונא ודעת התוספת כי אע"פ שאמר שאם אומר אשה איני נזונית ואיני עושה אם רצה למחר או כשרצתה לומר הריני עושה לך ונזונת משלך בידה דמזונות דכל יומא חוב הוא באנפי נפשה אבל מורי הרב רבי לוי היה אומר דכיון שאומר כן פעם בב"ד פקעה תקנת מזונות אינה דלא להוי מילי דרבנן ונראין דבריו ז"ל. וכיון שיכולה לומר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה כ"ש שיכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר והא פשיטא כי אמרה הכי הרשות בידה שהאומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו כדאיתא בפרק הכותב:

מאי לאו בנזונות מאי לאו דמתני' מלתא פסיקתא קתני אפילו כשמעלה לה מזונות וקתני שהיא עושה ואוכלת והיינו מפני [שיכולה לומר איני נזונת ואיני עושה ומהדרי' דמתני'] כשאינה ניזונית דוקא ופירש רש"י ז"ל כשאינה ניזוניה אין לו נכסיו לזונה ע"כ ואשמעינן מר"ן ז"ל דאפילו מאי דסבירא לן השתא דמעשה ידיה עיקר התקנה אלו היה לו נכסי' זן [לזון] אות' בע"כ וא"י לומ' איני נוטל מעש' ידיה ואיני זן והטע' מפני שיש עליה לעשות לו כל המלאכות ואם לא יכול להספיק עליה מעשה ידיה למזונותיה אינו בדין שעושה לו מלאכות ותשאל על הפתחים וכבר פי' כן לעיל וכן פי' שחייב לזונה כשיש לו וכשאין לו שאין להקדי' מעשה ידיה

ופליגא דריש לקיש דאמ' לא תימ' טעמא דר"מ דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אלא מתוך שיכול להספיק לה מעשה ידיה נעשה כאומר יקדשו מעשה ידיה לעושיהן פי' וכיון דאמר ריש לקיש שיכול לכופה על מעשה ידיה מכלל שאינה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה דאי כשאוכלת משלו מה כפי' צריך פשיטא ואין כפי' אלא במורדת שאומרת איני ניזונית ואיני עושה ולריש לקיש מתני' בשאינה נזונית ואינה עושה כדדחינן לעיל שאם הוא מעלה לה מזונות האיך היא עושה ואוכלת אלא ודאי כדאמרן וא"כ לא אתו רישא וסיפא כחדא גונא דרישא בשאינה ניזונית וסיפא בניזונית כדדחינן ויש מתרצים דסיפא בשאינה ניזונית כשאינו מעלה לה מעה כסף ור"ל (שכתב) כרב ושמואל סבירא ליה בפי' דסיפא דלר"מ משום דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם דהא לדידהו כיון שיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה שאינה ניזונית פקע קניינו לגמרי ואינו יכול לומר שיקדשו מעשה ידיה לעושיה' אבל לריש לקיש כיון שכל שיש לו נכסים יכול לכופה על מעשה ידיה ואינה יכולה להפקיע זכותו דידיה [קנויין לבעל וכשאין לו נכסים לזונה שהיא עושה ואוכלת לא משום] דפקעה זכותו דבעל אלא מפני שהיא ממשכנתו למזונותיה כאלו תפסה מנכסיו דהוה מעשה ידיה אצלה כאלו הם אפותיקי מפורש למשכנו בהם יותר משאר נכסיו שעל מנת כן נישאו הלכך כשמתה ויש שם מותר שהוא קדוש אין קדושתו חלה לאחר מיתה אלא מחיים חל למפרע כל מה שלא משכנתו בהם דבעל הוא וקדיש קדושה גמורה וכ"ת הניחא אלו אמר בפירוש יקדשו ידיה לעושיהן הא אמרי' דלר"מ כיון דאין אדם מוציא דבריו לבטלה נעשה כאומר כך הלכך לריש לקיש מותר מחיים קדוש אלא שאין קדושתו מתבררת אלא לאחר מיתה ובחייה הרי עושה ואוכלה דקתני רישא ולקמן נפרש אמאי נקט תנא האי דינא במותר דהיינו העדפה [דה"ה] במה שלא אכלה מעיקר מעשה ידיה:

ועוד י"ל דלריש לקיש מותר מחיים קדוש ממש כסברא דר' אדא וכשמעלה לה מזונות ואינו מעלה לה [מעה] כסף וקסבר תקנו מזונות תחת מותר ותקנו מעה כסף תחת מעשה ידיה הלכך מותר קדוש מחיים ממש דהא יהיב לה מזונות ומעשה ידיה היא עושה ואוכלת שמשכנתו על מעה כסף וכמו שאמרה וה"ק הכא דכיון שיכול לכופה למעשה ידיה ידיה קנויות לו ויכול לומר יקדשו ידיה לעושיהן וה"ל מקדיש דבר שהוא בעולם משא"כ לר' הונא דכיון שיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה לא אלים שעבודיה שיכול להקדיש ידי' בשעבוד גרידא הוא וקי"ל דאקדיש מלוה וזבין מלוה אינו מכר ואינו קדוש אבל לריש לקיש הוה שיעבודי' לבעל כלוקח. אי נמי דלר' הונא אלו אמר בפירוש כן יכול לומר יקדשו ידיה לעושיהן אבל כל שלא אמר כן לא אמרי' נעשה כאומר דלא אלים שעבודיה ויכולה היא להפקיע ובכי האי מוציא דבריו לבטלה כיון שאין הממון קנוי לו לגמרי וזה יותר נכון לפי התירוץ הזה האחרון וכן דעת הרמב"ן ז"ל דאפילו לרב הונא כל שאמר יקדשו ידיך לעושיהן מהני אעפי"כ בירושלמי נראה תירוץ הראשון והא דאמר ריש לקיש שיכול לכופה על מעשה ידיה משמע אפילו על המותר דהיינו העדפה [וא"ת האיך יכול לכופה לעשות העדפה וי"ל] (דאין הדין) שיכול לכופה על המותר ההוא שיהא שלו ויעלה לה מעה כסף (לא) כשטרחה והותירה שכך ידיה משועבדת לבעל למותר ההוא שהעדיף כמדו שמשועבדת על עיקר מעשה ידיה וזה ברור כיון דשמעינן לר' מאיר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה פי' גבי הקדש [כדפירש"י ז"ל ודוקא כשא"א. לקיים פשט דבריו בשום ענין אבל כשאפשר לקיים דבריו בשום ענין לא מסרסינן לישני' גבי הקדש] וכדפרשינן במסכת גיטין גבי המקדיש עבדו יצא לחירות דאמרינן לדמי לא קאמר דלהוי עם קדוש קאמר וההיא אפילו לר"מ איתמרה וכדכתיב' התם בס"ד:

מההיא ליכא למשמע מינה. פי' ונפקא לן מיניה דאי טעמא דר"מ משום דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם הא וודאי לית הלכתא כוותיה אבל אי טעמא דידיה משום דנעשה כאומר יקדשו ידי' לעושיהן אפשר דהלכתא כוותיה ואע"ג דלא קי"ל כוותיה במעריך פחות מבן חודש התם הוא שאתה משנה לשונו מערך לדמים אבל הכא כי אמר שהוא מקדיש מעשה ידי אשתו י"ל דה"ק שהוא מקדיש אותם בדין חכמים ובדין תורה דהוי כאלו אמר בפי' יקדשו ידיה לעושיהן וכאלו המוכר פירות דקל לחבירו שיזכה כתיקון חכמים ז"ל הא ודאי זכה כאלו אמר גוף לפירות כך נראה לי:

הוי בה רב פפא במאי עסקינן אילימא במעלה לה מזונות וכו' קשיא לן למה ליה לרב פפא למנקט מזונות בפירכי' כלל דהשתא אסיפא קיימינן שאין בה אלא דין מותר מעה

כסף ויש לומר משום דלא קים לן איזה מהם תחת מותר אם מזונות אם מעה כסף נקטינהו לתרווייהו ולעולם במעלה לה מזונות ואין מעלה לה מעה כסף לצרכה:

רב ושמואל סברי פי' רש"י ז"ל דבדין הוא דמצי לאוקמי בשאין עעלה לה מזונות ואין מעלה לה מעה כסף אלא משום דרב אוקים רישא דמתני' דהרי זו עושה ואוכלת במזונות כדאיתא לעיל להכי אוקי סיפא נמי במזונות ואינו מחוור דרישא מיירי כשרוצה לזונה והיא אינה רוצה לקבל וסיפא מיירי במזונות ממש לפיכך קדוש מחיים לרבי אדא והא דאוקמא הכא במעלה לה מזונות משום דר' אדא נקט לה כי היכא דנקיט שאין מעלה לה מעה כסף משום רב ושמואל ומיהו תמיהא האיך נעלם זה מרבינו והאיך ס"ד דיכול לאוקמי בשאינה מעלה לה מזונות [ואפשר שרבינו כך ר"ל דאפשר לאוקמי בשאינו מעלה לה] מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכה פי' לפירושו דרב ושמואל סברי תקנו מזונות תחת מותר וכיון דלא יהיב לה מזונות לא קדוש מחיים הלכך לאחר מיתה קדוש ורב אדא בר אהבה [סבר מעה כסף תחת מותר וכיון דיהיב לה מעה כסף קדוש מחייב כו' ויעוין בשמ"ק] כולה בחדא גונא שמעלה לה מה שהוא כנגד מה שהקדיש בלבד וברישא (בשאינה) מעלה לה מעה כסף שהוא כנגד מעשה ידי' ואפי' הכי קתני רבותא שעושה ואינו מעלה לה מזונות ואכלה מפני שיכולה למשכנה במעשה ידיה מפני שמזונותיה דידה אפותיקי מפורש הם לה למזונותיה ובסיפא מעלה לה מזונות שהוא תחת מותר אלא שאינו מעלה לה מעה כסף וכיון דכן והוא לא הקדיש אלא המותר הרי הוא קדוש מחיים ואינה יכולה למשכנו (בחיים) במותר [וא"ת השתא נמי לרב ושמואל לא אתי רישא וסיפא בחד גונא] דאלו רישא מיירי כשמעלה לה מזונות שהוא כנגד מה שהקדיש כדאיתא לעיל וסיפא מיירי בשאינו מעלה לה מעה כסף שהוא כנגד מה שהקדיש ויש לומר דלרב ושמואל כולא מתני' בחדא גונא וכלא מתני' בין נזונות בין אינה נזונות ורישא דאפי' נזונת כלומר שמעלה לה מזונות אינו יכול להקדיש מעשה ידיה מחיים שלא ברצונה והרי היא עושה ואוכלת ואפי' עיקר מעשה ידיה דשכיח טפי יכולה לעקור זכותו של בעל לומר איני ניזונית ואיני עושה וכ"ש שיכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר אבל לאחר מיתה המותר קדוש ואפי' בע"כ ואפי' כשאינה ניזונת כלל דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ונקט בסיפא מותר לרבותא דאפי' מותר דלא עביד דאתי כולי האי יכול. להקדישו לאחר מיתה ונקט ברישא (משום) מעשה ידי' דאפי' הנהו אינם קדושים מחיים בע"כ ובזה נסתלקה קושיא גדולה שהי' מקשי' כאן רב ושמואל אמאי מוקמי [לה במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף ולאחר מיתה קדוש לוקמי] איפכא כשמעלה לה מעה כסף ואינו מעלה לה מזונות וכיון

שכן עושה ואוכלת מפני מזונה והמותר קדוש מחיים כיון שנותן לה מעה כסף ולא הוה צריכן למימר דטעמא דר"מ מפני שאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ומתרצי' לזה דאין הכי נמי דזה דאין הכי נמי אבל ר' אדא בר אהבה לא מצי לאוקמי באינו מעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף כדאמרן דכיון שמעלה מעה כסף שהוא תחת מעשה ידיה היכי קתני רישא שהיא עושה ואוכלת הא ודאי לא אפשר ואנן לכולהו אמוראי בעינן לאוקמי מתני' בחדא אוקימתא שאם אין אתה אומר כן נימא דר' אדא כרב ושמואל סבירא לה דמעה כסף תחת מותר ובמשנתינו במעלה לה מעה כסף אלא הטעם כמו שאמרנו דבחדא אוקימתא אית לן לאוקמי למתני' אליבא דכולהו וזה הנכון אבל עם מה שכתבנו אין זה קושיא כלל דלכ"ע בעינן לפרושי דקתני המותר הקדש שיהא הקדש מוכרח דהרי דייק לישנא ואלו לרב ושמואל אין לך שום הקדש מוכרח מחיים דאפילו מעלה לה מה שהוא כנגד מה שהקדיש יכולה היא לומר איני רוצה בו ותעקור הקדישו ולכן לא מצאו הקדש מוכרח מחיים אלא לאחר מיתה ור"מ לטעמיה דאמר מקדיש דבר שלא בא לעולם אלא לרב אדא ההקדש מוכרח אפי' מחיים כל שיש לו נכסים לזונה ורישא דקתני עושה ואוכלת כשאינה ניזונת ואשמעינן רבותא שאפי' מעלה לה מעה כסף יכול למשכנה בהן על מזונות וכפי' לעיל ויש בשמועה זו כמה וכמה שיטת ואני כתבתי מה שנראה יותר מחוור מתרומת התוס' ומשאר המפרשים ז"ל:

דף נט.

מר סבר מידי דקיץ ממידי דקיץ. ואיכא דקשיא ליה והא מזונות מיקץ קייץ כדתנן במשרה אשתו ע"י שליש ואי משום דבמכובד הכל לפי כבודה [כפי כבודה] גבי מעה כסף נמי הכל ותירצו דמזונות יקירי וזילי ותו דבאוכלת על שלחנו אינו נותן לה אלא מעה כסף כסתם נשים:

ומי אמר שמואל פי' רש"י ז"ל ומי אמר שמואל הכי והא אמר שמואל במותר לאחר מיתה פליגי ולר"מ דקדוש משום דאדם מקדיש דבר שלב"ל. ותנן קונם שאני עושה לפיך כך הוא הגירסא ולא שאיני עושה שאין הקונם חל על לא תעשה דקונם איסור חפצא הוא. אינו צריך להפר. פירוש דסבר ת"ק דאפי' העדפה דע"י הדחק דבעל הוא ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ואפי' לרב הונא דאמר יכולה היא שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה ה"מ כשאמרה כן בפירוש אבל זו שאוכלת אע"פ שהקדיש' לא אמרינן נעשית כאומרת דהא בב"ד צריכה לומר כן:

ר"ע אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי. פי' דסבר ר"ע דהעדפה שע"י הדחק דידה הוה ואית ליה אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם דר"ע כר"מ סבירא ליה דההיא דיבמות. וא"ת והא אמרינן בעלמא דע"כ לא קאמר ר"י ור"מ אלא פירות דקל דעבידי דאתו והעדפה שע"י הדחק לא עבידא דאתיא י"ל דהעדפה נמי עבידא דאתיא כי היכי דקרי פירות דקל דעבידא דאתי כשהוציא הדקל יותר מן הראוי להוציא. ובודאי דלר"ע הבעל ממש מיפר אע"ג דאין כאן עינוי נפש לאשה הרי זה מדברים שבינו לבינה שלא יהא אסור בשום דבר משלה בעודה תחתיו שהרי לא יוכל לצמצם בין מעשה ידיה להעדפה וכדפירש רש"י ז"ל:

ר"י בן נורי אומר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו פי' אבל בעודה תחתיו לא קדוש כלל דקסבר דאפי' העדפה ע"י הדחק דבעל הוי הלכך צריך להפר מעכשיו שבאותה שעה אינו יכול להפר שאין הבעל מיפר בקודמין כלומר שום נדר שנעשה קודם אותה הויה שהוא מיפר מכחה אפי' נעשה תחתיו וכן פי' בתוס' אבל יש אומרים שיכול הוא להפר באותה שעה ואין זה נקרא קודמין כיון דבעודה תחתיו נדד אלא דחיישינן שמא ישכח ולא יפר באותה שעה אלא לאחר שיהנה ויכשל בדבר והראשון יותר נכון וכדכתיבנא בס"ד במס' נדרים ומיהו איכא למידק כיצד הבעל מיפר ענשיו דהא כיון דלא חייל עכשיו בעודה תחתיו הרי אין כאן לא נדרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה ויש מפרשים דהכא מיפר ע"י חכם קאמר ואשכחן דקרא להתרה דחכם הפרה בשותף הלשון כדאמרינן על דעת הרבים יש לו הפרה ולא נהירא. והראב"ד ז"ל תירץ כיון דבנדר זה אפשר לבא ע"י חסרון שיגרשנה ויהיה מחוסר שלא יוכל האשה זו לשמשו דברים שבינו לבינה הוא ולפי' יש לנו לומר דבדין הוא דמסתייע דדלמא שמא יגרשנה ותהא אסורה לו ולא היה צריך לומר ותהא אסורה לחזור לו אלא דלאלומי מלתא נקטי' דאפי' לאשות שיהא אפשר שיבא בנדר זה אסור וחסרון לו כך נראה לי אבל זה אינו מחוור. ובתוספות כתבו בריש פרק אלו נדרים כיון דרחמנא אמר בין איש לאשתו והנדר הוא בעודה תחתיו והוא ראוי ג"כ לבוא בדברים שבינו לבינה שתהא תחתיו בשום ענין ואף על פי שבנתיים הוא מחוסר מעשה מכ"מ דברים שבינו לבינה הוי ובין איש לאשתו קרינא ביה והבעל מיפר ואע"פ שלא חל עדיין הנדר כדאיתא בפרק אלו נדרים ואפי' בכי הא נודרת ע"ד בעלה לרב פנחס דאמר טעמא דהפרת נדרים משום דכל הנודרת ע"ד בעלה נודרת ומיהו אם נתגרשה ונשאת לאחר דמדעתה אינו ראוי להיות אשתו חל נדר (לאלתר) [אפי'] לגביה דידיה דלא קרינא בי' מעתה בין איש לאשתו ובדין הוא דכשיגרשה יחול הנדר לאלתר לגבי דידי' נמי אלא שלא מצינו נדר שנעקר ואח"כ נעור

ואח"כ חוזר ונעקר (נמי אלא שלא מצינו נדר שעוקר ואח"כ חוזר ועוקר) כך פי' שם בתוס' ואין הדברים אלו מתישבים על הלב כל הצורך ויותר נראה לומר השתא דהוה ס"ל דכיון שאם מחלה לו מעשה ידיה הוא אסור בהם או אם תאמר איני ניזונית ואיני עושה אליבא דרב הונא כדברים שבינו לבינה חשיב' אלא דר' יוחנן נקט סוף דינא שהוא אסור בה כשיגרשנה ותחזור לו ואמסקנא דסוגין ל"ק ולא מידי דהא פרישנא טעמא דהא אי לאו דאלמוה רבנן לשיעבודי' דבעל הוי נדרה חל מעכשיו לגמרי מדאורייתא וכיון דכן נהי דאלמוה רבנן לטובתו שלא תוכל להפקיע שעבודו לא אלמוה לחובתו שלא יהא לו כח להפר בדין תורה ולא עוד אלא דאפי' למאי דקס"ד השתא שאין מוציא מידי שעבודו ס"ס שעבודו גורם שאין הנדר חל אבל יגרום לענין שלא יוכל להפר והרי הוא כאלו מוחל לשעבודיה לענין שתהא הפרתו הפרה כדי שאם יגרשנה לא תהא אסורה לחזור לו וזה תירוץ נכון ועיקר:

[**כי**] **אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן נורי להעדפה**. כתב רש"י ז"ל דשמואל פוסק הלכה כר"י בן נורי ולא מטעמיה ומה שהוא צריך להכר אינו אלא משום העדפה דהוה דידה וחייל עלה נדרה מהשתא ובודאי דהשתא נמי העדפה דבר שלא בא לעולם הוא ובדין הוא דיכול לאקשויי עליה הכי אלא דניחא ליה לאקשווי מצד אחר ופרכינן ולימא הלכה כר"י בן נורי להעדפה אי נמי אין הלכה [כת"ק] דאמר א"צ להפר לומר דהעדפה דבעל הוה אי נמי הלכה כר"ע דהוה כהלכתי' וכטעמי' זו שיטת רש"י ואינו מחוור חדא דכיון דאכתי להאי פרוקא יש בהעדפה דבר שלא בא לעולם א"כ מאי פרוקא עבדינן לקושיין דהא אנן לפרוקי אתיין דלשמואל אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ובהא לא שנינן מידי ועוד מאי האי דעבדינן קושיא [לימא הכי] ולימא הכי לא הו"ל למימר אלא דלימא הלכ' כר"ע דאיהו פסק כהלכתי' וכטעמיה לגמרי לפיכך הנכון כדפירש ר' חננאל ז"ל כי אמר שמואל הלכה כר"י בן נורי לאו בכל הלכתי' ולענין הפרה אלא לענין העדפה בלחוד דמשמע מתוך דבריו דהעדפה דבעל ופרכ"נן ולימא הלכה כר"י בן נורי להעדפה א"נ אין הלכה כר"ע א"נ הלכה כת"ק פי' דהא ת"ק נמי הכי ס"ל דהעדפה דבעל כיון דאמר אין צריך להכר. וא"ת הא דקאמר א"צ להפר היינו משום דסבירא ליה אין אדם מקדיש דשלב"ל וי"ל דהא ליכא למימר דהא קתני רישא קונם שאני עושה על פי אבא ואביך צריך להפר אלמא אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם סבירא ליה ותו דאי משום דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם הל"ל לא אמר כלום:

אלא אמר ר' יוסף קונמות קאמרת וכו'. פי' אלא אמר רבי יוסף דלעולם לגמרי פסק שמואל הלכה כר"י ושאני קונמות שאינו הקדש לכל אדם אלא איסור חפצא למי שנדר

בהם ומתוך שאדם אוסר פירות חבירו עליו אדם מקדיש כו' אמר ליה אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו שכן אדם אוסר פירותיו על חבירו כיון שהפירות ברשותו אבל כאן יאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו שהרי אין ברשותו לא האדם הנאסר ולא הדבר הנאסר והא דמשמע הכא שאדם אוסר עליו דבר שלא שלא בא לעולם פי' הרשב"א מן הר"ר ז"ל דאליבא דרב יוסף הוא דאמר לה אביי דאפי' לדידך דמדמית דבר שלא בא לעולם לדבר שאינו ברשותו נהי דאדם אוסר דבר שלא בא לעולם על עצמו לא יאסר דבר שלא בא לעולם על חבירו אבל לאביי אפילו על עצמו אין יכול לאסור דבר שלא בא לעולם ולא דמי לפירות חבירו דהתם איתנהו והכא ליתנהו ודבריו אלו אין נכונים דבכולא מכילתא דנדרים מוכח דאדם אוסר על עצמו דבר שלא בא לעולם וכדתנן האומר לאשתו קונם מעשה ידיך אסור בחלופיהן ובגדוליהן וכדתנן הנודר מן הנולדים וכו' והרבה כיוצא באלו וכדפרשינן בס"ד בדוכתא וכן פירש הרשב"א ז"ל: באומרת יקדשו ידי לעושיהן וידים אתנהו בעולם פירוש והוה כמקדיש דקל לפירותיו דחייל עליה הקדש הכא נמי חייל עליה אסור קונם ואע"פ שאין המלאכה יוצאת מגוף הידים כשם שפירות באים מגוף הדקל קים להו לרבנן דכיון שידים טורחות לתקון הרי הוא לדין זה כדקל לפירותיו ולא כמקדיש מצודה לפירותיו דלא חשיב כלום דמצודה לא עבדה אלא מעשה עץ בעלמא והכי גמר לה ופרכינן והא משעבדי' ידיה לבעל כלומר דאכתי היכי מצי מקדשה דבר שאינו שלה כלום אדם מקדיש פירות חבירו ואע"ג דר' יוחנן בן נורי שמא יגרשנה קאמר וההיא שעתה לא משתעבדי ידיה לבעל אנן ה"ק דכל שמקדיש שום דבר סתם ולא חייל הקדשא לשעת' לא חייל נמי לקמיה ופרקינן לכי מגרשה תמיהא מילתא אי אמר הכי היכי אמר ר"ע יפיר שמא תעדיף עליו דהא בעודה תחתיו דהעדפה דידה לא אסרה כלום וכי מגרשה אפילו עיקר מעשה ידיה נמי אסורים לו. ויש מתרצים משמו של רש"י ז"ל דהא אוקימתא לר"י בן נורי ז"ל אבל לר"ע לא מיירי אלא במקדשה סתם ואינו מחוור דמסתמא כולה תנאי דפליגי בחדא גוונא מיירי והנכון דמתני' סתמא היא בין בסתם ובין באומרת מעכשיו ובין באומרת לכשאתגרש ור"ע אמר דאפי' סתם נמי צריך להפר משום העדפה דהוי דידה וריב"נ אמר דלעולם א"צ להפר משום העדפה אלא משום גירושין ובאומרת לכשאגרשנה וכן פי' רבותי ופרכינן ומי איכא מידי דהשתא לא קדוש ולבסוף קדוש אפי' באומר כן בפירוש ומתמה אלמה לא האומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך ופירש ואומר כן בעוד שעוסקים בענין המכר לכשאקחנה ממך תקדיש מי לא קדשה כיון דאמר הכי בהדיא:

ה"ג **מי דמי התם בידו לקדשה הכא אין בידו לקדשה** ולא גרסינן אין בידו לגרש את עצמה דהשתא לא איירינן בהכי אלא לקמן כלומר כשאמר כן בידו להקדישו מעכשיו שהרי עדיין לא נגמר המקח אבל הכא בשעת שמקדשת ידי' לכשתתגרש אין בידה להקדיש מעכשיו והרי הוא כמוכר לגמרי ואחר שנגמר המכר לגמרי אמר שדה שמכרתי לכשאקחנה תקדוש שלא קדש למ"ד אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

מתקיף לה רב פפא הא לא דמיא אלא לאומר שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדוש דקדשה מתקיף לה רב ששת מי דמי התם בידו לפדות וכו' ושמעינן דהממשכן שדה לחבירו והקדיש מעתה אינו מקודש אלא באומר לכשאפדנה תקדוש ואיכא דקשיא ליה דהא אמרינן בפרק כל שעה דכל היכא דקדייש ליה וזבין ליה מוקדש כל שיש לו נכסים אחרים לגבות אבל אין לו נכסים אחרים אין הקדישו מוציא מידי שיעבוד ותירצו דהכי ודאי גבי שדה אם הקדישה מעכשיו (התם) קדוש לכתפדה והכא משום דאתי (לן) לדמויי' למקדיש ידי אשה שאין עיקר הקדשה לגוף הידים אלא למעשיהם כמקדיש הגוף לפירות מעתה לא קדשו דהא משעבדין ליה לב"ה ואפ"ה באומר לכשאפדנה תקדיש לפירותיו קדשה ומיהו אלו להקדיש כל השדה מעכשיו הרי הקדש חייל למה שהוא יתר על החוב אבל כנגד החוב לא חייל והיינו דאמרי' בערכין המשכיר ביתו והקדישו השוכר מעלה השכר להקדש לפי שההקדש חל על מה שהוא יתר על החוב מעתה ולפיכך צריך להעלות לו שכר להקדש מפני מראית עין וכן פירשו בתוס' במס' נדרים וכן דעת רבותי ואחרים פירשו דמשכנתא דנחית בה מלוה ואכיל פירי אי אקדשה ליה מהשתא אינה מקודשת כלל ואפילו יש לה נכסים וכאפותיקי מפורש הוא לענין זה ואינו נכון:

דף נט:

מתקיף לה רב ששת בריה דרב דימי מי דמי התם בידו לפדות הכא אין בידה לגרש את עצמה. והקשו בתוספת הכא נמי בידה לפדות ידי' מן הבעל אי אמרה איני ניזונית ואיני עושה ויש שתירצו דסוגיין דהכא אליבא דרב פפא הוא דלית ליה ההוא דרב הונא וכדאיתא בפ' שני דייני גזירות ולא נהירא דהכא אוקמינן סוגיין דשקיל בה רב אשי וכמה אמוראי דלא כהלכתא ואחרים תירצו דהכא כשלא אמרה איני ניזונית ואיני עושה ואנן הכי קאמרינן דכל כמה דלא אמרה הכי אמר שאין בידה לגרש את עצמה ולא נהירא דהא לישנא משמע שאין בידה לגרש את עצמה כלל ועוד דאע"ג דמחוסר אמירה זו שמאמר איני ניזונית ואיני עושה [וכי] גריעה ממשכונ' דמחוסרת פדיון ומשום דבידו

לפדות אמרינן דיכול להקדישה והנכון שנהי שיכולה לפטור את עצמה שלא תעשה בצמר אינה יכולה לפדות ידי' משעבודו של בעל שהם משועבדות לו לשאר מלאכות וכיון שמשועבדות כולן לבעל לשאר מלאכות אפילו למעשה ידיה אין לה כח להקדישה שהרי עיקרן של בעל:

אלא א"ר אשי קונמות קאמרת שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו כלומר דלעולם ל"צ לאוקמי לכי מגרשה אלא אפי' באומרת יקדשו ידי לעושיהן מעתה אע"ג דמשתעבד ידיה לבעל קונמות כיון דקדושת הגוף נינהו מפקיעין מידי השיעבוד דהכא וכדאמר רבא הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי השיעבוד ושמעינן מהכא דהקדש המפקיע מידי השיעבוד דוקא כשהוא קדושת הגוף שהוא דבר שהוא קדושת מזבח אבל קדושת דמים הקדש בדק הבית אינו מפקיע מידי שיעבוד וכן פי' רש"י ז"ל וראיה לדבריו עוד מהא דאמרינן בערכין מי שהיה עליו כתובת האשה וב"ח במאה מנה כשהוא פודה מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים הללו ואמרינן עלה מאי טעמא צריך דינר כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא דינר בלא פדיון דאלמא אין קדושת דמים מפקיעין מידי שעבוד. וא"ת אי קדשי מזבח ע"כ מטלטלין נינהו כשור ושה וכלי שרת וא"כ ל"ל דלהוי קדה"ג הא אפי' קדושת דמים מי גרע מהדיוט דקי"ל שאם עושה שורו אפותיקי ומוכרו אין ב"ח גובה ממנו. וי"ל דהכא במאי עסקינן ששיעבד לב"ח כל נכסיו מטלטלי אגב קרקע דאתי ב"ח וטריף מלוקח כדאיתא בחזקת הבתים (ומה קדושת) [ומקדושת] מזבח לא טריף דבקדושת הגוף מידי שיעבוד מפקיעו ור"ת ז"ל פי' דאפילו הקדישת דמים מפקיע מידי שעבוד ודוחק עצמו אחר שמועתו וההיא דערכין ודברי רש"י ז"ל עיקר ועליו הסכים רבינו הגדול וכן רבוותא והא דאמר רבא חמץ מפקיע מידי שיעבוד לאו דוקא חמץ אלא ה"ה לכל דבר שהוא אסור איסור הגוף כההיא עובדא באצטלא דמלתוה דפירסוה אמיתנ' בפרק אלמנה לכ"ג:

גרסינן והיא גרסת רש"י ז"ל והיא נכונה ונקדשה מהשתא אלמוה רבנן לשעבודי' דבעל דלא תקדש מהשתא והכי פירוש כיון דקונם מפקיע מידי שיעבוד שאסרה ידיה בקונם לקדשו מהשתא ופרקינן דאלמוה רבנן לשיעבודא דבעל דלא להפקיע קונם דליחול מהשתא אבל מ"מ אלים לאפקועי שעבודא דליחול השתא לכשתתגרש ולא הוה כמקדיש דבר שאינו שלו והיינו אליבא דר' יוחנן בן נורי דפסק כשמואל והא דאסר אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל אבל ת"ק סבר דכיון דאלמוה רבנן לשעבודיה דלא חייל השתא לא חייל נמי לאחר זמן והלכתא כרבי יוחנן בן נורי דפסק כשמואל והא דאמר דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל פירש רש"י ז"ל דשוויה כלוקח גמור ולא כמלוה ונראה

מדבריו ז"ל דיכול הלוה להפקיע בקונם נכסים משועבדים לב"ח. ותימא דא"כ נועלת דלת בפני לוין וי"ל דכי עבד הכי משמתין ליה עד דאיתשל אקונם דידיה דאפילו על דעת רבים יש לו הפרה משום פריעת בעל חוב וזהו שאסר נכסין על כל העולם שאם לא אסרוה אלא לב"ח הרי אנו יורדים לנכסיו ומוכרים לאחרים ומגבינן ליה על חובו אבל הר"י ז"ל כ' בשם רבותינו הצרפתים ז"ל (דכיון) דאלמוה רבנן לשיעבודי' דב"ח מפני תיקון העולם ולא אמר שהקדש מפקיע אלא דוקא במקדיש שאין מצוי שיקדשו בני אדם נכסיהם שהם אוסרים באותו הקדש גם על עצמן כדי שיפסידו לב"ח אבל קונם שיכול לאוסרו על אחרים ויהיה הוא מותר ליהנות בהם הא ודאי עביד בהם תקנתא וכן דעת הרשב"א ז"ל והביא ראיה עליה מן הירושלמי שאמר בריש פרק המדיר את אשתו מליהנות לו וכי אדם נודר שלא לפרוע חובו ומשני למ"ד אין מזונות אשה דבר תורה דאלמא בעל חוב שהוא גובה מן התורה לא מפקיע משום קונם:

מתני' אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה. פירוש מלאכות שהאשה עושה בע"כ וכן אמר בירושלמי שבעה גופי מלאכות שנו חכמים והשאר לא הוצרכו חכמי' למנותן פירוש ששאר מלאכות [קטנות שהיא] חייבת לו כמזיגת הכוס וחברותיה משאר תשמישין הנלווין לא הוצרכו למנותם דהא פשיטא שהיא חייבת בהן ואפילו הכניסה לו כמה שפחות. טוחנת ואופה ומניקה את בנה. גרסינן בירושלמי לא אמרינן אלא בנה מדלא אמר ומניקה את הבן א"ל מניקה את בנו שמעי' שלא תינק לו אפי' בן שיש לו מאשה אחרת וכ"ש בן דהאשה דעלמא:

הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנ' וכו' יש שפירש דדוקא כשהיא זנה את שפחותיה דאי הוא חייב לזונה מה הריוח כדאוקמי' לה איתתא בחריקאי אדרבה עתה טורח והוצאה הן לו וכן פירש רבינו שמשון ז"ל וי"ל כיון דהכניסה לו בנדוניא או בנכסי מלוג ויש לו זכות בהן הוא חייב לזונה וע"מ כן נכנסה וכאלו קבל עליו בפירוש נמי שיפטור היא ממלאכות הללו וכן נראה מדברי הרמב"ן ז"ל והכין פשטה ממתני':

גרסת הספרים מקצת ספרים שלנו אינה מוצעת את המטה ואינה עושה בצמר ולגירסא זו הא דאמרינן בתלמודא הא שארא עבדא מיירי משום מזיגות הכוס וחברותיהן וכן פירש רש"י ז"ל וכ"ת הנהו אפילו יושבת בקתדרא כדאיתא בגמרא אע"פ שאמרו ארבע יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו את הכוס ההיא כבר תרגימא רש"י ז"ל דהתם אינו בתורת חיוב אלא דרך עצה טובה להכניס ביניהם אהבה וחיבה אבל הכא שלא הכניסה לו אלא ג' מוזגת לא את הכוס וחברותיה בחיוב והא דאמרי' במס' נדרים קונם שלא אמזוג לו את הכוס א"צ להפר דאלמא משועבדת ליה מיירי כשלא הכניסה לו אלא ג' שפחות ומ"מ

קשה שהרי בירושלמי אמרו הונא אמר אפילו הכניסה לו אלא ג' מאה שפחות כופין לעשות לו דברים של יחוד סכה לו את גופו ומרחצ' לו את רגליו ומוזגת לו את הכוס. ויש דוחין דהתם כפיה בדברים קאמר ולא נהירא והנכון כגירסת הספרים דגרסי שלש אינה מוצעת לו את המטה ותו לו וכי אמרינן בתלמודא [ומזיגת הכוס] הא שארא עבדא היינו משום עושים בצמר ובארבע יושבת בקתדרא שאינה עושה בצמר אבל מוזגת לו את הכוס וחברותיה בחיוב ואם נדרה עליהן א"צ וכן עיקר. ויש נוסחות דגרסי' במתני' בהדיא אינה מוצעת את המטה אבל עושה בצמר. ולא נהירא כיון דתני מה שאינה עושה ממילא שמעינן דשארא עבדא והכי רהטא כולא רישא במתני' דלא פיר' גבי שפחות אלא מאי דלא עבדה ומיהו עדיין קשה דאלו במתני' תנן בהדיא דשלש אינה מצעת את המטה ואלו בתלמוד' פירש דאפי' בד' מצעת לו את המט' ופרישנא התם דההיא נמי בחיוב וכפשטי' בירושלמי. וי"ל בזה כפירוש רש"י ז"ל התם אינו אלא הצעת לבדין בעלמא ועוד דהתם במטה לחוד וכדקתני מצעת לו את המטה ואלו הכא מיירי בשאר תיקון המטה ובכל המטות בבית דכל היכא דקתני מתני' שחייבת להצעת המטה לא מטתו לבד אלא ה"ה לכל הסמוכים עליו וכדמוכח בתלמודא וכדבעינן לפרושי עלה בס"ד:

ר"א אומר אפי' הכניסה מאה שפחות כופה לעשות שהבטלה מביאה לידי זמה פי' רבותי שאינו כופה לעשות כשיעור הנזכר לקמן אלא תעשה כמו שתרצה ובלבד שלא תהא בטילה ומיהו מה שעשתה דבעל הוה דלא עדיף מהעדפה ע"י הדחק דהוה דבעל אע"ג דעבדה מרצונה ושלא בחיוב. ויש לדחות דשאני העדפה דכיון שהיא מחיובת לעשות לו עיקר מעשה ידיה עשו את הטפל כעיקר וחייבו לה העדפה אבל בזו דשורת הדין היא פטורה מן העיקר ואינה עושה אלא כדי שלא תבא לידי זמה מה שעושה עושה לעצמו כך נראה לי והלכה כר"א כדאיתא בתלמודא:

גמרא טוחנת ס"ד פי' רש"י ז"ל טוחנת משמע שהי' טוחנת בידיה ופרקי' אימא מטחנת ואף על גב דהתם תנן אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ ולא דייקינן עלה הכי משום דהתם לא נחתינן בה משום מלאכת טחינה אבל הכא דנחית תנא לפרושי מלאכה שהיא חייבת אית ליה לתנא למידק בלישנא כן פי' בתוס':

הא דתניא אין אשה אלא ליופי פי' בתוספת שלא בא אלא למעט מלאכת המכחישין את יופיה כגון אופה ומבשלת ומניקה הא שארא עבדה שלא תבא לידי זמה:

לימא מתני' דלא כבית שמאי דתניא נדרה שלא להניק לפי' לאו דוקא נדרה שלא להניק דהא נדרי איסר איסור חפצא נינהו ולא חייל באעשה ולא אעשה ולא משכחת לה אלא כגון שאסרה על בעלה דידיה להנאת חלבה. ומיהו ק"ל למאי דדחינן בסמוך דאפילו

תימא ב"ש והכא משום דקיים לה איהו והוא נתן אצבע בין שיניה אמאי שומטת דד מפיו דהא כיון דמודו ב"ש שהי' משעבדא ליה לא חייל נדרה וה"ל כאומרת הנאת תשמישי עליך שכופה ומשמשתו ואע"ג דשמע וקיים לה בתר הכי דכשהוציאה נדרה מפי' לא היה כח בידה לאוסרה עליו. וי"ל דלתריצא דלקמן סבירא ליה שנדרה שלא תאכל פרי ידוע אם תנוק את בנה הא וודאי חייל נדרה אאותו פרי אם תינקו לב"ש כיון דקיים ליה איהו [הוא נתן אצבע בין שינה שומטת דד מפיו כדי שלא תאסר בפירי ההוא ולב"ה היא נתנת וכו'] (כ"ה בשטמ"ק. המו"ל)

נתגרשה אינו כופה. יש שפירש דאפילו כשלא נדרה אינו כופה גרושתו דתינק לו בנה אפילו בשכר כל שאינו מכירה והא דאמר לקמן במניקה שמתה בעלה שחייבת להניקו עד כ"ד חודש ואסורה להנשא מפני כן ולא מפלגינן בין מכירה לשאינו מכירה דווקא נקטינן התם אלמנה כיון שבעלה מת וליכא דמסתייע ליה בביעי וחלבא אבל גרושה כיון דבעלה קיים הרי הוא נזהר בו וממסמס ליה ובדרך שאמרו באשה שהיא תחת בעלה במסכת יבמות. וכן דעת רבינו שמשון ז"ל וכן נראה לי מדברי הרמב"ם ז"ל אבל ר"ת ז"ל כתב דאפילו בגרושה נמי אסורה להנשא עד כ"ד חודש אע"פ שהבעל קיים כיון שהיא באיבה עמו ואינה רגילה בו אם נשאת אסורה לדור עמו במבוי ולתבוע ממנו שום תביעה כדאיתא בפרק שני כשנעקר חלבה בושה לשאול ממנו כל צרכו. וליכא דממסמס ליה דביעי וכן פסק רבי אחא ז"ל בשאלתות שלו והכי משמע ביבמות בהא דאמרי' לא ישא אשה מניקה של חבירו ומעוברת חבירו וכי היכא דמעוברת חבירו לא ישא אפילו בגרושה ה"ה למניקת ועוד דאפילו מעוברת גופה אתאמרי התם תרי טעמא חדא משום דיחס' דעובר וחדא משום חלבא וכי היכי דטעמא דיחסא איתא בגרושין ה"ה לטעמא דחלבא והא דהכא אריש קאי כיון דנדרה אין לו לכופה דתיתסר בפירי דעלמא אלא כשהתינוק מכירה כיון שנדרה בעודה תחתיו שאלו נדרה אח"כ כדי שתוכל להנשא קנסי' לה שלא תוכל להנשא שאל"כ האיך מצינו תקנות חכמים. אם היה מכירה עד כמה הלכתא כר' יוחנן דהא אפסיקא הלכתא בהא ועוד דשמואל ור"י הלכה כר"י ואע"ג דשמואל עבד עובדי' כסברי' אין מביאין ראיה ממעשים שלו לפסוק כמותו:

דף ס.

תנו רבנן יונק תינוק וכו' ר' יהושע אומר אפי' ד' וה' שנים ולקמן מוכח דהאי מניינא דוקא הוא דהא פרכינן עלה מאידך דקתני אפילו חבילתו על כתיפו והא דלא פרכינן

הכא כדפרכינן בעלמא השתא חמש יונק ארבע מבעי' משום דאיכא למימר דד' בבריא וה' בכחוש:

אמר מר מכאן ואילך כיונק שקץ. קס"ד שקץ קאמר ממש כלומר דאיכא איסורא דאורייתא והא דשרי' תוך כ"ד חודש דהתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב תוך זמן זה:

יכול יהא חלב מהלכי שתים. ואסיקנא דחלב אדם ודם אדם חי אין בו משום אסור דאורייתא אלא מצות פרישה דרבנן בחלב כל היכא דלא פריש למנא שנראה כיונק אבר מן החי ובדם הוא דפריש מבשרו שנראה כאוכל דם בעלמא אבל חלב דפריש למנא ודם דלא פריש למנא אפילו מצות פרישה אין בו לענין בשר מהלכי שתים אשכחן נסחי בת"כ דגרסי יכול יהא בשר מהלכי שתים טמא ודין הוא ומה בהמה שהקלת מגעה וכו' תלמוד לומר אך את זה טמא ואין הבשר מהלכי שתים טמא אלא טהור ולא פליגי אתלמוד' דילן דכולהו [איתנהו] אפילו טוב' נפק מחדא טעמ' ומעוטא כי בכמה מקומות ממעט התלמוד דברי רבים ממעוט א' והכי נמי הוא טמא ולא בשרו ולא חלבו [וכ"ש דהכא] איכא תלתא מיעוטא אך הוא זה חד לבשרו וחד לחלבו וחד לדמו ומיהו שמעינן מההיא דבשר מהלכי שתים מותר מן התורה דליכא למימר מלאו בלחוד הוא דממעטינן ליה דכוותא [דרשינן] הכא בחלב ודם וממעטינן ליה לגמרי דלית ביה שום איסורא אבל יש אומרים דבשר מהלכי שתים אסור בלאו [מק"ו] דעביד הכא תלמודא דלא מייתינן בתלמודא [היתירא] אלא לדם וחלב אבל בשר אסור דאי לא ל"ל קרא לדם וחלב שהרי היוצאין מן הטהור טהור והתם בתורת כהנים לא אשכחן בנסחאי דיוקנא דגרסי בשר אלא חלב ודם כי הכא בשמעתין תדע דהתם אפילו בנוסחי ממעטינן ליה מדכתיב זה ואלו הכא דרשי' ליה למעט דם אלא ודאי משום דבשרו אסור והוה אמינא דהיוצא מן הטמא אתא קרא לממעטינן [והתם דגרסי] והכא ממעטינן ליה מדין דם והתם ממעטינן ליה מדין בשר וכדאמרי' בכריתות גבי דם שרצים דאע"ג דאמעוט להתירא מכלל דם אמרינן שאם התרו בו משום בשר לוקה עליו ולהכי הדר ביה וכתב ביה התירא וממעט מאחרינא מאך זה וזה נראה נכון. ומיהו בלאו הכי נמי לא אשכחן בשר מהלכי שתים להתירו דאי בעודו חי הא איכא משום בשר חי ולא אשכחן דשרי' לו מידי רחמנא בלא שחיטה חוץ מדגים וחגבים ואי לאחר מיתה הא אסור בהנאה דגמר שם מעגלה ערופה וזה ברור מפי רבינו ז"ל:

תניא רבי מרינוס אמר גונח יונק חלב בשבת מ"ט מפרק כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו רבנן עיקר פי' משום דה"ל שבות דרבנן ע"י שינוי דאפילו היה חולב בידו ממש אינו אלא שבות דרבנן דמפרק תולדה דדש וקי"ל דאין דישה אלא בגדולי קרקע הלכך כי

הוא יונק בפיו הו"ל משבות ע"י שנוי ומש"ה לא גזרו בהו רבנן בחולה שאין סכנ' אבל שבות גמור בלא שינוי לא התירו בחולה שלא התירו אלא אמירה לנכרי שהוא שבות שאין בו מעשה שהוא קל משבות שיש בו מעשה וכדאיתא בערובין והיינו דאמרי' כל צרכי חולה נעשית ע"י נכרי בשב' והקשו הראשונים ז"ל דהא אמרינן ביבמות אבא שאול אומר נוהגין היינו יונקים הבהמה טהורה בי"ט אבל לא בשבת ואוקי' דלית בי' סכנה אבל צערא איכא די"ט דאיסור לאו לא גזרו בהו רבנן שבת דאיסור סקילה גזרו בהו רבנן ואלו הכא אמרינן דאפי' בשבת לא גזרו בהו רבנן. ור"ת ז"ל תירץ דהתם מיירי דליכא אלא צער תיאבון בלבד וכההיא דאמרינן במסכת שבועות נשבע על הככר ומצטער עלי' מהו ולא נהירא חדא דא"כ ה"ל לפרושי דהתם דצער תיאבון בעלמא היא ועוד דצער תיאבון לא מעלה ולא מוריד להקל בשבילי ואי שרינן ליה משום צורך י"ט למה הזכירו דאיכא צערא והנכון כמו שכתב הרי"ף ז"ל דההיא דאבא שאול פליגי אהא דרבי מרינוס והיינו דאמרי הכא הלכה כרבי מרינוס מכלל דאיכא דפליג עליו ואפשר דאבא שאול סובר דחולב ביד איסור דאורייתא הוא דיש מפרק אפילו שלא בגדולי קרקע וכסברא דר"א במסכת שבת גבי החולב והמגבן וכי הוא יונק בפיו הוי שבות גרידא ובשבת לא שרו לי' רבנן ולית הלכתא כוותיה כדלית הלכתא כר"א דהתם כנ"ל:

לאחר כ"ד חודש וחזר כיונק שקץ וכמה ג' ימים. גרסינן בירו' ג' ימים מעל"ע בד"א בזמן שפירש מתוך בוריו אבל פירש מתוך חליו מחזירין מיד כשאינה של סכנה אבל של סכנה מחזירין:

דף ס:

אפי' ביעתא בכותחא לא לישרי אינש באתרא דרבי'. פי' בעל הערוך ז"ל דלאו ביצה ממש דהנה מאי הוראה צריכה אלא ביצה גמורה שנמצא בתרנגולת קאמר דקי"ל השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצה גמורה מותר לאכלה בחלב וכי תאמר מאי אפילו הוראה גמורה היא. י"ל דהלכה רווחת היתה אצלנו שהיא מותר' ובהדיא פרכינן [מינה] התם במסכת דהלכה פסוקה היא וכן פי' בתוספ':

ואמאי לא תסברוה מהא דתניא וכו' עד דאמר שמואל הלכה כר"מ בגזרותיו פי' וה"נ אית לן למיגזר גבי נתנה בנה למניקה ואיכא למידק קשי' הלכת' אהלכת' דהכא קי"ל מת מותר גמלתו אסור שמא תגמלנו קודם זמנו הא לא"ה הוה מותר ואלו התם קי"ל כר"מ בגזרותיו ותלמוד' מדמי להא אהדדי ורב נחמן שרי הכא לבני ריש גלותא ולא גזר דריש גלותא אטו אינשי דעלמ' והנכון בזה מה שתרצו בתוס' דכי גזרינן ה"מ במלתא

דלא מנכר לעלמא כגון התם גבי קטנה ועקרה שאין הכל יודעין בה שאינה ראוי לילד אבל הכא כשמת ונתנה אותה למניקה הרי קברא מוכיח עליה והרי מניקתו מוכח עליו ולא הוה קשיא לך בסוגיין אלא דהוה לן למגזר הכא דלא הדרה בה אטו היכא דהדרה ביה דהא לא מנכרי ליה לאנשי אי הדרה בה או לאו והיינו דשרי ר"נ לבי ריש גלותא משום [דהכל יודעין] דלא הדרא ביה הלכך באינש דעלמ' אפי' נשבעת המניק קנסה עצמה שלא תחזור בה אסור משום גזירה דהא לא מנכר לאינש וכן פי' ר' יהוד' ז"ל אבל יש מגדולי תוס' האחרונים ז"ל שכתבו שאם נשבעה המניקה בדבר הרי הוא כדבי ריש גלותא וקלא אית לה ומותר:

דף סא.

משום דאמר לה קמי ארחי ופרחי מאן טרחי ודייקו רבנן ז"ל דמהכא שמעי' שהיא חייבת לטרוח לפני כל בני בית הסמוכים עליו והא דאמרינן לקמן אינה כופה לעמוד לפני אביו ולפני ביתו התם בבן שאינו סומך עליו ושמא לא חייבו אלא קמי ארחי ופרחי דלא קביעי וצ"ע והקשו בתוס' דהא כי ליכא אלא הוא לחוד' היתה טורחת לדידה ולדידיה ולארחי ופרחי וכ"ש היכא דאיכא תרתי דמצי למימר הא איכא אתתא בחריקאי ותירצו דמצי למימר נפיש ביתא נפישי ארחי ופרחי ומשני נפיש וביתה נפיש ארחי ופרחי דמשמע דעד השתא לא הוה ידעי' ההוא טעמא ה"מ בשלש דהוה סבר דכיון דאיכא תלת מסייען אהדדי אבל בשתים לעולם הוה ידעינן דנפיש ביתה נפיש ארחי ופרחי:

לא שהכניסה לו ממש אכא שראוי היא להכניס' לו אע"פ שלא הכניסה פירש רש"י ז"ל [לא] שהכניסה לו שפחות ממש אלא כיון שראוי להכניסה לו נדוני' שום שפחה אחת או שתים ושלש כאלו הכניסה לו שפחות ממש ואינו מחוור לפום מה דגרסי' ברובי דנסחאות תניא נמי הכי אחת שהכניסה לו ואחת שמצאתה לו בתוך ביתו ולפ"ז מאי תניא נמי הכי דלא דמי כלל ומיהו יש נסחות דגרסי תניא אחת מצא' בתוך ביתו ולפ"ז מצי שיהיה דהא שהכניסה לו וכו' ונסחי אחריני גרסי ואחת שמצאה לו משלה ופירש ר"ת ז"ל לפי אותו הגרסא במה שהוא חייב ליתן לה כגון קופה של בשמים צמצמה כ"כ שיכול לקנות שפחות הרבה וכל זה דוחק והנכון דהכי פי' לא שהכניסה לו ממש בין שפחה ובין שוה שפחה אלא אפילו לא הכניסה לו כלל אלא שהוא נכבד שראוי להכניסה לו מצד חשיבותו ושלא תעשה היא מלאכה בביתו וכ"ש שראוי' להכניס לה מצד חשיבתם שבנות משפחתה אין עושין מלאכות אלו דעולה עמו ואינה יורדת עמו והכי משמע בירושלמי דגרסינן התם אמר ר"ש בר רב יצחק לא סוף דבר הכניסה אלא ראויה

להכניס בעדה דתני' אשתו עולה עמו ואינה יורדת עמו ובתוס' תניא אחת שהכניסה לו משלה ואחת שהכניסה לו משלו. שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא בשמאלא פירש דמזגה ליה כסא ומנחא קמיה בשמאלא דידה:

אביי מנחא ליה אפומא דכובא פירש רש"י ז"ל דכל הני מילי בימי לבונה אבל בימי נידותה לא והא דלא מפלגו בין ימי לבונה לימי נדותה בדורות ההם שהיה מנהגם לטבול בשמיני כדין תורה וקודם שבעה של ימי נקיים של חומר בנות ישראל אבל בזמן הזה שאין טובלות אלא עד לאחר שבעה ימים נקיים הרי הן נדות גמורות דקי"ל הדוה בנדתה עד שתטבול והא דאמרינן במסכת שבת במעשה באותו התלמיד בימי נדותך לפי מנהגם ג"כ שהיו מקילין בימי ליבון יותר מימי נדות מן הטעם שאמרנו והא דאסרו מזיגת הכוס יש אומרים שלא גזרו אלא מזיגה שהוא דבר המביאה לידי הרגל עבירה אבל דברים אחרים מותר ליטול מידה ובלבד שלא יגע בה וזה שאמר במסכת סופרים כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואסור ליטול מידה ובלבד שלא יגע בה כוס של ברכה אלמא כוס דוקא וזה שאמר אליהו רבה במעשה של אותו התלמיד שמא הבאת לו את (פיך) [הפך] ונגע בידך לאו אהבאת בידך קפיד אלא נגיעה בה שמא יגע בה כשהיתה מביאה לו את (פיך) [הפך] ואחרים פירשו דמזיגת הכוס אורחא דמילתא וה"ה שאר דברים שאסור ליטול ממנה בימי נדותה ומיהו ע"י שינוי מותר בשאר דברים אפילו בימי נדותה משא"כ מזיגת הכוס וכך ראויה לנהוג וכתבו בתוס' דלשתות שניהם בכוס א' זה אחר זה אין לאסור ואע"ג שלא יאכלו הזב עם הזבה על שלחן א' שאני התם דכי הדדי נינהו אבל הכא בשעה שהיתה היא שותה הוא אינו שותה. ויש אומרים דמזיגת כוס האסורה היינו כשנותנת המים ביין ונותנת לפניו דאיכא הרגל אבל להריק מן הכלי לכוס ולתת לפניו על השלחן מותר ואינו נכון ומ"מ נראה דכל היכא דאיכא בני חברותא דשתו מנייהו מותר' למזוג לו הכוס ולתת לפניו ועם כל זה ראוי להחמיר בזמן הזה:

דף סא:

גרסת רש"י ז"ל אינו כופה ליתן תבן לפני בהמתו אבל כופה ליתן לפני בקרו תבן פי' רש"י ז"ל בהמתו כמו סוסים שצוהלין ופורצים למזימה ושמא יביאה לידי רביעה אבל בקרו אין לחוש בכך. ואחרים פירשו דבהמתו היכא שעומדת לרכיבה אבל בבקרו כופה לפי שהיא עומדת לצרכי הבית כי רוב תבואות בכח שור וחייבת למרווח בו כי שיש בו חיי נפש ואיכא למידק מהא דתניא בפרק בתרא דנדרים נדרה שלא תתן תבן לפני בהמתו ולפני בקרו ואין צריך למחוק הגירסא דמשום דהמלאכות קטנות שאינו צריך

לה כ"כ לא אלמו' לשעבודי' דלא תיחול נדר' וכההיא שאמרו נדרה שלא תארוג בגדי' לבני' לבנה תצא שלא בכתובת' מכ"מ חייל נדרא ומיהו התם שהצורך יותר גדול קנסוה רבנן בכתובתה מ"מ הכא לא קנסוה בכתובת' אלא כופה הבעל במשכון מזונותי' וכיוצא בו ונמצא ג' דינים בדבר דבמלאכ' גדול' והרגליות אם נדרה לא חייל נדרה וכדאמר' לעיל כופה ומניקתו ובשאר מלאכות קטנות חייל נדרה וכדאמרינן לעיל כופה ואם היא מלאכה הצריכה תצא בלא כתובה ואם לאו כופה הבעל בדברים אחרים:

איכא בינייהו שפחות פירש ר"ת ז"ל שפחות ושכנגדו שהוא באמצע כמו שפחות דהיינו אפר מקלה דההיא שמעתא היא ואיכא לאחלופי לרב מלכיו אי נמי דלא חייש אלא מאי דצריך לתרוצי דדר' מלכיא דהיינו סימניה דקאמר מתני' מלכתא. א"ב דמטללא בגורייתא קיטנייתא ונדרשיר פי' משום שיעמום ליכא ומשום זימה איכא ומסתברא דר"א ורשב"ג לא פליגי דדר"א שהוא כופה למלאכה יש לו לטעון טענות זימה ובדרשב"ג שהוא כופה אותה שתעש' מלאכה יש לו לטעון טענות שיעמום ומשום דקס"ד שבעיקר דינא לא נפקי מיני' מידי בינייהו איצטריך תלמוד' לפרושי דהא א"ב וכך נראה לי:

המדיר הא דתנן מדיר מתשמיש המטה ומיירי כדאמר הנאת תשמישך עלי שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו אבל אמר הנאת תשמישי הוא עליך לא חייל נדר' דהא משעבד' לה וה"ל כאוס' פירות חבירו על חבירו וכדאמר בנדרים וכדפי' רש"י ז"ל והא דאמרינן ב"ש אומרים ב' שבתות וב"ה אומרים שבת אחת פי' רש"י ז"ל שהדירה שבת א' או שתי שבתות אבל אם היה יותר לא תמתין והיינו דאמרינן תלמודא מחלוקת במפרש כלומר שפירש אחת לב"ה או שתי שבתות ב"ש ולא נהירא חדא דלישנא דמתני' לא דייק הכי ועוד דא"כ היכי אמר שמואל דבסתם נמי תמתין שמא ימצא פתח לנדרה והא פריש לן תנא שאם הדירה יותר משבת אחת לב"ה או שתים לב"ש לא תמתין כלל וכ"ש הדירה סתם דמשמע לעולם לכך הנכון דמתני' קתני סתם המדיר את אשתו דב"ש אומר שתמתין שתי שבתות וב"ה אומרים תמתין שבת אחת אבל לא למדנו מתוך משנתינו הוא כשהדיר' לזמן או שהדיר' סתם וזהו שנחלקו בה רב ושמואל דרב אמר מחלוק' כשפירש זמן ואפי' מרוב' דמ"מ גלי אדעתי' שדעתו לחזור עליה והיום או למחר ימצ' פתח לנדרו הלכך תמתין אבל אם הדיר' סתם של' קבע שום זמן לנדרו גלי אדעתי' דמסנא סני לה ולא ימצ' פתח לנדרו ותצ' לאלתר ושמואל אמר דאפילו בסתם שמ' יסור כעסו וימצא פתח לנדרו הילכך תמתין שבת א' לב"ה ושתים לב"ש והא דמייתינן הכא ההיא דתנן המדיר את אשתו מליהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס שפירשה רש"י שהדירה עד ל' יום ההיא נמי לית' מטעמ' דאמרן וה"ל למיתני המדיר את אשתו מליהנות לו שלשים

יום אלא ודאי ה"פ המדי' את אשתו מליהנות לו יעמיד פרנס עד שלשים יום ואפלגו רב ושמואל אם כשקבע זמן לנדרו או אפילו שהדיר סתם וכן נראה פי' הירושלמי. אבל התם דאפשר בפרנס פי' דהתם לא הדירה מגופו אלא מנכסיו פירש רש"י ז"ל דאתשמיש לא חייל נדר' דהא משעבד לה והא דחייל אנכסי' אוקי בדוכתא כשאמ' לה צאי מעשה ידיך במזונותי' פי' לפירושו דמתני' דהכא דקתני המדיר את אשתו אפשר לפרש שפיר בהדיר' עליו דאמר הנאת תשמיש' עלי אבל הכא דקתני ליהנות לו ולא קתני ליהנות לה לא משמע אלא שאסר הנאתו עליה וכיון דכן לא חייל נדרה דה"ל כאומר הנאת תשמישי עליך ובירושלמי הקשו מזו על זו ותירצו תמן במדירה מגופו ברם הכא במדירה מנכסיו ולפי' רש"י ז"ל יש לפרש דמתני' דהכא לא חייל נדרה אלא על נכסיו בלחוד:

דף סב.

אורחא דמלתא כמה פי' רש"י ז"ל שלא ישא עליו חטא וא"ת א"כ היאך שהה ר"ע י"ב שנה ברשות ויש מתרצים דהכא בפועלי' קיימי' אבל בתלמיד' כל שנתן להם רשות אין כאן נשיאות חטא ואחרים תירצו דאפי' לתלמוד תורה יש נשיאות חטא וכדפירש"י ז"ל לקמן שאני התם דאיכא רווח ביתא משא"כ ביוצא לת"ת דליכא רווח ביתא וההיא דר"ע שניא היא שפסק כן עמה בשעת קידושין וזה יותר נכון ואחרים פי' אורחא דמלתא כמה אם כתבה לו רשות סתם בלא קביעת זמן כמה יהא סתמן וגם זה נכון:

לכל דבר המחלוקת הבאה והיוצאת חודש בחודש לכל חדשי השנה פי' דאע"ג דעניינ' דקר' בשנים עשר נציב' שהעמיד שלחה ולפום פשטיה לא היה אחד מהם עומד חוץ לביתו אלא חודש בשנה הכי לישנא יתירא דייק דלא היה צריך למכתב אלא המשרתים למלך לכל דבר המחלוקת לכל חדשי השנה אלא דאי מדקאמר הבאה והיוצאת חודש בחודש משמע שהיה חוזר ובא לסוף חודש וזהו כי הי"ב נציבים העמידו תחתיהם שני אנשים לפרנס את המלך זה חודש זה חודש:

והתני' אחת בשבת וא"ת וליקשו ליה מרישא דמתני' דקתני הפועלי' שבת אחת י"ל דההי' ל"ק דהאי באקראי בעלמא דיצא פעם אחת של' ברשות אבל בעודו בעיר עונתו שתים בשבת להכי מקשינן מברייתא וזה ברור:

דף סב:

חמר ונעשה גמל. פי' בשנעשה גמל ביטול עונתה ונפיש רווחא בית'. מהו לעשות כן שלא ברשות. רוצה אשה בקב חטים וטפלות מט' קבין ופרישו' ויש לפרש דט' קבין

לאו דוקא אלא לישנא דתלמודא הוא דקאמר בעלמ' רוצה אדם בקב חטין שלו מט' קבין של חבירו. אבל בתשובת הגאונים ז"ל פירש דדוקא נקט הכי כי המשרה את אשתו ע"י שליש נותן לו הב' קבין ומשמשת עמו מליל שבת לליל שבת והמורד על אשתו מוסף על כתובתה ג' דינרים שהם ג' סאין לחשבון שהן ד' סאים בסלע והג' סאין הם י"ח קבין הרי ט' קבין לזו כנגד הקב על זו ואף לפירוש זה דרך צחות אמר כן הספר דבמורד בר מג' דינרים שמוסיף לה חייב במזונותי' ובפרנסה חדתי ברתי' דהוה צנוע ומעלי. וא"ת הא דאמרי' בפסח ראשון אמר ר"ע כשהייתי עם הארץ הייתי אומר מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור י"ל שזהו קודם לכן אבל אחרי כן הוא חזי למוטב שיהא צנוע ומעלי ואח"כ קבע עצמו לתורה כדאיתא הכא. אלו הוה צורבא מרבנן אדעתי' דהכא מי נדרת הקשו בתו' דהאי נולד הוא ואין פותחין בנולד וכדגרסי' בנדרים המודר מחבירו ונעשה סופר ואמר אלו הייתי יודע שנעשה סופר לא הוה נודר צריך פתח ממקום אחר ותרצו דהתם הוא שהיה עם הארץ בשעת הנדר אבל הכא כבר הי' יודע ר"ע פרק אחד כשקדש בתו לאו נולד היא ועוד י"ל דאף הכא כי היא לא נתקדש' לו אלא על דעת שהוא צורבא מרבנן ואלו היה יודע בו כן לא היה נודר והוא ליה כעין נדר טעות אלא דכיון שנדר סתם צריך התרה ולא הוה נדר טעות ממש ואפשר כי הוא בפירוש תלה נדרו כשהוא ע"ה והוה לי' נדר טעות ממש דאומר קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי והיינו דלא אמרינן דשריא ליה משמע שהותר הנדר מאליו כנ"ל:

דף סג.

מתני' המורדת על בעלה פותחין לה מכתובתה ז' דינרים בשבת עד מתי הוא פוחת עד כדי כתובתה. מתני' במורדת גמורה דאמרה בעינא ליה ומצערא ליה אבל באומרת מאוס עלי דינא אחרינא אית ליה והא דקתני שפוחת והולך עד כדי כתובתה בלשון הזה עיקר כתובתה ותוספת שהוא תנאי כתובה וקי"ל תנאי כתובה ככתובה ויש בו עוד נכסי נדוני' שאף היא נקראת כתובה כדפירש לעיל אבל אינו נראה דנכסי מלוג בכלל כתובה דאיהו לא מקרי כתובה בשום דוכתא וכדתנן התם מה יעש' בכתובה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה דאלמא אין נכסי מלוג בכלל כתובה ועוד מדאיצטריך ר' ינאי לומר בריש פירקין דתנאי כתובה ככתוב' דמי לענין מורדת אבל בירושלמי אמרו מהו למפחת מפרא פורנין דידה ושמעינן מן הדא ר' יוסי אומר לעולם היא פוחת והולך לא אמרו אלא ירושה דבר שאינו מצוי הדא אמרה אפי' לפחות מפרא פורנין דידה פוחת ע"כ וי"מ דלנכסי צאן ברזל קרי פרא פורנין כדאמרינן לקמן אשה גובה פורנא מהם ולא נהירא לי דא"כ למה

להו למפשטיה מדר' יוסי הרי הוא בכלל כתובה אלא ודאי כי הירושלמי סובר שפוחתין אפילו מנכסי מלוג שלה שלא הוצרך ר' יוסי להוסיף אלא ירושה הבא לאחר שנפחתו כתובתה ונכסים כדדייק לישנא דקתני שאם תפול ירושה יחזיר ויגבה אבל בנכסי מלוג שכבר היו לו בשעת מרדה אף רבנן מודו והא דלא קתני אלא כדי כתובתה לוא דווקא אלא נקט הדבר הנהיג בכל כי לכל יש כתובה ואין לכל נכסי מלוג כדאיתא בפירקין דלעיל והא דאיצטריך ר' ינאי לומר שתנאי כתובה ככתובה דמיא למורדת אינו אלא לדעת רבותינו שבתלמוד שמפקיעין כתובה בפעם א' לסוף ד' שבתות דהתם כתובה דוקא אבל לדברי משנתינו שפוחתי' והולכים קונסים אותה לפחות מכל נכסיה והא קי"ל כרבותינו כדבעינן למימר בתלמודא בס"ד ושבעה דינרים אלו דינרים ממש לא שיפחתו מהם דבר השוה היום שבעה דינרים כשתמכור בטובת הנאה דכולי האי לא קנסוה רבנן ודעת גדולי הפוסקים המפרשים שמתחילין לקנסה ממה ששוה יותר שאם יש לה נכסי מלוג מגבין לו מהן ז' דינרים ואם לאו פוחתין מנדוני' ואח"כ מעיקר כתובה ותוס' דבתחלה מנדוני' בעינן דלקנסא טפי כי היכא דתיהדר בה ויש חולקין בדבר ולא נפקא לן מיניה דכרבותינו קי"ל וכן המורד על אשתו מוסיפין על כתובה ג' דינרים ופירש טעמא בתלמודא מפני שצערו של איש קשה משל אשה ובירושלמי שאלו הכא אתמר ג' והכא אתמר ג' א"ר יוסי בר חנינא היא שחייבת לו שבועה פוחתין לה ז' הוא שחייב לה ג' מוסיפין לה פי' היא חייבה לו ה' גופי מלאכות ואזלא לטעמיה דאמר בתלמודא דילן מורד' ממלאכה הוא מורדת ובמורדת מתשמיש לא חלקוה וקנסוה כאלו מורדת ממלאכה דלא נימא דגריעא מחדא מינייהו והוא חייב לה ג' שאר כסות ועונה והקשו ע"ז הגע עצמך שאמר לה ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה ותנאי קיים כלום חייבת לה ואדחי לה האי טעמא וחזרו לומר בשם ר' יוחנן מפני שצערו של איש קשה משל אשה:

גמרא מורדת ממאי רב הונא אמר מתשמיש ר' יוסי בר חנינא אמר ממלאכה ואסיקנא מתשמיש כולי עלמא לא פליגי דהוה מורדת כי פליגי ממלאכה דר"י בר חנינא סבר דממלאכה נמי הוה מורדת ורב הונא סבר דממלאכ' לא הוה מורדת והקשה הראב"ד ז"ל איך אפשר דאתתא שקלי מזונה דבעלה ולא תהא מורדת וכי היא הבעל זנה ומפרנסה ויהיה הוא טוחן ואופה ומבשל לעצמו ומה יעשה בהנקת בנו ועוד התניא נדרה שלא להניק את בנה כופין ומניקתו ואם אין פוחתי' לה מכתובתה במה הוא כופה אם בדברים לא יוסר עבד ואם בשוטים ושמתא אשה לאו בר הכי הא ודאי ליכא כפי' אלא בכתובתה ותו דהא תניא נדרה שלא תארוג בגדים לבנים לבנה תצא בלא כתובה וכ"ש בשאר גופי מלאכות ואיך לא הקשו ממנה לרב הונ' דבשלמא דרב יוסי בר חנינא מצי לתרוצי

כדאמרינן בסוגיין ולאו לאמלוכי ביה בעי אלא לרב הונא קשיא לכך פי' ר"י ז"ל דמשאר גופי מלאכות שהם לתשמיש גופו דכ"ע מורדת הוה ולא נחלקו אלא במלאכת מעשה ידיה ירב הונ' לטעמי' דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה הלכך אין כאן מרד כלל:

ור' יוסי בר חנינא סבור שיכולה לכופה על מעשה ידיה כסברא דריש לקיש. וא"ת כי אקשינן לקמן נדה בת תשמיש היא לוקמא בשאר מלאכות דהויא מורדת אפי' לרב הונא וי"ל דתלמוד משמע ליה נדה דומיא דחולה דלאו בת מלאכה היא ואין מורדת אלא מתשמיש ולא נהירא דהא ודאי שפיר מצי לתרוצי תלמודא בשאר מלאכות ועוד דא"כ הל"ל ממעשה ידיה כדאמרינן בכל דוכתא דלישנא דמלאכה בכלהו מלאכות משמע ותו דהוה לן למימר רב הונא לטעמיה ותו דלעיל לא אשכחן דפליג רב הונא אלא ריש לקיש וכדאמרינן ופליג אדריש לקיש ועוד מדאמרינן לקמן מה בין מורד למורדת מפני שצערו של איש קשה משל אשה והניחא במורדת מתשמיש אבל במורדת ממלאכה מאי איכא למימר דהא ודאי מורדו של איש באומר איני זן ומבטל מינה חיי נפשה קשה ממרד מלאכה שלה אלא ודאי דבכולהו ממלאכות נחלקו וכן פרשו הגאונים ז"ל וכן פירש בתוס' ומ"ד דממלאכה לא הוה מורדת לאו למימר שתצא נקיה מב"ד ותטול מזונות כדברי הראב"ד ז"ל דהא ליתא אלא רב הונא קאמר שאינה מורדת לזון אותה בפחתא שבעה דינרין דכיון דמלתא דבממון היא מורדת אין לנו לקנסה בכך אלא שיגבה מנכסי' או שנפחת מכתובתה כדי שפחה אחת לשמשו ואם לא יוכל לקנסה בכך שיקנסוה להוציא בלא כתובה ורבי יוסי בר חנינא אמר דממלאכה נמי הוה מורדת ולאו למימרא שתהא פטורה בכך דא"כ שאין די בז' דינרין שפוחתין מכתובתה לדמי שפחה לשמשו שהוא צריך להניק את בנו איך יהא די בכך ועוד המורד שאמר אינה זונה ואינה מפרנסה האיך יהא די לה בג' דינרין למזונותיה ופרנסתה והלא המשרה את אשתו ע"י שליש נותן במכובד על פי כבוד ובמורדת הכל שוה אלא שאף ר' יוסי בר חנינא אמר גובה מכתובתה דמי שפחה לשמשו ולקנסוה יותר פוחתין ז' דינרין מכתובתה ותדע דמעיקרא סד"א דמתשמיש לא הוה מורדת והא ודאי לאו למימרא דלא ניחוש למרדה כלל הא אמרי' הנאת תשמישך עלי כופה ומשתמשתו ועוד האיך אפשר שתבטל ממנו מצות פריה ורביה ולא יהא עליה קנס אלא ודאי הכא ס"ד דלא הוה מורדת לדונה כדין משנתינו אלא שקונסין אותה לצאת בלא כתובה וכדרך שאמרו בקולני' שתצא בלא כתובה והיא השמעות קולה על עסקי תשמיש וכבר האריך רבינו הגדול ז"ל בזה בספר הזכות:

בשלמא למ"ד מתשמיש לאיש לחיי ויש מקשים ולדידיה היכי ניחא והלא מה שמוסיפין לה אינה גובה אותו אלא כשיגרשנה והיא לא תצא אלא לרצונו ותשב עד שתלבין ראשה. ותירצו דהשתא שפיר ידעינן טעמא דלאו לאמלוכי בה בעי וכל היכא דבעי למיפק כפי' ליה משום בטול תשמיש דאפי' משום הוא בבגדו והיא בבגדה יוציא ויתן וטובא איכא בתלמודא דהוה מצי למימר ולטעמיך ולא קאמר:

באומר איני זן ואיני מפרנס מכאן הוכיח הרב רבינו אליהו מפאריש דחייב הבעל להשכיר עצמו במלאכה כדי לזון את אשתו שאל"כ באומר איני זן מאי מורד ממלאכה איכא ועוד כי מספר הכתובה נלמוד כי לכך הוא כותב לה ואנא אפלח ואוקיר ואוזין וזה דין חדש מאד שיכופו על מזונות מה שאין כופין לב"ח ומהכא ליכא ראיה דה"ק שהאומר איני זן כיון שהמזונות תחת מלאכ' מעשה ידיה כשאומר איני זן קרי ליה מורד ממלאכה כלומר מורד ממה שהוא תחת מלאכה וכן פירש רש"י ז"ל ומה שכותבין בספר הכתובה ואנא אפלח נראה לי שאין כותבין כן אלא משום חלתה שהוא חייב לזונה במזונות ורפואה כדתנן לקחת חייב לרפאותה א"נ שופר' דשטר' הוא ולישנ' מעליא שיטרח לעבדה ולכבדה במזונותיה ופרנסתה בכל כוחו:

והאמר רב איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה איכ' דקשיא ליה דמשמע השתא דהא לרבי יוסי ברבי חנינא קשיא בלחוד ואדרבה לרב הונ' קשה טפי דאמר מלאכה לא הוה מורדת ויש לומד דלא קשי' למאי דפרישית לעיל דרב הונא הכי קאמר שאין דנין אותה בדין מורדת דכתיב במשנתינו אלא או יוציא ויתן כתובה כרב או יכפהו לזון כשמואל אבל לר"י בר חנינא דאמר דהיינו מורדת המוזכרת במשנתינו קשי' אדרב וה"ה דקשי' לה מהא דשמואל דאמר עד שאתה כופהו להוציא כופהו לזון אלמא דחדא מינייהו נקט:

גרסת רש"י ז"ל ולאו לאמלוכי ביה בעי ופי' הוא ז"ל שנותנים לו זמן לאמלוכי ביה אם יחזור ממרדו ובתוך כך יוסיף על כתובתה ג' דינרין ואם לא יחזיר יוציא ויתן כתובה והקשו עליו דא"כ הוה ליה לפרושי כמה זמן נותנים לו לאמלוכי ואע"ג דבעלמא זמן ב"ד שלשים יום דלמא הכא מוסיפין או מבצרינן ולא עוד אלא דפשטא דמתני משמע דלעולם מוסיפין לה עד שיגרשנה מדעתו ועוד דכיון דלאמלוכי הוא דיהבינן ליה זמן האיך אנו קונסין אותו בנתיים והנכון כגרסת הספרים שגורסין ולאו לאמלוכי ביה בעי כלומר שנמלכין בה ואם תרצה לצאת כופין אותו להוציא ולתת כתובה לאלתר ואם לא רצתה להתגרש כופין אותו לעול. במרד השני מפני שדרך בנות ישראל הצנועות שאין רוצין להתגרש לכך שנינו במשנתינו סתם שמוסיף לה על כתובתה:

מיתבי אחת ארוסה ואחת נשואה בשלמא וכו' למ"ד מתשמיש נדה בה תשמיש היא ומהדרי' אינו דומה מי שיש לו פת בסלו. איכא למידק אי במלאכה מאי אפי' וכי נדה לאו בת מלאכה היא כשאר כל הנשים. וי"ל לפי שדרך נדה להיות מרוחקת ממלאכת אפיה ובישול מחמת נידותם ואימא דכיון שכן לא הוה מורדת משום מלאכה קמ"ל דאדרבה מכולן הויא מורדת כיון דשורת הדין נותנת לעשות כל מלאכה אלא שאינה קוצה חלה ואינה מוזגת לו את הכוס וחברותיה ורש"י ז"ל נשמר מזה וכתב כהאי גוונא בשלמא למ"ד מתשמיש ניח' אלא למ"ד ממלאכה נדה בת מלאכה היא אלא מתשמש לא פליגי וכו' (ופי' רש"י ז"ל דה"ק דבשלמא למ"ד מתשמיש שייך נדה אלא למ"ד ממלאכה נדה בת מלאכה היא אלא מתשמיש לא פליגי וכו') ופי' רש"י ז"ל דה"ק בשלמא למ"ד מתשמיש שייך למימר אפילו נדה וקמ"ל שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו אלא למ"ד ממלאכה מאי אפי' נדה דהא שפיר הויא בת מלאכה אע"כ מתשמיש כ"ע לא פליגי וכו'. וק"ל אמאי לא פרכינן מארוסה למ"ד ממלאכה מאי מרד ממלאכה איכא וי"ל כגון שהגיע זמן והיא אוכלת משלו שהיא חייב לעשות בצמר ודאי ואולי חייבת לו ג"כ לאפות ולבשל אי נמי מכל ארוסה והיא מורדת מלכנוס מפני שלא תעשה לו מלאכה שהאשה עושה לבעלה וכדרך שאנו דנין אותה במורדת מתשמיש מפני שאינה רוצה לכנוס לחופה כך נראה לי: כי פליגי ממלאכה לא הוה מורדת ורבי יוסי בר חנינא סבר ממלאכה נמי היא מורדת:

לענין פסק הלכה הרי"ף ז"ל וכל הראשונים ז"ל פסקו הלכה כרב הונא וכן עיקר והראיה המחוורת בזה מהא דבעי' מיליה רב חייא משמואל מה בין מורדת למורדת ופריש לה במורדת מתשמיש תרי טעמא ולא פריש לה במורדת ממלאכה חד טעמא ולא עוד אלא בהמלאכה מורדת של איש קשה משל אשה כדכתיבנא לעיל ועוד דלרבי יוסי בר חנינא מורדת ממלאכה היינו שאומר איני זן ואיני עושה ואיני מפרנס ואנן כשמואל קי"ל דאמר שכופין אותו לזון ומיהו בזו לומר כדתריצנא לעיל דאמלוכי ביה בעינן ויש מביאין מהא דאמר לקמן היכי דמי מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא לי' ואינו ראייה דדלמא לינש' דאפי' נדה לא אתיא שפיר ולמ"ד מורדת ממלאכה ולא ניחא ליה כפרוקא דכתיב' לעיל אי נמי דמשמע ליה כולה ברייתא משום תשמיש מכל מקום עיקר הדין כמו שכתבנו דהלכתא כרב הונא וכל שמורדת ממלאכה כופין אותם בשוטים או שאינו זנה או שמוכרים ב"ד בכתובתה בטובת הנאה כדי שישכור לו שפחה או עבד לשמשו. ורבותי ז"ל חזרו ונמנו שיהא מכריזין עליה ד' שבתות זו אחר זו ונראי' הדברים דבתוך ד' שבתות אלו לא תפסיד כלום אם תחזיר בה וא"ת א"כ עכשיו תחזור בה ולמחר תחזיר

למרד' ותצערנו שלש שבתות הא ליתא דכל שחזר' בה מתרין בה שאם תחזר עוד למרדה תשבור כתובה לאלתר אבל יש שפירש אפי' תחזור בה תפסיד ז' דינרין בכל שבוע שעמדה במרדה כדין משנתינו ואינו מחוור:

אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו פי' דנדה יש לו פת בסלו עומד כיון שהוא עומד בבטחון שתטבול לנדתה ותהא ראוי' לו דייקא נמי דקתני ד' שבתות פי' רש"י ז"ל דשבתות דקתני ימים שאין בהם מלאכה והכל מצוין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות פי' לפירושו שאלו היה רוצה לומר ד' שבועות הל"ל ל' יום כדקאמרי' בעלמא וי"ג דייקא נמי דקתני ד' שבתות זה אחר זה ומפרשי לה כיון דקתני זו אחר זו ודאי שבתות ממש קאמר דאי ד' שבועות פשיטא דד' שבועות רצופות קאמר אבל בשבתות ממש הואיל ואיכ' ימי החול בנתיים ואינם רצופים ממש הוה ס"ד דדילמא לאו רצופים נינהו:

דף סג:

דרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו כלומר שמפסיד כתובה בסוף ד' שבתות דלא שיפחתו לה בכל שבוע כדין משנתינו אמר רבה האי בורכא וכו' ואיהו כמאן סברי ליה ואמרי' כי הא דאתמר הלכה נמלכין בה כלומר שפוחתין מכתובתה מעט מעט כדין משנתינו כן פי' רש"י ז"ל. וא"ת והיכי אמרינן ואיהו כמאן ס"ל דה' פשיט' דסב' כמשנתינו וי"ל דמשו' משנתינו לא הוה ליה למימר הא בורכ' דהא פשיט' דהא רבוותא ידעי לה למשנתינו ורצו לתקן תקנה זו שתקנו והיינו דאצרכינן לתרוצי דאיהו משכח אמוראי אחריני דבתר רבותינו דמחו לה לרבותינו אמוחא ומש"ה אמר מאן דפסק כרבותינו אמר בורכא ועדיין אין הפירוש מחוור ועוד דאי מ"ד נמלכין בה רוצה לדונה כדין משנתינו גנבא גנובא למה ליה לימא הלכה כמשנתינו ועוד דלישנא דנמלכין לא אתי שפיר משום פחיתות כתובה דמשנתינו. ור"ת ז"ל פירש הלכה כרבותינו ז"ל במשמעות פשט לשונם שאין מתירין בה אלא פעם אחת לאפוקי מדרמי בר חמא דאמר ב' פעמים שולחים לה ורבא אמר האי בורכא דס"ל כרמי בר חויא ואמרינן ואיהו כמאן סבר דדחו לדרב נחמן בר רב חסדא דרמי בר חמא וקרי ליה בורכא ואמרינן דסבר לה כי הא דאמר נמלכין בה כלומר גם לאחר ד' שבתות ולנסחי דגרסי ואינהו כמאן סבירי פי' על רבא ורמי בר חמא ועדיין אין פי' זה מחוור ולא אתיא ביה שפיר לישנא דנמלכין בה והראב"ד ז"ל פירש דרב נחמן היה אומר הלכה כרבותינו ואין דנין אותה כדין משנתינו כלל:

אמר רבא דהא בורכא מרבנן שאף רבותינו לא דחי דין משנתינו לגמרי אלא שהוסיפו עליה שאם תרצה יותר בדין רבותינו שדנין אותה בו והיינו דאמרי' ואיהו כמאן סובר ומהדרינן דסבר לה כמ"ד נמלכין בה כלומר שתברר באיזה מהם היא רוצה אם כדין רבותי' שאמרו שתפסיד כתובתה כולה בפעם אחת ד' שבתות ולא תפסיד כלום בנתיים או כדין משנתינו שפוחתין והולכין ז' דינרין בכל שבוע ואם תחזור בה תפסיד כל מה שעבר. וא"ת ומאי המלכה בעי והלא טוב לה דין משנתינו שיש לה מתון הרבה מדין רבותינו שאין לה שום מתון לאחר ד' שבתות וטוב להפסיד ז' דינרין בכל שבוע מד' שבתות אם חזרה בה וי"ל דלמשנתינו איכא חומרא טפי שפוחתין לה אפי' מנכסי מלוג משא"כ בדין רבותינו ובדרמי בר חמא ליכא שום פלוגתא דאמוראי והכל מודרים שכן תקנו רבותינו להתרות בה שני פעמים ולהני פי' ר"ת ז"ל ורבינו הראב"ד ז"ל הלכה כוותיהו דכולהו מודו בה ולענין המלכה כיון דרב נחמן בר רב חסדא ורב נחמן בר יצחק ורבא ורב חנינא משמיה דרב ששת סבר דאין נמלכין בה הכי הלכתא וגם לפירוש רש"י ז"ל יש לפסוק כרבותי' דההיא דר' ינאי דאמר תנאי כתובה ככתובה דמיא שהוא הלכה פסוקה לא אתיא אלא לרבותינו ולא לדין משנתינו כפי שיטת הירושלמי. הלכך הלכה כרבותינו וכרמי בר חמא וכן פסקו הגאונים ז"ל והרמב"ם ז"ל:

גרסת הספרים רבה אמר רב ששת נמי הלכה נמלכין בה ורב הונ' בר יהוד' אמר רב ששת הלכ' אין נמלכין בה וקשי' לן דא"כ מאי מסייעין מינ' לרבה סתם דהא פלוגתא דאמוראי היא אליבא דרב ששת ויש לפרש דאנן לא מייתינן לסיית' אלא דרבה בר רב ששת דאמר נמלכין בה ומסדר תלמוד' הוא דאי' תיבתר הכי לאידך דרב הונא בר יהוד' ויש גורסין בהפך ולא נהיר' משום קושיא דאמרן ויש גורסין בתרווייהו נמלכין בה ולא נהיר' דהל"ל וכן אמר ר' הונא בר יהוד' ה"ד מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנ' ליה אבל אמר' מאיס עלי לא כייפינן כן גורס רש"י ז"ל ופירש כן ה"ד מורדת שכופין אותה ופוחת מכתובתה דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה שיש לכופה על ידי פחיתת כתובתה אבל אמרה מאיס עלי ואיני רוצה לא בו ולא בכתובתו לא כייפינן לה להשהותה אלא נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה ע"כ ונראה מלשונו שהאומרת מאיס עלי כופין אותו לתת גט ותצא בלא כתובה (ע"כ) ואף הרמב"ם ז"ל כותב כן שכופין אותו לגרש לאלתר שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה ור"ת ז"ל כתב כמה פעמים יוצאה הוראה בטעות לפנינו שהיינו אומרים האומרת מאיס עלי כופין אותו לגרש וא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו תחת בעלה וכשנותנת עיניה באחר ותאמר על בעלה מאיס עלי ובפרק בתרא דנדרים חשו לה ואמרו שאומרת טמאה אני לך אינ' נאמנת שמא נותנת עיניה באחר ומה הועילו

בכך שהרי יכולה לומר מאיס עלי וכן בפרק המגרש שאמרו שלא תצא תולה עצמו בנכרי ומפקעת עצמה מיד בעלה ואעפ"י שיש לדחות דהתם הוא שנטלת כתובה אבל הכא שמפסדת כתובה לא תאמר מאיס עלי להפקיע עצמה מ"ד בעלה והא ליתא שאם נתנה עיניה באחר כל הממון כאין נגדה לתור אחר עיניה ולבה ועוד דא"כ האומרת טמאה אני לך תהא נאמנת לחומרא אם רוצה להפסיד כתובתה והא לא אשכחן וכל גדולי הפוסקים ז"ל הסכימו בזה לדעת ר"ת ז"ל שאין כופין בטענות מאיס עלי שמא עיניה נתנה באחר והביאו לזה כמה ראיות הן כתיבות בחדושים שלי הארוכים וגדולה מזו הא דתנן אלו שכופין אותם להוציא מוכה שאין ובעל פוליפיס והנהו באומרת מאיס עלי דלא הוינא בהדי' כדאמר בפרק המדיר ואפ"ה טעמא דחזינא שהיא טוענת אמת הא לאו הכי אין כופין ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בפירוש המשנה שלו דהתם הוא לכופו להוציא ולתת כתוב' אבל בלא כתוב' בכל מקו' כופין כשאמר' מאיס עלי הא ליתי' דאנן לא אדכרי' בהדי' מתני' כתוב' כלל אם החדוש שחידש היינו שכופין אותו להוצי' ולתת כתוב' איך הניח וכו' אלא ודאי דדין כפי' בלחוד אתא לאשמעינן וזו ראיה ברורה ור"ת ז"ל פי' ה"ד מורדת דאמרה בעינא ליה כיון שאינו רוצה לתת כתובה אבל מצערנא ליה עד שיגרשני ויתן לי כתובה אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה כיון שאמרה איני רוצה בו ולא בכתובתו ובלבד שיגרשני אם בא הבעל לימלך עמנו ניתן לו עצה שיגרשנה ויפטרנה מיד בלא איחור ולא כייפינן לה להיות עגונה ומר זוטרא אמר כייפינן לה שניתן לו עצה שלא יגרשנה עד שיפחות כל כתובה שמא יבא שום ב"ד טועין ויאמרו שבאונס מחלה לו ולא הפסידה כתובה ולישנא דכייפינן לא נראה כהאי פירושא והר"ר יצחק הלבן ז"ל פירש לא כייפינן ליה שימתין מלגרשה שיפחתו אפי' מנכסי מלוג שלה ומר זוטרא אמר כייפינן לה כדי שיפחתו כל נכסי מלוג שלה דבהא דאמרה מאיס עלי אפילו רבנן דמתני' מודו שפוחתין אפילו מנכסי מלוג שלה ואין הפירוש זה נכון הוא דהא קי"ל כרבותי' ששוברת כתובתה בפעם א' ושוב אין כאן פחיתה ויש גורסים אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן והכי פירוש דבמורדת גמורה הוא דכייפינן לה שלא תוציא ותפסיד כתובתה אלא בפחתה בכל שבוע כדין משנתינו או לאחר ד' שבתות כרבותינו אבל אומרת מאיס עלי לא כופין לי' בכך שימתין כל כך אלא שתפסיד כתובת' לאלת' ואע"פ שחזר' בה אין לה תקנה וכ"ש כשנתגרש' או נתארמל' ומר זוטרא אמר כייפינן ליה שלא תפסיד כתובתה לאלתר אלא כדין מורדת גמורה כי אולי תחזור בה ויסור מאיסותה דהא הוה עובדא ואכפי' מר זוטרא ונסתלק מאיסותה וחזרה בה ונפק מיניה רב חנינא מסורא ודחינן דההיא עובדא ס"ד הוה ולעולם לא כייפינן ליה:

והא דאמרינן דמשהין ליה תריסר ירחי שתא אגיטא היינו לאחר שהפסידו כתובתה כדי לעגנא. ורבינו ז"ל פי' ה"ד מורדת דיינין ליה דין משנתינו או כדין רבותי' דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה שהרי היא מודה על עצמה שאינה שנואה ליה אלא שרוצה לצערו מפני איבה שיש ביניהם וכיון שכן ראוי לקנסה עד שתחזור בה אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן ליה בשום קנס בכתובה ואין נזקקין להם כלל כי אלו הוא כדבריה שנכנס לה מאיסותו בלבה וא"כ ודאי אין לנו לכופה לחזור לו ואסור לזקק לו בשנאה ובנים שיהיו לו ממנה יהיו בני שנואה דכתיב בהו הפושעים והמורדים כדאיתא במסכת נדרים הלכך מוטב שלא נזקק להם ויכופנה הבעל בכל כפיות שיוכל הן בעיכוב מזונות הן בכיוצא בו ומר זוטרא אמר כייפינן לה כדין מורדת שהדבר קרוב יותר דבשקרא אמרה ואפילו הוה קושטא מתוך כפיה זו תתן לבה על עצמה ותסור מאיסותה לא הוה הדרא ליה והיינו דמייתינן ראיה דאכפיי' רב חנינא מסורא ונפיק מיניה גברא רבה דאי לא אזיל מאיסותה לא הוה גברא רבה דבן מורדת ושנואת הלב הוא ודחינן דאין למידין מן החידוש דדלמא בההיא סייעתא דשמיא הוה אבל בעלמא תקנתא לאיסורא לא עבדינן וזה היה נראה פירוש נכון וחדש אבל לא מצאנו לאחד מרבותינו שפירש כן אלא הסכימו שהאומר מאיס עלי ראויה לקונסה יותר בכתובתה ועובדא דבסמוך לא אתי שפיר להאי פי' אבל יש לומר דלא אמרינן דלא כייפינן ליה והיינו דלא כייפיינן לה לאלתר אלא דעבדינן כדאמרינן לקמן משהינן שנים עשר ירחי אגיטא ובתוך כך לא תפסיד כלום כי אולי האמת עמה ואינו מן הדין שתבעל לשנוא לה וכן עיקר:

כלתיה דרב זביד אימרדה הוה תפס' חד שיראי פי' רש"י דאמרה מאיס עלי והיא תפסה חד שיראי שהכניסה לו בכתובתה ונראה שהצריכו לפרש כן משום דקשיא ליה דאי במורדת גמורה דאמרה בעינא ליה הא לדין משנתינו פוחתין והולכין נדונייתא אע"פ שהיא תופסה בהם ולרבותי' ג"כ הרי היא מפסדת כל כתובתה שהיה לה לפחות ואע"פ שתפסה ואם נאמר שהשראי הזה מנכסי מלוג שלה היה אם בדין משנתינו פוחתין מנכסי' אפי' מה שתפסה ולדעת הירושלמי אפי' לרבנן ואפי' לפי פי' ראשון לא קנסו רבנן לה מנכסי מלוג שלה כלום ואם לדין רבותי' הרי לא קנסוה אלא בכתובתה לדברי הכל וכדתניא הוי יודעת שאפי' כתובתך מאה מנה הפסדת את הכל אבל מנכסי מלוג שלא קנסוה כלל ואפי' במה שלא תפסוה כלל וא"ת והיכי קרינא לה דאימרדה דהא לא מקריא מורדת אלא היכא דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה וכדאיתא לעיל הא ליתא דכל שמסרבת מורדת היא ואין לך מסרבת יותר מן האומרת מאיס עלי ולעיל הכי אמרינן ה"ד מורדת שנדונת בדין משנתינו או כדין רבותי' האומרת בעינא ליה ומצערנא ליה

אבל מורדת האומרת מאיס עלי אינו בדין זה. ויש שפירשו דהאי דאימרד' היינו שאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה ואע"ג בדין משנתינו פוחתין מנדונייתא ואפי' מנכסי מלוג שלה ואפי' שתפסה לרבותינו שקנסוה להפסידה הכל בפעם אחד כשם שהקילו שלא לקנסה בנכסי מלוג שלה הקילו עליה ג"כ בבלאותיה הקיימים והראשון יותר נכון. איכ' דאמרי יתבי וקאמרי לא הפסידה בלאותיה הקיימים:

אמר רב גמדא משמיה דרב זביד גברא רבה הוה לי' דינא עליה פי' לפי שאתם יודעים שלא יערער עליהם מרוב ענותנותו הא אמר רב כהנא מבעי בעי לה רבא ולא פשטו הקשו בתוס' מאי קושיא אדרבה משום דלא פשוט האי תנאי בנכסי מלוג היכי דקיימא לוקמא ותירצו דאינהו הוה אמרי דלא להפסידה בלאותיה הקיימים ואפי' מה שלא תפסה אלא שהוא ברשות הבעל ורב גמדא אמר להו דמבעי בעי לה רבא ולא אפשיטא לית לן לאפוקי מינה מאי דתפס בעלה ואין זה נכון כל הצורך דא"כ מאי דאמר רב השתא הוה מאי דפסיק תלמודא דתפסה לא מפקינן מינה ולא יהבינן לה ולפ"ז הל"ל והלכתא כרב גמדא ומאי האי דאמר והשתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר ומשמע דלא אייתי' למפסק כחד מהני אמוראי אלא דעבדי' הכרעה שלישית לכך יש לפרש דרב גמדא דלפום האי לישנא בתרא סבר דכיון דמכרע' בעי לה רבא ולא פשיט בנכסי בחזקת בעל קיימי כיון שקבלם על נכסי צאן ברזל בחזקתה דאשה קיימי משום שבח בית אביה ואם אמרה שלי את נוטלת שמעון לה הלכך אפי' מאי דתפס בעל מפקינן מיניה ויהבי' לה ותלמודא פסק וכיון דלא אתמר הלכה לא כמר ולא כמר ולא אתברר נכסי בחזקת מי קיימא היכא דקיימי קימי ומאי דתפסה אפי' תפסה בעדים לא מפקינן מינה ומאי דלא תפסה לא יהבי' לה וכן הלכתא ובקרקע דלית בהו תפיסה חולקים:

דף סד.

ומשהין תריסר ירחי מתא אגיטא לפיכך פירש רש"י ז"ל ופי' הוא הנכון דאמרה מאיס עלי קאי כההיא עובדא דרב זביד דעליה קיימין דמשהין תריסר ירחי שתא אגיט' דלא כייפינן ליה כלל אולי תחזו' בה ואם חזרה בנתיים לא תפסיד כלום וכן נראה עיקר דאלו כשאמרה בעינא ליה הרי היא מפסדת הכל לאחר ד' שבתות לדעת רבינו ולמה משהין אותה אבל יש אומרים דאפילו במורדת גמורה משהין ליה תריסר ירחי שתא אגיטא ואין מכריזין עליה כלל אלא לאחר י"ב חודש ולא נהירא ויותר יש לומר לפי שיטה זו דלבתר דאכריזו עליה ד' שבתות והפסידה כתובתה משהין גיטא שעד י"ב חודש לא תתגרש אע"פ שרצה הבעל לגרשה אי משום קנסא שתתענן ואי משום תקנתא אולי תחזור בה.

ואם חזרה בנתיים לא הפסידה כלום וכן נראה עיקר דאלו בדאמרה בעינא ליה הרי היא מפסדת הכל לאחר ד' שבתות לדעת רז"ל ולמה משהין אותה יותר אבל יש אומרים דאפילו במורדת גמורה משהין ליה תריסר ירחי שתא אגיטא ואין מכריזין עליה כלל אלא לאחר י"ב חודש ולא נהירא ויותר י"ל לפי שיטה זו דלבתר דהכריזו עליה ד' שבתות והפסיד כתובתה משהין גיטה עד י"ב חודש לא תתגרש אע"פ שרצה הבעל לגרשה אי משום קנסא שתתעגן ואי משום תקנתא כי אולי תחזור בה) ואע"פ שאינה מרווחת כלום בחזרה מכ"מ גנאי הוא לבנות ישראל שמתגרשות מבעליהן בטענת מרד ובדרך שאמרו במסכת נדרים מה ראתה אמן של אלו להתגרש הלכך אם תחזור בנתיים תשאר עם בעלה ויכתוב לה כתובה. והרמב"ם ז"ל פירשה באומרת בעינא ליה ומצערא ליה דוקא וכן פי' ר"ת ז"ל ופירוש הנכון דאכולהו קאי ומטעמא דכתיבנא ומיהו במורדת גמורה הפסידה הכל לאחר ד' שבתות לאלתר וכן באומרת מאיס עלי לדעת הראשונים ז"ל מפסדת הכל לאלתר אלא דמשהין לה אגיט' תריסר ירחי שתא ולפי' רבינו ז"ל דבאומרת מאיס עלי אין נזקקין לה אפי' הכי משהו לה אגיטה תריסר ירחי שתא משום קנסא כדי שתתעגן ומכאן ואילך אם רצה נגרש (איש) [יגרש] ואין נזקקים לה כלום בענין הכתוב' א"נ כיון דמגרשה מדעתה גובה הכל וכבר כתבנו שאין לנו לזוז משיטת הראשונים ז"ל:

אמר רב טובי בר אשי קיסנא אמר שמואל כותבין אגרת מרד על ארוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם פי' ע"כ הא דשמואל כשתובע ליבם והיא אינה רוצה דדכוותא דרישא הוה סיפא ואלו באגרת מרד דארוס' היינו כשתובע לכנוס דאי כשתובע והיא אינה רוצ' להתגרש מאי מרדותא איכא הרי האשה יוצאת שלא לרצונה אלא ע"כ כשתובע לכנוס מיירי והיינו דבכולא סוגיין לא מוקמינן להא דשמואל בתביעת חלוצה דוק ותשכח:

מיתיבי אחת ארוסה וכו' אלמא כותבין אגרת מרד על שומרת יבם להפסידה כתובתה אם יש לה כתובה כגון שכתב לה לדעת הגאונים ולדעת רש"י ז"ל אפילו בסתם וה"ה דמפסידה תוספת אם כתב לה לרבנן דפליגי עליה דר"א בן עזריה. ל"ק כאן שתבע הוא וכאן שתבעה היא וכדקאמר רב תחליפא וכו' פי' דמתני' כשתבע הוא לייבם והיא אינ' רוצה לייבם אלא לחלוץ או שאינה רוצה לא לייבם ולא לחלוץ דהוה ליה מורדת מתשמיש אפ"ה אין כותבין עליה אגרת מרד וכדשמואל דאמר שמואל תבע הוא נזקקין לו לכתוב עלי' אגרת מרד תבעה היא אין נזקקין לה לכתוב אגרת מרד והשתא לא ידעינן מ"ש ובסמוך פריך לה תלמודא ופרכינן מעיקרא אלישנא דמימרא דשמואל ואמרינן דא"כ רישא נמי כשתבעה היא והאי כותבין אגרת על הארוסה לארוסה מיבעיא ליה בדין

דמצי למפרך מסיפא גופא דאירי בה דא"כ לשומרת יבם מבעיא והאי דנקטינן קושיא מר שא משום דסיפא בתרא גרירא והוה יכול לומר דאגב רישא נקט כי האי לישנא דסיפא ובודאי דמעיקרא כדאוקמי' בהכי הוה ס"ד דעל ארוסה ועל שומרת יבם לישנא קלילא הוא ובעי למימר על טענות ארוסה ועל טענות שומרת יבם ותלמודא לא ניחא ליה בהכי שאין לשמואל לעקם לשונו כך שפשוטו של לשון הוא היפך כוונתו כך נראה לי ופרכינן מ"ש שומרת יבם דלא אמרינן ליה זילי דלא מפקדת אפריה ורביה ארוסה נמי נימא וכו' למה כותבי' אגרת מרד עליה. וא"ת תקשי ליה נשואה אמאי כותבין אגרת מרד על המורד את אשתו מתשמיש המטה נימא ליה זיל דלא מפקדת וי"ל דשאני נשואה שנתחייב לה בעונה כשכנסה וא"ת והא תנינא ביבמו' מצוה בגדול לייבם לא רצה חוזרין על האחין לארצו חוזרין אצל הגדול אומרי' עליך מצוה או כנוס או פטור ומשמע התם דכופין אותו בכך ואמאי נימא לה זילי לא מפקדת. ותו הא דתניא התם במה שנדרה הנאה ביבמה בחיי בעלה כופין אותו לחלוץ נימא זילי לא מפקדת וכן יבמה שנפלה לפני מוכה שחין שכופין אותו לחלוץ ויש מתרצים דהנהו בבאו מחמת טענה ואחרים תרצו והוא הנכון דלא אמרינן טענה דזילי לא מפקדת אלא כשתובעת יבום והוא אינו רוצה ותבעת לכתוב עליו אגרת מרד דמשום הא לא דיינינן ליה באומרת לקונסו ממון כיון דלא מפקדא אפריה ורביה אבל ודאי כופין אותו לכנוס או לפטור כשאפשר בשתיהם או כופין לחלוץ כשאינו ראוי לכנוס שלא תהא כאלמנות חיות:

אלא בבא מחמת הטענה דאמרה בעינא ליה חוטרא לידא ומרה לקבורה יש שפי' דלא בעינן דטענה הכי בהדיא אלא דכיון דמצי טענה הכי אנן טענינן לה ולא נהירא אלא אידי ואידי כשטען הוא וא"ת מ"מ אידך מימרא דשמואל דאמר בהדיא תבעה היא אין נזקקין לה היכי מתרצה אמאי אין נזקקין לה. וי"ל דהתם כשאינה באה מחמת טענה או שיש לה מבעל אחר שאינה יכולה לטעון כן אי נמי דהא מוקמינן לה כשתבעה לייבם והוא אינה רוצה אלא לחלוץ וכיון שכן אין נזקקין לה דבדידיה תליא רחמנא לייבם או לחלוץ ולא אמרינן השתא דנזקקין לה בבא מחמת טענה אלא כשתבעה לייבם והוא אינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ וכ"ת דנוקי קמייתא דשמואל בהכי ולפיכך אין כותבין עליו אגרת מרד הא ליתא דא"כ דכוותה הוא רישא דארוסה כשהיא תובעת לכנוס והוא רוצה לגרש וא"כ אמאי כותבין עליה אגרת מרד והלא אשה יוצאת לרצונה ושלא לרצונה אלא אידי ואידי כשתבע הוא ולא קשיא כאן לחלוץ וכאן לייבם וכדמפרש:

דאמר ר"פ א"ר יוחנן תבע לחלוץ נזקקין לו תבע לייבם אין נזקקין לו ומימרא דשמואל כפשטא כותבין אגרת מרד תבע לייבם פירש"י ז"ל והוא אינה רוצה אלא לחלוץ אין

נזקקין לו לפי שהוא אינו מתכוין משום מצוה וכמשנה אחרונה אמרינן לה והקשה עליו ר"ת א"כ כי פרכינן השתא על הא' אוקימתא מאי שנא לייבם ומ"ש לחלוץ ומאי קושיא נימא שנא ושנא אליבא דמשנה אחרונה לכך פי' ר"ת ז"ל דהשתא הכי שמעינן ליה אם תבע לחלוץ כלומר שהוא תובע אף לחלוץ וכ"ש לייבם והיא אינה רוצה לא זה ולא זה נזקקין לו תבע הייבם דוקא היא אינה רוצה אלא לחלוץ אין נזקקין לו שאלו לא היה לרוצה לעשות שום דבר הא ודאי אין נזקקין לו וא"ת א"כ לא אתיא כולה מימרא דר' יוחנן בחד' גוונ' דריש' מיירי כשאינה רוצה לא לחלוץ ולא לייבם וסיפא בשרוצה לחלוץ ואינה רוצה לייבם וי"ל דכולה חדא גוונא הוא שהיא אומרת היפך דבריו וא"ת כיון דסיפא מיירי כשהוא רוצה לחלוץ היכי אמרינן בסמוך דתבע לייבם מצי למימר כמה דאגידה ביה לא יהיבי ליה אחריתי לחלוץ כדאמרה ויהיב ליה אחריתי וי"ל דכיון דאי חליץ מפסיד נכסי אחין שפיר מצי למימר כיון דאגידה ביה לא יהבי ליה אחריתי כן תי' ר"ת דטענת לא יהבי לי' אחריתי לאו דוקא אלא חדא מינייהו נקט כשתמצא לומר דמצי טעין הכי כי יהב ליה אחריתי נמי מצי למימר לא יהבי ליה אחריתי דכוותא דהא ובה מיתבא דעתאי טפי ונסחי איכ' דגרסי לקמן הכי נמי אמרינן אחריתי לא יהבי ליה והיינו כדפרישי' דטעין דלא יהבי ליה אחריתי דכוות' והכל עולין לענין א' ופרכינן מ"ש ליבם דלא דאמרינן לי' זיל נסיב אחריתי לחלוץ נמי לימא ליה זיל נסיב איתתא אחריתי. וא"ת בלא"ה נמי מצי למפרך דא"כ ארוסה נמי למה כותבים עליה אגרת מרד לימא זיל נסיב איתתא אחריתי ויש לומר דהכא בארוסה כיון דאיהו גופ' קרבה ובחר בה ליכא למימר הכי וביבמה דאקנו ליה משמי' איכא למימר הכי ועוד דאנן השתא למימרא דר' יוחנן פרכינן נמי אמאי מפליג בין תבע לייבם בין תבע לחלוץ:

אלא אידי ואידי שתבע ליבם ולא קשיא כאן למשנה ראשונה כאן למשנה אחרונה דתנן מצות יבום קודמת למצות חליצה וכיון שכן הוא רוצה לייבם טוען כדין וכותבין עליה אגרת מרד ושמואל כמשנה אחרונה והוא תובע שלא במצו' וכיון שכן אין לכתוב עליה אגרת מרד כלל אף כשאינה רוצה גם לחלוץ כיון שהוא אינה רוצה בכך צריך וכ"ש כשהיא רוצה לחלוץ אבל לא אפשר לאוקמי דשמואל למשנה ראשונ' דאי כשתובע לחלון הא פרישנא לעיל דליכא לאוקמי בהכי כלל ואי כשתובע ליבם למשנה ראשונה כל שתובע ליבם והיא אינה רוצה נזקקין ואע"פ שרוצה לחלוץ ואידך דשמואל דאמר תבע הוא נזקקין לו תבעה היא אין נזקקין לה איכ' לאוקמה בין למשנה ראשונה בין למשנה אחרונה למשנה ראשונה נזקקין לו כשתובע לייבם ולמשנה אחרונה כשתובע לחלוץ ותבעה היא אין נזקקין לה כשרוצה לייבם או לחלוץ ואע"פ שמהפך דבריה

דמכ"מ אין כותבין אגרת מרד עליו דבדידיה תליה רחמנא אבל אינו רוצה לחלוץ ולא לייבם נזקקין לה בין למשנה ראשונה ובין למשנה אחרונה ואומרים לו או כנוס או פטור ולא עוד אלא כי אתיא מחמת טענה דבעי חוטרא ליד' ומרא לקבורה ולעולם אין הפרש בין משנה ראשונה לשניה אלא כשתבע הוא אבל כשתבעה היא לא פליג כלל ור' יוחנן דאמר תבע לחלוץ נזקקין לו וכו' לפום פשטא דשמעתא דמשנה אחרונה היא ויש שכתבו דליכא הפרש בין משנה א' למשנה אחרונה אף כשתבע הוא אלא כשתובע לייבם אבל כשתובע לחלוץ והיא אינה רוצה אלא לייבם אף למשנה ראשונה נזקקין לו מטעמא דאמרי' לעיל דיכול למימר כמה דאגידה ביה לא יהבי ליה אחריתי דההיא טעמא לא אידחי לעיל כלל וא"ת וא"כ לוקמינהו כדמעיקרא כאן כשתבע לייבם כאן כשתבע לחלוץ ושמואל כמשנה ראשונה ומתני' כמשנה ראשונה וכדאוקמי' השת' ודשמואל כשתבע ליבם ומתני' כשתבע לחלוץ דכל היכא דאפשר לקיומא פסקא קמא דקיימינן לית לן למיעקרי' בכדי וי"ל דלא מתוקמא להו מתניתא שפיר כשתבע לחלוץ מדקתני נמי ארוסה והוה לן לאוקמי כשתבע לגרש והיא אינה רוצה דלא שייך בה מורדת כלל ואין זה מספיק דבשלמא במימרא קמייתא כשמואל כיון דאמר כותבין אגרת מרד בזו ולא בזו ע"כ בחדא גוונא מיירי והיינו רבותא דידה אבל מתנית' דקתני אחת ארוסה ושומרת יבם שפיר מצי' לאוקמי ההיא כדאיתא וההיא כדאיתא ארוסה כשתובעת לכנוס ושומרת יבם כשתובעת לחלוץ והא ודאי עדיפא לן מלמסתר אוקימתא ולמעבד אוקימתא אחריתי לכך הנכון כדברי רבינו הגדול וכן דעת התוספת דכשתובע לחלוץ והיא אינה רוצה אלא לייבם או אינה רוצה לא לחלוץ ולא ליבם הא נמי בפלוגת' דמשנ' ראשונה ומשנה אחרונה היא דלמשנה ראשונה אין נזקקין לו ולמשנה אחרונה נזקקין לו והא דלא אוקמינהו תרווייהו כשתבע לחלוץ ושמואל דמשנה ראשונה ומתניתן דמשנה אחרונה משום דמימרא דשמואל לא מתוקמא כשתובע לחלוץ כדכתיבנא ומשום האי טעמא נמי לא אוקמא כפירוקא קמא כאן כשתבע ליבם ודשמואל כשתבע לחלוץ הלכך למשנה ראשונה תבע (לחלץ) לחלוץ אף על פי שהיא רוצה ליבם אין נזקקין לו ולא מצי למימר כמה דאגידא ביה זו לא יהבי ליה אחריתי דכיון דמצות יבום קודמת והוא טוען שלא במצוה והיא טוענת במצוה אין שומעין לו כלל לכתוב עלי' אגרת מרד ואע"ג דבדידיה תלה רחמנא מעתה הדרינן למאי דפרישנא לעיל דאידך דשמואל אתיא בין למשנה אחרונה ובין למשנה ראשונה ורבי יוחנן לא אתיא אלא כמשנה אחרונה דוקא דאלו למשנה ראשונה איפכא מבעיא ליה וכבר כתבנו מחלוקת הפוסקים בזה במסכת יבמות שרבינו אלפסי והגאונים ז"ל פסקו הלכה כמשנה ראשונה וכמתני' דהכא דאוקי

בהכי וכיון שכן לפי דבריהם תבע לייבם נזקקין לו תבע לחלוץ אין נזקקין לו וכך פסק הרמב"ם ז"ל ור"ת ורוב בעלי תוספות ז"ל פסקו הלכה כמשנה אחרונה ורבי יוחנן וכמימרא קמייתא דשמואל הלכך תבע לחלוץ נזקקין לו תבע ליבם אין נזקקין לו ומיהו כי אמרינן דלמשנה ראשונה תבע ליבם נזקקין לו ה"מ כשהיבם הגון אבל כשאינו הגון לפי ראיית ב"ד אין נזקקין לו לכופה כלל אלא מחזירין ביניהם דרך פשרה ואטעויי נמי מטעינן ליה כל היכא דאפשר וכדאמרינן נמי בפרק מצות חליצה בההיא אתתא דאתיא לקמיה דר"ח בר אבא וכן בבת חמוה דר' פפא ומיהו אם אינה רוצה לא לחלוץ ולא לייבם כופין אותה ונזקקין לו כל שהוא תובע למצו' לפום פסק דלעיל ור' הגדול הרמב"ן ז"ל הכריע כדברי הגאונים ז"ל שהלכה כמשנה הראשונה שכן חזרה לה בדורות האחרונים וכן דעת רבותי ולענין מורדת דעלמא הא אסיקנא לעיל דהלכתא כר' הונא דאמר מורדת דממלאכה לא הוה מורדת וכשמורדת מתשמיש ואמרה בעינא ליה ומצערנא ליה הלכה כרבותי' שמכריזין עליה ד' שבתות זו אחר זו ומתרינן בה ב' פעמים כדברי רמי בר חמא דליכא אמוראי דפליג עליה לפי הפי' נכון ואם חזרה בה לא תפסיד כלום ואם לא חזרה בה הפסידה כתובת' לאלתר עיקר כתובה והתוס' והנדוניא אבל מנכסי מלוג אינה מפסדת כלום ומתנה שנתן לה בעלה מפסדת לדעת הגאונים ז"ל דאדעתיה למשקל ולמיפק לה לא יהב לה אא"כ התנה עמה בפירוש שתזכה בו אף כשהיא מורדת בו דתנאי ממון הוא וקיים כדאמרינן בירושלמי הלין דכתבין אין שנא אין שנאה תנאי ממון הוא וקיים ולענין בלאותיה הקיימים לדעת הגאונים ז"ל כל שתפס המהם לא מפקינן מינה ובקרקעות חולקין וכן דעת מורי ז"ל הרב הלוי אבל יותר נכון דמורדת גמורה דמפסידה אפילו בלאותי' הקיימים משום קנסא ואע"ג דכי זנתה לא מפסדת להו כשמעתין דלעיל באומרת מאיס עלי וכן דעת הרשב"א ז"ל והאומרת מאיס עלי שאינה רוצה בו ולא בכתובתו אין לנו לזוז משטת הגאונים ז"ל דקנסינן לה טפי ממורדת גמורה ואין ממתינין לה ד' שבתות אלא מתרין בה ואם לא תחזור בה לאלתר הפסידה כל כתובתה ומתנה שנתן לה הבעל סתם ולא הפסידה בלאותי' הקיימין מה שתפסה ובקרקעות חולקין ובנכסי מלוג שלה לא הפסידה כלום ולדעת הרי"ף והרמב"ם כופין אותו לגרשה לאלתר וכל שלא גירשה אינה מפסדת כלום אבל לדעת ר"ת ז"ל וכל רבותי' ז"ל אין כופין לגרש כלל ואם רצה לגרש מעצמו משהין לה תריסר ירחי שתא אגיטא בין במורדת גמורה ובין באומרת מאיס עלי לדעתינו ולדעת רבותינו ז"ל ולדעת הגאונים ז"ל והרשב"ם ז"ל מורדת גמורה דוקא ומיהו במורדת גמורה נראים דברי האומר דאע"ג דמשהין לה מכ"מ מפסדת לד' שבתות כל כתובתה לאלתר ואע"ג דחזרה בה אח"כ לא תרויח כלום ואם רצה הבעל

לקיימה כותב לה כתובה אחרת אבל באומרת מאיס עלי נראים הדברים דכיון דאפשר דקושטא קאמרה לא כייפי' לה כלום תוך י"ב חודש ואם חזרה בה לא תפסיד כלום ובלבד שלא תחזור כל ימיה לעשות כן נמצאת אומר לפ"ז שהאומרת מאיס עלי אינה מפסדת כלום אלא לאחר י"ב חודש מפסדת עיקר ותו' ומה שלא תפסה מנדוניא ומתנה סתם שנתן לה בעלה. ולענין ירושת מורדת נראים הדברים שכל שמתה קודם שנתגרשה בעלה יורשה כדין דלית לן למקנס במידי בין במורדת גמורה ובין באומרת מאיס עלי וכן מתנה ומכר שעשתה מנכסים בחיי' תוך זמן זה בעלה מוציא מיד הלקוחות כדין אשה דעלמא ולענין מזונות המורדת ושאר תנאי כתובה כל שהוא מורדת גמורה תוך ד' שבתות לא הפסידה כלום והבעל אוכל פירות נכסים וחייב בפרקונה אבל לאחר ד' שבתות כיון שאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה וכיון שאינו חייב לפדותה אף הוא אינו אוכל פירות בנכסי מלוג ולא קנסינן לה ולא מידי לא בגוף ולא בפירות והאומרת מאיס עלי שמשהין אותו י"ב חודש נראים דברים שאפילו למה שכתבנו שלא הפסידה כלום תוך זמן זה אין לה מזונות מבעל ולא פרקון שלא תקנו חכמים מזונות למורדת לא תנאי כתובה וכן אמרו בירושלמי המורדת והיוצאת משום שם רע אין לה מזונות ואם מת הבעל תוך י"ב חודש הרי היא גובה כל כתובתה שהרי עדיין לא הפסידה כלום:

אלו הן דיני המורדת לפי שיטת התלמוד והגאונים ז"ל תקנו בזה תקנות שלא כדין התלמוד וכמו שכתב הרי"ף ז"ל ולדורות תקנו ואין לנו לזוז מזה משטת הגאונים ז"ל וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ובמקום שיש בו תקנת העיר הרי זה תנאי ממון וקיים ככל שהסכימו על הממון אבל על הגט אין יכולים לתקן כלום כנגד דין התלמוד ומקדש אדעתא דרבנן מקדש ולא אדעתי' דידהו:

כיון דמיפחת פחית לא מחזי כשכר שבת ומכאן היה נראה ללמוד שאין משום שכר שבת בדבר שהוא פוחת מחובו אבל יש לדחות דשאני הכא דלא משום שכר שבת פוחתין לה ולמראית עין הוא דאיכא למיחוש וכל דפחית ליכא מראית עין אבל כל שפוחת בחובו בפירוש לשכר שבת אסור כן נראה לי:

דף סד:

מתני' משר' את אשתו ע"י שליש לפי דברי הרמב"ם ז"ל הרשות ביד הבעל להשרותה ע"י שליש כשנותן לה כל צרכה כדין משנתינו אבל אינו נכון כי היאך תהא זולתו והא זילא בה מלתא טובא ולקמן בפרק המדיר דתנן עד שלשים יום יעמיד פרנס אמרינן בתלמודא עד שלשים יום לא שמעין ביה אינשי משלשים יום ואילך שמעין ביה אינשי

וזילא ביה מילתא ובירושלמי הקשו ממשנתינו על משנת המדיר ואמרו כאן שקבלה עליה כאן כשלא קבלה עליה כלומר דמתני' דהכא כשקבלה עליה וכן עיקר הלכך כל שלא קבלה עלי' אינו יכול להשרותה ע"י שליש יותר משלשים יום אלא או אוכלת עמו על שלחנו או יוציא ויתן כתובה וכן פסקו רבינו והרשב"א והראב"ד ז"ל כן סובר שפי' משנתינו במי שמלאכתן בעיר אחרת שעונתו מליל שבת לליל שבת שע"מ כן כנסה:

נכנסה נותן לה קב קטנית גרסינן ונותן לה פת ונר ופתילה וכוס וחביות וקדרה וכן הוא בתוספת בפי' ותנא דידן אכילות קתני הכשר אכילות לא קתני ואם אין נותנים לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה פי' מותר מעשה ידיה כדפרישנא לעיל בפירקא אליבא דרב ושמואל דהלכתא כוותייהו והא דקתני אם אינו נותן לאו דוקא שהרשות בידו שלא לתת לה דא"כ לרב הונא אמר רב שאינו יכול לכופה על מעשה ידיה אם אינה יכולה לכופה מה הועילו חכמים בתקנתם אלא ה"ק שאם אינו מעלה לה מעה כסף לפרנסה והיא שותקת לא ויתרה מותר וה"ה למזונות ומעשה ידיה אלא לרבותא קמ"ל דאפילו למעה כסף שאינה צריכה לו כ"כ לא אמרינן ויתרה וכ"כ הרמב"ן ז"ל מיהו אם כבר נתנה לו העדפה ולא תבעה ממנו מעה כסף כלל מסתמא ויתרה והיינו דקתני מותר מעשה ידיה שלה שיכולה לתפוס בו דעל משכונה סמכא ולפיכך מחלה כך נ"ל:

גמרא מתני' מני וחציו לבית המנוגע. פי' רש"י ז"ל חצי של ככר זו לבית המנוגע בין לר' יוחנן בן נורי ובין לר"ש וא"ת לר"ש נפיש ליה דהא שיעור בית המנוגע כדי אכילה אחת ויש בככר לפי דעתו ג' סעודות תירץ רש"י ז"ל דבעירוב הקלו ושערו הדבר בג' סעודות בינונית אבל לעלמא אין בו אלא שתי סעודות ולגבי בית המנוגע נמי אזלינן לקולא ובעי לסעודה חצי הככר דהכי גמירי להו:

קשיא דרב חסדא פי' דקים לה תרווייהו אמרינהו רב חסדא. הא באתרא דלא יהבי פי' ומתני' דהכא דמשערינן בככרי של בעל הבית אתי פלגא שדי עלייהו והוה ליה שית. וא"ת ואיהי ציבי מיתן ליה דבשלמא שכר אפי' לית לן למיתן לה דאדרבה היא אופה לו כל זמן שלא הכניסה לו שפחות אלא ציבי איהו בעי למיתן לה וי"ל דבעלה יהב לה ציבי ולא הזכיר אותו התנא כשם שלא הזכירו חבית ונר וקדר' דהכשר דאכילות לא קתני כן פירש הרשב"א ז"ל:

א"ה שיתסר הוא ופי' קושיין למ"ד אוכלת תשמיש דלמ"ד אוכלת ממש שבסרי הוויין וחד מינייהו פרכינן ולמסקנא אוכלת ממש מוסיפין חדא יתירתא לארחי ופרחי טפי אבל ליכא לפרושי כדפי' הראב"ד ז"ל דאוכלת עמו משלה דהא סוגיין לא מוכחא הכי ובירושלמי ג"כ אמר בפי' אוכלת משלו:

דף סה.

ואלו יין לא קתני מסייע ליה לר"א דאמר אין פוסקין יינות לאשה וכו' הקשו בתוס' מאי קמ"ל דהא מתני' היא בהדיא מדלא קתני לי' וי"ל דאי לאו דר"א איכא למימר דמתני' באתרא דלא שתו נשי חמרא כלל בבית בעליהן אבל היכא דשתו פוסקין להם קמ"ל ר"א דאפילו בשותות עמו אין פוסקין להם יינות כשאין הבעל עמה ומשום הא הוה ס"ד דר"א אפילו ברגילה לגמרי והיינו דפרכינן לה בסמוך מדתני רגילה נותנים לה ופרקינן רגילה שאני ולא אשמעינן ר"א אלא כשהיתה שותה לפעמים אבל רגילה תמיד נותנים לה:

אמרה ליה [לך] ולחברך ולחברותך יש שפי' כדי שנושא חן בעיני האנשים וקפצו עליה לישא אותה ויש מקשים על זה דא"כ הל"ל דלית ליה מזוני דהא רבי יוסף דאמר בפ' דלעיל כחלה ופרנסה אין לה מזונות ואע"ג דתלמודא מחא ליה אמוחא איהו גופיה לא חזינן דהדר ביה וי"ל דכחלה ופרכסה שאני דעבדא מעשה אבל משום אמירה כזו בעלמא מודה בה רב יוסף שלא הפסידה מזונות ועם כל זה הנכון כפי' רש"י ז"ל שפי' לחברך ולחברותך שאוכל להתראות וכו' ולא אתבזה על הבריות:

תנו רבנן אין נותנים לה כר וכסת משום ר"נ אמרו נותנים לה ה"ד אי דאורחא מ"ט דת"ק וכו' ל"צ כגון דאורחא דידיה ולאו אורחא דידה ת"ק סבר כי אזלינא שקלי' ליה ואי אתינא מייתינ' ליה בהדאי ורב נחמן סבר אמרה ליה זמנין דאתרמי בין השמשות ולא מצית מייתי לה ושקלת להו ומגנית לי על ארעא פירש רש"י זכרונו לברכה שדרך משפחתו לישן ע"ג כר וכסת ואין דרך בנות משפחתה והא דאמרינן שקלת דידי פי' ז"ל שקלת מפץ דידי כר וכסת שאקנה משלי פירות לפי' דלפום פשטא משמע שקל דידי שקל כר שלי ואיהי הא לית לה כר והקשו בתוס' דהא קי"ל עולה עמו מחיים והכא בין לר"נ בין לרבנן אינו נותן לה כר לשכיבתה ותירצו דכי אמרינן עולה עמו ה"מ כל שהיא עמו אבל לא כשאינו עמו כגון משנתינו והקשו עליו דהא קתני בסיפא בד"א בעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו שאינה יורדת עמו אע"פ שאינו כן פי' בשם הר"י ז"ל וק"ל מהא דאמרינן לקמן נ' זוזי פשיטי דאי ס"ד זוזי ממש עני שבישראל חמשין זוזי מנא ליה דאלמא האי עני שבישראל דקתני מתני' אבעל קאי ויש לרתת לפי דבריו ז"ל דה"ק דכיון שהבעל נותן לה חמשין זיזי אף אביה היה נותן לה ואביה עני מנ"ל. ואחרים פי' דת"ק ור"נ סבירא להו שאינה עולה עמו אפלו מחיים ולית הלכתא כוותייהו וזה דעת הר"ף ז"ל שלא כתב בבריית' זו כלל [*) אינו מובן כלל כי הוא מוטעה ומשובש והמעיין בשמ"ק ד"ה הא יבין הענין ויתקן לעצמו הלשון (המו"ל):] והראב"ד ז"ל כתב דהכא בכר יתיר' פליגי אי יהבינן לה משום דלמא אתרמי בין השמשות ושקיל דידה

וכדמפרש ואזיל רבנן חייש לה כיון דלאו אורחא דידה בכר וכסת דצריכא לגופא לכולא עלמא יהיב לה כר יתירה כי היכי דלא ליגני על ארעא ולהא תנא פירוש אתא כפשטיה הא דאמרת מ"ט דת"ק דמנ"ל לתלמודא דכל היכא דאורחא מיבעי ליה למיתן כר יתירא כי היכי דלא ליגני על ארעא דאדרבה משמע דלא הוה ס"ד ההוא טעמא כד עבדינן אוקימתא ועוד דבתוספתא תנינא בהדי' יין אין לה שאין נשותיהן של עניים שותות יין כר אין לה שאין נשותיהם של עניים ישנות ע"ג כר דאלמא לאו בכר יתירא מיירי:

והרמב"ן ז"ל פי' אורחא דידיה דקפיד על כרים וכסות ולאו אורחא דידה למקפיד על כרים וכסתות ולאו באורחא דבני משפחה עסקינן דהב"ע כשאין דרך בני משפחתה ולא בני משפחתו שאלו הי' דרך בני משפחתו דכ"ע עולה עמו ובזה לשון התלמוד מיושב יפה ומהאי פי' היה נראה דהא דקתני נותנין לה כר וכסת ולא משום שתשתמש בו דמשום חששא דלמא מגני לה על ארעא אמאי יהיב לה כר ליתן מפץ יתירא דאי לא מייתי כר דידיה לגני איהו אמפץ דידיה ואיהי אמפץ דידה ולמה יתן כר וכסת שתשמש בו כל השבוע אלא נותנים לה כר וכסת לצורכו קאמר ואע"ג דלישנא דנותנין לה כר וכסת דקאמר ר' נתן משמע שנותנין אותו לה שתשתמש בו כל השבוע דומיא דנותנין דקתני במתני' תלמודא פרשי' לה השתא דלא קאמר ר"נ אלא שנותנין אותו לה שיהי' בביתה מוכן לכי אזיל לבין השמשות אבל יותר י"ל דכיון דאורחי' בכר וכסת הא בעי למיתן לה כר וכסת לצרכי לילה שבת הלכך מבעיא ליה למתב' מהשתא והא עדיף ליה מליתן לה מפץ לדידיה וליצטרך בתר הכי לאתויי כר וכסת וכיון שהכר עומד בטל בביתה כל השבוע גנאי גדול הוא לו שיהא לו כר וכסת בטלין ואיהו גני על המפץ וזה יותר נכון ויש שפירשו עוד כשיטת רש"י ז"ל אורחא דבני משפחתו ולאו אורחא דבנות משפחתה ומתני' עני הוא כדקתני סיפא ובהא נמי איירי רבנן ור"נ וכי אמרינן עולה עמו ה"מ כשיש לו אבל כשאין לו אין מחייבין לו לחזור לעיר וליתן וליתן לה מטעמא דעולה עמו הא אלו הוה אורחא דבנות משפחתה חייב לחזור וליתן לה כר וכסת כדי שלא תהיה יורדת עמו ואפ"ה חייש ר"נ דדלמא אתי בין השמשות ומגני ליה על ארעא הלכך בעי למשבק כר דידיה בהדה לכי אזיל התם בליל שבת וכיון שיש לה נר בטל הא ודאי שוכבת עליו דה"ל כעשיר ועולה עמו וזה פי' נכון והתוס' שכתבנו למעלה מסייעת לו והא דקאמר שקיל כר דידי פי' רש"י ז"ל יפה וכתב שתקנה כר לעצמה כי שקיל לה בעל הא גט לה על המפץ ולא גט על ארעא וי"ל דכיון דרגילה כל השבוע לשכב על כר וכסת כי שקיל מינה כר דיד' כמאן דגני על ארעא דמי לה אי נמי דאיהו כי זבנה ליה כר וכסת מזבנא למפץ ותוספת על דמיו למקני כרוכסת וי"ל עוד כי שקיל מפץ קאמרת כיון

דאיהו רגיל בכר וכסת אפילו הוה שקיל לה מפץ כי לא מייתי כר דיליה בין השמשות לא בעי למיגנא על מפץ חדא ושקיל דידה ודידיה וגט על תרווייהו ומגני לה על ארעא:

דף סה:

אמר אביי חמשין זוזי פשיטי ממאי מדקתני וכו' ובלא"ה נמי מצי למפשט מדרב יוסף דאמר בפ"ק דקדושין שכל כסף דבריהם כסף מדינה הוא אלא שעדיפא ליה למיפשט מגופיה דמתני' ואפילו למ"ד דלא מודה בדרב יוסף והכין אורחא דתלמודא. כדי שלא תתנה על בעלה פירוש שאם תלבש בימי טהרתה מה שלובשה בימי נדתה תתננה עליו ואע"ג דאיהו אמר דלא חייש להא אין שומעין לו ובטלה דעתו אצל כל אדם:

אמר אביי נקטינן מותר בלאות ליורשין וכו' עד שתתגנה ותתגנה והנכון דה"ה למזונות אלמנה שהמותר ליורשים והא לא אצטריכא ליה לאביי לומר כיון דאפילו בחיי הבעל המותר לבעל (שאין) [שהן] ליורשים וזה ברור. וכן כתב הראב"ד ז"ל ואע"פ שבירושלמי אשכחן א' מזונות וא' בלאות אלמנה שלה טעותא היא או פליג אתלמודא דילן דאמרי' בהדיא בלאות אלמנה ליורשין ובנסחי דיוקאני גרסי שלהם וכן עיקר ודלא כדברי הראב"ד ז"ל שפירש שמותר מזונות אלמנה שלה:

אמר רבא אם היה בבית אפל מותר איכא למידק נהי דמותר בעת הצורך למה מחייבו רשב"ג בכך וי"ל דמיירי בטיילים או בפועלים שעונתם שתים בשבוע וסבר רשב"ג דאע"ג דקבל עליה להשרות ע"י שליש ותהא אוכלת עמו בליל שבת אין למעט לו מעונתה כל מה שאפשר ונותן לה שתי עונות לתשמיש ליל שבת ושבת ומסתברא כמ"ד אוכלת אף אוכלת ממש קאמר וה"ה דאיכא עונה ומשום הכי נקט לילי שבת דאי משום אכילה אף ביום השבת יש לו לאכול עמו דכבוד יום עדיף כדאי' בפרק ערבי פסחים:

אבל זן אותם קטני קטנים פי' חייב לזונם ואע"ג דלא אמיד דאי בדאמיד אפי' קטנים נמי כדאיתא בפרק אלמנה:

לאו משום דבעי למיכל בהדה. וא"ת אי משום הא ליתני בזמן שבנה עמה מאי אם היתה מניקה וי"ל דנקט מניקה משום דבעי למתני שפוחתין לה מעשה ידיה דליכא למימר הכי אלא במניקה:

מציאת האשה פרק ששה

גרסת רש"י ז"ל וירושתה הוא אוכל פירות בחייה ופי' רש"י ז"ל אם נפלה לה ירושה הוא אוכל פירות בחייה וא"ת ל"ל למיתני וירושתה לתני הוא אוכל פירות בחייה וכדקתני במתני' בפרק נערה יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחייה וי"ל דבעי לאשמעינן אגב

אורחא דאפי' נפלה לה ירושה ממקום אחר לאחר שתנשא הוא אוכל פירות ואע"פ שלא היה דעתו עליה וה"ה [דהו"ל] למתני שנתנו לה אלא שנקט ירושה דשכיח טפי ועוד דאיכא מתנה שאינו אוכל פירות כגון שנתנו לה ע"מ שאין לבעל רשות בהן כך נ"ל ויש גורסין וירושתה והוא אוכל פירות בחייה ותרתי קאמר ויורשה והוא אוכל פירות בחייה וקשיא לן למה הקדים ירושה דלאחר מיתה לאכילת פירות דמחיים ולישנא דירושתה נמי לא דייק שפיר להאי פי' ותו אמאי לא אמרינן בגמרא דירושתה אתי לאשמעינן דלא תנן ליה ואע"ג דתנן לי' לקמן בפ' הכותב וכן בפרק יש נוחלין מ"מ לא תנן ליה במתני' דפ' נערה דפרכינן מינה ובעי למתנייה הכא אגב אידך ולא עוד אלא שבתוס' יש סיוע לפי' רש"י ז"ל דגרסי' יתר עליה הבעל שהוא אוכל פירות בירושתה בחייה משא"כ באב: ה"ג בשתה ופגמה שלה וכן גורס ר"ח ז"ל אבל ר"ת גרס בשתה ופגמה שלו ולא נהירא דא"כ הל"ל בתלמודא בושתה ופגמה איצטריכא ליה למתנייא דהא לא תנן דהא מסתמא דכל היכא דלא תנן דהוה שלו הרי הוא בחזקת שלה ואלו אנן לא אמרינן בתלמודא אלא בשתה ופגמה קמ"ל פלוגתא דר' יהודא בן בתירה ורבנן ועוד אמאי לא תני לה במתני' יתר עליו הבעל דהא בשתה ופגמה אינו לאב כי אם באונס ומפתה משום דאי בעי פגים לה בביאה דמסר לה למנוול ומוכה שחין לכך חזר ר"ת וגורס כגרסת ר"ח ז"ל והא דלא קתני אלא דין בושת ופגם משום דצער פשיטא דדידה הוי דצער' לא זכי ליה רחמנא ושבת הרי היא תחת מעשה ידיה והנוטל מעשה ידיה זוכה בו וריפוי דרופא בעי מהוי ואי אמדנא לתמניא יומי ואסתיאות בסמא חריפא בחד יומא צערא דידה הוא ודידה הוה:

ר' יהודא אומר לה שני חלקים. פי' אתרוייהו קאי בין אבשת ובין אפגם מדאמרי' בתלמודא בשתה ופגמה אצטריכא ליה פלוגתא דר' יהודא ורבנן (אליבא) אלמא דבתרווייהו פליגי ואע"ג דבתוס' לא הזכיר אלא בושת בפ' תשיעי דב"ק חדא מינייהו נקט וכ"ש בפגמה שהוא מצטער בו יותר וכן פירש הרשב"א ז"ל:

דף סו.

גמרא גרסת רש"י ז"ל כי אתא רבין אמר ר"י בהעדפה שלא ע"י הדחק כ"ע לא פליגי פי' רש"י וקס"ד דמציאה כהעדפה שלא ע"ג הדחק דמי וקשה דמעיקרא מאי סבר ולבתר מאי סבר דהא לא יהיב לן רב פפא בהא שום טעמא והנכון כגרסת הספרים כי אתא רבין וכו' ומימרא באפי נפשה היא והא דאמר רב פפא מציאת האשה פי' רש"י ז"ל הזקן דה"ק פשיט' לי דמציאתה כהעדפה ע"י הדחק דמי אבל עשתה שני מלאכות מבעי לי' וכו':

מתקיף לה רבה בר בר חנה וסוגין כולה אליבא דר"י בן בתירא דאלו לרבנן בשתה ופגמה שלה לפום גירסא דייקנא ולכך פסק ר"ת ז"ל הלכה כר' יהודה בן בתירה משום דסוגין כוותיה וכן פסק הרמב"ם ז"ל והוסיף עליו בד"א כשחבלו בה אחרים אבל חבל בה הבעל חייב לשלם מיד כל הנזק והצער והבושת הכל שלה ואין הבעל אוכל פירות ואם רצתה ליתן דמים לאחר נותנת וכזה הורו הגאונים ז"ל והבעל מרפא אותה כדרך שהוא מרפא כל חולי ע"כ והשיג עליו הראב"ד בספר השגות תימא הוא למה ישלם לה את הכל שהרי הוא נוטל שליש או שני שלישים ולמה כשחבל בה הוא (למה) ישלם לה את הכל ואולי טעה בדבר הגאונים ז"ל שלא אמר לו על מה שראוי לה וקנסו אותו שלא יאכל שום פירות דבהכי תיקן רבנן אבל בפוסק לבת שאמר בשעת קדושין כך וכך עשה שלא כהוגן ל"ל יאמרו כן לעיקר החבלה שאף זכותו בחבלה מדרבנן הוא ונימא כשחבל בה לא תקינו רבנן ולא עוד אלא דטעמא רבה איכא בהא דהא לכך אמר ר' יהודה שיהא לו חלק בבשתה ופגמה מפני שיש לו בזה בושת וצער מפני שהוא כגופו כדאיתא בשמעתין וכן פי' בירושלמי וא"כ כשחבל בה הוא ולא חשש על בשתה ופגמה הרי אין לו זכות בה ואם נתבייש או נפגם הוא בייש ופגם לעצמו ומיהו בתוספ' שנינו שלא כדבריו וז"ל דקתני בין שחבלו בה אחרים בין שחבל בה איהו מוציאין מידו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות:

וכי סוס בר בושת הוא פי' כלומר [וכו'] האדון מתבייש מחמת שבייש סוסו. בייש עני בן טובי' [דאית] להו זילותא לבני משפחה קפדין עליו עיין בתוס':

מתני' הפוסק מעות לחתנו יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך א"א ליתן הקשו בירושלמי ולאו דברים הנקנים באמירה הם פי' בתמיה לומר דכיון שזכה האח בחייו הרי אחיו זה שהוא מייבם יורש כל זכותו ופרקינן פוסק הוא ע"מ לכנוס ופי' רבינו האי ז"ל דמתני' כשפסק בפי' האב ע"מ לכנוס ולא נהיר לפי לשון הירושלמי וגם בגמרא דילן דשבקו למתני' כצורתה לפיכך הנכון כמו שפי' הרי"ף שסתם הפוסק דעתו ע"מ לכנוס וכיון שלא כנס אחיו לא זכה בו וחזינן מאי דכתיב פי' אחרינא ואנן לא סבירא לן אלא מאי דכתבינן ואומרים כי כוונת הרי"ף ז"ל ע"פ רבינו האי גאון ז"ל וכתבו בשם רבינו האי ז"ל דדוקא בפוסק ממון לחתנו אבל בפוסק לבתו שאמר בשעת קדושין כך וכך שאמר לו לכשתכנוס את בתי אתן לך כך וכך אני נותן לבתי הרי קנתה הבת ואע"ג שמת חתנו שאינו יכול לומר לו לא פסקתי לבתי אלא על מנת שתביא לידי נשואין עם הראשון דמ"מ לבתו פסק ובתו קנתה ע"כ, ואומרים רבותינו שזה הוא לפי פי' שפי' בירושלמי אבל לדעת הריא"ף אפי' באומר אני נותן לבתי כך וכך לא פסק אלא ע"מ

שיכנוס ודוקא שפסק לה בשעת קדושין אבל אב שנתן לה מתנה לבתו ארוסה לנדונייתא זכתה לגמרי ואע"פ שארוס מת או שבטלו הקדושין והוא שהקנה לה כראוי וכן כתב הרב בעל העיטור ז"ל והא דתנן ולך א"א ליתן פי' רש"י ז"ל אבל לאחיו הי' נותן או שתשב עד שתלבין ראשה ע"כ ואין זה נכון אליבא דהלכתא דקי"ל כאדמון דאמר בפ' בתרא דמכילתין יכולה היא שתאמר אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשית או כנוס או פטור הלכך אף באחיו אם היה בחיים ולא שום האב רוצה ליתן אינו כופה לבתו אלה יוציא מן האב בדיינים אם יכול דדברים הנקנים באמירה הם ולדידיה בין שיוציא מן האב ובין שלא יוציא כופין אותו לכנוס או לפטור:

(**מתני'**) **פסקה להכניס לו אלף דינר הוא פוסק כנגדם חמשה עשר מנה** פי' מפני שהוא משתכר במעות לכך מוסיף לכתוב לה השליש יותר וכן פי' בירושלמי וכן פירש"י וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש פי' רש"י ז"ל לפי דרך הנועדים למזמוטי החתן והכלה לשומן חומש יותר משווין לכבוד הכלה לחבבה על בעלה והוא אין לו לקבל עליו בנכסי צאן הברזל אלא בשווי'. שום במנה ושוה מנה אין לו אלא מנה שאם פסק לבתו שום במנה כלומר שיכתוב לה כתובה במנה השוה מנה בשוק אין לו אלא מנה ואינו יכול לומר כיון שיש לי [ליתן] לבתו במנה תנו לה מנה וחומש שלה. לא אמרו לפחות החומש בכתובתה אלא דכלים הנישומים בבית הכלה שמוסיפים על שווים חומש אם תתן שום מנה יש לו ליתן חומש יותר כדקאמרת ואזיל. זו שיטת רש"י ז"ל אבל בירושלמי נתנו טעם אחר לדבר וכן אמרו שם מה ראוי לומר בכספא מוסיף שליש ובמטלטלין פוחת חומש שמו דעתו של איש רוצה הוא ליתן בכספי' להוסיף שליש שמו דעתה של אשה שרוצה לכלות כליה ולפחות חומש ע"כ ושורת הדין שהנדוניא שהאשה מכנסת לבעלה שלא יהא הבעל רשאי ליגע בהם אלא שתהא עומדת קיימת ומיוחדים בעין משום שבח בית אביה ולפיכך עשו חכמים תקנה דניחא לתרווייהו שאם הם כספים שישתכר בהם הבעל ויקויים לה שליש יותר [ואם הם כלים] שתשמש היא בהם משום בית אביה ויקבל עליו פחות חומש מפני פחיתת תשמישן ולשון התלמוד דילן משמע כפי' זה דאמרי' בתלמודא מאי לאו בכלים של כסף דפחתי לא בכלים של זהב דלא פחתי דאלמא פחת שומתן מפני פחת תשמישן דלישנא דפחת הכי משמע וכדאמרי' בפ' דלעיל והלא פוחתין והולכין ודוחק היא לפ' דפחתי שפוחתין מהם משומתן והא דקתני סיפא שום במנה ושום מנה אין לו אלא מנה פי' רבינו חננאל שאם אמרה לו לו בלשון הזה שתכניס לו שום במנה ושוה מנה אין לו אלא מנה אע"פ שלא הכניסה לו אלא מנה יכתוב לו מנה בכתובתה שכן משמעות הלשון הזה וכל תנאי שבממון קיים אבל אם פסקה לו

סתם להכניס לו שום במנה נותנת לו החומש יותר בין שנשום בבית החתן ובין ששוה מנה בשוק אמרינן בירושלמי דלעיל אמר ר' יוסי הדא אמרה אין אדם רשאי למכור כלי אשתו. ויש אומרים שאין זה אלא במקום שפוחתין החומש כדי שתשמש בהם וזה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב שלא ימכור כלי אשתו לכתחילה משום שבח בית אביה ואם מכרם מכורים אבל רבותינו אומרים שאין מכורים וכל היכי דאמר רבנן לא ליזבין לא הוי זביני כדאיתא בפרק אלמנה לכ"נ ובירושלמי הזה כן פירושו דכיון שהוצרכו לתקן להוסיף בכספם שליש ולפחות חומש מכלים ש"מ שכל נדוניא ראוין להיות קיימים ואין הבעל רשאי למכרם כלל וכן עיקר. ומה שהחתן פוסק הוא פוסק פחות חומש פי' רש"י ז"ל אם שמו הם תחלה והכניסה לו בין שום גדול ובין שום קטן הוא כותב בשטר פחות חומש עכ"ל והוא לשון סתום אבל הוא מתברר ממה שכתוב בתלמודא על הא דאמרינן תנא שומ' דידה וקתני שומא דידיה שפי' זי"ל דקרי שומא דידיה היכא דקתני חתן פוסק כי היא מכנסת לו השום בתחילה והיא שם אותו לכותבו בכתובה וקרי שומא דידה היכא דקתני היא נותנת לו כי הוא כותב לה הכתובה בתחלה ואח"כ שמה היא נדונייתה ונותנת לו ואשמעי' הך סיפא שאפי' כשהיא נישו' בבית החתן מוסיפין על שוויה חומש ולכך הוא פוסק לה בכתובה שכתב לה פחות חומש בין בשום גדול בין בשום קטן כדקתני גבי שומא דידה זה תורף פי' ז"ל ולפי פי' הירושלמי ופי' רבינו חננאל ז"ל ופי' ר"י ז"ל מה שהחתן פוסק מכלים שלו שנותן לה להיות תחת מעות שהכניסה לו אף הוא פוסק פחות חומש דבהנהו נמי איכא משום שבח בית אבי' והיא רוצה לכלותם ולפחות שומא:

דף סו:

רשבג"א הכל כפי מנהג מדינה לכאורה היה נראה דאסיפא בלחוד קאי לענין הקופה אבל בתו' פי' דאכולא מתני' קאי דבמקו' שנהגו שלא לפחו' ושלא להוסיף הכל כמנהג המדינה ומסתברא דלא פליג ת"ק בהא שהרי דין הוא ללכת בכיוצא בזה אחרי מנהג קבוע (בעוד) [בעיר] שהורגלו בו אע"פ שלא התנו עליו בפירוש וכיוצא בזה יש בפרק אלו קשרים ובמסכת יו"ט רשב"ג אומר לא כל הביברים שמים ולא פליג ת"ק עליה כדאיתא התם וכן פסק רבינו ז"ל:

גמרא גרסת רש"י ז"ל תנא שומא רבה וקתני שומא זוטא ופי' ז"ל תנא שומא רבה והיינו רישא דקתני וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש דארישא קאי דקתני פסקה להכניס לו אלף דינרין ושומא זוטא שום במנה נותנת שלושים ואחד ודינר ואיכא למידק אכתי

למה ליה למיתני בד' מאות נותנת חמש מאות לכך הנכון כגי' ר"ת ז"ל תנא שומא רבה וקתני שומא זוטא ושומא זוטא שום במנה נותנת שלשים ואחד ודינר ושומא רבה בד' מאות נותנת חמשה מאות אבל מאי דקתני רישא כנגד השום הוא פוסק פחות חומש ההיא כללא הוא דקאמר כדקתני בכספים דינו בתוספת שליש:

דנפיש זיונה פי' רש"י ז"ל הוצאה. או לכל יום הקשו בתוספת א"כ מכלי' קרנא ותירצו דה"ק דאותם מנים שיש לו לה לקופה ביום א' יתנם או בכל שבוע או בכל חודש או בכל יום כפי הראוי לה עד שיכלו:

דף סז.

אל תקרי גדיותך אלא גויותיך פי' רש"י דקרא לישנא מעליא נקט הכניסה לו זהב שמין אותם והרי הוא כשוויו פי' רש"י ז"ל הכניסה לו זהב שבור שמין אותו בשוויו לא מוסיף שליש ולא פוחת חומש פי' לפירושו לא מוסיף שליש שאין משתכרין בו ולא פוחת חומש שאין דרך השמאים להוסיף בשומתו. מיתיבי זהב הרי הוא ככלים מאי לאו ככלים של כסף דפחתי כלומר שפוחתין מהם חומש לפי שמזומנים לשבר ומהדרינן בכלים של זהב דלא פחתי שאין מזומנים לשבר וגם שומתן ידועים ואין השמאים מוסיפין בה כלום ובמסקנא תריצנא דבריי' בדהבא פריכא א"נ בממלא והם גרוטאות קטנות או דק דק של זהב שנופל מהם כשמשמשין בהם ולפיכך פוחתין משומתן חומש וכי אמר ר' יוחנן בגרוטאות גדולות זו שיטת רש"י ז"ל והיא דחוקה לפי פי' שפי' במשנתינו כי טעם פחיתות חומש בכל הכלים מפני שהנועדים לשומן מוסיפין בהם חומש ולישנא דתלמודא לא דייקי הכא וגם מה שפי' בדהבא פריכא שהם גרוטאות קטנות לא משמע לישנא הכי כלל וכל שאינו עשוי כלים נקרא בכ"מ דהבא פריכא ואפי' הוא עשוי חתיכות גדולות ובתוספת פי' לפי שיטת ר"ח והירושלמי זהב שמין אותו בשוויו וכלומר זהב שהוא בתכשיטין אע"פ שמשתמשין בהם שמין אותו בשווי' שאין פוחתין כלום בתשמישן כדי שיפחות משומתן ואותבי' מדתני זהב הרי הוא ככלים וקס"ד דתכשיטין של זהב קאמר מאי לאו ככלים של כסף שפוחתין בשמושן לא ככלים גדולים של זהב גדולי' דלכ"ע לא פחתה מפני שתשמישן מעט ובמסקנא אסיקנא דמתני' אדהבא פריכא או במילי שפוחתין והולכין בדמיהם וכי אמר ר' יוחנן בזהב שהוא עשוי בתכשיטין שעומד קיים וגם אינו פוחת מחמת שימושו. אלא לאו אירשא קאי והכי קאמר זהב הרי הוא ככלים ומאי ניהו כלים של כסף דפחתי רשב"ג אומר זהב הרי הוא כדינרים וקושיין מת"ק ואע"ג דרשב"ג אומר מסייע לת"ק מהכא מיהו אנן קי"ל

דהלכתא כת"ק דרבנן כסתם רבנן מתני' קמייתא דסתמא כרבנן דהא דקתני בלישנא הראשון דהבא ממש כנ"ל:

גמלים של ערבי' האשה גובה פורנא מהם פי' רש"י ז"ל פורנא לשון ריוח כדאמרינן בשלהי פרקין פורנא ליתמי ורצה לומר שאם הכניסה לו בנדוניא גמלים של ערבי' גובה שליש יותר מפני שהן עשוי' להשתכר להם וכן פירוש בכוליה בני מארוקי דמחוזא שפי' פורנא לשון כתובה שהאשה גובה כתובתה מהם ואע"פ שאין הכתובה נגבית אלא מן הקרקע והקשה ר"ת ז"ל דמסתמא כל פורנא האמור כאן בחדא גוונא אית לן לפרושי ועוד דאי משום שליש קאמר הוה להו למימר הכי כספי' כדקאמר וכדתניא במתני' דלעיל ולכך פר"ת ז"ל שכולן לשון כתובה הן שהאשה גובה כתובתה מהם ולפי שהוא עיקר סחורתן והאשה סומכת עליהם:

הא דתנו רבנן הנושא את היתומה שאם יש לה בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה דייקינן מינה בירושלמי דדוקא שיש בכיס אבל אין מחייבין הפרנס ללות ומינה דברישא חייבים ללות כדי שלא לפחות מנ' זוזי:

דף סז:

דברה תורה כלשון בני אדם פי' וקסבר דאע"ג דאיכא למדרש לא דרשינן דהא איכא תנא במס' יבמות דס"ל הכי א"נ דהכא ליכא למדרש הוא שהדעת נוטה שכל מי שיש לו ואינו רוצה להתפרנס משלו שלא יהא נזקקין לו כלל:

דף סח.

בטלי כסף או בטלי זהב. פירש"י ז"ל מפות לבנות ככסף או מפות ירקות של כעין של משי כעין זהב והא דלא עייפינהו ניהליה כדיעבד לעיל משום דהא ודאי מנפקותא יתירא הוא ואי לאו דאית ליה מדלי' נכסי טובא לית ליה למעבד הכי. היא מוצאת פירש ר"ח ז"ל שהוא חסר א' והוא מלשון ויצת אש בציון ולא מצינו כן בכל הספרים אלא לשון יציאה הוא וכפירוש רש"י ז"ל ואע"ג דההיא במלבין פני חבירו משא"כ בזו של מר עוקבא מ"מ למדנו ממנו כי הלבין פנים הוא דבר קשה מאוד:

במחרישא של כספא. פירוש בנגר של כספא דהא ודאי א"צ לעשות מחרישה ממש של כסף ופשיטא דמכריחין אותו למכור וכן פי' ר"ת ז"ל:

כאן קודם שיבא לידי גיבוי ב"ד פרש"י ז"ל כי כשלקט לקט שכחה ופאה (להוי) [לא היה] לו מאתיים זוז אין לנו לחייבו למכור כלים לתשלים לו מאתיים זוז והא דתנן

מחייבים אותו כשהביא עצמו לידי גבוי כגון שהיו לו מאתיים זוז ונטל לקט שכחה ופיאה ונודע שעשיר היה כי ב"ד באים וגובים ממנו מה שנטל ואין לו מה לשלם מוכרין לו תשמישים היקרים ומשתמש הוא בפחותים ואין לשון התלמוד מתיישב לפ"ז ור"ת ז"ל פירש קודם שיבא לידי גבוי שאינו נוטל מקופה של צדקה וכן פירש הראב"ד ז"ל ואחרים פירשו כאן בכלים שהיו לו קודם גבוי אין מחייבין למכרן דדלמא לא מקבלי עלי' כלים פחותים וכאן בכלים חשובים שלקח לאחר שבא לידי גבוי דבהנהו מחייבין אותו למכרן וגם לזה הפי' אין הלשון מתיישב יפה ופר"ת עיקר וכן פי' הראב"ד:

מתני' יתומה שהשיאתה אמה כו' אלא שמין את הנכסים ונותנים באלו וכן מפורש בתוס' ובודאי דלרבי יהודא כל היכא דליכא אומדנא דאב אזיל בתר אומדנא שומת נכסים כדרבנן וכן מוכח בתוס' דגרסי התם כיצד הבנות ניזונות ומתפרנסות מנכסי אביהן אין אומרים אלו היה אביהן קיים כך וכך היו נוטלין אלא רואים שכנגדן כיצד נזונות ומתפרנסת ונותנין להם רבי אומר כל אחת ואחת נוטלת עישור נכסים רבי יהודא אומר אם השיאם בת ראשונה ינתן לשנייי כדרך שנתן לראשונה ע"כ ואמרינן לקמן בתלמודא דאליבא דר"י כי איכא אומדנא אזלינן בתר אומדנא כרבי יהודא והיכא דליכא אומדנא אזלינן בתר עישור נכסים מאי איכא בין רבי יהודא לרבי וליכא למימר כי ליכא אומדנא לא שקלי מידי הלכך ע"כ לר"י כי ליכא אומדנא אזלינן בתר שומת נכסים כרבנן וג' מחלוקות בדבר והלכה כרבי:

גמרא אמר שמואל לפרנסה שמין באב פירש"י ז"ל בין להוסיף על עישור נכסים ובין לפחות מעישור נכסים אבל דברי רבינו חננאל ז"ל פי' לפרנסה שמין באב מעישור נכסים לפחות אבל לא להוסיף דהא אמרינן לקמן דרבי א"ל אומדנא דאב ואמרינן מעשה ונתן לה רבי אחר מי"ב לנכסים מביאים עוד ראיי' לדברו דאמר במס' גיטין דפרנסה מיקץ קייצא ולעיל בפרק נערה אמרינן ועד כמה אבייי ורבא דאמרו תרווייהו עד עישור נכסים דאלמ' דזהו סוף השיעור וראיות אלו יש לדחותם דעובדא דרבי ולקמן לפי שאמדוהו לאב שהיה עני בדעת ומעשה שהיה כך אירע והא דאמרינן לפרנסה מיקץ קייצא משום דרוב בני אדם לא ידעי אומדנא דידהו ונוטלת הבת עישור נכסים והיינו נמי ההיא דפרק נערה ובודאי דלישנא דשמין באב מסתמא משמע כפרש"י ז"ל והיינו דמכרעה ההיא דפ' נערה דרב דן מחיצי דעליה כדפרישנא התם וכן כתב הרמב"ם ז"ל וכן עיקר:

בפרנסת עצמה פירוש במזונות הבנות וטעמא דמילתא פר"ת דפרנסת הבעל כיון שאומר אל יתפרנסו הבנות מנכסי שומעין ראוי ללכת אחר אומד דעתו:

לימא עני עני ממש ועשיר עשיר ממש מכלל דר' יהודא וכו' ואיכא למידק ואפי' הוה מתני עני ממש ועשיר ממש שפיר הוה כשמואל דלפי שהיה רבי יהודא אומר שנותן לשנייה כדרך שנתן לראשונה היו אומרים חכמים שזה אינו אומר יפה כי פעמים שהוא מעני או שהוא מתעשר אלא אומדין דעתו של אב כפי הנכסים שהיו לו באותה שעה וכפי הנכסים שיש לו עכשיו:

ולימא הלכה כר"י ופרקינן כי אמר הלכה כרבי יהודא וכו'. קשיא לן ותיפוק ליה דאי אמר הלכה כר"י היה אמינא הלכה כמותו לגמרי וכי ליכא אומדנא באב אמדי' בתר שומת נכסים קמ"ל דפרנסה שמין באב כי איכא אומדנא וכי ליכא אומדנא לא פסיק מידי וי"ל דכיון לרבי יהודא לא איירי במתני' בהדיא היכא דליכא אומדנא כי אמר הלכה כר"י לא הוה משמע אלא לענין אומדנא בלחוד כך נראה לי:

הכי נמי מסתברא דאמר רב אדא בר אהבה מעשה ונתן לה אחד מי"ב ומיהו לא הכרח הוא דאיכא למימר חזר בו רבי מדבריו אי נמי דהתם לפי שאמר האב שלא יתנו לה יותר קמ"ל שהרשות בידו והיינו דאמרינן הכי נמי מסתברא. אם באו כולם להנשא כאחד חולקת בשוה. פי' כי זכות כולן באים כאחד הא אלו לא נשאו אלא בזו אחר זו כל אחת נוטלת עישור נכסים שנשאר מאחותה ושמעינן מהכא להדיא שאין הבת זוכה בעישור נכסים עד שתנשא ולא משעת מיתת הבעל והכי נמי מוכח מהא דתניא לקמן כיצד הם עושים שוכרת להם בעלים וזה ברור:

דף סח:

טעמא דקטנה הא גדולה ויתרה פי' טעמא דקטנה שאין מחילתה מחילה הא גדולה שמחילתה מחילה כגון שהיא נערה ויתרה אבל לא פרכינן מבוגרת דשאני התם דאיכא תרתי בוגרת ונשואין ובהא אפי' ר' מודה שאבדה פרנסתה אם שתקה:

ה"נ מסתברא וכו' פי' אבל לא הוה הכרחה דדלמא נקט בת הניזונית ולאפוקי בת היורשת דאיכא רווח ביתא דלית לה עישור נכסים כדאמר ר' יוחנן לקמן שני' ויתרה בגרה ונשאת צריכה למחות ודוקא נקט שבגרה בתחילה אבל נשאת ואח"כ בגרה אינה צריכה למחות דהא בנשואין לחוד אינה צריכה למחות וכיון שזכה הבעל אין לך מחאה גדולה מזו שאפי' חזרה ומחלה אין במעשיה כלום ומשני ליה הא דמחאה וכו' פי' שתק לה רבא אלמא קבלה ופרקינן הא דמתזנא מינייהו והא דלא מתזנא מיניה והיה אפשר לומר דדוקא בנשואין דמיירי בהו מתני' אבל בגרה אע"ג דלא מתזנא מינייהו אינה צריכה למחות דכל זמן שאינה משתדכת לא חששה לתבוע' פרנסה או למחות

שלא מחלה ומיהו מסוגין משמע דהא ליתא דנשואי' ובוגרת שווים הם בתביעה ומן התימה על הרמב"ם ז"ל שכתב דבגרה צריכה למחות בדלא מתזנא אבל נשאת ולא בגרה אינה צריכה למחות אע"ג דמתזנא וזה היפך סוגייתנו נמצא פסקן של דברים דהיכא דלא מתזנא צריכה למחות בין בבוגרת ובין בנשואין אבל מתזנא מינייהו אינה צריכה למחות אלא כשבגרה נישאת דאלו פרנסה טרפא ממשעבדי פירש רש"י ממשעבדי דאחי ויפה כיון דלא ממשעבדי דאב טרפה שהאב אינו חייב בכך אלא למצוה בעלמא משום ואת בנותיכם תתנו לנשים ואם אמר אל יתפרנסו מנכסי שומעין ושמא דמזון האשה והבנות אפילו ממשעבדי דאחים לא טרפא משום דלא קייצא כדאיתא בפ' הניזקין:

ה"ג וכן גריס רש"י ז"ל האומר אל יזונו בנות מנכסי אין שומעין לו אל יתפרנסו שומעין לו שהפרנסה אינו מתנאי כתובה ומאן דגריס אל יזונו שומעין לו אל יתפרנסו אין שומעין לו טועה והטענה מבוארת שהמזונות תנאי ב"ד ולא כל הימנו להפקיע והפרנסה אינה אלא למצוה בעלמא בחייו אלא גרסת הספרים עיקר והא דס"ד לקמן דבת בעלת חוב דאבא חוה היינו שנעשה בעלת חוב בנכסיו לאחר מיתתו כתקנת חכמים כשלא צוה על נכסיו. ויש מקיימים הגירסא ומפרשים לה דמיירי כשאמר ופסק כן עם אשתו בשעת נשואין כי על המזונות שהם תנאי כתובה יכול להתנות עמה אבל על הפרנסה שאינה תלוי' בכתובה וכשיש לו בת הא דרמיא עליה מצותו אין תנאה של אשה בזו כלום וכן פירש רבינו האי גאון ז"ל והדין אמת הוא אלא לשון התלמוד אינו משמע כן אלא באומר ליורשים כן בשעת מיתתו והיינו דקאמר האומר ואמר נמי שומעין לו ואין שומעין לו והקשה ר"ת ז"ל אמאי לא פרקינן שהפרנסה אינה כתנאי כתובה לענין שאם נשאת או בגרה אבדה מזונותי' ולא פרנסה ותירץ דההיא הא אמרה חויא זימנא במתני' דלעיל והא תו ל"ל ועוד הקשה ז"ל אמאי לא אוקימנא שהפרנסה אינה בתנאי כתובה דפרנסה שמין באב ואלו למזונות אין שמין באב וכדאיתא לעיל וי"ל שזה בכלל מה שאומר שאני אומר אל יזונו בנותי אין שומעין לו וכן פר"ת ז"ל לעיל דמהאי טעמא דשמין בפרנסה ולא במזוונת:

דף סט.

ואי שלח לי דמוציאין [**כו'**] **אכתי מכרו קמבעיא ליה** ויש מקשים דאמאי מבעיא ליה מכרו דאי במשכון א"ל מוציאין בניחותא מכלל דמכרן אין מוציאין דאי במכרן נמי מוציאין מרתח הוא דרתח ומתרצה דלא עדיף כולי האי מכרו טפי ממשכנו דלירתח

בהכי אבל לי נראה דקושיא מעיקרא ליתא דרתחה לא מנכרא במלתא דאתיא בכתיבה והכא ע"פ הכתב היה משיב לו:

מי שמת והניח שתי בנות וכו' דווקא נקטה הכי שאלו לא הניח בן כלל אין כאן פרנסה דיורשת נינהו ואע"פ שהשיאה אחת בחייו אין לה לאחרות ליטול כשיעור ההוא דמתנה בעלמא יהיב לה אבוה והכי איתא בהדיא בפרק מי שמת:

אמר רבי חנינא גדולה מזו אמרו מוציאין לפרנסה פירוש דקס"ד משום שבאו הנכסים לרשות היורשין אמר ר"י שהשניה ויתרה דהרשות יורש כרשות לוקח ולהכי קאמר ליה דאפי' מן הלקוחות שאין מלוה ע"פ גובה מהם מוציאין לפרנסה וכ"ש מן היורשים דמלוה ע"פ גובה מהם. ואי איתא דלא שמיע לה נימא ליה מאן אמרה פירוש אלא ודאי שמיע לה ולא קבלה ומש"ה לא הדר ביה השתא. ושאני הכא דאיכא רווח ביתא ופירוש ז"ל לעולם לא שמע מעיקרא כדאמר ליה במימרא דלעיל ומיהו מקמי האי עובדא שמעה וקבלה והא דלא הדר ביה משום קושיא דרבי חנינא משום דל"ק לן כלל דטעמא דר"י דהכא דשניה ויתרה משום דכיון דאיכא ירושה ורווח ביתא לית לן פרנסה. ויש שהקשה להם מי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כי קודם המעשה שמעה וקבלה ושאני הכא משום רווח ביתא כשיעור פרנסתה ואי לא מוסיפין לה משל ראשונה, ולענין פסק פסקו הגאונים ז"ל הלכה כרבי יוחנן דרב אשי הכי ס"ל מדקאמר אנא רווח ביתא מהנהו נכסי קא אמינא ולא קאמר ר"י מהנך רווח ביתא מהנהו נכסי קאמר ואע"פ שבירושלמי פסקו בפירוש הלכה כר"ח אכן אתלמודא דילן סמכינן ובה"ג ז"ל פסק כר"ח דרבי' דר"י הוה ומשום דבירושלמי פוסק כוותיה:

ואי בעי לסליקא בחדא ארעא לא מצי מסלקין ליה פירוש שויוה רבנן כיורשת אפילו להא ושתק ולא אמר להו מידי פירוש וכל כה"ג אין לו לדיין לשתוק שלא יסתמו טענותיו דבעל דינו שהוא סבר דכיון שהדיין שותק כן הדין וכן למדנו דין זה מכאן:

ומבריה דרב סמא בר רב אשי (**שם**) **זבורית בשבועה**, פירוש רש"י ז"ל כי רב סמא מת בחיי רב אשי ואינו נכון דא"כ הוא קם תחת אביו כשמת רב אשי והיינו כמר בר רב אשי וכן פירוש רש"י ז"ל. ואפילו מאצטרובלי דרחייא. פירוש דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע הוה מגבינן אפילו מעמלא דביתא. פירש רש"י ז"ל שכירות הבתים והקשו בתוספות ה"ד אי כשמסר לה הבתים לשוכרם צריכים למימר והלא גוף הבית יש לו להגבות כ"ש השכירות ואי מיירי משכירות שגבו היתומים כבר הוא מטלטלים דיתמי נינהו ותרצו שלא נצרכה אלא שבאת לגבות בתוך זמן השכירות וקאמר דטרפה

מן השוכרים כל השכירות שעבר שאין השכירות משתלמת אלא לבסוף (אינו דינו אלא לבסוף) אינו דינו כגבוי וכפירות המחוברים הצריכים לקרקע חשיבי:
זיל אימא ליה בשמתא יהא מאן דלא אמר ליה ושמעינן מהכא שיכול הרב לגזור לתלמידו אפילו על דבר הרשות כיוצא בו שהרב מקפיד עליהם מפני חשש כבודו ומשום הכי חש רב ששת לנידויו של רב הונא:

דף סט:

ינוחם כתיב לא אשכחן הכי בשום נסחא וליכא לפרושי דמשמע לן הכי דדרשינן מסורת מדלא כתיב אלף לאחר הנו"ן כיון שאינו מצוי בשום מקום אלא משמע דמהכרח' דקרא משמע לן כאלו כתיב ינוחם מדלא כתיב מאשר מנחם אבלים כתב כאשר אבלים ינחם ולסמוך אבלים לישב בראש:
אמר רבא הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לפרנסה פי' בשלא אזמיני' אבל אזמיני' לאב אפילו ממטלטלי כדאיתא בפ' נערה ומסתברא אע"ג דתקון רבוותא ז"ל דמגבינן האידנא כתוב' ומזונות אפילו ממטלטלי ה"ה לפרנסה נמי עביד רבנן תקנתא וליכא למימר בהא הבו דלא להוסיף על' הוא כדאמרינן בכתוב' בנין דכרין. אילימא קטנה מן הנשואין איכא בינייהו וליכא למימר דס"ד השתא דבקטנה בלחוד פליגי אבל בגדולה מן האירוסין כ"ע מודו שיעשה השליש מה שהושלש בידו ולר"מ הרשות בידה ואלו מתניתין איפכא משמע דטפי אית לי' לר"מ מצוה לקיים דברי המת מר' יוסי אלא הכי קאמר אילימא דקטנה מן הנשואין נמי איכא בינייהו וליכא למימר כס"ד וכן פי' איכא בינייהו וכו':
אימא סיפא ומהדרי' דגדולה מן האירוסין בלחוד איכא בינייהו וכן פי' בתוס' האומר תנו שקל לבתי בשבת וכו' פי' רש"י בפ' יש נוחלין בס"ד:

דף ע.

הא מני ר"מ היא דאמר מצוה לקיים דברי המת וכן הלכתא מדאמר בסמוך להדיא והא קי"ל כר"מ והקשה ר"ת ז"ל כיון דהלכתא כר"מ למה הוצרכו חכמים לתקן שיהיה דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דבשלמא הא דר"מ איצטריך משום דאיכא בברי' האומר נעשית דבר לאחר מיתתו שמצוה לקיים דבריו וכדאיתא בפ"ק דגיטין אבל כיון דאיתא להא למה להו תקנתא דהתם וכ"ת דמשום הא אין כופין דליכא אלא מצוה בעלמא הא ליתא מדאמרי' בגיטין האומר פ' שפחתי עשת' לי נחת רוח עשו לה קורת רוח כופין את

היורשין לעשות לה קורת רוח משום מצוה לקיים דברי המת אלמא כופין על מצוה זו. ותירץ ז"ל דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא בדבר שהושלש ביד שליש מתחלה לכך דומיא דמתני' דהכא וההיא דאמרי' האומר תנו שקל וכו' הממון הושלש לכך בידם וכן ההיא דפ' קמא דגיטין הא לאו הכי אין בו מצוה והביא ראיה ז"ל לדבריו ממעש' דרב' ואיסור גיורא דלא הוה משכח אנפא היכי זכה בהו רב מרי בהנהו זוזי ואמאי והא איכא מצוה לקיים דברי המת אלא וודאי כיון שלא הושלש בידו הממון מתחילה לכך אין בו משום מצוה לקיים דברי המת והקשו לו ז"ל ההיא דשפחה שאמרו כופין היורשים לעשות לה קורת רוח והתם אין השפחה ביד שליש ותירץ דכיון שהיא ברשות עצמה וזכה מעצמה וגם יש בה זכות לשמים לזכות בה מיד הרי דינה כממון דעלמא כהושלש לכך וזה דוחק גדול, אבל הנכון שאין אומרים מצוה לקיים דברי המת אלא במי שאומר בלשון צוואה שאומר עשו כך וכך אבל אם אומר בלשון מתנה נתתי או הרני נותן דבר פלוני לפלוני אין בזה מצוה לקיים דברי המת ולפיכך הוצרכו לתקן דין מתנת שכיב מרע שהוא מקנה באמירה ואפי' כשאומר בלשון צוואה אין בו מצוה אלא כשאמר למי שספק בידו לעשות כגון שצווה ליורשים או לאחרים שהממון ברשותם או שנתן להם כח בדבר ושאמר כן בפניהם ושתקו או קבלו עליהם והא"ש ההיא דשפחה כי לשם אמר כן ליורשים ושתקו אבל ההיא דאיסור גיורא הא אמר רבא כי שלח לי לא אתינא וא"כ אפי' כשיצוה איסור שיתנם רבא לרב מרי אין על רבא מצוה לקיים דברי המת:

תנן התם הפעוטות מקחן מקח כבר פירשתי במקומו יפה בס"ד.

אבל אם יש אפטרופוס אין מקחן מקח פי' כל אפטרופוס במשמע בין שמינהו ב"ד בין שמינהו אבי היתומים ואפשר דה"ה ליתומים שסמכו אצל בעל הבית הבית שדינו כאפטרופוס לענין זה שהרי יש לו רשות לעשר פירותיהם ולמכור בנכסיהם כדמוכח התם בעובדא דההיא סבתא וצ"ע:

מאי אין מעשה קטן' כלום דאפי' בעלמא וש"מ דדוקא קטן' אבל גדול' אפי' במקום אפטרופס מעשיה קיימים ואע"פ שהשליטו האב בידו לזמן הידוע אם שמטו היורשין הממון מרשותו מה שעשו עשוי דאין עליהם מצוה מכאן ואילך שהרי אין ספק בידו לבטל דבריהם מ"ר. כתב ר"ח ז"ל דמתנתן מתנה אפי' במקום אפטרופוס דהא טעמא דמתנה מפרש התם משום דאי לאו דעביד להו נייח נפשא לא הוו יהבי לאידך מתנה והאי טעמא איתיה אפי' במקום אפוטרופוס ואין זה נכון דבמקום שמקחן מקח וממכרן ממכר עשו חכמים מתנתו כממכרו מן הטעם ההוא אבל במקום שאין ממכרן ממכר אין

מתנתם כלום דבמקח וממכר נמי איכא נייחא דנפשה ואפילו הכי אין מעשיהם כלום במקום שהאפטרופוס וכן עיקר מפי רבינו ז"ל:

פרק שביעי המדיר

המדיר את אשתו מליהנו' לו עד שלשים יום יעמיד פרנס פירוש רש"י ז"ל אבל מתשמיש המטה לא חייל נדרו כלל דהא משועבד לה דאלו הוה חייל [לא הי'] יכול להשהות [אלא] שבת אחד לב"ה או שתי שבתות לב"ש כדתנן בפרק אף ע"פ והקשה עליו ר"ת ז"ל דלמאי דאוקימנא מתני' בעודה ארוסה הא חייל נדרה אפי' מתשמיש המטה כשם שחל על שאר הנאו' ועוד כי פרכינן היכי [מצי] מדיר לה אדפרכינן ממתני' דקונם שאני עושה לפיך נפרוך ממתני' גופה דאתשמיש לא חל נדרה משום דמשעבד לה כדפירש"י ז"ל וי"ל לפירש"י [דמרן] ז"ל פי' משנתינו בקוצר כמנהגו וה"ק דהא דקתני יעמיד פרנס שלשים יום ואף ע"פ שתשמיש המטה לא אפשר בפרנס היינו טעמא דמילתא דלמאי דאוקימנא מתני' כשהיא ארוסה פשיטא דל"ק אתשמיש המטה דהא לאוקימתא דאוקימנא כשהגיע זמן אינו מחויב לה בעונה ולמאי דאוקימנא כשהדיר' כשהי' ארוסה ונשאת הא סבר' וקיבל' ולאוקימת' קמייתא דאוקימנ' כשהגיע זמן אינו חייב לה בגניבה ולמאי דאוקימנ' כשהדירה כשהוא נשואה אמזונות חל נדרה משום דאמר לה צאי מעש' ידיך אבל אתשמיש [לא] חייל (לא) נדר' והיינו דפסיק ותני יעמיד פרנס והא דלא פרכי' מעיקרא ממתני' גופא דמוכח מינה דאתשמיש לא חל נדר' מדקתני עד שלושים יום יעמיד פרנס טפי ניחא לן למפרך ממתני' דעלמא דמפרש בהדיא מלמפרך מדיוקא דמתני' דהכא ותו דההיא ניחא לן טפי דפרכינן ממעשה ידי' למזונות דשייכי להדדי ודינם שוה מלמפרך מעונה דדילמה בעונה אפקעוה רבנן לנדרה טפי משום בטול פרי' ורביה וכבר פי' בפ' אע"פ [עיין לעיל (דף ס"א) בסופו] אמאי לא אמרינן דיכול למיחל נדר' אתשמיש המטה באומר הנאת תשמישך אסיר עלי. ור"ת ז"ל פי' דלישנא דליהנו' לו לא משמע אלא אסור נכסיו ולא אסור דגופו אי נמי דבתר דאיירי תנא לעיל במדיר' מתשמיש אייריי הכא במדיר' מנכסיו וכן מוכח בירושלמי דרמי מתני' דהכא אמתני' דמדיר את אשתו מתשמיש המטה והכי אמרינן התם תמן תנינן שתי שבתות והכא אמרינן שלשים יום ופרקינן תמן במדירה מגופו ברם הכא במדירה מנדסיו פי' שהדירה מנכסיו בפי' או שהיו מדברים קודם לכן בענין שמוכיח שלא הדירה אלא מנכסיו:

יותר מכאן יוציא ויתן כתובה פי' כופין אותו להוציא וליתן כתובה דהא אמרינן בעלמא האומר איני זן ואיני מפרנס רב אמר יוציא ויתן כתובה ושמואל אמר עד שאתה כופהו להוציא כופהו לזון אלמ' רב כופין קאמר וכן אמר בירושלמי מפני ריח הפה כופין מפני

חיי נפש לכ"ש ועוד דעד כאן ל"פ שמואל אלא התם דאפשר לכופו לזון אבל הכא דאי אפשר דהאי מודר' היא מנכסיו לכ"ע כופה אותו להוצי' ומיהו יש מקומת דקתני יוציא ויתן כתובה ואין במשמע שכופין וכדגרסי' בירושלמי עלה דאמרינן שאין מעשין אלא לפסולת והא תנן המדיר יוציא ויתן כתובה ופרקינן שמענו שמוציא' שמענו שכופין בתמי' כלומר דאע"ג דקתני שיוציא לא משמע כפי' בכל דוכתא עד דאיכא הכרחה אחרינא דלא גרע ממוכה שחין כגון הא דמדירה מתשמיש המטה דהתם ודאי כופין שאפי' באומר אי אפשי אלא בבגדי יוציא ויתן כתובה הא באידך אין במשמעותו כפי' על הגט אלא מבקשים על הגט וכופין על הכתובה וכבר פי' לעיל גבי המשרה את אשתו מאי דאקשו ופריקו בירושלמי ממתני' דהכא אמתני' דהתם (ודאי כופין שאפי' האומר אי אפשר אלא בשקבלו עליה):

המדיר את אשתו שלא תטעו' כו'. פי' לאו מפירות דידיה בלחוד דא"כ אמאי חמירא הא מרישא דהדיר' מכל נכסיו אלא ודאי ע"כ מתני' מפירות דעלמא וא"ת והא אין אדם אוסר פירות העולם על חבירו ואע"ג דבתלמודא אוקמי' בשנדרה היא וקיים לה הוא וקרי ליה מכירה לפי שקיים ל"ה ה"מ לשמואל אבל לרב מתני' במדיר ממש משמע לן וי"ל דלרב מתני' כשהדירה מנכסיו או מתשמיש המטה אם תטעום א' מכל הפירות [וכ"ת] תיכול ותתסר ותמתין [שלשים יום] במזונות ושבת אחת בתשמיש המטה הא אמר רב דאין לה להמתין אלא במפרש והא בסתם וכדאי' בתלמודא בהדי':

גמרא וכיון דמשתעבד לה היכא מצי מדיר לה ולא ניחא לאוקמי בשנדרה הוא שלא ליהנות משלו דלישנא דהמדיר לא משמע לפום פשטא אלא בדאדרה איהו ועוד כי נדרה היא [הא] שמעינן לר"מ [דאמר] דהיא נתנה אצבע בין שיניה כדאי' לקמן וסתם מתני' ר"מ היא וא"כ למה יוציא ויתן כתיבה דכי פרכינן לקמן הא וודאי אע"ג דבעלמא קונמות מפקיעין מידי שיעבוד הכא אלמוה רבנן לשעבודה דבעלה דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתא:

דף ע:

נעשה כאומר צאי מעש' ידיך במזונות. וא"ת אמאי לא פרכינן [כדפרכי' בפ' אעפ"י] וי"ל בכאן אין אנו מסרסין לשון נדרו כלל אלא שאנו אומרים דסתם המדיר משמעותו כן. ואי איתא לדרב הונא וכו' מהאי לישנא שמעינן דהא דאוקמא מתני' דהכא באומר צאי מעשה ידיך במזונותיך דאפילו לרב הונא הוא דאי לא היכי אמרינן השתא אי איתא לדרב הונא דהא אוקימנא מתני' דהכא בהא [דלא] כוותיה וא"כ [ליתא] לדרב הונא והו'

לן למימר ולרב הונא דאמר אלא ודאי כדאמרן וכן בדין אע"ג דלרב הונא מזונות עיקר יכול היה לפורעה כנגד חובה ממעשה ידיה למה שמספיקין:

א"ה פרנס ל"ל ושמעינן מהכא שהאומרת איני ניזונית ואיני עושה הבעל פטור מכסות ולבוש דאי לא נימא דפרנס לשאר צריכה חוץ ממזונותיה דאע"ג דשאר פרנסה כיון דלא אתיא אלא מזמן לזמן רחוק לא הוה ליה למתני שלשים יום מ"מ לא הוה למפרך פרנס ל"ל וה"ל למפרך אמאי שלשים יום ותו לא אלא כדאמרן:

במספקת לדברי גדולים ואינה מספקת לדברי קטנים ופירוש ובדברים קטנים לא אלמוה רבנן לשעבודא:

עד ל' יום לא שמעי אינשי דהמשהה את אשתו ע"י שליש כשקבלו עליה כדפרשו בירושלמי

ומדרישא בשנדרה סיפא נמי בשנדרה. ויש ספרים שגורסין והתנן ר' יהודא אומר בישראל חודש אחד כו' טעותא היא דההיא סיפא דהמדיר את אשתו מלהנות לו דמיירי אפילו לשמואל כשהדירה הוא:

דף עא.

וסבר ר' יוסי בעניו' שלא נתן קצבה ופי' קושיא לשמואל דע"כ מוקמי מתני' בשנדרה איהי שלא תתקשט דאלו לרב מתני' כפשוטה שהדירה מנכסיו סתם אם תתקשט וכיון שהדירה סתם יוציא לאלתר אבל לשמואל ליכא למימר שיוציא לאלתר ויתן כתובה. אלא כשנדרה איהי וקיים לה הוא ומשום דהוא נותן אצבע בין שיני' וש"מ דאפי' לר' יוסי בעל מצי מפר נדרי' כאלו:

ורמינהו אלו דברים שהבעל מפר נדרים שיש בהם עינוי נפש אם ארחץ אם לא ארחץ. פרישנא בדוכתא דלא בנדרה שלא תרחץ ולא תתקשט דהא נדר שאין בו ממש הוא ולאו כלום הוא ואם כשאמרה הנאת רחיצה עלי אם לא ארחץ א"כ תרחץ ולא תאסור אלא ה"ק שאמרה הנאות רחיצה עלי אם ארחץ או אם אתקשט ושבועה שלא ארחוץ ולא אתקשט ומה אלו נדרים אלו נדרים ושבועות אמר ר"י אלו הם נדרי עינוי נפש התם במתני' לא אשכחן ואלו הן נדרי עינוי נפש וכו' ובמתני' תנא והכא נקטינן מתני' משום דמפרשא טפי והוא פי' דמתני' והדין אורחא דתלמודא:

דף עא:

ושלא אתקשט בבגדי צבעונין ולא מצינן לאוקמ' מתני' דהכא בקשוט זה דסתם קשוט הגוף עד שיתפרש קשוט בגדים בבגדי צבעונין כפי' התם וכן פי' רש"י ז"ל ועוד י"ל דכיון דקתני בעשירות שלושים יום ובעניות שלא נתן קצבה אין לומר כן בקשוט של בגדי צבעונין דההוא קודם לכן צריכ' לכך קודם שלא תתגנ' על בעל' והוא יודע דקושיין דהכא לההוא לישנא דאמר התם דלר' יוסי [נוול] דלעולם [לא הוי נוול] דאלו לההוא לישנא דאוקימנ' דר' יוסי בניוול דחד יומא ובאומר הנאת רחיצה עלי אם ארחץ היום דנוולה דחד יומא לאו שמיה ניוול ל"ק ולא מידי דהכא איכא טפי מנוול דחד יומ' ואורחא דתלמוד' הוא דזמנין דארכינן סתמא במידי דאיכא פלוגת' וכדפרישנ' בדוכתא אחריתי הכא במאי עסקינן בדברים שבינו לבינה דהיינו קשוט של מטה ואמרי' הניח' דברים שבינו לבינה ופלוגת' הוא התם דאבעי' להו מהו שיפר בדברים שבינו לבינה רב הונא אמר בעל מיפר וכו'. הקשו בתוס' דהא במתנ' דהתם דקאמר ר' יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש אייתי התם הא פלוגתא דרב הונא ודרב אדא ואלו מתני' דהתם בקשוט של מעלה כדפרקינן הכא לפי' של רש"י ז"ל לכך הנכון כדפי' בתוספת דהכא ה"ק [הב"ע] בדברי' שבינו לבינה דמתני' דהכא דקתני שהבעל מפר לא במפר מטעם ענוי נפש אלא שמפר משום דברים שבינו לבינ' והא פליגי בה רב הונא ורב אדא דרב הונא סבר דכי קתני התם אין אלו נדרי עינוי נפש דווקא קתני שאינו מפר מדין עינוי נפש אבל [משום] דברים שבינו לבינה שיש בהם עינוי נפש מיפר דכל היכא דמפר משום עינוי נפש מפר בין לעצמו בין לאחרים ואפי' נתגרשה מותרת וכשהוא מדין דברים שבינו לבינה לעצמו מפיר לאחרים אינו מפיר ואם נתגרשה אסורה וכדאמר נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ומשמשתו והיינו דאמרינן הניחא למ"ד וזה פי' נכון אלא שקשה קצת לישנא דאמרינן הכא במאי עסקינן בדברים וכו' ונסחי איכא דלא גרסי הכא ב"ע וה"ג בדברים שבינו לבינה ולכולהו פי' הא דאמר הכא בדברים שבינו לבינה לרב אדא בר אהבה אינו מפר לאו בכל דברים שבינו לבינה קאמר כדמשמע פשטא דלישנא דהא כ"ע מודו דדברים שבינו לבינה הבעל מפר דהא קרא כתיב בין איש לאשתו ותנא בפי' בתרא דנדרים שלא אכחל ולא אפרכס ושלא אשמש מיטתי יפר משום דברי' שבינו לבינה ובתוס' ובירושלמי איכא בהדי' שהבעל מיפר בין נדרים של עינוי נפש ובין דברי' של בינו לבינ' ומוכח לה מקראי ולא פליגי רב אדא בר אהבה ורב הונא אלא במה שכתבנו לפי פי' רש"י בקשוט של מטה ולפי' התוספת אפי' ברחיצה וקשוט של מעלה וזה מהלשונות שפרושם מתחלף ור"ת אינו גורס בדברים שבינו לבינה וה"ג הניחא למ"ד בעל מיפר אלא

למ"ד אינו מיפר מאי איכא למימר וה"פ ורמינהו אלו נדרים עד אין לי נדרי עינוי נפש והניח' למ"ד התם דבעל מפר משום דברי שבינו לבינה אלא למ"ד אינו מיפר מאי איכא למימר ואין צורך והא דאמרינן הכא דאתמר אע"ג דהתם לא הוה שמעתא אלא שע"י שאלה דאבעי' להו אפליגו התם רב הונא ורב אדא לא דק הכא תלמודא וקאמר דאתמר: לא מצינו שועל מת בעפר בין כלומר אין השועל מת בעפר חפירה שלו כיון שהורגל בה אינו חושש לה הכי נמי אין הבעל מקפיד בקשוט ורחיצה שלה כיון שיכול להרגיל עצמו בכך:

הכא במאי עסקינן דתלת' קשוטי דאמרי' וכו'. ופרכינן ולא תתקשט ולא תאסור ופרקינן דא"כ קרי לה מנוולתא כלומר דאע"ג דלר"י לא חשוב מציאת קישוט ורחיצה דברים שבינו לבינה ולא נדרי ענוי נפש לענין שיהיה הבעל מיפר מודה הוא שיש לו ביזוי בדבר שחברותיה קוראת לה מנוולת ותתקשט ותאסור אי לב"ה שבת א' ולב"ש שתי שבתות וא"ת ולישני לה דהב"ע בשתלתה קשוטי' באסור פי' שאסור אסורי' אסור פירות עלי אם אתקשט ותאסור בפירות אין להמתין וי"ל דאין הכי נמי אלא דניחא ליה לתרוצי קישטא דמלתא לפום אוקימתא ואוקמא דתלנהו לקשוטי' בתשמיש:

וכמה ר' יהודא אמר י"ב חודש אמר ר' יוחנן עשר שנים בשלא נתן קצבה וא"ת למה יוצא מיד תמתין ולא תתקשט עד שיעור הקצבה וי"ל דכל שלא נתן קצבה מעתה הי' מצטערת ואמרה דמסני סני לה ור"ת והר"א ז"ל [פסקו] דהלכה כר"י ואחרים פסקו הלכה כרב חסדא ותמהי' דברי הרמב"ם ז"ל שפסק הל' כשמואל דהא קי"ל דשמואל ור"י הל' כר"י ירושלמי אמר עולא בעניו' שלא נתן קצבה אפי' עד י' שנים שאין שועל עפר מקן מיתתן:

אמר ר' יהושע חוץ מן הרגל הא גופא קשי' אמר רגל א' יקיים והא דלא פרכי' הכי גבי חודש ויום משו' דהתם הימי' והחדשי' רצופי' ויכול לומר שני יוצא לומר בתחלת שנים אבל הכא שהרגלים מפוזרי' ליכא למימ' דתחלת רגל שני קאמר אלא כל שהוא יותר מרגל א' יוציא:

ושאינה רדופ' שנים יקיים ולא גרסינן דכתיב וה"ג אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום אמר רבי יוחנן וכו' ומלתא באנפי נפשה ואיידי דאיירי הכא ברדופה נקט אידך דרישא והדין אורח' דתלמידא ואחרים פירשו לפי גרסת הספרים דהא דקתני חודש א' יקיים שנים יוציא בכלה החדשה דסתמא היא תאבה ללכת לבית אביה ולספר שבח' שבבית חמיה ואינה יכולה להמתין בזה יותר מרגל אחד אבל בכלה שאינה רדופה שכבר עברו עליה רגל א' שהלכה לבי' אבית שנים יקיים ג' יוציא והכי איתא בירושלמי משנתינו ברגל ראשון של רדופ' ומאי רגל ראשון של רדופין רבה בשם ר"י שרוצה להגיד שבח

חמיה בבית אביה דכלה בבית חמיה פי' רש"י ז"ל שכבר נישאת ולבה גס בבעלה ואינה בושה הימנו:

המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה וא"ת והאיך יכול הוא להדירה את בית אביה או בית האבל או בית המשתה הרי אין אדם אוסר הנאת עולם על חבירו וי"ל שתלה הנדר באיסור תשמיש או באיסור נכסים בסתם לרב דאמר בסתם יוציא לאלתר ולשמואל כשאסרה היא עליה פירות עולם אם תלך וקיים לה הבעל וקסבר הוא נותן אצבע בין שיני' וסבר' מסנ' סגי לי וכדפרישנא תלמודא לעיל:

דף עב.

והחי יתן אל לבו דברים של מיתה דספד יספדוני' וכו' כלומר במדה שהוא מודד לבריות בדברים אלו מודדין לו והיינו כמתניתין דתני שאין כל ברי' סופדה ויש שפירשו דספד יספדוני' שיתן אל לבו עניני המיתה כי סוף כל אדם למות וזה באמת מור' ענין הפסוק ואע"פ שאינו ענין למאי דאיירי בה בשמעתין והנכון דתרווייהו איתנהו ויכלול בכלל דבר המקרה הזה. שתהא ממלאה ונופצת פי' רש"י ז"ל שתנפץ השכבת זרע סמוך לתשמיש כדי שלא תקלט ותתעבר וכן פי' בירושלמי במעשה ער ואונן וטעמא יוציא ויתן כתובה פיר' משום דאמרה בעינן חוטרא לידה ומרה לקבור' ואחרים פירשו משום השחתת זרע ומדברי שמואל נראה דלא גרסינן ובירושלמי שתהא ממלאה ומערה דא"כ להכי אוקימתא מאי לאשפה ויש לומר דשפיר גרסינן ליה לאשפה לישנא בעלמא שהיא כאלו נטלת בניה ומטילתם לאשפה. ושלא תשאל פירוש לרב אפשר לפרשה כשאסר עליו תשמיש או נכסיו אם תשאל אבל לשמואל דאמר אפילו בסתם ימתין ליכא למימר הכי וליכא לאוקמי כשנדרה היא וקיים לה הוא דהא מדסיפא כשנדרה רישא כשלא נדרה והנכון דהכא בשאסר כליו על אחרים שלא תוכל להשאילם ואסר עליו כלים של שכינותי' והיא אינה יכולה לשאול כדי שלא תתן מכשול לפניו וסיפא כשנדרה היא שאסרה כלי הבית על שכינותי' וכלי שכינותי' עליה או שנשבעה בכך אם תמצא לומר שאינה יכולה לאסור כלי הבית על אחרים לפי שהם ממונו של בעל ומיהו משכחת לה שיכולה לאסרם כגון שהם מנכסי נדוני' שיש לה זכות בהם להשתמש ושלא ישתמשו בהם אחרים שלא מדעתה וכל א' מהם יכול לאוסרה על אחרים ואין אותם אחרים יכולים לומר בשל חבירך אני משתמש כדאמרינן גבי חצר שאין בה דין חלוקה דהכא אין א' מהם רשאי לכלותם ולא להשתמש בהם אלא לצורכי הבית בלבד ויש בזה כמה שיטות וזה הנכון בעיני וכן פי' לפני רבינו ז"ל:

מתני' אלו יוצאת שלא בכתובה פי' שאם רצה להוציא תצא שלא בכתובה אבל אין כופין אותו להוציא אם היא אומר שיזהר בה מכאן ואילך שלא תכשילנו וכולה מתני' כשהתרה בה והכי סוגיא במסכת סוטה שהעוברת על דת משה וחברותיה צריכין התראה ואע"ג דמעיקרא משמע דבעיא הוא התם ולא איפשיטא מסקנא דסוגיין אפשיטא התם כדפרישנא התם וכן אמרי' בירושלמי תמן תניא נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה צריכות התראה ואם לא התרה בהם יוציא ויתן כתובה וכן פסק הרי"ף ז"ל והרמב"ם. העוברת על דת משה ויהודית פי' ואפילו לא עברה אלא פעם א' וכיון שהתרה בה דבכמה דוכתי [נקט] העושה כך וכך משום פעם א' העובד כוכבים ומזלות המברך את השם ההוגה את השם באותיותיו והמבזה את רבותיו וכן רבים לאין סוף. הקשה הראב"ד ז"ל משום דת משה ויהודית האיך תצא שלא בכתובה דהא תנינא בשלהי מתני' דגיטין אכלה בשוק גרגרה בשוק מניקת בנה בשוק בכולן ר"מ אמר תצא אמר לו ר"י בן נורי א"כ לה הנחת בת לאברהם אבינו [כו' וקי"ל כר' יוחנן בן נורי וי"ל דהתם קאמר ת"ק תצא וריב"נ אמר אין כופין אותו להוציא שא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו] אבל מודה הוא שאם רצה להוציא שיתן כתובה והנכון דהתם כשעשתה כן בלא התראה ומתני' בהתראה כדפי' והיינו דלא קתני התם האוכלת בשוק והרמב"ם ז"ל אמר שהעוברת על דת יהודית אפילו אם רצה הבעל לקיימה הפסידה כתובתה דמה טעם תקנו רבותינו כתובה לאשה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציא [וכיון שהוא פרוצה ניחא לן שתהא קלה בעיניו להוציאה] ורוב רבותי' חולקין עליו בזה.

מאכילתו שאינו מעושר וכו' [כו' כגון הני קתני דה"ה לשאר איסורין כגון שמאכילתו בשר שאינו מנוקר כו'] פי' כאן דקתני דה"ה לשאר אסורין כגון מאכילתו שאינו מעושר ובשר שאינו מנוקר או שאינו מלוח כדינו וכיוצא בו:

גמרא ה"ד אי דידע לפרוש מכאן משמע דכל שלא האכילתו אינה יוצאת שלא בכתובה כי יכולה לומר משטה הייתי בך וכשיבוא לאכול הייתי מונעת לו והיינו דאמר אי דידע לפרוש והיינו דקתני מאכילתו וכן פי' בתוס' בשם ר"י ז"ל ואחרים פירשו דכל שרצתה להאכילתו יוצאה שלא בכתובה והכא לישנא דמתני' דייקי' היכי קתני מאכילתו והא מסתמא לא משכחת דאי ידע נפרוש:

מנא ידע פי' רש"י ז"ל מי הודיע אחרי כן שהוא ידע להוציאה וא"ת ולימא ליה כגון שהודית אח"כ ול"ל כדפי' הראב"ד ז"ל דאין אדם נאמן לשים עצמו רשע שאין אומרים כן לענין תשלומי ממון שהמודה לחבירו שגזלו או שחבל בו או שגנב ממונו חייב הוא לשלם ולא אמרו שאין משלם קנס ע"פ עצמו אבל יש לפרש דלא מסתברא לן לאוקמי

כשהיא מודה ברשעותה דמלתא דלא שכיחא הוא כגון דאמרה ליה פלוני כהן תקן לי את הכרי ואזל ושייליה ואישתכח שקרא גרסינן בירושלמי וכולהן בעדים פלוני כהן עשר לי פלוני כאן ראה כתמי פלוני כהן קצה לי חלתי פלוני כהן התיר לי את נדרי בדקין כולן ולא משתכחין ע"כ ונחלקו רבותי' בפירוש זה הירושלמי כי יש אומרים שצריך עדים שיכחישה במה שאמרה פלוני כהן עשה לי כך שאמרו עמנו היה במקום פלוני או לא זזה ידינו מתוך ידו כל אותו היום ולא עשה כן אבל ע"פ הכחשת כהן לחוד אינה מפסדת כתובתה בעד א' וכן דעת הרשב"א ומיהו אפי' לפי' זה כהן נאמן כעד אחד בעד אחד מן השוק סגי. ורבינו ז"ל היה אומר זה כהן נאמן עליה כיון דתלת' מלתא בדידיה הא הימנה והוא נאמן להפסידה כתובתה שהרי רגלים לדבר וכמו שאמרו בסמוך גבי משמשתו נדה [שהוא מפסדת כתובתה עפ"י שכנותיה שאומרות שהוחזקה נדה] דביניהן ואע"פ שאין זו עדות ברורה סמכו עליהן לקנסה כיון שרגלים לדבר ובודאי שלשון התלמוד מכריע קצת כפירש זה מדאמרינן ואזל שייליה משמע דבדידיה בלחוד סגי ומה שאמר בירושלמי וכולהן בעדים היינו כלומר שצריך עדים שאמר' לו כן ושאמר הכהן כן כי התלמוד אמר טענתו שהוא טוען שאמרה לו כן ודאזיל שייליה לכהן ואשתכח שיקרא ואמר הירושלמי בזה שצריך לברר וכיון שברר דבריו בהכי סגי ולא אמרי' (עד כאן על כל פנים צריך) לי' ערבך ערבא צריך כך נראה לי וכן דעת הרמב"ם ז"ל:

ומשמשתו נדה היכי דמי אי ידע לפרוש ואי דלא ידע נסמוך עליה ופירשו בתוספת דהכא לא אמרינן הכי כדלעיל מינה דהכא אפשר ליה למידע כגון שראה כתם בחלוקה והיא אומרת טהורה אני ואותו כתם מעלמא הוא שעברתי בשוק של טבחים וכיוצא בו ופלוני כהן טיהר לי ולהכי פרכינן דלסמוך עליה דרחמנא הימנה כדכתיב וספרה לה ומדלא אמרינן לעיל כי הכא אי דלא ידע לסמוך עלה יש מדקדקין שאין האשה נאמנת באסורין של תורה אלא בנדותה לבד דכתיב וספרה לה ומהתם לא ילפינן דלא סגי בלא"ה כי אי אפשר לבעל לדעת מתי וסתה ושלמו ימי ספורן שלה אלא על פיה ואי לא תאמינה בטלה מצות פריה ורביה והיינו דאמרינן בפ"ק דפסחים הכל נאמנים על ביעור חמץ אפילו נשים ואפילו עבדים ואפילו קטנים ופרישנא טעמא דכיון דבדיקת חמץ דרבנן הוא המנוה רבנן בדרבנן הא אלו הוי דאורייתא לא הוה מהימנא ואין זה נכון שכל מקום שהאמינה עד אחד באסורין האשה כאיש וכ"ש בעניני הבית המוטלים עליה דמעשים בכל יום שסומכין עליה בנקור הבשר ומליחתו ועל מצה בפסח וכיוצא בהם הרבה וההיא דפסחים כבר אמר בירושלמי לית כאן נשים או אית כאן נשים ומתוך שהן עצלנות בודקת כל שהוא כלומר שלא יבדקו כראוי מפני הטורח לראות חורין או

סדקין ומה שלא אמר לעיל נסמוך עליה כי הכא משום דגבי נדה כתיב קרא בהדיא וממנו אלו למדים לכל אסורין לכך סתם התלמוד לשונו לומר מנא ידע והכל ענין אחד דע"כ ה"ק כיון שכבר אכל וסמיך עליה כדינו מנא ידע שהרי אין לו לחקור אחריה כי היא נאמנת לו ולא עד אלא שאלו היה הדין נותן שלא יהא מאמינה לא היה לנו לקונסה בכתובתה דאדרבה הוא עשה שלא כדין שאכל ע"פ ומימר אמרה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין אלא ודאי זאת נראה לי ראייה ברורה שהיא נאמנת ולקמן אמרו עוד היודע באשתו שאינה קוצה לו חלה יחזור ויפרוש אחריה אלמא כל שאינה חשודה א"צ להפריש אחריה וזו ג"כ ראייה ברורה כך נראה לי וכן פסקו הגאוני' וכן פי' בתוס' ע"כ:

הוחזקה נדה בשכנותיה פירש רש"י ז"ל שראוה לובשת בגדי נדתה ולבעלה אמרה טהורה אני ושמשה בעלה לוקה עליה אם התרה בו וכהאי גוונא משכחת לה למתני' דלאחר תשמיש הודיעוהו שכנותיה שהוחזקה נדה:

תניא ר' מאיר אומר היודע באשתו שנודרת ואינה מקיימת יחזור וידרנה ופירש הקונטרס כדי שתדיר בפניו ויפר לה פירש רש"י ז"ל שאין לו להוציא אלא כך התקנה ולפי זה מתני' דלא כר"מ והאי סתמא דמתני' לאו ר' מאיר היא ותמיה מלתא דלא מפרש לה תלמודא כדאמרינן בעלמא מתני' דלא כר"מ היא דתניא ועוד והלא לר"מ אפילו בנודרת ומקיימת יכול להוציאה מפני שהיא נתנה אצבע בין שיניה וכדאסיקנא בשמעתא דלעיל וליכא למימר דהכא בנדרים שאין בהם עינוי נפש הא קתני יפר. וי"א דלא גרסי' הכא ר"מ אלא ר' יהודה דס"ל הוא נתן אצבע בין שיניה כדאמרי' לעיל וכדאשכחן ברובא דנסחי דגרסי' באידך ברייתא ר' יהודא ואחרים פי' דלעולם ר"מ היא ואלו רצה להוציא' הכי נמי שיוצאה בלא כתובה כסתם מתני' דההיא דברי הכל היא ומתני מיירי במי שאינה רוצה להוציאה לפי שיש לו טפול ממנה או כיוצא בו אמר ר"מ כיצד יוכל לתקן שידור עמה ואמרו חכמים שאין זו תקנה גמורה אבל לכ"ע מצוה להוציאה ואיכא למידק ולמה יקניטנה וידירנה יאמר לה כל נדרים שתדור מכאן ואילך יהיו מופרין ואת"ל דר"מ לית ליה כר"א אלא כרבנן דפליגי עליה ואמרי שאין הבעל מפר קודם שתדור מ"מ יאמר לה בכל יום כל נדרים שנדרת יהיו מופרין דהא ק"ל התם בפרק ר"א שהבעל מפר נדרים שכבר נדרה אע"פ שלא שמע ומורינו ז"ל היה מתרץ שלא נצרכה תקנתו של ר"מ אלא לנדרים שצריכין חכם וה"ק יחזיר ויקניטנה כדי שתדור בפניו ומה שיכול הוא להפר יפר ומה שאינו יכול להפר יפר ע"י חכם ולא נתיישב לי כי מה שיפר ע"י חכם לא סגיא שלא מדעתה ומאן לימא לן שלא תחזור ותדור אח"כ

דבשלמ' במה שיפר הוא הרי הוא מפר אע"פ שלא שמעה ויותר נראה לומר שלהפר אחר נדרה טורח גדול הוא וכל שעה צריך לעשות כן שמא תעבור על נדרה קודם הפרה ודלמא משתלי נמי ולא יפר לכן תקן ר"מ שיעשה בענין שתדור בפניו כל נדרים שרגילה לדור ויפר לה שלא מדעתה וכיון שכן שוב לא תחזור ותידור ואע"פ שלפי דעת' עוברת על נדרה ובעי סליחה כדאיתא התם וכמו שנתכוון לאכול בשר טריפה ועלה בידו בשר כשר מ"מ אין בעון זה בנים מתים ומוטב שתאכל בשר מיתו' שחוטות ולא תאכל בשר טריפות ואמרו לו חכמים אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת כי הרגיל בנדרים דרכו לידור ולחזור ולידור באותו ענין עצמו כך נ"ל:

ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה פירש רש"י מדכתיב ופרע מכלל דמעיקרא מכוסה היתה ועוד דכיון דאמרה תורה לפרוע האשה כדי לנוולה מכלל דפריעת הראש פריצות הוא לאשה:

דף עב:

אלא בחצר א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה פירש"י ז"ל א"כ דבחצר יש בה משום פרועה פי' לפרושו דכיון דא"ר יוחנן קלתה אין בה משום פריעת הראש בחצר מכלל דבלא קלתה יש בה פרועה משום ראש אפילו בחצר וא"כ לא הנחת בת לאברהם יושבת תחת בעלה שרוב הולכת בחצרו' בפריעת הראש כיון שאין שם רואים ואסיקנא מחצר לחצר ודרך מבוי. וג' דינים בדבר דבחצר אפי' בלא קלתה אין בו משום פריעת הראש ובשוק אפי' בקלתה דת יהודית הוא ובמבוי בקלתה אין שלא בקלתה לא ואמרו בירושלמי יש חצר שהוא כמבוי ויש מבוי שהוא כחצר מבוי שאין הרבים בוקעין בו דינו כחצר חצר שהרבים בוקעין בו דינו כמבוי ע"כ:

בטווה. ורד כנגד פניה פי' רש"י טווה בכפה על ירכה והחוט מתרדד כנגד פניה של מטה ופי' רחוק הוא מאוד ואין הלשון מודה לו. והנכון מה שפי' הרמב"ן ז"ל שנותנת ורד סמוך לפדחתה או בפולכה כנגד פניה ממש והורד נותן אדמומית בפניה וכדרך שעושין נשי נכרים וזה דרך פריצות:

במשחקת עם הבחורים משמע דתרווייהו בעינן והא דאמרינן בסמוך מדברת עם כל אדם אמר בה ואע"ג דהתם לא שחקה לא משחקת ממש אמרינן אלא מטיילת ומדברת דברי בטלה כנ"ל:

גרסת רש"י ז"ל במקללת יולדיו בפני מולידיו דכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו פי' רש"י ז"ל דשמואל אתא לפרושי דהא דתנן שמקללת יולדיו בפניו לא סוף דבר בפני

בעל קאמר אלא אף בפניו בניו של בעל שבני בניו הרי הם כבניו וסימנך לזה אמר יעקב אפרים ומנשה כראובן ושמעון ולפ"ז הא דאמר שמואל במקללת יולדיו אינו לשון דוקא כדמשמע פשטיה והרי הוא כאלו אמר אף במקללת יולדיו בפני מולידיו והוא דחוק קצת ועוד דבכל הספרים גורסין דכתיב ומולדתך אשר הולדת אחריהם ולפ"ז יש לומר במקללת יולדיו בפני מולידיו שקלל הזקן בפני בעלה שזה בזוי לבעל שאין לומר דכיון שלא היה הזקן אין לו להקפיד דכיון שקללו בפני בנו הרי הוא כאלו קללו גם בפני זקן ממש הא אלו קללו שלא בפני הבעל אע"פ שקללו הזקן בפניו אינה יוצאה בלא כתובה ונקט קרא לסימנא שבניו כמותו מדכתיב ומולדתך שהבן כאביו ואפשר דכל שקללה הזקן בפניו ואפילו שלא בפי הבעל יוצאה בלא כתובה והא דאמרינן במקללת יולדיו בפני מולידיו למעוטי שקלל הזקן שלא בפניו ושלא בפני מולידיו וכן נר' מדברי הרמב"ם ז"ל אבל פשוטו של לשון נראה כלשון ראשון באפי' ברי' לפי' הרמב"ם ז"ל באפי' בריה דסבא דהיינו בעלה ולפירש רש"י ז"ל באפי' ברי' דבעלה בר דהוא בר בריה דסבא:

אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא ומיהו י"ל דתנא ברא לא משתבש דאיהו גבי מומין תנא לה. אלא דאנן הוי ס"ד דגבי חברותיה דעוברת על דת תני לה. הא דתנן המקדש את האשה ע"מ שאין עליה מומין אינה מקודשת הקשו בתוס' דהא מדאמרינן בפ' אע"פ חיישי' לסמפון שלא תהא זרה אוכלת בתרומה למפרע מכלל דאפילו קדשה סתם ונמצאו עליה מומין אינה מקודשת ותירצו דאין הכי נמי מדאורייתא אבל מדרבנן מקודשת או מדאורייתא מספק:

באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר וכו' פי' לאו דוקא הני אלא אינהו וכל דכותייהו ויש בהו עינוי נפש או שהוא מדברים שבינו לבינה ונקט הנהו דשכיחי טפי וכדתני להו במסכת נדרים אלו הן נדרי עינוי נפש שלא תאכל בשר וכו'. וזה ברור. ויש להראב"ד ז"ל בזה דברים שאינם מחוורים ומה שכתבנו נכון וברור:

אלא אסיפא פי' רש"י ז"ל וקסבר סיפא דמתניתין מלתא באנפי נפשה הוא וקדשה סתם קאמר ע"כ ולכך פי' כן דאי תימא אירשא דקדשה על תנאי הדרא קושיא לדוכתא אפילו כל מילי נמי דקא קפיד ובתוספת כתבו דשמא כיון שנכנסה סתם נתבטל קפדנותא וגלי דעתיה דלא קפיד בכל נדריה אי נמי כי קיימא נמי אירשא מיירי סיפא שאם קדשה וכנסה סתם תצא בלא כתובה ע"כ:

רב אשי אמר לעולם אירשא ומידי דלא קפיד בה אינשי לא הוה קפידא פי' דמסתמא לא נתכוון אלא לנדרים דקפדי בהו אינשי הא אלו פי' מודה ביה רב אשי קפדיה קפיד' וכן אמרו בירושלמי שאם אמר ע"מ שאין עליה כל נדר אפילו בנדרים דעלמא אינה

מקודשת אבל יש שפי' דאפילו התנה בפירוש בטלה דעתו אצל כל אדם ולא הוי קפידא וכן נראה מלשון התלמוד לפי פשוטו אבל אין לנו אלא כפי מה שפי' בירושלמי: **אתמר קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה ממנו גט ושמואל אמר אינה צריכה ממנו גט אמר אביי לא תימא טעמא דרב משום כנסה סתם אחולי אחלי' לתנאי אלא טעמא דרב משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות** וא"ת מאי איכא בין ה"ט להאי טעמא בעיקר דינא ול"ל דאתי לאשמעינן דאין מחילה מהני אלא בדבר של ממון דהא ודאי כל שהוא מחמת קפדנותו וצערותו מהני מחילה וכדאשכחן לקמן בפירקין גבי מומין וליכא למימר דקמ"ל דאלו אמרינן אחולי אחליה לתנאי היתה מקודשת למפרע משעה ראשונה דהא ליתא שאין מחילה מועלת לבטל התנאי שבשעת קדושין לעשותה מקודשת מאותה שעה ונראה כי רש"י ז"ל רוצה להשמר מזה ופי' לא תימא טעמא דרב דאחליה לתנאי ויש לה כתובה אלא טעמא דרב אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות [אבל כתובה לית להו מ"מ עדיין קשה דהיכי תסיק אדעתין שיש לה כתובה דהא בהדיא תנן כנסה סתם תצא שלא בכתובה לכך הנכון כמו שפי' ר"י לא תימא טעמא דרב משום דאחולי אחלי' לתנאיה ובכניסה וחופה סגי אלא טעמיה דרב משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות] ודוקא שנכנסה כניסה גמורה שבא עליה:

דף עג.

והא אפליגו בה חדא זימנא דאתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה פירוש הגדילה עמו לאחר שהגדילה בעל דאי לא תימא הכי צריכה גט משני דלא אמרינן דכי גדלה גדלה קדושין בהדה והכי אסיקנא בפרק בית שמאי והיינו דאמרינן הכא להדיא והא אפלגו ביה חדא זימנא דסמכינן אמסקנא דהתם והתם נמי מייתינן פלוגתא דהכא ועבדינן להן צריכותא כי הכא אע"פ שיש בו שינוי קצת הכל יוצא לדרך אחד וכן דרך התלמוד וקשיא לן טמא דאמר' דהכא הוה אמינא דרב אמר צריכא גט לחומרא ומודה הוא בההיא דצריכה גט משני ולחומרא [ואי אתמר בהא דקטנה הוא דקאמר שמואל צריכא גט משני היינו מספק] אבל מודה הוא דהכא דצריכה גט מראשון וי"ל דא"כ הוה ליה לרב לומר כאן צריכה גט וכיון דאמר צריכה גט ממנו מכלל דמדינא צריכה גט ממנו ולא לחומרא בלבד כך תרצו בתוס' וא"ת והיכי אמר רב בההיא דאינה צריכה גט משני מי עדיפא מאשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה ממנו גט כדאמרינן במכילתן לקמן וי"ל דהתם הוא דאיכא למימר דאי לאו דגרשה לא היתה מעיזה להנשא לאחר אבל [כאן] אנן סהדי שלא נתקדשה לאחרים אלא מפני שהיתה סבורה שאין קדושי ראשון

כלום לפי שהיתה קטנה כשקדש' וא"ת כי בעל לשם קדושין מאי הוה דהא בלא עדים נינהו י"ל דקי"ל דעידי יחוד הן הן עידי ביאה הכא הא איכא עידי יחוד:

ה"ג אי אתמר בהך הוה אמינא בההיא קאמר רב משום דליכא תנאה פי' רש"י ז"ל דליכא תנאי והכל יודעים שאין במעשה קטנה כלום וגמר ובעל לשם קדושין פי' לפירושו דהתם לאו משום תנאי דידיה לא נתקיימו הקדושין מתחלה אלא לפי שהיתה קטנה ולא היה בו כח לקדשה כי לעולם היה בדעתו לקדשה קדושין גמורין וכיון שכן הוא כשבא לידו שיכול לקדשה בביאה לא ירצה לעשות בעילתו בעילת זנות אבל דהכא משום תנאי דקפיד לא נגמרו הקדושין מתחלה מודה לשמואל דכי בעיל על דעת תנאי קמא בעיל קמשמע לן ובפ' בית שמאי עשה הספר כצריכותא בהיפך דאי אתמר בהא דהכא בהא קאמר רב משום דאיכא תנאי אבל בההיא דמיאן דליכא תנאי מודה רב דעל דעת קדושין הראשונים בעל דאלמא דכל היכא דאיכא תנאי עדיף טפי לומר שבועל לשם קדושין וזו היא מן הסוגיא המתחלפת שבתלמוד והתם בעינן למימר דבהא דהכא כיון דאיכא תנאי עדיף לומר טפי שבועל לשם קדושין כבר הוא ידוע שאם אין תנאי מתקיים אין כאן קדושין כלל ואפילו מדרבנן הויא ביאת זנות לפיכך בועל לשם קדושין אבל מההיא דקטנה דליכא תנאי סומך הוא לבעול על דעת קדושין הראשונים דהוא קדושין דרבנן מיהת:

דף עג:

אדתני המקדש האשה פי' דלרב אתי כולה מתניתין שפיר וה"ק המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצא עליה נדרים אינה מקודשת כל זמן שלא בעל אבל כנסה בבעילה דהיינו סתם כניסה תצא שלא בכתובה אבל גיטה בעיא שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הכא נמי קאמר המקדש כו' ולאו דמחסורא מחסרא מתני' אלא ה"ק דרישא פסק ותני כל שקידשה על תנאי אינה מקודשת [אינה מקודשת לשום צד ואפילו חזר ובעל סתם] (בבעילה דהיינו סתם כניסה תצא שלא בכתובה אבל גיטא בעי לשום צד ואפילו חזר לבעול סתם כניסה תצא) עד שיפרש שבועל לשם קדושין אבל אם היו הקדושין והכניסה סתם תצא בלא כתובה ובעי גיטא ולקדושין ולנשואין קורא התנא כניסה:

מ"ש כתובה דלא [בעיא] דאמר א"א באשה נדרנית פי' כשהיא נדרה עינוי נפש גיטא נמי לא תבעי ודוקא לשמואל פריך וכן פי' רש"י ז"ל שאין לומר דפריך לרב כשקדשה על תנאי וכנסה סתם שא"כ מאי משני שצריכה גט מדבריהם דהא לרב צריכה גט מן התורה

וכדפי' רש"י ז"ל לעיל לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא ודאי לשמואל הוא דפריך ודין הוא דלרב ל"ק מידי כיון שהתנה בשעת קדושין נהי דבעל אחרי כן לשם קדושין כדי שלא יעשה בעילת זנות אבל לענין ממון דעתו על תנאי שאם יהיה עליה נדרים שלא יתן כתובה ומסתברא דכל שקידשה סתם וכנסה סתם מודה רב לשמואל שיוצאה בלא כתובה דלא אשכחן להו דפליגי מידי בכתובה ומיהו גיטא בעי לרב שאע"פ שקדשה על תנאי וכנסה סתם בעינן גיטא לרב וכ"ש כשהכל היה בסתם וכי תאמר א"כ נקשי נמי לרב כתובה מ"ט לית לה משום דאמר אי אפשי באשה נדרנית גיטא נמי לא תבעי דאמר אי אפשי באשה נדרנית הא ליתא כיון דבעל סתם ודאי לא עשה בעילתו בעילת זנות אבל לענין ממון הוא מקפיד שלא לפרוע כתובה לאשה נדרנית ועל דעת כן קדשה ובעל סתם ואין להקשות מאי פרכי' לשמואל דהא תנן האשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה ולא הפר לה תצא שלא בכתובה ואפ"ה בעי גיטא שזו אינה קושיא כלל דהתם בשעת קדושין לא היתה נדרנית וקדושין גמורים היו ומשום דנעשית נדרנית אח"כ אין לומר שלא נתקדשה תחלה אלא ע"מ שלא תהא נדרנית אפי' מכאן ולהבא אבל בזו שכבר היו עליה נדרים בשעת קדושין בהא היה אפשר לומר דכי היכי דלית לה כתובה לית לה גיטא שאין דעתו על אשה נדרנית שכבר היו עליה נדרים כשקדשה:

צריכה גט מדבריהם וה"ה דקדשה סתם שאינה צריכה גט אלא מדבריהם כדפי' רש"י ז"ל לעיל גבי טענת סמפון בתרומה אלא לשמואל רבותא נקט דאפי' כשקדשה סתם וכנסה סתם דאיכא תרי סתמא תצא שלא בכתובה ואינה צריכה גט אלא מדבריהם:

תנא ספוקי מספקא ליה פירוש לאו דמספקא ליה אם אדם עושה בעילתו בעילת זנות דא"כ פליגא מתניתן על שמואל דלדידי' אדם עושה ביאתו ביאת זנות אלא הכי פירושו מספקא ליה המקדש וכונס סתם אם מפקיד בתנאי' אם לאו:

אמר רבה מחלוקת רב ושמואל בטעות שתי נשים. פי' רש"י ז"ל כגון שקידש לאה ע"מ שאין עליה נדרים וחזר וקידש רחל וכנסה ובעלה סתם ופליגי בקידושי רחל אי הוה קדושין לדינא שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות או דאחלי לתנאי כיון (שאין) הקדושין היו סתם ושמואל סבר לא הוה קדושין ואינה צריכ' גט דאע"ג דבעלמא קדשה סתם צריכה גט ואף על פי שלא בעל שאני הכא דכיון שקדשה אחריתי מקמי האי על תנאי גלי דעתי' דאקפיד בנדרים והרי הוא כאלו קדשה לזו על תנאי ג"כ ולא נהירא חדא דא"כ לרב אפי' לא בעל צריכה גט אם קדשה סתם וכנסה סתם דהא לא מגרע גרע מרחל קדושי לאה שהיה על תנאי וא"כ היכא אמר אביי לעיל דטעמא דרב משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכנסה סתם דהא רחל זה שפליגי בקדשה סתם וכנסה סתם

הוא ותו טעמא דהא אוקימתא משום שמואל הוא דהוה בר מדינא דעלמ' ואיהו הוא דאתי ברבוותא עליה דרב דאלו רב דינא קאמר כדפירש רש"י לעיל וכיון דשמואל הוא דפליג הודאה קאמרינן. אבל (בקטנות) [בטעות] אשה אחת ד"ה אינה צריכה גט משום שמואל הוא דאע"ג דפליג בטעו' שתי נשים מודה בזה וא"כ היכא אתי' הודאה דהכא והכא אינה צריכה גט קאמר והאיך שייך לומר בהא קאמר שמואל אינה צריכה גט הא ודאי ל"ל כלל והרי"ף ז"ל פירש כגון שקדש לאה על תנאי ואח"כ קידש רחל סתם וחזר וכנס ובעל לאה סתם ופליג בלאה זו אי הוה קדושיו קדושין ושמואל סבר אינה צריכה גט בדיני' דהא קדשה על תנאי ובעל סתם ואדם עושה בעילתו בעיל' זנו' אבל רב פליג ואמ' דשאני הכ' דאחר דקידש לאה על תנאי קדש רחל סתם וגלי' אדעתי' דלא קפיד בנדרים וכי הדר ובעל סתם אחלי' לתנאי ובעל על דעת קדושין והוה קדש' בביאה זו ולפיכך צריכה גט והשתא אתי' הודאה שפיר לרב דפליג בטעות שתי נשים שצריכה גט מודה בטעות אשה אחת שאינה צריכה גט ואתי שפיר לישנא דפלוגתייהו דהא לאה דפליג בקידשה על תנאי וכנס סתם הוה והיינו נמי דמפרש אביי לעיל טעמא דרב משום דאין אדם עוש' בעילתו בעילת זנות דהא לא סגי' דצריכ' גט לרב אלא כשבעל כיון שקדשה על תנאי ולהאי פירושו קשיא לי אמאי לא פליגי בי' דהא קטנ' שלא מיאנה דפליג בה שמואל באדם עושה בעילתו בעולת זנות אי לא טעות אשה מיהת היא ואפי' הכי פליג בה רב וי"ל דאין הכי נמי דמצי פריך הכי אלא אידך פירכא דפריך עדיפא לי' בהאי איכ' למדחי דשאני התם דליכא תנאי וכל אדם רוצה שיגמר נשואין ומיהו אכתי לא אתי שפיר האי פי' דלישנא דטעות שתי נשים דנקט הכא לא הוה קדושי טעות אלא בלאה שקדשה על תנאי אבל רחל שקדשה סתם לית בה טעותא והאי נמי קשיא לפי' רש"י:

הר"ר יוסף הלוי בן מג"ש ז"ל פירש טעות שתי נשים כגון שקדש שתי נשים בתנאי וכנסם סתם ונמצאו בהם נדרים ואלו בקמייתא לכולי עלמא אינה צריכה גט אבל שבעל סתם באחרונה פליגי דשמואל סבר אינה צריכה גט בדיני' דהוה ליה קדשה על תנאי וכנסה סתם ורב סבר דשאני הכא דכיון דמקמי דכנסה לזו כנס אחרת סתם וטעה בה וחזר וכנס לזו סתם גלי אדעתיה דאחליה לתנאי ובעל לשם קדושין כדי שלא תהא בעילתו בעילת זנות כמו שהיתה בראשונה אבל בטעות אשה אחת מודה רב דאינה צריכה גט ולא אמרינן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והא"ש הודאה לרב והיינו דקרי לה טעות ב' נשים דתרווייהו קדש על תנאי וטעה בהן והא דלא פריך תלמוד' מפלוגתא דרב ושמואל בקטנה שלא מיאנה מטעמא דכתיבנא לעיל דאידך פירכא עדיפא ליה וזה הנכון. ואקשינן והא מתניתין דטעות אשה אחת לרב הוה תיובתיה ואמאי מותבינן

לשמואל טפי מדרב איכא למידק מאי קושיא דהא ליכא לאותבי מינה דאיהו מוקי לה בטעות שתי נשים וה"ק המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצא עליה נדרים אינה מקודשת לעולם ואפילו כנס ובעל סתם אבל כנסה סתם וכבר קדש אחרת תצא שלא בכתובה אבל לשמואל הוה תיובתא דאיהו לא מצי לאוקמא בטעות שתי נשים דאיהו סבר דבהא נמי אינה צריכה גט והנכון דאנן מעיקרא נמי אותבינן ממתני' לשמואל שפיר ידעינן דמתני' מצי לתרוצי כדתריץ בסוף בקדשה סתם וכנסה סתם אלא הא קמ"ל דמתני' אתיא כפשוטה דכולה באשה אחת וסיפא קיימא אריש ואלו לשמואל דחיק ופליג לה בתרתי ומפיק לישנא דמתני' מפשטי' והיינו דפרכי' השתא דבשלמא אי פליגי בטעות אשה אחת ואתיא מתני' לרב כפשטי' היינו דמותבי' מינה לשמואל דלא אתיא ליה כפשטי' אבל אי אמרת דפלוגתייהו בטעות שתי נשים ולמימרא דסיפא דקתני כנסה סתם וכבר קדשה אחרת סתם ופליג לה נמי למתני' בתרתי ואוקימתא דשמואל עדיפא ואע"ג דרב מודה לשמואל ומתרץ מתניתין כוותיה מ"מ כי מותבינן לשמואל לא ניחא לן האי תירוצא ותו משום דרב אית ליה דמתני' תרי פרוקא ושמואל לית ליה אלא חדא פירוקא לא הוה לן לאותבי מינה לשמואל והיינו דמקשינן והא דמתני' דבטעות אשה אחת היא דאיכא כפום פשטא ולהכי מותבינן מינה לשמואל לחוד:

אלא אמר רבא מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים. פי' לפום פי' רש"י ז"ל יש לפרשה כיון שקדשה לאה ע"ת וגרשה וקדשה סתם וכנסה סתם ולא אתי שפיר לישנא דפלוגתייהו ולא הודאה דד"ה כדפי' לעיל. ולפי' הרי"ף ז"ל יש לפרש כגון שקדש לאה על תנאי ובעל לאלתר כדאיתא בהלכות ולאידך פי' דרבינו בן מג"ש ז"ל פרשינן לה כשקדש לאה על תנאי וקדשה סתם וגרשה וחזר וקדשה על תנאי וגירשה וחזר וקדשה סתם וכנסה סתם ולכל הפי' קשיא לן דהא אכתי איכא למפרך כדפריך אביי לאידך אוקימתא דהא מתניתין בטעות אשה אחת כעין שתי נשים שגרשה וחזר וקידשה וכנס סתם לא סגי דלא מתרץ לה ומפיק לה מפשטי' ולפרוקא דשמואל אתי שפיר טפי מפשטי' לכך הנכון בזה כמו שפירש הרב המאור ז"ל זקנו של מורי רבינו ז"ל דטעות אשה אחת כעין שתי נשים היינו כשקדש לאה וכנסה סתם ולא בעל ואח"כ חזר ובעל דבתר תנאי עביד בה תרי סתמא והיינו דפליג רב ושמואל דשמואל סבר אינה צריכה גט בדיני' דה"ל קדשה על תנאי וכנסה סתם ורב סבר דשאני הכא דאיכא תרי סתמא וגלי אדעתא דאחלי' לתנאי וכי בעל על דעת הקדושין בעל שלא תהא בעילתו בעילת זנות אלא בטעות אשה אחת שקדשה על תנאי וקדשה ובעל סתם שבאו כניסתה ובעילתו [זה אחר זה] סתם דברי הכל דעתו על קדושיו ולא מחיל על תנאי ואפי' רב מודה דאינה צריכה גט לרב מתני'

כפשטא רישא בחדא סתמא שכנס ובעיל סתם [זה אחר זה] וסיפא בתרתי סתמא וה"ק המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים אינה מקודשת אע"פ שכנסה סתם כלומר שבא עליה בסתם בפני עצמה תצא שלא בכתובה ולהכי מותבינן לה לשמואל ולא לרב והרי זה הנכון:

איתביה אביי קדשה בטעות ובפחות משוה פרוטה וכן קטן שקידש אע"פ ששלח סבלונות לאחר מכאן אינה מקודשת פירוש ואפי' למ"ד התם במסכת קדושין חוששין לסבלונות ה"מ היכא דליכא מעיקרא קדושין גרועים חוששין לסבלונות עצמם או שקדש כראוי קודם לכן לפום פי' דרבוותא ז"ל וכן מפורש בתוספת:

בעלו קנו ר"ש בן יהודא אומר משום ר"ש בעלו לא קנו והא הכא דטעות אשה אחת ופליגי פי' דת"ק דקאמר בעלו קנו סבר בקדשה בטעות ובעל מקודשת שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין ולמאי דקס"ד השתא דנקיט לישנא דקרא ולא קאמר מקודשת משום קדושי טעות למימרא דאינה מקודשת גמורה אלא לענין קנאה שקנאה לגמרי וצריכה גט אבל אפשר שאין לה כתובה וכדקתני מתניתין אליבא דרב כנסה סתם תצא שלא בכתובה דבטעות נסביה שאינו רוצה באשה נדרנית לקיימה לגרושין קיימא שמא רוצה הוא נשואין ולכשתמצא לומר שקנה ויש לה כתובה וקנינו קנין גמור ור"ש סבר אדם עושה בעילתו בעילת זנות:

מאי לאו טעות נדרים לא פחות משוה פרוטה. פי' ובעלו קנו דקתני היינו קנין גמור לכל דבריו ויש להם כתובה והא לישנא כן ואיכא למידק טובא מאי קאמר דהא מ"מ בטעות מפחות שוה פרוטה פליגי אי אדם עושה בעילתו בעילת זנות או לאו ואע"ג דהוה טעות א'. והנכון דהיינו דמקשה תלמודא במאי פליגי מדפלוגתייהו באדם עושה בעילתו בעילת זנות. אלא ודאי ה"ק כיון דאמרת דבטעות נדרים כ"ע לא פליגי דאדם עושה בעילתו בעילת זנות הכא בטעות בפחות משוה פרוטה [במאי פליגי] ולא אוקימנא כפשוטה בטעות נדרים ורב ושמואל דאמר תרווייהו כר"ש דאמר בעלו לא קנו דבטעות אשה אחת אדם עושה ביאתו ביאת זנות משום דלא ניחא לאוקמי רב ושמואל דלא כרבנן ותו דלישנא דד"ה דקאמר רבא משמע לן דלאו (מדרבנן) [דרב] ושמואל קאמר אלא דברי הכל באי עולם דהיינו דמותבינן מפלוגתייהו דאידך מתני' ולא אוקימנא רב ושמואל כחד מינייהו:

מר סבר אדם יודע שאין קדושין תופסין בפחות משוה פרוטה וגמר ובעל לשם קדושין וכו' פי' דאדם יודע לאו דוקא דא"כ האיך קדשה מתחלה בפחות משוה פרוטה ולא קדשה בפרוטה ותו מאי קמהדר למאי דבעיין במאי קמפלגי ומ"ש טעות בפחות משוה

פרוטה מטעות נדרים דהא בטעות נדרים איכא למימר אדם יודע שאלו יש בה נדרים אינה מקודשת דהא ודאי דכ"ע גמירי דקדושין שהם על תנאי שאם אין התנאי קיים שהקדושין בטלים על דעת זה התנה מתחלה דהא ידעו אינשי דקדושי פחות משוה פרוטה (שהוא אסור לחכמים) שאינה מקודשת אלא ודאי (דת"ק) [דה"ק] דבקדושי טעות דתנאי דקפידא דידיה הוא דטעה בגופיה לעולם דעתו ועל תנאי בחדא סתימה מיהת וכשבועל על דעת תנאי בועל ולא מחל מידי אבל בקדושי בפחות משוה פרוטה ודכוותייהו דגריעה דידהו לא אתי מחמתי' ואיהי דעתיה לעולם הוה בקדושין גמורים בלא קפידא אע"פ דכי מקדש בכסף או בשטר מיחת נפשיה אספיקא ודעתו לגמור נשואיה בבעילה זאת כאלו יודע בברי שאין קדושין בפחות משוה פרוטה והיינו סברא דרבנן אבל ר"ש סובר דאפי' בהדי קדושין גרועים דליכא קפידא כשם שקדשה מתחלה בפחות משוה פרוטה שלא היה יודע שאינה קדושים כך הוא בועל עכשיו על דעת קדושין הראשונים כסב' שעשה כל צרכו ואין דעתו לקדשה בביאה זו:

איתביה אביי הריני בועליך ע"מ שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת. פי' דקס"ד דטעמא (דתנן) [דת"ק] משום דמיחול בה תנאי (בה) שלא תהא בעילתו בעילת זנות וטעמא דר"ש משום דלא מיחל תנאי ולא בעיל לשם קדושין והא הכא דטעות אשה אחת היא וקדושי טעות התנאים וקפידא דידיה ואפי' הכי פליגי ומהדרינן הכא נמי דפליגי (פי') בלישנא דע"מ שירצה אבא [דת"ק] הכי משמע ליה בעי למימר דכשידעו בקדושיו ישתק ולא ימחה אבעיא למימר אנן כרבנן סברי דע"מ שישתוק בעי למימר ולפי' כשרצה דהיינו דכיון ששמע שתק ולא ערער נתקיים תנאי ומקודשת דשוב אין בידו לערער דבתר שעת שמיעה אזלינן גבי שתיקה ור"ש סבר דע"מ שיאמר אין בעי למימר ולפיכך אם שמע ונתרצה ואמר דניחא ליה הוה מקודשת גמורה ושוב אין בידו לומר איני רוצה אבל אם לא אמר אין אלא ששתק אינה מקודשת לומר שלא נגמרו עדיין הקדושין (וא"ת) [ואם] מת אינה צריכה [גט] אבל כ"ז שהוא בחיים יכול להתרצות ולומר דניחא ליה וגמר קדושיה דבאמר אין לא אזלינן בתר שעת שמיעה דוקא והכי מוכח בדוכתיה כדפי' רש"י התם בס"ד:

איתבי' מודים חכמים לר"א וכו' עד משום דר"א אמרו חולצת ולא מתייבמת פי' רש"י ז"ל דמודה ר"א לרבנן בעיקר דינא דמתייבמת אלא משום גזירה קאמר דגזרינן היכא שהחזירה כשהיא גדולה או שגדלה אצלו אטו החזירה כשהוא קטנה ומת רבנן סברי דלא גזרינן (אמת) וחולצת ומתייבמת ור"א אכולה פליג ואפי' החזירה לאחר שגדלה והכי מוכח התם ביבמות דאמרי' המגרש את אשתו והחזירה ומת או חולצת או

מתייבמת ור"א אוסר אלמא בכל אשה שגרשה או החזירה פליגי ולהכי נקט סתמא ולא נהירא פירושו כלל חדא דא"כ תיהוי תיובתא דשמואל דסבר בקטנה שלא מיאנה והגדילה ונשאת לאחר צריכה גט משניהם משום דאדם עושה בעילתו בעילת זנות ואלו הכא כולהו תנאי סברי להו דמדינא אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וליכא למימר דשמואל דאמר כר"ש דהא לעיל לא בעינן לאוקמי בהכי ותו דהיכי אפשר דר"א גזר החזירה כשהיא גדולה אטו החזירה כשהיא קטנה והגדילה והאמרת דהיא גופא גזירה והיכי עביד גזירה לגזירה ותו לא אתי שפיר לישנא דאפרקי' [מ"ס] אדם יודע ומ"ס אין אדם יודע לאו בהא פליגי אלא בגזירה ודכ"ע אדם יודע אע"ג דמר"ן לא גריס ליה האי נסחי דכולהו סבר' הכי היא ולא מחזקינן לה דבר ותו א"כ מאי האי דמר"ן ז"ל פי' לא פליגי בעיקר דינא כלל אבל הנכון דר"א ורבנן בעיקר דינא פליגי ודכ"ע החזירה כשהיא גדולה או חולצת או מתייבמת [והחזירה כשהיא קטנה] דכי גדלה אצלו גמר ובעיל לשם קידושין דר"א סבר שאינה מתייבמת על דעת קדושין כשהיה קטנה בעל דאינם קדושין מן התורה וקיימו על זה באיסור גרושת אחיו ואפשר דהוא הנכון דר"א אתרווייהו פליג דפשטה דמתני' דיבמות דמייתי לעיל ובהחזירה כשהיא קטנה אטו וגדלה אצלו ואין פרכי' דשמא מדהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו קס"ד דפליג באדם עושה בעילתו בעילת זנות או לאו והיינו דאמרינן והא הכא דבטעות אשה אחת היא ופליגי ותמי' מלתא טובא אדמקשי' לי' מעלמא אמאי לא פרכינן מפלוגתא דרב ושמואל גופיה דאי פליגי דמקדש וגדלו אצלו ובעל וכדאמרינן לעיל קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת דרב אמר אינה צריכה גט משני ושמואל אמר צריכה גט משני והתם בטעות אשה אחת ופליגי אם אדם עושה בעילתו בעילת זנות או לא דהא ודאי בהא פליגי כדאמרן לעיל ותירץ ה"ר יהודה בר יקר ז"ל דפשיטא לי' לתלמודא דבההיא דהוה יתומה ממש מצי לשנויי ליה דפליגי באדם יודע ואין אדם יודע דשאני הכא אבל ההיא דמתני' דיתומה בחיי אב דקס"ד דליכא לשנויי דטעמא דרבנן משום דאדם יודע דאין קדושי יתומה בחיי האב כלום דנהי בהכי דינא דמשנשאה אין לאביה רשות בה כ"ע דלא צורבא מרבנן לא גמירי לה כסבורים הם שהיא ברשות אביה כשהיא קטנה לעולם וקידושין שקדשה בחיי אב וברשותו קדושין ותלמודא פריך ליה דאפי' בהאי סברי רבנן דאדם יודע שאין קדושי קטנה כלום וליתא דהא אדם יודע דקא מתרצין ל"ד הוא דכתיב' לעיל אלא למימרא דבקדושי טעות דתלי' בתנאי וקפידא הוה בועל סתם על דעת תנאי ועושה מן ספק בעילת זנות אבל בקדושי קטנה דלא תלי' בתנאי ולא קפידא אלא משום דקדושי לא מעלו מנפשייהו סברי רבנן דלא מיחת נפשיה לספיקא ואינו עושה בעילתו

בעילת זנות ור"א סבר דאפילו בהא מיחת נפשיה לספיקא והנכון כמו שתירץ הר"ר זרחיה הלוי בעל המאור ז"ל דהשתא דאקשינן מהא מתני' דלא ידעינן האי טעמא דאדם יודע ואין אדם יודע מש"ה לא פרכינן ההיא דרב ושמואל אפשר לאוקמי בטעות אשה אחת כעין שתי נשים דאית בה אחת שהגדילה תרי סתמא כגון שקידשה כשהיא קטנה ואחר שהגדילה כנסה סתם ובעל סתם דאיכא תרי סתמא אבל בהא מתני' דפרכינן מינה ליכא למימר הכי דהא קתני שאחר שהחזירה והיתה אצלו וכנסה הגדילה ובעל לאחר שהגדילה וראוי לקדושין לא הות בה אלא חדא סתמא וכן עיקר. מיהו אכתי קשיא לן אמאי לא אמרינן דהני תנאי לא כשהגדילה אצלו ובעל דוקא פליגי ובאדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא דין פלוגתייהו בין שבעל אחר שגדלה אצלו בין לא בעל וקמפלגי בקטנה שנתקדשה והגדילה עד שלא מיאנה דאמרי' דגדלה קדושיה בהדה או לא דרבנן סברי דכי גדלו קדושיה בהדה ואע"פ שלא בעל קנה ואפי' מתייבמת ור"א סבר דלא גדלי בהדה ואעפ"כ כשהגדילה ובעל לא קנה לפיכך חולצת ולא מתייבמת. וי"ל דלישנא דמתני' משמע דכשבעל דוקא פליגי ומשום דאדם עושה בעילתו בעילת זנות מדקתני וגדלה אצלו משמע לישנא דבעילה וכדאמרינן ביבמות הגדיל זה עם זה אי נמי דאין הכי נמי אלא דקושטא דמלתא בעי לשנויי ליה דאפילו תימא כשבעל דוקא פליגי פלוגתייהו באדם יודע ואין אדם יודע (א"כ) [א"נ] דלא ניחא ליה לתרוצי טעמא דרבנן אלא כרב ושמואל דהא פרישנא ביבמות דטעמא דרב בקטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת דצריכה גט דלא אמרי' דגדלה קידושיה בהדה וכן רבנן לשמואל דפליגי אף כשבעל הלכך ליכא לאוקמי רבנן דלא כרב ושמואל:

דף עד.

ומפרקינן התם נמי בהא פליגי מר סבר אדם וכו' ואע"ג דהא פריך לעיל ממתני' דהמקדש בטעות ופריק ליה דטעמא דלאו משום הכי אלא אפי' כשפירש תנאי בשעת חליצה לא מהני תנאי משום דזהו תנאי שאי אפשר לקיימו המעשה ע"י שליח שאין שליחות בחליצה ולא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן שאפשר לקיים המעשה דנתינת הארץ ע"י שליח ואע"ג דלא גמרי' מתנאי בני גד ובני ראובן לגבי תנאי כפול הן קודם ללאו דהא קי"ל דלא בעינן (נהוי) בהא מיהת גמרינן מינה דסברא הוא דמעשה אלים כולי האי דליתא ע"י שליח דלא חייל ביה תנאי והקשו בתוספת דהא נזירות שאינו ע"י שליח ותנאי תנאי אם אמר פלוני נזיר וכיוצא בו. וי"ל דשאני נזירות דכתיב כי יפליא לנדור

נדר אין לנו אלא כמו שהפליא דהא איכא תנא דסבר התם שאפי' נתקיים התנאי אינו נזיר כיון שלא היה מופלא ומבואר בשעה שנדר:

והא ביאה דלא אפשר לקיימה ע"י שליח והוה תנאי תנאי כדתנא הריני בועליך וכו' ופרקינן משום דהתם אתקוש הוויות להדדי פי' וכיון דמהני תנאי בקדושי כסף ושטר מהני נמי בביאה דהא אתקוש וליכא למימר איפכא למימרא דכי היכי דלא מהני תנאי בביאה לא מהני בכסף ושטר דכיון דהני תרתי והאי חדא איהי חדא טפי דתגרר בתרווייהו ולא כחדא תרתי:

גרסת מקצת הספרים אמר עולא אמר ר"א המקדש במלוה ובעל על תנאי ובעל בפחות משוה פרוטה [ובעל] דברי הכל אינה צריכה ממנו גט. וליתא דההיא לא הוי דברי הכל דהא רבנן פליגי עלי' דר"ש דאמר בעל קנו וליכא לפרושי דד"ה היינו משום רב שמואל דהא לעיל קאמר רבא האי לישנא ומותבינן ליה ממתניתין ולא פרקינן הכי ואיכא דגרסי אינה צריכה ממנו גט ולא גרס ד"ה ולא מחוורתא דא"כ היא כעולא דאמר כר"א בר"ש דהוה יחידאה ולא כרבנן ולא משמע דשבקי רבנן ואומרים כר"ש ותו דהא רב כהנא אמר בסמוך משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה הימנו גט וליכא למימר דההיא בטעות באשה אחת כעין שתי נשים דהא אמרי' עלה דמסקנא דמתני' מדתנא דבי רבי ישמעאל בטע' אשה אחת גרידת' והכי אמרינן עלה דאינה צריכה גט דא"כ תקשי דידיה אדידיה אפילו תימא הא דרביה הוה ליה למפרך ולתרוצי הכי ותו דא"כ בהאי גרסא אינה צריכה גט אידך לישנא דרבי אמר דמהדר עלה לא אתי שפיר דקאמר המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל צריכה ממנו גט בהא הוא דלא טעי אבל בהנך טעי וכיון דהכא גרסינן אינה צריכה למה ליה לפרושי טעמא דהא דעולא אמר ר"א מסתייה דלמה צריכה ממנו דבהא ודאי לא טעה ואית דגרסי דברי הכל צריכה ממנו גט וליתא דהא אפילו בטעות אשה אחת כעין שתי נשים קאמר שמואל שאינה צריכה היכי דלא מעלו קידושי מיהת הלכך ע"כ ה"ג המקדש במלוה ובעל בפחות משוה פרוטה [ובעל] צריכה הימנו גט פי' במלוה ובפחות (ממלוה) [מש"פ] וכן קטן שקידש וכל היכי דלא יטע בגופיה צריכה גט מדרבנן בלחוד וכדאמרינן באידך דעולא זה היה מעשה ולא היה כח לחכמים להוציא בלא גט כדפירשתי לעיל והא"ש לישנא דר"מ שבא לחלק ביניהן והודה במקל ויהיב טעמא מאי שנא האי מהכא וקאמר רבא קדש במלוה מודה דצריכה גט דבההיא הוא דטעה וגמר ובעל לשם קדושין אבל בהנך טעי ועל דעת קדושין בעל ואינה צריכה גט ולהכי לא מודה להו ומסתברא דהא דנקיט רבי אמי המקדש בפחות משוה פרוטה לאו דוקא דה"ה המקדש במלוה דהא חד תכסיסא אינון בקדושי לא מעלה משום דהא דידהו

ולא משום קפידא דידיה וכדאמרינן רבנן לעיל בעל וקנו ומנו קדושי קטן וקדושי בפחות משוה פרוטה משום דהוה חד תכסיסא אינון דקדושי לא מעלו משום דהא דידהו וכן באידך וקדושי קטנה אמרו רבנן מתייבמת אלא ודאי דרבי אמי נקט פחות משוה פרוטה וה"ה לכל דוכתא דגריעותא מחמת קידושין דלא מעלה ולא מיעוט אלא קדושי תנאי דתלי' בקפידא דידיה ודעתו על תנאי מן הסתם עד מחיל ליה והא דנקט בלישנא אבל בדהנך טפי משמע דהוה לשון רבים משום דקדושי תנאי הוה טובא ונסחי איכא דגרסי אבל הנך טעי דהוה לשון רבים אתי שפיר טפי. ולענין פסק הלכה קי"ל דבטעות שני נשים או בטעות אשה אחת כעין שתי נשים צריכה גט גמור מן התורה ואין צריך לומר קדשה סתם וכנסה סתם צריכה גט מדבריהם כסברא דאמר עולא לא היה כח לחכמים להוציא בלא גט ואצ"ל שאין לה כתובה ודוקא כשבעל אבל כשקדש על תנאי וכנס סתם ולא בעל אינה צריכה גט מדאורייתא דפסק כשמואל אליבא דרבא אבל קדשה סתם ועדיין לא כנסה אינה צריכה גט כלל דמקח טעות הוא והיינו דאוקימנא מתני' לשמואל בקדשה סתם וכנסה סתם לחוד וכל הני מילי בטוען תנאים אבל בקדושי בעלמא היכא דקדש קדושין גרועי ובעל צריכה גט גמור מן התורה כרבנן דאמרו בעלו קנו וכסברא דרב אמי וכדעולא וכסבר' דרב בקטנה שלא מיאנה אבל לא פשיטא דלא קנה ואינה צריכה גט כלל דר' אמי במקדשה להיכא דבעל צריכה הימנו גט. ירושלמי א"כ כשלא הלכה אצל חכם היכי שרינן לה לאנסובי בלא גט ניחוש דלמא בתר דמנסבא אזלא לחכם ושרי לה לנדרה והוה לה א"א דראשון למפרע שבניה מן השני ממזרים התם תרי לישנא בחד לישנא אמרי אע"ג דכי לא הלכה אצל חכם אינה מקודשת לא שרינן לאנסובי בלא גט ובאידך לישנא דאמרינן דשרינן לה לאנסובי מלמדי' אותה שלא תשאל על נדרה כדי שלא יחול הנדר וקדושי הראשון בניה מן השני ממזרים והיא תחוש לעצמה שלא תקלקל לה ולבניה אינה נשאלת על נדרה ומלהפרישו הכי בתלמודא דילן ולא חשו לה כלל משמע דסבירא להו דהכי קאמרי' הלכה אצל חכם והתירה מקודשת דוקא מקמי דשרו לה כדינא מהא קמא אבל לבתר דשרא לה בדינא לאנסובי הת' ב"ד חשוב (בגט) [כגט] ופקעי קדושי מן הראשון לגמרי ותו לא חייל מ"מ למעשה ראוי לחוש לתלמודא דבני מערבא ללמד אותה שלא תשאל על נדרה כדי שלא יחולו קדושי הראשון ותצא ובניה מן הב' ממזרים והיא תחוש לעצמה שלא תתקלקל לה ולבניה ואינה נשאלת על נדרה או שלא תנשא עד שיהיה לה גט מן (השני) [הראשון]:

דף עד:

והתניא הלכה אצל חכם והתירה אינה מקודשת ואוקימנ' כר"א דאמר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ואין בדעתו שיהא עליה נדרים כלל כדי שלא תצטרך להתבזות לשאול עליהם בב"ד ואי אפשר לי לשלוח חרטות לב"ד ע"י כתב או ע"י שליח לשאול להתיר לה. א"נ דבהא נמי איכא בזיונא ביודעי ב"ד מיהת וכדברינא בדוכתא הא אמרינן אי הכי אימא טובא וכן לאו אי אמרת בשלמא גמור הוא דהא לכ"ע בעי טעמא מ"ש דכי הלך הוא אצל רופא ורפא אותו מקודשת שלפי שאינו מרפא אלא מכאן ולהבא אלא ודאי טעמא משום איהי בכל דהו ניחא לה והאי אי הכי ל"ד ודכוותא איכא בתלמודא טובא. מיהו לגבי היתר חכם דאיירינן ביה השתא א"א בשלמא הוא ה"ק בשלמ' לדידי דאמינא דהאי תנא סבר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ולפיכך אינה מקודשת היינו דבסופה גבי נדרים דידיה שאם הלך אצל חכם והתירו מקודשת דליכא למימר אינו רוצה שיתבזה בעלה בבית דין אבל לדבריך דמוקמת לה באשה חשובה סופה נמי כדמפרש ואזיל:

דף עה.

ל"ק כאן בזיעה עוברת כאן בזיעה שאינה עוברת ולהכי הוה מום וכ"ת הא דקתני מומים אלו בין קבועים בין עוברים אלמא אפי' זיעה עוברת הוה מום בכהן. וי"ל דהא דקתני אפי' מום עוברת הוה מום היינו אע"פ שאינו מום קבוע תמיד אלא שהוא עובר ובא לפרקים אבל באותו פרק שהוא בא זיעה קיימת היא שאין בגד מעבירה אבל זיעה עוברת כלומר שאפי' כשהיא באה אפשר להעבירה ביד או בבגד לא הוה מום בכהן אלא בנשים וכאשר אמר הם אמרו הא רמית גבי כהנים אפשר לעברה במקומות דחמיר א"נ דנקט פלפלא במקום ובשעת (עבירה) [עבודה] אפי' במקום כזה שאינו מום באיברי גופא אלא כעין חולי כל היכא דליתא ביה בשעת (עבירה) עבוד' תו לא איכפת לן אבל באשה שעומדים ביחד לא אפשר למעבד מקום כל יומא ולמנקט פלפלא:

האי שומא ה"ד אי דאית ביה שער וכו' ואוקימנא בעומדת תחת כפה של ראשה דזימנין דמתחזי וזימנין דלא מתחזי וכיון דמחזי לפעמים הוה ליה מום שבגלוי והוה מום וכיון דזימנין לא מתחזי לא אמרינן ראה ונתפייס דאפשר דההיא דשי ירכה ואינסבא ליה ולא הוה מתחזי. מהא שמעינן מאן דמזבין מידי לחבירו דאית בה מום אי הוה מומא במקום שאפשר לראותו לעין ומתחזי לא מצי טעין מקח טעות דאמרינן ראה הוא ונתפייס ואי הוא מומא בדוכתא דזימנין מתחזי וזימנין דלא מתחזי מצי טעין מקח טעות דתלינן דלמא

לא חזי לה שכיון שהמום ומקח טעות בפנינו ויש ספק אם ראה ונתפייס על זה להביא ראייה שנתפייס:

ולציון יאמר איש ואיש יולד בה אמר רב יהושע בן לוי א' הנולד בה ואחד המצפה לראותה ופירוש אוירא מחכים ליה וזוכה בה בישועה והיינו דהדר אמר אביי דחד מינייהו עדיף מתרי מינן משום זכות הארץ וכי סליק חד מינן להתם עדיף כתרי מינייהו לפי שיצא מטומאה ונכנס תחת כנפי השכינה וגם כי כשאדם לומד חוץ למקומו קובע לימודו יותר ומצליח לפי שאינו מתבטל דהא ר' ירמיה כי הוה הכא לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן וכי סליק להתם הצליח בזמן מועט בלימודו כ"כ דקרא לן בבלאי טפשאי מאי דלא קרו לן חד מהתם וזה ראיה דכי סליק חד מינן התם מצליח הרבה ועדיף כתרי מינייה וכו'. מתניתין היו בה מומין ועודה בבית אביה וכו' בתלמוד' מפרש לה:

דף עה:

גמרא טעמא דמייתי אב ראייה הא לא מייתי בעל מהימן מני ר' יהושע היא דאמר לא מפיה אנו חיין וכו' פירוש דאי ר"ג דאמר התם דאיהי מהימנא כיון דאיהי ברי ואיהי שמא שהבעל אינו יכול לטעון אלא שמא אימא סיפא כנסה וכו' אמר ר"א תברא מי ששנה זו לא שנה זו פי' דרישא ר' יהושע וסיפא ר' גמליאל תנא רישא בבית אביה וה"ה בבית חמי' תנא סיפ' בבית חמיה והוא הדין בבית אביה וא"ת כיון דכן איפכא הוה ליה למתני ברישא בבית חמיה ובסיפא בבית אביה והוה רבותא דלר' יהושע אפילו בבית חמיה שהספק נמצא ברשותו על האב להביא ראי' [דחזקה דממונא עדיפא ולר"ג אפילו בבית אביה על הבעל להביא ראיה] ואע"פ שלא נמצא הספק ברשותו. וי"ל דפשיטא ליה דלר"ג כולא מילתא תליא בחזקת הגוף וטענות בריא ולר' יהושע תליא בחזקת ממון ולאשמעינן דאיהו לא קפיד אלא בהא נקטה בלישנא דמתני' כך נראה לי. ובתוספ' תירצו משום דפליגי בהדי רבנן דסיפא בדין מומין שבגלוי נקט רישא בהאי לישנא וברישא לר' יהושיע נקט בבית אביה משום מומין שבגלוי שאלו בבית חמיה אפילו הביא הבעל עדים אמרינן דהא ראה ונתפייס ובסיפא [רבן גמליאל אשמועינן רבותא דאפילו בבית חמיה] אם הביא הבעל ראיה שעד שלא נתארסה היה בה מומין אלו אינו נותן לה כתובה ולא אמרינן ראה ונתפייס:

אמר רבא לא תימא טעמא דר' יהושיע וכו' אבל היכי דליכא חזקה דממונא אזל רבי יהושע בתר חזקה דגופיה פי' אע"ג דאיכ' ריעותא אחרינא כנגדה דאי לא פשיטא. וא"ת והא ראוה מדברת או מעוברת דליכא חזקה דממונא ולא אזיל ר' יהושיע בתר חזקה

דגופה וי"ל דכיון שנסתרה רגלים לדבר שלא בדקה ובטלה חזקת גופה א"נ דהתם מעלה עשו ביוחסין:

גרסת רש"י ז"ל ור' יהושיע אמר כהה ופי' ז"ל ר' יהושיע אומר שדינו ככהה הנגע שהוא טהור ואינו נכון דבמסכת נזיר פרכינן עלה ודלמא כהה וטמא והנכון דה"ג ור' יהושיע כהה וכן הוא בתוס' ואית דגרסי כיהה והוא מלשון ולא כהה בהם דגבי בני עלי וכבר פרשתי במסכת נזיר ואיכא למידק דאלו התם פרכינן ודלמא כיהה וטמא ופרקינן הואיל ופתח ביה הכתוב תחלה בטהרה לטהרו או לטמאו ואלו הכא אמרינן דטעמא כר' יהושיע משום דאזיל בתר חזקה דגופא והנכון דלרבא ההוא קרא אסמכתא בעלמא הוא דהא ודאי לאו ראיה ברורה הוא דבחד מינייהו הוה ליה לקרא למפתח והוה יותר טוב לפתוח בטהרה וכן תירץ הראב"ד ז"ל ובתוספת תרצו בענין אחר והא כתיבנ' ליה בדוכתא בס"ד;

אמר רבא רישא כאן נמצאו וכאן היו פי' רש"י ז"ל וכולא חד תנא ור"ג הוא דמודה ברישא דכיון דברשות האב נמצאו עליו להביא ראיה וההיא דהנושא את האשה אפי' שכבר נכנסה לרשות הבעל וברשותה נמצאת שאינה בתולה אבל כר' יהושיע ליכא לאוקמי ולמימר דמודה ר' יהושע בסיפא כיון דברשות הבעל נמצאו על הבעל להביא ראיה דהא במתני' דהנושא ברשות הבעל נמצאו ואפילו הכי פליג ר' יהושע ולא חש רבא לומר דלעולם כולה ר"ג משום דפשיטא דלא אפשר לאוקמי כר' יהושיע מטעמא דכתיבנא ומיהו קשיא לן למה טורח רבא לומר כאן לא תימא דר' יהושע וכו' ואי לפרושי לך דברי ר' יהושע הוה ליה למימר שם ששם עיקר דבריו לכך י"ל דמתני' אתא אפילו כר' יהושיע ולא לענין הכתובה אלא לענין הגט דליכא חזקה דממונא וכי ליכא חזקה דממונא אזיל ר' יהושע בתר חזקה דגופא ובסופה דאיכא נמצאו וכאן היו [עדיף מחזקה דגופא והיינו דנקטי' סיפא כאן נמצאו וכאן היו] לר"ג בלאו הכי נמי איהי מהימנא משום חזקה דגופא וטענת ברי אלא משום דר' יהושיע נקטינן לה דאי לאו הכי חזקה דגופה עדיף ליה נמי כיון דליכא נמי חזקה דממונא לא וכאלו אמר מודה ר"ג ברישא משום כאן נמצאו וכאן היו ומודה ר"מ [בסיפא] משום כאן נמצאו וכאן היה כנ"ל:

דף עו.

וחדא במקום תרתי לא אמרינן וא"ת לר"ג הא איכא לבעל נמי חזקה דממונא לא חשיבה ליה כלום במקום שהוא טוען שמא כיון דחיובו ברור לפניו ושנכנסה ושנתחייב לה כתובה וא"ת והא מסייע ליה לבעל טענת כאן נמצאו וכאן היו דעדיפא מחזקה דגופא

כדאמר רבא והוה להו תרתי. פי' בתוספ' דכחדא חשיבא להו דחדא מנייהו בלא חברתה לא מפסידה כתובה וכשתמצא לומר כאן נמצאו וכאן היו אכתי איכא למימר ראה ונתפייס דחזקה דאין אדם שותה בכוס אא"כ בדקו ואתה צריך לומר חזקה אין אדם מתפייס במומין וכשתמצא לומר אין אדם מתפייס במומין דילמא משנתארסה נולדו בה ונסתחפה שדהו ואתה צריך לומר כאן נמצאו וכאן היו נמצא שאין מפסדת כלום עד דאיתנהו (כלום) לתרווייהו כחדא חשיבי אבל תרתי חזקה דידה דלחדא מנייהו אלימא למיתן לה כתובה כשתמצא לומר העמד הגוף על חזקתה:

רב אשי אמר רישא מנה לאבא בידך וסיפא מנה לי בידך. פי' רש"י ז"ל רב אשי נמי מהדר לאוקמה כולה כר"ג דחזקה דגופא עדיפא ורישא להכי לא מהני חזקה דגופא לפי שאין הטענה שלה אלא של אביה שכתובת ארוסין לאביה והוה ליה מנה לאבא בידך וגבי אב לא אמרינן דגוף שלה דתיהני חזקתה עכ"ל. כלומר שאין חזקת הגוף האשה מועיל לאב אפילו טוען ברי ואינו נכון דחזקת הגוף לכ"ע מהני ודאשכחן גבי מקוה שמתיר לכל הטובלים בו וה"ה דמתניתין אין האב טוען ברי אלא שמא ולא יועיל חזקת הגוף במקום חזקת ממון אלא כשהתובע טוען ברי ואע"פ שהיא טוענת ברי אין התביעה שלה ואין טענת ברי שלה מועיל לגבי האב והוה ליה האב והבעל שמא ושמא ובהא לא אמר ר"ג אבל סיפא שהכתובה שלה הו"ל ברי ושמא ולפיכך נאמנת משום חזקה דגופה ולא אמרינן כאן נמצאו וכאן היו דהא ברישא אלו הי' אב טוען ברי על הבעל להביא ראיה משום חזקה דגופא ולא אמרינן כאן נמצאו וכאן היה לבטל טעמא דחזקה דגופא והיינו דנדי מאוקימתא דרבא וכן פי' בתוס':

איתביה רב אחא בריה דרבא לרב אשי. גרסת רש"י ז"ל מודה ר"מ לחכמים ואומר דה"ג בתוס' ותימא דלפום האי לישנא משמע דרבנן מחמירין על האב ביותר ואומר שעליו להביא ראיה ובזה מודה להם ר"מ והא ליתא בהא אדרבה אשכחן דמקילין חכמים יותר על האב לענין מומין שבגלוי אם יש מרחץ בעיר ולא אשכחן מידי דמחמרי רבנן על האב טפי מר"מ והגירסא הנכונה מודים חכמים לרבי מאיר וכן גרסת הראשונים ז"ל:

ואמאי טמא מנה לי בידך היא. וא"ת ולרבא נמי אמאי לא פרכינן מהא מתני' דאמאי צריך האב להביא ראיה דהא כיון שנכנסה לרשות הבעל נימא כאן נמצאו וכאן היו ותירץ ר"י ז"ל דלרבא ל"ק דאיהו מצי למימר דהאי ברייתא אדיוקא דמתני' קאי דקתני הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא תתארס היה בה מומין אלו עד שלא תתארס אין משנתארסה לא ופרשינן טעמא משום דכשנתארסה אית לה תרתי חזקה וכדאיתא לעיל וקתני דבמומין הראוים לבא עמה מבית אביה לבית בעלה והוא תחת כיפה של ראשה

או במקום שאפשר להיות שלא הבחין בה הבעל בכונסה לחופה ואם הביא הבעל עדים שהיה בה משעת ארוסה מהני לה ועל האב להביא ראיה דראה ונתפייס דהשתא אין לאשה חזקה דאין אדם שותה בכוס וכו' ולית לה אלא חדא חזקה בלחוד היינו העמד הגוף על חזקתה והלכך יותר יש לנו לומר כאן נמצאו וכאן היה [מטענת חזקת הגוף כיון דליכא תרתי לאשה אבל לרב אשי פריך דלמה לי טעם כאן נמצא ובטענת] א"י נ"ל אבל לרב אשי ובטענת ברי תליא מילתא כולא והכא נמי מנה לי בידך הוא:

אמר שמואל המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור ואפ"ה במשיכת הפרה נקנה החמור לבעל הפרה כל היכא דאיכא דבחליפין כיון שזכה זה נתחייב בחליפיו ובעלי חיים עבדו חליפין ולא חשיבי פירי דפירי לא עבדינן חליפין וכדמפרש בפרק קמא דקדושין בס"ד. ומכאן יש לנו ראיה ברורה ואע"פ שהספק נולד ברשות חבירו כלומר לאחר שנגמרו החליפין ובודאי שצריך לתת להם טעם דהא לבעל החמור מסייע ליה חזקה דגופא שהיה חי קודם לכן [ומסייע לי' נמי חזקה דממונא שבעל הפרה בא להוציא פרתו מידו] ומסייע נמי כאן נמצאו וכאן היה דלאחר גמר הקנין נולד הספק כשהיו דנין שהיה החמור בכ"מ שהוא ברשות בעל הפרה ויש מפרשים דטעמא דשמואל דכיון דעכשיו בא הדיעות לפנינו ולא ראינו אותו קודם לכן בלא ריעותא ונולד הספק בעיקר משיכת הפרה אם קנתה בדין חליפין אם לאו שיש לנו לומר בזה שהכל כפי שעתו וכענין שאמר לעניון טומאה שכל הטומאות כשעת מציאתן ודנין שכן היה בתחלה כמו שהוא עכשיו והיינו דפרכינן ליה ממחט שנמצאת בבית הכוסות שעל הטבח להביא ראיה לפי שיש כנגדו [חזקה דממונא ואין דנין אותו כשעת מציאתו כצ"ל ונרשם בגליון והנכון שאין לנו לומר עכשיו בזה טעם מסיום כו' עד ודו"ק הוא גליון] (כ"כ בשמ"ק המ"ל) טעם בזה מסוים והכל לפי הסייעת' שמביא מהאי דתניא ותנא תונא ודוק. ואמרינן ותנא תונא כלה כלומר [דמתני'] דכלה מסיי' ליה בהא ואמר הי כלה [אילימא כלה בבית אביה פי' רש"י דקתני האב צריך להביא ראי'] וסבירא ליה לשמואל כר"א דמוקי לה בתרי תנאי ומאן דתנא בבית אביה הוא הדין שנמצאו בבית חמיה ואפ"ה קתני ר' יהושע שהאב צריך להביא ראיה אע"ג דמסייע ליה חזקה דגופה ולא נולד הספק ברשותו ואפ"ה אינו גובה הממון מספק הכא נמי אינו מוציא הפרה מרשות של חבירו מן הספק כיון שהרי נעשי' משיכה ע"כ והוצרך רבינו ז"ל לפרש דשמואל סבר כר"א דאי לא היכא דמיא דשמואל לכלה בבית אביה דהא התם נולד הספק ברשות האב משא"כ בדשמואל אלא ודאי כדאמרן ופרכינן

אכתי לא דמי דהתם על האב להביא ראיה לפי שבא להוציא ממון מן הבעל ואלו בעל החמור מוחזק הוא בשלו ובעל הפרה הוא שבא להוציא מרשותו:

דף עו:

אמר רבי אבא כלה בבית חמיה פירש רש"י ז"ל סיפא דמתני' דקתני על הבעל להביא ראיה ור"ג אמרה ופליג נמי אריש דאפילו נמצאו בבית אביה שלא נולד הספק ברשותו של בעל עליו להביא ראיה להפקיע כח שטר כתובתה וראיה זו לא להוציא אלא להחזיק וצריך להביא ראייה אף זה כ"ש שיביא ראייה להחזיק שהרי בשל אחרים בא להחזיק עכ"ל והוצרך רבי' ז"ל לומר דכי אמרינן כלה בבית חמיה אליבא דר"א הוא דאמר דהוא הדין דאמרי' הכי בכלה [בבית אביה דאלו] בבית חמיה ממש שאני התם דכאן נמצאו וכאן היו הספק ברשותו נולד משא"כ בדשמואל אלא ודאי ה"ק אמר רבי אבא מסתברא דר"ג דקתני כלה בבית חמיה ומצריך להביא ראיה על הבעל ואפילו כשנולד הספק בבית (חמיה) [אביה] ועדיין היה לנו להקשות וה"ד מתני' לדשמואל דאלו לשמואל לכך על בעל החמור להביא ראייה מפני שאנו [דנין] אותו למפרע כשעת מציאתו ואמר שכן היו קודם לכן ואלו לרבן גמליאל אין אומרים כן לר"א דהא כשהיו בה מומין ועודה בבית אביה אמר ר"ג שעל הבעל להביא ראיה [יעוין בשמ"ק מביא לשון הריטב"א יותר מבואר] (המו"ל) להפקיע שטר כתובה שיש בידה דהשתא טעמא דשמואל משום שכל נולד ספק במקח מוקמינן ממונא בחזקת מריה קמא שאין מפקיעין ממון אלא בראיה הלכך העמד פרה ברשות בעלה ולר"ג נמי כלומר שכיון ששטר כתובה בידיה יש לנו להעמידו בכחו בחזקתו של אב כמו שהיה בתחלה משום דכל ספק שנולד בממון בעלי דינין [הרי] הממון הברור ברשות בעלים כבתחילה ואם כן חשובה כבעלים הראשונים ובדין דמצי למפרך ליה שאין טעמו של שמואל אלא משום דכל ספק שבמקח דנין אותו כשעת מציאתו אלא דאידך פירכא עדיפא לן שאפילו לזה הטעם לא דמו לדהתם דהתם הבעל מביא ראיה ומרע לחזקה דאביה והכא הבעל החמור מייתי ראיה ומוקים אחזקה פירוש דמתני' אף על גב דחזקת ממון מסייע לבעל הוצרך הבעל לאתויי ראיה לאורעי חזקת הגוף שמסייע לאב אבל הכא אדרבה לבעל החמור מסייע חזקת דגופה והיכי מצטרכי לי' לאתויי ראיה לאוקמי חזקתיה:

אמר רב נחמן ב"י כלה בבית אביה לקדושין פי' דמשנתינו בכל ענין מיירי בין לענין כתובה בין לענין כסף קידושין ורישא דקתני על האב להביא ראיה אף לענין הקדושין הוא ואע"ג דאתי לאוקמי ממונא בחזקתיה והכא נמי על בעל החמור להביא ראייה אע"פ

שהוא לאוקמיה ממונא כיון שהוא בעלים ראשונים וכ"ת אדרבה נידוק איפכא מסיפא דכלה בבית חמיה שעל הבעל להביא ראיה אף לענין הכתובה ואע"ג דאיכא גבי בעל חזקה דממונא צריך להביא ראיה משום דמסייע לדידה חזקה דגופה הכי נמי על בעל הפרה להביא ראיה דהעמד הגוף על חזקתו וי"ל שכבר נשמר מזה רש"י ז"ל דאליבא דר"א מייתי לה דאי מייתינן ראיה מרישא משום דסבירא לן דקתני בבית אביה וה"ה לבית חמיה על האב להביא ראיה לעולם ואף לענין קדושין והקשה רש"י ז"ל דא"כ מוקמי' לשמואל כר' יהושע ואיהו פסק הלכה כר"ג ותירץ דאין הכי נמי דקשיא לשמואל [אדשמואל] והא אדחינן ליה האי לישנא ומוקמינן אמסקנא דלא אמר שמואל הכי זו היא שיטת רש"י ז"ל ובודאי דשינוי' דחוקה היא חדא דמוקמינן לשמואל במתני' כר"א ועוד דהא אמרי' לעיל כל היכא דליכא חזקה דממונא מודה רבי יהושיע דאזלו בתר חזקה דגופא וא"ת כלה בבית אביה ולקדושין דמסייע חזקה דממונא לחזקה דגופא היכא אמר רבי יהושיע שעל האב להביא ראיה (אם) [ואנו] צריכין לומר דשמואל לית ליה האי דרבא [להאי] לישנא קמא דשמואל וטעמא דרבי יהושע גבי נגעים משום דכתיב לטהרו או לטמאו וזה דוחק ועוד קשה מנ"ל דרבי יהושע אומר על האב להביא ראיה לענין קדושין דהא לא שמעינן ליה אלא גבי הנושא את האשה דאתי לאפוקי ממונא אבל לאוקמי ממונא לא שמעינן ליה לכך יש לפרש דלהאי לישנא קמא טעמא דשמואל [דאמר] על בעל החמור להביא ראיה משום דס"ל כרב אשי דטענות כאן נמצאו וכאן היו לא חשיבא ליה כלום וכולא תליא בטוען ברי או שמא הלכך אע"ג דבעל החמור מסייע חזקה דגופיה וחזקה דממונא כיון שאין המקח ברור לפנינו שהרי בעיקר המשיכה יש ספק אם נעשה כהוגן ובעל החמור [אינו] טוען טענות ברי לא מהניא [לה] חזקה דגופה וחזקה דממונא כיון שאין (המקום) [המקח] ברור לפנינו ומוקמינן פרה ברשות הבעלים הראשונים ואע"ג שגם חבירו בא בטענות שמא ולפיכך עליו להביא ראיה ואע"פ דתפוס ברשות ואפי' לרבן גמליאל ואייתינן לדמויי לכלה בבית אביה כי לפי שהוא טוען שמא עליו להביא ראייה ואע"ג דמסייע ליה חזקה דגופא דאלו כאן נמצאו וכאן היו לא מעלה ולא מוריד ופרכינן דשאני התם דאתי לאפוקי ממונא אלא לכלה בבית חמיה דאתי בעל לאוקמי ממונא ואפילו הכי כיון דטוען בשמא עליו להביא ראיה ודחינן דדלמא שאני התם דהוה כנגדו חזקה דגופו ובדין הוא דמצי למדחי דדלמא שאני התם דבעל שמא ואיהו ברי משא"כ בדשמואל דשמא ושמא הוא אלא משום דאיכא למימר דמתני' בכל אנפי מיירי אפילו כשהיא ג"כ שמא שלא הרגישה אימתי נעשה בה מום זה עדיפא לן למפרך אידך פירכא א"נ חדא מתרתי פרכינן ואמרינן דה"ק תנא תונא כלה בבית אביה

ולקדושין דמסייע לאב חזקה דגופא וחזקה דממונא ואפ"ה עליו להביא ראיה לפי שהוא טוען ג"כ בשמא דאלו משום כאן נמצא כאן היו הא לא חשיב לשמואל כלום כי היכי דלא חשיב לרב אשי והשתא ליכא לדמויי לסיפא דכלה בבית חמיה דעל הבעל להביא ראיה דאזלינן בתר חזקת הגוף דהתם לפי שהיא טוענת ברי ומנה לי בידך הוא וזה נראה נכון. ויש אומרים דכי אמרינן השתא לכלה בבית אביה לקדושין להכי לא [מדמי] לסופה דאזלי' בתר חזקת הגוף משום דהתם כיון שנכנסה לרשות הבעל בודאי הרי הספק ברשות הבעל אירע משא"כ בדשמואל דאע"ג דעבד בעל החמור משיכת הפרה ודאי כיון שהדבר בספק אם היה החמור קיים בשעת משיכה אם לאו ואולי לא נכנס החמור ברשות בעל הפרה אדרבה חשיב שאירע ברשות הבעל החמור משא"כ בבעל שנכנסה לחופה בודאי אבל בכלה בבית אביה דליכא אלא אירוסין ועדין בבית אביה. וגם היא ברשותו לכמה דברים הספק ברשותו נולד הלכך אמרינן ותנא תונא כלה אפילו לר"ג דהלכתא כוותיה והראשון יותר נכון. וא"ת ומאן נפקא דבשמואל הבעל החמור בא בטענות שמא על חמורו וי"ל דבכיון דבשעת המקח לא נמשך החמור מסתמא היה עומד באגם כך נראה לי.

מיתבי מחט שנמצאה כבר פירשתי יפה במקומו בס"ד. ואי דיהיב טבח דמי איהו מייתי ראיה ומפיק ומתני' להו להמוכר בחזקת ממון וחזקת הגוף דמסייע ליה ואע"ג דטעין טענות שמא ופרקינן דלבעל הבהמה קרי תנא המוציא מחבירו עליו להביא ראיה לעולם ואע"פ שהטבח בא להוציא מידו ופרכינן דמאי פסקה למקריי' לבעל הבהמה מוציא מחבירו כי דרך המוכרין שאינם מקבלין המעות ומוכרין באשראי דקרינן ליה הכי:

אלא כי אתי (רב דימי) [רמי] בר יחזקאל אמר לא תציתו להני כללי דכייל ר' יהודא אחי משמיה דשמואל (דמנ"ל) [הכי אמר שמואל כל שנולד] ספק ברשותו עליו להביא ראייה וכיון שכן על בעל הפרה להביא ראיה לעולם הואיל וספק בידו נולד ואומרים ז"ל בתוספת דלהכי אמר כל שנולד ברשותו אפילו היכא שהוא מוחזק בממון כגון שמשך בעל החמור (שיתן לו ביתו) [את הפרה והניחה אחרי כן ברשות בעל הפרה] אפ"ה על בעל הפרה להביא ראייה כיון שספק נולד ברשותו שהרי אחרי המשיכה שהיינו דנין [את] החמור שהיה ברשותו בכ"מ שהוא נולד זה הזפק וכדמוכח מהא דמייתי ממחט שנמצא בעובי בית הכוסות וטעמא דמלתא דכיון דמסייע ליה לבעל החמור חזקת הגוף וי"ל ג"כ כאן נמצאו וכאן היו (ל"ל לאשכוחי לחזק) [צ"ל תולין לו לאפוקי לחזקה דממונא] דאי' גבי בעל הפרה ואפילו שגם בעל החמור בא בטעות שמא והא דשמואל אפילו לרב אשי היא דאע"ג דרב אשי לא חייש לעיל לטענות כאן נמצאו כאן היה ותלי

מלתא בטענת ברי או בטענת שמא הני נמי היכי דטענת חזקת הגוף הוא כנגד טענת כאן נמצאו וכאן היו דחזקת הגוף עדיפא ליה אבל הכא דחזקת הגוף וטענת כאן נמצאו וכאן היה מסייע אהדדי אפילו רב אשי מודה דבתרווייהו אזלינן ואפילו בטענת שמא וכנגד חזקה דממונא אליבא דר"ג מיהת וכי אמרינן ותנא תונא כלה בבית אביה עיקר הראיה מסיפא דכלה בבית חמיה לענין כתובה שעל בעל להביא ראיה ואע"ג דמסייע ליה חזקה דממונא כיון דמרע לה חזקה דגופה וטענת כאן נמצאו וכאן היה ואלו מכלה בבית אביה ליכא ראיה דדלמא שאני התם דאתו לאפוקי ממונא ואלו אנן אמרינן דכל שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה ואפילו לאוקמי ממונא והיינו דעיקר רבות' דשמואל אלא ודאי מסיפא מייתינן ראיה ומיהו ליכא לאקשויי לשמואל מרישא שעל האב להביא ראיה אע"ג דמסייע לי' חזקה דגופה דשאני רישא שיש כנגדו טענת כאן נמצאו וכאן היו כדרבה וגם שיש שם טענת שמא כרב אשי ומיהו קשיא לן ומה ראיה יש מסיפא דמשנתינו לשמואל דלמא שאני התם דהוה ברי ושמא וה"ל מנה לאבי בידך אבל שמא ושמא לא קאמר וכדאמרינן בריש פרק שני אליבא דר"ג דהתם גבי הנוש' את האשה אינ' חזקת הגוף וכאי נמצאו וכאן היו דמסייע להו נמי ואפ"ה לא אמר ר"ג אלא ברי ושמ' וי"ל דמשמע ליה לשמואל דמתניתין בעינן טענות ברי היכי דהוה ליה למידע דכי לא טענה רגלים לדבר שהוא כדברי הבעל ואתרע לה חזקה אבל בהא דשמואל ובההיא דמחט דליכא לחד מינייהו למידע אפילו בשמא ושמא אזלינן לבתר חזקה וכאן נמצאו וכאן היו ואפילו לאוקמי ממונא כך נראה לי. ויש מפרשים דתלי טעמא דשמואל מפני שנולד הספק ברשותו ומשום דכאן נמצאו וכאן היו וכסברא דרבא והיינו דנקט סתמ' ותנא תונא כלה ומכולה מתניתין מייתי ראיה דבריש' כאן נמצאו וכאן היו ובסיפ' כאן נמצאו וכאן היו והא עדיפ' מחזקה דממונ' ואפשר דרב אשי מודה לשמואל בזה בעיקר הדין דכל היכ' דהוה שמ' ושמא כי הכא דאמרינן כאן נמצאו וכאן היו ולא פליג אילא היכ' דהוה ברי וברי ויש בשמועה זו שיטות אחרות ומה שכתבתי שנראה לי הוא יותר נכון. ויש למורי הרב שטה אחרת של זקני הרב ז"ל והיא כתובה בחדושיו הארוכים והאמת מורה דרנו:

דף עז.

כסבורה היא שיכולה לקבל פי' ואפי' לרבנן דלית להו האי סברא לקמן במתני' באלו שכופין להוצי' התם הוא לפי שקבלה עליה מומין בפירוש אבל הכא דסתמא היא יכולה לטעון כן. אמר ר' אבא בר יעקב אמר ר"י הלכה כרשב"ג גרסת רש"י ז"ל ומי אמר ר' יוחנן

הכי והאמר ר' יוחנן כל מקום וכו' כלומר וא"כ למה הוצרך לפסוק בזה הלכה כרשב"ג ופרכינן ומי אמר ר' יוחנן והאמר רבה בר רב חנה וכו':

מתני' ואלו שכופין אותו להוצי' פירוש והא דקתני אלו ואע"ג דאיכ' אחריני כדאית' בתלמוד' משום דהכא לא מני אלא הני תלת דקיומן אסור' ולא מפקא להו שום חיוב' דשאר כסות ועונה והוה מידי דלא פשע איהו בנפשיה כלום ואפ"ה כופין אותו להוציא משום דמאיסי וכ"ש היכא דאיכ' חדא מאידך ופי' רש"י ז"ל אלו כופין אותו להוציא וליתן כתובה והביא ראיה לדבריו מדפרכי' בתלמוד' אמאי לא קתני ההיא דשהתה עמו עשר שנים ולא ילדה שיוציא ויתן כתובה ואי אית' במשנתינו אין כופין לתת כתובה לא מצי למתניי' להוא במשנתינו אלא ודאי כדאמרן ולא הוצרך לפרש התנא דהכי משמע מסתמ'. אבל בשם רבינו גרשום ז"ל כתבו דכופין על הגט בלחוד קאמר ואין לה כתובה (והראי' לה כתובה) והראיה מסיפא דקתני אמר ר' מאיר אע"פ שקבלה עלי' יכולה היא לומר סבורה הייתי לקבל והתם ודאי אין כופין על הכתובה שא"כ אתא לאערומי ותקבל עליה מומין ואחר כופין אותו להוציא ולתת כתובה דמדר"מ נשמע לרבנן דרישא ואין זו ראיה דלעולם במתני' כופין אף על הכתובה וכל היכא דחזיא דמערמי פשיט' דאין כופין ולא יהיה לה כתובה ומתני' בדלא אערמה וכ"מ שכופין כופין בין בשוטי' בין בכל כפי' אפילו ע"י נכרים כדאי' בפרק בתרא דגיטין וכופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואם מסר מודעה כופין ליה עד דמבטל מודעה כדאית' בעירכין ובדוכת' פרישנא בס"ד וכן נראה לי:

אמר ר"מ אע"פ שהתנה וכו' ובפרק לא יחפור אמר בירושלמי שהמקבל עליו נזקין שאין להם חזקה דהוה בפלוגת' דר"מ ורבנן והא קי"ל דהלכתא כרבנן והיינו דאמרינן אין חזקה לניזקין הא ראיה יש ובמקומה פי' בס"ד. לאחיך הייתי מקבלת פירוש דכופין אותו לחלוץ וכדאמרינן מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה וכבר פי' במסכת יבמות בס"ד:

גמרא בשלמא מתני' ל"ק כאן בבורסי גדול כאן בבורסי קטן פירוש ותנא בורסי גדול העומד על העמוד שאינו מאוס כ"כ (והיינו) [ותנא] בורסי קטן שמתעסק במלאכה שהוא מאוס יותר משום רבותי' וסיפא היכא שקבלה עליה אין כופין לרבנן ורש"י ז"ל פירש דבורסי גדול גרוע מבורסי קטן. לר' יהודא קשיא וא"ת אמאי לא משנינן לדידיה נמי דמאי מוקמינן צואת כלבים בורסי קטן דהא בעבוד עורות נותנים צואת כלבים כדאמרינן במסכת ברכות לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת כלבים ולא כנגד צואת תרנגולים בזמן

שנתן לתוכו עורות (ור"ל) [וי"ל] דלשון מקמץ צואת כלבים לאו משמע עבוד עורות כלל ואין מלאכת הבורסי אלא כשנותנים עורות לתוכן:

אמר רב איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה אמר ר"א כי אמריתי קמיה דשמואל אמר לי עד שאתה כופהו להוציא יכפוהו לזון וש"מ דיוציא ויתן כתובה דאמר רב היינו שכופין אותו לגרש מדאמר שמואל עד שתהא כופהו להוציא וכן מוכח בירושלמי כדאמרינן התם בעי מיניה ר' ירמיה מרבי אבוהו האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו או לא אמר ליה (לא) ומפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כ"ש ע"כ. ומיהו אין לדקדק מכאן מאי דאמר הראב"ד ז"ל דכ"מ שאמר יוציא ויתן כתובה ואיכא למ"ד לקמן שאין כופין ואמרינן בירושלמי גבי הא דאמר דאין מעשין אלא לפסולות ופריך והתנן המדיר את אשתו יוציא ויתן כתובה ופריק שמענו שמוציא שמענו שכופין ע"כ כלומר אע"פ ששנינו יוציא ויתן כתובה כלום שנינו שכופין אותו לתת כתובה ומיהו למ"ה לעולם דא"כ נסייע למ"ד לקמן שאין כופין במי ששהא עם אשתו ולא ילדה שאין כופין מדלא קתני כופין וקתני יוציא אלא ודאי דיוציא משמע כפי' על הגט ומשמע כפי' על הכתובה כדי שיוצי' והכל לפי הענין והא דרב קים ליה לשמואל דכפי' על הגט קאמר מטעמ' דמפרש בירושלמי ק"ו מריח הפה ואפשר שסיומה קמיה בהדיה דרב כופין קאמר אבל לעולם אין הכרח לשון ואין מקום שאמר יוציא ויתן כתובה ולא נתפרש בתלמודא שרצה לומר כופין אין לדון בו כפי' על הגט לא בשוטי ולא בנכוי אלא כפי' על הכתובה ומבקשים על הגט ויש בכלל זה המדיר את אשתו מתשמיש המטה והאומר אי אפשי אלא הוא בבגדו והיא בבגדה כופין על הכתובה וא"ת ומ"ש בנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה שכופין אותו לחלוץ ותי' הרמב"ם ז"ל דש"ה דכיון דמחיים נאסרה לו הוה לה כאלו אינה זקוקה לו ואין כאן מצות ייבום אלא שאם נתכוונה לכך קונסין אותה ואין כופין אותו:

ולענין פסק הלכה באומר איני זן ואיני עושה ואיני מפרנס פסקו רבים והרי"ף והרמב"ם ז"ל דהלכה כשמואל בדיני במאי דפליגי בהדי דרב ואע"ג דרבי בנימין בר יצחק אמר לה משמיה דרבי יוחנן ושמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן קא דחי לה ר"ז דהוא בתרא ואמר דעל דא אירסו' שערי לר"א והא דאקשיה מדרב פפא אע"פ בשמעתא דמורדת רבי יוסי בר חנינא הא פרישנא התם דחדא מינייהו נקט וה"ה דקשיא לשמואל ויש שפסקו הלכה כרב ורב יוחנן דשמואל יחידאה הוא ועוד דרבי אבוהו בירושלמי סבר כותבין ונראין הדברים דאפילו לשמואל כל שאי אפשר לכופו לזון כגון שאין מוצאין במה לפרנס א"נ שהוא עני ואינו רוצה להשתכר להרויח ולזון שכופין אותו להוציא

דהא שמואל לא אמר אלא עד שאתה כופהו להוציא כופהו לזון ומיהו אם אפשר לעשות מלאכה ולזון ואינו רוצה ואכשר לכופו בשמתא שישכיר עצמו למלאכה כדי לזון שאף זה בכלל מה שאמר שמואל כופהו לזון וכבר כתבנו לעיל במכילתן מאי דדייק הר"ר רבי אליהו זכרונו לברכה מדכתיב בלשון הכתובה אנא אפלח ואוזין וכיון שכן המדיר את אשתו מליהנות לו כיון שאי אפשר לכופו לזון שהרי אסורה הנאתו עליה אם הדירה ע"ד רבים כופין אותו להוציא ומ"ש הירושלמי שאמר שמענו שמוציא שמענו שכופין התם באפשר למצא פתח על נדרו:

אמר רבי יהודא אמר רב אשי אין מעשין אלא לפסולות כד אמריתא קמי דשמואל אמר לי כגון אלמנה לכ"ג והקשו בירושלמי מהא דתנן שניות ופריק כגון אמר שמואל דהני לאו דוקא אלא הם וכיוצא בהם שיש בהם איסו' ביא' והא דאמר לקמן דרבנן קתני דאוריי' לא קתני קשי' לן אמאי לא קתני שניות ואמאי לא קתני הא דאמר רב למ"ד דרבנן דרבנן וי"ל דה"ק דהנהו תקנתא דרבנן בלחוד דליכא לא איסור ביאה ולא מניעת שום חיוב קרינן הכא דרבנן ואידך כולהו קרי דאוריית' ויש שתירצו דהא לא קתני במתני' ההיא דרב משום דהא פשיטא ומק"ו דריח הפה אתי' כדפירש בירושלמי וגם זה נכון ואחרים תירצו דאמר לך רב דתני דמתני' במומין (מידי) [מיירי] בשאר כפיות לא קמיירי ולא נהירא דא"כ אמאי לא משנינן הכי אליבא דרב תחליפא בר אבדימי:

דף עז:

רבי יהושע בן לוי מכרך בהו ועסיק באורייתא פירוש מכרך בהן ואפילו היכא דלא עסיק בה וכדאמר בסוטה גבי כי נר מצוה ותורה אור דאוריית' אפי בעדנא דלא עסיק בה מגינא ומצלי לעוסקים בה לשמה:

דף עח.

האשה שנפלו פרק שמיני

האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס פרש"י ז"ל ונתארסה ויפה פי' ז"ל דאלו כשנשאת לא איירינן ברישׁ' ובסיפ' הא דקתני עד שלא נשאת ונשאת יש שפירש אפילו מה שנפלה לה עד שלא נתארסה כך פי' רש"י ז"ל עלה. נפלו לה משנתארסה פירוש והיא מוכרת מן האירוסין כדפירש רש"י ז"ל וכן בדין דהא ברישא לא אייריי' במכירה דבתר נשואין ובסיפ' הוא דאיירינן בה כדפרישנא ועוד דאי הא מיירי כשמכרה אחר

נשואין היכי אמרינן בתלמודא מ"ש דריש' ומ"ש דסיפ' הא שנא ושנא דריש' שמוכרת בארוסין תמכור לכתחילה והכא דמן נשואין לא תמכור לכתחילה לב"ה:

אמר רב יהודא אמרו חכמים לפני ר"ג וכו' בתלמודא פריש לה על החדשים אנו בושים על מה שמכרה לאחר נשואין כדפי' רש"י ז"ל. גרסת רש"י ז"ל עד שלא נשאת ונשאת רב אמר מוכרת ונותנת קיים ופירש"י ז"ל עד שלא נשאת כגון שנתארסה או קודם לכן ואתיא כב"ש דאלו לב"ה אפי' כשמכרה בארוסין לא תמכור לכתחילה כדאית' בריש' ואמר לך ר"ג שלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כדאיתא בתלמוד' ואע"פ שר"ג השיב על דבריהם בריש' לפי דברי התנא השיב לו וליה לא סבירא ליה. ויש גורסין עד שלא נשאת ונשאת רבן גמליאל אומר אם מכרה ונתנה קיים וזו היא גרסת הראשונים והיא הנכונה ויש מקשים עלמשנתינו אמאי לא משנינן במסכת עדיות פלוגתא דב"ש וב"ה דהכא בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה ותי' דלא חשיב התם אלא מה שהוא חמור מכל הצדדים משא"כ בזו דקולא של זה חמור של זה ואע"ג דקתני התם מאי דאפליגו ב"ש וב"ה במדיר את אשתו מתשמיש המטה ב"ש אומר שתי שבתות וב"ה אומר שבת א' התם אף לאשה היא חמורה כשנתגרשה מיד בשבת אחת ואע"פ שהוא רוצה בכך אנן ידעינן דרעה היא לה:

גמרא מ"ש רישא וכו' סיפ' אימר בזכותו נפלו לכתחילה לא תמכור והקשו בתוס' א"כ אמאי לא תמכור טמא אין ספק מוציא מידי ודאי כדאמרינן בפרק החולץ גבי הא דתנן שומרת יבם שנפלה כשהיא יבמה מן הארוסין וזיקת ארוסה עושה ספק ארוסה וכיון שהיא מוחזקת הוה ליה יבם ספק ואיהו ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי ותירצו דהתם הוא משום דעומדת לחלוץ כמו ביבם וכיון דכן וזיקת ארוסה אינה אלא ספק ארוסה תמכור לכתחילה אבל הכא לא תמכור דאיהי נמי לא חשיב' מוחזקת קצת:

איבעיא להו רבי יהודא לכתחיל' או דיעבד ופירש רש"י ז"ל בשם הראשונים ז"ל דאי ר"ג היא דהשיבם ואמר על החדשים אנו בושים וכו' לכתחילה קאמר מוכרת ועל דא איתבי' ליה הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אי דיעבד שמעה דאמר אם מכרה ונתנה קיים אבל מודה הוא שלא תמכור לכתחילה ואמרי' ת"ש דתניא וכו' עד מכרה בטל אף זו לא תמכור וכו' ש"מ דיעבד קאמר ואמרינן תנא אמר רבי חנינא בן עקיבא לא כך השיבן כלומר לא כן השיבן שלא תמכור לכתחילה דהא אדרבה אפילו עד שלא נשאת ונשאת מהו אמר להו מוכרת ונותנת קיים וכן הם גורסים בסופה דהא מתני' עד שלא נשאת אם מכרה ונתנה קיים אבל רש"י ז"ל גורס במתני' מוכרת ונותנת וקיים וגרס ברב זביד תני אם מכרה ונתנה ואמר שכן מצא הגירסא בספרים מדוייקים ובברייתא גורס אמר להם אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים (אבל רש"י ז"ל גורס במשנה מוכרת

ונותנת וקיים וגרס כרב זביד אם מכרה) ופרכינן והא אנן תנן מוכרת ופרקינן תני אם מוכרת ובתוס' ג"כ מצא אם מכרה ונתנה קיים וכתב רבינו ז"ל כי לפי פי' ראשונים ז"ל הא דאיבעיא לן לכתחילה או דיעבד דלר"ג אליבא דר"י איבעיא לן והא בתלמודא דאסיק בדיעבד קאמר הוצרכו להגיה באידך ברייתא כר"ג אם מכרה ונתנה קיים דאי לא קשיא לרבי יהודא אליבא דר"ג דדידיה אדידיה דהא בתרוצא דרב פפא אמרי' דלרבי יהודא מוכרת ונותנת אפילו כשמכרה לאחר נשואין ואלו בברייתי' קמייתא קתני שלא תמכור לכתחלה אפילו מן הנשואין לכך הוצרכו דבמתני' קתני אם מכרה ונתנה ובריית' דר"ח קתני שלא תמכור לכתחילה אפילו מן הנשואין והוצרכו עוד להגיה במסקנא דר"ח דאמר כב"ש ואלו בעיקר נסחי אשכחן ורבי יהודא דאמר כב"ש וכדי ליישב לשון התוספ' וגרסת הספרים פי' רש"י ז"ל דבעיין לאו לר"ג היא דאפי' בעד (אחד) שלא נשאת קתני מתניתין לר"ג שמוכרה ונותנה לכתחלה לב"ש הואיל וזכה או דיעבד נמי פליגי אמאי אם מכרה ונתנה קיים לב"ה ומוכחינן דבדיעבד פליגי מדאמר ליה לר"ג אף זו מכרה בטל ולא גרסי' אמר להם אף זו לא תמכור אלא ה"ג אמר להם על החדשים וכו' ואמרינן תנא אמר רבי חנינא בן עקיבא לא כך שנו כלומר לא הוצרכו להשיבם כך על החדשים אנן בושים וכו' אלא תשובה נצחת השיבם אם אמרתם בנשואה שכן זכה וכן עד שלא נשאת ונשאת מהו אמר להם אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים ופרכינן והא אנן תנן מוכרת ונותנת וקיים ואמר רב זביד תני אם מכרה:

דף עח:

רב פפא אמר לא קשי' הא ר' יהודה וכו' ור' יהודא דאמר כב"ש וקשה לפי פירוש רש"י ז"ל כי רמינן מתני' אמתני' אמאי פריק רב זביד תני אם מכרה לאשמעינן לשבש מתני' מקמיה ברייתי' נמי איפכא תני במתניתן מוכרת ונותנת וקיים דאלו לגרסת הראשונים ז"ל כיון דאשכחן לר"ג במתניתן קמייתא קתני דארוסה לא תמכור לא ניחא לן לגרוס באידך מתניתן מוכרת ונותנת וי"ל דאפי' לריש' לא ניחא לן לסיומי מתני' מקמי מתני' דמתני' דחזקה לר"ג דאתי כב"ש וכדפרכי' בסמוך ור' יהודא דאמר כב"ש ומ"מ קשיא גם על פירש"י ז"ל היכא מספקא לן אי קאי משא ומתן דר"ג על ב"ש או על ב"ה דהא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה ופשיט' דאדיעבד קיימי ולכך פירש ר"ת ז"ל דהכי קמבעיא לן מ"ש לר"ג והשיב להם אלכתחילה דריש' קאי כשנפלו לה קודם שנתארמלה שהיא מוכרת לכתחילה או דיעבד דסיפ' שנפלו לה משנתארסה דקתני אם מכרה ונתנה קיים ומייתינן לה אדיעבד קיימי מדאמר ליה אף זו מכרה בטל ומסתמ' לא אמרינן הכי אלא

אסיפ' דאלו כשנפלה לה עד שלא תתארס ליכא מאן דלימא שיהא מכרה בטל בדיעבד ואפשר דגרסינן השת' נמי אמר להם אף זו לא תמכור ואע"פ שהם לא שאלו אלא על דיעבד דאלו לכתחלה מודה ר"ג וה"ק אף זו שאתם שואלים עלי למה מכרה קיים הא ודאי דין נשואה יש לה שלא תמכור לכתחילה אבל אם מכרה ונתנה קיים. אינהו דאמרי כרבותינו פירוש ולפי שלא היתה בבריית' דרבותינו שגורו במדרש עשוהו מימרא ולא אמרו הלכה כרבותינו:

ידועין מקרקעי פירוש לפי שידועים לכל אחד ואחד וא"א להבריחם. אלא שאינם ידועין כל שיושבת כאן ונפלה לה נכסים במדינות הים פירוש לאו דוקא במדינות הים ה"ה דנפלו לה כאן ולא ידע לבעל אלא דאורחא דמילת' נקט:

ההיא אתתא דבעי' דתברחינהו לנכסי' מגברא פירוש אלמנה היתה והיתה רוצה להנשא ולהבריח נכסים מההוא גברא דבעי לאנסובי ליה כתבתינהו לנכסים לבתה פירש רש"י ז"ל והודיעה לעדים שאין מתנה זו אלא כדי להבריח ולא כדי שתזכה בהם והקשו בתוספת דהא אמרינן בפרק מי שמת אפילו למ"ד מברחת קני וה"מ היכי דלא גלי לדעתה אבל היכא דגלי דעת' לא קני ואלו הכא אפליגו בדגלי' לדעת' ופירשו כן לעדים ויש שתירצו דההיא בדגליא לדעתה בשעת קנין ובכאן לא אמר' לעדים אלא קודם לכן ולא נהירא דהא ודאי כיון דאמרה להם כן בתחלה אין לך גלוי דעת גדול מזה וכשעשתה אחרי כן סתם על אותם דברים נעשתה מן הסתם דין והנכון דפלוגתא דהכא כשלא אמר לעדים כלום ואפ"ה קי"ל דלא קני ואע"ג דדברים שבלב אינם דברים אומדנא דמוכח שאני ודברים שבלבו ובלב כל אדם דברים הם וכדפרי' במסכת קדושין בס"ד. קרעיה נחמן לשטרי' פירוש בכל שטר היוצא בב"ד שאינו ראוי לעשות בו מעשה יש לו לדיין לקורעו:

דף עט.

גרסת רש"י ז"ל מורה הוראה אני וזו נסח' נכונה. מיתבי וכו' פי' מדרבנן פרכינן דקתני וחכמים אומרים רצה משחק בה עד שתכתוב מהיום ולכשארצה. יש שפי' מהיום מתנה גמורה תהא וכשארצה לחזור בו אחזיר ואין הלשון הולם פי' זה והנכון כדפי' רש"י ז"ל מהיום וכשארצה שתהא מתנה ואם יבא הבעל לזכות בהם תאמר הריני רוצה שתהא מתנה וזוכה הלוקח למפרע ואם יזכה הלוקח לזכות בה מדעתה תאמר איני רוצה או תשתוק שלא נתקיימ' המתנה עד שתאמר רוצה אני:

ל"ק הא בכולה הא במקצתה פירוש אם הבריחה כל נכסים לא קנה לוקח דאומדנא דמוכח הוא שלא עשתה אלא להבריח אבל אם לא כתב' לה אלא מקצת ושיירה לעצמה שום דבר מתנה גמורה היא עד שתפרו'. ואם לא קנאה לוקח ליקנהו בעל פירש רש"י ז"ל אדשמואל פרכינן היכי דהוה מתנה בכולן כיון דלא קנינהו [לוקח] ליקנינהו בעל וכן עיקר דליכא למפרך במתנה במקצת ובכותבת מהיום ולכשארצה דהיכי קני להו בעל הא כל שבא לזכות תאמר היא שרוצה לקיים מתנתה:

אמר אביי עשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל ואליבא דר"ש ושמעינן מינה דהלכה כר"ש דהא קי"ל כשמואל דמברחת לא קנה וגם הבעל לא קנה ויש דוחין דהכא ה"ק שעשאוה מברחת לדידן כנכסים שאינם ידועים לבעל לר"ש אבל הא עדיפ' לן (למימר אליב' דר"ש אלא שהיה) [מדרבי שמעון כיון שהבריח קודם נשואין וליתא דא"כ לא הוי לי' למימר ואליב' דר"ש בויו אלא הי'] לנו לומר אליבא דר"ש בלא וי"ו. ונראין הדברים דכיון דמברחת לא קנה לוקח דאף פירות דלמפרע לא קנה והיינו דקרי ליה לעיל שטר פסים שצריך לפייסו לקבל מתנה זו לפי שאין לו שום זכייה במתנה זו כך נראה לי אבל מקצת רבותי' אמרו שזוכה הוא בפירות למפרע עד שעת שמת בעלה או שבאה היא לזכות במתנתה. ודין מברחת כל שנתנה אחר שידוכין אבל קודם לכן צריכה לפרש. וכתב ר"ת ז"ל שהבא ללות ונתן כל נכסיו קודם לכן סתם זכה המקבל שאין דין הברחה אלא באשה לפי שעשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל משא"כ בבעל חוב שגובה אפילו מנכסים שאינם ידועים לו (ואיכא מאי) [וא"כ מה] הברחה עביד ב"ח דהא כל היכי דלא קנינהו לוקח קנינהו בעל חוב אלא ודאי למתנה גמורה נתכוין:

אילני וגופני ואילני הא דמשמע הכא דדיקלי עדיפ' מגופני ואלו בפרק החובל משמע דגופני עדיפ' כדאמרי' התם אייתי לי מקורייהו ויש מתרצים דמקומות מקומות יש ואחרים תירצו דגופני עדיפ' היכי דטרחי בהו בעבודתם אבל דקלי אינה צריכה טורח כ"כ וגם אינם מתקלקלים כ"כ מפני חסרון עבודה ולהכי עדיפא טפי מגופני. אבא זרדת' שהיה יער צומח עצים ופירי דכוורי אמרי (לא) [לה] קרנא וא"ל פירי פירש רש"י ז"ל אם נפלו לה אבא זרדתא ופירא דכוורי קציצת העצים והדגים הוה פירא והקרקע הוא הקרן ואמרי לה קרנא הואיל והעצים והדגים כלים בסוף הוא הקרן ולפיכך ימכור הכל ויקח בהם קרקע והוא אוכל פירות והקשו בתוספת חדא דא"כ לא הוה הא דומיא דריש' דארעא ובתי ואידך כולהו ותו אמרינן כללא דמילתא שאין גזעו מחליף הוא וא"נ פליגא אדרב נחמן דאמר לקמן עיילא לי' גלימא דרב שאין גזעו מחליף הוא ועד דהוה בפלוגת' דר"מ וחכמים דלקמן הוא אי הוה מקום בקרקע או לא לכך פירש ר"ת ז"ל דה"ק מהו

ליקח בכספים אבא זרדתא ופירי דכוורא אמרי לה פירא כלומר אין בהם אלא אכילת פירות ויכולה היא לעכב ביד הבעל ואמרי לה קרנא ויכול ליקח אותם דהא מיכלי' קרנא וגרסינן כללא דמילתא גזעו מחליף קרנא ואין גזעו מחליף פירי ויש לפרש לאמרי לה פירא שיש כאן פירות [לבד הקרן ואינה יכולה לעכוב ואמרי לה קרנא אין כאן אלא אכילת קרן איכא לעכוב כללא דמלת' גזעו מחליף פירא אין גזעו מחליף קרנא] (ועיקר נכסים). וזה הנכון:

דף עט:

ושאני בהמה דאיכ' עורה וקשיא לן ולרבנן דחיישי בשפחה למיתה משום דליכא עונה הא דתנן לקמן נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו הא ילדים לא ימכרו ולא חיישינן למיתה לימא כחנניא היא ולא כרבנן וא"כ אדפסק שמואל הלכה כחנניא לפסוק הלכה כמשנתינו ועוד מה הוצרך לפסוק כלום פשיט' דסתם מתני' ומחלוקת בבריית' הלכה כסתם מתני' וי"ל דההיא אפילו רבנן מודו דלא חיישא למיתה אלא לתיקון קרנא כל היכ' דאפשר שלא יאכל הבעל וולדות של קרן כדי שיעמדו [לאחריות] הקרן אבל לא חיישינן למיתה לאחמורי עליה שימכרו וילקח בהם קרקע כדי שיהא הקרן קיים לעולם כן תירץ הרמב"ן ז"ל:

הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ודקל לפירותיו אוכל והולך עד שיכלה הקרן פירש רש"י ז"ל דגבי בהמה איתא עורה וגבי תרנגולת (לביצתה) איכ' נוצה ובדקל איכא עצים נראה מדבריו ז"ל שהגוף והקרן שלה הוא ולדבריו ז"ל עד שתכלה הקרן לאו דוקא אלא ה"ק שיכלה מה שהוא עתה חשוב קרן והוא דחוק ועוד מאי קמ"ל דהא אפילו רבנן מודו דכיון דאיכא עורה ותו דהא ר"ג גופי' פסק כחנניא וכי ליכא עורה לכך פירש רבינו ז"ל דהכא מיירי דשאין לאשה בהם אלא גוף לפירות בלבד ואשמעינן דאפ"ה אוכל והולך עד שיכלה הקרן ואתי כסברא דחנניא וקמ"ל דלא תימא דוקא בלבד בהמה הוא דלא חייש משום דוולד פירא אלא אפילו בהני דליכא קרנא אחרינא לא חיישינן למיתה:

עיילא ליה גלימא פירא הוי מכסי ואזיל והשחקים יהיו קרן שלה ואמרינן כמאן אמר רב נחמן להא דשיור פורתא דהוה ליה קרנא כמאן כי האי תנא דפליג אדר"מ דגופרית ומחפורת של צריף פירא במקום גופיה דמשתייר הוה קרנא וא"כ אזלא הא כשיטתה כרבנן ולא כחנניא דלחנניא אע"ג דליכא שיורא נמי ואלו ר"נ פסק כחנניא אלא א"כ נאמר דמודה חנניא דבעי דלהוי בקרנא שיורא ולא אמר איהו דלא חיישינן למיתה אלא לגבי

ולד בהמות מלוג דאיהו גופא פירא. ורבינו הרמב"ן ז"ל פי' דהאי מכסי ואזלי עד דכליא לגמרי אע"ג דליכא שום שיורא כיון שאין כלוי בא אלא לאחר זמן מרובה ואתיא כחנניא וכעין אידך כי הא דגופרית ומחפורת של צריף דכי כלו שום שיורא בעולם ואפילו הכי אמרי רבנן דפירא הוה:

מחוברים בשעת יציאה איכא בינייהו. פירש רש"י ז"ל דרבנן לא איירי ביציאה כלל ומיהו אתלושין דיציאה לא אפשר דפליגי ובמחוברים הוא דפליגי דשמעינהו דר"ש לרבנן דאמרו דמחוברין נמי שלו כיון שגדלו ברשותו ואתא איהו ואמר שהם שלה ותלושין דאמרי לא סוף דבר תלושין לגמרי אלא ה"ה כל היכי דלא צריכא לארעא כלל שכל העומד לתלוש כתלוש דמי וכדאיתא לעיל בפרק נערה:

מתני' נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו פירש בירושלמי כשאין עושין כדי טפולם וקשיא לן למ"ד (והם) [דלא תמכור והא] נהם כריסא לא שווה וי"ל כגון שאינם בעלי מלאכה אבל ראוים לשמש בפני גדולים דלהוי לא הוה לא חזו למאן דהוה עני אלא לעשירים חזו:

רשב"ג אומר לא תמכור משום שבח בית אביה פי' בתוס' שלא אמר רשב"ג אלא כשעושין קצת אלא שאינו כדי טפולין דאלו בשאין עושין כלום לא חיישינן לכבוד בית אביה. נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו לעצים. פירוש בשאין עושין כדי טפולן שהוצאה יתירה על השבח וכדפרישנא בריש'. המוציא הוצאות על נכסי אשתו וכו' פירוש כל נכסי אשתו בכלל ואפילו שאין לו בהם כלל שיש לה רשות למכור ולתת לאחרים תדע דלא מפיק בתלמודא מהאי דינא אלא נכסי קטנה לפי שיכולה לצאת בלא גט וגם לתת נכסיה למי שתרצה אבל בגדולה שצריכה גט לעולם הוא מוחל כשאכל קמעא דלא שכיח שתתן לאחרים משום איבה ועדיין הוא מצפה שתמות ויירשנה. הוציא ולא אכל פירוש שלא אכל כלל או שאכל פחות מכאיסר שלא כדרך כבוד ישבע כמה הוציא ויטול ואוקימנא בתלמודא שאינו נוטל אלא הוצאה שיעור שבח ומסתברא דאפילו ברישא אם התנה בב"ד או בעדים שאינו מוחל ישבע כמה הוציא ויטול יכדאמרינן בפרק מי שמת במי שהניח בנים גדולי' וקטני' והשביחו הגדולים את הנכסים וכתב רבינו חננאל ז"ל מיהא שמעינן דכל היכא דאיהו ידע ואיהו לא ידע משתבע (בהן) דידע ושקיל פירוש במי שחיובו ברור כגון זה. והקשו בתוס' אמאי לא תני במסכת שבועות בהני אותן שנשבעין ונוטלין ותירץ דלא תני התם אלא היכא דאיכא הכחשה (שנים) וחשיד חבירו וחנוני על פנקסו הא איכא הכחשה בין החנוני ובין הפועלים משא"כ בזו דליכא הכחשה כלל ושם פי' בס"ד. וא"ת הוציא ולא אכל למה אינו נוטל

הוצאתו בשבועה וידו על העליונה דהא יורד ברשות היא וי"ל דכיון דשייך בנכסי כלל דיו שיטול הוצאתו בשבועה ואידך ממחל מחל ליה כיון שלא התנה:

דף פ.

גמרא אמרי בי רב אפילו שגרא דתמרי יש שפי' אשכול של תמרים והקשו רש"י ז"ל דא"כ מאי אפילו דהא תמרים עדיפא מגרוגרת כדאמרינן בפסחים אכל גרוגרת ושלם לו תמרים תבא עליו ברכה ויש מתרצים דהא בי רב אמתני' אמרה דאפילו שגרא דתמרי חשיבא אכילה לומר מה שהוציא הוציא ורש"י ז"ל פירש שגרא דתמרי תמרים הנופלים קודם גמר בשולן וזה יותר נכון לפי הלשון:

עביד ר' יהודא עובדא בחבילי זמורות פירש רש"י ז"ל שהאכיל מהם לבהמתו וחשיבא באכילה ואמר מה שהוציא הוציא וכגון שהיתה האכילה באיסר או בדינר ר' יהודא לטעמיה דאמר אכלה ערלה שביעית וכלאים הרי זו חזקה. פירש רש"י ז"ל שהפרי בכל אלו אסור ולא אכל מהם אלא העצים ואפ"ה חשיבא אכילה למהוי חזקה והקשו בתוס' דהא עצים דבכלאים אסורים הם בהנאה כדקתני גבי תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם ותירצו דהתם הוא שהיה זרוע בכלאים מעיקרא שנאסרו בהשרשה אבל הכא כשזרוע ובא שאינו נאסר אלא בתוספת כדאית' בפ' כל שעה וכיון שכן העצים שגדלו בהיתר מותרים והרמב"ן ז"ל פירש דכלאים דאמרינן הכא המחזיק זרעי כלאים וחסרה בעלים שהיו אוכלים אותה בהיתר וכיון שכן אע"פ שזה אכלה באיסור חזקה הוא וראייה דמייתינן הכא היינו מערלה ושביעית שאף הבעלים לא היו יכולים לאכול ממנה בהיתר אלא העצים וזה בלחוד אסרינהו ולפיכך הוה חזקה ואע"פ שאכל זה הפירות דסוף סוף כבר נהנה ומיהו אשכחן נסחי דגרסי בבבא בתרא אכלה ערלה ושביעית וכלאים אינו חזקה. ולפי' התוספת אפילו לקיימה כגון שאכל המזיק הפירות שהיתה אכילתו באיסור ולפיכך אינו חזקה וכן כתב בתוס' אבל אינו מחוור מן הטעם שכתבנו. והגירסא נכונה שם הרי הוא חזקה כדגרסי' הכא וכן פירש הרמב"ן ז"ל ושם פי' בס"ד:

ההיא אתתא דנפלו לה ד' מאות זוז וכו' האי קרנא אכיל הוה ליה הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול. וא"ת מה שיש לו ליטול דהא הכא ליכא שבח אלא ארבעה מאות זוז ואמרינן לקמן שאינו נוטל להוצאה אלא שיעור שבח וי"ל דמהכא איכא שבח במה שזכאו גבי חוזאה אבל לא יטול אלא מה שראוי להוציא אדם בדרך:

המוציא הוצאות על נכסי אשתו הקטנה ופירש רש"י ז"ל קטנה שהשיאוה אמה ואחיה ויכולה למאן דכמוציא על נכסי האח' דמי ואם מיאנה בו שמין לו שבח שהשביח ונוטל כאחד מאריסי העיר פירוש לפי' דבהא לא מחיל כלום כיון שיכולה למאן וכיון דכן לעולם דיני יורד ברשות ועבדי ליה רבנן תקנתא שיהא טורח ברשות כי היכי דלא ליפסידנהו דכל היכא דלא שקיל כאריס גמור מפסיד להו שיאכל ולא ישביח דחייש למיאון:

בעל שהוריד אריסיו תחתיו פי' ועמד וגרשה אחר שאכל קימעא מה שיטלו דינם כמו שהתנה מי אמרינן אדעתא דארעא נחית וארעא לאריסתיה קיימי פי' ונוטלים כאחד מאריסי העיר או דלמא אדעתא דבעל נחית ולית להו כלום. מתקיף להו רבה בר רב חנה היכי אפשר דלית להו כלום מאי שנא דהיורד לשדה חבירו שלא ברשות ששמין לו וידו על התחתונה ליטול הוצאות שיעור שבח מיהת ומהדרינן התם ליכא אינש דטרח בלא דמים הכא איכא בעל דטרח בלא דמים:

מאי הוה עלה אמר רב הונא בריה דרבי יהושע חזינן אי בעל אריס הוא דאסתלק בעל אסתלק אינהו פירוש דיכולה למימר הא איכא בעל דטרח ומיהו אם אמר הבעל שכרכם עלי חייב הבעל לפרעם אבל אם שכרם סתם פטור ולא דמי לשוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו שנותן לו שכרו דהכא שפיר הוה ליה לפועל למידע כי קרקע של נכסי מלוג היה והיה לו להתנות ולפרש וכן כתוב בתוס':

בעל שמכר קרקע לפירות מהו מי אמרינן מאי דקני אקני ליה או דלמא כל תקינו רבנן משום ריוח ביתא תקינו וכתבו בתוס' דדוקא נקט שמכר קרקע לפירות דכיון שהקרקע ביד הלוקח תולש ואוכל ליכא רווח ביתא אבל אם לא מכר אלא הפירות והקרקע עומד בידו והוא מלקט הפירות אי אפשר שלא יאכלו מהם בני הבית ואיכא רווח ביתא והיינו דאמרינן לקמן מאי בינייהו ארעא וכו' ולא אמרינן א"ב שלא מכר הקרקע לפירות דמשום תכסיף ליכא ומשום רווח ביתא איכא דאלמא בההיא אף משום רווח ביתא ליכא מאן דחזי סבר מה שעשה עשה ולישנא קלילא נקט דאלו בעובדא דהכא הכל מודים שמה שעשה עשה אלא ודאי כדאמרינן ולא היא משום רווח ביתא הוא והא קא רווח פי' שאף עתה היא עושה צרכי הבית ואית לה הנאה ושמעינן מינה שהונשא אשה על אשתו ויכול למיקם בסיפוקה יכול להשרות שתיהן עמו בבית אחד ואין הראשונה יכולה לעכב דאי לאו הכי תצווח שלא תהא צרתה בבית וכיון שתצא מן הביה תו ליכא רווח ביתא אלא ודאי כדאמרן כנ"ל:

דף פ:

מ"ט אמר אביי שמא תכסוף והלכתא כרבה. ומיהו המוכר קרקע של נכסי מלוג מכירה גמורה אף לגופה כשם שהמכר בטל לגבי הגוף כך הוא בטל לענין פירות וכדאמרן לעיל להדיא מתני' בחייה ולפירות וסתמא היא ואפילו היכא דאיכא רווח ביתא וכן דעת גדולי חכמי' ז"ל וכבר פי' בב"ב בס"ד:

מתני' שומרת יבם מה יעשה בכתותה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה פי' כתובתה קרי לעיקר כתובה ונדוניא ותוספת. ב"ש אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם האב דייקנא בפרק החולץ דכיון דקתני עם יורשי האב אלמא אינהו עיקר בנכסי מלוג איירי ב"ש אבל בכתובתה כבית הלל סבירא ליה והא דקתני הכא עם יורשי האב ולא קתני עם יורשי האשה וכדתנן בב"ב גבי נפל הבית עליו ועל אשתו משום דהכא לא ידיע מאן נינהו יורשי האשה הזאת ומשום הכי קתני לישנא דניחא יורשי האב כי היכי דתנן בב"ב גבי נפל הבית עליו ועל אשתו משום הכי דלא ידעו מאי ננהו יורשי האשה הזאת ומשום הכי קתני לישנא רווחא יורשי האב וב"ה אומרים נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב פי' רש"י. דכולהו דיני נכסים קתני וה"ק עיקר כתובה ותוספת בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסים והיוצאין עלה בחזקת יורשי האשה ונכסים של צאן הברזל בחזקתן ולא פי' בחזקת מי ובפרק מי שמת גבי נפלה הבית עליו ועל אשתו אמרי' בתלמודא בחזקת מי איכא מ"ד בחזקת יורשי הבעל ואיכא מ"ד בחזקת יורשי האשה ואיכא מ"ד יחלוקו וכיון שפי' התם לא הוצרכו לפרשה כאן ולא בפרק החולץ דאיתא למיתני' דהכא ותנא גופיה ודאי לא קים ליה שפיר והיינו למ"ד בחזקת יורשי הבעל לא ערבינהו בהדי כתובה ולמ"ד בחזקת יורשי האשה לא ערבינהו בהדי נכסים הנכנסים ויוצאים עמה ואחרים פירשו דתנא תרי דיני קתני בלחוד וכלל ופרט קאמר נכסים בחזקתם כיצד כתובה דהיינו עיקר כתובה ותוס' ונדוניא בחזקת יורשי הבעל ואפילו למ"ד גבי נפל עליו ועל אשתו דנכסי צאן ברזל בחזקת יורשי האשה טעמא דמלתא דהתם דכי מיית בעל ברישא בטלה חזקתיה אבל הכא דאיכא יבם דקאי במקום בעל קים ליה שהנכסים בחזקתו כמו שהיה בחזקת הבעל וכבר בירנא בפ' החולץ דפלוגתא דהני פי' שייכא בפלוגתא דאפליגי התם אביי ורבא אליבא דרבה דלאביי מתפרשא כפי' רש"י ז"ל ורבא מתפרשא כאידך פירוש בתרא וכיון דכן לא גרסי' במתני' ובכתובה בוא"ו דא"כ ע"כ תלתא דינא קתני ולא אתיא שפיר לרבא אלא כתובה בחזקת יורשי הבעל בלא וי"ו והשתא איכא לפרושי הכי והכי ושם הארכתי בזה בס"ד:

גמרא אבעיא להו שומרת יבם שמתה מי קוברה יורשי הבעל קברי לה דהא ירתי [כתובה] או דלמא יורשי האב קברי לה דהא ירתי נכסים הנכנסים והיוצאים עמה ופי' הא אתיא שפיר כפשטא לפום פי' בתרא דפרישנא למתני' וה"ק יורשי הבעל קברי לה דהא ירתי כל כתובתה עיקר כתובה ותוספת ונדוניא וקי"ל תקנו קבורה תחת כתובתה או דלמא יורשי האב קברי לה דהא ירתי הנכסים הנכנסים והיוצאים עמו דאע"ג דתקנו קבורה תחת כתובתה תניא ה"מ היכא דליכא נכסי מלוג אבל הכא דאיכא נכסי מלוג דירתי להו קרוביה לא תקון רבנן קבורה לבעל אבל לפירוש רש"י ז"ל דאיכא למ"ד דנדוניא בחזקת יורשי האשה כי אמרינן יורשי הבעל קברי לה דירתי כתובתה משום עיקר כתובתה ותוס' בלחוד נקטינן ואע"ג דתקנו קבורתה תחת כתובתה היינו תחת נדוניא ודאמרן לעיל גבי ארוסה שאין הבעל קוברה אף על פי שיש לה כתובה שלא נתנה כתובתה לגבות מחיים ה"מ לארוסה דלא חזי לנדוניא אבל בנשואה כיון דרוב נשים יש להם נדוניא ואפילו היכא דליכא נדוניא נמי לא פליגי רבנן וכדפי' רש"י ז"ל דהרבה קוברין אע"פ שאין להם נדוניא ומיהו קשיא לן היכא נקטינן לה סתמא ולא אדכרינן נדוניא כלל וי"ל משום דלב"ה נכסים בחזקתן קתני סתמא ולא נתפרש יפה בחזקת מי נקטינן בחזקת מי שהוא ודאי וה"ק יורשי הבעל קברי לה כיון דירתי כתובה ותוס' מיהת ואפילו תימא לית להו בנדוניא כלום כי הרבה קוברין בלא נדוניא או דלמא יורשי האב קוברים לה כיון דירתי נכסי מלוג ואפילו תימא שאין להם בנדוניא כלום דבמקום דאיכא לאחרים ירושה בנכסים לא תיקון לה רבנן קבורה מבעל אפילו היכא דירית מינה נדוניא. כנ"ל:

דף פא.

איזה היא אלמנה שיש לה שני יורשים הוי אומר זו שומרת יבם פי' דסיפא איירי בשומרת יבם אבל רישא באלמנה דעלמא היא מדקתני שהיא נזונת מנכסי יתומים. אמר רבא ולימא [אח) אני יורש אשתו אין אני קובר שאין אני יורש נדוניתא אלא כתובה ותוס' שכתב לה אחי ואין אני יורש אותה אלא אותו, ואמר ליה אביי משום דבאים עליו משני צדדים אם אחיו הוא יורש יקבור את אשתו כמו שהיה הוא קוברה אם מתה בחייו ואפילו שלא הכניסה לו כלום כי הרבה קוברין בלא כתובה ואם אינו קובר יתן כתובה שהקבורה באה תחתיה, אמר ליה רבא הכי קאמינא אח אני יורש אשתו אין אני קובר ואי משום כתובה לא נתנה כתובה לגבות מחיים כ"ז שהבעל חי ואני במקום הבעל עומד שהייתי מצפה לכונסה. לשון רש"י ז"ל ותימא מאי קאמר הא לגבי אחיו נמי לא נתנה עיקר כתובה לגבות מחיים ואפ"ה חייב לקוברה בלא נדוניא וא"כ זה

שעומד במקומו יקבור וי"ל כיון דלגבי בעל כיון שמתה היא בחייו עשאוה חכמים כאלו יורש ממנה עיקר כתובה אבל בכאן שהבעל מת בתחלה הרי זכה היבם בנכסיו כולם קודם שנתחייב הבעל בקבורתה וכי הדרא היא ומתה לא חשיב דירות מינה כלום וכבר נפטר היבם מקבורתה במיתת הבעל ומיהו קשה לר"ת ז"ל היכי נקטינן סתמא אחי אני יורש משום שאינו יורש ממנה נדוניא דהא לפום פירושא בתרא דלעיל אף נדוניא הוא יורש אף לפירוש רש"י ז"ל הוא יורש נדוניא למ"ד התם בחזקת יורשי הבעל ולבר קפרא דאמר יחלוקו הרי יורש חצי נדוניא לכך פירש ר"ת ז"ל ולימא אחי אני יורש ואשתו איני קוברה וקס"ד דה"ק דקבורה תקנתא דרבנן היא ולדידיה חייבו אבל אני ירושתו זכתה לי תורה משום מצות יבום ואין לי להתחייב בחיובן שלו ודוגמא דההיא אמרינן הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאילתה מתה אין חייבים באונסים ומהדרינן משום דבאים עליו משני צדדים אם אחיו הוא יורש יקבור את אשתו כלומר דלא עדיף מגברא דאתי מחמתיה ואם עומד במקום אחד ורואים אותו כאלו הוא חי יקבור את אשתו ואם רואין כאלו הוא מת הרי היא ראויה למפרע למגבות כתובתה כדין אלמנה דעלמא ואפילו עיקר כתובתה בעי למיתן לה וכ"ש נדוניא אמר לי' רבא ה"ק אחי אני יורש אשתי איני קובר אחי אני יורש לזכות בנכסיו אשתו איני קובר שלא זכתה מעול' בכתובת' שלא נתנה כתיב' מחיים של יבם דבעינן לכשתנשא לאחר תטלי מה שכתב ליכי ולבעלה הוא דתיקון רבנן כתובה תחת קבורה אע"פ דלא ירית לה מינה ולא נתנה כתובה לגבות מחיים אבל לדידי לא תקון רבנן כיון שזכותי בא לי מחמת אחי קודם שיבא חיוב כתובתה ולא ירתינא מינה מידי:

ואמרינן מאן שמעת ליה דאת ליה למדרש כתובה ב"ש פירש"י ז"ל היא ביבמות פרק האשה וכו' גבי האשה שאמרה מת בעלי דאמרי ב"ש שנוטלת כתובה כיון שהתירה להנשא והלא דברים ק"ו אם התירו ערוה החמורה לא נתיר ממון הקל ועוד ספר מכתובה נלמוד שכן כתב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי ואיכא למידק דבסיפא קתני וחזרה בית הלל להורות כב"ש. ותרצו בתוספות דהתם מכח טעם ק"ו חזר ולא משום מדרש כתובה ואע"ג דגבי ארוסה אמרי' שאינו קוברה ופרישנא טעמא לפי שלא נתנה כתובה לגבות מחיים ולא הוה דלא כבית הלל התם כיון שמתה בחייו ולא בא לידי גובייא כלל בלא מדרש כתובה נמי מודו כולי עלמא שלא נתנה כתובה לגבות מחיים דבעל אבל כל שמת הוא בתחלה בהאי שייכא פלוגתא דמדרש כתובה וסבירא לן דב"ה לית להו מדרש כתובה וראוי' היא לגבות כתובתה אף מחיים דיבם:

הא שמעינן לב"ש שטר העומד לגבות כגבוי דמיא וכיון שכן נכסים בחזקתן ואינה יירת ייבם אף עיקר כתובתה. ופרכינן והא בעינן כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי תמיהא מלתא למאן מקשינן אי לב"ש הא פרכינן לה ופרקי' דאפ"ה כיון ששטר עומד לגבות כגבוי דמי היא חשובה מוחזקת ומינה דידה ירת ואי אליבא דב"ה פרכינן הא אמרינן דלית להו מדרש כתובה ויש מתרצים דאליבא דב"ה פרכינן דכי לית להו מדרש כתובה היינו ליפות כוחה ולהגבות כתובתה כשתנשא על פיה או ע"פ עד אחד אבל להרע כוחם כדי שלא תזכה בקבורתה ונימא דלא נתנה כתובה לגבות מחיים אפילו ב"ה מודו בהו וכדאמרינן לה גבי ארוסה לדברי הכל והנכון דלב"ש נמי פריך דאפילו תימא לב"ש שטר העומד לגבות כגבוי דמי הא מהני לשווי' מוחזקת בנשים כל היכא דקרי בה כשתנשאו לאחר כגון ההוא דמתו בעליהם אבל הכא דלא קרי בה כשתנשאי לאחר הרי אינה עומדת לגבות וליכא למימר בה כל עומד לגבות כגבוי דמי ומהדרינן יבם נמי כאחר דמי פי' דלגבי מדרש כתובה כאחר דמי ואע"ג דאיכא מילי אחריני דלא חשיב אחר כההיא דאמרינן בעלמא לאיש אחר ולא ליבם:

ומי נתנה כתובה לגבות מחיים. פי' מחיים דיבם דאי מחיים דבעל כ"ע מודו בה וכדפרישנא לעיל. יבם הרוצה למכור בנכסי אחיו פי' לאחר שכנס את יבמתו כיצד יעשה פי' דרבנן אלמוה לשעבודא דיבמה לגבי יבם מבעל דאלו בעל כל היכא דבעי לזביני מנכסיו מצי מזבן ומכרו קיים עד שתבואי לטרוף כדין ב"ח והא דתנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אוקימנא במסכת גיטין באותן ג' שדות דווקא כדאיתא בפרק חזקת הבתים אבל יבם אינו יכול למכור מנכסי אחיו ואם מכר מכרו בטל אם לא לקח מן האשה תחלה והטעם משום דבעל כיון דשעבדה עליו דקא כתב לה דקנאי ודקנינא אע"ג דמזבן סמכא עליה וליכא איבה אבל יבם דלא כתב לה דאקנאי ודאקני' לא סמכא דעתה דדלמא מוכר נכסי דמשתייר גבה ואע"ג דק"ל אשתדוף בני חרי טרפה ממשעבדי אמרה איני רוצה לטרוח בב"ד ואע"ג דכי ליכא לה כתובה מראשון תקינו לה רבנן משני ה"מ כי לית ליה נכסי לראשון כלל אבל הכא הא איכא נכסי לראשון שהם ביד הלקוחות והיא אינה לטרוח אחר הלקוחות כיון שאין לה שום אחריות על יבם זה ועוד דאלו משני לית לה אלא מנה הלכך אמרו רבנן דלא למזבן ועשו כל נכסי אחיו המת שיהיו משועבדים לכתובה כאלו היה נכסיה שגבאתם והכניסתם ליבם ולר"מ דסבר מטלטלין משתעבדי לכתובה ילקח מן המטלטלין קרקע והוא אוכל פירות כדאיתא במתני' וה"ה לרבנן בזמן הזה דגביא כתובה מן המטלטלין דכתבי לה בהדיא בשטר כתובה דאלו משום תקנת הגאונים ז"ל אפשר לא היו עשו חיזוק לדבריהם כ"כ שיהא היבם לוקח בהם הקרקע

ואם ישראל היא מגרשה מחזירה, פי' לפי' עשו חיזוק לדבריהם וכי הדר ומחזירה כותב לה ודאקנאי ודאקני ודינו כבעל שיכול למכור נכסיו חוץ משלש שדות:

דף פא:

ואי סלקא דעתך נתנה כתובה לגבות מחיים דיבם וייחד לה שיעור כתובה ושארה ליזבן פי' שהרי הגירושין גנאי הוא לשניהם אלא ודאי הא דלא עביד הכי משום דלא נתנה כתובה לגבות מחיים דיבם.

ולטעמיך דסברת דהיינו טעמא דר' אבא אדרמי' בה מדר' אבא אותביה ממתניתין דתנן לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן ומשני דמתניתין ליכא לאותביה והא דקתני לא יאמר לאו למימרא (שאם [שאין] רשאי לומר אלא עצה טובה קמ"ל שאין הגון לומר כך ופי' רש"י ז"ל עצה טובה שמא יאבדו אותם מטלטלים שייחד לה ונמצא בלא כתובה וצריך לכתוב לה כתובה אחרת פירוש לפי שאסור לאדם להשהות את אשתו בלא כתיבה ויש שהקשה עליו ז"ל דהא ניחא לר"מ אלא לרבנן דאמרי מותר להשהותה בלא כתובה מאי א"ל וי"ל דאנו דחינן דממתניתן ליכא לאותבי דהא איכא למימר דסתם מתני' ר"מ היא עצה טובה קמ"ל, ויש שפירש עצה טובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אלא דר' אבא קשיא פי' דההיא לאו משום עצה טובה היא דמשום עצה טובה לא אמרינן לה שיגרשנה שהוא גנאי ומוטב שיחד לה ולא נחוש לאידך עצה אלא ודאי משום דלא נתנה כתובה לגבוה מחיים דיבם הוא. דר' אבא נמי משום איבה היא פי' רש"י ז"ל שהמיחד לאשתו קרקע או מטלטלים לכתובה נותן איבה עולם ביניהם דסברה עיניו נתן בגירושין אבל זה המגרשת אע"פ דהשתא איכא איבה כשמחזירה ידעה דלא עשה אלא למכור ופקעה לה איבה:

ההוא גברא דנפלה וכו' מאי דעתיך משום נכסי פירש הרמב"ם זוכה בכל נכסי המת ואלו החולץ יורשים אחיו עמו בנכסיו פליגנא לך כאלו הייתי חולץ פי' רש"י ז"ל שקנו מידו ע"כ שכן כתב ז"ל גבי הא דאמר רב יוסף כיון דאמר רבנן לא לזבין אינש אע"ג דזבין לא הוה זביני' זביני ומה שעשה זה שהתנה עמה לחלוק לו וקנו מידו הרי הוא במכר קשיא לן דאי תנאי הוא ולא פליג מהשתא אע"ג דקנו מידו מאי הוה קנין דברים בעלמא הוא כדאית' בריש בתרא ולא משמע שקנו מידו ברוחות דא"כ אין זה תנאי אלא מכר גמור ועוד דלקמן אמרינן מסתפינא דעבדת לי בפומבדיתאה רמאה ופי' רש"י ז"ל שחזר בו ואם קנו מידו כראוי לא היה כאן רמאות דחזרה אלא שלא הועילו מעשיו משום דלא מצי לזבוני כדאמר רב יוסף לכך נראה לפרש כי זה בודאי לא קנו מידו כלל אלא

שהבטיחו בדברים ואמר ליה בנכסי פליגנא לך והכי משמע לישנא ואח"כ חזר בו והיה אומר שלא אמר כן אלא להטעותו כדי שלא יפסלנה עליו בגט ורב יוסף אמר שאפי' לא היה יכול לחזור בו אלא שקנו מידו ברוחות לא הועילו מעשיו דאע"ג דזבין לא הוה זביניה זביני והשתא אתי שפיר מאי דאמרינן לקמן מסתפינא דעבידא לי בפומבדיתאה ואמר לו בנכסי פליגנא לך מהשתא דאלמא דבפומבדיתאה לא פליג מהשתא:

אלו ואלו מודים שאם מכרה מכרה קיים וא"ת מאי ראיה מזו שאני התם דפריש לה בהדיא דבדיעבד מתני' וי"ל דהתם נמי לא אמרו ב"ה אלא שלא תמכור ואעפ"כ אמר רבי דמודו ב"ה שאם מכרה ונתנה קיים:

הרי שהיה נושה באחיו ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני (יותר) [יורש] **החזקתי** פי' החזקתי בנכסים אלו ואין לפרוע עתה כלום עד שתבא לגבות כתובה דאלו להחזיק ושלא לשלם כלל פשיטא דלא מצי אמר לר"מ דסבר מטלטלי משתעבדי לכתובה אלא ודאי כדאמרן והיינו דדחי ודלמא דטבא ליה עבדו ליה ופי' רש"י ז"ל דטבא ליה שהקרקע קיים לו עולמית ולא יוציא המעות בהוצאה ואלו היה יכול להחזיקה לעצמו לגמרי הא ודאי ההוא טבא לי' דמפטר מחיובי' אלא ודאי כדאמרן והיינו דמייתי ראייה מהכא דיבם לא מצי מזבי דהא הכא כיון דתפסם בה היבם בחיי בעלה וזכה בהם דמלוה להוציאה ניתנה ואינם אלו הנכסים משועבדים ואפילו הכי קתני שמוציאין מידו וילקח בהם קרקע וכ"ש כשמכר לאחר מיתת הבעל שלא יועילו מעשיו ואיכא דקשיא ליה ולימא שיבם מוחל ויש מתרצים בתוספות דאין הכי נמי ומיהו לא יועיל לו דהא מחייב מדינא דגרמי כדאמרינן לעיל ומגבי ביה כשורה לצלמי. ויש עוד לומר לפי מה שכתבתי בפרק האשה שנתארמלה דאע"ג דמוכר שט"ח יכול למכור או יורש שיש לו הלוואה אינו יכול למחול לבעלי חובותיו דהא משתעבדי למלוה שלו מדרבי נתן דהא מתניתין ר' נתן הוא כדאיתא בסמוך וכן הדין בעיני אע"פ שאין זה דעת רבותי' בעלי התוספת ז"ל ולא דעת רבי' ז"ל. והרמב"ן תירץ דקושיא מעיקרא ליכא לפי שאין האדם יכול למחול לעצמו שאין מחילה אלא ממוחל נמחל וכן נראה בפרק הגוזל:

תנא תני מוציאין פי' דמשמע בע"כ ואת אמרת דטבא לי' עבדו ליה אילימא דהוה לי' מטלטלי פירוש שכל חוב אינו חשוב אלא כמטלטלין ואע"פ שעיקר שעבודו על הקרקעות כיון דזוזי שקיל ועל הרוב זוזי יהיב מטלטלין חשיב בכל דוכתא כדאמרינן בעלמא ולקמן באידך פירקא אנן מטלטלי שביק לן אבונא גבך ומיהו לא אמרינן אלא שדינו בזה כמטלטלין אבל אינו בכלל לשון מטלטלין למי שנתן או מכר או שיעבד מטלטלין וכיוצא בו וזה ברור וכן הוא דעת כל רבותי':

ודלמא ר"מ היא דאמר מטלטלין משעבדי לכתובה פי' דאע"ג דלית ליה הלכתא כר"מ מ"מ לא ה"ל אינה משנה דהאי לישנא משמע שלא נישנת כן מפורש כדפי' רש"י ז"ל בכאן ולא כמו שפי' גבי החובל ומבעיר אינה משנה אינה הלכה ושם דחינן פי' בס"ד. ושמעינן מהכא דלר"מ אפילו מטלטלין דיורשין משתעבדי לכתובה ולא כמו שפי' ר"ת ז"ל שלא אמר ר"מ אלא מיניה דיבם כדידיה חשיב דהא ודאי דיבם לא גרע בהא מהיורשים דעלמא ומיהו רבנן פליגי עליה דר"מ דאפילו מיניה דידיה לא גבי' מטלטלי וכדכתיב' לעיל במכלתין ובכמה דוכתי בס"ד:

דף פב.

דתניא ר"נ אומר וכו' משמע דלתנא דפליג עליה דר"נ אין המלוה גובה חובו מבעלי חוב' שיש ללוה שלו, ותימא אמאי עדיף מנכסים משועבדים שהלוה טורף מן הקרקעות וגם מן המטלטלים אם שעבדן לו באגב וי"ל ידכל ששיעבד לו בעל חובו מטלטלי אגב קרקע שקנה ושיקנה אין ה"נ שגובה אותן מב"ח מדין טורף ובשבועה שהרי נשתעבדו לו אותן מעות שחזר והלוה לו לזה אבל לר"נ בלא"ה גובה הימנו בע"כ דהא איהי גופיה משתעבד לו מדאורייתא וכאלו גובה מן הלוה שלו ולא עוד שגובה ממנו בלא שבועה אם הוא מלוה בשטר או בעדים תוך זמן דליכא למיחש לפירעון דהא ליכא פסידא ללוה הזה שהרי אינו גובה ממנו אלא כשהגיע זמנו ומיהו אינה גובה ממטלטלי דיתמי לרבנן כשם שאינו גובה מיורשי לוה והא ר"מ כדאמר בסמוך:

לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרא כר"מ ור"נ אלא כר"נ לחוד ולית ליה דר"מ או דר"מ לחוד ואיכא למידק דהא אשכחן לקמן בפרק הכותב אליבא דר' יוחנן דתנן מי שמת והניח אשה וב"ח ויורשים ויש לו פקדון או מלוה ביד אחרים ר"ט אומר ינתנו לכושל שבהם ואמרינן מאי כושל כתובת אשה משום חינא והנכון דהתם לא מוציאין מן הלוה בע"כ אלא שהלוה בא ומוציא מנכסיו בפניו ואומר לנו למי יתן אותם ליורשים או לכתובה או לב"ח דבהא ליכא משום דר"נ אלא משום ר"מ לחוד ואגב אורחין שמעינן מהכא דמלוה מוחזקת היא לגבי גובייניא דב"ח וכתובה דאלו ב"ח וכתובה אין גובין מן הראוי כדאיתא בתוספת דבכורות בהדיא אלא ודאי כדאמרן וכבר ברירנא לה בפרק יש נוחלין בס"ד. דין. ופסק הרי"ף ז"ל הלכה כברייתא זו משום דקי"ל נמי דכתובה נגבית נמי מן המטלטלין ותקנת הגאונים ז"ל והדין עמו דלא מחמירין תרי חומרא בכתובתה אלא דלא אשכחן מאן דסבר הכי הא אלו אשכחינן עבדינן ואנן דאשכחינן להו לתרווייהו כחדא דייינין ביה ושלא כדברי הראב"ד ז"ל שכתב דלא עדיף לו תקנת הגאונים ז"ל

ממטלטלי דתלמודא לר"מ שאינו גובה מדר"נ ואין דבריו מחוורים מן הטעם שאמרנו כמו שכתוב רבינו ז"ל בספר הזכות:

אי בעי' פליג מהשתא קשיא לן האי מאי אהני ליה דהא אמרו רבנן דלא הוה זביני זביני כדאמר ר"י לעיל וי"ל דהא גברא דינא לא הוה גמור וסבר איהו שאם מכר ונתן קיים, ומיהו עדיין קשיא לן מאי מדמינן ליה לאידך דמשוך פרה ולא תקנה לך עד לאחר ל' יום וי"ל דהא נמי מסתמא ה"ק לי' פלוג והחזיק מעכשיו ולא תקנה לך אלא לאחר שתכנוס ולא הוצרך לפרש דהא פשיטא וכפירוש רש"י ז"ל:

הא דקאמר קנה מעכשיו והא דלא קאמר קנה מעכשיו פי' דרב דימי דקאמר קנה בדא"ל קנה מעכשיו ולאחר שלשים יום וה"ק לי' קני' גופי' מהיום ולא תקנה פירות אלא לאחר שלשים יום ולאחר ל' יום קנה אף במשיכה דהשתא והא דתני בעומדת באגם ל"ד דה"ה עומדת בר"ה אלא נקט אגב אורחי' דמילתא שמשימין שם בהמות ותדע דבאגם בלא משיכה אחרת בסוף שלשים יום הוא קונה א"כ מה לי אגם מה לי ר"ה שאין משיכה קונה בו ואלו מדין חצירו אין האגם קונה לי שאין חצירו המשתמרת לדעתו וזה ברור ואידך דרבנן בדלא אמר מעכשיו ולפיכך לא קנה אא"כ היתה עומדת בחצרו המשתמרת לדעתו לאחר שלשים יום ושלא חזר בו המוכר בנתיים ואסיקנא דבין יבם ואח"כ חילק ובין חילק ואח"כ יבם לא עשה ולא כלום. דין:

תני שלה ופי' רש"י ז"ל ולא דמי למחוברין דנכסי מלוג דהתם פירי תקינו להו רבנן היכא דאיכא קרן קיים והני נמי פירא נינהו דגמרי ברשותו אבל הכא קרנא ופירא דידיה הוא ושעבודא הוא דאית לה עלייהו ומאי דאשתעבד ליה מחיים דבעל לא אמרינן פירא הוה לאפוקי שיעבודא כנ"ל:

לא תסגי לה בגט אלא בחליצה פי' דלבעי תרווייהו גט וחליצה גט ליבמתו וחליצה לזיקתו קמ"ל דלא ואי משום ויבמה הרי הוא מיותר לכמה דרשות במסכת יבמות. אמר קרא ולקחה לו לאשה לישנא יתירה הוא ולדרשה אתא:

דף פב:

ואי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני. פי' תקינו לה רבנן משני מנה דהא בעולה נישאת לו וכן דעת רבותי' ז"ל. קמ"ל כדר' אבא קשיא לן א"כ אמאי לא מותבינן ליה מינה לעיל כי מותבינן מדר' אבא וי"ל דהשתא דאיתא לדר' אבא ניחא לן לאוקמי יתורה דמתני' להכי הא אלו ליתא לדר' אבא לא מוקומינן בהכי ואע"ג דבגופא ליכא רבותא ה"א דנקטה אגב אידך דתני במתניתין ואשכחן דכוותא בתלמודא כההיא דאמרינן וקמשמע

לן דאין חומש מעכב ולא מוכחינן ליה מהתם בפרק הזהב. בראשונה היו כותבין לבתולה מאתיים ולאלמנה מנה והיו מזקינין ולא היו נושאים נשים פי' רש"י ז"ל דלא משעבדים נשייהו נכסייהו לאחריות כתובה ולא נושאות נשים שלא היו רוצות להנשא להם דאמרה לכשימות או יגרש לא נמצא לגבות כלום שהיורשים יצנעו מעות של ירושה ע"כ. ולשון הזה בא כר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה וס"ל נמי דאמר אחריות טעות סופר הוא אבל אליבא דהלכתא כותבין היו בפירוש שלא ישתעבדו מנכסיהם לכך והיו הנשים חוששין שיבריחו נכסיהם ולא ימצאו נכסים בני חורין לגבות מהם:

ה"ג עניות עושין אותן עביט ולא גרסינן עביט של מי רגלים שהרי אי אפשר לומר כן בשום פנים ומנה ומאתיים עדיפים טפי מעביט של מי רגלים אלא עביט שמניחים שם כליהם קאמר והוא של נחושת או כיוצא בו וכן כתבו בתוס' עד שבא שמעון בן שטח ותקן שיהא כותב כל נכסים אחראין לכתובתיך ומיהו אף לר"ש כל שכתב לה אחריות נכסים יכול הוא לייחד ואח"כ חזרו ותקנו שלא יוכל לעשות כן שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כדתנן וכן לא יאמר לאשתו וההיא בתר שמעון בן שטח נשנית מפי' רבינו ז"ל:

דף פג.

הכותב פרק תשיעי

הכותב דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות בחייה וא"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך שאם מכרה ונתנה קיים ואוקימנא למתני' בכותב ועודה ארוסה ולפיכך תנאי קיים ואפילו באמירה בעלמא ואפילו בלשון הגרוע הזה ומיהו הוא אוכל פירות בחייה ומתה יורשה משום דנכסים לא משמע אלא מגוף הנכסים ולא מפירותיהם ולא משמע אלא בחייה הלכך לא אהני תנאה אלא שתמכור ותתן לכל מי שתרצה המכר קיים ואיכא למידק לגבי הא למה תנאה אליבא תנא דמתניתין דהא תנן פרק האשה דלעיל עד שלא נשאת ונשאת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים ואע"פ שאח"כ חזרו רבותי' ונמנו שהבעל מוציא מיד הלקוחות מ"מ אין זה לפי דעת התנא ואע"פ שאמר לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסיה אמר ולא חש ר"ג בהם תדע דהא רב ושמואל דאמרו תרווייהו הבעל מוציא מיד הלקוחות ואמרינן דאמרי אינהו כמאן ולא אמרינן דא"ל דאינהו דאמ' כרבותי' אלמא ל"ל להההי' דאמרו לא וכ"ת דאהני תנא' שתוכל למכור ולתת לכתחילה א"כ הוה לי' למתני למה כתב לה דין ודברים שמוכרת ונותנת וקיים ומדלא קתני הכי מכלל דלאו הא אתא לאשמועינן ותירץ הרמב"ן ז"ל דמהא אשמועינן דמהני תנאה דבעודה ארוסה אפי' לנכסים שנפלו לה משנשאת ואע"פ שאין אדם מקנה

דבר שלא בא לעולם הכא סילוק בעלמא הוא כיון דנחלה הבאה לו ממקום אחר הוא מהנה עליה אפילו קודם שבא לרשות אחד מהם וקשיא ליה ז"ל הא גרסינן בירושל' ר' ירמיה בעי קומי דר"ז כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ונפלו לה לאחר מכאן מהו אמר לי' וכי יש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו ע"כ ותירץ הוא ז"ל ההיא כשהתנה עמה אחר שנשאת שידו כידה ובעינן שקנו מידה לגופו של קרקע כדאיתא לקמן הלכך אינו יכול להתנות אלא על נכסים שבא לרשותה ומה דבעי לא הוה סלקא דעתין דכיון שעדיין לא באו הנכסים לרשותה דינו בהם כאלו עודה ארוכה וליכא למימר להו ידו כידה ואהדר ליה דכיון שנשאת ידו כידה אפי' לנכסים שעדיין לא באו וה"ל כאומר מה שאירש מאבא הוא מכור לך ולא אמר כלום:

גרסת הספרים דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן ובפירי פירותיהם בחייך ובמותיך אינו אוכל פירות בחייה כו' ופי' גרסא זו סתמא כר"י דאלו לת"ק לא צריך למימר ובפירי פירותיהם ובוודאי דאפי' לר"י צריך לומר עד עולם אלא דלישנא קלילא נקט ויש ספרים דלא גרסי ובפירות פירותיהם ופשיטא דת"ק דה"ק ומיהו לאו דדוקא מר"י אלא דנקט לישנא קלילא רשב"ג אומר וכו' ואין הלכה כמותו לפי מה שפסק הרי"ף ז"ל וכדבעינן למיכתב לקמן:

גמרא תני ר"ח האומר אין לי עליך וכו' פי' רש"י ז"ל וקמ"ל דתנאי קיים ואפילו באמירה ופרכינן וכי כתב לה מאי הוה והתניא האומר לחבירו אלמא לא מהני תנאי בהא לישנא דאמרי' מדין ודברים הוא דסליק נפשיה וכיון דלא מהני באמירה פשיטא דלא מהני בכתיבה ולפ"ז בדין הוא שנפרוך אליבא דר"ח וכי כתב לה מה הוה והכא פרכינן מאומר לאומר אלא דניחא לן למפרך אפי' בכתיבה כלישנא דמתניתין ולומר דלא כר"ח וקשיא לן כתיבה אאמירה דהא פשיטא לן דלא שני בין כתיבה לאמירה ויש לפרש עוד דקושיין אליבא דר"ח כיון דאמרת דכותב דמתניתין היינו אומר א"כ כי כתב לה מאי הוה והתניא וכו' בשלמא בלאו דר"ח הוה אמרי' דמאי כותב כראוי בקנין כאותו ששנינו הכותב נכסיו לבניו אבל דתני ר"ח האומר ואין הכתיבה אלא שטר ראייה בעלמא א"כ דכי כתב לה מאי הוי והתניא וכו' וכן פי' רבי' ז"ל, האומר לחבירו פירש"י ז"ל לחבירו שהיה שותף עמו בשדה וקמ"ל שאעפ"י שהיה שותף עמו ושייך בגופה של שדה לא מסתלק האי מזכותי' בהאי לישנא דאילו לאינש דעלמא פשיטא דלא זכי משום האי לישנא ומתני' נמי לשותף דמי דהא שייכא איהו בנכסי' והכי נמי אמרינן בפ' חזקת הבתים גבי הא דאמרינן שותפים מעידים זה על זה והא נוגעין בעדותן נינהו ופרקינן דכתב לה דין ודברים אין לי בהם ופרכינן וכי כתב לה מאי הוה והתניא האומר לחבירו וכו' דאלמא

אף באומר כן לחבירו שותף לא מהני דאמרינן מדין ודברים הוא דסליק נפשיה ורבינו ז"ל אומר דמתני' כשאומר כן בלשון סילוק אבל כשאומר כן בלשון הודאה פשיטא דמהני ואף כשאמר כן בלשון הזה תפס ולא גילה דעתו אם בלשון הקנאה הוא זוכה מדין הודאה כיון שפשוטו של לשון משמע לשון הודאה אלא הכא שמגלה דעתו שאומר בלשון הקנאה וסילוק ולשון חכמים כך הוא בהרבה מקומות כדתניא הרי את מקודשת שר"ל תהא את מקודשת שזה הלשון וכיוצא בו דמשמע להבא ומשמע לשעבר זוכה הוא בו באיזה שיזכה יותר ובאותה שאמר בפ' השולח ואין לי עסק בך הקש' ר"ת מ"ש מגט שחרור דעבד כנעני שגופו קנוי שמשתחרר בלשון הזה כדאמרינן במסכת גיטין הרי לי' לכשתברח ממני אין לי עסק בך ותירץ ז"ל דשאני התם שאם הוא עבד גדול ראוי הוא לזכות בעצמו ואם הוא עבד קטן זוכי' בו שמים כהוא בעצמו ולפיכך סגי' בסילוק כל דהו אבל לגבי נכסים שאין הם זוכים בעצמם לא זכי ליה בהא לישנא לאחריני ואפי' למי שהוא שותף דמדין ודברים הוא דסליק נפשיה כדאיתא בכריתות:

אמרי דבי ר' ינאי בכותב לה ועודה ארוסה פירוש כיון שעדיין לא זכה בה בנכסים הרי היא מסלקת מן העתיד לזכות בהם בסילוק כל דהו ואפי' בלשון גרוע כזה וכדר' כהנ' דאמר רב כהנא נחלה הבאה לו לו לאדם וכדרבא דאמר כל האומר אפשי פי' ר"י ז"ל דאצטריך דרב כהנא ודרבא כיון דאוקימנא בכותב לה ועודה ארוסה הוה אמינא כיון שעדיין לא זכה בנכסים מתנה בדבר שלא בא ברשותו להכי אמרינן דשפיר מצי כרב הונא (וכתב) [וכ"ת] רב כהנא גופי' מ"ט ואמרינן דטעמא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים. ויש מפרשים בפנים אחרים אבל זה יותר נכון:

נחלה הבאה לאדם ממקום אחר ופירש"י ז"ל ממקום אחר שאינה מנחלת קרובים אלא שבאה לו ע"י מעשה דנשואי' ועדיין לא באו בהם אותו מעשה כגון בעודה ארוסה אדם מתנה עליו שלא יירשנה ולא חשיב כמקנה דבר שלא בא ברשותו שאינו עושה בלשון הקנאה אלא בלשון תנאי כמו שמתנה עמו בשעת נשואין קודם שתכנס לחופה והוא כנסה ע"מ כן:

מאי כגון זה כלומר אהיכ' אתמר דרבא כיון דאמרת דהא מתני' כרבא משמע דלא אתמ' דרבא על מתני':

אי הכי אפילו נשואה נמי כלומר כיון דמית לה לדרבא אפי' בנשואה נמי דהאי טעמא דאי אפשי אף בנשואה שייך ודרב הונ' נמי בנשואה ופריק אביי נשוא' ידו של בעל כידה וה"ל כשותף בנכסי' ולא סגי לה באומר לחבירו דין ודברים אין לי בשדה זו משא"כ

באומרת איני ניזונת ואיני עושה שאינה אלא חיוב מזונות בעלמא וכיון דאמר' איני ניזונית ומחל בעל באותה שעבוד אבל בעל בנכסי אשתו זכייה גמורה יש לו:

איבעי' להו קנו מידו מהו פי' רש"י ז"ל דלאו במתני' קאי דאלו במתני' לענין שאם מכרה ונתנה קיים אפי' באמירה בעלמא סגי כיון דכתב לה ועודה ארוסה ואם לענין הפירות וירושה שלא הסתלק בלשון ההוא דבנכסי' ולא בפירותי' ולא לאחר מיתה משמע ומשום דקנו מידו אין מוסיף יותר על המשמעות לשון ההוא אלא אמתני' האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו קאי שאם קנו מידו על הלשון ההוא (ואם) מתייפה הלשון יותר לומר דמגופה של קרקע קנו מידו כן פי' רש"י ז"ל ובדין הוא דאפשר לאומרה דבעיין דמתניתין בנשואה שידו כידה אלא כיון דפשטא דמתני' בארוסה מיירי עדיפ' ליה למרן ז"ל לומר דאמתניתין דתני ובנשואה והכל יוצא דרך אחד אבל פירש רש"י ז"ל יותר נכון:

מגופה של קרקע קנו מידו כתב הרב רבינו יונה ז"ל דדוקא כשאמר בתחילה דין ודברים אין לי על שדה זו ואח"כ קנו מידו סתם דאמרינן שבא לקיים דבריו של קטן מגופה של שדה כדי שלא יהא עליו דין ודברים אבל אם קנו מידו שלא יהא עליו דין ודברים על שדה זו קנין דברי' בעלמא הוא ולא מקני ונראין דבריו ז"ל:

מסתברא מילתא דרב יוסף בעורר פי' רש"י ז"ל בעורר על הקנין ואומר שלא קנו מידו אלא על דין ודברים אבל אם הניחו עומד לזה בקרקע יום א' בלא ערעור ואח"כ אמר הדין ודברים סליק נפשיה מיהדר הוא דהדר ביה ואין שומעין לו ואינו מחוור ואחרים פירשו שאם כשקנו מידו היה עורר על השדה ועל זה קנו מידו יכול לומר דמדין ודברים הוא דסליק נפשי' אבל בעומד בשופי בלי שום עירעור וקנו מידו מגופה של קרקע קנו מידו לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי וכן הלכתא דבין בעורר ובין בעומד מגופה של קרקע קנו מידו:

דף פג:

ותימא לי' מכל מילי סליקת נפשך אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה, פירש רש"י ז"ל כל המוציא שטר על המוחזק בדבר מה שמפורש בשטר יכול לתבוע ואם השטר סתום מורידין אותו לפחות שבמשמעות השטר וכן הכא (דליכא) [דבא] בתקנת חכמים על נכסי אשתו בג' דברים לאכול (פי' וליכא) [פירות ולירוש] ואם תמכור מכרה בטל וזו מוציאה עליו שטר שכתוב דין ודברים אין לי בנכסיך ולשון סתום הוא זה ויכול לטעון לא נסתלקו אלא מפחות של דברים וזו היא המכירה אבל כל זמן שלא תמכור אוכל פירות:

ואימא מפירא סליק נפשי' שהוא הפחות ולא מגוף הקרקע שאם (לא) תמכור יירשנה ופרשינן בוצינא טב מקרא פי' רש"י ז"ל ששניהם מין דלעת ומשל הדיוט הוא טוב ליקח דלעת קטנה מלתמתין עד שיתנו לו דלעת גדולה הכא נמי טוב המעט שבאכילתו פירות שאוכל בחיי' מזכות שלא תוכל למכור כי שמא לא תמכור ובתוס' כתבו דבוצינא אינו מין דלעת אלא קשות הוא וכדמתרגמינן את הקשואין ית בוצינייא וקשות אינו מין דלעת וכדאי' במס' כלאים ולפי שהקישות קטן מן הדלעת אומר במשל כי אע"פ שהדלעת טוב מן הקישות טוב קישות לשעתו מן הדלעת לאחר זמן שיש בה ספק אם תבא כענין פירש"י ז"ל.

ואימא מירושה כלומר אחר שהמסופק והרחוק הוא יותר פחות נימא דמירושה סליק נפשיה שהוא יותר מסופק שאינו ידוע אם תמות ה"א בחייו או אם ימות הוא בחייה:

אמר אביי מיתה שכיחא מכירה לא שכיחא פי' דמיתה שכיחא טפי ממכירה שאין דרך האשה למכור בנכסים משום שבח בית אביה ויש מקשים מנ"ל דמיתה דידה שכיחי טפי ממיתה דידיה ותרצו בשם רש"י ז"ל דמיתה דידה שכיחא טפי שמסוכנת בלידה פעמים רבות וא"ל דה"ק דיותר הוא מצוי בענין שתמות בחייו משתמכר בחייו:

רב אשי אמר בנכסייך ולא מפירותי' בנכסיך ולא לאחר מיתה פי' רש"י ז"ל אין לך אלא דקדוק הלשון בנכסייך ולא בפירותיהם ובעודה שלה משמע דהא נכסיך קאמר ולא לאחר מיתה שבטל שמו מעליהן וקשיא לן אביי האיך לא תירץ כדרב אשי דהא מתניתין היא בנדרים קונם לביתך שאני נכנס ומת או מכרו מותר דכיון דמית לאו ביתי' הוא. וי"ל דהתם היא בנדרים ומשום דאמר רחמנא ככל היוצא מפיו יעשה אבל לגבי מקח וממכר ושיעבוד ומשא ומתן של בני אדם אורחא דאינש לומר נכסיך אפי' מן הפירות שהאומר נכסי לפלוני בין הגוף ובין הפירות וכן כשאומר בנכסיך לאו למעוטי כשתמות אלא כאומר בנכסיך דהשתא ומיהו כיון דלא קאמר אלא דין ודברים והוא לשון סתום וגרוע אין לנו אלא פחות שבמשמעות הלשון ורב אשי אמר כי מגוף הלשון עצמו יש לנו לדקדק דמגופא בלחוד מחיל כיון שזה סילוק ומחילה הא אין לך אלא לדקדק בלשון כל מה שהורע כחה ומשום דיד בעל השטר על החתונ' ובין אביי ובין רב אשי תרוייהו ס"ל דאמרינן בהאי נמי יד בעל השטר על התחתונה אלא דמר אתי עליה מחד טעמא ומר מטעמא אחריני ומה שכתב רש"י ז"ל אין לך אלא דקדוק הלשון ה"ק אין אנו צריכים לומר כן משום לשון דין ודברים אלא אף מלשון בנכסיך אלא יש מי שאומר דרב אשי לית ליה כאביי וסבירא ליה דבכל דבר שהוא של שובר או של מחילה לא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה אלא יד ב"ח שבא להוציא ממון מחבירו עליו להביא ראייה

כדאמרינן בפרק גט פשוט אמר רבא שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע והקטן אינו פרוע אלא מעתה גבי שדי מכורה לך שדי הגדולה מכורה לך שאני התם דיד בעל השטר על התחתונה דאלמא לא אמרינן גבי שובר יד בעל השטר על התחתונה וכדאמרינן נמי התם אמר להו רב ספרא לספרי כי כתביתו תבריה אי ידעיתו יומא דשטרא כתובו ליה ואי לא כתובו סתמא כלומר שיאמר שנתפרע מחוב שהוא מסך פלוני דכל אימת דנפיק מרע ליה דאלמא כי נפיק שובר מסך ידוע ובעל השטר החוב אמר סטראי נינהו אין אומרים יד בעל השובר על התחתונה אלא אומר יד של בעל חוב על התחתונה לפי שבא להוציא מחבירו ומסתברא דמכל הני ליתא ראיה ברורה דשאני התם שאין בלשון השובר שום ספק אלא לשון ברור כפי הסך שתובעים ממנו וכשאומר הלה סטראי נינהו עליו להביא ראיה שהרי סך השובר מתכוין יפה לסך שטר חוב שהוא מוציא וכן בההיא דשטר לך בידי פרוע שובר ברור הוא בלי שום ספק שאפי' שטר של סך גדול שטר נקרא וכן כשאמר חוב לך בידי פרוע על כל שטר שמוציא עליו נכללים בלשון הזה הלכך הבא לדחוק הלשון ולהעמידו בפרט מסויים עליו להביא ראיה אבל כשיש בלשון השובר לשון הסתום שסובל ב' משמעות הרי הוא מספק אם נמחל החוב ההוא אליבא דכ"ע יד בעל השטר ההוא על התחתונה ויד ב"ח על העליונה כיון שחיובו ברור וכדאמר אביי הכא ורב אשי אודי ליה דלא מוקמינן פלוגתא אהדדי בינייהו:

הוה אמינא עד עולם אפירות קאי וא"ת השתא נמי דכתיב פירי פירות העולם אפירות ופירי פירות בלחוד וי"ל כיון דכ' (רחמנא) כל האי דאפשר מפירי פירי סליק נפשיה כי כתב עד עולם לרבות כל הבא אחריהם אתא:

אלא בדשיירה פירות כי כשתרצה לשיירם דלוקח בהם קרקע והכין מוכח לישנא:

דף פד.

וסבר רב תנאי קיים והא אתמר האומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה רב אמר יש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו אונאה והא דאמרי' התם בפ' הזהב דאמרי לך רב אנא דאמרי אפי' לר' יהודה דעד כאן לא אמר ר"י תנאי קיים אלא בכסות שאר ועונה דידע ומחיל אבל גבי אונאה דלא ידע ומחיל והכא נמי הא ידע בעל הזכות שלו בנכסי אשתו וידע ומחיל וי"ל דהא ל"ק דכי מקשינן התם ממתני' עלי' דרב דהא אסיקנא אביי התם ומחוורתא רב אמר כר"מ ושמואל אמר כר"י ואפי' במפרש שיש בו אונאה וידע ומחיל אמר רב דתנאי בטיל אע"ג דרבא עביד התם תירוצא אחרינא כאן בסתם כאן במפרש שנויא בעלמא הוא דעביד למימר דמההיא מתניתין דפרכינן מינה ליכא הכרחה לומר

דרב כר"מ אבל מודה רבא דעיקרא דמילתא דרב כר"מ ואפי' במפרש שיש בו אונאה פליגי רב ושמואל רב כר"מ ושמואל כר' יהודה וכבר פי' בסופה בס"ד כטעמי' וכהלכתי':
ורב מוסיף הוא פי' דהא מודה רב לרשב"ג בכל הנדון שלפנינו שזה התנה על מה שכתוב בתורה דירושת הבעל דאורייתא והמתנה על מה שכתוב בתורה תנאי בטל אלא שהיא מוסיף דברים שאף בדינים דעלמא מי שמתנה על מה שאמרו רז"ל תנאי בטל ודלא כרשב"ג אלא הלכה כרשב"ג שאם מתה יירשנה וכן פי' והשתא לא חשיב תוספת דברים שאף בנדון הזה חולק עליו רב בעיקר הטעם דרשב"ג אומר תנאי בטל משום שהתנה על מה שכתוב בתורה ורב אמר שתנאו בטל מפני שהתנה על מה שתקנו חז"ל, ה"ג וכן גרסת רש"י ז"ל. וכן הוא בנסחאות מדוייקות היורש את אשתו יחזיר ביובל לבני משפחה, ואיכא דקשיא לי' על הגירסא הזאת דא"כ למאי דפרישנא טעמא בסמוך דמשום פגם משפחה אמור רבנן דלשקיל דמי ולהדר מאי איריא ביובל אבל בשאר שני שבוע נמי אית ליה לאהדורי וכההוא דהמוכר קברו ודרך קברו דמייתינן עלה דהאי ולפיכך יש מרבותי' ז"ל דמחקי לה ולא גרסי ביובל וליתא דאי שלא ביובל הוא מחזיר ומפני התקנה למה הוצרך רב לומר דקסבר ירושת הבעל דאורייתא דאפי' סבר ירושת הבעל דרבנן יש לנו לומר דאמר רבנן דליהדר משום פגם משפחה דוקא אלא ודאי ביובל גרסי' ולכך הוצרך לומר ירושת הבעל דאורייתא דאי דרבנן היא כיון שהוא יובל בלא דמים יש לו להחזיק והא דקשיא להו למה אינו מחזיר בשאר שנים. וי"ל דלגבי הפקעת זכות הבעל שלא ירד בה אלא בתורת ירושה לא חשו לפגם משפחה אלא ביובל לבד לפי שכל הקרקעות חוזרות לבעליהן משא"כ בלוקח דעלמא דלא הוה ליה למזבן מידי דאיכא פגם משפחה כלל. ולענין פסק פסק הרי"ף ז"ל הלכה בפלוגתא דר"מ ור"י כר"י שאמר בדבר שבממון תנאו קיים ואע"ג דאמר בפ' אע"פ דלרבי יהודא בדרבנן תנאי בטל הא לא איריא דאפי' תימא דירושת הבעל דרבנן ירושה דידיה בפירות תנאי קיים משום דהוה מילתא דלא שכיח וכדאמרי' התם דמילתא דלא שכיח לא עביד חיזוק פי' דנכסי מלוג דביד האשה מלתא דלא שכיח ובודאי דכי היכי לענין פירות הוה מלתא דלא שכיח ה"ה לענין ירושה דתרווייהו מכח נכסי מלוג אתו וליכא למימר דשאני הכא דלא ידע ומחיל דהא לא ידע מאן (דמחיל) [דמאית] ברישא דמדאי כי האי גוונא לא קרינא ליה דלא ידע ומחיל שלא אמר כן אלא בסתם מקח שחושב שאין בו שום אונאה אבל זה כבר היה יודע שהיה ראוי לירש את אשתו ומיתה שכיחא ואפ"ה מחיל ותנאי קיים וכן אמרינן בירושלמי אלין דכתיבן אי מייתי בלא בני כל כמה דאי' לה מהדר לבי נש' תנאי ממון הוא וקיים והיינו כר"י כשהתנה נשהיא ארוסה ומ"ש שם הלכה כרשב"ג

ולא מענין דבריו שאמר שמתנה על מה שכתוב בתורה תנאי בטל אלא מפני שבסוף הוא זוכה בהם כלומר דהוה ליה כאומר מה שאירש מאבא מכור לך ההיא כשהתנה אחר נשואי דאינהו מוקמי לה למתני' בנשואה והתם וודאי תנאי בטל כשקנו מידו והיו הנכסים ברשותה באותה שעה אלא במתנה עמה בעודה ארוסה תנאי קיים כיון שהיא נחלה הבאה לאדם וכדאמר רב כהנא בריש פרקין וכן עיקר ושלא כדברי רבינו חננאל ז"ל שפסק הלכה כרשב"ג:

מתני' מי שמת והניח אשה וב"ח והיו לו פקדון ומלוה ביד אחרים ר"ט אומר ינתנו לכושל שבהן פי' דסבר ר"ט במטלטלי דיתמי כי היכי שלא באו לרשות היתומים משתעבדי לב"ח ולכתובת אשה וחשבינן לה כאלו תפסי בה ולר"ט תפס מהני כל שתפסו בהם קודם שיבואו לרשות היתומים וכדקתני סופה וכדאי' בתלמודא ולית הלכתא כר"ט בהאי ומיהו כל היכא דמשתעבדי להו מטלטלי [אגב קרקע] א"נ בזמן הזה דתקינא רבוות' ז"ל ומגבי חוב וכתובה מן המטלטלין מודה ר"ע שיתנו לכושל שבהם וכדכתבו רבוותא ז"ל:

ר"ע אומר אין מרחמים בדין אלא יתנו לירשים שכולם צריכין שבועה ואין היורשי' צריכין שבועה פי' רש"י ז"ל שכולן צריכין שבועה וכל זמן שלא נשבעו אין להם רשות בהן ואין אנו יודעים אם שיש להם עליו כלום והלכך כשמת הלוה זכו היורשים בהם וברשותם הם עכ"ל ונראה לפ"ז שאלו פטרם משבועה בחייו הרי אנו יודעים שיש להם עליו כלום ויתנו לכושל שבהן אבל בירושלמי אמר הגע עצמך שפטרם משבועה זו תורה זו אינו תורה כלומר דלאו בשבועה ממש תליא מלתא אלא בדין גובייגא שכולן מחוסרין גובייגא וראוין לשבועה כל היכא שלא פטרם משבועה והיורשים אינם מחוסרין גובייגא כל היכא דאי' לממונא ברשותייהו קאי והכי מוכח בתלמודא לקמן דעביד צריכותא למאי דקתני תרתי מלוה ופקדון דאי כתב פקדון ה"א דדוק' בפקדון אמר ר"ע ולא במלוה והא אמאי תיסוק אדעתין דהא במלוה נמי צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה אלא וודאי הכי פירושא דהוה אמינא דבפיקדון כיון דהוה בעין ה"א שהוא בחזקת יתומים יותר מחזקת ב"ח וכתובה קמ"ל:

גמרא מאי לכושל רבי יוסי ברבי חנינא אמר לכושל שבראי' פי' רש"י ז"ל לפי ששטרו מאוחר שלא יכול לטרוף לקוחות מפני שהן קודמי' לו כן אמר בירושלמי מלוה על השטר ומלוה בעדים יתנו למלוה בעדים שטר בשטר יתנו למאוחר פי' לפי שהמוקדם שהוא בשטר שיכול לגבות מנכסים משועבדים ולא יפסיד כלום דלא מצי אמרי ליה הנחנו לך בן חורין לגבות ממנו אומר שאינו כן אלא כשמניח קרקע שאינו עשוי להבריח

ואם אין שם נכסים משועבדים לגבות מהם (יתנו לה או) יחלוקו לפי שאין דין קדימה במטלטלין לגבי בעלי חובות וכן בעלי חוב וכתובה לב"ח יהבינן לפי מה שפירשו המפרשים הראשונים לקמן בפרקין:

רבי יוחנן אמר לכתובת אשה משום חינא פירש רש"י ז"ל שימצאו חן האנשים בעיני הנשים והקשו עליו דהא יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא וכן פי' בתוספת כפירוש ר"ח ז"ל שתמצאנה הנשים חן בעיני האנשים ויקפצו עליהם בעליהם:

דף פד:

ור"ע תפיסה לא מהניא כלל פי' רש"י ז"ל שאל' בעלמ' הוא דהא ל"ק לן ולא מידי דהא אמר רב נחמן דמהני היכא דתפס מחיים וגמרא גמיר לן מרבי' אבל ר"ת ז"ל פי' שהוא לשון קושיא ומשום דקשיא לן הא דתנן פרק האשה גבי שומרת יבם דאפי' לרבנן כל הקודם בהן זכה ואם קדמה האשה זכתה דאלמא תפיסה מהני ובמאי מוקמי' לה כשתפסה לה. ובפירקא דמוקמינן לה כשתפסה מחיים ואע"ג שלשון המשנה שבכאן ושבפ' האשה שניהם שוין שבקינהו למתני' דאינהו דחקי ומפרש נפשייהו דכאן מחיים וכאן לאחר מיתה א"נ דלגבי שומרת יבם כיון דאגידא ביה נתנה כתובה לגבות מחיים דיבם הוה כאלו תפסה מחיים דבעל ואין לשון התלמודא נוח לפ"ז דאי קשיא ליה מתני' אהדדי הוה ליה למרמי להו ולשנויינהו בהדיא ומ"מ שמעי' מהכא לתרווייהו פירושו דאפילו לכתוב' אשה מהני תפיסה מחיים והכא נמי משמע מההיא דלקמן דההיא אתתא דתפסה כסא דכספ' בכתובתה ובמס' שבועות נמי אמרינן לענין המשביע עדי כתובה וכפרו שחייבו בקרק' ש"מ משביע עידי קרקע חייב ופרקי' כשתפסה מטלטלין והא דאמר בפ' אלמנה ניזונית אלמנה שתפסה למזונותיה מה שתפסה תפסה ואמר רבינא לא אמרן אלא למזונות אבל לכתובה מפקינן מינה ואמרי' לה הכי נמי משמיה דרבא דההיא כשתפסה לאחר מיתה ובאידך דכסא דכספא אמרינן ההיא איתתא ולא אמרינן ארמלתא משום דמחיים תפסה וזה דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל אבל יש מרבותי' בעלי התוס' ז"ל אומרים דלא מהני כשתפסה מחיים אלא לב"ח שניתן לגבות חובו מחיים וראוי ג"כ לגבות מיניה דידיה אפילו מגלימא דעל כתפי'. אבל כתובת אשה דליכא חדא מהני לא מהני לה שום תפיסה ואפי' מחיים (והכא נמי הכא פי') ולר"ע תפיסה לא מהני כלל בשום ב"ח והא מעשים דתפיסה מהני ופריק רב נחמן דמהני היכא דתפיס מחיים והיינו דנקט לשון זכר והוא שתפס וההיא דכסא דכספא וההיא דשבועות כשכתב לה מטלטלין ולא נהירא האי שיטתי'.

ומר סבר הלכה כר"ע מחברו ולא מרבו פי' הלכה כר"ע מחברו אתמר מרבו לא אתמר הלכך לאו דבר משנה היה אלא טועה בשיקול הדעת ואינו חוזר.

מ"ס מטין אתמר פי' רש"י ז"ל ההוראה אחר ר"ע לכתחלה ומיהו אי עביד כאידך לא מהדרא לעובדא תמיהא לן מעובדא דתפוס פרה דיתמי היכי אמר להו ר"י שפיר דתפסתו' דהא מטין לכתחלה כיון שעכשיו באים לדין וי"ל דכיון שכבר אכלוה חשיב להו כדיעבד:

ההיא בקרא דיתמי דתפס תורא מיניה ב"ח אמר אנא מחיים תפסנא לי' ובקרא אמר לאחר מיתה תפסת אותו אתו לקמי' דריש לקיש א"ל אית לך סהדי דלאחר מיתה תפס פי' דאלו איהו גופא אינו נעשה עד דנוגע עדות בעדות ובכי הא אין השליח נעשה עד וכדאיתא בפ"ק דקדושין. א"ל מגו דיכול לומר לקוח הוא בידי יכול נמי למימר מחיים תפיסנא ליה ומסתברא דבקרא חייב לשלם להיתומים שהיה שומר שכר דיתמי הוא כדאי' בפ' המפקיד ואיבעי ליה לשומרה שפיר דלא לתפוס אינש כלל וכדאמרינן התם עד היכן שומר שכר חייב עד כגון ותפול שבא ותקחם והיינו דהוה כולא דינים בין בקרא בין ב"ת. דין:

ושמעינן מיניה דראובן שהיה לו מטלטלין ברשות שמעון בפקדון או בשאלה ובא יהודה ותפס בהם ברשות שמעון וטוען שיש לו חוב על ראובן תפיסתו תפיסה כל היכי שיכול לומר לא היה דברים מעולם או לקוח בידי דכיון שהמטלטלין ידועין לראובן ודינו של ראובן הוא עם שמעון דאתפסינהו בידו ולא מצי לאשתעוי' דינא בהדי' ואע"פ כן סרסור שנתנו לו חפץ למכור ונתן החפץ לאחר לבקרו והמבקר ההוא תופס בו בשביל שטוען שיש לו חוב על בעל החפץ צ"ע אם הוא חייב לשלם לבעלים אם לאו מי אמרינן דסרסור שומר שכר הוא איבעי למעבד ליה נטירותא יתירה ושלא למסרו ליה אלא בעדים או דלמא כיון שדרך כל הסרסורים לתת הכלים לבני אדם לבקרם בלא עדים הנותן לו כלים על דעת כן הוא נותן והוה ליה למימר לא תתן לחד אלא בסהדי ומסתברא ליה דאי ההיא דיהיב לבקרו גברא דקאי בחזקת מהימן הוא פטור על דעת כן הפקיר לו וכאותו שאמרו כשמוסר רועה לברזילה או לאשתו או לבניו שאפי' הוא שומר שכר פטור דעל דעת כן הוא מפקיד אצלו. מגו דיכול למימר לקוח הוא בידי הוא וראה הוא דאי לא בלא"ה נמי איכא מיגו דלהד"ם או דהחזרתי לך:

ויתיב ר' אבא גבייהו. איכא דקשיא להו דהכא סבר ר' אבא דעבדא כמטלטלין דמי לענין גוביינא דבעל חיב ואלו בפ' מי שמת אמר דעבדא כקרקעי דמי דשלח ליה ר' אבא לר' יוסי הלכה גובין מן העבדים ומיהו אמסקנא לא קשיא דמסקינן הלכה אין גובין מן

העבדים ויש אומרים דהתם רב אבא גרסינן ורב אבא לחוד ור' אבא לחוד ובתו' אמרי' דר' אבא היינו רב אבא אלא שכבבל היה קורין אותו רב אבא וכי סליק לא"י כדאי' בסוף ביצה היה קורי' ליה רבי אבא וא"כ הא דהכא דאחרית' ובתר מסקנא דהתם:

דף פה.

כל התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה פי' אע"פ שעשאו שליח אותו שתפס לזכותו וכדאי' הכא בהדיא שלא כפי' רש"י ז"ל שכתב באלו מציאות דלא אמר תופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה אלא בשלא עשאו שליח ומה דאמרינן התם שהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו הא מתרצא התם דשאני מציאה דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה:

אבימי בריה דרבי אבוהו מסקי ביה זוזי בי חוזאה שדרינהו ביד רבי חמא בריה דרבי אבא בר אבוה אזל פרעינהו סתם בשביל החוב שהיה חייב אבימי אמר להו הבו לי שטרא אמרי לי' אינהו סטראי נינהו פירוש שהמעות שקבלו הי' בשביל מלוה ע"פ שהמה להם על אבימי ואבימי לא היה מודה באותו מלוה אתו לקמיה דרבי אבוהו אמר ליה אית לך סהדי דפרעינהו אמר ליה לא אמר לי' מגו דאי בעי אמר לא היה דברים מעולם יכול למימר סטראי נינהו ואע"פ שלא קבלו אותם מידו של אבימי אלא מיד שלוחו יכולים לתפוס בהם בתורת מגו ואפילו היכא דהוי פסידא דשליח דמחייב לשלומי ואיהו אפסיד אנפשיה בדלא עביד שליחותיה כראוי. דין. ומכאן ראיה ג"כ למה שכתבנו לעיל ושמעינן מהכא שראובן שחייב לשמעון ב' חובות ופרעו סתם הרשות ביד שמעון המלוה לתפוס בהם לאיזה חוב שירצה כיון שהגיע זמנה לפרוע. הקשו בתוספות היכי יכול למימר סטראי נינהו והא כיון דאיכא עד א' שנתן להם הממון והם אינם כופרים בדבר אלא שאמרו סטראי נינהו והא כיון דאיכא עד אחד שנתן הוה להו מחויב שבועה שאינו יכול לישבע וכעובדא דנסכא דר' אבא דאתא חד סהדי דאסהיד וחטפא וההיא גברא אמר אין חטפי ודידי חטפי ודן רב אבא דה"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ובשלמא א"א דמחייב שליח לשלומי ניחא דנוגע בעדות הוא ובעל דבר הוא ואינו נעשה עד אלא אי אינו חייב לשלם הרי שליח נעשה עד ורבי אבוהו עדיין לא הי' יודע דמחויב האי שליח לשלומי דלקמן הוא דאיבעיא לן ולא ראינו לרבי אבימי ששאלו לו ענין שליחתו היכי הוי ותרצו כיון דתקון רבנן על השליח שבועת היסת שעשה שליחותו שוב אין נעשה עד כלל וכדאיתא בהדיא בפ"ק דקדושין עוד תירצו דלא אמרינן מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם אלא בשבועה דאורייתא

ואלו הכא שבועה דרבנן הוא שיש עד א' מעיד שהוא פרוע ובכי הא לית לן למימר מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם אלא כשם שהי' יכול לישבע שאינו פרוע ונוטל כך נשבע דסטראי נינהו ונוטל וזה תירוץ נכון דאלו לתרוצא קמא קשיא דשבועת היסת לא אתקן אלא בדרא בתראי דהיינו בדורו של ר"נ ורבי אבוהו מקמי הכי הוה ועוד קשיא לי נהי דשליח אינו נעשה עד היכי אמר לי' אית לך סהדי דפרעינהו הא בחד סהדא הוי סגי ליה לשווינהו מחויב שבועה שאינו יכול לישבע ולפי' תירוץ האחרון הוא הנכון, לענין שלומי שליח מאי ואסיקנהו דבין דאמר ליה שקול שטרא והב ליה זוזי וכו' משלם עד דיהבי ליה שטרא או דלפרעינהו. דין, וכתבו רבוותא ז"ל דדוקא דמדכר ליה שטרא אבל לא מדכר ליה שטרא פטור ואפי' הוה שליח בשכר דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה דאיכא שטרא ואלו מלוה ע"פ לא ניתן לפרוע (אלא) בעדים דמלוה את חבירו א"צ לפרעו בעדים וכ"כ כה"ג גבי חנונו על פנקסו:

ההוא אתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרא אתו יורשין וקא תבעי לה מינה אמרה להו מחיים תפיסנא בהו ופי' בחוב שחייב לי אביכם אתאי לקמיה דר"נ אמר לה אית לך סהדי דתבעו מינך מחיים ולא יהבת להו אמרה ליה לא אמר לה א"כ הוה לה תפיסה דלאחר מיתה ותפיסה דלאחר מיתה לא כלום הוא פי' רש"י ז"ל דכל זמן שהיה חי היה פקדון בידך והרי הן כמונחים ברשותו ולא חשיבא תפיסה אלא בתופסת ברשות המלוה ומיהו כי תבענא מחיים ולא בעי למיתן להו ומעכב בחובא הא חשיבה תפיסה ברשותי, וא"ת אמאי לא מהימנא דמחיים תפסינהו מגו דאי בעי אמרה להד"ם וי"ל דראה איכא וא"ת ותהא מהימנא מגו דאי בעי אמרה לקוחות הן בידי וי"ל דעדי פקדון הוה וכדאמר תלמוד' דאפקידו גבה אלמא קים לה לתלמודא דהכי הוה מעשה ורבי' הר"ב ז"ל תירץ דכיון דק"ל דאין אותיות ניקנים אלא בכתיבה ומסירה צריך להביא ראיה על הכתיבה דבשלמא למ"ד אותיות נקנית במסירה א"צ להביא ראיה עליה שכן תפיסתן ראי' לכך וכן באומר במתנות ש"מ נתנה לי אע"ג דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי צריך להביא ראייה שהרי אין בתפיסתו ראיה שנתנה לו במתנות ש"מ יותר ממתנות בריא וכן דעת הרי"ף ז"ל וכבר האריך רבי' ז"ל בזה בספר הזכות ומיהו כל היכא דאיכא בלא היו הדברים מעולם וכיוצא בו נאמן הוא לומר לקוח הוא בידי מדין מיגו אלא שאינו יכול לגבות בו מן הלוה עד שיביא ראיה על הכתיבה או על האגב וכ"כ בתוס' ונראה וודאי שאם אמרה מושכנות הן בידי א"צ כתיבה ומסירה לענין שיכול לעכבם אצלה עד שתפרע מחובה דהא משכון לאו זכיה גמורה היא בגופו של משכון דליבעיא כתיבה ומסירה ואינ' אלא כתפיס' בעלמא דמהניא היכי דהוי מחיים ואע"ג דליכא כתיבה ומסירה וכ"ש דהוה

התפיסה מדעת בעלים דעדיפא טפי ואע"פ שאינו זוכה בשטרות לגבותם זוכה לעכבם ברשותו עד שתפרע וכיון שכן דין הוא שיהא נאמן לומר ממושכנות הן בידי ומיהו כל שנמצאו ברשות אדם לאחר מיתת הבעלים כיון שאינה בתפיסתו ראיה שנתפסו מחיים אינו נאמן לומר כן עד שיביא ראיה או היכא דאית ליה מיגו וכדאמר הכא והיינו דלא מהימנא מגו דאי בעי אמרה ממושכנת הן בידי וזה נראה לי ברור וכן הצעתי לפני מורי הר"א ז"ל ובפני הרשב"א ז"ל ויש אומרי' שהאומר על שטר לקוח הוא בידי אע"פ שצריך להביא ראיה לזכות בשעבודו זוכה הוא בגופו של נייר מיהת. וא"ת א"כ מהימנא אגופא דניירא מגו דאי בעי אמרה לקוח הוא בידי ותירצו דאי למזכי בגופא דניירא לא מהני ולא מידי דניירא דלוה הוא כל היכי דפרע לי' לחובה מפיק מיניה ואי לעכב על בני המלוה הללו שלא יוכל להראותם בב"ד הא לא מצי מעכבא כיון שלא זכתה בשעבודי' חייבת היתה להראותם בב"ד כל זמן שיצטרכו בדין האומר לחבירו שטר שיש לי בידך שיש לי בו זכות שחייב להראותו בב"ד מדין עדות ואע"פ שאם משכנה לה אין לה להראותם בב"ד שזהו משכונה לכופו לפרעם א"כ כי אמרה לקוחים הם בידי לא מהני להו ולא מידי ויש אומרים דכל לוקח ומקבל מתנה של שטר שלא זכה בשעבודו של שטר אף בנייר לא זכה שהם עיקר מכירתו ומתנתו אינו אלא מפני שעבודו ונייר בתר שעובדא גרירא דאנן סהדי דלאו לניירא נחתו כלל והא כתיבנא לה בפרק הספינה בס"ד:

ידענא בה דחשידא אשבועתא פי' הגאונים ז"ל שהיה שומע ממנה שנשבעת כל היום לבעלה:

אפכה רבא אכשנגדה פי' דשבועה של תורה מחייבה וכל המחויב שבועה של תורה שהוא חשוד רמינן שבועה לכשנגדו כדתנן בשבועות ופי' רש"י ז"ל וכן הכא שכנגדו נשבע והקשו עליו דכיון דליכא ראיה שהיא חשידא משום דקים להו בבת ר' חסדא לית לי' לאפוקי ממונא וכדאמרי' קרענא ס"ד אלא מרענא לשטרא ופי' רבינו ז"ל דלא מקרע קרעינן ולא מגבוי מגבינן אלא דאי תפיס לא מפקינן מיניה. לכך פי' שזו היתה נשבעת ונוטלת ואפכה לכשנגדו שהיא נשבעת ונפטרת בשם הר"ר פנחס אחיו ז"ל:

מרענא שטרא אפומי' כבר כתב פי' רש"י ז"ל והקשו בתוס' דא"כ הוה אמר לה תלמודא בהדיא לא מקרע קרעינן ליה ולא קושי' היא דכיון שלא אמר כן ע"י מעשה ולא ע"י מימרא אלא שהי' אומר מלתא בעלמא מאי דהוא סמך על אבא בר מרימר נקט לישנא קלילא ואמר מרענא שטרא אפומי' ור"ת פירש מרענא שטרא אפומיה שאם העיד עליו שהוא פרוע לא יגבה המלוה כן עד שישבע ואע"פ שהוא קרוב לבעלי דינים דבעלמא

אינו אינו מחייב שבועה כתבו רבוותא ז"ל כי בזמן הזה אינו דין לדון באומדן ובקים ליה בגוה אלא אם רואים דין יחמיץ אותו או יסתלק ממנו:

ותיתי ותשבע לי במאתן הפי' הנכון כי דרך היה לה לשם שאם לא כן לא כל הימנו ואפי' אמר מלוה שלא אמרו עבד לוה לאיש מלוה אלא הענין הדין שהוא אומר לילך אחר ב"ד חשוב דרחמנא אמר צדק צדק תרדוף הלך אחר ב"ד יפה אבל אחר שחייבו הלוה שבועה לא כל הימנו של מלוה לומר שילך וישבע לו במקום אחר וזה נראה לי ברור.

אמרה להו כתבו לי זכוותא פי' רש"י ז"ל כתבו לי זכותא שבאתי לדין ונפטרתי משבועתי ויפה כיוונו ז"ל דאם אמרה לו כתובו לי זכותא שתהא פטורה כשתשבע מאי מחזי כשיקרא אלא ודאי כדאמרן ומיהו לא כתובו וחתומו קאמרה דא"כ אין מחזי כשיקרא אלא שקר גמור אלא שיכתבו הפסק דין כראוי ויכתבו שנשבעה וכי משתבעה חתימי ליה ויהבי לה והיינו דמדמי' לה לאשרתא דדייני דמיירי בכתיבה בלא חתימה:

משום דאתא ממולאי פי' במס' עירובין בס"ד:

אינו חוזר ולוה וכו'. פי' בו ביום דליכא משום מוקדם א"נ אפי' ליום א' וכגון שכתבו בו סתם חודש או שנה שאינו טורף בו לקוחות אלא מסוף החודש או מסוף השנה אבל למחזי כשיקרא לא חיישינן פי' דדוקא בכי הא דליכא שום מחזי כשיקרא איכא בחתימה אבל כי היכא דאיכא מחזי כשיקרא בחתימת העדים בההיא דגט פשוט דכי יתביתו בהוני וכההיא דאורכתא דפ' מרובה הא וודאי חיישינן כדאי' התם ופסלינא לה אפי' בדיעבד וכדאמר רבה באשרתא דדייני וכבר פירשתי בניזקין בס"ד:

דף פה:

חדא דידענא ביה בר' מיאשא דלא אמיד ועוד דקא יהיב סימנא יש שפירשו דתרווייהו צריכא וה"ק ליכא למיחש דלהוויי דר' מיאשא דהא לא אמיד וכ"ת אכתי מנ"ל שהן של זה התובע הא קא יהיב סימנא ואין לשון ועוד נוח לזה הפירוש ובר מההיא קשיא טובא אשמעתין אע"ג דלא אמיד מאי הוה מקרא מלא דבר הכתוב יש מתרוששו והון רב ולא מפקא ממונא מרשות בעלים בטעמא דלא אמיד בשום דוכתא וכיון דאילו הוה אבוהן קיים יכול לומר דידי נינהו אנן נמי טענינן ליורשין דטוענין ליורש כל מה דמצי טעין אבוהן ואע"פ כי בתוס' אמרו דמלתא דלא שכיח לא טענינן ליורשים לא קי"ל הכי וכדכתביני' בפ' הגוזל ובפ' המוכר בס"ד משמו של הרמב"ן ז"ל ועוד כי יהיב אידך סימנא מאי הוה הא לא אשכחן דמהני סימנא להוציא ממונא מרשות בעלים המוחזק ולא הוזכר אלא גבי מציאה ויאוש בעלים וכי איכא סימנא ליכא יאוש בעלים והנכון מכל מה

שפירשו בזה דהכא עידי פקדון הוה כדאמרינן ההיא גברא דאפקיד שב מרגניתא אלמא קים לן דהכי הוה אלא ע"י דלא היו העדים יודעים סימנא מרגליות שהופקדו בפניכם ולא מצינן בפ' חזקת הבתים בעובדא דרמאי דפומבדיתא וכיון דכן הוה לן למיחש דדלמא הני דאשכחן ברשות היתומים אחריני הוה שהיו של רבי מיאשא או שהפקיד אצלו אדם אחר ומש"ה אמרינן כיון דידעין בי' בר' מיאשא ואיכא אחריני דיהבי הני סימנים בפקדון בהכי סגי והרי הוה כאלו יש שם עדים ברורים של פקדון שאלו הם אותם שהפקיד ואפשר דבחד מהני טעמא סגי ולרבותא נקטינהו תרווייהו א"נ דתרווייהו בעינן והוה ליה חדא ועוד דכריכן אהדדי אבל רבינו הגדול ז"ל סבר דטעמא בתרא עיקר דטעמא דלא אמיד דלא חשיב מידי אפי' לגבי האי וא"ת כי איכא עדי פקדון מאי הוה טעמא שמא חזר אביו ולקחם שהרי אלו אביהם קיים היה יכול לטעון כן כל היכא דליכא ראיה וי"ל דהכא נמי ראי' הוה שהממון היה ברשות ב"ד וכיון דיהבי האי סימנייהו הא איכא ראה שאין לנו מה שהוא בידינו ובתוספת אמרו דהא מלתא דלא שכיח הוא למיהדר ולמיזבינהו וכ"ש היכא דלא אמיד ואין טוענין ליורש אלא דבר שהוא קרוב ומצוי ולא נהירא:

שודא פי' רש"י ז"ל למי שראו הדיינים שהיה דעתו של נותן קרובה אצלו והקשו בתוס' מדאמרי' בפ' בתרא דקדושין ונהדר ונדיינהו ופרקינן בשודא ואם כפרש"י ז"ל עדיין יכול למיהדר ולמיעבד למי שהיה בדעתו של נותן קרובה אצלו עוד מדאמרינן לקמן בפ' מי שהיה נשוי מר מ"ט עביד הכי אמר ליה שודא דדייני עבדי אנא נמי שידא דדייני עבדי פי' שם שאינו נכון לכך פי' שידא דדייני אומד הדיינים לתת אותו למי שירצו או למי שיראו מי שהוא הגון יותר ושהוא עמל בתורה ובמצות וכן אמרו בתו' הדיינים מחליטין אותו למי שירצו ואמרי' בירושלמי שוחדא דדייני ולשון גוזמא הוא לומר שהרשות נתונה להם לעשות כמו שירצו וכבר פי' במקומות אחרים בס"ד:

המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל יש שפי' משום דמכירת שטר דרבנן ואתיא מחילה דאורייתא ומפקיע מכירה דרבנן והיינו דאמרינן בפ' מי שמת גבי האי דאמר ומודה שמואל שאם במתנה ש"מ שאין היורש יכול למחול [כו'] א"א דרבנן היא אמאי אינו יכול למחול. ויש מקשים לפ"ז דהא בפ' הזהב ממעטינן מכירת השטר מאונאה בכלל ופרט וכלל דאלמא מכירתם מן התורה הוא ויש דוחין שלא בא הכלל אלא למעוטי קרקעות ועבדים ודנקט בית שטרות אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ומיהו הא קשיא לן דא"כ למה אמרו כאן במכנסת ש"ח לבעלה שאינה יכולה למחול מפני שידו כידה מ"מ אין זכייה שזכתה אותם לבעלה אלא מדרבנן וי"ל

דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל ושמו ידו כידה כאלו זכה בהם מן התורה והפקר ב"ד הפקר כנ"ל. ור"ת ז"ל תירץ ופי' בו פי' אחר דשטר חוב ב' זכיות יש לו למלוה על הלוה שעבוד הגוף והנכסים ואותו שעבוד נכסים הוא כמו ערב דנכסי דבר נש הוה ערבין ביה והמוכר אינו יכול למכור שעבוד הגוף הלכך כשמחל אותו נמחלו הנכסים מהמוכר ללוה נפטר הערב והיינו דאמרינן כיון שהבעל ידו כידה זוכה הוא גם בשעבוד הגוף וההיא דבבא בתרא הכי פי' דאי אמרת שמע מינה דאורייתא הא נפקא לן מדכתיב והיה ביום הנחילו את בניו כדאיתא התם וכיון דרחמנא שויה כיורש הרי הוא זוכה בשעבוד הגוף דיורש כרעא דאבוה הוא ולא עוד אלא שאין לשאר היורשים בזאת המתנה שום זכות וכרחוקים דמו ומשום הכי אינה יכולה למחול וכבר הארכתי בזה במקומות אחרים ופי' רבינו חננאל ז"ל בזה אינו נכון וכמו שכתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו:

ליכא דליסבה לה עצה דתחיל לכתובה דאמה לאביה פי' ואין לומר כאן שאין אדם מוחל לעצמו כי עיקר המחילה בכאן אינו אלא לאביה ואע"פ שכבר גירשה והוא אינו יורשה כמו שפי' רש"י ז"ל ממאי דאמרינן דהוי תבעי לקוחות לברתא וקשיא לן כי מחלה מאי הוה הא מחייבא לשלם מדינא דגרמי כדלקמן ור"נ גופיה הכי ס"ל. וי"ל שלא היו לה נכסים עתה אי נמי נשואה היתה ופניעתה רעה שהוא פטורה עד שתתגרש או עד שתתאלמן א"נ שהקטנה שהגיע לעונות הפעוטות היתה שמחילתה מחילה במטלטלין ופטורים מן הנזיקין הא לאו הכי אע"ג דלקוחות בטובת הנאה זבנינהו כיון דסוף סוף השתא הפסידה האי מינייהו אין לנו אלא כשעת הנזק דחיוב המוחל אינו אלא מדין מזיק ואפי' במוכר או נותן שלא באחריות הוא חייב לשלם מדינא דגרמי כדלקמן. והא דאמר אתו לקוחות ותבעי לברתה חמי' מילתא מה תביעה יש ללקוחות אצל הבת כיון דכתובת אמה זבנו ליזלו ולתבענה מבעל כיון דאגרשה לה או מתה ורש"י ז"ל נשמר מזה ופי' דלאו תביעה ממש לגבות ממנה אלא לפי ששמעו שהבת הזאת באה לגבות מאביה כתובת אמה ולירש אותה מכח אמה ולא באו אלא ליטול ממנה אם כבר גבתה או לומר לה אם גבתה ממנו כי אמה מכרתה להם ומה שהמתינו לאחר שנתגרשה או עד שמתה אולי לא היה להם פנאי. וזה דרך רש"י ז"ל לפי לשון פירושו והוא הנכון ואולי כי הקרקע שהיה משועבד לכתובה זו היה עומד בחזקת הבת לאחר מיתת האם ולפיכך הלכו אצלה דשיעבודיה גבה וכיון שעדיין לא גבתה היא בב"ד שעבוד הכתובה קיים הי' ומהני בה מחילה והיינו דאמרינן שתחלית לכתובה לאביה והדר ליה ארעא ותחזור ותירתיה מיניה כשימות:

דף פו.

מעיקרא סבר מבשרך לא תתעלם. אין ספק כי הבת הזאת עניה היתה ומפני כן שהלקוחות לא קנו אלא בטובת הנאה היה נותן עצה זו על דעת שתתן הוא ללקוחות מה שנתנו לאמה ולא יפסידו כלום מהקרן שלהם שאל"כ תימא גדול הוא שיתן רב נחמן עצה להפסיד ללקוחות שלקחו כדת וכהלכה משום ומבשרך אל תתעלם אלא וודאי כדאמרן:

מקרקש ליה בזוזי לכתוב ליה שטרא על שמיה פי' שיתחייב לו בשטר לפרוע לו מה שכתוב בשטרו הראשון ומיהו אפ"ה אם חזר ומחלו מחול הוא לענין שלא יטרוף הלקוחות בשטר מזמן הראשון וזה ברור וכבר כתבנו בפ"ק דגיטין דאיכא מ"ד שאם היה כותב בשטר זה משתעבידנא לך ולכל מאן דאתא מחמתך אין המוחל למחול אותו לאחר שמכרו כלל וכן דעת הראב"ד ז"ל וכן המחהו אצלו במעמד שלשתן שוב אינו יכול למחול דעת רבינו ז"ל ושם הארכתי בס"ד:

אמר אמימר משמיה דרב חמא האי מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה כשטרא מעליא פי' מה ששוה החוב בשעת המחילה בין רב למעט שחיובו של זה מדין מזיק הוא כר"מ דדאין דינא דגרמי בטובת הנאה שלה באחריות כך הוא גובה הלכך אומדים ב"ד מה שהוא יכול לגבות בחובו זה והוצאות שהיה מוציא בגבייתו מנכין ורואין ממנו ג"כ אם היה מגבהו מן העידית או מן הזיבורית או מן הבינונית כללו של דבר אינו חייב אלא במה שהוא מפסידו ופשוט הוא.

ומאן דלא דאין דינא דגרמי פי' דקסבר דינא דגרמי פטור כדרבנן דפליגי עליה דר"מ ומגבי ביה דמי ניירא בעלמא פירוש דמדין מזיק קאמר פטור ודין אחריות אין בזה ואפילו משום אחריות' דנפשי' שאין חיוב אחריות אלא על הפקעה שקדמה למכירה ולא על הפקעה הבאה אח"כ והרי זה כמוכר שדה באחריות וחפר בה שיחין ומערות. דין. ומיהו אם הודה שהוא פרוע חייב מדין מוכר שדה שאינו שלו כך נראה לי ותמיהא מילתא מאי מגבי' ביה דמי ניירא דאפי' תימא כי כשנמחל הלוה חייב הלוקח לתת לו שטרא בתר ראיה שלו גריר ושטרא דיליה הוא שהוא נותן שכר ואינו אלא כמשכון ביד מלוה שיפרע וכי פרעי' או מחלי' זכה הלוה בגופו של שטר ומחזירו הלוקח בע"כ כדעת מקצת רבותי ז"ל מ"מ כאן גרמה לדידיה גרמא בניזקין פטור הרי הוא פטור מדמי הנייר כמו שהוא פטור מגופו של חוב. ויש מפרשים דהא לאו משום מוחל אתמר אלא משום שורף שטרותיו של חבירו דלמאן דלא דאין דינא דגרמי פטור מגופו של חוב היה גרמא וחייב בגופו של ניירי דקלייה בידים והוה מזיק גמור שהרי ממושכן הוא בידו עד שיפרענה

ואגב ריהטא אתיא תלמודא דהכא כצורתה דהתם ודכוותא איכא בתלמודא. כי כשורא לצלמי לומר שגובה ממנו מן העידית כדין ניזקין וכן הלכתא:

אמר אמימר משמיה דרב חמא האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובעל חוב ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי לב"ח מסלקי ליה בזוזי לאשה מסלקי לה בארעא האי כדיניה והאי כדינה פי' רש"י ז"ל שזה הלוה מעות וירד על דעת מעות וזו סמכה על הקרקע כי היא לא נתנה כלום ואי משום נכסי צאן ברזל הנשומים בכתובה היא זוכה בהם מיד וזו צרפתן עם הכתובה על שיעבוד הקרקע עכ"ל. ולפי לשון זה הדין הוא אפילו בנכסי נדוניא כשאין כל הנדוניא קיימת דאי לא היה נוטלתן משום שבח בית אביה כדאיתא בפרק אלמנה ניזונת אבל מורי הרב ז"ל היה אומר שאין דין זה אלא בעיקר כתוב' ותוספת אבל לא בנדוניא כיון שקבלה עליו בנכסי צאן ברזל הרי הם כחוב גמור וכן שמעתי שכן דן הלכה למעשה ולפום פשטא דשמעתא האי מימרא אתיא בחיי לוה דאלו לאחר מותו אפילו בעל חוב אינו גובה מטלטלים דיתמי אבל מחיים אפי' מגלימא דעל כתפי' משא"כ בכתובה כדכתיב' לעיל והשתא דתקון רבנן למגבי כתובה מטלטלין דין החוב והכתובה שווים. ורבינו חננאל ז"ל פי' לאחר מיתה ויש לפרש לפי שיטתו דה"ק אפי' לאחר מיתה אם ב"ח תובע קרקע ואנו רוצים לסלקי במעות או במטלטלין הרשות בידינו כדינו דמחיים דלתקנות היתומים אמרינן שלא יגבה מן היתומים אלא מן הקרקע ולאשה מסלקינן לה בארעא ואע"פ שתפסה מעות שאף מחיים אין דינה אלא בקרקע והיינו דאמרי' האי כדיניה והאי כדינה ולישנא דמסלקינן ליה הכי משמע בכל דוכתא במי שבא לגבות דבר אחד ואנו מסלקין אותו בדבר אחר כאותה שאמרו מצי לוקח לסלוקי בזוזי כנ"ל:

ואי ליכא אלא חדא ולא חזיא אלא לחד ופירש"י ז"ל שאין בה אלא כדי אחד מהם וכן פי' כל הראשונים ז"ל, לב"ח יהבינן לאשה לא יהבינן יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא פי' רש"י ז"ל וכל הראשונים דמיירי כששניהם יוצאים ביום אחד ואליבא דשמואל דאמר שני שטרות היוצאים ביום אחד דעבדינן שודא דדייני ואם כן היינו שידא דהכא למפרעי' לב"ח משום שלא תנעל דלת בפני לוין והרי"ף ז"ל דחה פי' זה לפי שלא נאמרו דברי שמואל אלא בשטרי מכר או מתנה דאלו בשטרי חובות דכ"ע חולקין ולכך פי' דהכא בין ששניהם ביום א' ובין שלוה ולוה וחזר וקנה ולא כתב לחד מינייהו דאקנה דמדינא חולקין שהרי שיעבוד שניהם חל כאחד אם קדם אחד מהם וגבה מה שגבה גבה שע"כ לא נחלקו אלא בב"ח מאוחר שקדם וגבה אבל כששניהם שווים דכ"ע מה שגבה גבה וכ"כ הרמב"ם ז"ל וכיון שכן הכא משום שלא תנעול דלת

בפני לווין מגבינן ליה לכתחילה וחשבינן כאלו כבר גבה בב"ד דאנן יד בעלי חובות אנן לענין זה מפני תיקון העולם אבל וודאי אם קדם זמן האשה לזמן החוב וקנה ואחר כך לוה לאשה נותנין שאין נוטלין זכותה של אשה לתתו לב"ח הלכך במטלטלין בזמן הזה שאין בהם דין קדימה דקיי"ל דאין דין קדימה במטלטלין כי ליכא אלא לחד מינייהו לב"ח יהבינן ליה ואע"פ שזמן השטר הכתובה קודם ומיהו דעת רבינו ז"ל דכל היכא דשעבד ליה מטלטלי' אגב קרקע דינו כקרקע ויש בהם דין קדימה וכן פי' בתוס' והקשו בתוספת אשמעתין מ"ש דהכא הוריעו כחה של אשה טפי מב"ח ואלו לעיל אמרי' אמר רבי יוחנן לכתובת אשה משום חינא ואפי' למ"ד לכושל דווקא לכושל אבל אם שניהן שווין מודה דיהבינן לאשה. ותרצו וכי חיישינן לנעילת דלת להפסיד לאשה היינו בכי הא דהכא דאיכא פסידא לגמרי דהא ליכא אלא חד ארעא אבל מתני' דלעיל עדיין יש שם נכסים אחרים שיגבו כולם אלא מלוה או הפקדון הללו הם יותר מצווים בלא טורח דהשתא יהבינן לאשה כדי שלא תטרח וב"ח יגבה מן השאר וכשם שאמרו ב"ח גובה מן היורשים מן הזיבורי' ולא חששו לנעילת דלת לגבי יתומים כיון דליכא לב"ח פסידא ואני פרשתי לפני מורי רבינו ז"ל דשמעתי' בדליכא פסידא כלל דומיא דרישא דבהאי ארעא איכא גוביינא דסגי לתרווייהו אלא שהקרקע היא קרקע אחד שאין בו דין חלוקה והיינו דאמרינן דליכא אלא ארעא חדא ולא חזיא אלא לחד מינייהו לפי שאין ראוי לחלק וכל א' מהם אומר שיתנוה לו ויתן לחברו מעות כדינו דגוד או אגוד דבהא ודאי עבדינן מעליותא לב"ח דיהבי' ליה כולא ארעא אבל לאשה לא יהבינן דהא מעליותא טובא הוי ויותר משהאיש רוצה וכו'. וכל היכא דליכא גוביינא דסגי לתרווייהו אלא שהקרקע הוא קרקע אחד שאין בו דין חלוקה לתרווייהו גובי' כדינם ולא מפסדי' לאשה מדינא כלום כנ"ל:

ודאי דאמריתא משמיה דרבא פי' רש"י ז"ל אמת הוא ששמעתי שאתם אומרים דבר תימה דמטריחין ליה ללוה למכרה כדי לפרוע במעות והלא אין עיקר המלוה ואין סמיכתו אנא על הקרקע ומהדרינן הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן הא לאו הכי אין מטריחין אותו למכור. דין. ומיהו כי אית ליה זוזי או מטלטלים וארעא לא מגבינן ליה אלא או זוזי או מטלטלים דלא אתמהו הכא אלא משום דלית ליה זוזי ותקנו הגאונים ז"ל שמקבל חרם סתם שאין לו מעות או מטלטלים ואח"כ מגבהו קרקע ואם התנה לפרוע מעות בעין כמו שנוהגין עתה לכתוב בשטרותינו תנאי ממון הוא וקיים וכופין אותו בית דין לקיים את תנאו ואמרינן ליה זיל זבין ואייתי זוזי ואם טוען שאין מוצא ליקח מכריזין ב"ד על מי שרוצה ללקחו וכופין אותו ומיהו אין כופין היורשין בכך

כל שלא התנה כן בפי' ואע"פ שכתב כן בפי' על היורשים נראה לי שאין התנאי קיים דהוה ליה כאותה שאמרו שאין ב"ח גובה מן היתומים ואע"פ שכתב בו שבח כדאיתא פ"ק דבב"ק ובמס' גיטין:

הוא עשה שלא כהוגן, ושמעינן מינה דכל מאן דעביד שום הערמה להבריח נכסים מב"ח שיש לב"ד לעשות עמו שום חומר חוץ מן הדין כדי שלא יפסיד ב"ח כפי ראות הבית דין. ההוא תולה מעותיו בנכרי הוה. פי' רש"י ז"ל שהי' ברשותו מעות לפרוע וחומר של נכרים הם וק"ל משום שאמר של נכרים הם כל כמיני' להימוניה הא וודאי כל מה שברשותו של אדם הרי הוא בחזקת שלו בין במטלטלין בין בשטרות שיוצאות על שמו ואין בידו לומר של פלוני הם וגם אין אותו פלוני נאמן לומר עד שיביא ראיה אא"כ יש לו מגו. וי"ל כי הנכרי הוה גברא אלם והיו חוששין ממנו כיון שנקרא שמו עליהם ומ"מ לפי שלא היה נאמן אצלו בדבריו ועשו עמו שלא כהוגן ויש לפרש שתלה מעותיו ברשות הנכרי ואמר הנכרי שחינם שלו והכל דרך א' לפי מה שפירשנו:

לדידך דאמרת פריעת ב"ח מצוה ופי' רש"י ז"ל מדכתיב הן צדק ודרשינן שיהא הן שלך צדק והקשו בתוספת עליו דההיא הא אוקימנא בב"מ לענין שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב ואלו הכא פיו ולבו היו שווים כשלו' לפרוע והם שוין עכשיו שלא לפרוע לכך פי' ר"י ז"ל דנפק' לי' מדכתיב האיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט ומצוה בעלמא הוא לדידיה דשעבוד' לאו דאורייי':

אמר לא ניחא לי למעבד מצוה מאי לאו למימרא דבעי מיניה אם כופין אותו בכך אם לאו דהא משנה שלימה שנינו המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ע"י עדים גובה מנכסין בני חורין וגובה בב"ד משמע וע"כ של לוה אלא טעמא הוא דבעי א"א ניחא לי מאי אמרינן ליה ומ"ט אמרו חכמים לכוף אותו אמר לי' תנינא בד"א שלוקה ארבעים במצות ל"ת אבל במצות עשה כגון שאמר לו עשה סוכה ואינו רוצה מכין אותו עד שתצא נפשו כלומר וכן מצות פרעון חובו עד שאתה כופהו בגופיה כופהו בממונו כן פי' רבינו בשם ר"ח ז"ל והא דאמרי' מכין אותו עד שתצא נפשו פירש"י ז"ל מכין אותו קודם שיעבור עליו ויש בידו לקיים:

דף פו:

בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא עד לאחר שלשים יום והלכ' והניחתו בצידי ר"ה מאי אמר ליה אינה מגורשת מדרב ושמואל וכו' וצידי ר"ה כר"ה דמי:

אדרבה מגורשת מדר"נ וכו' מאי לאו היינו אגם היינו ר"ה תמי' לי מילתא אמאי שקלו וטרו והלא פלוגתא דר"ח ורבנן היא בלי ר"ה והלכתא כרבנן דאמרי צידי ר"ה לאו כר"ה דמי בין לענין שבת וכמו כן לענין קנין כדאיתא בפ' אלו נערות י"ל דשנא היא דלאו אתו צידי רשות הרבים לענין קנין ממש אלא לדון את הדבר המונח בו חשוב כמונח ברשות הבעלים שקבלו אותו אם לאו והיינו דמייתינן לה ההי' דלעיל דגבי יתומים לענין תפוס מטלטלים דאתיא לומר כי כשהמטלטלי' של יתומים מונחים שם אינם כמונחים ברשותם גמור לעכב בתפיסות ב"ח ואע"פ שבדרך אמת אפי' הוה קיימי ברשות הרבים מטלטלין דיתמי נינהו וכן ההיא דפרה אם משך שקנינהו במשיכה אלא שאינו צריכים שתהא הפרה עומדת בזכות זוכה בסוף שלושים יום והא נמי להא דמי' ובפי' שמעת' נחלקו רז"ל כי הראב"ד ז"ל ובתוס' פי' דמיירי באומר הרי זה גיטך מעכשיו ומשום דקשי' להו שאם לא אמר מעכשיו שאע"פ שהיה מונח בחצרה בסוף ל' יום אינה מגורשת כלל דה"ל טול גיטך מעל גבי קרקע שלא אמר כלום כדאית' בפ' הזורק ובדוכתא אחריני במס' גיטין ותו דהא דרב נחמן דמשוך פרה זו דמייתי עלה ע"כ דהא אסיקנ' בפ' האשה שנפלו לה נכסים לרבנן ורב דרמי אליבא דר"י דאי לא אמר מעכשיו לא קנה כלל הילכך הכא בדא"ל מעכשיו והקשה רבי' הגדול ז"ל שאם אמר מעכשיו הו' ע"כ כי אמר לא תתגרש בו אלא לאחר שלשים יום דמספק' לן אי תנאי הוה (ואי) [וא"כ] ספק מגורשת לד"ה כיון שהגט ברשות' לסוף שלשים יום ומספק' לן אי תנאי הוא כל זמן שלא חזר בו והכי נמי לא שנא שאין לומר ענין שלישי שכך אמר לה שיתחילו גרושין מעכשיו ולא יגמרו אלא [לאחר] שלשים יום שא"כ כ"ש שהיה לומר כן באומר מהיום ולאחר שלשים יום אלא ודאי לא אמרינן (היכי) [הכי] שאין גירושין א' נקנין לחצאין וא"כ הכא נמי אי סברת מספקא לן אי תנאי הוה אי חזרה הוה תהא ספק מגורשת לד"ה בין שיהיה צידי ר"ה כר"ה או שיהא כחצירה או שיהיה נשרף דהא א"א תנאה הוה לסוף שלושים מגורשת למפרע משעת נתינת הגט לידה דהכא (לא) קאמר לה תתגרש מעכשיו אם לא אחזור בתוך שלשים יום ואם אתה בא לדון ולומר כי הלשון הזה שאמר לה חזרה הוה כיון שאמר ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום ולפי שיהא הגט קיים ברשותה לאחר שלשים יום שיהא הגירושין חלין אם הכי הוא כאלו לא אמר מעכשיו כלל ולמה הוצרכו להעמידה באומר מעכשיו דווקא ועוד דאי מימרא דר"ג במעכשיו היא אפי' עומדת ברה"ר נמי קונה הוא מעכשיו דהכי אמרינן בפ' האשה דכי אומר מעכשיו קנה ואפי' בעומדת באגם הא פרישנא התם דאגם לאו דוקא אלא לומר שאפילו היה ברשות המוכר קנה משום שדרך בהמות לעמוד באגם נקט אגם דהא לגבי ממין יש בו גוף

הפירות כל האומר בלשון הזה לא הוה לשון מסופק אלא ה"ק גופיה קנה מהיום ופירי לאחר שלשים יום כדרך שאמרו באומר מעכשיו ולאחר ל' יום ולפיכך צריך שיהא הגט עומד לאחר שלשים יום קיים במקום שהוא חשוב רשותה ואין בזה משום טלי גיטך מעל גבי קרקע דכיון שנתן הגט ביד מתחילה לשם גירושין קרינא ביה שפיר ונתן בידה ולא אמרינן טלי גיטך מעל גבי קרקע אלא בשהניחו מתחלה בידה או בחצרה לשם פקדון אבל זו כבר זכתה בגט (להלוה) שלה להתגרש בו אלא שהתנה עמה שלא תתגרש בו בנתינה אלא לאחר שלשים יום ומשלשים יום ואילך חלין לכך צריך שיהא קיים בידה או בחצירה או במקום שהוא חשיב רבותא ומספקא לן כיון שכבר זכתה בגופה של גט והניחו (בר"ה או) בצידי רשות הרבים אי חשוב כר"ה או לא כיון שאין ההנחה עכשיו בשעת חלות הגירושין כדפירש"י לעיל והא דאמר רב נחמן משוך פרה זו אליב' דרמי בר חמא בלא מעכשיו היא כפשטה ה"ל דבממון זוכה הוא במשיכה זו לאחר שלשים יום כשהממון עומד קיים באגם וכיוצא בו הראוי לקנות בו ואעפ"י שבשעת הקטן ליתא במשיכה בעולם וכשם שהאשה מתגרשת לאחר שלשים יום בתנאי של קודם שלשים יום ופליגי אדרבנן משמיה דר"י ואיהי אמר לך דרבנן ורב דימי פליג ורב נחמן דאמר כרב דימי דאמר קנה ומוקים לה להההיא בשלא אמר מעכשיו אבל אנן לא קיימא לן הכי אלא כדאוקימנא התם דרבנן ורב דימי לא פליגי והא דאמר מעכשיו הא דלא אמר מעכשיו וכל האומר מעכשיו קונה לגמרי ואפילו עומד ברשות הרבים וכל שלא אמר מעכשיו לא קונ' שכל משיכה שאינה קונה לשעת' אינו קונה לאחר כן ולא דמי לנתינת הגט והתם מתגרש' בסוף שלשים יום מדין חצירה משא"כ בזו שלא הקנה במשיכה זו והא דר"נ מוקמי' לה באומר מעכשיו כי היכי דניקום אליבא דהלכתא. ולענין גיטין קי"ל דכל שאמר מעכשיו הרי זו ספק מגורשת לעולם ואפי' נשרף הגט או שעמד בחצירה דאגם וצידי ר"ה וסמטא אינם חשובים שלה שתתגרש מדין חצירה דכיון שבממון לא קנה אף באגם כדאסיקנא בפ' האשה לענין גט נמי אינה מגורשת בו כלל וזה דעת הרי"ף ז"ל שהשמיט כל הסוגיא הזאת לגמרי ולא הביא אלא מה שאומר בפ' האשה כי משם יצא לנו הפסק הנכון בין לענין ממון בין לענין גט זו שיטת רבינו ז"ל והיא הנכונה:

מתני' המושיב את אשתו חנונית או שמינה אפטרופיא פירש"י ז"ל חנונית למכור יינו ופירות בחנות אפטרופס להכניס ולהוציא פי' ולשכור פועלים ולישא וניתן בתוך הבית. הרי זה משביע' כל זמן שירצה, פי' משביע אפי' בטענות שמא ככל אותם הנשבעי' שלא בטענה ושבועה זו וכל השנויות במשנ' דעת הגאונים ז"ל והרמב"ם ז"ל שהם בנקיטת חפץ כעין דאורייתא ולא כדברי רש"י ז"ל וכדבעינן לפרושי בתלמודא ר"א אומר אפי' על

פלכה ועל עיסתה ולית הלכתא כוותי' ומיהו ע"י גלגול מודו רבנן שיכול להשביע לפום מסקנא דתלמודא דאוקימנא פלוגתייהו דלכתחלה:

כתב לה נדר ושבועה וכו' פי' כתב לאו דוקא דה"ה באמירה וכל שהוא פוטר או מחילה באמיר' בעלמ' סגי כדכתיב' בפ"ק דקדושין והא דנקט נדר ושבועה משום דבאלמנה הבאה לגבות מן היתומים הרשות ביד היתומי' להדירה בבית דין או להשביעה חוץ לב"ד כדאיתא בפ' השולח ולכך צריך לפטרה בפירוש משניהם שאם לא פטרה אלא מאחד מהם הרי היא חייבת באידך ונקט הכא ברישא גבי דידיה למ"ד שאף בגרושה דינה כאלמנה ולמ"ד התם בגרושה דינה בשבוע' לחוד נקט רישא אגב סיפא:

דין אבל בעלמא כל שחייב לחבירו שבוע' ופטרו ממנו הרי הוא פטור מכל נדר וכן אם הי' חייב נדר ופטרו ממנו פטור מכל שבועה זו שיטת רש"י ז"ל והיא הנכונה וכל שפטרו משבועה או מנדר אינו יכול להשביעה אפילו על ידי גלגול אבל משביעה היא את יורשיה שבועת יורשים כשבאים לגבות ממנו ואת הבאים ברשותה פי' בתוס' אלו הם באים ברשותה כל שמכרה או נתנה להם כתובתה וכן פי' רש"י ז"ל אם מכרה כחובתם לאחרים ונתגרש' ומתה ולקוחות תובעין אותו נשבעין אף הם שבועת היורשין כלומר נשבעין שאינם יודעים ולא אמר להם המוכר ששטר זה פרוע כולו ולא מקצתו וכי תאמר אמאי נקט רבינו ז"ל לגבי לקוחות כשנתגרשה ומתה הא כיון שנתגרשה יכולים הם לתבוע כתובתה וי"ל דנקט ליה רבינו ז"ל לגבי הלקוחות כשנתגרשה ומתה משום דבחיי' אינו גובין בשבוע' עד שתשבע היא בעצמה שלא פטרה אלא כשהיא באה לגבות לעצמה על ידה או ע"י שלוחה אבל לא לגבי לקוחות שלה אבל אין לומר שכתב כן רבינו ז"ל משום דבחייה אף לקוחות שלה כמוה לגבות שלא בשבועה כיון שנפטרה שאין סברא לומר כן, ומיהו אין פירושו מחוור לרבינו דודאי כל שבחייה מאחר שפטרה משבועה יכולים הם לגבות בשבועת היורשין אבל היכא שלא פטרה משבועה נראין דברים ודאי שאין באי כחה גובין בחיי' עד שתשבע היא עצמה שהרי אם הודית שהיא פרועה נאמנת היא מתוך שיכולה למחול וה"ה לב"ח שמכר שטרו שאם לא כן נמצא שיכול לגבות חובו או כתובת אשה ומוכרין אותה לאחרים וגובין אותה בשבוע' היורשים כדאמרינן הכא ויש אומרים שכ"מ שאמרו שהמוכר צריך לישבע כופין אותו באי כחו לישבע אפילו בנותן שאין עליו אחריות דכיון שאין לו זה לגבות אלא בשבועתו אדעתא דהכי זבין ויהיב והוא בכלל אחריות דנפשיה הוא ומדעת רבינו בשם רבו ז"ל ומקצת רבותינו ז"ל מפקפקי' בדבר הזה דהא מהיכי תיתי שאין זה בכלל אחריות ובכל אחריות אמרי' אחוי

טרפך שטרפך בעדים ואשלם לך ואלו לעורר על השדה ללוקח ואומר לו ישבע לי המוכר שלך שלא גזלה ממנו לא אשכחן דחייב מוכר באחריות דמחייב לאשתבועי' ליה:
ותו קשיא לן שאם זה בכלל שום אחריות המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו האיך הוא פטור מדין אחריות נימא הרי הוא ודאי אדעתא דהכי לא נחית וזה בכלל אחריות דנפשיה הוא שלא יבא ללוקח נזק מחמת מעשיו והלא דברים ק"ו ומה כשהפסידו במעשיו אינו חייב מדין אחריות מפני שאינו רוצה לישבע יהא חייב ודבר זה צריך עיון גדול ובמקומו במסכת שבועות פיר' בס"ד. ומיהו דכ"ע אינו מחייב את הלוקח להביא לישבע למוכר שהוא המלוה עצמו כשהוא קיים אבל מחייבין להשביע את היורשין אע"פ שמכרוהו כיון שאף הם אין עליהם אלא בשבועת היורשין.
אבל יורשיו משביעין אותה ואת יורשיה ואוקימנ' במס' שבועות כשמתה היא תחילה דאם מת הבעל תחילה הוה לי' מת לוה ואח"כ מת מלוה שאין היורשין גובין כלום שכבר נתחייב מלוה שבועה לגבי לוה ואין אדם מוריש שבועה לבניו:
נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי וכו' אשמועינן הך סיפא דס"ל לתנא דמתני' דכי היכי דמהני נאמנות לגבי לוה גופיה הכא נמי מהני על יורשי הלוה או על הבאים מכחו אם האמינו עליהם בפי' וע"כ הבאים מרשותו ששנינו בכאן היינו אותן שמכר או שנתן להם נכסים וכשפי' בתוס' על הבאים ברשותה וכן פירש רש"י ז"ל ואע"פ שאמרו הבא לפרוע מנכסי יתומים או מנכסי' משועבדים לא יפרע אלא בשבועה ההיא בדלא המני' לוה עלייהו אבל כי הימניה תנאי ממון הוא וקיים ואין בזה משום מודה במקום שחב לאחרים שאינו נאמן דהא כי הימניה למלוה עדיין לא באו הנכסים לרשותם של אלו ועל נכסיו הוא דכתב נאמנו' אבל סל משועבדי' הקודם הנאמנות פשיטא דלא מהני נאמנו' אבל הגאונים ז"ל הסכימו כולם וכן דעת הרמב"ם ז"ל דלגבי יורשי' מהני נאמנות אבל לגבי הלקוחות לא דבשלמא יורש כרעא דאבוה והרי הוא כאלו הנכסים ברשותו של לוה עצמו בשעת גובייני' משא"כ בלקוחות ומ"ש במשנתינו שהבאים ברשותו אין משביעין אותו אינו ר"ל בשביל לקוחים אלא כגון אפטרופס שמינ' על נכסיו א"נ שנתן נכסיו במתנת ש"מ דכיורש שווי' רחמנא א"נ שמכר אלו נכסים במהיום ולאחר מיתה כלומר שיוכל לחזור בו בחייו והרבה האריך בזה רבינו הגדול ז"ל בספר הזכות למצא פתח וזכות לגאונים ז"ל בשיטה זו אבל דברים רחוקים והאמת יורה דרכו:
גמרא איבעי' להו ר"א ע"י גלגול קאמר או לכתחלה קאמר ואסיקנא דלכתחלה קאמר ובהא פליגי רבנן אבל ע"י גלגול מודו וכן הלכתא:

הלכה מקבר בעלה לבית אביה פי' רש"י ז"ל כדברי האמוראים ז"ל [*] הלשון משובש ומוטעה ויעויין בשטמ"ק והמעיין יתקן לעצמו את הלשון. (המו"ל)] דר' יוסי סבר דארישא ממש קאי שלא האמינה עליו אבל בסופה שהאמינה עליו יורשי' לא האמינ' אלא על מה שנתעסקה בחייו אבל מה שנתעסק' אחריו ברשות יתומים אינו יכיל להאמינה כיון שהעסק לא הי' בעוד שהנכסים שלו וברישא שלא האמינ' עליו אף על שעבר שנשתמשה בחייו בנכסי' משביעין. ובתוס' נמי משמע דארישא קאי דגרסי התם כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אין היורשין משביעין אותה בדברים שנשתמשה בהם בחיי בעלה בד"א בזמן שהלכה מקבר בעלה לבית אביה אבל הלכה מקבר בעלה לבית חמיה היורשין יכולין להשביעה בדברים שנשתמשה בהם בחיי בעלה ע"כ ולכאו' פליגי אמתני' בתרתי חדא דאלו במתני' קתני כתב לה נדר ושבועה אין לי עלייך יורשין משביעין אותה בדברים שנשתמשה בהם בחיי בעלה בד"א בזמן שהלכה וכו'. והא בתוספ' קתני שאין משביעין אותה ה"מ בפירעון כתובה או על אפטרופס שעשתה לאחר מיתת הבעל אבל לא על אפטרופס שעשתה בחייו. ובתוספ' קתני היורשים משביעי' אותה לשעבר ומתני' קתני שאין משביעין אותה לשעבר וזה תימא שאפי' לא האמינה אלא עליו למה משביעין אותה לפי שהלכה לבי' חמי' אבל י"ל שע"י גלגול קאמר כי מתוך שמשביע אותה על העתיד מגלגלין עליה לשעבר וש"מ דלא מהני פטור שבועה שלא להשביע ע"י גלגול, והגאוני' כתבו שהפוטר לחבירו משבועה אינו משביעו אפילו על ידי גלגול ומשמע דסבר להו דליתא להך תוספת' דמתנה כמאן דפסק לן ברישא אסיפא ולדידיה הוא דקתני שאין משביעין אותה על ידי גלגול שאלו לכתחלה פשיטא כיון שהאמינה עליו ועל יורשיו ולמ"ד בגמרא דלשעבר היינו דברים שנשתמשה בחיי בעלה פשיטא שאין משביעין אותה אפי' ע"י גלגול וכיון דכן ה"ה למ"ד דלשעבר היינו שבין מיתה לקבורה דאפילו פטורים ליה דלא פליג בה כלל וכן פי' רש"י ז"ל אסופה ע"כ: **שבועה מאי עבידתה**, פי' רש"י ז"ל איזה היא שבועה שתהא האשה חייבת לבעלה או ליורשיו דקתני דכי לא פטרה משבועה וכי פטרה אין משבועה אמר רב יהודא על אפטרופא שנעשית בחיי בעלה:

דף פז.

רב נחמן אמר רבה בר אבוה על הפוגמת. פי' רש"י ז"ל על אפטרופס דוק' על אפטרופוס אבל על הפוגמת דכי פטרה משבועה דאיהו רמי עלה אבל שבועה דאיהו גרמא לנפש' שפגמה כתובתה לא פטרה למ"ד על הפוגמ' אפי' על הפוגמת קאמר וכ"ש משבוע'

אפטרופו' וכן עיקר דליכא למימר דמ"ד על הפוגמת דוקא על אפוגמת אבל אפטרופס לא חדא דהיכי תיסק אדעתין דלא קאי מתני' על אפטרופס דקתני מעיקרא והאי פוגמ' דקתני בתר הכי ועוד דהא לעיל קתני בהדי' הרי שלא פטר אות' מן הנדר או משבועה ועשאה אפטרופס או שעשאה חנוונית הרי זו משביעה דאלמא דוקא שלא פטרה אבל פטרה הא פטרה מן הנדר או מן השבועה אינו משביעה ותו דכיון דפטרה פוגמת דאתו עליה בטענות ברי כ"ש של אפטרופס דלא אתו עליה אלא בטענות שמא והא דאמר בסמוך בשלמא על הפוגמת וכו' משמע דטפי פטר לה משבועת פוגמת דמסקי אדעתא כבר פי' רש"י ז"ל דה"ק דבשלמא למ"ד אף על הפוגמת דלמא מסקא אדעתא דשקלה מכתובתה זוזי ואמרה כתוב לי דלא משבעת לי ואיידי דמסקא אדעתא מסקא דלפטרו אפי' משבועת אפטרופיא אלא למ"ד על אפטרופיא דוקא היכי מסקא אדעתה דמותיב לה אפטרופיא ומיהו כתב הראב"ד ז"ל דדוקא על אפטרופס ופוגמת האמינה מן הסתם וה"ה לענין הבא מנכסי יתומים דגריעא טפי מפוגמת אבל בשבוע' עד א' שמעיד שהיא פרועה לא הימנה מן הסתם דנהי דהימנה טפי מדידיה לא הימנה טפי מעד א' וכן דעת רבינו ז"ל ואיכא דקשיא ליה למ"ד על אפטרופס דוקא מאי באים ברשותה שייך וכי יכולה היא לקנות אפטרופוס אחר על אותם נכסים ולאו מילתא היא דבאים ברשותה היינו אותם שנתנה להם נכסיה כדקתני בתוספת שאם בא זה לומר כי גנבה משלו ונתנה להם יכול זה להשביעם:

לשעבר מאי עבידתי' ופי' רש"י ז"ל עד מתי קרוי' לשעבר ולא אמרינן נכסים דיתמי נינהו ואין תנאי שלו מועיל בהם דאמרי נהרדעאי לכרגא למזוני וכו' פי' וכשם שהקילו לענין הכרזה לפי שאין הדבר צריך שהות ומתוך כך הקלו לענין שבועת אפטרופס. לכרגא ולמזוני פי' רש"י ז"ל כרגא דיתמי ולמזוני מזון האשה והבנות והיתומי' ולקבורה קבורת המת או היתומים. והקשו בתוס' דא"כ לגבי יתמי מיירי מאי איריא ה"מ הא ודאי ה"ה לכל צרכי היתומים דאי לא כי אמרינן בערכין שאין נזקקין לנכסי יתומים ופרכינן מדתנן שום היתומי' שלשים יום ומכריזין וכו' לוקמה בשום דבר שהוא לצורך יתומים אלא ודאי לכל צרכי יתומים מזבינן דלא בהכרזה א"כ אמאי נקט לכרגי ומזוני וקבורה. וי"ל דל"ק דכרגא ומזוני וקבורה כלל הוא לכל צרכי היתומים וכל עסקיהם נכללים באלו והא דפריט להו משום דכייל במזוני אפי' מזון האשה והבנות ואינו מחוור. והנכון מה שפירש ר"י ז"ל דכרגא של אשה והבנות שהיתומים חייבין לפרוע בשבילה כסף גלגולת ולפרוע מזון האשה והבנות ולקבורה קבורת המת ולא סוף דבר שמוכרין לנכסים אלו בלא הכרזה דהא פשיטא בהו האיך יתנוול המת עד שתעבד הכרזה אלא ה"ק שאם הלוו

לדברים אלו ובאו למכור כדי לפרוע החוב ההוא מוכרין בלי הכרזה כדי שתהא מצוי הלוואה לדברים אלו וכן פי' בירושלמי:

אבא שאול בן אמיא אומא בין דלא שבועה בין דנקי שבועה בין דלא נדר וכו' אבל (מי שעשא') [מה אעשה] שהרי אמרו חכמי' הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה יש שפירש שמודה אבא שאול שאם כתב נאמנות מפורש על היורשין שתנאי קיים וכדתנן במתני' אבל בלשונות אלו תסתומים אע"ג דבלא נדר ונק' נדר בין מנכסיו ובין מנכסיה אלין שורת הדין דלשתמע פטור אפי' לגבי יתמי מ"מ כיון שלא כתב כן בפי' אין עוקרין מפני זה הלשון הסתום תקנת חכמים שתקנו בבא ליפרע מנכסי יתומים ואפילו תאמר שיועיל זה הלשון לענין אפטרופס ופוגמת דגבי דידיה לא מהני לענין פירעון כתובה מן היתומים וזה דעת הרי"ף והגאונים ז"ל שפסקו כמשנתינו לענין שנאמנות מפור' מועיל אף על היורשין ואע"ג דאפסיק' הלכתא כאבא שאול לא פליג אבא שאול בהא וקשה מאוד על פי' זה דהא לקמן אמרינן ר"ש אהייא ואתי אביי ואמר דפליג לענין נאמנות שעל היורשין דת"ק סבר אין משביעין ור"ש סבר משביעין אותה וקאמר דהא מפלגי בפלוגתא דיינן ובני כהני' גדולים ואוקימנא באוקימתא תנינא דקא מפלגו בפלוגתא דאבא שאול ורבנן ואע"ג דאפריכינן עיקר אוקימתא הא לא אפריך כלל וכן בדין דכל היכא דקתני תלמודא הכי להדי' וודאי קושטא הוא הוא בלי ספק לכך פי' ר"ז ז"ל וחכמי נורבנא ז"ל דאבא שאול ה"ק כי שורת הדין דבין לא נדר ובין נקי נדר ובין מנכסי ובין מנכסיא אילין לשון גמור הוא לפוטרה משבועה בין ממנו ובין מיורשיו אבל מה אעשה שהרי לענין הפירעון כתובה מן היתומים אין שום נאמנות מועיל דתקנת חכמים מוחלטת היתה שאין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה דהא בלא נאמנות נמי שורת הדין לגבות מהם בלא שבועה כיון דליכא דטען פרעון בבריא אלא שהחכמים הפריזו על השדה לתקנת היתומים וכיון דכן אף תנאי של לוה לא יועילו בכך. וזו נראה שיטת רש"י ז"ל והלכתא כאבא שאול שאין נאמנות מועיל לפטור משבועת הבא ליפרע מיורשי' או מנכסים משועבדים ולפ"ז כשמה לוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה פקע שטרא ואע"פ שיש בו נאמנות על היורשין דהא נאמנות לא מהני וכבר נתחייב מלוה שבועה לבני לוה ואין אדם מוריש שבועה לבניו. אבל הר"ז וחכמי נרבונאה כתבו לשטה זו אין מפקיעין שטרא דההיא דמת לוה בחיי מלוה דרב ושמואל חומר הוא ואמרינן התם הבו דלא להוסיף עלה היא וכיון דלא מחמרינן בה תרי חומרי חומרא דרב ושמואל וחומרא דאבא שאול הלכך גובין היורשין מן היורשין בשבועת היורשין כיון שיש נאמנות בשטר על היורשין ואין זה מחוור דכיון דהלכתא היא אמאי לא מחמירינן בה

תרתי חומרי ולפי שיטת הגאונים ז"ל יש לפרש דהא דאמרינן לקמן וקא מפלגי בפלוגתא דאבא שאול ורבנן לאו בפלוגת' דידהו ממש אלא כעין פלוגתא דידהו אבל דר"ש עדיפא מדאבא שאול דאבא שאול לא קאמר אלא דלא מהני נאמנות סתם ואלו ר"ש אומר דאפי' נאמנות מפורש לא מהני ויש נמצא כבר זה בתלמוד, נמצא פסקן של דברים כי לדעת הגאונים ז"ל והרמב"ם ז"ל נאמנות מפורש מועיל על היורשין אבל לא על משועבדים ושטר שיש בו נאמנות על היורשין אע"פ שמת לוה בחיי מלוה כשר שהרי לא נתחייבו מלוה שבועה לבני לוה כיון שהאמינה על היורשין. ולדעת הר"ז והראב"ד ז"ל וחכמי נרבונאה ז"ל אין נאמנות מועיל אפי' על היורשין ואם מת לוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה אין גובין בשטר ההוא:

מתני' הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה פי' ואפי' מיני' דידי' ואע"ג דלא אמר אשתבע לי דאי בדאמר לה אשתבע לי אפילו בלא (שבועה נמי) פגומה נמי משתבע' כדאי' במס' שבועות וכדפי' רש"י ז"ל. עד א' מעידה שהיא פרוע לא תפרע אלא בשבועה ומיהו דוקא כשאין בו נאמנות מפורש כגון שטרותינו הא אפילו משני עדים הימנה וכ"ש מעד א' ואע"ג דפוגם שטרו ג"כ נאמן דמשיב אבידה הוא. דין. והנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה דעת הגאונים ז"ל דהא אפי' בשכתב לה נאמנות עליו מפורש דכי הימנה בפניו שאינה מעיזה פניה בו אבל שלא בפניו לא הימנה ולא עוד כי אולי מפני הנאמנות לא פרעה אלא בשובר ואין הב"ד יודעין בדבר וכיון שנפרע' שלא בפניו תקנתא הוא דיו לב"ח שיגבה בשבועה וה"ה לכתובת אשה וכן פי' מקצת הגאונים ז"ל דהא דתנן נדר ושבועה אין לי עליך ולא ליורשי ולא לבאין ברשותי דב"ד הפורעין אותה שלא בפניו קרי באין ברשותו ודווקא דהימנה עלייהו בפי' הא אם לא הימנוה עליהם אינו גובה אלא בשבועה והדין דין אמת ואע"פ שאין המלוה הזאת ברורה שכבר פי' דבאים ברשותו היינו לקוחות שלו:

דף פז:

גמרא סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא דקטעין לה מאתן וקא מודית במאה פי' שטעין עליה שיש לו ברשותה מאתיים זוז של פירעון והיא מודה לו במנה. אמר רבא שתי תשובות לדבר חדא דכל הנשבעין נשבעין ונוטלי' וכו'. תמיה' מלתא טובא היכי טעי רמי בר חמא בזה דהא מתני' היא דכל הנשבעים שבתורה נשבעין ולא משלמין ושאין נשבעין על הקרקעות ולא עוד אלא דהכא היא התובעת ממנו שטר כתובתה והיא אומרת לה במקצתו ומתוך הדוחק י"ל דרמי בר חמא אמר לשון סתום וכוונתו לומר

שהיא כעין תורה ומשום דטעו בו בא רבא הכא ופי' שא"א לומר דמדאורייתא ממש קאמר אלא דע"כ דרבנן כעין דאורייתא היא כדי לפייס דעתו של בעל הבית והא דלקמן דעד אחר כי (הדר) [הדדי] אמרינהו רמי בר חמא ופרשינהו רבא אלא דרב אשי סדרינהו כל חדא וחדא בדוכתי' ויש כיוצא בזו בתלמוד כך נ"ל:

מ"ט דפרע דייק דמתפרע לא דייק ורמו רבנן שבועה עליה וא"ת וליהמן במגו דאי אמר לא נפרעתי כלום דליכא עלי' שבועה. וי"ל דלאו מגו הוא דטפי חשוב הוא מעיז בשכפר הכל מהיכא שכופר במקצת דלא דכיר כמה מעות קבל ממנו דמאן דמתפרע לא דייק בהא כולי האי ודומה למה שאמרו מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ולא עוד אלא דלא תקן רבנן אלא כעין דאורייתא דאיכא הודאה במקצת וכדפי' רש"י לעיל ברמי בר חמא כנ"ל ואסיקנא דאפי' הפוגמ' כתובתה בעדים לא תפרע אלא בשבועה:

איבעי' להו פוחתת כתובתה מהו וא"ת מאי קא מבעיא להו הא הכא ליכא טעמא דלעיל דמתפרע לא דייק. וי"ל דאפ"ה לא פלוג רבנן כיון דדמי להודאה במקצת.

באומרת אמנה היתה בינו לבינו, ופי' כי בפני העדים נתחייב כראוי בכל הכתוב בשטר אלא שהיתה הסכמה בינה לבינה שלא תגבה אלא כך וכך ושטר כזה כשר הוא אפי' לנכסים משועבדים לגמרי שהרי נשתעבד כראוי ככל הכתוב בו. ועוד אין נשבעין על טענות כפירות שיעבד קרקעות וקשיא לן דהא אין נשבעין על הקרקעות נפקא לן מכלל ופרט וכלל דכתיב כי הוא זה אלא לשבועת עד א' מנ"ל דאין נשבעין על הקרקעות וי"ל דבפרשת שומרים כתיב ולקח בעליו ולא ישלם ומקרא מיותר הוא לכל הנשבעין שנשבעין ולא משלמין שמי שעליו לשלם הוא נשבע וכיון שכלל ופרט וכלל דכתיב בפרשה לכל הנשבעין שבתורה קאי כנ"ל:

דף פח.

אמר רב פפא ואי פיקח היא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא. פי' דנ"מ משום דשבועה דאורייתא הוא בנקיטת חפץ (או) בשם או בכנוי כדאמרינן בשבועות וחומרא היא עד מאוד אבל שבועה דרבנן קולא בעלמא היא כעין שלנו עכ"ל. אבל הגאונים ז"ל והרמב"ם ז"ל כתבו שכל שבועת המשנה היא בנקיטת חפץ ובשם או בכינוי ושבועת היסת דרבנן בלחוד היא דלית בה נקיטת חפץ ואף היא בשם או בכינוי לדעת הרמב"ם ז"ל וכן עיקר ולפי דברים אלו י"ל כי מייתי לשבועה דאורייתא מאי הוה. דין. ויש אומרים דנפקא מיניה להפוך שבועה דקי"ל במס' שבועות בדרבנן מהפכינן שבועה ולא בדאורייתא. דין.

והרמב"ם ז"ל ואחרים עמו כתבו שלא אמרו בדרבנן מהפכינן שבועה אלא במי שנשבע ואינו משלם אבל לא כשנשבע ונוטל שאף שזה נשבע ונפטר מהפך לה על חבירו לישבע וליטול וכ"פ שלא יקבל עליו שבועתו של זה, ויש אומרי' דנפק' מיניה למיחת לנכסי דכל המחויב שבועה של דאורייתא אם לא נשבע נחתינן לנכסי ובשבועה דרבנן אי תפסי זוזי שלא בשבועה לא נחתינן לנכסי' אלא דמשמתינן ליה עד שתשבע דליהדר דה"ל גזל מדרבנן ולא נחתינן לנכסים משום גזל דרבנן וכדאמרי בגיטין גבי גזל מציאת חרש שוטה וקטן ודוקא באותה שהחמירו עלי' חכמים בשבועה שדינם מן התורה ליטול בלא שבועה אבל שכיר ונגזל ונחבל ושכנגדו חשוד על השבועה שאין דינם מן התורה ליטול אפי' בשבועה ורבנן עשו להם תקנתא לישבע וליטול אם נטלו שלא בשבועה מפקינן מינייהו ויש אומרים דבכל הנשבעים ונוטלים ג"כ כיון דתקנתא דרבנן היא דגזל מדאורייתא עבדוה רבנן וכי תפוס בלא שבועה נמי נחתינן לנכסיה ושמעתין דהכא נפקי מינה כגון שהיתה אשה חשודה על השבוע' וכי מייתי לה לידי שבועה דאורייתא שכנגדו נשבע ונוטל ושבועה דרבנן גובה בלא שבועה דתקנתא לתקנתא לא עבדינן כדאיתא בפ"ק דמציעא וכתב תר"ז הלוי דכל הנשבעין ונוטלים שהם חשודים אם הם מאותם שדינם לגבות בלא שבועה נוטלים שלא בשבועה אבל אם הוא מאותן שדינם ליטול בשבועה כנגדו נשבע היסת ופטור ואם שכנגדו חשוד ג"כ פטור בלא שבועה וכן דעת רבינו ז"ל.
היכי סמוך ופי' רש"י ז"ל הא מה שראה זה לא ראה זה ואם תכפור על שתיהן אין כאן אלא עד א' ותשבע ותטול ג"כ ונמצא מפסיד ע"כ, והקשו בתוס' דא"כ אתי' קושיי' דלא כהלכתא דהא קיי"ל כרבי יהושע בן קרחה דאמר שאין צריכי' שיראו שניהם כאחד דהודאה אחר הודאה מצטרפים וה"ה לפרעון אחר פרעון שמצטרפים למנה מיהת אם כל א' מהם מעיד על מנה לכך פי' היכא סמיך דהא כיון שנצטרפו שניהם למנה אליבא דרבי יהושע בן קרחה כבר עשה כל אחד עדותו במה שראה ונתקבלה עדותו והאיך יכול לחזור ולהשביעה על פי א' מהם.
אלא יהיב לה כתוב' באנפי נפשה ובאפי סהדי קמא וסהד' בתרא וה"ה דיוכל לומר דפרע לה כתובתה באפי תרי סהדי אחריני ומוקים לקמאי כהלוואה על פומיה דסהדי קמא אלא דנקיט תלמודא חדא מינייהו דלא לאפושי סהדא:
מתקיף לה רב אשי אכתי יכונה לומר שתי כתובות הוה פי' רש"י ז"ל ורגלים לדבר לחוש לדברי' שהרי מעיד גם העד האחד כי לשם פירעון כתובתה פרע גם בתחילה. אלא אמר רב אשי הוא דמודע להו לסהדי קמא וסהדי בתרא לפני הפירעון השני דעו שכבר פרעתי לה כתובה זו בפני א' מכם והיא כופרת ואני רוצה לפרעה שנית בפניכם לשם

כתובה שיהיו לי שני עדים בדבר ואתבע את הראשונים שיש לי עליהם עד א' ותתחייב שבועה לדאורייתא וכיון דאודיעינהו ולא מסייע ליה האי עד קמא תו לא מצי למימר שתי כתובות הוה דמלתא דלא שכיח הוא וכן פי' רש"י ז"ל ולפ"ז אינו צריך להודיעם בפניה וכן בדין שאלו היה צריך להודיעם בפניה הא ודאי לא שתקה ואמירתי בפניה לא מהני ליה טפי אלא פרש"י ז"ל עיקר והכי מוכח לישנא דלא קאמר דמודה לה באנפ':

השתא אבוהן שקיל בלא שבועה פי' היכא דלא אמר ליה אשתבע לי ואינהו שקלי בשבועה אע"ג דלא אמר אשתבע לי ומתני' כשלא אמר אשתבע לי מיירי. אלא אמר ר"נ וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשביעה פי' בשבועת היורשים וכשמת מלוה תחילה. דין. ושמעינן מהכא דיתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה פי' אע"ג דלא אמרי אידך אשתבע לן וכתב בע"ה ז"ל דדוקא דטענו אידך אמר לנו אבא פרעתי כדאמרי' בסמוך הא לאו הכי לא טענינן להו שאין טוענין ליורש זה לחובתו של יורש זה ואם באו לגבות מן הלוה עצמו ואמר להו אשתבע לי, כתבו מקצת הגאונים הראשונים ז"ל כגון רב שלום ורבי שמעון קיירא ז"ל דמשתבע לוה ומיפטר ורבינו האי גאון ז"ל כתב שאין לסמוך עליהם אלא נשבעין שבועת היורשים דהא מאי אמר לאבוהון משתבע לי הוה משתבע ליה וכן עיקר והא דלא אוקימנא מתני' בהכי משום דכולהו שבועות דמתני' מיירי בדלא אמר אידך אשתבע לי. אבל אם אמרו אמר לנו אבא לא לויתי אף בשבועה לא יפרעו. תמיהא מילתא מאיזה טעם הוה סלקא דעתין למימר הכי וי"ל דקס"ד כיון דאמר כן בשעת מיתה ודאי קושטא קאמר משא"כ בפירעון דדלמא פרע לאחרים וקסבר שסבר לזה ומתקיף לה רבה דאדרבה כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואיהו לא מהימן למימר לא לויתי במקום שטר מקוים ואע"פ שאומר בשעת מיתה:

אלא אי אתמר הכי אתמר לא שנו וכו'. אבל אמרו אמר לנו אבא לא לויתי גובין שלא בשבועה שכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ויתומים שאמרו למלוה קיים שטרך לא חשיב כאומר לא לויתי דמי אא"כ אמרו שאביהם אמר שהוא מזויף הוא כאומר לא פרעתי דמי דאי לאו הכי איכא למימר דאינהו אמרי הכי בטענות שמא משום דלא ידעי במילתא דאבוהן אבל לוה בעצמו שאמר קיים שטרך כאמר לא פרעתי דמי. ור"נ אמר אפי' ב"ח שלא יהא כ"א הולך ונוטל מעות של חבירו והולך ויושב במדינת הים ונמצאת נועל דלת בפני לווין. ופסקו רבוותא והרמב"ם ז"ל הלכה כר"נ. דין. ומיהו אם הלוה במקום קרוב כדי מהלך יום א' צריך להודיעו ואף כשהוא במקום רחוק אין זה גובה כי אם בשבועה אע"פ שיש נאמנות בשטר אא"כ האמינו בפי' אפי' שלא בפניו וכדכתיבא לעיל ונ"ל לפי טעמו של ר"נ שלא תקנו כן אלא כשלוה ממנו כאן והלך לו

אבל אם הלוה לו במקום אחר והוא בא לכאן לגבות מנכסיו שיש לו כאן אין מגבין לו שלא בפניו אלא ילך במקום שהוא וידון עמו ואם יפסקו עליו שם שראוי לגבותו ומייתי אדרכתא בידיה מגבין ליה דבהא ליכא טעמא שנוטל מעותיו של חבירו והולך לו וכן אני דן:

דף פח:

וקא מיפלגי בפלוגתא דאבא שאול ורבנן דתנן אפטרופס וכו' ר"ש כאבא שאול ורבנן כרבנן ופי' דמתני' כשעשאה האב מינה אפטרופס דהוה ליה אפטרופס שמינהו אבי יתומים וא"ת ודלמא כשעשאו ב"ד אפטרופס וה"ל איפכא ר"ש כרבנן ורבנן כאבא שאול וי"ל דהא ליתא שאין ב"ד מונין אפטרופס לנשים כדאיתא בפרק השולח:

האי כ"ז שתובעת כתובתה אם תובעת כתובתה. פירש רש"י ז"ל להקל בה ואם תובעת משמע לשון מיעוט דאלו כ"ז לרבות להחמיר כדפי' רש"י ז"ל קא מפלגי בפלוגתא דאבא שאול בן אימא מרים ורבנן דר"ש כאבא שאול ורבנן כרבנן הניחא כ"ז שתובעת כתובתה אינה תובעת כתובתה מאי איכא למימר, גרסת הספרים והוא גרסת רש"י ז"ל אלא אמר רב פפא לאפוקי מדר"א ומחלוקותו ואעפ"כ פי' זה דר"פ אינו סותר דברי אביי לגמרי אלא שמשלי' עליה' לפרש סוף דברי ר"ש שכן פי' רש"י ז"ל לא תימא ר"ש אכתב לה נדר ושבוע' בלחוד פליגי אלא אכולה מלת' דר"א ומחלוקותו פליגי אריש ואסיפא דשמעינהו דקאמר משביעה כ"ז שירצה שבועת אפטרופא היכא דלא פטרה מן הנדר ומן השבועה פי' אפי' מן היורשי' אין משביעין אותו כשנפרע מהם כדקתני נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך ולר"ש אפי' פטרה מן השבועה נשבעת כאבא שאול כ"ז שתובע' כתובתה ואם אין תובעת כתובתה אין היורשים משביעים אותה על אפטרופוס שבחיי בעלה ואפי' לא פטרה מן השבועה דלית ליה כר"א ומחלוקותו שאמר משביעין אותה כ"ז שירצה ע"כ לשון רש"י ז"ל ולפ"ז הא דאמר היינו דרב פפא היינו לפי שלדברי אביי לא פליג ר"ש אלא אסיפא בלחוד. ויש ספרים דלא גרסינן אלא והוא נסחא מרווחת יותר לפי זה שזה נכון אבל יש שפירש דרב פפא סתר ליה לכול' אוקימתא לאביי דלא פליג ר"ש על כתב לה נדר ושבועה וכ"ע מודו דנאמנות מהני על היורשים כשהוא מפורש כמו במשנתינו וכולא פלוגתא דר"ש אינו אלא אריש דעשאוה אפטרופא ואין זה נכון דא"כ למה ליה לר"ש לאורוכי כולי האי ולמימר דכ"ז שתובעת כתובת' יורשין משביעים אותה גם על אפטרופ' בגלגול פשיטא אלא ודאי ר"ש אכולא מתניתין פליג כדברי רש"י ז"ל גם מה שפירש רבי' ז"ל דברישא פליג ר"ש אף על ת"ק דר"א שאף באפטרופא אין

משביעין אותה פי' יפה וכן דעת הרי"ף ז"ל וכן פי' בתוספת והרמב"ן ז"ל אבל הראב"ד ז"ל כתב שאף ר"ש מודה שמשביעין אות' על אפטרופא שנעשית בחיי בעלה כדברי ת"ק בדברי ר"א ולא בא ר"ש לחלוק אלא במה שנחלקו בו ר"א ות"ק שלו דהיינו פלך ועיסה והיינו דקאמר לאפוקי מדברי ר"א ומחלוקותו ממה שנחלקו בו ולא במה ששניהם שווים בו והא דקתני כ"ז שתובע' שמשמע שבא להוסיף על דברי ת"ק ההיא אכתב לה נדר ושבועה קאי וכאוקימתא דאביי דרב פפא מוסיף הוא וכדפי' רש"י ואין פי' זה נכון דלישנא דר"א ומחלוקותו לא משמע הכי כלל אלא כדפי' רש"י וכדאמר בפ' ר"א דמילה שלא כרצון ר"א ומחלוקותו אלא כרצון ר"ש ובפ' שמנה שרצים נמי אמרי' אי הכי דברי ר"י בן נורי ומחלוקותו מבעיא ליה כלומר דברי ר"י והחולק עמו וכן פי' בכ"מ ואין הלכה כר"ש אלא כדברי ת"ק דר"א דסתם משנה היא וקי"ל הלכה כסתם משנה וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל ואע"ג דלפום אוקימתא קמייתא והלכה כר"ש דקים ליה כחנן אי כאבא שאול הא לאו הכי דתהווי הלכתא כויתייהו בהא כדברי ר"ח ור"ת ז"ל וכן פוסק הרמב"ם וכל הפוסקים ז"ל דלא כר"ש ותו לא מידי:

מתני' הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובה פי' וקמ"ל שאינו יכול לטעון פרעתי ופריש טעמא בפ"ק דמציעא משום דכל הטוען לאחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אמר ר"ח לאו משנתינו היא זו הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובה אמר ליה אי לאו דדלאי לך חספא מי משכח מרגניתא תותה ואע"ג דאמר אביי דדלמא מתני' במקום שאין כותבין עסקינן דגט היינו כתובה הא הדר ביה אביי למימר דלאו מלתא היא דאמר אפי' תימא דמתניתין במקום שאין כותבין גט מנה מאתיים לא כתיב ביה אלא ע"כ טעמא משום דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וכן הלכתא ומתניתין וודאי אליבא דר' יוחנן ור"ח בר אבא אפילו במקום שכותבין כתובה עסקינן ואפי' אביי מעיקרא מדחי היא דדחי וכיון דע"כ לא סגיא ליה דלא תתווי טעמא דמתני' משום שהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום הדר ביה נמי לגמרי ושבקיה למתניתין כפשטה אפי' במקום שכותבין כתובה ובסוגיא נמי הכי הוה משמע לגמרא פשטא דמתניתן כדפרכינן מינה למ"ד אין כותבין שובר וכל מאי דשקלי וטרו ביה רב ושמואל היינו לתרוצי למ"ד אין כותבין שובר אבל למאי דקי"ל כותבין שובר כדאיתא בפרק גט פשוט מתני' בין במקום שכותבין ובין במקום שאין כותבין ואפי' לרב ושמואל וא"ת וא"כ דאפי' במקום שכותבין הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום תקשה לן הא דתניא התם במציאה מצא כתובת אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לה לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר דאלמא דכל היכא דלא נפיק שטר כתובה מתחת ידה לא גביא לה ואי משום דנפל ואיתרע ליה ה"נ איתרע ליה

כיון דלא נפיק מתותי ידה ואמרה דאביד מינה. ותירצו בתוספת דההיא לענין תוספת ונדוניא שלא אמרו הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אלא לעיקר כתובה בלחוד שהוא תנאי ב"ד ורבי' ז"ל היה אומר בשם הר"ר פנחס הלוי אחיו ז"ל דמודה ר"י היכא שהבעל הביא ראי' שכתב לה שהוא נאמן לומר פרעתיה כל היכא דלא נפק מתותי' ידי' והתם דאיכא ראי' שכתב לה שהרי שטר כתובה קיים ב"ד מוציאו ושניהם מודים בו והא דקתני הוציאה גט דווקא קתני בגט אבל לא בעידי גרו' דהא איכא למיחוש דלמא מפקא עידי גרושיה בחד בי דינא וגבי' וליכא למימר דכל היכא דלא אפשר כותבין שובר לכולי עלמא דהא הכא אפשר למעבד תקנה שלא תגבה אלא בגט ונכתוב תברא עליה כדאיתא בשלהי סוגיין והיינו דקתני סיפא רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך גובה שלא בגט והוא דאיכא עידי גירושין כדאיתא בתלמוד מכלל דשלא בשעת הסכנה אינו גובה אלא בגט ממש וכן פירש"י ז"ל לקמן וכן עיקר:

דף פט.

כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גטי והוא אומר אבד שוברי ופי' כתובה ואין עמה גט היא ואפי' יש לה עידי גרו' היא אומרת אבד גיטי והוא אמר אבד שוברי וכבר פי' וא"ת (ולימ') [ולמה] ליה לטעון אבד שוברי תיפוק לי' דכיון דלא מפקא גיטא לא גבי' זו שכבר נשמר ממנה רש"י ז"ל שכתב והוא אומר שכבר הוצאת את גיטך בבית דין ואמר' אבד שטר כתובתי וגבו ב"ד כתובה ע"פ הגט ולי נכתב עוד שובר על הכתובה שאם תוציא עוד שטר כתובה ותבואו לב"ד לגבות מכח אלמנות שיהא לי השובר לעד וזה השובר אבד ממני ואשמעי' תנא אגב אורחי' דאע"ג דמחיים לא בעי שובר דגט' הקרועה היינו שובר ואינה יכולה לגבות בעידי גירושין אפ"ה מבעיא ליה למעבד תברא נמי להיות לראיה אם תבא לגבות בכח אלמנות ואע"ג דעביד תברא לא סמכינן עליה בלחוד וקרעי' גיטה וכותבין תברא עליה וכיון דאמרי רבנן הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום כל מה שאפשר. לתקוני מתקנינן דלא תגבי תרין זמני ויש עוד לפרש והוא אמר אבד שוברי דבתוך הגט כלומר שכבר פרעו ונכתב השובר בתוכו ואי איתא דאבד אבד הוא ושוברה ופי' רש"י ז"ל הוא הנכון יותר והוא העיקר:

וכן ב"ח שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבל פי' דסבר האי תנא שאין המלוה נאמן לומר פרוזבל היה לי ואבד ובפ' השולח פרכי' מינה לרב שאמר נאמן ואוקימנא למלתי' כתנאי והלכתא כרב דאמר נאמן ובמקומה פרשתי בס"ד:

גמרא שמעת מינה כותבי' שובר פי' רש"י ז"ל דפלוגתא הוא בפרק גט פשוט וקי"ל אין כותבין שובר לפי שנמצא צריך זה לשמרו מן העכברי' ולא דק מר"ן ז"ל דאדרבה מסיקנא התם כמ"ד כותבין שובר והא לאו קושיא היא אלא משום דהו' התם פלוגתא אתין לומר דמתני' למסייע כמ"ד כותבין שובר ואמר רב ושמואל דבמתני' ליכא הוכחא דהא איכא לאוקמי אפי' למ"ד אין כותבין וכדמפרש ואזיל דכי אמרת אין כותבין שובר ליחוש דלמא מפקא לן כתובה וגבי' בידיה פי' רש"י דלמא מפקא לן לכתובה וגבי' בי' לאחר מיתה בעידי מיתה פירוש לפי' דאלו בחיים אי אפשר לה לגבות עד שתוציא גיטה ואלו גיטה כבר נקרע נכתב עליו שובר ובעידי גרושין לא גבי' וא"ת ומאי קשיא דשאני הכא דאפי' מהדרא ליה שטר כתובה בעי לשמרו מן העכברים כדי שלא תגבה בעידי מיתה מיורשיו למ"ד דאפי' במקום שכותבין הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וא"כ בכי הא דכ"ע כותבין שובר ותשמרנה מן העכברים כמו שהי' לו לשמור שטר כתובה וי"ל שזה אינו שאין הדבר קל לגבות בעידי מיתה בלא כתובה כמו שהי' קל לגבות בשטר כתובה ועור דהא פרישנא לעיל דאפילו במקום שאין כותבין אם הביא הבעל ראיה שכתב לה יהא נאמן לומר פרעתי כשלא יהא שטר כתובה יוצא מתחת ידה:

רב אמר במקום שאין כותבין עסקינן פי' דהשתא לית לן למיחוש דלמא מפקא כתובה וכ"ת דמ"מ דהשתא גבי' בגט ולבתר הכי גבי' בעידי מיתה הוה לי' מלתא דלא אפשר וכל היכא דלא אפשר ודאי כותבין שובר ושמואל אמר במקום שכותבין כתובה עסקינן פי' דמתני' כפשוטה אפילו במקום שכותבין כתובה ושמואל אמר כותבין שובר ולא תמיהא דקושיא היא אמאי דהא הכין הלכתא שכותבין שובר אלא שאלה היא בלשון תמיהא כלומר נימא דלשמואל תנא דמתני' סבר כותבין שובר או איכא לתרוצי אפי' כמ"ד אין כותבין שובר ודכוותא בתלמוד' טובא:

אמר רב ענן לדידי מפרשא ליה מיניה דמר שמואל במקום שאין כותבין כתובה ואמר כתבתי עליה להביא ראייה וכו' ואם הביאה ראיה שלא כתב לה כתובה בשעת נשואין גובה כתובתה בגט ומתני' בהכי מיירי אפי' במקום שכותבין כגון שהביאה ראי' שלא כתב לה וא"ת מכלל דרב סבר דבמקום שכותבין אפילו הביאה ראיה שלא כתב לה אינו גובה בגט והא אמאי וי"ל דרב חייש דכיון דבמקום שכותבין הוא דאיהו לא הוה סמכא דעתה ואע"ג דלית לה בשעת נשואין חזר וכתב לה לאחר נשואין וכן תרצו בתוספת נמצא פסקין של דברים כי יש ג' מחלוקת בדבר במקום שכותבים דלר"י אפי' לא הביאה ראיה גובה בגט עד שיביא הבעל ראיה שכתב לה ולשמואל אינה גובה במקום שכותבין

עד שתביא ראייה שלא כתב לה ולרב אינה גובה עד שתוציא שטר כתובה ואם לא כתב איהי דאפסדה אנפשה:

ואף רב הדר ביה ופי' דהדר ביה ממאי דקאמר דמתני' במקום שאין כותבין כתובה דוקא דאמר רב בין במקום שכותבין ובין במקום שאין כותבין הוציא גט ואין עמה כתובה גובה עיקר הוציאה כתובה גובה תוספת פי' דהכי תיקן דכל שהוציאה גט גובה עיקר כתובה בגט ההוא ואף ע"פ שלא הוציא' כתוב' ואפילו במקום שכותבין אבל תוספת לא גבי' ביה וכל שהוציאה כתובה ויש לה עידי גרושין או עידי מיתה גובה עמה תוספת ונדוניא אבל אינו גובה בו עיקר כתובה דחיישינן שמא כבר גבתה או תגבה היום או מחר עיקר כתובתה זימנא אחרינא בגט ומעתה מתני' אתי' שפיר אפי' במקום שכותבין שאם הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה עיקר כתובה וליכא למיחוש דלמא מפקא כתובה וגבי' בה דהא אע"ג דמפקא כתובה לא גבי' בי' עיקר כתובה וכל שהוציאה גט וכתובה גובה עיקר כתובה בגט וכותבין בו שובר וגובה תוספת בשטר כתובה:

וכל הרוצה להשיב יבא וישיב דבהא שפיר מתרצא למתני' אפי' למ"ד אין כותבין שובר וא"ת מ"מ עדיין יש לחוש שגובה היום עיקר כתובה בגט וכשימות הבעל תחזור ותגבה בעידי מיתה וי"ל דהיינו מאי דאמרי ליה רב כהנא ורב אשי לרב ואסיקנא דכל כה"ג מלתא דלא אפשר הוא וכל היכא דלא אפשר ודאי כותבין שובר ונראין הדברים האמורים בהאי כללא דכייל רב בין במקום שכותבין ובין במקום שאין כותבין שוה הוא בין בגרושין בין באלמנה אפילו אלמנה גובה עיקר בעידי מיתה ואינו גובה בכתובה לעולם אלא תוספת מנה ומאתיים דכתבי בה לרווחא דמילתא כתבי לה דאי איתא דאלמנה גובה עיקר כתובה במקום שכותבין ואי לא מפקא כתובה לא גבי' לה בעידי מיתה כיון דסוף סוף צריכא היא לכתובתה לגבות בו עיקר כתובה במקום שכותבין למה הוציאה גרושה מדינה אף היא תגבה עיקר כתוב' בכתוב' ולא תגבה אותם בגט שהרי סוף סוף צריכה היא לשמור כתובה גם לגבי עקר כתובתה משום אלמנותה. דין. אלא ודאי כדאמרן משום עיקר כתובה אינה צריכת לשמור כתובתה כלל כיון שהוא תנאי ב"ד וכן דעת רבינו הגדול ז"ל וגם רוב רבותינו צרפתים ז"ל בזה הסכימו כן עיקר:

תנן כתיבה ואין עמה גט וכו' בשלמא לשמואל מוקים לה במקום שאין כותבין ואמר כתבתי דאמרי לה זיל אייתי ראייה פי' לשמואל לפיכך אשה גובה כתיבה בלא גט ולא תוספת דלדידיה כל מקום שהוא שאין כותבין עליו להביא ראייה ומסתמא הרי הוא עומד בחזקת שלא הביא ראיה אלא שעשה מנהג העיר ואי לא מייתי ראיה אמרינן ליה זיל פרעה בין עיקר ובין תוספת ותכתב לה שובר בגט עצמו ועכשיו היא מצניעתו אלא

לרב תוספת מיהא תגבי שהרי לעולם אינה גובה תוספת אלא בשטר כתובה וקרעי לי' לי' לאלתר וא"ת ולשמואל נמי האיך ניחוש שתגבה תוספת אם לא הוציאה כתובה ובמה גובה אותו שהרי אינו תנאי ב"ד וי"ל כגון שהביא עדים שנתחייב בה תוס' שהיא גובה הכל בגט אם הודה שלא פרעה כגון שאמר לא נתחייבתי לה והביא ראיה שנתחייב שכל האומר לא לוויתי כאומר לא פרעתי דמי דאי לאו הכי נאמן לומר פרעתי כחוב דעלמא: **הב"ע בדליכא עידי גרושין דמגו דיכול לומר לא גרשתי יכול נמי לומר גרשתיה ונתתי לה כתיבה**. ואיכא דקשיא ליה דהא לאו מגו מעליא ושאלו אמר לא גרשתיה היה חייב לה בשאר כסות ועונה והא לא קשיא דכיון שהיא טוענת עליו שגרשה ופטור ממזונות וחייב בכתובתה כי אמר הוא לא גרשתיה וחייב במזונותיה הרי הוא פטור אף מן המזונות דהוה ליה כעין שטוען חיטים והודה לו בשעורים שהוא פטור אף מדמי שעורים והכא נמי כיון שהיא מודה שאינו חייב לה כלום מדמי מזונות הרי הוא פטור מהם ואפי' תימא דהכא לא דמי אלא לטוען מלוה של מנה והודה לו במנה של פקדון שהיא חייב כדכתיב' בדוכתי' ובפ"ק דב"מ יכול הוא בכאן לומר לא גרשתיה בגט והיא פטרתני מן המזונות דהשתא לא מחייב מידי כלל. וא"ת האיך יכול לומר לא גרשתיה אדרבה הא אמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת ואע"ג דאנן לרב מתרצינן הא רב המנונא תלמידו דרב הוה ומסתמא כוותיה אמרה דכוותא אהא אמרינן בפ' הגוזל בתרא והא קשיא לדעת הגאונים ז"ל והתוספת שכתבו דלרב המנונא נאמנת להנשא וליטול כתובה ותרצו בתוספת דמיירי בתובעת כתובה לאלתר דבהא לא מהימנ' לומר גרשתני דמשום חומדת ממון מעיזה ומעיזה וכדאמרינן בפרק האשה רבה כי האשה שאמרה מת בעלי תנו לי כתובתי אינה נאמנת ויש חולקים בזה דשאני התם שכל נאמנות אינו אלא מתוך חומר שהחמרת בסופה אם תנשא וכשתובעת כתובתה יש לחוש שאין דעתה להנשא אלא לגבוה כתובתה שאין עליה שום חומר בסופה אבל לרב המנונא שהטעם הוא שאינה מעיזה בפני בעלה אף בתובעת כתובה (ואינה תובעת כתובה) ישנה לחזקה זו ודאי להאמינה והראב"ד ז"ל תירץ דמיירי התנא לרב באומרת עכשיו גרשתני ואי איתא דגרשה הו"ל לאחוז גיטה כדאי' בפ' אלמנה והנכון בזה כי אפי' לדעת הגאונים ז"ל בדרב המנונא אינה נאמנת אלא לגבי עיקר כתובה משום מדרש כתובה כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אבל תוספת מיהא לא תגבי לי':

דף פט:

כולה רשב"ג וחסורי מחסרא והכי קתני והא דאמר כולה רשב"ג היא לאו הברחה היא דמסתיין דנימא חסורי מחסרא והכי קתני אבל מאי דקתני רשב"ג מן הסכנה ואילך פליגי רבנן עליה אלא כיון דתרוצי מתרצינן לה בעי לאוקמי פלוגתא במאי דאמר רשב"ג דהא טעמא דבעי' לאורי' בה כ"ע הוא:

אמרו ליה רב כהנא ורב אשי לרב לדבריך דאמרת צריכה גט הוציאה גט גובה עיקר אלמנה מן הנשואין במאי גביא בעידי מיתה ליחוש דלמא מגרשה ומפקא לגטה וגבי' בזה פי' רש"י ז"ל אלמנה הנשואין במאי גביא כתובה ע"כ בעידי מיתה דהא ליכא גיטא בהא ומחזרת שטר כתובה ליורשיו וקורעין אותה וניחוש שמא גרשה והדר מפקא גיטא בבית דינא אחריני ותגבי ביה. ויש אומרים דמשום הכי פרכינן לאוקימתא בתרייתא דרב בלחוד דאמר הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה עיקר כתובה בגט משום דקס"ד דלדידיה להאי לישנא בתרא אין כותבין שובר כלל וכיון שכן איכא למיחוש בין במקום שכותבין ובין במקום שאין כותבין במקום שכותבין דמגרשה ואזלא וגבי' כתובה בעידי מיתה והדר גבי' בב"ד אחריני עיקר כתובתה בגט א"נ דמעיקרא גביא עיקר כתובה בגט והדר בעידי מיתה אי נמי במקום שאין כותבין ואמר כתבתי מפקא כתובה וגובה עיקר והדר גביא בעידי מיתה אבל לאוקימנא קמייתא ליכא למיחוש דאי במקום שאין כותבין ודאי כותבין שובר משום דאינהו דאפסידו אנפשייהו שנהגו שלא לכתוב ובמקום דלא אפשר דין הוא דלסמכי על השובר ואי במקום שכותבין כי לא מפקא כתובתה לא גביא כלל וכן לשמואל אי מקום שאין כותבין וכתב או במקום שכותבין ולא כתב בכלהו אינהו דאפסידו אנפשייהו ובמקום דלא אפשר ודאי הא אמרי' לעיל דכותבין שובר אבל לאוקימתא בתרייתא דרב קשיא ופריק דאפילו לאוקימתא בתרייתא במקום דלא אפשר כותבין שובר וכן הא דאקשי אלמנה מן האירוסין במאי גבי' היינו ודאי במקום שאין כותבין דהכי סתמא דמלתא דארוסה דאין כותבין אלא שסומכין על תנאי ב"ד ואפילו הכי קושיין ללישנא בתרא כרב דוקא ומטעם דאמרן ואחרים פי' דקושיין ודאי ללישנא בתרא ומשום דקשיא ליה בין במקום שכותבין ובין במקום שאין כותבין נקטינן קושיא אההיא לישנא בלחוד וכי פרכינן מאלמנה מן האירוסין פרכינן אפילו במקום שכותבין אבל ה"ה דקשיא לרב אליבא דלישנא קמא במקום שאין כותבין מיהת דאיכא למיחוש דהשתא גביא בגט ולמחר גבי' בעדי מיתה וכי קשיא לן לשמואל במקום שאין כותבין מיהת דאיכא למיחוש והקשו לרב משום דטעמא דאמרן אי נמי משום דרב כהנא ורב

אשי תלמידי דרב הוה והוה קיימי קמיה והקשו ליה והלשון הראשון יותר נכון ומפרקי' ביושבת תחתיו ומשמשתו פי' דליכא למיחוש לגירושין כלל:

אלמנה מן האירוסין דליכא למימר ביושבת תחתיו במאי גבי' ע"כ בעידי מיתה ניחוש דלמא מפקא [**אלא**] **במקום דלא אפשר ודאי כותבין שובר** פירש"י ז"ל דאלו אלמנה מן הנשואין קיימה כלומר לא תימא ביושבת תחת בעלה דאפי' הלך בעלה למדינת הים ושמעו בו שמת גובה כתובתה בעידי מיתה ולא חיישינן דלמא מפקע' גיטה בבי דינא דאמרי' להו תכתוב לכם שובר דבמקום שאין לומר שהערימה ואי אפשר לה לגבות אם נחוש לכל אלה כגון זה וכגון נשרפה כתובתה בעדים לא נמנע' מלהגבות כתובתה ותכתוב שובר דאי לא תימא הכי עידי מיתה גופייהו במקום שאין כותבין כתובה ואין היורשים יכולים לומר החזירי לנו שטר כתובתיך ניחוש דלמא מפק' עידי כתובתה וכו' עכ"ל ז"ל והקשו כיצד מביא ראייה מעידי מיתה במקום שאין כותבין כתובה לאלמנה מן הנשואין במקום שכותבים כתובה שאפשר באהדור שטרי' ולא עיד אלא דאפי' במקום שאין כותבין אינהו דאפסדו אנפשייהו בדלא כתבינן לכך פי' דלאו אלא קאמר דבאלמנה מן מן הנשואין במקום שכותבין מוקמינן לה כדמעיקרא ביושבת תחת בעלה ואלמנה מן האירוסין דהדר פרכינן הוא דמתרצו השתא וההיא מסתמא בכ"מ אין כותבין עד שתכנס לחופה ואינהו לא מפסידו אנפשייהו כלום ובהא הוא דאמר דכיון דלא אפשר ודאי כותבין שובר אפי' ללישנא בתרא כרב:

אלמנה מן הארוסין מנ"ל דאית לה כתובה מתנאי ב"ד ואע"פ שלא כתב לה ע"כ כי פרכינן לעיל מאלמנה מן הארוסין היינו משום דכתובתה מתנאי ב"ד שאם אין לה כתובה מתנאי ב"ד אלא כשרצה להתחייב לה מעצמו או שהתנה בה אינו ענין לשמועתנו כלל וההיא דמלוה בעלמא לדברי הכל ודאי מפקא שטרא גבי' ואם לא לא גבי' למ"ד אין כותבין שובר ולמ"ד כותבין שובר מצי למימר פרעתי אע"כ משום דאית כתובה מדרבנן הוא דפרכינן מינה דמש"ה שקלינן וטרינן השתא מנלן דאית לה כתובה מתנאי ב"ד דשקלינן וטרינן עלה ולא אשכחן מנלן ומיהו עיקרא דדינא הוא דאית לה כדכתיב' בב"מ בס"ד. ומשמועתינו יש לזה ראיה ברורה דהא פרכינן מינה לעיל בהדי' ומתרצין לי' ואלמא הכי הלכתא כנ"ל והא דתניא ר"ח וכו' פירשתי לעיל במכלתין בס"ד:

מתה דאינה יורשה אצטריכא לי' והקשו בתוס' והא מת הוא גובה כתובתה נמי אצטריכא לי' דהא מינה ילפינן בפ' נערה דארוסה לית לה תנאי כתובה דהיינו קבורה ותירצו דאי משום האי ה"ה דמצי למתני מתה אינה קוברה ולשון גובה כתובת' לא איצטריכא לי':

אמר לי' ר"נ לרב הונא לרב דאמר הוציאה גט גובה עיקר כתובה ליחוש דלמא מפקא גט בהאי בי' דינא וגביא ומפקא ליה בבי דינא אחריני יגבי' פי' במקום שכותבין וכתב לה היכי גבי' עיקר בגט דבשלמא במקום שאין כותבין הא אמרי' דהיכא דלא אפשר כותבין שובר אבל במקום שכותבין דאפשר לה להביא כתובתה ליחוש דלמא מפקי לי' לגיטא תרי זמנא דבמקום שאפשר אין כותבין שובר וכ"ת כותבין א"כ שמע מינה דבעלמא כותבין שובר אבל לשמואל ל"ק ולא מידי דכיון דבמקום שאין כותבין וכתב לה איהו אי נמי במקום שאין כותבין ולא כתב לה איהי מוקים לה למתני' אע"ג דלא אפשר למקרעיה לגיט' וע"כ כותבין שובר דאיהו דאפסיד אנפשי' ואי בעלמא במקום שאין כותבין ולא כתב אינהו דאפסידו אנפשייהו ואי במקום שכותבין וכתב ליכא למיחוש דבגט אינה גובה כלל עד דמפקא לכתוב' אלא לרב קשיא כך פי' רבי' הגדול ז"ל אבל י"מ שפי' דאקשי' לרב משום דקשי' לרב אפי' במקום שכותבין וה"ה דאקשי' לשמואל במקום שאין כותבין למ"ד אין כותבין שובר ושפיר מצינן לתרוצי כדלעיל במקום דלא אפשר ודאי כותבין שובר אלא דבעי לתרוצי ולפרש קושטא דמילתא דארעינן ליה לגיטא ומדאצטריך למקרעי לגיטא ולא סגי לן למכתב תבר' ביני שיטי שמעינן דאלו מחקה לי' מאי דכתיב ביני שיטי לא מפסיל גיטא ולא שטר כתובה בהכי ולא אמרינן דלמא תנאה או תברא הוה כתיב ביה ולא כדברי מקצת הראשונים שהי' פוסלין שטר או גט שיש מקום גרור ביני שיטי שמא הי' בו בו שובר או תנאי וזה מוכח שלא כדבריהם:

שני שטרות היוצאים ביום אחד כבר פירשתי בפ' נערה דדוקא בסטרי מכר או מתנה אי בשטרי כתובה אבל בשטרי הלוואה לא אמרינן הכי אלא ששניהם קיימים כדברי הרי"ף ז"ל שכתב בהלכותיו:

דף צ.

קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת ופי' והוא שבעל לאחר שהגדיל לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכן מפורש בירושלמי:

לא שנו אלא מנה מאתיים הקשה ר"ת ז"ל א"כ מאי קמ"ל אפי' לא כתב לה כתובה מעולם אית לה כתובה בתנאי ב"ד ותירץ דסד"א היכא דלא כתב לה מעולם עדיף טפי דסמכ' אתנאי ב"ד אבל היכא דכתב לה בגיות או בקטנות ארעא טפי לא חשיב הוה כ"כ ולית לי' קלא ולא טרפה ממשעבדי באותה כתובה דלא שטרא מעלי' הוא קמ"ל ואחרים תרצו דהוה קמ"ל דכשבא לקיימה עכשיו היא בעילה אצלו כיון דכשנשאה בתולה הי' לה כתובה מאתיים והיינו דקתני שע"מ כן קיימה וא"צ לכל זה דבוודאי בלאו הכי טובא

נמי קמ"ל שזה לאחר שהגדיל או לאחר שנתגייר לא עשה בו מעשה נישואין כלל אלא דכיון שבעל כדברי הירושלמי בעילתו זו היא כניסתו והוה ס"ד דבהא לא תקנו רבנן מידי קמ"ל ור"י אמר אפי' תוס' יש לה פי' שאמרו חכמים ז"ל שהוא מקיים לה עכשיו כשבעל מה שכתב לה בתחל' דאלו מחמת כתיבתו הראשון חספא בעלמא וכשגובה אינה גובה מכח השטר ההוא שהרי אין שעבודו שעבוד ולא עוד אלא שהוא שטר מוקדם לענין זה אלא שהוא לראי' על מה שכתב לה בתחילה כי באותו הסך קיים ונשתעבד לה עכשיו וליכא למיחוש שמא יגבה בו בו מזמן ראשון כמו שחשו בשטר מוקדם דהא פסולו מוכח מתוכו וכן פי' בתו' ואסיקנא דהלכתא כרבה ואין לה אלא מנה מאתיים אבל תוס' אין לה וכן הלכתא:

פרק עשירי מי שהי' נשוי

מי שהיה נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמ' לשנייה ויורשי הראשונה קודמים ליורשי השניי' ובמסכת שבועות פרק כל הנשבעין אקשינן לרב ושמואל דאמרי מת הלוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה כבר נתחייב מלוה שבועה לבני לוה ואין אדם מוריש שבוע' לבניו ואוקימנא למתני' כשנשבעה ומתה א"נ בגרושה ומתה בחיי הבעל דה"ל מת מלוה בחיי לוה, גרסינן בירושל' מתני' לענין כתובה אבל לענין מזונות שתהין שוות וכן הוא בתוס' ג"כ נשאת הראשונה ומתה וכו' כולא מתני' מתפרשא בתלמודא והא דקתני סיפא ואם אמרו היורשים הרי אנו מעלי' על נכסי אבינו יפה דינר אין שומעי' להם אלא שמין את הנכסים בב"ד ויש אומרים להכי הדר ותני שמין את הנכסי' בב"ד לומר שאף על פי שיש זמן ששוי' הנכסים שהם עלוין כיון דהשתא לא שוה לי' אין לנו אלא כפי שומת ב"ד במקומן ושעתן וי"ל עוד שאף על פי שבא אדם מעלמא יהיה מעלה בשומתן אין שומעין לו אלא שמין את הנכסים בב"ד:

גמרא מדקתני הראשונה קודמת לשניי' ולא קתני הראשונה יש לה והשניי' אין לה מכלל דאי קדמ' השנייה ותפסה לא מפקינן מינה פי' רש"י ז"ל דע"כ כשאין אלא כתובה אחת קאמר דאי לא מאי נפקא לן מינה דקודמת משמע לכתחילה אבל אם קדמה שניי' ותפסה לא מפקינן מינה:

וא"ת והא סיפא דקתני שניי' ויורשי' קודמים ליורשי הראשונה והא אפי' בדיעבד וי"ל דבעלמא כי הוה קתני על החוב לשון קדימה משמע לכתחילה הכא נמי אית לן לפרושי קודמת ברישא לכתחילה וסיפא לא דק ונקטי' אגב רישא והא דאמרינן תפס' לאו דוקא דהא מתני' במקרקע מיירי ואית בהו דין קדימ' דאלו במטלטלין אין להם דין קדימה אפי' לכתחילה ועוד דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה ולא משמע דהוה סתמא כר"מ

וא"כ תפסה לאו דווקא דתפסה בגוביינא בב"ד שהגבו' והיינו דאמר ש"מ ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה ופרקינן לעולם אימא לך מה שגבה לא גבה ומאי קודמת לגמרי כדתנן בן קודם לבת ומיהו דקארי לה סבר דהתם הוא דליכא למטעי אבל היכא דאיכא למטעי לא תנא לשון קדימה סתם אלא לכתחל'.

איכא דאמרי מדלא קתני אם קדמה שניה ותפסה לא מפקינן מינה פי' דמשמע ליה להאי לישנא כיון דבשום דוכתא אשכחן לשון קדימ' בדיעבד דהכי עדיף לן למימר נמי דרישא דומי' דסיפ' בדיעבד ודחינן לעולם אימא לך מה שגבה גבה כיון [דהא] דמלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים כדי שלא תנעול דלת בפני לווין שאם אין ב"ח גובה מנכסים אין לך שילוה לחבירו דהא ידעי דלמחר מכר ליה נכסים ומפסיד מלוה לגמרי משא"כ בזו שאם אתה נועל דלת קצת בפני מלוה ראשון אתה פותח בפני מלוה אחרון ועוד דאפי' מלוה ראשון לא חייש כולי האי כיון דידע לכתחילה איהו קדים וגובייני' בב"ד קלא אית ליה ומלוה אחרון נמי הדר ומוזיף על דעת דאם קדם וגבה לא מפקינן מיניה ומ"ד מה שגבה [לא] גבה דבהא נמי איכא משום נעילת דלת בפני הלווין. ורבי' הגדול ז"ל פי' דהאי פלוגתא שייכא בפלוגתא דעלמא בשעבוד' אי דאורייתא או לאו דאורייתא דמ"ד מה שגבה גבה קסבר שעבודא לאו דאוריית' ואין מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים אלא בתקנתא דרבנן שלא תנעל דלת בפני לווין ובפני ב"ח ליתא להאי טעמא כדפי' רש"י ז"ל ומ"ד מה שגבה לא גבה קסבר שעבודא דאורייתא ומלוה בשטר טרפה מנכסים משועבדים ואפי' מלוה [על פה] היתה טורפת אי לא משום דלית ליה קלא הלכך לגבי ב"ח מאוחר נמי מפיק מיניה דאמר ליה שעבודא גבך היא. ובזה יובן מה שפסקו הגאונים ז"ל דמה שגבה לא גבה משום דהא קמ"ל שעבודי' (לאו) דאורייתא ואית דקשיא להו האי פסקא הא דאמרינן בערכין אמר רב אדא בר אהבה היה בידו חמש סלעים ואמר ערכי עלי נותן ד' לשנייי' ואחת לראשונה יצא ידי שניהם מ"ט ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה ולאו קושיא היא דהתם במטלטלין דלית ביה דין קדימה אפי' למ"ד שעבודא דאוריית' אין עיקר שעבוד' עליה ותו דהתם אפי' מקרקע שהכל הקדש מוציא מידי שיעבו' דכולם זכי והתם הכי קאמר מ"ט ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה הקדש מה שגבה גבה והא דתנן לקמן בסוף פרקין השנייי' מוציא מיד הלוקח והראשונה מיד השנייה דש"מ ב"ח מאוחר שקדם מה שגבה לא גבה הוה ראייה להאי פסקא דא"כ הו"ל למידק התם עלה בתלמוד' הכי אבל י"ל דשאני התם שאף האשה שהיא ב"ח מוקדם בא לגבות אלא שהלוקח מסלקה מפני שכתב לה דין ודברים אין לי עמך על שדה זו מדידה הוא דאסתלק ולא מן השנייי' שהי' ב"ח מאוחר

וכשבאה השנייה לגבות הראשונה מניחה מפני שאינה יכולה לטרוף עד שתצא מרשות הלוקח עליה לכשתבא לרשותה תטרוף ממנה לכאלו נעשית לה יד ובכי הא וודאי מה שגבה לא גבה והראב"ד תירץ דלהכי לא דייקי עלה בגמרא ש"מ מה שגבה לא גבה משום דמצי לאוקמי כשהיתה אותה השדה אפותיקי מפורש לראשונ' ובהא דכ"ע מה שגבה לא גבה דארעא דב"ח מוקדם חשיב ומדכתי' בפרק שור שנגח את הפרה גבי שור תם שהגביהו בעלי חובות לא עשו ולא כלום וק"ל א"כ ה"נ כי אתינן למידק מה שגבה לא גבה אמאי לא דחינן דדלמא מתני' כשהי' הקרקע אפותיקי מפורש לראשונה וי"ל דמתני' דמן דידן גובייני' דידהו וקדימתן אתא לאשמועי' אי איתא דאפותיקי מפורש הוא הו' לי' למתני' בההיא משא"כ התם דדין חזרת חליל' אתא לאשמעינן כנ"ל לפי שיטה זו ודין:

והא דאמרינן דגבי מטלטלין אין בהם דין קדימה לכתחילה וחולקין בשוה ואם קדם מאוחר וגבה גבה אמר רבי' ז"ל בשם רבו רבינו הגדול ז"ל שאם שעבד לראשון מטלטלין אגב מקרקעי חזר דינם כקרקע וכשם שטורפין מן הלקוחות כך טורפין מב"ח מאוחרים למ"ד שמה שגבה לא גבה דפסקי' כוותיה ולעולם לא אמרינן מה שגבה לא גבה אלא בדליכא ב"ח כלל אבל בדאיכא ב"ח לראשון ואפי' זבורית לא מפקינן מידי ב"ח מאוחר אא"כ ה"ל אפותיקי מפורש כי היכי דלא מפיק מנכסי' משועבדי':

דף צ:

ש"מ אחת בחייו ואחת במותו יש לה כתובת בנין דיכרין פי' רש"י ז"ל דהוה ס"ד לומר דלא תקנו כתובה בנין דיכרין אלא כשימותו שניהם בחייו והני אתו מכח כתובת בנין דכרין אלא [אחת בחייו ואחת במותו] מחזי להו לבני שני' כאלו הם זוכין יותר ברשות אביהם ואתי לאנצויי קמ"ל דלא.

מיקדם היא דקדמי פי' מפני שבאים בכח חוב אמן הא איכא אחריני נמי שקלי וש"מ כתוב' נעשיה מותר לחבירת' פי' דכי בעי מותר דינר לשניהם היכא דשתיהם בחייו וא' במותו הכתובה שגובין השנייה בתורת חוב נעשית מותר לאידך דטעמא מאי דבעי מותר דינר משום דלא מיעקרא נחלה דאורייתא והכא אין לנו נחלה גדולה מזו שהרי אלו ואלו תובעי' החוב שהוא מוטל על אביהם ועל נכסיו. ממאי מדלא קתני אם יש להם מותר דינר פי' דכיון דקתני שנייה ויורשי' קודמין ליורשי ראשונה משמע בדליכא אלא כתובה אחת הכי אית לן למידק עלה הא איכא טפי מכתובה אחת שקלי ולא בעינן מותר דינר דאי לא ה"ל למתנייה בהדי' ולקמן דחינן דדילמא ה"ק נמי שנייה ויורשיה קודמין כל

היכא דליכא מותר דינר הא איכא מותר דינר שקלי ואע"ג דאחת בחייו ואחת במותו וי"א דאפי' למ"ד כתובה נעשית מותר לחברתה דוקא כשיש שם כדי שתיהם אבל אם היו ב' כתובות אלף ות"ק ואין שם אלא אלף ומאתיים אין כאן כתובה בנין דכרין וי"א דכל היכא דאיכ' כתובת השניי' אע"פ שאין בה תשלום הכתובה הראשונה שקלי לה בני הראשונ' דכיון דכי איכא שיעור דכולא כתובה דידהו שקלי אמאי לא שקלו כי איכא מקצת הא ודאי לא מסתב' ואנן כי דייקינן תסתיים דלא בעי מותר דינר היינו משום דמשמע לן הא איכא טפי מכתובה אחת שקלי דמנא לן למידק הא איכא שיעור שתיהן שקלי דהא תלמודא כוליה דווקא דידן אינו אלא משום דקודמין הוה משמע כשאין שם אלא כתוב' אחת (אבל מדדייק) [כדדייק] מרישא כשמתו שתיהם במותו כדפי' רש"י ז"ל וכן דעתי נוטה:

וש"מ כתובת בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי דאי ס"ד טרפא ממשעבדי ליתי בני הראשונה וטרפינהו מבני שני' יש למידין מכאן דכל שאינו טורף מנכסים משועבדים אינו טורף משעבוד מלוה בשטר קודם לגבות שכשם שאין מלוה על פה גובה מנכסי משועבדים כך אינה גובה ממה שהוא משועבד למלוה בשטר כך כתב הרי"ף ז"ל בתשובה אבל רבינו האיי גאון בתשובותיו דמלוה ע"פ קודמת לגבות ונראין דבריו ז"ל דכיון דקי"ל דשעבודא דאורייתא והא דהכא שאני דאדרבה בכל דכן ילפינן דכיון דכתובה ראשונה שקודמת לא טרפה משיעבוד כתובה השנייה המאוחרת ואף על גב דטרפה מינה מלוה ע"פ מכלל דסבירא לן דיירתן תנן וכ"ש שאינה טורפת מנכסים משועבדים וכבר כתבתי בפ' גט פשוט בס"ד ומרן הר"א הלוי ז"ל סובר כדברי ר' האיי ז"ל:

והכא בכתוב' נעשי' מותר לחבירתה וה"ה לב"ח קמפלגי פי' כגון שמתו שתיהן בחייו ויש כאן כדי שתיהן וגם מותר דינר אלא שהוא משועבד לב"ח ומסברא בעלמא קאמר דה"ה דפליגי בב"ח ולא תהוי ראייה מהא מתניתין:

מ"ס כתובה נעשית מותר לחבירתה פי' רש"י ז"ל דהכא ודאי ליכא מותר דינר דקתני תטלו כתובת אמכם וצאו ואי דאיכא נחלה יותר על שתי כתובות מאי לאו דקאמר להו והא אית למשקל באותו מותר.

ואמינא להו אנא בכי האי גוונא כ"ע לא פליגי דהוה מותר כי פליגי בכתובה פי' רש"י ז"ל בן ננס סבר הרי הוא כחוב ונעשית מותר ור"ע סבר אינו כשטר חוב לפי שיכולה בני שנייה לומר אנו הם המוציא' ש"ח והנפרעים ואין כאן עלינו מצות פריעת ב"ח ונמצא

שאין כאן נחלה דאוריית' וי"מ דס"ל דבחוב הוא דאיכא מצוה אבל בכתובה לא חשיבא מצוה ואין כאן ירושה והראשון יותר נכון:

מאי כבר קפצה ופי' דהאי לישנא משמע שאין כאן כתובת בנין דכרין כלל בשום צד לפי כשמת הוא קודם לשנייה קפצה מכאן ולהבא כתובת בנין דכרין:

ואחת בחייו ואחת במותו (**תנא להדיא**) [**קא מיפלגי והני תנאי כי האי תנאי**] **דתניא נשא את האחת** [**כו'**] **באין בני השניי' זו לאחר מיתה ונוטלי' כתובת אמן ואם לאו חולקין בשוה** פי' רש"י ז"ל דהשתא קס"ד דבאין בניה של זו אבני שניי' קאי והכי קאמר באים בנו שניי' שהיא ב"ח ונוטלי' כתובת אמן ואי לאו חולקין בשוה אבל לבני ראשונה אין כאן כתובה דקסבר אחת בחייו ואחת במותו אין להם כתובת בנין דכרין אלא חולקין בשוה את המותר על כתובת השניי' וכי קאמרינן במסקנ' ואיפוך אמרי' דהא באין בניה של זו דקאמר ת"ק אבני ראשונה קאי דשקלי כתובת בנין דכרין ואתא ר"ש לומר אם יש מותר דינר שם ממקרקע ובני חרי שקלי ואי לא לא שקלי ולפי שיטה זו משמע דלא גריס רש"י ז"ל בדברי ת"ק באים בניה של זו שלאחר מיתה ונוטלים כתובת אמן דא"כ איך אפשר לומר דאבני ראשונה קאי בשום צד אלא גורס כגרסת מקצת ספרים שכתב בהם בניה של זו ולאחר מיתה ונוטלת כתיבת אמן ואין פי' רבינו נראה לרבותי' בעלי התוספת דאשכחן ברובא דנסחאי דגרסי ר"ח ז"ל באם בניה של זו שלאחר מיתה וגם לאידך גירסא קשה מה הוצרך לומר לאחר מיתה פשיטא שאין כתובה נגבית אלא לאחר מיתה לכך פי' ר"ח ז"ל דלעולם הא דקתני בניה של זו אבני שנייה קאי וה"ק במסקנ' איפוך הסברות דתנא קמא לקולא ור' שמעון לחומרא וה"ק ת"ק באים בניה של שנייה ונוטלות כתובת אמן דממ"נ בני הראשונ' אם שם מותר ואפי' מטלטלין ואפי' משועבדים נוטלין ואם לאו אין נוטלין ואתא ר"ש ואמר אם יש שם מותר דינר ושיהא חשוב דהיינו מקרקעי ובני חרי אלו נוטלין כתיבת אמן ואם לאו חולקין בשוה:

דף צא.

והתנן ר' שמעון אומר אע"פ שיש שם נכסים שאין להם אחריות פי' והא לישנא משמע דר' שמעון בעי דינר ממקרקע ולא ת"ק וסתמא מתני' לא פליגי אמתני': ת"ק נמי דינר קאמר פי' כדאשכחן לי' בהדי' ומסתמא (ה"ק) [ת"ק] דפליגי עליה במתני' איהו ת"ק דפליגי אברייתא:

הלכתא אחת בחייו ואח' במותו יש להם כתובת בנין דכרין איכא מרבוותא ז"ל דכתב [*) הלשון מוטעה ומשובש ונ"ל דכוונתו למחלוקת הראשונים ומובא ברא"ש ז"ל יעו"ש

(המו"ל)] דקי"ל מייתי ליה מתרווייהו ואתו יורשין ושקלי דכיון דבני שניי' שקלי כתובת אמן אע"ג דלא שקלי כתובת בנין דכרין לא אתו לנצויי אבל היינו דלאחר מותו קיימא ושקלי כתובה ואתו אידך לשקול כתובת אמן משום תקנת בנין דכרין אתו לאנצויי בהדה בני שניי' כיון דאינהו שקלי והרמב"ם ז"ל כתב הא ליתא דכיון דכי מיית בעל וקיימא שניי' הא הוה להו כנכסים מעוטים ונתרבים שזכו בהם יורשים דהיינו יורשי שניי' כדפירש רש"י ז"ל לקמן ותו דהא איכא דדייקינן לעיל מהא דקתני שניי' ויורשי' קודמין ליורשי ראשונה מקדם דהא דקדמה הא איכא שקלי הרי למי איכא למידק בחיי שניי' גופה מקדם הוא דקדמה הא איכא שקלי שכבר כתבנו בפ' נערה מה שכתבו מקצת הגאונים ז"ל בתשובתיהם דהאידנא לא מגבינן כתובת בנין דכרין ואנן פסקינן כדברי הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל ושאר מפרשים שגובין אותה בזמן הזה ומיהו לא הוה אלא במקרקע כתקנת תלמודא דאע"ג דהשתא כתובה גופה גובה מן מטלטלי לגבי כתובת בנין דכרין לא תיקן רבוותא ז"ל מידי ואנן הוא דלא נוסיף עלה כיון שבזמן הזה רבים קופצים לתת לבנותיהם כמו לבניהם וכן דעת הר"ר מאיר הלוי ז"ל.

פשיטא מרובין ונתמעטו שהיו הנכסי' ביוקר והוזלו או דאשתדף מועטין ונתרבו שהיו בזול והוקרו א"נ כגון דקלא ואלים ארעא ואסקא שרטין דליכא לפרושי מרובין ונתמעטו כגון שנמצאת שדה שאינה שלהן דהני מועטין היו מתחילתן אלא שלא נודע עד עתה וכן ליכא לפרושי מועטין ונתרבו שנפל' להם אח"כ ירושה מאבי אביהם דהא ראוי הוא ופשיטא שאין בו כתובת בנין דכרין כדתנן במתני' בהדי' אלא כדאמרן ואיכא למידק דכיון דמרובין ונתמעטו פשיטא דבתר מעיקר' אזלינן לתועלת כתובת בנין דכרין אמאי קמבעי' טפי במעוטין ונתרבו וי"ל דמשמע לי' דמרובין ונתמעטו כיון דכירושה שוינהו רבנן וייתין תנן הוא דניזול בתר מעיקרא לתקנת הכתובה כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו אבל במעוטין ונתרבו מבעי לי'. אם העמידו תקנתם אף בזה משום לעשות קיום לתקנתם לתועלת כתובת בנין דיכרין וכיון דהשתא לא מעקר' לי' נחלה דאורייתא אית להון כתובה או דלמ' בין בהא ובין בהא בתר מעיקרא אזלינן:

אמר להו כשם שמרובים ונתמעטו זכו בהו יורשין כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין

פי' רש"י ז"ל כשם שמרובים ונתמעטו זכו בהם יורשי כתובה הגדולה ליטול כתובת בנין דכרין כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשי הכתובה הקטנה לחלוק הכל בשוה הואיל ובשעת מיתה לא הוה בהו מותר דינר וכן פי' הרמב"ם ז"ל ואע"ג דגבי מי שמת והניח נכסים מועטים דתיקון רבנן ואמרו הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אמרי' דבין מועטים ונתרבו ובין מרובין ונתמעטו הבנים יורשים ומקיימים נחלה דאורייתא טפי

מתקנתא דרבנן אין כל המקומות שוין וכאן הפריזו על המדה לעשות חזוק לתקנתא במרובים ונתמעטו מיהת ולמיזל בתר שעת ירושה ור"י ז"ל פי' כשם שמרובים ונתמעטו זכו בהם יורשי כתובה גדולה כך במועטים ונתרבו זכו בהם יורשי כתובה גדולה דלעולם לא פלגינן בתקנתא דרבנן בין זו לזו וכי היכי דלא פליג בההיא דבנות יזונו אלא דהתם אזיל ליפות כח הבנים והכא אזיל ליפות כח הבנות כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו:

דף צא:

ההוא גברא דהוי מסקי בי' אלפא זוזי הוה לי' תרי אפדנא פי' זבינהו לחד גבר' דאלו לתרי גברא כיון דטרפא לארעא דחד היכי מצי אידך לוקח למימר שקול אלפא זוזי ואסתלק אלא ודאי כדאמרן. טרפא לחדא מינייהו. פי' שנכנס בה בכח טרפא שעשו לה ב"ד על חובן כשלא מצא נכסים מבני חורין אבל עדיין לא עשו לו שטרי חלטתא דודאי כיון שחלטוה לו תו לא מסתלק בטענות לוקח אלא דשומא הדרה ללוה היכא דגביא מבני חרי הדר קא טריף לה לאידך שקיל לוקח אלפא זוזי והלך לגבי' וא"ל אי שווי' לך קמייתא אלפא זוזי בחובך לחיי ואי לא שקול אלפא זוזי ואסתלק סבר רמי בר חמא למימר דהיינו מתני' וכו' והכא נמי לאו כל כמיני' ללוקח לעלויי לב"ח טפי משוי' אמר ליה רבא מי דמי התם איכא פסידא ליתמי אבל הכא מאי פסידא איכא לב"ח אלפא יהיב לי' ואלפא שקיל. ותמיהא מילתא היכי מדמי לי' רמי בר חמא למתניתן ואומרים בתוספות דרמי בר חמא סבר דלא מצי לוקח לסלוקי לב"ח בזוזי אפי' היכא דלא הוה ארעא באפותיקי מפורש ולהכי קאמר דב"ח בהאי ארעא כדידי' שכיחא לגבי לוקח ואם כן היינו יתומים דמתני' ורבא סבר דכל היכא דלא היה אפותיקי מפורש לב"ח מצי לוקח לסלוקי' בזוזי וארעא הלוקח הוא וליכ' לבע"ח אלא תביעות ממון מצי לסלוקי בחובו וכיון דכן אלפא יהיב ואלפא שקיל ומסתלק והיינו מאי דקאמרינן בפ"ק דמציעא הניחא למ"ד אי בעי לוקח מצי לסלוקי וכו' דמשמע דפלוגתא היא וכתב רש"י ז"ל שם לא ידענא היכי ולפ"ז הכא הוא פלוגתא דאפליגי בה והשתא שמעינן שפיר מאי דכתיב' לעיל דאלו זבנינהו לתרי גברא הא ודאי לא מצי לוקח שני למימר הכי דדוקא מארעא דזבין הוא מצי לסלוקי לב"ח בזוזי ולא מארעא דזבן חברי' ואיהו גופא נמי דוקא קאמר הכי מקמי חלטת' וכדפרשינן:

טרפא בכמה כתבינן פירש"י ז"ל כשקבל אותה בעל חוב באלפי זוזי בכמה כתבי טרפא ללוקח שטרפא ממנו באלפא כשיעור החוב או בחמש מאות כדמי השדה רבינא אמר באלפא פירש אע"ג דלוקח לא אפסד אלא ה' מאות כיון שהחוב היה אלף וזה סילקו

במעות אינו אלא כאלו לקחה ממנו שאלמלא כן היה נוטלין שתיהן והיה המוכר חייב באחריות אלף:

ורב עווירא אמר בחמש מאות שכן הוא חייב אחריות וקשה קצת היכי אמר רבינא דלגבי לוקח טפי מאחריות שקבל עלי' מוכר וטפי ממאי דאפסיד לוקח ויש שפירשו אם נסתלק בעל חוב כשקבל אלף זוזי טרפא בכמה כתבינן גבי אלפא כדאפסיד לוקח או מחמש מאות כמו ששוה השדה שממנו נסתלק דאלו מאידך אכתי לא טריף ליה אלא דכי חזי לוקח דבעי למטרפא קדים וזבני' מיניה וה"ל להמתין עד שתכנס בה בכח טרפא שלו ונראה כלשון הראשון אבל בלשון הזה דכ"ע אית להו אלפא כיון דבאלפא סלקיה ויש מקשים מאי טרפא שייך הכא אי איתא דאית ליה למוכר נכסי למטרף אמאי לא אמר לי' לוקח לב"ח ליזול ולגבי מיניה דליכא למימר דהאי ארעא ה"ל אפותיקי לב"ח דא"כ לכ"ע לא מצי לוקח לסלוקי בזוזי וכדאי' בפ"ק דמציעא וי"ל רגון שרוצה להמתין כשיקנה המוכר נכסים. דין. א"נ שיש שם נכסים שקנה מוכר בין הלואה זו [למכירה] חזר ומכרן ולב"ח לא כתב דאקני דב"ח לא מצי טריף דלא כתב לי' דאקנה לוקח דהוה ליה קנה ולוה ומכר דמשעבדי א"נ שקנה נכסים אחר החוב ומכר וחזר ומכרו ולב"ח לא כתב דאקנה וללוקח כתב ליה דאקנה.

מצוה על יתומים לפרוע חוב אביהן פירש מן הנכסים שהניח אביהן ואף על גב דמדינא לא אשתעביד כגון מטלטלין או שבח או מן הראוי אבל מנכסי עצמן אין שם מצוה וכתב רש"י ז"ל מצוה על היתומים לפרוע מפני כבוד אביהם ואין לבית דין לכופם על כרחך דלאו מצוה עשה מפורשת היא כסוכה ולולב אלא מצוה דרבנן וכן פי' בתוספת וכן בדין שאם לא כן מאי איכא בין הלוה עצמו ובין היתומים בי' וכן מוכח מהא דאמר להו מצוה קא עבידתו ואלו היו כופין על מצוה זו היכי אמר להו מצוה קא עבדיתו ולא עיילי בגוביינא והכי נמי אמרינן דכי אמרי דמי קטינא סליקי סלקוה והא כייפינן להו אלא ודאי כדאמרן וזו שלא כדברי ר"ח ז"ל שכתב למעלה בההיא דפריעת ב"ח מצוה שכשם שכופין עליה כך כופין על מצוה זו ואינו נכון וכבר כתבנו יותר מזה בפרק מי שמת מאבל אמרו לו הני חמשין זוזי דמי קטינא סלוקי סלקוה ופי' רש"י ז"ל והו"ל כשאר מוכרין ולא כפריעת חובו. דין. ושמעינן מינה שאם בא ב"ח מאוחר לטרוף ממנו אינו רשאי שכבר קנאו מב"ח ראשון ואם זה הי' ב"ח מאוחר כי אתי ב"ח מוקדם וטריף ליה למ"ד ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה הדרי יתמי עלי' ב"ח מאוחר ושקלי זוזייהו מינייהו וכן פירוש רבוותא וכן הוא במקצת ירושלמי דכתיבנא במהדורא קמייתא.

ההיא גברא דזבנה לכתובה דאמינה בטובת הנאה הפי' הנכון כדפי' רש"י ז"ל שמכר קרקע אחת שירש מאביו ושהיה מיוחד לכתובת אמו שכן הי' דרכן לייחד להם קרקע כדאמרינן התם באותם ג' שדות דלי'כא לפרושי שמכר כתובת אמו בחיי אביו שאם (תמות אמו ואחר כך אביו) [ימות אביו ואחר כך אמו] ויורשי' שיזכה בו לוקח דה"ל מה שאירש מאבא מכור לך שלא אמר כלום כ"ש דהכא איכא תרי ספיקא שימותו שניהם אביו ואמו ומיהו בזה נדחק רש"י בלשון ראשון ואע"ג דלא אמר כלום חייב להחזיר המעות ובכאן התנה שאם תערער עמו לא מפצי ליה ולא מהדר זוזי והקשה עוד דמ"מ כיון דירשה מאמו וזכה בו נתקיים המכר כדאמרי' גבי מכר שדה שאינו שלו וחזר ולקחה מבעליה הראשונים שזוכה בה הלוקח ותירץ דהתם הוא דטרח לזבוני כי היכי דליקום בהמנותיה אבל כשירשה ליכא למימר הכי כדאיתא התם וא"צ לכל הדוחק הזה:

סבר רמי ב"ח למימר איהו במקום אמה קאי אמר ליה רבא נהי דאחריות (דעלמא) [דידה] לא קביל עליה אחריות דנפשיה [מי] **לא קביל עלי**'. ויש רוצין לדקדק מכאן שהמוכר קרקע שלא באחריות דמחייב באחריות דנפשי' מן הסתם כדאיתא בפרק אלמנה דלקמן אעפ"י שירש או נתנו לו שום זכות באותו קרקע לאחר המכירה אינו יכול לערער דהא נמי בכלל אחריות דנפשיה הוא כדאמר רבא הכא והא ליתא דאם כן גזל קרקע ומכרה שלא באחריות וחזר וירשה או לקחה זכה בה הלוקח הראשון וזה אינו כדמוכח בפ"ק דמציעא שלא אמרו שם אלא משום דניחא ליה דליקום בהמנותי' או דלא לקריי' גזלנא אפי' במוכר אחריות והכא שאני שזה מכרה באחריות גמורה שהוא חייב אפי' באחריות דעלמא כדאיתא לקמן אלא שהוציא מן האחריות ערעור ורמי בר חמא סבר שהוא נכלל בכלל אמו ולא בכלל שאר אחריות שעליו ורבא אמר כיון דבעלמא אפי' מוכר שלא באחריות לא מפקיע נפשיה מאחריות דנפשיה כל שכן הכא דקבל של האחריות חוץ מאחריות אמו שהוא בכלל האחריות וכיון שזכות הערעור הזה כבר היה בו קודם מכירה הרי זה בכלל אחריות שקבל עליו ומדאתי עליה רבא מטעמא דאחריות דנפשיה איכא למשמע דדוקא דירשה הוא עצמו אבל אם ירשו אחרים עמו או שנתנה אותו אמו לאחרים הרי הן במקום אמו ואינו חייב לפייסם וכן כשאמר אני מקבל עלי כל הוא וכל באי כחו משמע דאנהו במקומו קיימי ויש אומרים דה"ה דמחייב לרבא באחריות שאר יורשי אמה ובאי כחה שלא הוציא מן האחריות אלא לאמו ואין לנו אלא לאמו בלבד והלשון הראשון נראה לי:

אמר רמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וחזר שמעון ומכרה לראובן באחריות ופי' מכירה סתם שיש בה אחריות דאחריות ט"ס הוא ואתא ב"ח דראובן וקא

טריף ליה מיניה דינא הוא דליזול שמעון ומפצי ליה גרסת רש"י ז"ל אמר רבא נהי דאחריות דעלמא קבל עליה אחריות דנפשיה מי קביל עליה ואשמעינן מהדא דודאי לא קבל עליה אחריות דאתי מחמת נפשיה דלוקח וזה מן הלשונות שפירושה מתחלף דבפ' אלמנה ניזונת אמר אחריות דנפשיה משום דנפשיה דמוכר ויש גורסין כאן נהי דאחריות דעלמא לא קביל עליה כלומר ראובן אחריות דנפשיה קיבל עליה ויש מקשים מאי סבר רמי ב"ח דהא ודאי דבר קשה הוא לומר שיפצה המוכר אחריות ערעורן שמחמת הלוקח עצמו ואמרו בזה כמה לשונות ואין אנו צריכין לכך דרמי בר חמא סבר דכיון שלא היה לראובן המוכר הראשון נכסים אחרים לגבות מהם נמצא כשמכר קרקע זה לשמעון שלא באחריות נכנס הוא תחת ראובן והי' הרוב מוטל על הקרקע זו או יסלקנו שמעון במעות הלכך כשם שאם שמעון מכרו לאחרים חייב לפצותו לב"ח כן כשחזר ומכרו לראובן זה שכבר נפטר ראובן מחוב זה ואתא רבא ואמר דהא מ"מ סוף סוף החוב מוטל על ראובן אם קנה נכסים וכיון שכך אין לשמעון לפצותו דאחריות דנפשי' לא קביל עליה:

דף צב.

ואמרינן ומודה רבא בראובן וכו' מאי טעמא דבעל חוב דיעקב כב"ח דעלמא דמי וזו דרך רש"י ז"ל ואגב אורחא שמעינן שהמוכר שדה לחבירו באחריות סתם חייב אפי' באחריות דעלמא דלא אתי מחמתי' דהא ב"ח דיעקב לא אתי מחמת שמעון ואפ"ה חייב לפצותו לפי שמכר באחריות וכן הדין במוכר סתם כיון דאחריות ט"ס וכאלו נכתב דמי: ואמר רמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון וזקפן עליה במלוה אתא לאשמעינן דאע"ג דאין קרקע נקנה במלוה התם במלוה שהיה המוכר חייב ללוקח דמלוה להוצאה נתנה ואין כסף לקנות בו אבל מלוה זו שמתחייב לוקח עכשיו למוכר דפרעון גמור הוא וקונה בו מדין כספו. א"נ דאתא לאשמעינן דאע"ג דזקפן עליו במלוה ואין שעבוד קרקעות מטלטלי דיתמי מיקרו וכל זה אינו נכון דדינא קמא פשיטא דפרעון כסף גמור הוא חשוב זקופה במלוה ואידך דינא נמי בהדי' אמר ליה תלמודא לעיל גבי מי שהיה נושה באחיו מנה בפ' האשה שנפלו וא"כ אית לן למיבעי אמאי נקט זו זקפן עליו במלוה ותו אמאי נקט שמכרה באחריות דאי מאי דאמר יתמי מטלטלי שבק אבון גבך הכי נמי שייך במכירת שלא באחריות (דהאי מאי יתמי מטלטלים שבקה בינה בינה לכך הכא נמי) והנכון בזה מה שפי' בשם ר"י ז"ל שאם לא זקפן עליו במלוה אלא שנתעכבו המעות אצל הלוקח אין היתומים יכולים לתבעו כלל דמסתמא הרי המעות מכר תפוסין בידו לאחריות כל זמן שלא פרעם ותפיסה דמחיים קרינא ולהכי נקט זקפן והיינו דנקט

באחריות דאלו שלא באחריות אפי' לא היה זקופין נמי יכולים היתומים לתובעו ועוד הוסיף שאע"פ שאמר ר"ע לעיל ינתנו ליורשים שכולם צריכין שבועה ואין היורשים צריכים שבועה הכא אין זה צריך שבועה דודאי לא אתפסיה צררי המוכר לאחריותו וכיון שכן אף הוא אינו צריך שבועה וא"כ יתנו לו כי הוא הכושל ואין הטעם זה ברור לפי מה שכתבנו שם דלאו בשבועה תליא מילתא אלא הטעם משום דכל היכא דלא זקפן עליו במלוה תפיסה מחיים חשובה דאנן סהדי דדעתי' למתפסינהו אתא:

אמר רבא אי פקח הוא מגבי להו ארעא והדר גבה ליה מינייהו מדרב נחמן וקשיא להו לרבנן ז"ל אי לית ליה זוזי מאי פקיחותא צריך ואי דאית ליה זוזי היכי מצי מגבי להו ארעא דהא כל דאית ליה זוזי ואית ליה ארעא לא מצי למפרעינהו בארעא כדאי' בפרקין לעיל. ויש מתרצין דלעולם אית ליה זוזי והיינו פקחותיה וידע האי דינא דר"נ ויפייסם בדברים שיקבלם קרקע ואחרים תרצו דכל כה"ג דאיכא פסידא דלוקח בפרעון מעות שורת הדין לאגבוניייהו ארעא. ורבינו שמשון ז"ל תי' דלאו דוקא אמרינן דלגבי להו ארעא דהדר לגבי מינייהו דאפוכי מטרתא ל"ל אלא דכי תבעו ליה יתמי דמי מלוה שחייב לאביהם שזקף עליו אמר להו אנא מחייבנא לכו מלוה במקום אבוכן ומחייבנא נמי ומשתעבדנא לב"ח דאבוכן מדר"נ ואנא הוא ב"ח דאבוכן קמא דאיחייב לי באחריות וכיון דכן אנא מפרענא ממאי דאית ליה גוואי ואנא מפייסנא בארעא וזה הנכון:

אמר רבה ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון בבת אחת דאלו בזה אחר זה אין ב"ח גובה אלא מן האחרון וכדאיתא בפ"ק דב"ק. וחזר שמעון ומכר שדה אחת ללוי ואתו ב"ח דראובן ולא מצאו לו שום נכסים בני חורין רצה מזה גובה רצה מזה גובה ולא אמרן אלא דזבין לו בינונית ששיעבוד ב"ח עליו והלכך אם רצה גובה משמעון הזיבורית שנשתיירו אצלו ואומר נכנסת במקום ראובן ואלו רציתי הייתי גובה ממנו הזבורית ואע"ג דתקון רבנן לב"ח מן הבינונית הא לתקנתא דידיה הוא ולא הריעו כחו אצל הזבורית דחזי להו מדאורייתא וכדאיתא בבבא קמא אבל הן העידית שביד שמעון אינו גובה שאפילו מראובן בעלי חובו לא היה גובה כלל ושלא כפירוש רש"י ז"ל שאם רצה גובה משמעון מן העידית וזו שגגה גדולה ואם רצה גובה מלוי בינונית דחזיא לי' דאע"ג דאיכא זיבורית אצל שמעון וק"ל שאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים ב"ח ואפי' מן הזבורית היינו כשהם נכסים בני חורין ממש כגון שהיה זבורית אצל ראובן אבל הכא שהזבורית הוא אבל שמעון שאינו ב"ח של זה בהא לא אמרו רבנן וכן פי' רש"י ז"ל. אשל עידית וזיבורית אמר ליה ללוה להכי טרח וזבני ארעא דלא חזי לך תמיהא מלתא דהא זיבורית מחזי חזיא ליה מדאורייתא וכשתקנו לו חכמים בינונית לא הוריעו אצל

זבורית ויכול הוא לומר אי אפשי בתקנת חכמים ז"ל. וי"ל דה"מ אצל הלוה עצמו אבל בכאן שהנכסים ביד הלוקח שני ובינונית חזיא טפי לפי דעת רוב העולם אין לנו לגבות אלא מן הבינונית שתקנו לו חכמים הואיל ולא לקח כל השדות של בעל חוב כמו שלקח שמעון והאי טעמא משום זבורית אצטריך דאלו מהעידית פשיטא דלא גביא:

בינונית נמי לא אמרן אלא דלא שביק בינונית דכוותא אצל שמעון יכול לוי למימר הנחתי לך מקום לגבות ממנו. קשיא לן דהא פרישנא דליכא למימר הכי אלא כשהניחם אצל הלוה עצמו אבל לא כשהניחם ברשות הלוקח שלו שא"כ לגבי זבורית נמי שביד שמעון לימא ליה הכי וי"ל דהכא ה"ק כיון שכשהיו שני הבינונית אצל ראובן או אצל שמעון היה יכול להגבות לך איזה שירצה מהם והיה יכול לסלק מזו מפני אותו שהיה ברשותו כן אני ג"כ יכולני לסלקך באותה שהנחתי ברשותו כי כל זכות שהיה לו בשדה זו מכר לו כאותה שאמרו מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו ובהא שהזכות כבר לידו דכ"ע מכר לו:

דף צב:

אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא ב"ח דראובן למטרפי' מיני' דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה ול"מ א"ל לאו בע"ד דידי את כך הגי' ברוב הספרים ולאו למימרא דחייב ראובן למיזל ולמפצי' דאדרבה אמר ליה אחוי לי טירפך ואשלם לך אלא ה"ק דדינא הוא דמצי ראובן למיזל ולמידן עמו ולא מצי ב"ח למימר לי' לאו בעל דברים דידי את ולהא בלחוד יהבינן טעמא משום דאי מפקא מינך עלי דידי הדר דאלמא היינו האי דאשמעינן אביי ויש נסחאות שגורסין בהדיא דינא הוא דאי אזיל ראובן ומפצו ליה דלא מצי אמר ליה וכו' והכל דרך אחד והוקשה לראשונים ז"ל מה הנאה יש לראובן בזה דהא ודאי משמע דמשום תקנתו אמרו כן דהא מוקמינן ליה לישנא קמא כשמכרה באחריות ומשום דאי מפקא מיניה עני הדר וי"ל דנפקא מינה שהיה ראובן זה פקח ובקי בטענות יותר מן הלוקח ואינו מספיק דאדרבה הלוקח לא היה צריך לטעון כלום אלא שיוציא שטרו וב"ד טוענין ללוקח כל מאי דמצי מוכר טעין והא עדיף טפי ורש"י ז"ל כתב שאם יש למוכר גלגול דברים לחשוב חוב כנגד החוב או אשתבע ליה בדינא דלא פרעתיך ואין זה מחוור ואדרבה הבא ליפרע מנכסי' משועבדים לא יפרע אלא בשבועה שלא נפרע ושאין ללוה אצלו כלום שראוי להיות כפירעון חובו והנכון כגון שהיתה שדהו אפותיקי מפורש לב"ח זה והשביחה שאין הלוקח יכול לסלקו במעות ושקיל לה לכולי ארעא ושבחא ואע"ג דלא הוה מסיק ביה אלא שיעור ארעא ואין לוקח ממנו אלא

הוצאה והדר לוקח וגבי מן המוכר ארעא ושבחא בר מהוצאה דאלו ידין ראובן המוכר עמו מצי לסלוקי בזוזי כשיעור ארעא בלחוד ובמהדורא קמא דב"מ כתיבנא טפי בס"ד:

דף צג.

אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצא עליה עסיקין עד שלא החזיק בו יכול לחזור בו פי' רש"י ז"ל אם לא נתן המעות משהחזיק בה אינו יכול לחזור בה שהקרקע נקנה בחזקה כי אמר לו לך חזק וקני ויש שמחזיקין מיד ונותנים המעות לאחר זמן ומשהחזיק בה נתחייב במעות עכ"ל ז"ל ולפ"ז אין להקשות דהכא מסיקנא דאפילו שלא באחריות נמי יכול לחזור בו ואלו בפרק חזקת הבתים אמרינן דאע"ג דאמור רבנן המוכר שדה לשמעון אינו חוזר עליו נמצאת שאינו שלו חוזר עליו רב זביד אמר אפילו נמצאת שאינו שלו אינו חוזר עליו דא"ל להכי זבני לך שלא באחריות דהתם כשפרע המעות או שזכה בקרקע בשטר או בחזקה משא"כ בזו שלא זכה עדיין בקרקע ולפיכך יכול לחזור בו אבל אין פי' זה נכון וכמה תשובות בדבר חדא דא"כ דלא פרע לו מעות ולא זכה בקרקע פשיטא דיכול לחזור בו ולא הוה צריך לומר אלא דמשהחזיק בה אינו יכול לחזור בו ועוד דמאי שנא נקט חזקה הא ידעינן בחזקה שקונה ומתני' היא ועוד היכי אמרינן דחזקה הוה מכי דייש אמצרי ומה הוצרכו לשאול מאימת הויא חזקה והלא משנה שלימה היא נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה ועוד דלישנא דאימת הוה חזקה לא אתי שפיר ועוד דכיון דאמרי' ראובן שמכר שדה לשמעון מכלל שמכרו כראוי וזכה בו הלוקח כראוי בא' מן הקניות דאי לא אין כאן שום מכר לכך הנכון דהכא כבר זכה שמעון וחזקה דאמר הכא היינו שיורד לתוכו כאדם המחזיק בשלו ואמרי' דעד שלא ירד לתוכה להחזיקה בשלו יכול לחזור בו ואע"ג דאיכא כסף ושטר וחזקה דאדעתא דהכי לא זכה וכמקח טעות הוא אבל כשירד לתוכה סביר וקיבל ואינו יכול לחזור בו והשתא לא דמיא הא להאי דרב זביד דהתם שכבר החזיק בו אלא כשבא לתבוע אחריותו אמרינן שאינו חוזר האחריותו על המוכר והכא אמרי' שכ"ז שלא החזיק בו יכול לחזור בו שלא יהא מכר מכל בין שלקח באחריות או שלא באחריות ודייקא נמי דהתם נקט לישנא דחוזר עליו ואינו חוזר עליו דמשמע (חזקה) [חזרה] משום אחריות והכא נקטי' יכול לחזור בו ואינו יכול לחזור בו:

דייש אמצרי פי' בב"מ שהשוה לתקון המצרים כדרך הלוקח שדה שבא להחזיק בו והרי"ף פי' בענין אחר ודייש אמצרי לאו דוקא אלא הוא בכל דוכתי'. אחוי טרפך ופי' רש"י ז"ל אחוי לי שטר טרפא דכתבו לך שיצאתה השדה מתחת ידך ואשלם שהרבה

עוררין ואין זוכין בדין עכ"ל ובפ"ק בב"ק כתב עוד אחוי לי שטרא טרפך שטרפה ממך כדין וכן הלכה:

מתניתין מי שהי' נשוי ג' נשים חולקות בשוה פי' כשג' יוצאות ביום אחד וסבר האי תנא דבתר שעבודא אזלינן ובשעבוד מנה כולן שוות כך יש לבעלת מנה שעבוד מנה כבעלת אלף אבל במה שיש יותר מסך כתובתה אין לה בו שיתוף עם האחרות עד שתתפרע האחרות הלכך היו שם מאתיים בעלת מנה משותפת במנה בלבד ובעלת מאתיים ובעלת שלש מאות משותפות במנה השני בשוה היו שם ג' מאות כולן משותפות במנה הא' ובמנה השני משותפת השתים כמו שאמרנו ובמנה השלישית אין בו כלום אלא לבעלת ג' מאות לכן ביותר מג' מאות עד שתתפרע בעלת ג' מאות ממה שהיא עודפת על חברותיה ויחסר חסרונה שוה לחסרונן כיצד כשיש שם ג' מאות יש לבעלת מנה ל"ג ושליש ונשאר לה לגבות ס"ג שני שלישים ויש לבעלת מאתים פ"ג ושליש ל"ג ושליש מן המנה האחד וחמשים מן המנה השני שחלקה עם עם בעלת ג' מאות ויחסור לה מכתובתה מאה וי"ז פחות שליש ויש לבעלת ג' מאות מנה ופ"ג ושליש כי היא לבדה נטלה המנה השלישי' ונשאר לה לגבות א"כ מאה וי"ז פחות שליש והרי חסרון בעלת מאתיים ובעלת ג' מאות שוה ולפיכך אם הי' שם ארבע מאות אותו מנה הרביעי נוטלת אותו בעלת מאתים ובעלת שלש מאות נמצא שיש לבעלת מאתיים מאה ול"ג ושליש ונשאר לה לגבות ס"ז פחות שליש ויש לבעלת ש' מאתים ול"ג ושליש ונשאר לה לגבות ס"ז פחות שליש והרי חסרון כולם שוה שאף לבעלת מנה כן נשאר לגבות ס"ז פחות שליש מעתה כל מה שיהיה בה יותר מארבע מאות חולקות אותו בשוה וכן על דרך זה אם היו אלף נשים לפי דעת תנא דמתני' והרי"ף ז"ל האריך הענין הזה בלשון עברי וגם בלשון ערבי ומה שכתבנו מועט המחזיק את המרובה:

היו שם מאתיים וכו' בתלמודא מפרש לה ג' של זהב הם ע"ה דינרי כסף כי הדינר זהב הם כ"ה דינרי כסף ושש של זהב הם ק"נ דינרי כסף לכן ג' שהטילו לכיס כך הם חולקין פי' לא שיחלקו כן ממש שהרי אינן חולקין אלא לפי מעות כל אחד ואחד אלא לאפוקי דלא אמרי' השכר לאמצע ובתלמודא אפרש לה בס"ד:

גמרא של מנה נוטלת חמשים תלתין ותלתא ותילתא הוה. פי' שהרי אין לה בה אלא שלישית המנה. אמר שמואל בכותבת בעלת מאתיים לבעלת מנה דין ודברים אין לי עמך במנה פי' דהוה לי' בעלת מאתיים לגביה כאלו אינה משותפ' במנה ההוא והוא בין בעלת מנה ובעלת ג' מאות והכי נמי מצי לאוקמי בכותבת ליה הכי בעלת ג' מאות וכדמוקים בסיפא שבעלת ג' מאות היא הכותבת אלא דהכא חדא מינייהו נקט וניחא

ליה טפי ההיא דסמוכה ליה ובסיפא נקט ההיא דסמוכה לתרוייהו והוה רישא וסיפא בחדא גוונא ולא עוד אלא דבסיפא נמי איכא כותבת דג' וכדבעינן לפרושי לקמן כנ"ל:
אי הכי אימא סיפא ופי' אי הכי לאו דוקא דהא לכ"ע לא אתיא מתניתן שפיר אי נמי דדוקא הוא ומשום דאפשר לאוקמה בב' תפיסות כדלקמן תימא לה הא סליקת נפשך ממנה פי' דאע"ג דלבעלת מנה בלחוד הוא דכתבת דין ודברים אין לי עמך מ"מ לא אתי האי פלוגתא דמתניתן שפיר ממ"נ שאם אנו דנין שאמרה לה לבעלת מנה דו"ד א"ל עמך במנה זה לפי שמחלתי כל זכותי ממנו א"כ יחלקו המנה ההוא בין בעלת מנה ובין בעלת ג' מאות ותטול בת ג' מאות מאה פלגא מהאי מנה ופלגא מהאי מנה ותשקול בעלת מאתים חמשים בלחוד דהיינו פלגא דמנה שני ואם אנו דנין הלשון הזה שנתנה לבעלת מנה חצי זכותה שהיה לה ליטול במנה ההיא שהוא י"ז פחות שליש א"כ הרי נשאר לה לבעלת מאתים לטול מן המנה ההוא י"ז פחות שליש ותטול בעלת ג' מאות שלישית דהיינו ל"ג ושליש נמצא שנוטלת בעלת מנה חמשים כדתניא ל"ג ושליש מחלקה וי"ז פחות שליש מחלק חברתה ובעלת מאתיים שבעה וששים דינרין פחות שליש [י"ז פחות שליש] שנשאר לה מן המנה הראשון וחמשין מן המנה השני ובעלת שלש מאות תטול פ"ג ושליש ל"ג ושליש מן המנה הראשון וחמשין מן המנה השני ואם אנו דנין הלשין הזה שנתנה כל הזכות שהיה לה במנה ההוא לבעלת מנה א"כ בעלת מנה תטול ס"ו ושני שלישים ובעלת מאתיים חמשין ובעלת ג' מאות פ"ג ושליש ואלו אנן לא תנינן חדא מהני ופרקינן דמתניתן דאמר ליה בהדי' מעיקרא מדין ודברים הוא דסליקו נפשאי כלו' שהתנו בין שלשתן בפי' שלא תערער על בעלת מנה במנה האחד ותטול חלקה כאלו אינה משותפת עמה ויחלוקו השאר היא ובעלת ג' מאות ואלמלא שקבלה עליה גם בעלת הג' מאות לאו כל הימנו של זאת לאבד מזכותה כלום במנה זו והיה לה ליטול פ"ג ושליש אלא ודאי כדאמרן והאי דאמרינן מעיקרא בכותבת בעלי מאתיים לבעלת מנה דין ודברים אין לי עמך במנה לא דק תלמודא אלא דנקט לישנא רויחא דמחני' בכותבת דין ודברים אין לי עמך מיירי והשתא מפרש לה תלמודא צורתא דמתניתן כדאי' ממש ודכוותא בתלמודא הא כל שלא אמרו כאן אלא כלשון הראשון הא ודאי של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים ס"ז פחות שליש ושל ג' מאות פ"ג ושליש כנ"ל:
רבי יעקב מנהר פקוד משמיה דרבינא אמר רישא בב' תפיסות וסיפא בב' תפיסות פי' בב' גוביינות ואע"ג דגוביינא דארעא היא שאין כתובת אשה גובה מן המטלטלין קרינן ליה תפיסה כדאשכחן בריש פרקין ואפשר נמי דתפיסת מטלטלין הוא כדפי' רש"י ז"ל וכגון שתפסן מחיים א"נ דשעבד לה מטלטלין לכתובה בפי' רישא בב' תפיסות דנפלו

ע"ה בחד זימנא וקכ"ה בחד זימנא תפיסה קמיית' דע"ה חלקו בג' שהרי כולן שוות בו ונטלה כל אחת מהן כ"ה ונשארו לגבות לבעלת מנה ע"ה ונבעלת מאתיים קע"ה ולבעלת ג' מאות רע"ה וכשנפלו להן בתפיסה שניה ק"ה הרי כולן שוות בו בע"ה וחלקו הע"ה בין שלשתן וחמשים הנשארים חולקת בעלת מאתיים ובעלת ג' מאות נמצאת בעלת מנה נוטלת חמשים ובעלת מאתים ובעלת שלש מאות ג' דינרי זהב שהם ע"ה דינרי כסף לכל אחד:

סיפא בב' תפיסות דנפלו לה ע"ה בחד זימנא ומאתים ועשרים וחמשה בחד זימנא והכי פי' הע"ה הראשונים חלקו בשוה כמו שאמרנו כ"ה לכל אחד ומן הר' כ"ה של תפיסה שנים נוטלת קע"ה שהם בשתוף בין כולם וחלוק' מהם בין כולם כ"ה לכל אחת שאף הראשונ' משותפת בהם שזה סך כתובתה עכשיו אחרי אשר נטלה כ"ה מן הע"ה הראשונים הרי שיש לכל אחת מהן חמשים והמאה הנותרת מן הקע"ה חולקת בעלת מאתיים ובעלת ג' מאות ששתיהן משותפ' והעודף על הקע"ה מן הרכ"ה שהוא חמשין הוא לבעלת ג' מאות לבדה נמצאת אומ' כי של מנה נוטל' חמשין מן השני תפיסות ושל מאתיים נוטלת מאה ושל ג' מאה נוטלת ק"נ כדברי משנתינו והאי דנקטא תנא בהאי צורתה משום דלא בעי' למתנייא תשבורת חשבון אלא שלימים דאי כדינייהו ממש הוה ליה למתני בעלת מנה נוטלת ל"ג ושליש ושל מאתים פ"ג ושליש ושל ש' קפ"ג ושליש הלכך נקטה בכותבת חדא לאידך או בב' תפיסות שיבא חשבון שלם ומינייהו שמעינן עיק' דינא:

תנא זו משנה ר"נ רבי אומר אין אני רואה דבריו של ר"נ בזה אלא חולקות בשוה. פי' לא בשוה ממש כמו שנראה בדברי רש"י ז"ל אלא לומר שנוטל בשוה כל אחת לפי מעות סך כתוב' שעושין מן הנמצא ששה חלקים חלק במנין כל כתובה שהרי ששה מאות דינרין של מנה נוטלת חלק א' ושל מאתיים שני חלקים ושל ש' נוטלת ג' חלקים וכדרך שאומר תנא במתניתין בג' בשנש' שהטילו לכיס חלק במנין הרווח וההפסד לפי מעות וכן פי' ר"ח ז"ל וכן עקר והלכתא כר'. אמר שמואל שני' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתיים השכר לאמצע:

דף צג:

אמר רבה מסתבר' מלת' דשמואל בשור לחריש' וחורשין בו דכיון שה"ה לחריש' אלא בכלו יש להם לחלוק שכר ולאמצע אבל שור לחרישה ועומדת לטביחה כלומר ששבח אחרי כן בבשר וראוי לשחיט' וטבחוהו ובאין למכרו או לחילוק איברי' זה נוטל חלק

וזה נוטל ב' חלקים כ"א לפי מעותיו והא דנקט שלקחוהו מתחלה לחרישה לרבות' נקטינהו דאע"ג דמעיקרא אדעתא למפלג בשוה נחית בשותפו' השתא בבשר ושחטוהו הוא מתחלק לפי איבריו ויטול כ"א לפי מעותיו ורב המנונא אומר אפילו שור לחרישה וכו' פי' אעפ"י שהשכר עומד על הקרן אם היו עתידין לחלקו לאבריו ולהוליך הבשר כ"א בביתו היו נוטלין לפי מעות אבל כיון דלמכירה קאי וסוף שיותירו המעות נמצא שהריוח הוא מובדל מהקרן וכאלו נשתכרו בפרקמטיא דמי שהשכר לאמצע ולא תימא דוקא בשלקחוהו לחרישה תחילה אלא אפילו לקחוהו תחילה לטביחה כיון דלמכירה קאי ולא לחלקו לאבריו הוי השכר לאמצע אלא משום דנקט רבה שור לחרישה ועומד לטביחה נקט נמי איהו האי לישנא ולאו דוקא ר"א דאם לקחוהו תחילה לטביחה מודה רב המנונא דלפי מעות הן חולקין ויש להקשות על זה דא"כ כי מותבינן בסמוך (מרבוות') [מברייתא] אליבא דרב' דפליג דלפלגי ולתני בדידה רב המנונא נמי אדתני סיפא וכו' בד"א בשור לחרישה ועומד לטביחה [אבל בשור לטביחה ועומד לטביחה] זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ותו מהא דאותבינן ממחני' דקתני פחתו או הותירו שחולקין לפי מעותיו וקושיין לרב המנונא ודאי כדבעינן למימר ודחיק לנפשי' לאוקמי בזוזי חדתי ואסתירא דצוניתא ואמאי לוקמה בשור לטביחה [ועומד לטביחה] וכל דכוותי' שראוי ליחלק אלא ודאי ש"מ דרב המנונא סרכא דלישנא דרבה נקט אבל ה"ה בשור לטביחה ועומד לטביחה השכר לאמצע עד שיעשה תנאי מפורש והטעם דמילתא משום מזלא דבי תרי עדיף ושכרן נתרבה ג"כ מפני חלקו המועט של זה שיכולין ליקח סחורה גדולה יותר וזה מהפך בה וכן נראה בירושלמי דהתם תנן על מתני' אמר ר"א הדא דתימ' כשהיתה סלע חסיר' או יתיר' אבל לשכר ולהפסד כולן חולקין בשוה וקשיא הדין יהיב מאה והדין יהיב עשר ואת אמר הכין חברייא אמרי' יכול הוה למימ' ע"י עשרה דינרין סליקו' פרקמטי' עד כדון דהות פרקמטיא (חסירה) זעירא [הות פרקמטיא רובא] מאי יכול הוא למימר לי' ע"י עשר' עד דאזדבין חדא זימנא אנא מזבין עשרה זימנין ע"כ. ועוד דאשכחן בירושלמי פ' שור שנגח את הפרה וכן ג' שהטילו לכיס פחתו והותירו כך הם חולקים אמר ר' אבין בר חייא נראין הדברים כשנטלו מרגלית בו יכול למימר ליה פרקמטיא דידך סגיאן ואת מעטין מזבינתא וכי הפיך מתהפך מטיבך עד כדון כשהיתה פרקמטי' נתונה כאן היתה פרקמטיא שלך נתונה ברומי מאי יכול למימ' עד דאסתלק אנא איפוך ומתהפיך בדיני הכא נמי כך ע"כ בירושלמי ופי' ברור ומשמע דר' אבין בר חייא דהתם הוא דס"ל כרב המנונא דהכא וזה דעת רבי' ז"ל והוא הנכון אבל לקח זה בשבילו וזה בשבילו ונתערבו פי' שלקחו שוורים או פרקמטייא כ"א בשלו נתעכבו:

תנן וכן ג' שהטילו לכיס פחתו או הותירו כך הם חולקין פי' רש"י ז"ל ותיובת' דשמואל משמע דסב' מר"ן ז"ל דרבה ורב המנונא פליגי אדשמואל דשמואל אמר לעול' השכר לאמצע והיינו תיובתא דלא אשכחן לה תירוצ' אלא בזוזי חדתי או בדאיסתר' דצניית' דאלו לרב' איכא לאוקמ' בשור לחרישה ועומד לטביחה ולרב המנונא בשור לטביחה ועומד לטביחה ואין זה נכון דודאי רבה ורב המנונא לאו דאפלגו עלה דשמואל אתו אלא לפרושי מימריה ורב' ה"ק דמסתברא מילתי' דשמואל בהכי וכיון דכן הכי אמר' לי' שמואל והכין מתפרש' האי לישנא בכל דוכתא עד דאתפרש' בהדי' כדאמרי' התם בפ"ק דסנהדרין אמר רבה מסתברא מלת' בששכרו וכן אמר רב אפילו נטלו הלכך קושיין הכא לשמואל דרב המנונא וכדפי' לעיל. ומסתברא הלכתא כרב המנונא (דלהדי') [דלדידיה] אתא מתני' דלעיל כפשוטה ולכאורה אמר ר"נ בר אבוה דמתרץ מתני' להדי' אליב' דידי' כוותי' ע"ל והא דאמר בפר' שור שוה מאתיים שנגח שור ששוה מנה ואין הנבילה יפה כלום זה נוטל מנה וזה נוטל מנה וחזר ונגח שור ששוה מאתיים האחרון נוטל מנה כשהו' חצי נזקו ושנים שלפניו כל אחד נוטל דינרי זהב ואוקימנ' התם כר"ע דאמר שותפי נינהו ואפ"ה אמרינן כי מפסיד כל א' וא' לפי מעותיו וא"כ ה"ה לשכר וקשיא לרב המנונא דאלו לרבה מסתברא עומד הוא לטביחה כיון שהוא נגחן כדאמרן התם יכול הוא לומר לשחיטה מכרתי לך. ונראה לי דלא אמר רב המנונא אלא כשנשתתפו לדעת דאדעת' דהכי נחית אבל התם שלא נשתתפו והו"ל כאלו לקח זה בשבילו וזה בשבילו ונתערבו דתנא לעיל שחולקים לפי מעות לד"ה:

הותירו זוזי חדתי פחתי אסתירא דצונית' פירש"י ז"ל חדתי (שהיה כלי) [שמטילים] זוזים ישנים (ונשמרו ונותנו) [ונשאו ונתנו] בהם עד שנעשו חדשים ויוצאים מהוצאה הלכך חולקין לפי המעות דכל חד מאי דיהיב שקיל אבל אם הותירו יותר על החשבון השכר לאמצע:

אסתירא דצוניתא שנפסל המטבע ואין יוצאת בהוצאה ונותנת אותה על מכה שבפיסת הרגל ואמר במסכת שבת מאי צנית בית ארעא דכיון דישנן בעין נוטל כל אחד וא' כחשבון שהטיל אבל אם פחתו מאה או חמשים זה מפסיד המחצה וזה מפסיד המחצה שהשכר וההפסד למחצה לשון רש"י ז"ל ובודאי הא דנקט תלמודא זוזי חדתי לאו למעוטי סתם עתיקן דבפרק הזהב מוכח דעתיקי חשוב מחדתי אלא לאפוקי צנייתא או מטבעת ישנים מאד שאינם חשובים כמו חדשים וגם רש"י ז"ל לזה נתכוין:

מתני' מי שהיה נשוי ד' נשים ומת הראשונה נשבעת לשניי' הקשה בתוספת אמאי תניא ד' נשים דהא בג' סגי לאשמעינן דשבועה לאחד שבועה למאה כי הראשונה נשבעת

לשנייי' ואינה נשבעת לשלישית. ותרצו דא"כ שלישית שהיא אחרונה אינה נשבעת אליבא דת"ק וה"א דמש"ה אין הראשונה נשבעת לה משום שהשלישי' אינה נשבעה אבל בארבעה נשים שהשלישי' נשבעת לראשונה נשבעת לה קמ"ל דאפי' בה אמרינן שבועה לאחד שבועה למאה. הראשונה נשבעת לשנייי' פירש רש"י ז"ל שאם שנייי' טוענת הואיל ואת באת ליטול השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום דלמא לא משתייר לנכסי כשיעור כתובתי ע"כ. דין. ושמעי' מהכא כי מלוה מוקדמת שבא לגבות תחלה ודומה לב"ח מאוחר שנשבע מוקדם שבועה בנקיטות חפץ שאינו פרוע כאלו בא ליפרע מנכסים משעבדים ואין נאמנות שטר מועיל בזה כדמוכח ממאי דכתיב בפ' הכותב:

גמרא במאי קמפלגי כלומר מ"ט דבן ננס הואיל ות"ק טעמא דידי' טעמא תריצא הוא דכיון דרביעית לא שקלי כלום מן הראוי אלא הקודמת לה למה תשבע.

כגון שנמצאת אחת מן השלש שדות שגבו ג' נשים ראשונות שדה שאינה שלו שנודע שגזלה וסוף שיבואו בעלים ויטלנה הימנה וכשבאה רביעית לגבות כתובתה שדה רביעית באה זו ועורר' ולאח' יבא הגזלן יטול שדהו מידי ונמצאתי קרחת רצוני שתשבעי שלא נגבית מכתובתה בחיי בעלה:

דף צד.

ובב"ח מאוחר שקדם וגבה קמפלגי ת"ק סבר מה שגבה לא גבה הלכך למה תשבע אם יבוא הגזלן ויטרוף ממנה תחזור היא על הרביעית ותטול ממנה מה שגבה ממנה דהוה לה רביעית ב"ח מאוחר ובן ננס סבר מה שגבה גבה ואם יבא הנגזל ויטרוף מזו לא תוכל לחזור על הרביעית עכ"ל. תמיהא דכיון דכשבאת הרביעית כבר נמצאת שדה הראשונה גזולה למה תגבה הרביעי' כלו' ואפי' בשבועה תטול הראשונה אותו ואע"פ שלא באו הגזלנים לטרפו' שטרפה ועומדת היא ועוד מאי האי דאמר בן ננס וכי מפני שהיא אחרונה נשכרה היא דאדרבה הפסידה כשאינה נשבעת שלא ישאר קרקע בידה או למרר לכך פי' בתוספת כמו שפי' ר"ח ז"ל דנמצא' לאו דוקא אלא שהראשונות חוששת שמא היום או מחר תבא נמצאת שדה אחת מן הראשונים שהיא גזולה ונמצאת שעבוד על שדה זו ת"ק סבר לא תשבע דכי אתי גזלן ושקיל קמייתא הדרי אינהו על הרביעית דב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ובן ננס אמר וכי מפני שהיא אחרונ' נשכרה שלא תשבע אפי' על ספק זו היא ודאי נשבעת אפי' על ספק כיון שהבעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה:

אמר רבה בר אבוה דכ"ע מה שגבה לא גבה ופי' אבל לא מצי למימר דכ"ע מה שגבה גבה דא"כ למה לא תשבע ואע"ג דלא חיישינן שמא תכסוף והכא בחיישינן שמא תכסוף קמיפלגי פי' דבן ננס סבר חיישינן שלא תכסוף הרביעית הזאת את השדה שהיא גובה דכי חזיא דלא משביעין ליה ידעה דהדרה עליה ושמטא ואכלה ולא חיישא לאשבוחה וכיון דאיכא ב"ח אחרינא דמקדמי לה דין הוא שתשבע הא כל היכא דלא חזינא ב"ח קודמין לית לן לאשתבועי שום ב"ח מפני ספק זה שמא יכסיפהו ולמחר יבא ב"ח אחר מוקדם והא פשיטא ומיהו ה"מ בשגבה מבני חרי דאלו כשגובה ממשעבדי לעולם אינו גובה אלא כשבא תוך זמן זו:

אביי אמר דאביי קשישא איכא בינייהו. וטעמא דבן ננס משום דסבר יתומים שאמרו בין גדולים ובין קטנים ומתניתין כשבאו ליפרע מן היתומים אבל לכ"ע לשמא תכסוף לא חיישינן ואע"ג דגבי בעל שמכ' לפירות אמר אביי דחיישינן שמא תכסיף שאני התם שדרך לוקחי קרקע לפירות שאינם חוששין להשביח הקרקע וכיון שהגוף שלה ואין ללוקח אלא פירו' חיישינן להכי משא"כ בזו שהגוף בחזקת רביעית ושלה היא היום וזה פשוט ותוכל להקשות לפום אוקימת' קמא היכי לא תקשי לן לת"ק למה אינה נשבעת בשבועה ליפרע מן היתומים וי"ל דהו' מוקמי לה כשפטרה מן השבועה דאל"ה לא הוה פליגי בהא שום תנ' דכ"ע אין נפרעין מן היתומים אלא בשבועה ואתא אביי וגלי לן דבהא נמי שייכא פלוגתא כדאביי קשישא כנ"ל:

ולענין פסק הלכה לא הבי' הרי"ף מכל זה בהלכותיו כלום וטעמא דמילתא משום דלגבי ב"ח מאוח' כבר פסק לעיל מה שגבה לא גבה ולענין תכסיף הא קי"ל כרבה דאמר דבעל שמכר לפירות לא חיישינן להכי וכ"ש בזה. וכאביי קשישא הא קי"ל דאתי כדפסק הוא גופיה ז"ל בפ' הניזקין ומ"מ הלכה כבן ננס וגם משום הא דאביי קשישא ואי פטרה הבעל מן השבועה אינה נשבעת:

אמר רב הונא הנהו תרי אחי או שותפי דאית להו דינא בהדי חד ואזל חד מינייהו לדינא בהדיה לא מצי אידך למימר ליה לאו בעל דברים דידי את פירוש רש"י ז"ל דאזיל חד מינייהו לדינא בדבר השותפות ויצא השותף חייב ל"מ חבריה שותף למימר (לבעל דברים) [לבע"ד] לאו בע"ד דידי את בדין זה שנתחייב חבירי אני אדין עמך [על] חלקי עד כאן לשונו. ובודאי דלישנא דסוגיין הכי משמע שכבר דן האחד עם הנתבע מדאמר (ואזיל) [ואזל] חד מינייהו ולא אמר ואזיל ותו מדאמרי' עליה לקמן דאמר אי הוה התם הואי טענינא טפי אבל לשון בעל דברים דידי אינו מתפרש כאן כמו בשאר מקומות שבתלמוד אבל יש לשונות הרבה שפירושם מתחלף ומ"מ אף לפירוש זה היא הנותנת

דכל היכא דאיתיא לחבריה במתא כופה לנתבע לדון עמו על הכל ולא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את ויש שפירשו אותו בדרך אחרת [בשמ"ק הגירסא בדרך זה] ואם השותף קטן או אשה מסתברא כמאן דליתא במתא חשיב ובעל בנכסי אשתו שאינו צריך הרשאה מפני שידו כידה ואפילו בעל כרחה יכול לתבוע ואינה יכול למחול ואדרבה מינה שמעינן דדוקא התם ואע"ג דליתיה במתא אבל באשה בעלמא לא אמרינן הכי כלל ואפילו איתא במתא כנ"ל וכן דנתי לפני רבותי:

אתמר שני שטרות היוצאים ביום אחד פרש"י ז"ל כגון שמכר שדה אחת לשני בני אדם ביום אחד ע"כ ונקט מר"ן ז"ל מכירה וה"ה לנתינה ולאפוקי הודאות והלוואות וכ"כ הרי"ף ז"ל בהלכותיו מפורש רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני. כבר פרשנו לעיל שודא דדייני. ולימא רב דאמר כר"מ ושמואל דאמר כר"א ופי' רש"י ז"ל דרב דאמר יחלוקו כר"מ דאמר עידי חתימה כרתי והן עיקר לענין גיטין וה"ה לשטרות כיון ששניהם נחתמו ביום אחד אין זה זוכה יותר מזה כיון כשהוא מקום שאין הקפידה לכתוב שעות ושמואל אמר שודא כר"א דאמר עידי מסירה כרתי וכיון שכן יש לומר שמא הראשון חביב עליו יותר מקד' ומסר לו שטרו ואת השני הטעהו ע"כ ואיכא למידק דהא לר"מ אפשר שיזכו בזה אחר זה בעידי חתימה אם מסר להם בזאח"ז בו ביום שאין דנין אחר סוף היום במקו' שאין כותבין שעות אלא (כשמכר) [כשמסר] לאחר יום שנכתב דכיון דלדידי' עידי חתימה בלחוד כרתי ועידיו בחותמיו זכין לו אין זכין לו אלא מסוף הזמן הכתוב בו שמוכח מתוכו אבל כשמסר לו בו ביום זכה לאלתר והראייה מגט שאם נתן לה גט ביום שנחתם מגורשת מיד שהגיע לידה וכן שכתב בה חודש או שנה ונתנו לה תוך הזמן הרי היא מגורשת מן היום שתביא ראייה שהגיע לידה וכדמוכח במסכת גיטין ור"א נמי אף על גב דסבר עידי מסירה כרתי הא נמי מודה בעידי חתימה כדפי' רש"י ז"ל בדוכתי' וכדמוכח בכמה ראיות וא"כ מנ"ל שהי' באלו השטרות עידי מסירה ועוד דבעידי מסירה עצמן שמא נתן לשניהם כאחד וזכו כאחת וכמה דברים בשמועה זו בתוס' ובחדושי' אבל הדרך שיראה שהוא ברור בזה דר"מ ור"א בתרתי פליגי חדא דלר"מ עדי חתימה בלחוד כרתי ולא עדי מכירה ולר' אלעזר אף עדי מסירה ואידך דבעדי חתימה לר"מ עדיו בחותמיו זכין לו אעפ"י שלא הגיע השטר לידו אלא לאחר זמן אבל לר"א עדיו אין בחתומין זכין לו אלא כשהגיע שטר לידו ולפיכך כל שטר שאין בו קנין אם לא הגיע לידו ביום שנכתב פסול דהוה ליה מוקדם מעתה בשני שטרות היוצאים ביום אחד יש ד' דרכים או שנמסרו בו ביום [*] כ"ה גם בשמ"ק ואינו מובן ולענ"ד צ"ל כאן או לאחר זמן או (המו"ל).] בבת אחת או בזה אחר זה ולר"מ בכולן זוכין כאחת חוץ מן האחד כשנמסרו

בו ביום בזא"ז וכיון שהשלש דרכים ראויין לחלוקה והדרך האחת לבדו ראוי לשודא ראוי לדון בחלוקה יותר אבל לר"א אין לומר אלא כשנמסרו ביום חתימתן כו' והרי אין כאן אלא ב' דרכים או כשנמסרו בבת אחת או בזא"ז וכיון שכן ראוי לומר שנמסרו בזא"ז ולא ידע זה (בלא) [בשל] זה ורצה לרצות לכאו"א מהם שנתן לו הכל שאלמלא כן הי' נותן חציו לזה וחציו לזה הלכך שודא עדיפא ואמרינן דכ"ע כר"א פי' דאלו כר"מ ליכא למימר חדא דלקמן מוכח דשמואל כר"א ס"ל אף בשטרות משא"כ לרב דאע"ג דאמר הלכה כר"א בגיטין הוה סד"א דגיטין לאו דוקא אלא ה"ה כל השטרות הדומים לגיטין דהיינו שטרי הקנא' ולאפוקי שטר' ראיי' והיינו דלקמן לא פרכינן אהא דרב אלא מדאמר שמואל אף בשטרות ועוד דלר"מ לכ"ע חלוק' עדיפא שיש לו ג' דרכים אבל לר"א שהוא ספק באחד משני דרכים בהא איכ' למימר דפליגי מ"ס דבספק שקיל כזו חלוקה עדיפא ומ"ס דשודא עדיפא ואסיקנא דמחוורת' רב דאמר כר"מ ושמואל דאמר כר"א וכיון דכן הלכתא כשמואל דקאי כר"א ועוד דרב ושמואל הלכה כשמואל בדיני ובמה שכ' הרי"ף ז"ל דדוקא בשטרי מכר או מתנה פליג שמואל אבל בשטרי חובות מודה דחולקין והביא ראיי' לדבר דהא במתני' תנן היו ג' יוצאים ביום אחד חולקין בשוה ולא מותבינן מינה לשמואל משום דכתובה דינה כחוב אבל ממתני' אותיבנא משום דקתני סתמא ב' שטרות היוצאים ביום א' כלישנא דאפליגו בה רב ושמואל גופייהו ועוד הביא ראי' דאמרי' גבי לוה ולוה וחזר וקנה יחלוקו ולא עבדינן שודא הכא נמי חלוקה עדיפא ואין ראיות אלו ברורות דלמ' דהא לא מותבינן ממתני' משום דסתם מתני' כר"מ וממתני' מותבי' ליה ואפ"ה אמר דהא מני ר"מ כסתם מתני' וההיא דלוה ולוה אינו ענין לזו כלל דשאני התם כיון דלוה ולוה ואח"כ קנה שיעבוד שניהם חל כאחד על מה שקנה וליכא למימר שודא כלל אבל הכא דאפשר דלחד מינייהו משתעבד מעיקרא ולא חל אח"כ שיעבוד חבירו על קרקע זו לעולם אימא לך דלשמואל עבדינן שודא ומיהו יש להכריע כדברי הרי"ף ז"ל לומר דהלכתא כוותי' ולא מטעמי' אלא טעמא דמלתא כדפי' ר"י ז"ל וכן הרמב"ן ז"ל דכיון דשט"ח לשעבוד הוא עשוי ועקרו לנכסים משועבדים משום דאית לי' קלא כדאיתא בפרק גט פשוט אין לנו לדון בו אלא מזמן שהוא מוציא קול וידוע הוא שאינו מוציא קול אלא מזמן הברור שבו דבהא מזדהרי לקוחות וכל שכתוב בו ביום ידוע אין זמנו ברור אלא מסוף היום וכן אם כתב בו חודש או שנה מסוף החודש או מסוף שנה ואינו טורף בו לקוחו' מקודם לכן אע"פ שיש לו עדים שהגיע לידו קודם דההוא עדות על פה הוא ולית ליה קלא וכיון שכן שני שטרות היוצאים ביום א' אין שניהם נידונין אלא מסוף היום וזכות שניהם חל כאחד ולפיכך חולקין דהוה לי' כעין

לוה ולוה וחזר וקנה וקי"ל יחלוקו ואפשר שלזה כיון הרי"ף ז"ל בטעמו אלא שלשונו קצר ולפי דרך זה ה"מ בשטר דלאו אוקנייתא אבל בשטר חוב שיש בו קטן שני שטרות היוצאים ביום א' עבדינן שוד' דהשתא ודאי משעת קנין שעבוד נפשי' ונשתעבד נכסים ואלימא מילתא דקטן דאפי' בלא שטר יש לו קול וגובין בו מנכסים משועבדים ומסתמא לא קנה לשנים כאחד בקנין אחד אלא בזה אחר זה ומי שקדם זכה אף הוא תוך כדי דבור וכיון דכן עבדי' שודא ואפשר דאפי' רב מודה בהא דאפי' אליבא דר"מ דהשתא ליכא טעמא דעידי חתימה כרתי מפי רבי' ז"ל ויש מבעלי תוספת שכתבו דבשטרי חובות היינו טעמא דעבדי' חלוקה ואפי' לשמואל משום דדוקא במכר או במתנה שאם היו בזה אחר זה עכ"פ האחד זכה לגמרי והשני לא זכה כלום אבל בשטרי חוב או כתובה שיש לשניהם שעבוד נכסיו ודאי לכל אחד מהם ראוי לחול ואפי' האחרון גובה משעת טורפו אם נפרע החוב הראשון ממקום אחד או נמחל וכיון ששעבוד שניהם ראוי לחול מתחלתו ואפי' בזה אחר זה עכשיו דאפשר שזכו שניהם אין לומר בו אלא חלוקה כך כתבו משמו של ר"ת ז"ל והטעם הזה אינו מחוור כפי הצורך:

דף צד:

אימא סיפא כ' לא' ומסר לא' זה שמסר לו קנה ואס"ד ר"מ אמאי קנה הא אמר ע"ח כרתי ולא ניחא לאוקמי לן כשנמסרו שניהם בו ביום כיון דסתמ' קתני להו טפי ניחא לן לומר דתנאי היא דתניא גבי הולך מנה לפלוני ומת המשלח ושנשתלחו לו ומספקא לן אם הולך כזכי דמי או לא וחכמים אומרים יחלוקו וכאן אמרו מה שירצה שליש יעשה אלמא במלתא דספיקא פלוגתא דתנאי היא אי חלוקא עדיפא או שודא דדיינ' עדיפא ולגבי שודא שפיר מייתי ראיי' מהתם דהא ודאי הא דהכא עדיפא למעבד שודא טפי מההיא דהוה ספק שקול דהולך אי הוה כזכי או לאו כזכי ואפ"ה אמר יחלוקו כ"ש הכא דאפשר שזכו שניהם כא' ומיהו בלאו הכי נמי איכא מתני' דמותבינן הימנה דמסייע לרב בהדי' ולא מייתי תנאי אלא משום שמואל ודכוותא בתלמודא כנ"ל ומקשינן השתא שודא להא דתניא מה שירצה שליח יעשה יש ללמוד מכאן ראיה למה שפי' בשודא דדייני לעיל בפר' הכותב אימא דרמי בר חמי כתבינהו לנכסי לרמי בר חמא בצפרא ובאורת' כתבינהו למר עוקבא בר חמא פי' ולא נודע למימסר שטרו תחלה כדפי' רש"י ז"ל.

חדא דאנא דיינא ומר לא דינא ע"פ ריש גלות' ולא נהירא דהא רב ששת נמי דיינא הוה דגמיר וסביר ונקט רשותא ויש שפירשו דאנא דיינא בהאי דוכתא שהדין הזה היה במקומו של רב נחמן ואין ראוי לעשות לאחרים שודא באותו מקום שזה כעין הפקר ב"ד

הוא ואין ראוי לעשותו במקום שגדול ממנו או שהיה דיין קבוע במקום ההוא שהיה ראוי לדון בו ומיהו הא בדיעבד שפיר דמי ואין עיקר טעמא בכאן להחזיר דינם בדיעבד אלא משום אידך טעמא דמעיקרא לא אתו אלא עלה משום טעמא דאיהו קדים ועידיו בחותמיו זכין לו והוה ליה טועה בדבר משנה שהוא חוזר וכן פי' מורי הרב הלוי ז"ל בשם אחיו הרי פנחס הלוי ז"ל.

הנהו תרי שטרי דאתו לקמיה דרב יוסף פי' רש"י ז"ל דשטרי מכר היו באחריות שיצאו על קרקע אחד זה אומר אני זכיתי בו תחלה וזה אומר וכו' ואוקמי רב יוסף בידא דההוא דכתוב ביה בה' בניסן דאילו אידך דלמא בר כ"ט בניסן הוא וידו על התחתונ' ואמר לי' דלכתוב לי' טרפא משום אחרינא על אותם שלקחו מאייר ואילך וא"ל דאינהו מדחי לי' דדלמא בר חד בניסן הוא ושלא כדין טרפוה ממנו ולא גרסי' להאי פי' והנחנו לך מקום לגבות ממנו ויש שפי' לפי גירסא זו דשני שטרי הלואה היו שיצאו על קרקע אחד בן חורין מר אמר אני מוקדם וראוי לגבותו ומר אמר אני מוקדם וראוי לגבותו ואוקמי רב בההיא דה' בניסן כלומר דאגבי' בעל ה' דניסן וכי אתו אידך למטריף לקוחות דבתר אייר ואמרי ליה את בר חד בניסן את והנחנו לך מקום לגבות ממנו ושני הפירושים דרך א' להם וכולם ענין אחד ורש"י ז"ל פי' בשטרי מכר משום דסוגיין דלעיל מיירי בהכי וכדפי' לעיל ומ"מ שמעינן מהכא שכל הבא לגבות שום שעבוד בלשון מסופק עליו להביא ראיה אף על פי שחיובו ברור צריך לברר שעבודא.

דף צה.

מאי תקנתא יכתבו הרשאה להדדי:

הא דתנן מי שהי' נשוי שתי נשים ומכר את השדה וכו' וכבר פי' לעיל בשם רבי' שמשון ז"ל דלאו דוקא השני' מוציאה מהראשונה והראשונה מוציאה דאטרוח' בי דינא כולי האי לא מטריחנן בכדי אלא לומר שכך אפשר לעשות לכל אחד עד שיעשו פשרה ביניהם:

הכא במאי עסקי' בשקנו מידו פי' דמגופו של קרקע קנו מידו כדאי' בפ' הכותב וכיון דמהני הכא גבי ב"ח עם לוקח ה"ה דמהני בכותב לאשתו דין ודברים וקנו מידו אע"פ שידו כידה וכדכתיבנ' התם בס"ד:

ויש דוחין דשאני הכא דאין לב"ח אלא שעבוד אבל התם לא מהני כיון שידו כידה במה שנותן ולא נהירא דבאומר לחבירו שותף דין ודברים אין לי עמך הרי חלק שלו שהוא ממונו לגמרי נותן לו שיהא שלו ואפ"ה מהני כשקנו מידו:

מי לא תנן לקח מן האיש וכו' עד הכא נמי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי ואע"ג דמתני' דהתם אוקימת' בחותם שלש שדות ה"מ לענין שלא יהא מקחו בטל לאלתר משום כבוד בית אביה אבל ה"ה בשאר נכסים דידי' שיהא מקחו בטל כשתבא לגבות כתובת' בגרושין ואלמנות ויכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי וכדאי' בהדי' בפ' חזקת הבתים דשבשאר נכסים דידה כ"ש דהוה לה איבה:

כתב לראשון ולא חתמה כלומר שלא רצתה לקיים מקחו לשני וחתמה לא אבדה כתובה דברי ר"מ פי' דלר"מ ה"ה כשחתמה לראשון והא דנקט בשני להודיעך כחו דר' יהודא דאפי' בהא יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ולבסוף אמר דמשום ר"מ נקט לה וכן תירץ ז"ל וליכא למימר דמתני' כשלקח מן האשה תחלה דהא קתני ומכר את שדהו והדר וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך (דשמא) [דש"מ] להדי' שבתחלה לקח מן האיש ואיכא דקשי' ליה דהא אמרינן בפ' הניזקין על מתני' דלקח מן האיש דה"מ דאמר' לי' לך חזק וקנה אבל בשט' קנה והכ' הא איכא שטרא דחתמ' לו קתני ומתני' נמי קתני וכתבה הראשונ' ללוקח. ויש אומרים דכתיבה לאו דוקא אלא שאמרה דקנו מידה וחתמו נמי לגמר מעשה וקיום קרי חתום ואחרים תירצו דהתם בשכתבה ליה שטר בפ"ע והכא משמע אעפ"י שכתבה וחתמה באותו שטר עצמו דבהא ודאי לא קנה לוקח.

ומתניתין דכתבה לי' לאחר פי' ומתניתין דהכא בשכבר כתבה לאחר קודם לכן והא דלא איירי ביה תנא משום דלאו דינא דדין ודברים אתא לאשמעינן אלא דינ' והאומר אין לי דין ודברים עמך וקנו מידו כבר קנו מידו מגופה של קרקע וכיון שכן גם עם יורשיו ובאי כוחו אין לו דין ודברים כלל כי בכל דבר של זכיה ושיעבוד כיון שזכו בו חבירו כראוי הרי יורשים ובאי כחו עומדים במקומו וכן אני אומר בא' משני לוין או ב' ערבין דמי שנשתעבד שיפרע המלוה ממנו תחלה דה"ה ליורשיו ובאי כחו שגובין ממנו דכיון דאשתעבדו נכסיו ללוה בכל החוב לגבות מהם ה"ה שיזכה בשיעבוד ההוא יורשיו או באי כחו שהאומר אני חייב לך מנה הרי הוא חייב ליורשיו אבל בדבר שאין לו בו שעבוד אלא תנאים בעלמא או פטו' או נאמנות בהא אמרינן דלו ולא ליורשיו קאמר וכן קבלתי מרבי' ז"ל:

תנן התם אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפילו הם זבורית ודעת רבותי' שאפילו היה כתוב בו שבח וכדאמרינן במסכת גיטין גבי שט"ח היוצא מן היתומים. איבעי' להו אשתדף בני חורין מהו דלטרוף ממשעבדי ת"ש כתב לראשון ולא חתמה וכו'. מהא שמעי' דאשתדף לאו דוקא אלא ה"ה כל שיש עכוב שאין

יכול לגבות מהם דהכא ודאי נכסים שהניחו בני חורין קיימים הם אלא שאינה יכול לגבות מהם ועד כאן לא דחינן לקמן אלא משום דאיהו אפסיד לנפשיה הא כל היכא דלא אפסדה לנפשה כגון שנטלה מסיקין גובה מהם ב"ח וכ"ש אם התפיסום ביד לוה גוי וכיוצא בו דלא אפשר למגבי מינייהו וכן הי' נראה דדוקא שיש נכסים בני חורין כאן במקום הלואה אבל אם נכסים בני חורין הם במדינה אחרת אין לנו לומר שילך המלוה לשם אלא גובה המלוה מנכסים משועבדים שלא עלה על דעתו שילך אחר חובו למדינה אחרת כיון שהיה לו נכסים כאן כשלוה במקום הלואה ואין צריך לומר אם יש חירום בין המקומות דהשת' ה"ל כאשתדף בני חרי וכן דנתי בפני רבותי:

דף צה:

והא מעשים בכל יום דההוא גברא דמישכן פרדיסא וכו' מאי מספקא לן בהא דהא מעשים בכל יום דדייני הכי ואלמא פשיטא מלתא דאשתדף בני חרי גבי ממשעבדי דההוא דמשכן פרדיסא לחבריה לעשר שנים פי' רש"י ז"ל בשעבודי' דסוריא בדמשלם עשרה שנים הדר ארעא בלא כסף ויפה כיון רש"י ז"ל דדוקא בהא הוא דכי קש בתוך הזמן משכונה יש לו למלוה לגבות הנשאר מחובו לפי חשבון השנים משאר נכסי הלוה דהא מאי דאשתאר אחריות מלוה גמורה הוא אבל במשכונה דנכייתא דקש בתוך זמן המשכונה אין לנו לגבות אחריות הפירות ההם כיון שהקרן שלו קיים שלא התירו המשכונה בנכייתא אלא מטעם דאי לא עבדא לית לה פירי ואי לא יאכל לא ינכה ולא עוד אלא שאין לו לגבות כל חובו עד סוף זמן שקבע ואע"ג דלא אכיל פירי כיון דפרדיסא עביד דקש אדעתא דהכי קבלה במשכונה ודוקא בהא אבל אם טרפוה ממנו גובה כל חובו לאלתר דהא לא אוזיף לזמן ההוא אלא אדעתא דליכול פירי ואם יאמר המלוה שיתן לו בכל שנה כדי הפירות ההם במשכונה אחרת דנכייתא יכול זה לומר דאיהו אדעתא דמשכונה דידיה נחית:

דין והלכתא אשתדף בני חרי טריף ממשעבדי.

אמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני כמאן כי האי תנא פי' כרשב"ג דקי"ל כוותיה דתניא וכו' פירש"י יפה בפ' יש נוחלין מאי מי קאמרי תנשא נשאת קאמר קשיא לה דקארו לה מאי קארו לה ונ"ל דאיהו סבר דכיון דהיא מילתא דהערמה הוא ואתתא לנשואין קיימא לא הוה לן לאחוכי בה כולי האי ואפי' בלשון דיעבד והשתא מפרקינן דכיון דקתני ונישאת לא חיישינן לקלקולא ויגדיל תורה ויאדיר ועוי"ל דקארה לה סבר דכי

קתני ונשאת משמע אפילו לכתחילה כדתנן בתולה נשאת ומתרצינן דעמדה ונישאת לשון דיעבד הוא והראשון יותר נכון.

ואמר אביי נכסי לך וכו' עד ומוקי' לה ביד לוקח הקשו בתוספת כיון דהכי הוא הפוכי מטרתא למה לי ואטרוחי ב"ד זמני טובא למה לי ושבקינן מעיקרא בידו דלוקח. ויש שתרצו דהא נפקא מינה כי כשיוצא הבעל מיד הלקוחות אם יעשו פשרה בינו ובין אחריך יפסיד הלוקח וישאר ברשות הבעל והקשו ע"ז דא"כ אמאי אוקמינן להו בסוף ביד הלוקח משום דאית ליה פסידא ומה הועילו חכמים בתקנתם כיון שיכולים הבעל ואחריך להתפשר ולהפסיד הלוקח ואולי הם לא נתפשרו עדיין יתפשרו עוד בפעם השנית. ורבי' שמשון ז"ל משני פי' דהא דאמר הבעל מוציא מיד הלקוחות לאו דוקא אלא דכיון שיכול להוציא מן הדין לא מפכינן מטרתא ומוקמי' להו מעיקר' בידא דלוקח וכן ההוא דאמרינן לעיל אי פקח הוה מגבי להו ארעא והדר גבי לה מנייהו וכדפירשית התם. אחריך דקני בעל לא לקני פי' והו"ל כנותן וכתוב לאשה על מנת שאין לבעלה רשות בה ותנאי קיים לפי מה שפסקה במסכת קדושין:

תנא וכן בעל חוב ושני לקוחות וכן כתובת אשה פי' כגון ראובן שהלוה לשמעון אלף דינר ומכר שמעון ליהודא קרקע אחד שוה חמש מאות ואחר כך מכר ללוי קרקע שוה חמש מאות וכתב ראובן המלוה ללוי שהוא לוקח אחרון דין ודברים אין לי עמך עד שיבא ראובן ויטרוף מיהודה דאע"ג דאמרי' לעיל אבדה כתובתה אף מן הראשון התם הוא שהשדה הא' הוא שוה כנגד כל החוב ויכול הראשון לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו אבל בכאן שלא הניח אלא שוה חמש מאות חוזר הוא על הראשון של ת"ק אחרים ולוקח הראשון חוזר על הלוקח השני משום אחריותו וחוזר על ב"ח של לוקח ראשון ולוקח שני על לוקח ראשון וחוזרין חלילה עד שיעשה פשרה ביניהם:

פרק אחד עשר אלמנה ניזונת

אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה וכו'. י"א דלא גרסי' ומעשה ידיה בוי"ו דא"כ ע"כ ניזונת תנן דאי הניזונת תנן הוה ליה למתני מעשה ידיה בלא וי"ו ואין צורך למחוק גרסת הספרים דהא בכלל בעיין הוא הניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן תנן או ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן תנן וכיון דפסקו לן בנסחאי דניזונת תנן כאנשי גליל גרסי' נמי ומעשה ידיה. ואין חייבין בקבורתה איכא דקשיא ליה הא למה לי למתני דהא פשיטא שלא תקנו אלא קבורתה אלא תחת כתובתה וכיון דיורשי' יורשין כתובתה הם קוברין אותה ויש מפרשי' דהא גופא קמ"ל תנא דקבורתה תחת כתובתה דאכתי לא תני לה בשום דוכתא במתני' ולא נהירא דבפרק הנערה כדקתני תנאי כתובה הוה ליה

למתני גבי בעל גופיה כדתניא בברייתא ור"י תירץ דהא קמ"ל דאפי' היכא דלית להו כתובה ליורשי' כגון הניח קרקעות אין היתומים חייבי' בקבורתה וצ"ע אם הניח הבעל נכסים אלא שמתה קודם שתשבע את חייבים בקבורתה אם לאו לפ"ד רבי ז"ל:

גמרא איבעיא להו הניזונת תנן וכאנשי יהודא או ניזונת תנן וכאנשי גליל פי' רש"י ז"ל דאיבעיא לן אי סתם תנא לה כאנשי גליל או כאנשי יהודא ואמרי' ת"ש דאמר ר"ז אמר שמואל מציאת אלמנה לעצמה א"א בשלמא הניזונת שפיר ופי' רש"י ז"ל דה"ק אא"ב הניזונת וכאנשי יהודה שפיר דמוקמינן להא דשמואל כשאינה ניזונת שלא רצו היורשים לזונה אלא אי אמרת ניזונת תנן ניזונת שע"כ חייבים לזונה אמאי מציאתה שלה והקשו בתוס' על פי' זה כמה קושיות חדא אמאי קא מבעיא ליה דהא כבר סתם לה בפ' נערה ועוד דשמואל גופיה פסק הלכה כאנשי גליל בשלהי פרק נערה וא"כ היכא ס"ד הכא לומר דלדידיה הניזונת תנן וכאנשי יהודא ועוד הא דאמרת דאי אמרת הניזונת תנן מוקמינן לה בשאינה ניזונת וא"כ בשאינה ניזונת מיירי מאי קמ"ל שמואל דמציאתה לעצמה פשיטא ועוד כי אמרת ניזונת תנן וכאנשי גליל מצינן לאוקמיה נמי בשאינה ניזונת וכגון שתבעה כתובתה בב"ד או שמכרה כתובתה שאין לה מזונות ולכך פי' ר"י ז"ל דכולה בעיין דהכא משום הא דקתני מעשה ידיה שלהם אי תנא לה אליבא דאנשי גליל דוקא אבל לאנשי יהודא מעשה ידיה לעצמה או הניזונת תנן ואשמעינן דאפילו במקום שנהגו כאנשי יהודה מעשה ידיה שלהן ואתינן למפשטיה מדשמואל דאמר מציאת אלמנה לעצמה אא"ב הניזונת תנן שפיר כלומר א"א בשלמא דבמתני' הניזונית תנן שפיר וכאנשי יהודה ומשום דכיון בידם לסלקה ממזונות אתי שפיר הא דשמואל דמוקמינן לה נמי לאנשי יהודה ובמקום שהיו נוהגין כמותן ואמתני' אמרה ואשמעינן דאע"ג דמעשה ידיה ליורשי מציאתה לעצמה אא"א הניזונית תנן וכאנשי גליל דוקא אבל לאנשי יהודה מעשה ידיה לעצמה א"כ כי אמר שמואל מציאתה לעצמה לא אמרה לאנשי יהודה דהא לדידהו אפילו מעשה ידיה לעצמה וכ"ש מציאתה וע"כ לאנשי גליל אמרה והא אמאי כיון דע"כ ניזונת כ"ז שתרצה הרי היורשים בענין זה כבעל מה בעל מציאתה לבעל אף זו מציאתה ליורשי' ומהדרי' דלעולם לאנשי גליל וכו' וכן הלכה:

דף צו.

ולא אמרן אלא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין לית לן בה דכיון דחזו ליה מנח תפילין הא ידוע להו דלאו עבד איהו ודוקא דאית ליה תדיר דאי לא מנח ליה תדיר אפילו מנח

[באקראי] עבד נמי זמנין דמנח תפילן לאקראי בעלמא כו' כדתני' בפ' האשה הניח תפילן לפני רבו אינו יוצא לחירות:

אלמנה שתפסה מטלטלים למזונותיה מה שתפסה תפסה פי' שתפסה לאחר מיתה דהא אלמנה שתפסה קאמר ובההוא אמר רבינא דלכתובה מפקינן דאלו כשתפסה מחיים אפי' לכתובה נמי וכדפרישנא לעיל בפרק הכותב ואע"ג דתנאי כתובה ככתובה דמיא דהא אלמוה רבנן לתקנתא דמזונות משום [*) ט"ס יש כאן והכונה משום דאינו יכולה לגבות ממשעבדי ע"כ מהני לה תפיסה ויעוין בשמ"ק.] דפגעו לגבות ממשעבדי שאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים אלמא לגבי בני חרי דמהני ביה תפיסה מן המטלטלים ה"נ פי' דהכא כשתפסה מחיים ולכתובה אפילו מחיים לא מהני אבל תפיסה דלאחר מיתה לא מהני אפי' למזונות ואינו נכון כלל:

מעשה בכלתו של ר' שבתי שתפסה דסקיא מלא מעות ולא היה כח ביד חכמים להוציא מידה והרמב"ם פסק דאמרי' לה אחוי מה שבידך מדקתני וכו' וכן הלכה ואמר בירושלמי א"א לה אחוי מה שבידך מדקתני ולא היה כח ביד חכמים להוציא מידה ולא קתני שמחשבין עמה ואין זו ראיה. אר"י משום דר"י אלמנה ששהתה ב' וג"ש ולא תבעה מזונותי' אבדה מזונותיה ופרישנא דעניה ופרוצה אבדה בשני שנים אבל עשירה או צנועה לא אבדה אלא בג' שנים ופי' בירושלמי שאם לוותה או שהיה בידה משכון לא אבדה כלום ואומר רבי בשם הרב רבו ז"ל דדוקא אלמנה הפסידה עד שנים ושלש שנים אבל באשת איש כל שלא תבעה מזונותיה אבדה אותם למפרע שדרך הנשים לגלגל עם בעליהן וכל שלא לוותה או שלא הי' בידה משכון מחלה אותם וכן ראיתי למורי הרב ז"ל שדן אפי' באשה שהלכה לביתה אביה מפני מריבה שהיה לה עם בעלה כיון שלא מסרה מודעה בפני עדים שלא מחלה אותם. דין:

אמר רבא לא אמרן אלא למפרע וכו' ומסתברא שדין רפואה כדין מזונות דהא חיוב רפואתה מדין מזונות כדכתבינן בפ' נערה. בעי ר"י יתומים אמרו נתננו והיא אומרת לא נטלתי על מי להביא ראיה פי' רש"י ז"ל שאומרים נתננו [דמי] מזונות לשנה הבאה ור"י ז"ל פי' דהלהבא כ"ע לא פליגי כי על היתומים להביא ראייה הא אמר ר"י הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלים וכ"ש לגבי מזונות שאם אתה אומר כן מה הועילו חכמים בתקנתם הא לעולם יאמרו פרענו ובזמן חכמי משנה לא נתקנה עדיין שבועת היסת אלא הכא כשאומרים לשעבר והיא אומרת לא נטלתי והשתא אתי שפיר כפשטא הא דתני לוי אלמנה כ"ז שלא נישאת על היתומים להביא ראיה נשאת עליה להביא ראיה וע"כ ספקה דנשאת לענין מזונות דלשעבר היא וה"ה לרישא דמיירי בהכי:

דף צו:

דין והלכתא דתני לוי וכ"ז שלא נשאת על היתומים להביא ראיה ואם לא הביאו ראיה כתב הרמב"ם ז"ל שנשבעת כעין של תורה דהא נשבע ונוטל היא ומורי הרב בשם רבי' ז"ל אומר דכיון שהנכסים בחזקת אלמנה הן עומדין הרי הוא כאלו יש בידה משכון ונשבעת ונוטלת ונפטרת חשובה ואין עליה אלא שבועת היסת וכ"כ הרב בעל העטור ז"ל אבל הרמב"ם לטעמי' שאפי' במי שיש בידה משכון חשיב נשבע ונטל כמו שפסק בספרו וכן כתב הרי"ף וכבר פי' במסכת שבועות בס"ד:

כתנאי מוכרת וכותבת [אלו למזונות] מכרתי ואלו לכתובה מכרתי פרש"י ז"ל שמוכרת שלא בב"ד לכתובה או למזונות כותבת בשטר המכירה לאיזה דבר מוכרת אם למזונות אם לכתובה ר' יוסי אומר מוכרת וכותבת סתם וכן כחה יפה מאי לאו בהא קמפלגי דר"י סבר נכסי בחזקת יתומים קיימי ואי לא פירשה מה לכתובה ומה למזונות לסוף כשתבא לתבוע יאמרו לה מה שמכרה לכתובתה מכרה ונתקבלה כתובתך והמזונות כבר ניתנים לך ממקום אחר והם נאמנים ור"י סבר נכסים בחזקת אלמנה קיימי והיא החזיק' בהם לצורך מזונותי' וכתובתה ועליהם להביא ראיה לפיכך הסתם יפה לה מפני הלקוחות שלקחו שדה מבעלה שאם יכלו נכסי היתומים תטול כל מה שמכרה למזונה ועל הלקוחות לא תחזיר לחזור על מזונותיה דתנן אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים עכ"ל ז"ל והקשו בתוס' דהא אמרינן לקמן דר"י כאביי ומשום לקוחות מכלל דעד השתא לא מסקינן אדעתא האי טעמא לר"י והנכון דהשתא כיון דסבירא לן דלר"י נכסי בחזקת אלמנה קיימי הדבר פשוט בעצמו שכחה יפה בסתם יותר מבמפורש דהא כל זמן שהדבר בסתם היא נאמנת באמרה כך וכך נטלתי וא"כ למה תפרש עכשיו כלום יותר טוב היא לה הסתם וכשתרצה לפרוש תפרש כפי מה שתראה באותו שעה וזה ברור. ובירושלמי אמרו על זה באיזה צד כחה בא מלוה בשטר אומרת לכתובה מכרתי בא מלוה ע"פ ואומרת למזונות מכרתי על דרך זה כיוצא בו יש לנו לפרש שכך יפה כחה אבל לקמן דאמרי' דלר"י נמי נכסי בחזקת יתומים קיימי ואינה נאמנת לומר לכך מכרתי אז הוצרך התלמוד לפרש כי כחה יפה לענין לקוחות ומיהו הא קי"ל כדתני לוי דנכסי בחזקת אלמנה קיימי. ולענין מה שאמר בירושלמי בא מלוה בשטר לפום פשטא אתי שפיר למאן דסבר שאין למלוה ע"פ דין קדימה במקום מלוה בשטר מירי הכא במלוה מאוחרת שלאחר נשואין והלכך באה מלוה בשטר שהיא מאוחרת לתפוס מן המעות של מכר אומרת לכתובה מכרתי שהיא קודמת שאלו אומרת למזונות מכרתי כיון דמזונות מלוה ע"פ נינהו דלא טרפה ממשעבדי כך אינה כלום במקום מלוה בשטר

קודמת אפי' תפסה לא מהני לה בא מלוה ע"פ אומרת למזונות מכרתי דהשתא שניהם מלוה ע"פ והוא שקדמה וגבתה מה שגבתה גבתה אבל למאן דמפרש דמלוה ע"פ יש לה קדימה במקום מלוה בשטר מאוחר יכולה לומר למזונות מכרתי כיון שחיוב מזונותיה קדמו וא"ת דמיירי במלוה מוקדמת לשעבודה א"כ כשבא מלוה בשטר ואומרת לכתובה מכרתי מאי אהני ליה דהא קי"ל ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ושמא הירושלמי היא סוברה דמה שגבה גבה או משום דסבר שעבודא לאו דאורייתא ולפיכך אין למלוה ע"פ דין קדימה במקום מלוה בשטר אבל אנן קי"ל דשעבודא דאורייתא ודאי יש לה דין קדימה. ולענין מה שפי' רש"י ז"ל בכהנת דכותבת לאיזה דבר מוכרת כדי שלא תפסיד עם היתומים מזונותיה הא ודאי בשכותב לכתובה מכרתי מפסידה הא לגבי לקוחות שלא תוכל לטרוף למזונותיה אליבא דר"י סבר כי יותר יש לחוש דמפסידה עם היתומים שמפסידם לה מבני חרי ואיותר הוא יפה לה שתפרש במי שמוכרת לכתובתה וכן כחה יפה עם היתומים ועם הלקוחות אלא שאין זה דין אלא או תפרש על הכל או תמכר סתם הכל כי כשמפורש על זב"ז ולא בזה סתמא דפי' לכתובה מכרה.

ור"י (**פי'**) **עצה טובה קמ"ל דלא לקרי לה רעבתנותא**. (פי') ור"י סבר דיותר הוא עצה טובה שתמכר סתם שכחה יפה בו משתחוש ללעז רעבתנותא דאלת"ה הא דבעי ר"י תפשוט ליה ממתני' פי' נהי דלא ידע מתניתא דתני לוי ואידך מתניתא הא מתני' כ"ע ידעי לה.

א"נ דכ"ע נכסי בחזקת יתומים קיימי והיינו טעמא דר"י כאביי קשישא פי' רש"י ז"ל דכ"ע ואפילו לר"י היכי דאמרי יתומים נתנם על האלמנה להביא ראייה ואפי' הכי לר"י הסתם יפה לה לטריפת לקוחות כמו שכתבתי וכדתני אביי קשישא וכו' ואי נטלן במתנה לא כך יפה כחו שיוכל לטרוף הלקוחות על החוב ולא יכול לטרוף על המתנה אף זו על המזונות לא תוכל לטרוף לקוחות ועל הכתובה תטרוף אותם ואם מפני היתומים שלא יאמרו הכל לכתובה מכרת וקבלת כתובתך יכולה היא להעמיד עדים שיבאו את הנמכר למזונות ואם תצטרך לכך יבואו עדים ויעידו ואת הנמכר לכתובה לא תודיעו מפני הלקוחות עכ"ל ז"ל משל למה הדבר דומה לש"מ שאמר תנו מאתיים זוז לפלוני ב"ח רצה בחובו נוטלין רצה במתנה נוטלין במתנה לא כך כחו יפה כך הגירס' הנכונה והיא גירסת רש"י ז"ל ויש שפירשו שזה אין לו אלא או האי או האי אלא שהרשות בידו לברור ליטלן לאיזה דבר שירצה ולכך אומר שאם נטלן במתנה לא כך כחו יפה שאם מחל חובו ונוטלן במתנה ובא ב"ח מוקדם למתנתו הפסיד וגם לא תוכל לטרוף על המתנה כשם שהיה טורף על החוב אפילו לא באו ב"ח מוקדם ומיהו זימנא דעדיף ליטלם במתנה

כגון שלוה וקנה ומכר דלא משתעבד לחובו ומשתעבד לחוב מאוחר דה"ל קנה ולוה ומתנה זו קודמת לחוב ההוא וכגון שנותן לו מתנת בריא מעכשיו ולאחר מיתה והיינו דקאמר רצה במתנה נוטלין ולפיכך סתמא עדיף ליה מפירושו עד שיראה לבסוף מאי דעדיף ליה וכעין שאמרו בדר"י ואף על פי שלענין שמועתנו הביאוה לגבי אשה שגובה הכל כתובה ומזונות לא מפני שדומות לגמרי אלא מפני שדומות לענין טירפא דלקוחות טרפות חלוקות ולומר שראוי לאדם לחוש לכך ויעשה בענין שתוכל לטרוף והכי משמע בפרק יש נוחלין דאמר תנו מאתים זוז לפלוני כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו ופרקינן משום דאמר לישנא יתירא ואחרים פי' דהכא נמי זוכה הוא במתנתו וחובו דומיא דאשה זו והתם בפרק יש נוחלין לרבותא נקט דאפילו היכי דאמר כראוי נוטל שניהם משום לישנא יתירא והכא באמת אמרינן נוטלין במתנה לא כך כחו יפה הא ודאי כחו יפה ליטלן במתנה כי על החוב הנשאר לו לגבות יכול לטרוף לקוחות מה שלא יוכל לגבות על המתנה ואם תצא משום מתנם מקודמת למתנה זו ובא ויטרוף בחובו והא דקאמר מעיקרא רצה בחובו נוטל מן דינא קאמר ואף על פי שאין עצה טובה וכבר כתבנו בפרק יש נוחלין. פסק:

דף צז.

אמר אמימר הלכתא מוכרת למזונות מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום פי' רש"י ז"ל שלא ימסור לה הלוקח מעות אלא מזונות של חודש בחדש שאם תנשא יחזיר מה שבידו ליורשים ע"כ ואומר רש"י ז"ל שאם היו בענין שלא היה מוצאין לוקח כדי מזונות של ששה חדשים שמוכרים ביותר לפי ראות עיני הדיינים כדי שיהיו לה מזונות וכי היכי דמזבנינן למזונותיה בלא אכרזתא ומכאן נלמוד ג"כ כי כי כשפוסקים מזונות לאלמנה שאינה ניזונת עם היתומים אין נותנין לה פחות מל' יום וכן לא"א כדי שלא תצטרך להתבזות בב"ד כל יום על מזונותיה:

בעי מיניה מרב ששת מוכרת מזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתוב' פי' מאותן קרקעות שמכרה אם לא תמצא נכסים בני חורין כיון דאחריותא איתמי טרפה או דלמא מצי למימר לה אחריות' דנפשיך קבילי קבלת ובודאי דהא פלוגתא לא שייכא בפלוגתא דרבא ורמי בר חמא דלעיל בראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות דאפי' לרמי בר חמא דאמר התם לא מחייב באחריות דנפשיה דהתם הוא לפי שמכר בפי' שלא באחריות משא"כ שזה שמכרה סתם ואפי' לרבא דאמר התם דמקבל עליה אחריות דנפשיה דהתם הוא לפי שמכר בשלו ממש אבל זו שאינה אלא שליח ב"ד דינא דתהדר עליה ולא מחייב

באחריות דנפשיה. אמר להו רב ששת תניתוה מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר פי' רש"י ז"ל דמוכרת והולכת למזונות עד שלא ישאר קרקע ליורשים אלא שיעור כתובה ואותו השאר יהא סמך לה לגבות משום כתובה והקשו בתוספת ומאי נפקי מינה אם תמכור הכל למזונות בלא שיור או לכתובה ומה הנאה יש לה בזה ותירצו שאם מכרה למזונות (ליקח פרנס) [לוקחת מפרנס] א' לשלשי' יום ואם לכתובה פורעת לה הכל ביחד ונכון הוא וי"ל עוד דלא קתני אלא לאשמועינן שאינה חוזרת וטורפת לכתובה וצריכה שיור והרי"ף ז"ל פי' שמוכרת למזונות עד כדי כתובתה ולא יותר שלא יהא תנאי גדול מן העיקר מיהו ה"מ בדלא אפשר לאחותי אלא במכירת קרקע אבל כל שאפשר לה להיות נזונת מפרי דמקרקעי ומאגרא דביתי כגון שיש שם קרקעות שאפשר להשכירם או להחכירם ולתת לה מזונות מהם נזונת והולכת לעולם כאנשי גליל וכן אם תפס למזונות אפי' דסקיא מלא מעות אין מוציאין מידה כדאיתא לעיל והכי מוכח בפרק שני דייני גזירות דאמרי' אמרה גרשני בעלה מתפרנס' והולכת עד כדי כתובתה בלבד ואוקימנא כששמעו בו שמת ודווקא משום דאמרה גרשני בעלה מתפרנסת והולכת הא לאו הכי היתה מתפרנסת והולכת לעולם ולשון התלמודא מוכיח יותר כפי' רש"י לכן פי' בתוספ' עיקר והא דקי"ל שאינה חוזרת וטורפה לכתובה דאחריות דנפשיה קיבל עליה עלה אמור ר"ת ז"ל דוקא אלמנה שמכרה ומפני שמכרה לצורך עצמה אבל ב"ד או אפטרופס שמכרו בנכסי יתומים לא אבדו זכותם שיש להם באותו קרקע ודוקא בזכות שיש להם בקרקע ההוא מחמת חוב אבל זכות שיש להם בגופה של קרקע לומר שהיה קרקע שלהם אבדו כיון דשעבוד מעשה דומי' דהעורר על השדה והוא חתים עליה בעד מוכח בפרק בפרק חזקת הבתים וכדכתיב' התם בס"ד. ואפי' אשה זו לא אמרן אלא שאינה חוזרת וטורפת לכתובה או כיוצא בו משעבוד שהיה לה על הקרקע זו בשעה שמכרה אותו אבל אם בא עליה שום זכות אחרי כן חוזרת עליו ולא אמרינן בהא אחריות [דנפשיה] קבילי עליה והרי היא זו כאלו חזר הלוקח ולוה ממנה שחוזרת על הקרקע ההיא:

זבין ולא אצטרכי ליה זוזי פירש"י ז"ל מכר שדהו ואנו יודעים שהיה חפץ לקנות שדה פלונית או פרקמטיא באותה מקום ולא אצטריכא ליה זוזי שחזרו בהם המוכרים ע"כ ונראים הדברים אע"ג דלא גלי דעתיה בשעת המכירה שהוא מוכר לצורך דבר ידוע ומיהו דהוה ידוע לזה ומפורסם לכל דאי לא דברים שבלב נינהו ואינם דברים ואחרים פי' דבעינן דוקא בדגלי דעתיה בשעת המכר אבל לא התנה כן וה"ה אם דבר שאינו מפורסם

לכל והוא מתברר ממאי דכתיב' במסכת קדושין להההיא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל בס"ד:

א"ה היינו דא"ל שמואל לר"נ ופי' רש"י ז"ל דבניחותא אמר ליה ודרך הוכחה דאי הכי היינו ודאי הא דאמר לי' נמצאת מכשילם לעתיד לבוא ואמר ליה בצורתא משכח שכיחא דחיישינן לארבי בעיקולי דאי כשבאו ממקום קרוב או כשבאו לאלו לבדם ומשום דלא אצטרכי ליה הדרי זביני מידי דלא שכיח הוא וליכא מכשול והקשו בתוס' עליה דאדרבה לא שכיח דקיימי ארבי בעקולי ולא מפרסמא להא מלתא וכיון כי אתו ארבי קלא אית להו למלתיה ועוד דמה הוכחה יש כאן דלעולם אימא לך דמשום דלא אצטרכי ליה זוזי הדרי זביני ומיהו כ"ש דהדרי משום ארבי בעיקלי ואתה מכשילן לעתיד לבא כיון דבכל ענין הדרה זביני לכך פי' בשם ר"ש ז"ל דבאתמאה אמר ליה דא"כ היכי קאמר נמצאת מכשילן לעתיד לבא דהא וודאי לא שכיח דקיימי ארבי בעיקולי ומשום דאדחי ליה פסק תלמודא והלכתא זבין ולא אצטריכי ליה זוזי הדרי זביני ואלו לפי' רש"י ז"ל לא אתי שפיר פסקא דבסמוך דהא אשכחן דדוקא משום ארבי בעיקולי הוא דהדר זביני כר"נ אלא שיש לומר דאע"ג דהיינו סברא דר"נ בעלי התלמוד הסכימו דבלא"ה נמי דינא דהדר זבניה:

אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד פי' בתלמודא בפרק א"מ שאינה צריכה ב"ד מומחין אבל צריכה ב"ד הדיוטות כלומר בקיאין בשומא כדפרישנא ההם בס"ד ולעולם אינה מוכרת שלא בב"ד מומחין אלא אחר שתלך לב"ד או תשבע ותדור ליתומים ואח"כ נותנים לה רשות למכור מנכסיו בב"ד הדיוטות ובתלמודא פרישנא טעמא דמוכרת שלא בב"ד משום מזוני ופי' רש"י ז"ל שמוכרת למזונות דת"ק סבר בין מן הארוסין שמוכרת לכתוב' בין מן הנשואין שמוכרת למזונות שלא בב"ד ור"ש אמר מן הנשואין שמוכרת למזונות מוכרת שלא בב"ד שאי אפשר לה יושבת ומתענה עד שימכרו לה בב"ד אבל מן האירוסין שאין מכירתה אלא לכתובה אינה מוכרת אלא בב"ד ואין פי' זה נכון דא"כ הכי הו"ל למתני בין לכתובה בין למזונות מוכרת שלא בב"ד ר"ש אומר למזונות מוכרת שלא בב"ד ר"ש אומר נמזונות מוכרת שלא בב"ד לכתובה אינה מוכרת אלא בב"ד ואמאי סתום ותליא מילתא בארוסין ונשואין לכך הנכון דהכי פי' בין מן הארוסין שאין לה מזונות להפסיד ובין מן הנשואין שיש לה מזונות ותפסידם עכשיו בגבייתה מוכרת שלא בב"ד לכתובה ור"ש אומר מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד כדי שתפסיד מזונותיה אבל מן הארוסין שאין לה מזונות לא תמכור ומסתברא שלא אמרו שתמכור שלא בב"ד אלא לעיקר כתוב' דבהא חששו לחינא אז שלא תתבזה בב"ד אבל

לא לענין תוספת כל היכא דליכא משום מזונות ואע"פ שאמרו תנאי ככתובה ואמרי' למוכרת התם כבר פי' דהיינו לענין שאם מוכרת כתובתה מכרה נמי תוספת ולקמן נפרש יותר בס"ד:

בשלמא מן הנשואין לפי' רש"י ז"ל שפי' במשנתינו הכי פירושו בשלמא מן הנשואין מוכרת כתובתה שלא בב"ד כדי שיפטרו היתומים ממזונותיה כשתגבה כתובתה ולפיכך אין ממתינ' עד שימכרו בב"ד והכי מוכח פי' דהאי לישנא במסכת ערכין פי' שום היתומים גבי נזקקין לכתובת אשה אלא מן הארוסין מ"ט וכו' ואיכא דקשי' לי' דאי משום דתפסיד מזונותי' הא כבר הפסידתם משהגיע כתובתה לב"ד אינה מוכרת עד שתלך לב"ד ותשבע שבועות אלמנה והרי"ף הביא ראיה דאלמנה שמכרה או נתנה קרקע הראוי לה לכתובתה קודם שתלך לב"ד ותשבע שבועות אלמנה אם נשבעה אחרי כן שבועת אלמנה מתנתה או מכירתה קיים ומסתברא שאפי' לפי דינו אין בזו תירץ לקושיא זו דהשתא אמתני' קיימי דמיירי שמוכרת שלא בב"ד לכתחילה ובודאי שאין נותנים לה רשות בב"ד למכור עד שתגיע כתובתה בב"ד ותשבע שבועת אלמנה וגם [אין] ראיה מכאן לדבריו ז"ל דאיכא למימר כשנשבעה כבר על כתובתה ואפ"ה לא הפסידה מזונותי' כגון שהלכה לב"ד ואמרה אני רוצה לישבע על כתובתי כדי שיהיה הדבר מזומן לה לגבות כ"ז שארצה וגם כדי שלא יפסידו יורשי אם אמות קודם שאשבע דודאי מקבלים שבועתה אע"פ שאינה יוצאת לגבות עכשיו כתובתה וכההיא דאמר במס' שבועות כגון שנשבעה ומתה ובכה"ג לא הפסידה מזונותי' ונותני' לה רשות בב"ד כשהלכה לגבות כתובתה שתהא מוכרת שלא בב"ד כדי שירויחו היתומים מזונותיה:

ולענין דינו של הרמב"ן ז"ל דאלמנה שמכרה או שנתנה שום קרקע קודם שתשבע על כתובתה מעשיה בטלים ואע"פ שתשבע בסוף.

דף צז:

משום חינא פירש"י ז"ל כדי שימצאו האנשים חן בעיני הנשים והקשו עליו דהא אמרינן בהדיא בכולא תלמודא כי יותר משהאיש רוצה לישא אשה האשה רוצה להנשא ועוד מההיא דאמר לקמן בשמעתין אלא למ"ד משום חינא יורשיה מאי חן איכא ופי' רש"י ז"ל מאי חן איכא הרי הנטרחים לב"ר אנשים הם אינו נכין דהא ודאי כ"ש שימצאו האנשים חן בעיני הנשים כשלא נטריח אפי' ליורשי' לבא לב"ד ומיהו אין זו קושיא כ"כ דדלמא משום טירחא דידה ממעה ולא מנסבא אבל משום טירחא דיורשיה לא ממעה כיון שהם זכרים שיכולים ללכת לב"ד אבל קושיא קמייתא קשיא לכן פי' בתוספת כדפי' ר"ח

ז"ל משום חינא שתמצאנה חן בעיני האנשים כי כשתגבה כתובתה מהרה שלא בטורח ב"ד יקפצו עליה בעלים והיינו דאמר יורשיה מאי חן איכא ומהדרי' כגון שירשתה בתה או אחותה פי' שהיו פנויות וצריכות בעלים:

גרסת הספרים והיא גרסת רש"י ז"ל אלמנה מן הארוסין הוא דלא נפיש חן דידה ופי' רש"י ז"ל לפי שיטתו שלא היתה להם חבת ביאה ולא ידע בעיני האנשים אם הוטרחה זו ואינו מחוור ולפי' רבינו חננאל ז"ל יש לפרש אלמנה מן האירוסין הוא דלא נפיש לן טעם חן דידה כלומר שאינה צריכה לנו כ"כ ליתן לה חן כי חנה עמה כיון שלא נכנסה לחופה אבל גרושה דנפיש חן דידה כלומר דנפיש [לן טעם] חן דידה אימא נתקין לה משום חן דידה לר"ש קמ"ל ויש שגורסין אלמנה מן הארוסין הוא דנפיש חן דידה אבל גרושה דלא נפישא חן דידה וזה עולה יפה לפי' ר"ח ז"ל:

לאתויי מגורשת ואינה מגורשת וכדר"ז וכו' ופי' ואשמועינן מתני' דדוקא בחייו איכא לר"ז לפי שמעכבת בשבילו מלינשא אבל לאחר מיתתו אין לה מזונות דדלמא גרושה היא ומספיקא לא מפקינן ממינו מן היורשין דכי אמרינן נכסי בחזקת אלמנה קיימי כשנודע ודאי שהיא אלמנה ולא גרושה והא דר"ז פליגי על הירושלמי שאמר המגרש את אשתו ולא נתן לה כתובה חייב במזונותיה והא ליתא לפום תלמודא דילן דדוקא ספק מגורשת ומשום דאגידא מחמתו אבל גרושה גמורה אין לה מזונות ממנו דהא אפי' ספק גרושה אם מת בעלה אין לה מזונות מן היורשים אע"פ שלא נתפרעה עדיין כתובתה כדאיתא הכא בהדיא והכי נמי מוכח לקמן בפרק שני דייני גזירות והשתא דפרישנא טעמא דאלמנה מן הארוסין משום חינא או משום שלא תתבזה בב"ד כ"ש דאיתנהו להני טעמא באלמנה מן הנשואין וכיון דכן היכא דליתא משום הפסד מזונות כגון שאינה מוכרת אלא למקצת כתובה שעדיין יש לה מזונות לרבנן דאמרי מקצת כסף ככל כסף מוכרת הוא שלא בב"ד ומיהו טעמא דמזוני טעם דעיקר הוא ונפקא מינה כי אע"פ שמכרה בב"ד לעיקר כתובתה כיון שעדיין יש לה מזונות לרבנן משום תוספ' כדמפרש בריש פ' אע"פ אף הוא מוכרת משום תוספ' שלא בב"ד ואפילו תימא דתוספת ליכא לאחמירו על היתומים משום חינא או משום שלא תתבזה בפניו בב"ד הא איכא משום מזוני אבל לנדוניא דלא מעכבא במזוני דינה כחוב בעלמא ואינה מוכרת אלא בב"ד ולא חיישינן לחינא ולא לבזוי ב"ד והא דלא אוקמה במסכת ערכין מתני' דהתם בנדוניא משום דסתם לכתובת אשה דקתני התם עיקר כתובה משמע ולא משום נדוניא ואע"פ שנקראת כתובה בהרבה מקומות וכן עיקר.

ורבנן סברי אמרינן מקצת כסף ככל כסף וא"ת משכנה כתובתה נמי הא איכא מקצת כסף ככל כסף דמסתמא לא משכנה קרקע כתובתה בשוויו וי"ל דכיון שהקנתה למלוה כל זכות כתובתה לאותו משכון כפרעון גמור חשיב להו לגבי הא וכן כשעשתה אותה אפותיקי.

פרט לבוגרת שכלו בתוליה פי' שנתמעטה ואינן כלם שלמים והכי מוכח סוגי' להדי' דמייתי' לי' למימר אי אמרי' מקצת דמים ככל דמים או לא ושלא כפי' ר"ת ז"ל וכדכתיב' בפרק שני:

דף צח.

לית דחייש להא דר"ש וכו' והוצרכו לומר כן משום דסתם מתני' כוותי' כדאיתא לעיל ואמרינן בעלמא דסתם מתני' ומחלוקות בברייתא הלכה כסתם משנה קמ"ל דלא חיישי' להכי א"נ דהא לאו סתמא היא אלא ר"ש קתני לה כולה וכדאמר בעלמא בפרק מרובה ודוכתי אחריני.

מוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה פירש"י ז"ל צריכה שבועה שלא גבתה יותר מן הראוי לה והוצרך רבינו לפרש כן דאי שבועת אלמנה פשיטא שהיא צריכה ומשנה מפורשת היא ואלו שבועה שלא זלזלה במכירה ומכרה בדמים הראוי אינה צריכה שהרי אינה מוכרת אלא בב"ד הדיוטות כדאיתא בפרק אלו מציאות וכדפרישנא לעיל לכך הוצרך לפ' שלא גבתה יותר שהרי ב"ד הדיוטות אינם יודעים בכמה מכרה אחר ששמו לה ואולי מכרה ביותר והמותר ההוא ליתומים כדאיתא לקמן:

אמר ליה ותבעי לך הכרזה פי' דהא הכרזה קודמת לשבועה והא בהא תליא דוודאי מכרה בהכרזה ידוע הוא בכמה מכרה ואינה צריכה שבועה ואם לא מכרה בהכרזה היכי תני דתבעי שבוע' ואסיקנא דצריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה, אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה כלום דאמר לה מאן שם לך פי' רש"י ז"ל מאן שם לך ממי קבלת מכירה זו לא מב"ד ולא מן היתומים לפיכך לא יצא קרקע מרשות היתומים אבל היכא דשמת לאחרים נפק מרשות היתומים ולפי' זה בעל הבית שעשה שליח למכור לו קרקע אפי' בדמים ידועים אינו יכול ליקח לעצמו דאמרי' מאן זבין לך שאין אדם מוכר לעצמו ולישנא דמאן שם לך לא אתי שפיר להאי פי'. והגאונים ז"ל פי' מאן שם לך כי שמא לא דקדקת יפה בשומא אע"פ שבב"ד הדיוטות לקחה חיישי' כיון דלעצמו הוא לא דקדקו יפה בשומתם ולפ"ז דינו של רבינו ז"ל צ"ת:

מתני' אלמנה שהיתה כתובתה מאתיים ומכרה שוה מנה במאתיים או שוה מאתיים במנה נתקבלה כתובתה פי' והמכר קיים וטעמא דמשום דכל היכא דאוזילה בדנפשה כלומר שהטעות היא בתוך כתובתה הרי הוא כאלו היא מוכרה משל עצמה ואין אונאה לקרקעות אבל היכי דאוזילה בדיתמי דהיינו מה שהיא יותר מכתובתה הוא כשליח וחוזר המכר בכל שהוא כדאיתא בסיפא ובירושלמי פריך אמתני' ויחזיר המקח ומוקים לה ר' יוחנן בשהוזל המקח או הוקר המקח פי' דבתר הכי לא הוה ביה אונאה וריש לקיש אמר שאין אונאה לקרקעות ואפשר דר"י לא מתרץ לה כר"ל משום דס"ל דאין אונאה לקרקעות עד פלגא אבל בפלגא יש להם אונאה ובדין הוא דבעלמא כל שיש בו אונאה מתחילתו המכר בטל אף על פי שהוזל או הוקר אבל הכא כיון דסוף סוף צריכה היא לחזור ולמכור ובדנפשה אוזלא עשאו' כאלו מכרה משל עצמה ממש בלא אונאה משום כח ב"ד ומסתברא דתלמודא דילן לית ליה כר"י מדלא פירשוה הכי וכדריש לקיש ודאי קי"ל שאין אונאה לקרקעות אפי' בפלגא או יותר כדבירנא בפרק הזהב ומיהו כל היכא דטעה שליח אפילו בכל שהוא חוזר כדאיתא לעיל וכדאיתא בסוף מתני' וטעמא דרישא כדפרישית כך נראה לי:

רשב"ג אומר לעולם מכרה קיים עד שתהא אונאה בענין שאם אתה אומר חוזר ישאר ליורשים שיעור שדה או גנה הוא הן שהיה שיעור באונאה עצמה הן שהיה שיעור בין האונאה והנשאר להם או שהיה הנשאר להם מרובה שראוי' האונאה להצטרף עמה והיכא דליכא שיעורא דאין בנשאר שיעור שדה או גינה אין הבעלים יכולים לומר לב"ח או ללוקח ולא הלוקח להם גוד טעותא או איגוד שאין לב"ח אלא חוב בין מרובה ובין מועט וכדאיתא בפרק בית כור בס"ד:

גמרא מ"ש שוה מאתיים במנה שנתקבלה כתובתה דאמרי לה את אפסדת (לי) כלומר דחשבינן לה כאלו נתקבלה כתובה מעיקרא ונסתלקה בקרקע והא כששמוהו לה וחזרה ומכרה לעצמה שוה מנה במאתיים נמי תימא אנא מרווחנא כלו' אני במאה קבלתיה והרויח לעצמו כאלו מכרתי בשלי:

דף צח:

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כאן שנה רבי הכל לבעל המעות פי' דכיון שיש עליה שם שליח והיא מוכרת בשל אחרים דינה כשליח ואליבא דמ"ד המותר לבעל המעות. אמר רמי בר חמא אמר רב יצחק כאן בדבר שיש בו קצבה פי' דקמייתא בדבר שיש בו קצבה דוודאי התוספת שהוסיפו במתנה נתנוהו המוכרים ר"י סבר דמסתמא דעתו ליתנו

לשליח כדי שיחזור ויקנה ממנו פעמים אחרות ר"י מספקא ליה אם נתנו לשליח או לבעל הבית ומן הספק חולקין ואידך דר"י בדבר שאין לו קצבה דלאו מתנה הוא אלא דמי דבר הנקח ובתורת דמים יהביה ללוקח וכיון דכן הוא לבעל המקח פי' רש"י ז"ל ומשנתינו סתם לן תנא כר' יוסי דהא מתניתן דבר שאין לו קצבה ונראה מדבריו ז"ל דר' יהודא הכי נמי פליג בברייתא בדבר שאין לו קצבה אינו מחוור הכא דלית לן לשוי' פלוגתא בכדי ועוד מהיכא תיתי ליה לר"י לומר בדבר שאין לו קצבה שיהא הריווח לשליח דהא וודאי מוכר בתורת דמים נתן ועוד מדאמרינן לקמן בסוגיין אליבא דר' יהודה דזבן שוה שש בשלש ומה רע רע בדמים דאמר לי' אי זבנת לי בשית הוי שוה תרתי סרי דאלמא אליבא דר"י בדבר שאין לו קצבה המותר לבעה"ב הוא לכך יש לפרש דמתני' דברי הכל ואליבא דברי הכל סתמא רבי ולא פליג ר' יהודא אלא בקמייתא מטעמא דאמרן:

אמר רב פפא הלכך דבר שיש לו קצבה חולקין ושאין לו קצבה כולי' לבעל המעות. מאי קמ"ל לפי פי' רש"י ז"ל נראה לי דה"ק מאי קמ"ל לימא הלכה כר"י א"נ פשיטא לן דר"י ור' יהודא הלכה כר' יוסי ולאידך פי' נמי מאי קמ"ל דהא בקמייתא פשיטא לן הלכה כר' יוסי ובאידך ליכא פלוגתא וד"ה היא ועוד דסתמא מתני' כוותיה ומהדרינן קמ"ל דשינוי דשני שנויא היא:

איבעיא להו אמר לו לשליח זיל זבין וכו' ת"ש אמר לשליח תן לאורחין חתיכה פי' כסבר שהם של חולין ונמצא של הקדש אלא אי אמרת מעביר על דברי בע"ה הוי אמאי מעל יש מקשין אמאי לא פריך נמי משליח אמאי מעל וכי פרקינן נמי דאמר להו טלו אחת מדעתי ניחא בע"ה ומיהו אכתי קשיא שליח אמאי מעל שהם הוסיפו על דבריו וס"ל דמעביר על דעתו הוי והנכון בעיני דלישנא קלילא וכדפרכינן מבעל הבית חדא מינייהו נקטינן וה"ה דקושיין משליח וכי מתרצינן נמי לבעל הבית הכא נמי מתרצינן לשליח שהם נטלו א' מדעתו שלבעל הבית ואחד מדעתו של שליח ואחד מדעתם ולפיכך מעלו כולם:

ת"ש היתה וכו' ומותבינן מדתנן משום דקי"ל דהלכה כוותייהו והא דאמר כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה ההוא כללא אמוראי פליגי בה כדאיתא בפרק המדיר ותו אין למידין מן הכללות. ומאי אפי' דינה מן הקרקע פי' ולפ"ז רשב"ג לאו אסיפא קאי אלא אריש שרוצים לקוחות להחזיר מעות ואמר רשב"ג דטענייהו טענה עד שיהא באונאה שיעור ולא צריכא תלמודא לפרושי לן הכי דפשיטא ליה דע"כ הכי מצטרכא לפרושי ודכוותא בתלמודא:

דף צט.

אבל הכא אימא לגזור מנה ראשון אטו מנה האחרון קמ"ל קשיא לן מאי קמ"ל דדלמא הכא נמי האי טעה בקמ' הדרי ואמר הראשונים מכרן קיים לפי שלא טעו וי"ל דא"כ לשמועי' דטעה בקמ' הדר וכ"ש בתרא בדאוזל בדיתמי אלא וודאי ה"ק מכרה לזה במנה שלה ולזה במנה שלה וכן להאחרון ולכולן נתנו יפה מנה ודינר במנה של אחרון לבדו בטל ושל כולן מכרה קיים ומייתורא דמתניתין שמעינן דהכי בעי תנא לאשמעינן כנ"ל.

כי תבעי לך דא"ל זבין לי כורא ואזיל וזבין לתכא מאי מי אמרינן דאמר ליה שליח דטבא לך עבדת לך או דלמא א"ל לא ניחא לי דלפשו שטרי ע"ע ע"כ אעיקר דינא קיימינן מי אמרינן דודאי בדאמר ליה זבין לי כורא עד כורא קאמר וכ"ש דבזבין ליה בציר מהכא דניחא ליה וטבא ליה טפי שקשה לאדם למכור מקרקעותיו ואלו היה צריך למכור כורא ה"ל לפרש וכל שלא פי' הכי משמועתא דשליחותא מעיקרא או דלמא אדרבה אי לאו דצריך למכור כורא לא הוה אמרה הכי וכיון דכן ע"כ אינו רוצה למכור לחצאין דלא ליפשו שטרי עליה הא לו ס"ל דמעיקרא אדעתא אכורא דוק' ומשום דלימא ליה דטבא לך עבדא לך לא הוה מקיים שליחותיה למפרע שהכל הולך אחר דעתו של בע"ה בשעת השליחות ואחר משמעות לשונו וז"פ

א"ה שליח אמאי מעל פי' דקס"ד דכיון דלקח לו בשלש מה שהיה סבר לקנות לו בשש בע"ה אינו מקפיד עליו על המותר אלא רצה הוא מעיקרא בכל מה שיקנה שליח במותר ההוא ומהדרינן דודאי מעל על הטלית דאע"ג דניחא ליה השתא במאי דעביד מן המותר דאתי ליה מרווחא לא היה דעתו בשעת שליחות שיהא שם מותר ולא עשאו שליח לטלית זה כלל פי' אחרים יש בזה אבל זה הוא הנ"ל נכון.

דיקא נמי דקתני מודה ר"י בקטני' שהקטנית בסלע והקטנית בפרוטה פי' רש"י ז"ל דרישא מיירי בחלק רע ממש שאינו שוה אלא ג' ודכוותי' גבי קטנית דאמר ליה הבא לי בסלע פולין והביא שוה חצי סלע והביא ליה מין אחר אמאי מעל נימא לא עשה שליחותו ולשוה סלע של פולין הייתי צריך ולא הייתי צריך למין אחר והקשו עליו דבהאי נמי אמאי יקפיד בעה"ב נימא ליה שליח זבין לך חצי סלע עדשים שלקחתי ולך וזבין לך בהאי חצי סלע של פולין שחסר לך דהא פולין בסלע ופולין בפרוטה ולאו קשיא הוא שאין הב"ב רוצה לעשות עצמו תגר ולטרוח ולמכור עדשים וליקח המעות וליקח במעות פולין עכ"ל ויש מפרשים בפנים אחרים ואינם ישרים בעיני כפי' רש"י ובמהדורא קמייתא כתבתי:

דף צט:

רש"א היתה כתובה ארבע מאות זוז מכרה ליה במנה כולם מכרה קיים פי' דאע"ג דהכא לאו שליח ממש היא דהא לנפשיה מזבנא וע"כ של יורשים מידי אם איתא דבשליח בעלמא אפושי שטרא קפידא הוה ופסידא דבה"ב הוא הכא נמי אית לן למקפד דלא תזבן באנפה להוי שום ריעותא ליתמי כל היכא דאפשר בלאו הכי מתני' סתמא קתני דשל כולן מכרן קיים ומשמע אפי' בדאפשר הוה ליה לזבוני כחדא:

פשיטא אמר לאחד קפידא וכו' פירש"י אמר בהדיא לאחד ולא לשנים פשיטא קפידא הוי אמר לאחד סתמא מאי והוצרך רבינו ז"ל לפרש כן משום דמהדרינן לחד ואפילו לשנים דאלמא בעין כשאמר לאחד ואין הלשון משמע כפי' זה כלל לכך פי' הרמב"ן ז"ל אמר לחד סתם פשיטא דקפידא הוה דלהכי טרח לומר זבין לחד לקפידא אבל אמר ליה סתם זיל וזבין לי מאי אקלע רב נחמן אמר להו ואפילו לשנים ואפי' למאה אמרו ליה ואפילו טעה שליח אמר להו טעה שליח לא קאמינא פי' כיון שאתה מנה בזוז כ"כ שיהא כבעל הבית למכור בין ליחיד בין לרבים נימא נמי שיהא כבעל הבית לענין טעות ואמר ליה טעה שליח לא קאמינא.

אמרו ליה אין אונאה לקרקעות והא מר הוא דאמר ואע"ג דהא מתני' היא בפרק הזהב נקט הא מר הוא דאמר משום דארווח במילתא דלעולם אין להם שום אונאה ושום ביטול מקח דאלו במשנתינו בפרק הזהב הא איכא מ"ד אונאה אין להם ביטול מקח יש להם כנ"ל והשתא קס"ד דכיון דארוח לומר שאין שום אונאה לקרקעות שאפילו לענין שליח היה לנו לומר כן ואמר ליה ה"מ היכא דטעה בה"ב אבל טעה שליח אפילו בכל דהו חוזר וכן הלכתא והכי איתא בפ"ב דקדושין והא דאמר ר"נ שליח כדייניו כדפרישנא אומר רבינו תם ז"ל דאע"ג דהכא בשליח ב"ד איירינן ואלו מתניתין התם בשליח דעלמא שהוא לד"ה בכל שהוא אנן הכי פרכינן דבשלמא א"א שליח ב"ד אינו בכל שהוא יכולים לומר דשליח דתרומה שווינהו רבנן כשליח ב"ד משום דיכול לומר בהכי אמדתיך ומיירי דשכיח ביה טעותא הוא אבל השתא דקיימינן לן שאפילו שליח ב"ד אין כחו יפה כב"ד ודינו בכל שהוא א"כ שליח דתרומה כמאן ומהדרינן אפילו לדידן שאני שליח דתרומה דיכול למימר בהכי אמדתיך:

דף ק.

יתמי שבאו לחלוק וכו' פירש"י ז"ל בהרבה מקומות.

מ"ס טעה בדבר משנה חוזר פי' רש"י ז"ל והאי נמי דבר משנה הוא שאף על פי שנחלקו על רשב"ג הרי נתן טעם לדבר עכ"ל כי אצטריך ליה ב"ד מהו דתימא כל דזבין בי דינא אדעתא למיפק ליה קלא הוא דזבין פרש"י ז"ל לפי שהיו מוכרין בהכרזה ובטו' הלוקח שאלו היה עליו עסוקין יוצאין ומערערים עליו הלכך שלא באחריות הוא לוקח קמ"ל עכ"ל. ושמעינן מהכא שב"ד שמכרו בהכרזה אם יש לשום אדם באותו קרקע לא הפסיד זכותו אע"פ שלא ערער וכן בדין דאמאי מפסיד זכותיה דלמא השני נוח לו והראשון קשה ממנו ואפילו היה המכריז אומר כי מי שלא יראה זכותו יפסיד אין בכך כלום אבל יש קצת מקומות שנהגו בני העיר בהכרזותם והסכמתם הסכמה לענין בני העיר והנלווים עליהם ובלבד לגדולים אבל לקטנים ואותם שאינם מבני העיר אין כח בהם להתנות בהם מפי רבינו ז"ל וכתב הרמב"ן ז"ל בתשובה שאלה דכל מנהג שהוא נהוג פשוט בעיר דנין אותו וכן כתב בתשובת הרי"ף ז"ל ע"כ ב"ד שמכרו שלא בהכרזה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזרת ואוקימנא במקום שמכריזין וכן הלכה:

דף ק:

אלו דברים שאין מכריזין עליהם העבדים והשטרו' והמטלטלין פי' ששעבד הלוה כל נכסיו מקרקע ומטלטלי' ושטרות א"נ כשתפס מחיים דאי לא אין ב"ח וכתובת אשה גובה מן היתומים לא מן המטלטלים ולא מן השטרות ומה שגובין ב"ד אף מן השטרות אע"פ שאין גובין גופן ממון מיירי שאין למלוה וליורשים נכסים אחרים הא לאו הכי אין השטרות בני גובייא כדמוכח בפרק בתרא בשמעתא דשנים שהוציאו שטר חוב על זה וכדבעינן למכתב התם בס"ד:

הא דאמרי' ואיבעית אימא כאן במקום שמכריזין כאן במקום שאין מכריזין וכן הא דאמר לעיל כאן בדברים שמכריזין עליהם פי' רבי' האיי ז"ל רישא בדברים שמכריזין עליהם וסיפא בדברים שאין מכריזין עליהם דכיון שעשו לפנים משורת הדין והכריזו (דתניא) [מהניא] להו לב"ד להיות כחן יפה שלא הדרי זביני עד דטעי פלגא הא כל היכי דטעי דלא אכריז טעותם בשתות שמכריזין עליהם והכריזו והקשה רבינו הגדול ז"ל דא"כ לוקמה למתניתן בדברים שאין מכריזין עליהם והכריזו ורישא בשלא הכריזו כפשוטו וסיפא כשמכריזין לכך פירשו רז"ל דאפכא מסתברא רישא בדברים שאין מכריזין עליהם הלכך אע"ג דהכריזו לא מהני להו הכרזה וסיפא בדברים שמכריזין עליהם ומהני להו הכרזה וכן לאידך אוקימתא כולה מתניתין בהכריז ורישא בשעה שאין מכריזין או מקום שאין

מכריזין או במקום שאין מכריזין ואם הכריז לא מהני וסיפא בשעה ובמקום שמכריזין ולהכי מהני הכרזה משום כח ב"ד עד פלגא:

הא דמקרב שוקא פי' רש"י הא דמקרב יומא דשוקא והא דמרחק יומא דשוקא ולפ"ז לעולם בעינן שיהא השוק בעיר מיהו זמנין דאפי' חוץ לעיר נמי ומשהינא ליה טובא נמי וכי היכא דמכריז ומזבין יפה ומייתי זוזא חריפא וכדאמרי' בעובדא בסמוך:

מתני' הממאנת והשניה ואיילונית אין להם כתובה ולא פירות ולא בלאות פי' לא פירות ממש ולא דין פירות שאין מוציאין ממנו פירות שאכל כדפי' בירושלמי ואפי' באיילונית דהוה מקח טעות שלא הכיר בה דמחילה בטעות הוה מחילה כדפרישנא לה בתלמודא בפרק איזהו נשך וכן אינו חייב לפדותה כדפי' רש"י ז"ל:

גמרא רב תני קטנה וכולי ושמואל תני ממאנת אין לה כתובה יוצאה בגט יש לה כתובה והלכתא כשמואל (בממונא) [ומטמא] ואע"ג דנשואין דידה אין לה אלא מדרבנן ואיכא טומאה דאורייתא הא פרישנא במסכת יבמות דמטמא לה מפני שהיא כמת מצוה.

כל שקורא ואין אחרי' עוני' אותו והא כיון דלא ירתי לה קרית ולא עני' היא ושם פירשתי בס"ד, לא שאין לה בלאות אלא כבלאות של נכסי מלוג וכבלאות של נכסי צאן ברזל אית לה.

דף קא.

הוי בה רב פפא אהייא אילימא אממאנת אי דאיתנהו אידי ואידי אית לה [פירש"י] שאין לנו לקונסה ואי דליתנהו קיימי אידי ואידי לית לה שיכול לומר שלי הוצאתי שהרי ברשות בין דין נשאתיה וכשאוציאנ' אחזור מה שקבלתי עלי בכתובה ובנכסי מלוג נמי אע"ג דשלא ברשו' הוציאם מיהו יכול לומר אין לי להחזירם עד שאגרשנ' שמא תמות בחיי (בעלה) ואירשנה עכ"ל, ואין טעם זה מחוור דכיון שכבר מיאנה בו שוב אינו ראוי ליורשה ומאנה זו גטה אבל הנכון דהא סבר' הוא דכיון דתקון רבנן בכל מאי דבלה מנכסים תפסיד ואי לא לא מקדימה תקנתא דרבנן ולא משכח מאן דנסיב לה ואפשר שלזה כיון רש"י ז"ל שיכול לומר כל מה שהוצאתי עשיתי כהוצאת בהבטחת ב"ד כסבר שהיא אשתו ושאין לו לפרוע כלום עד שאמות בחיי' או שאגרשנה ועל דעת כן נשאתי' ואע"פ שלא התניתי כמו שהתניתי דמי שבדברי' אלו בלב כל אדם הן:

אלא אאיילונית בדאיתנהו אידי ואידי אית לה, ואי דליתנהו איפכא מבעי ליה פי' רש"י ז"ל והא ליתנהו ומפני שלא היה לו להעלות מדעתו שמא תמצא איילונית אתה פוטרו אם באת לחלוק בהם איפכא מיבעיא ליה נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה נכסי מלוג

שלא היתה לה לבולהן וללובשן אית לה או סבירא לן דאי עיילא לה גלימ' קרנא הוה, נכסי צאן ברזל דברשותי' קיימי שהוא קבל עליו אחריות ברשות הוציאן אלא אשניי' וקנסו רבנן לדידה בדידי' ולדידי' בדידה כן גרסת רש"י ז"ל ופי' לעולם אשניי' קאי שהרי עבדא [איסורא] וטעמא משום קנסא ומדינא איפכא מיבעי' ליה אלא חכמים תקנו לעקור מהן תורת נשואין וקנסו אותה במה שהיתה ראוי לגבות משלו, דהיינו כתובה ומזונות ובלאות דנכסי מלוג שהוצי' בלא רשות ולדידי' בדידה ואותו קנס במה שהיה ראוי לו משלה בלאות של נכסי צאן ברזל שהוציא ברשות עכ"ל ובלשון הגמרא רחוק מאוד לפי' זה דלישנא דבדידי' ובדידה לא קיימו כלל ונכון כגירסת רבינו חננאל ז"ל וכן גרסת כל הגאונים ז"ל קנסו רבנן לדידה בדידה ולדידיה בדידיה כי לא קנסו בנכסי מלוג שעומדים ברשותו ובחזקתו:

אמר רב שימי בר אשי ש"מ מדרב כהנא עיילא לוה גלימא קרנא הוה פי' רש"י ז"ל ש"מ מדרב כהנא דאמר שנויה אין לה בלאות דנכסי מלוג וטעמא משום קנסא דרבנן דלדידיה בדידה הא אשה כשרה גובה אותה ממנו ואע"ג דליתנהו עיילא ליה גלימא בנכסי מלוג שלא שמוה עליו בנדוניא קרנא הוה וימכור וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות ולא אמרינן לבושתן הן הן פירותיהן וליכסי בה ואזיל עכ"ל ונכון הוא ויש שפירש ש"מ מדרב כהנא כדפריש אבל אבלאות דמתני' היינו בלאות של נכסי מלוג מכלל דגלימא קרנא הוה דאין הבעל יכול להשתמש בה דאי סלקא אדעתיך שיש בה לבעל פירות הא דקתני ולא פירות היינו שאין מוציאין ממנו פירות שאכל כדפי' לה בירושלמי וא"כ ל"ל למתני' בלאות אלא ודאי דלבישת בגדים של נכסי מלוג קרנא הי' ולא פירות וגם זה נכון ורש"י ז"ל לא פי' כן משום דלדידי' הא דתנן ולא פירות היינו דין פירות שהוא פרקונה כמו שפירש הוא ז"ל במשנתינו. דר"נ פליגא פי' ולר"נ דקתני מתני ולא בלאותיה היינו של נכסי צאן ברזל אין לה והא דתני' ביבמות שניות מדברי סופרים אין להם בלאות היינו בין בלאות של נכסי מלוג ובין בלאות של נכסי צאן ברזל וכן פי' רש"י ז"ל התם משום דהא קי"ל כר"נ כדמשמע בפרק האשה שנפלו ועוד דר"נ בתרא הוא והלכתא כוותי' ותימא על הרי"ף והרמב"ם ז"ל אשר פסקו כי שניות יש להם בלאות של נכסי צאן ברזל נראה שפוסקים כרב הונא ואלו לעיל פסקו כרב נחמן:

תניא נמי הכי נשים שאמרו חכמים אין להם כתוב' כגון הממאנת וכו' ונשים שאמרו חכמים לשון יוצאות שלא בכתובה יש להן תוס' והקשו עליו שא"כ נשאת בגט פסול כגון כתב לשם מלכות שאינה הוגנת לחברותי' השכוניות עמה בפ' הזורק וכן מי שהלך בעלה למדינת הים ונשאת על פי עד אחד ששנינו בהם תצא ואין לה כתובה תצא ואין

לה תוספ' ואין זה במשמע דהיכי עדיפא מי שנשאת בגט פסול שלא כדין טפי מעוברת על דת משה ויהודית שאין לה תוספת לכך פי' דלאו בלישנא דאמר בהו רבנן תליא מלתא אלא בעניינא והכי פירוש נשים שאמרו חכמים שאין להם כתובה מתחילן כגון הממאנת וחברותי' ואפי' שנו אותן בלשון אין להם כתובה כאותן בפ' הזורק כלומר אין להם כתובה ולא תוספת וכן פי' בירוש' והטעם נותן כך שהפסולת מתחלתן הוא רוצה בחזוק בנכסיו וכתב לה תוספת משא"כ באידך שהיו כשירות בנישואיהן דכי מקלקל וקנסינן לה אפי' בתוספת דלא אדעת' דהכי כתב לה. ממאנת וחברותיה דאמרינן דיש להם תוספת פי' הרי"ף ז"ל ומקצת הגאונים דחברותיה היינו שניי' ואלו השניות שמה במשנתינו וה"ה אלמנה לכ"ג וחברותי' שלא הכיר בה האיך יש להם תוספת שהרי אין מקחם מקח טעות דבשלמא שני' איתא בשהכיר בה וממאנ' נמי הא ידע שיכולה למאן והוא רוצה (לחזוק) [ליזק] בנכסיו אבל אלו שלא הכיר בה כלל האיך יש להן תוספת וכ"ת היה להם לחוש ולבדוק אם איילנות או אלמנה הא ליתא דסתם נשים לאו בחזקת איילנות קיימי ולאו בחזקת אלמנה וגרושה וחלוצה אדרבה כי אתנהו קלא אית להו וא"כ אף הכונס את האשה ונמצא בה מומים או נדרים שאין לה כתובה יהא לה תוספ' לפי שלא חש לבדוק אחריה וקדשה וכנסה סתם וזה אינו במשמע לפי פי' הראב"ד ז"ל דכל שלא הכיר בה והיה מקח טעות כשם שאין להם כתובה כך אין להם תוספת ומה שאמר כאן ממאנות וחברותיה אינו אלא משום שניות שהכיר בהם והא דנקט חברותי' לשון רבים משום דאיכא שניות טובא א"נ מתני' אגב קתני עוברת על דת יהודית וחברותיה ומיהו בירושלמי נראה כפי' הרי"ף ז"ל דגרסי' בפ' המדיר תני ר' חנן בשם שמואל אחד נשי' שאמרו אין להם כתובה ואחד נשים שאמרו יוצאה בלא כתובה כגון הממאנת והשניי' והאיילונית לא אמרו בכתובה של מנה ומאתיים אבל כתובה של אלף דנרים נוטלת ואפשר בירושלמי לא דק וכי קאמר כתובה של אלף זוזי נוטלת היתומה לא שני' בלחוד קאי וכן הדעת מכרעת וזו דעת ר' מנחם בר"י הוא ולא אתינן השתא לפלוגי על ר"נ דאם כן הוה לן למימר רבה בר בר חנן אמר רבי יוחנן אמר רב נחמן מודה ר"י בר מנחם ומשום דתנא לה תנא סתמא כאלו היא הלכה לפיכך אמר ליה דלתני לא הפסידה אלא אימא בכנסה בחזקת שאינה כן ונמצא שהיא כן פי' לאו דמצרכינן מתני אלא פי' מפירש"י דהכא קאמר כנסה שהיה בחזקת שהיא צד אחד ונמצא צד אחר והלכתא כרב יהודא דהא רב הונא טעותא היא דאטעיתי' מתניתן וכי קתני מתני' אלמנה אפלוגתא דאיילנות קאי כלומר כשהכיר בהם:

דף קא:

הנושא את האשה פרק יב

הנושא את האשה ופסקה עמו שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים פי' אע"פ שלא פסק אלא באמירה בעלמא כיון שעמד וקדשה ע"פ אותם תנאי' וכדאי' בתלמודא וגרסי' בירושלמי חייב לזונה חמש שנים ראשונים בין ביוקר ובין בזול היו ביוקר והוזילו אם הוא גרם נותן ביוקר ואם היא גרמה נותן בזול היו בזול והוקרו בין היא גרם ובין היא גרמה נותן בזול היא הבת לא עולה ולא יורדת ע"כ, דין. עולה ושמעינן מן הירושלמי הזה כי המתחייב לעשות דבר לשום זמן ולא פי' אימתי חייב לעשות כן בזמן הבא ראשון והטעם דמאן דמתני סתמא דעתי' על הזמן ראשון ושמעינן ממתניתין שהמתחייב עצמו בדבר שאין קצוב חייב אבל הרמב"ם ז"ל כתב שאינו חייב ושאני הכא לפי שפסק בשעת נשואין ושיעבד נכסיה מדרב גידל כשם שמתחייב דבר שאינו ברשותו כדכתבי' רבוותא ז"ל ואין זה נכון דמסתיי' לרב גידל דמהני באמירה למאי דמהני בעלמ' בקטן או בשאר הקנאות אבל מאי דלא מהני בעלמא בשום קנין לא מהני הכא באמירה מדרב גידל וסבור הייתי דמודה מר"ן הרמב"ם ז"ל במי שמקבל שכר לזון זמן ידוע שהוא חייב לזונם הזמן ההוא שלא אמר רבינו ז"ל אלא במחייב עצמו דרך מתנ' וגמילות חסדים ואין זה מדבריו ז"ל דא"כ הכא הא אינו שכר שנשאת לו האשה הזאת ולא אתי עלה מר"ן ז"ל אלא לפי שפסק בשעת נשואין ועוד דערב יבא שהלוהו זה אנאמנותו אפ"ה אומר רבינו ז"ל שאם ערב בדבר שאינו קצוב ונתנו על פיו פטור אלא ודאי דלא שני למר"ן ז"ל בין היא להא וכן אמר לי רבי' ז"ל ומ"מ כל רבותי' חולקים בדין זה על הרמב"ם ז"ל וכן הרמב"ן ז"ל חולק עליו בראיות בתשובת שאלה:

לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי ואזונה אלא מוליך מזונותי' במקום שהיא אמה ודעת מורי הרב ז"ל דה"ה במי שנתחייב סתם לזון לחבירו שחייב לזונו במקום שהוא והכא גבי בת אשתו אצטריך לאשמעינן משום דקס"ד דכיון דעם אמה התנה שיהא זן אותה על שולחנו כשם שהיה זן את אמה אבל באשה ובאלמנה לא תקנו לה מזונות אלא עם בעלה ועם היורשים אלא בבאה מחמת טענה כדאיתא בתלמודא משא"כ באינש דעלמא:

וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנים אותה כאח' כלומר שיזונו אותה מן האמצע אלא אחד זנה (אותה) ואחד נותן לת דמי מזונות פי' ודין מוכח שהרשות בידה לברור ולטול מזונות או מעות וכן אמרו בירושלמי המקבל לזון בתו היא אומרת מעות והוא אומר פירות הדין עמה עד כאן וכן הדין במי שנתחייב כראוי (לדין לשם) [לזון לשום] אדם וגרסינן בירושלמי אמר ר"י הדא אמרה הפוסק לזון כלתו וזנה ופרנסה במקום שהוא

תנאי הוא אומר שתבא אצלי והיא אומרת אינה רוצה הדין עמה והוא נותן לה דמי מזונות ע"כ וכיון שנותני' לה דמי מזונות במקום שהיא דמי מזונות גמורות קאמר ולא לפי ברכת הבית ותדע שאני אלמנות דאפי' באלמנה שלא התנה עמה אלא בביתו כדתנן את תהא יתבא בביתי ומתזנן וכו' ואפ"ה אתי' בטענה נותנין לה מזונות שלמים כדאמרי' לקמן כ"ש זה שעיקר תנאי מן הסתם אינו אלא במקום שהיא אמה וכתב הרשב"א ז"ל דה"ה לפוסק סתם לזון לבת שהוא חייב לזונ' במקום שהיא במזונות שלמים ולא לפי ברכת הבית ואמר הרב רבינו ז"ל דה"ה אם יש לה מזונות ממקום אחר ששניהם נותנים לה דמי מזונות שלמים כדאיתא גבי נשאת דמ"ש וכן דעת הרשב"א ז"ל ופשווט היא. והיא ניזונת מנכסים משועבדים מפני שה' כב"ח ויש שהי' סוברי' לומר שאם מתה חייב לתת ליורשיה דמי אותן מזונות עד סוף הזמן שקבע שהרי היא כב"ח אבל זה אינו אלא שנתחייב לזה כשראוי' לזון ואע"פ שאינה צריכה נותן לה דמי מזונות אבל מתה פטור שלא נתחייב אלא לזונ' וזו אינה בת נזונו' משא"כ בנשוא' שראוי למזונו' ולא רצתה מוחלת לזה ומקבלת מזה וכן אמרינן בירושלמי חלתה כמי שנשאת ומתה כבר מתה ע"כ ומורי הרשב"א ז"ל למד מן הירושלמי הזה שאם הסכימו הצבור עם אדם א' שיפטרוהו ממס זמן קצוב כדי שיבוא לדור אצלם או משום הנאה אחרת שעשה להם שאם מת בנתיים חייבים היורשים לפרוע מס על אותם נכסים ומורי הרב ז"ל חלק בזה דשאני הת' שהוא פטור נכסי' ונתקבל שכר ונפטר נכסיו ממס לכל אותו זמן והא דתנן שהיא כב"ח לא אמר אלא של ענין לגבות ממשעבדין דינה כב"ח ולא שיגבו יורשיה כשתמות והיינו דלא קתני אלא שהיא כב"ח ולא אמרו מפני שהיא ב"ח והאמת מוכיח דרכו ולמדנו מן הירושלמי הזה שהמתחייב לזון את חבירו וחלה אינו חייב ברפאותו אבל הוא חייב לתת לו דמי מזונות שהיה צריך כשהיה בריא מדקאמר חלתה כמו שנשאת וכן דנתי לפני רבותי והודו בדבר. דין:

הפקחין היו כותבין ע"מ שאזון את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי פי' רש"י ז"ל ולא אם תמות או אם אני מגרשך וה"ה אם ימות הוא דהא עמי קאמר וזה ברור ומר"ן ז"ל חדא מינייהו נקט גרסינן בירושלמי של זמן שאת עמי מתה אינה עמו נתגרשה אינו עמו החזירה מ"ד לכתובה אבל לא לתניין הני נמי ומאן דאמר בין לכתובה ובין לתניין הני נמי ע"כ פי' הרשב"א ז"ל דהאי מאן דאמר ומאן דאמר קאי אמתני' דשלהי פ' הכותב דתנן קטן דהשיאו אביו והגדיל על דעת כתובתה קיימא דאמרי' עלה אמר רב הונא ל"ש אלא מכה מאתיים אבל תוספת אין לה וא"כ ה"ה הכא אם גרש אשתו והחזירה שע"מ כן כתובה החזירה אבל לא לתוספת ולא לתנאים ולר"י דאמר התם תוספת יש לה הכא

נמי שיש לה תוס' ותנאים שע"מ תנאים הראשונים כולם החזרי' והא קי"ל כרב הונא דר"י איתותב התם הלכך הכא אם גירשה והחזירה אינו חייב לזון את בתה כיון שאמר לה כל זמן שאת עמי מן הנשואין האלו וכתב הרשב"א ז"ל דהא דמי' להההוא דאמרינן בפ' המוכר בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו ע"מ שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו ואם אמר לו כ"ז ששדה זו בידך מכרה לאחר וחזר ולקחה ממנו אין לו עליו כלום דאלמא כ"ז שהיא בידך מקנין ראשון קאמר הכא נמי מנשואין ראשונים קאמר:

גמרא. אתמר האומר לחבירו חייב אני לך מנה רבי יוחנן אמר חייב ר"ל אמר פטור היכי אי דאמר להו לשומעין אתם עדים שאני מודה לו מ"ט דריש לקיש הא תנן בסנהדרין עד שיאמר בפנינו הודה לו אלמא הודה בפני עדים חייב ואי לא אמר להו אתם עדי מ"ט דר"י הא קי"ל התם בסנהדרין דסת' כגון שאמר אתם עדי עכ"ל ומסתברא דלא סוף דבר הוא שיאמר אתם עדי שאני מודה אלא כיון שאומר אתם עדי בלחוד בהכי סגי דאע"ג דאמר חייב אני לך שני לשונות משמע לשון הודאה ולשון חיוב דהשתא כל שאומר אתם עדי וודאי להודאה נתכוין ומהני מדין הודאה ואע"ג דלא מהני מדין חיוב שאין אדם מתחייב בדברים כדאמרי' בפ' השוכר גבי מתנה שומר חנם להיות שואל ואמרי' במאי בדברים וכן בפ' הזהב גבי שומר בקרקעות מהני מדין הודאה כשאמר אתם עדי ורבי' ז"ל לשון מפורש נקט והיינו דאמרי' בתר הכי ואי לא אמר אתם עדי מ"ט דר"י דאלמא כול' מילתא באתם עדי גרידתא תליא:

לעולם דלא אמר להו אתם עדי הכא במאי עסקינן דאמר לי' חייב אני לך מנה בשטר ר"י אמר אלימא מילתא דשטרי וכמי שאמר לו אתם עדי וריש לקיש אמר פטור לא אלימא מילתא דשטרי, פירש"י ז"ל דלעולם לא אמר אתם עידי והכא במאי עסקינן בשטרא שמסר לו שטר בפנינו וכתב בו פלוני חייב לפלוני מנה ואינו כתב ידו דאי כתב ידו הא תנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גוב' מנכסים בני חורין א"נ אע"ג דכתב בכתב ידו הוא והא דתנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו וכו' כגון שחתם אני פלו' לויתי מפלוני מנה כדמוכח בפרק האשה שנתארמלה דאמר אבא שאול לכתוב אינש חתימת ידי' אחספא וכו' ודוקא אאספא אבל אמגלתא לא מאי טעמא דלמא משכחא אינש דלא מעלי דתנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו אלמא בחתימות ידי' מיירי אבל הכא הכי כתב לי' אני חייב לך מנה ולא חתם לו ר"י סבר אלימא מלתא דשטרא הואיל ובפני עדים מסר לו עכ"ל רש"י ונראה מדבריו דפליגי ר"ל ור"י בשמסר לו שטר בפני עדים אי מהני מדין הודאה או לא דר"י סבר אלימא מלתא דשטרא אף על פי שאין בו שום חתימה וכמאן דאמר אתם עדים בהודאה בע"פ דמי וריש לקיש סבר דלא אלימא מלתא דשטרא

כיון שאין בו שום חתימ' וכהודאה בע"פ דעלמ' דמי וצריך לומר אתם עדי ובודאי לישנא דגמרא דייקא כי האי פירושא לפום פשטי' מדקאמר כמ"ד להו אתם עדי דמי משמע דעד השתא נמי בדין הודאה איירי (וכדאמרי' התם) [תנן] הנושא את האשה ופסק עמה כדי שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים מאי לאי כה"ג פירש (ר"ח) [רש"י] ז"ל לפי שיטתו מה יש לה לאחר זמן בדבר הזה לאו כה"ג שמסר לה שטר בפני עדים וכתב בו פלוני קבל עליו כך וכך ואין שם לא חתימה ולא קטן דאי הוה שטר חתום ביד' מאי למימרא עכ"ל:

דף קב.

לא בשטר פסיקת' וכדרב גידל העדים חתמו התנאים שביניהם בשטר גמור בלשון עדותם קמ"ל. שאע"פ שלא פסקו בעלי דברים אלא בדיבור מהני ולא בעי קנין, ת"ש כתב לכהן שהיא חייב לו וכו'. פי' משמע לן אע"פ שכתב לו כה"ג דאי לא מאי למימרא ופרקי' שאני התם דהא משועבד בפדיון בנו מדאורייתא אי הכי אמאי כתב דחיוב בנו ברור בינינו וה"ל בהא כאלו מעידים עדים וחותמין בשטר גמור ול"ל כתיב' כלל לברר לו כהן זה מדאמר ל"ל כתב לברר משמע שעדיין יכול לומר פרעתי כדברי הגאונים ז"ל ולגבי הא שאינו אלא כדי לברר כהן בעלמא דכתיב' לכל שהוא סגי כן יש לפרש לפי שיטתו ז"ל:

כתנאי ערב היוצא לאחר חיתום שטרות. פי' לא חתם בו הערב אלא שכתוב ואני ערב בעלמא כעין פלוגתא דריש לקיש ור' יוחנן מדין הודא' שהוא מודה על עצמו שהוא ערב בו ומסרו בו בפני עדים הלכך פליגי תנאי בדר' יוחנן ור"ל דר"י דאמר כר' ישמעאל וכו' ואמרי' אליבא דבן ננס כ"ע לא פליגי ואפי' ר"י מודה דלדידי' פטור כי פליגי וכו' זו שיטת רש"י ז"ל לפי הנרא' מלשונו וכן פירשוהו בתוס' בשטתו והקשה ר"ת דההי' דערב היוצא אחר חיתום שטרות אינו מדין הודאה שהי' שטר ראי' אלא מדין חיוב ושטר מקנה והראי' מדאמרי' במסכת גיטין פ' המביא תנין בעי רמי בר חמא היו מוחזקים בטבלא שהוא שלה וגט כתב עליה מהו מי אמרינן אקנויי אקנית' ניהלי' או דלמא אתתא לא ידע לאקנויי ת"ש ערב היוצא לאחר חיתום שטרות דאלמא הא מתני' בשטר מקנה היא דומיא דגט דמי מדין הודאה ומה לי דלקנייה מלוה לערב לההיא ניירא היא אפי' מודה בשטר של מלוה חייב ונראה לי לתרץ לפי דברי רש"י ז"ל דמתני' דערב היוצא לאחר חיתום שטרות סתמי תני לה תנא בין שכתב לה לדרך הודאה ושטרי' לראיי' ובין שכתב בדרך חיוב ושעבוד דהשתא והכא בשמעתין מייתינן לה למפרך מיני' מאנפה

כהודאה והתם פשטא מיניה באנפה דחיוב דתרווייהו איתנהו בהו זו שיטת התלמוד בכמה מקומות ואפי' בדרך דחיי' דאזיל ומקשה הכא ואזיל הכי ופריך איפכא וכ"ש בזו שיש לו ב' לשונות כנ"ל, ובתוס' תירצו בענין אחר בשם ר"י ז"ל ולא ירדתי לבסוף דעתם בתירוץ ההוא ועוד הקשו מהא דאמרי' בסוגי' אליבא דבן ננס מודה ר"י דפטור וכי אמר איהו אליבא דר' ישמעאל ומנ"ל דלר' יוחנן דר' ישמעאל סבר כוותי' דאמר בשלהי בתרא אמר ר"י גופא חלוק היה ר"י אף בחנק ודלמא בחנק דוקא הוא דפליגי דר' ישמעאל סבר דמשעבד נפשי' ובן ננס סבר דחנק לא משעבד נפשיה אבל בכותב דרך הודאה מודה ר' ישמעאל שאינו הודאה וי"ל דכיון דלא קתני פלוגתא בערב שלא במתן מעות וקתני ערב היוצא אחר חתום שטרות ודאי הא קמ"ל דלר' ישמעאל בין מדין הוראה בין מדין שעבוד משתעבד בשטר זה דאפילו תימא דבדרך שעבוד שטר זה לא משתעבד כיון דלבתר מתן מעות הוא הא וודאי משתעבד מדין הודאה כשכתב סתם וכל שמחייב עצמו בלשון הודאה דמהני אף על גב דידע דלא הוה מחייב ליה מעיקרא היא מחוייב וכדמוכח בעובדא דרבא ואיסור גיורא שבפ' מי שמת דאף על גב דאינהו זוזי לאו דרב מרי נינהו ואיסור גיורא אפקדיה נהלי' ולא הוי תמן אורחא דלזכינהו רב מרי ע"י איסור גיורא כי מודה רבא דהנהו זוזי דר' מרי נינהו זכי ביה איסור גיורא וכן כתבו גדולי חכמי פרובונציאה וכן היה אומר מורי רבי' ז"ל ומיהו קשיא טובא להאי שיטת' דרש"י ז"ל מנ"ל למקשה דכל הני מתני' דהא מותיב מינייהו אפי' למאי דקס"ד דמיירי בדלא כתיב אתם עדי דלמא דמתני' דהכא ובההיא דכהן וכלהו שכתב בהו אתם עדי ור"ת ז"ל פי' כל שמעתין בסוגיין אחר דהא אוקימנא לפלוגת' דריש לקיש ור' יוחנן באומר לו אני חייב לך מנה בשטר לאו מדין הודאה אלא שניהם מודים שלא היה חייב לו כלום אלא רצה לחייבו ולשעבד לעצמו ונכסיו בשטר מקנה וחתם לו שטר גמור בעדים או בכתב ידו ובהא הוא דפליגי דר"ל סבר דאע"ג דאדם מקנה דבר מסוים בשטר אין אדם מתחייב ומשעבד נכסו בשטר חיוב לכתחילה שהו' בדרך מתנה וההי' דהוציא עליו כתב ידו שהו' חייב מדין הודאה הוא והא דאמר ר' יוחנן חייב אלימא מלתא דשטרי' וכאלו אמר לו אתם עדי אין הדמיון טוב שהרי אין זה ענין לזה אלא איידי דנקט מעיקרא דאי אמר ליה אתם עדי וכו' נקטי הכא תלמוד' בדאוקימתא ומייתני' ההוא דכתב לכהן דמשמע דהוא בא עתה לחייב עצמו לכהן שהרי אינו חייב לכהן זה כלום ומהדרינן דשאני התם שכבר היה מחויב בדרך כלל בפדיון הבן לכהן זה או לכהן אחר וכיון שכן יכול הוא לסיים שעבוד לכהן זה משא"כ בדבר שאין עליו שום שעבוד ופרכי' אי הכי אמאי אין בנו פדוי פי' א"א בשלמ' בחיוב לכתחלה הוא אין בנו פדוי אפי' כשיתן אא"ב

במפ' כדפירש שהוא פודה א"כ ל"ל כתב בשלמא לדידי חיובא דאורייתא לא חשיב חיובא כיון שאין כהן יכול לתובעו בדיינא ומצוה בעלמא דכיון דחיוב לכתחילה הוא לא חשיבה נתינה ופרעון שעבודא דשטרא אא"א שחשיב משועבד מעיקרא אם כן כשכותב לו עכשיו אינו אלא בזוקפו עליו במלוה בשטר וזקיפת מלוה כפרעון חשיב ואפי' תימא שאינו פדוי' מהשתא דין הוא שיהא פדוי' מעכשיו וכשיתן ואלא מתני' משמע דאין בו פדוי כלל ופרקינן מדרבנן בעלמא הוא שאינו פדוי גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות בעלמא ופרכינן מערב היוצא לאחר חיתום שטרות דמיירי כשבא להתחייב מדין חיוב ושעבוד כדמוכח במסכת גיטין ואמרי' דרבי ישמעאל היא דפליגי ושיטה נכונה היא וזו שיטת רבינו ז"ל ולענין דינו של רש"י ז"ל שכתב להוציא עליו כתב ידו ולא הוה חתום בו שמו אלא שמסרו בפני עדים נראה דאפי' מדין הודאה מהני לרבי יוחנן דקיי"ל כוותי' ואפי' לשיטת ר"ת ז"ל ואע"ג דלא אמר אתם עדי דאלימ' מלת' דשטר' אבל כשלא מסרו בפני עדים וזה טוען שלא נתחייב לו ולא הודה לו מעולם אלא שכתב כעין מזכרת או ע"פ עד אחד שהי' רוצה לחתום בו כעין תופס דשטר בעלמא הי' אומר ר"ת בשם רבותיו דלא מהני כיון שלא חתם לכתחלה ולא בסוף וכ"כ הרב בעל העיטור ז"ל ואע"פ שנתקיים בב"ד שזה כתב ידו אבל מצאתי בתשובה שאלה לרבי' הגדול הרמב"ן ז"ל וזה לשונו שאלת כתיבת ידו שחתם בראש המגילה ולא חתם בסוף מגילה יש אומר שהוא פסול מההיא דלא לחתום אינש אלא בראש מגלת' וכן נראה מעובדא מדאביי דהו' חתי' להוא בזבינא בריש דמגלתא ועוד דבר המתברר מעצמו הוא דכל חתימה שבתחלת השטר אינה כלום מפני שיכול להזדייף וכי עדי' שחתמו בראש מגלה שמא כלום הוא אבל להוציאך חלק א"א דוודאי היכא דחתם בראש מגלה אם תופס השטר כולו כתב אחרים הוא אינו שטר אבל אם כתב ידו הוא כשר שאפי' לא היה חתום בו כלל אלא שכתב בכתבו ידו לויתי מפלוני כשר ויש לי ראיי' מדתנן גבי גיטין כתב בכתב ידו אין עליו עדים כשר ומפרש בירושלמי גיטין הללו גובין מנכסים בני חורין וכתב ידו דומי' דכתב סופר קאמרינן מה התם כתב ולא חתם אף זה כן ועוד מדאפליגו בטופסא דשטרא ש"מ טופסא דידי' בלא חתימה כשר וכן מתברר בפי' רש"י [בשמ"ק הגירסא מפי' ר"ת] ז"ל ומכאן אני דן בתר דינא [בשמ"ק הגירסא בתרכיר"א] שהשותפין מוציאין זה עם זה בכתב ידו לגבות מנכסים בני חורין עכ"ל בתשובה ושפתי' יושק משיב אמרי' נכוחי' אבל סוגין דגיטין כולא כשבעל מודה או כשיש עדים שנתנו לה לגרושין ואע"פ שלא היו עידי מסירה למעבד כריתות דכוותה אמרי' בירושלמי שגובין בשטרות אבל כשזה טוען שלא כתבו ולא לטופס בעלמא כדרך סופר ולא נתנו לו להתחייב עדיין י"ל כדברי

אבי' נר"ו ומיהו הא דינא [תרכיר"א כ"ה בשמ"ק] שהשותפין מוציאין זה רעל זה מנהג השותפין הוא וכיון שכתב בפנקסיהם למידן מהם לנכסים ב"ח ועדיין הוא צ"ע ולענין דין מה שכתוב בתחלת התשובה שהחותם בתחלה וכתבו אחרים בסוף דלא מהני דברי רבינו ז"ל נכונים וברורים שהרי הוא מוכיח מסופו שהאחרים הערימו וכדמוכח מההיא דאביי אבל כשכתב הכל בכתב ידו והוא חתם ודאי נראה דמהני ואע"פ שיכול להזדייף אין בכך כלום כיון שאינו יכול לגבות ואינו אלא שטר ראי' הוא ניזוק בעצמו שלא חתך סוף הנייר וכן דנתי לפני רבי' הלוי ז"ל ואף רבינו הרשב"א ז"ל הודה לדברי:

דף קב:

גופא אמר רב גידל אמר רב כמה אתה נותן לבנך כך וכך פי' הרשב"ם ז"ל דווקא שעמדו וקדשו באותו מעמד אבל במעמד אחר צריך קנין והיינו דנקטינן עמדו וקידשו ור"י ז"ל פי' שזה אינו דלעולם כל שקדשו על דעת התנאים הראשוני' הוא ועמדו לשון התלמוד הוא בכמה מקומות כדתנן ועמד פרנס א' ופרנס את אשתו מיהו כל שלא קדשו לא קנו וכן אם חזרו בהם בפני עדים קודם קדושין ובירושלמי אמרו שאין האם פוסק ע"י בתה ולא האח ע"י אחותו ואמרי' ג"כ שהאב אינו חייב אלא בפוסק בנשואין הראשונים ודעת הגאונים ז"ל הוה דמהני הא דרב גידל אפי' בפוסק ע"י עצמו מטבע ודבר שאינה ברשותו ושאינה נקנה בחליפין והא דרב גידל בחיוב דקנין הוא וכל דמהני התם מהני הכא בדברי'. ומסתברא מלתא דרב פי' מסתברא כי אי נמי מסתברא לעלמא. בבתי נערה פי' ובאבי' דוק' דקא מטי הנאה לידי' אבל (לא בן הבן כלל) [בוגרת דלא מטי הנאה לידו לאן] והאלהי' אמר רב אפילו בוגרת דאי לא תימא הכי וכו' וש"מ שיכול אינש למימר כה"ג אפ' על מלתא דלא שמיע ליה כיון דאית ליה הכרחא דאמר ליה ודו"ק:

אמר ליה רבינא לרב אשי דברים הללו ניתנו ליכתב פי' רש"י ז"ל ויש עיקר לכתיבתן לגבות ממשעבדי כשנכתבו או אין עיקר לכתיבת דאע"פ שנכתבו לא עדיף ממשעבדי כיון דלא הוו בהו קנין א"ל לא נתנו לכתוב שאעפ"י שנכתבו לא טריף ממשעבדי ומותבי' לרב אשי מדתנן הפקחין היו כותבין ומדנקט לישנא דכתיבא מכלל דהא נמי בכלל פקחותא דקרובי אשה כדי שתטרוף ממשעבדי דאע"ג דעיקר פקחותא דקתני תנא איכא מפני שאומרים כל זמן שאת עמי כדמוכח מתני' מ"מ הא נמי בכלל דאי לא לתני אומרין או פוסקי' ופרקינן דהא כתיבה אמירה היא כדתנן הכותב לאשתו דין ודברים ותני רבי חייא האומר ודקארי לה סבר דאדרבה התם בלחוד כדתני עלה רבי חייא ואין למדים משם למה שלא נתפרש לו כן ואותבינן מהא דתנן אין כותבין שטר ארוסין ולא מצי

למטען פרעתי דהא ודאי כל היכא דלא מטא זימנא בלאו הכי נמי לא מהימן וכל היכא דמטא זמניה אפילו איכא כתיבה נמי מהימן דחזקה היא שלא היו כונסין אלא בכך אלא וודאי דעתייהו לכתוב לענין משעבדי קאמר ופרקינן דלרב אשי מתניתן בשטר קדושין וכדרב פפא ורב שרביא ושמעי' מינה דהלכתא כוותייהו כיון דרב אשי הכי סבירא ליה וכן פסק הרי"ף ז"ל אבל ר"ת ז"ל פי' דכל היכא דנכתבו פשיטא דגבי ממשעבדי והכא קא מבעיא לן אם צריכין כתיבה או אם טרוף ממשעבדי אפי' בלא כתיבה כלל דקלא אית להו אמר ליה שלא נתנו ליכתוב שאינה צריכין כתיבה ואקשי' דא"כ מאי פקחות דכותבין ופרקינן דמאי כותבין אומרין הדר אקשינן מדתנן אין כותבין שטר ארוסין אלא מדעת שניהם מאי לאו שטר פסיקתא ממש אלמא בלא כתיבה לא טריף ממשעבדי ואוקימנא בשטר קדושין וכדר"פ, הדר פרכי' מדתנן מתו בנותיו וכו' והיא ניזונת מנכסי' משועבדי' אלמא לא נתנו לכתוב דבלא כתיבה נמי טריף ממשעבדי ופרקי' דמתני' בשקנו מידו ואיכא דקשיא לן להאי פי' למה לן לאוקמי בשקנו מידו לוקמה בשנכתב, וי"ל דאין הכי נמי ורווחא דמלתא נקטי שקנו מידו לוקמה בשנכתב. וי"ל דאין הכי נמי ורווחא דמלתא נקטי שקנו מידו להפוכי לגמרי הא דס"ד מעיקרא דליכא אלא אמירה גרידתא וכההיא דאמרי' בפ"ק דחולין כגון שלבנה באור ודכוותא בתלמודא טובא כך נראה לי ואף לפי שיטה זו אתיא דרב פפא ורב שרביא אליבא דרב אשי והלכתא כוותייהו כדפסק הרי"ף ז"ל והראב"ד ז"ל פירש נתנו לכתוב שלא מדעתם ואפי' נכתבו ליכא תוספת חיוב ולא טריף ממשעבדי או לא ניתן לכתוב שלא מדעתם ואפי' וכו' דכתיבה מהניא להו ואקשינן ליה מדתנן הפקחים היו כותבין ואי איתא דבכתיבה איכא תוספת חיוב א"כ טפשים הם שעושין ממלוה ע"פ מלוה בשטר דהא בכתיבת בעל מיירי כדקתני כל זמן שאת עמי ופרקי' דמאי כותבין אומרין הדר אותיב רב אשי לרבינא מדתניא אין כותבין שטרי ארוסין אלא מדעת שניהם דאלמא מהניא להו כתיבה ופרקינן דמתני' לרבינא בשטר קדושין וכדרב פפא ורב שרביא הדר פרכינן לרבינא מדתנן והיא ניזונת מנכסי' משועבדים אלמלא מהני להו לכתיבה ובשלמא לרב אשי דמוקים לה בשכתב אלא לרבינא קשיא ופרקינן דמתני' לרבינא בשקנו מידו דוקא ולהאי פי' לא מצי לאוקמי לרבינא אלא בשקנו מידו ולפי שיטה זו פסק הוא ז"ל דלית הלכתא כרב פפא ור' שרביא דהא ליכא הכרחה דרב אשי ס"ל כוותייהו דהא מצי לאוקמא בשטרי פסיקתא כיון דליכא הכריחא מדרב אשי הוה ליה פלוגתא דרבא ורבינא לגבי רב פפא והלכתא כרבא ורבינא ואין פי' זה נכון מכמה טעמים חדא דלישנא דנתנו ליכתוב או לא נתנו לכתוב לא אתי שפיר ועוד דקא פריש לרבינא הוא דפרכינן ממהני' דאין כותבין שטר

אירוסין ואיהו מוקים לה בשטר קדושין וכדרב פפא והא רבינא גופיה פליג אדרב פפא ורב שרביא והיכי מוקים לדידיה מתני' כסברא דידהו ואין זו שיטת התלמוד ועוד דהיכי פרקינן לעיל מאי כותבין אומרין וכההיא דכותב לאשתו דהא לא דמי דהתם לא כותב ממש אלא כמו שכותב ואלו הכא בעינן למימר דלא בעי לומר כותבין אלא אומרין דוקא וזו אינה שיטה לומר כותב במקום אומר והנכון בכולם פי' רש"י ז"ל או פי' ר"ת ז"ל:

אימר צררי אתפסינהו פי' והא חששא אלימתא הכא כולי האי אפילו בשבועה לא גביא משא"כ בחשש צררי דכתובה דגביא בשבועה מיהת ואין כל החששות שוות דאע"ג דלקמן בפרק שני דייני גזירות אמרינן גבי מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות אמרינן דלקטנה לא תפיס איכא צררי ואלו הכא אמרינן דהפיס תירץ ר"י ז"ל דלגבי משעבדי החמירו לחוש אפילו בקטנה והתם גבי בני חרי קאמר אי נמי דמיתה שאני דכיון דלא הדר מתפיס ליה צררי ועוד דהתם הוא באשתו אבל לגבי בתו מתפיס אפילו לקטנה על ידה או ע"י מי שזוכה לה ובפרק הניזקין פרישנא טעמא דאין מוציאין למזון אשה והבנות מנכסים משועבדים לפי שאין קצובין אי נמי שאין כתובין ההיא טעמא אלים טפי ואלו לפום טעמא דהתם אפי' הודה האב בשעת מיתה דלא אתפסה צררי לא טרפה ממשעבדי וא"כ ההוא טעמא הוה ליה למתני הכא דאלים טפי אלא דהכא סוף טעמא נקט ותדע דהתם פרכינן מההיא דניזונה מנכסים מנכסים משועבדים למ"ד לפי שאין קצובים ואוקימנא בשקנו מידו ובסוגיין דהכא ממש ש"מ דתרווייהו איתנהו דאי לאו דאיכא נמי חששא דצררי היו גובין מן המשועבדין בדין כיון דאיכא קנין וכדמהני קנין אצל בתו וזה ברור. והא דתנן אלו נותנין לה מדור לפי כבודה נראה מכאן שאינה משתמשת עם היתומים ביחד אלא שנותנים לה בית מיוחד לפי כבודה באחד מן הדיורים וכ"כ הרשב"א ז"ל:

דף קג.

ההוא גברא דאגרי' ריחיא לטחינה פי' שהשכיר בית הרחיים שלו בשכר שטרח לטחון מה שהיה לו לטחון כל השנה לסוף איעתר משכיר וזבין ריחיא וחמרא והיה טוחן לו ואמר ליה לשוכר הב לי דמי טחינה אמר ליה השוכר מטחן טחינא לך סבר רבינא למימר היינו מתני' דתנן נותן לה דמי מזונות אמר ליה רב עווירא מי דמי התם חדא כריסא אית להו וכו' כלומר דהתם א"א דלא ניתן לה אלא מזונות ממש שצריכה לאכול תפסיד מאחד מהם או כל זמן שאינה יכולה לאכול והא לא אסיקנא אדעתא אבל הכא כי טחון שוכר למשכיר לא מפסיד משכיר כלום מדידיה דיכול לטחון בראיי' שלקח לאחרים

ויטחון שלו בבית שוכר והיינו דאמרינן דאמר לי' טחין וזבין טחין ואותיב אחריתי ולא אמרן אלא דלית ליה לשוכר טחינה אבל אית ליה לשוכר טחינה אחריתי בלא הפסד כופין אותו על מדת סדום וכן הלכה:

אלמנה שאמרה א"א לזוז מבית אבא יכולין יורשים לומר לה אם את אצלינו יש לך מזונות ואי לית את אצלינו אין לך מזונות ואסיקנא לקמן דיהבין לה לפי ברכת הבית אם היתה טענות לפי שהיא ילדה והם ילדים זנין אותה והיא בבית אביה וה"ה לאשה בחיי בעלה שיצאה מביתו והלכה לה שאם נתנה טעם לדברי' חייב לתת לה מזונות שלמים במקום שהיא אבל אם לא ביררה טעם לדבריה אינו נותן לה מזונות שאין חיוב מזונות לאשה על בעלה אלא כשהיא עמו על שלחנו וכן הוא באלה הדברים רבה על פסוק למען ירבו ימיכם ואף לדברי הרמב"ם ז"ל שאומר שיכול להשרותה ע"י שליש הוא עדיף יותר מינה בזה ואפי' לפי ברכת הבית אפשר דלא יהיב לה דלא תקון רבנן מזונות אלא ביושבת תחתיו ומשמשתו ואפי' לדברי האומר שיש מזונות למורדת גמורה התם יושבת עמו בבית שמצערתו מתשמיש וקא קנסינן לה להיא מורדת אבל כשאינה יושבת עמו ואינה באה בטענה אין לה דין מזונות וכן דעת רבותי אף כשהלכה בטענה אם שתקה ולא תבעת מזונות מחלו להו לשעבר כדכתיבנא בפרק הכותב בס"ד:

ברכת הבית ברובה. פי' רש"י ז"ל כיון שהם רבים ועוזרים זה לזה ועוד דמזלא דרבים עדיף ולפ"ז לא אתו שפיר הא דפרכינן וליתבו לה לפי ברכת הבית והנכון דברכה מרובה משום דנר לאחד נר למאה:

יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שעשו עשו פי' רש"י שמכרום קודם שהורידו ב"ד את הבנות והכי דייק קצת לישנא דקאמר דקדמו ועוד שאם אתה אומר שזה אפילו לאחר שהורידם בנכסים בטלת תקנת בנות בנכסים מועטים והא דאמרינן הכא תפסו מחיים התם לא תפסו מחיים לאו למימרא שתפסו בהם לאחר מיתה אלא הכי פי' דהכא זכתה דאלמנה במדור זה מחיים שהרי נשתמשה בו בחיי בעלה משא"כ בבנות שזכייתן בנכסים מועטים אינו אלא לאחר מיתה ותפס לאו דווקא ותדע שהרי אין תפיסה בקרקעות. יש ספרים שגורסים הכא תפסה התם לא תפסה וזה וזה כפי' רש"י ז"ל. אבל מבעלי תוספת שפי' מכרו לאחר התפסת ב"ד לבנות מה שעשוי עשוי כיון שלא תפסו מחיים ונקט קדמו שממהרו לעשות כן קודם שידען בדבר שימחו בהם. הא דאמרינן אימר צררי אתפיסנהו מסתברא לי דהכי פי' כיון דאיכא תרתי חדא אכלו בתנאי ב"ד ואידך דקני מיניה על תנאי ב"ד דכיון דכולי האי עבד אית לן למיחוש לגבי משעבדי מיהת דודאי צררי אתפיסה ואפילו בשבועה לא טרפא מינייהו ומהאי טעמא

חיישינן דאפילו לקטנה אתפיס צררי משא"כ לקמן דהוה כאשתו ולגבי בני חרי וגם לא קנו מיניה והא דאצטרכי לטעמא דשאין קצובין או שאין כתובין התם במסכת גיטין לגבי מזון האשה והבנות ולא אתיא עלה מטעמא דצררי משום דלא מהני טעמא דצררי דלא ליגבו אפילו בשבועה ממשעבדי אלא בדאיכא נמי דקנו מיניה וכדפריך וכן אשתו במזונות כדין הבנות דהכי מותבינן במסכת גיטין מהא דהיא ניזונות מנכסים משועבדים אמתני' דהתם ותירצוהו בקנו מידו ובסוגיא דהכא כנ"ל. נקטינן מדור באלמנה שנפל אין היורשים חייבים לבנותו ואם וכו' כתב הרשב"א ז"ל דלאו למימרא שאין חייבים לבנותו בנהו שתהא דרה בו אלא מתוך שנפל נסתלקה ממנו. הא דמייתי הכא פטירתו של ר' נראה מהירושלמי שהטעם לפי שאמרו שם ג' דברים צוה ר' בשעת פטירתו אל תזוז אלמנותי מביתי ואל תספידוני בעיירות ומי שנטפל בו בחייו יטפל במותו, ואקשינן עלה ולאו מתני' היא אלמנה שאמרה אי אפשי לזוז מבית בעלי וכו' אמר ר"י דלא לימרן ביתא דנשיאותא היא משעבדא לנשיאו':

דף קג:

איכא דגרסי יום שמת ר' בטלה קדושה ולא כפשוטה דא"כ הוה ליה למימר משמת ר' בטלה קדושה דכל אנהו בסוף מסכת סוטה ועוד דהתם קתני משמת ר' בטלה ענוה ויראת חטא ולא אמר קדושה. ויש גורסין בטלה כהונה והכל ענין אחד הוא דה"פ דבטלו קדושה של כהונה שע"י שנטמאו כהנים במיתתו שהכל מטמאין לנשיא וכמו שפי' הר"ן ז"ל והרא"ש ז"ל. ובירושלמי אמר בתוך יהודה נשיאה אבדין ר' ינאי אין כהונה ביו' מהו שיטמא כהן לרבו וכו' עד ר' אסי נטמאו לו תלמידיו ואכלו בשר ושתו יין אמר להן ר' מנא חדא מתרתי לא פלטה מבטן אם אבילים אתם הוה למה אכלתם בשר ושתיתם יין ואם אין אבילים אתם למה נטמאתם ע"כ:

דף קד:

פרק יג שני דייני גזירות

מי שהלך למדינות הים וכו' והלכת' כדתנן כדאפסיק בתלמודא הלכתא ודעת הרמב"ם ז"ל דדוק' מי שהלך בעלה למדינת הים אבל אלמנה אין נותנין מזונותיה אלא בשבוע' דחיישי' לצררי דטפי מתפיס אינש לצררי לאחר מיתה כדי שלא תתבזה אצל היתומים ואינו מחוור דחדא דהא אמר שמואל בתלמודא שאין פוסקין מזונות לא"א וכששמעו בו שמת מודה שפוסקין ועוד דבפרק השולח אמרי' דההוא אתתא דחשודא אשבועתא

ואתיא ותבעה כתובה ואמרי' דלית לה כתובה משום דחשודא ואמר והבו לה מזוני נמי אית לך דאמר שמואל דתובעת כתובה בב"ד אין לה מזונות ואי איתא ל"ל לשמואל תיפוק ליה דבעיא שבועה והיא חשודא אלא וודאי דאלמנה נותנין לה מזונות בלא שבועה כל זמן ששטר כתובה יצאו מתחת ידה במקום שכותבין כתובה ותשבע בסוף:

דף קה.

קשי' תלת אתרין קשיא גזילות אגזירות וא"ת ואי גזילות אגזירות קשיא דתני דתרי מילי ננהו כדקס"ד השתא תלתא אתרין ל"ק הא בגזילות והא בגזירות. וי"ל דלא מסתברא דלהוי לדיין אחד שתי שררות בירושלים דאיכא כמה חשובים להעמיד אנשים מיוחדים לכל שררה ושררה:

דחשיב ליה קתני כתב ר"ת ז"ל דליכא לפרושו כפשוטו דחשיב טפי דהא וודאי חנן המצרי חשוב מחנן בן אבשלום כיון דאקדמיה בברייתא אלא ה"פ דחשיב טפי הא וודאי בהאי פירקא כלומר דאיירי ביה כגון חנן ואדמון דאלו חנן המצרי לא איירי ביה ור"י ז"ל הקשה ע"ז מדתני בסמוך ר' נתן אומר אף נחום המדי מגוזרי גזירות שבירושלים הוה וע"כ לא קאי אברייתא דא"כ לר"נ ד' הוה ואנן מוקמינן דההיא ג' אדמון ונחום וחנן בר' נתן אלא דר"נ אמתניתן קאי ואי לא קתני תנא דמתני' אלא ההוא דאיירי בפרקין א"כ מאי קאמר ר"נ אף נחום המדי דלמא ת"ק מודה ביה אלא דכיון דלא איירי במתניתן לי תני ליה אלא ודאי הכי קאמר דחשיבו להו טפי קתני ודקאמרת דתנן המצרי חשיב טפי כיון דאקדמיה תנא ברא הא לא אריא דזימנין דמקדים תנא ההוא דלא חכים וחשיב כולי האי משום דמייחס טפי כדתנן התם מעשה בר"א ור' יהושיע ור"א ב"ע ור"א ואלו ר"ע חכים טפי מר"א בן עזריה דהכי מוכח ביבמות פ"ק גבי מעשה בר' דוסא בן הרקנוס שהלכו אליו ר' יהושע ור"א ור"ע ונכנסו ואמרו להם יש כאן עזריה חבירנו דאלמא לא היה מכירו ועל ר"ע היה אומר אתה עקיבא בן יוסף ששמך יוצא מסוף העולם ועד סופו ואפילו הכי קדמתא תנא לר"א בן עזריה או לפי שהיה נשיא או משום דמיוחס טפי שהוא עשירי לעזרא כדאיתא בפרק תפלת השחר וא"ת למה לא תרצו כאן כפי' ר"ת דההוא לא מיירי בפרקין לא תנא ליה וי"ל דא"כ ה"ל למתני שהיו בירושלים אבל מדקתני היו משמע שנים ותו לא כן משמע בתוספת שהיו גוזרין גזירות על הגזילות פי' רש"י ז"ל קנסות ולאו דווקא קנסות דהא ממונא הוא אלא כעין קנסות שהיו פוסקין דבר שידוע לתשלומין לנטיעה ולא כפי מה שהם. נוטלים שכרם וא"ת אמאי לא פרכי' כדפריך תלמודא לקמן לקרנא ותרצו בתוספת שהרי כיון שזו היתה אומנתן ולא היו עוסקים בדבר אחר ולא

היה להם [במה] להתפרנס על הצבור לפרנסם להתפרנס (על הצער) לפי כבודם ואין בזה משום שוחד לא תקח וכן אתה אומר במה שאומר לקמן במגיהי ספרים ובלמדי הלכות שחיטה והלכות קמיצה ומהאי טעמא ליכ' משום מה אני בחנם אבל קרנא לא היה קבוע לזה אלא שהיה עושה כן לאקראי בעלמא ומשום הכי פרכינן עלה ואפרקינן דאפילו בההיא שכר בטלה דמוכרחא שרי. הא דתנן הנותן שכרו לדון. פירשנו בפ"ק דקדושין:

דף קה:

והא דאמר דומה הדיין וכו'. פי' בפ"ק דסנהדרין ומדאייתי לה הכא על עסקי שוחד ממון מוכח שהוא כפי' רש"י ז"ל. הא דאמר לקמן אינש למאן דרחים לי כולהו עובדא דלקמן דאמרי פסילנא לך לדינא פי' רבותי' ז"ל דלפני' משורת הדין ולמדת חסידות דאלו מדינא לא פסלו שא"כ אין לך דיין לדין והכי מוכח במסכת סנהדרין וכ"כ שם רא"ה ז"ל: **וכי אלישע אוכל בכורים הוה** פירוש רש"י ז"ל והלא לא היה כהן כי בדברי הימים מייחס אותו לשבט גד וכתבו בתוספת שלא היה צריך רבינו לכך דאפי' היה כהן לא היה אוכל בכורים היה והלא אין שם לא כהן ולא מקדש ולא מזבח וכו':

דף קו.

אסתתם טענותי' קשיא לן הא דאמר בפרק שבועת העדות דשלח ליה רב יוסף לרב נחמן עולא חברינו עמל בתורה ובמצות הוא ואמרי' מאי שלח ליה לחנופי ליה אלא שודר ציה למשרי תגרי' ברישא אי נמי לשודא ולא חייש לאסתתמי טענותי' דאידך וי"ל דבחבר שבא לדין ליכא משום אסתתמי טענותי' דהא ידיעה דחזי להכי ובעל דינא נמי ניחא ליה דלשבקנו לאלתר אבל הכא דלא הוה חבר ולא קרובו של חבר אלא דרב ענן הוא דהוה סבר סבר דמחניף ליה ואסתתום טענותיה דאידך וזה ברור. ודעת מורי ז"ל דהכא עדיין לא פרשו בדיני דיתמי בדאתא האי לקמיה דרב ענן בשלמא בחבר עצמו שרינן תגרי' ברישא ואע"ג דפתחו בדינא דאחרינא כדי שלא יתבטל מתלמודו ומשום כבוד דידיה ואע"ג דאיכא מצוה לדון את שבא ראשון כקטן כגדול תשמעון וכו' בפ"ק דסנהדרין עשה דכבוד תורה עדיף והיינו דאמר בפרק כל כתבי אמר רבא תיתי לי כדאתא צורבא מרבנן לעיוני' בדיני' כי היכי דלשרייה לאלתר אבל כבוד קרובו של חכם אינו אלא מדרבנן ולא דחי עשה דאורייתא אבל הכא עדיין לא פתחו באידך דינא ובכל חד איכא מצות עשה לדון מדכתיב ושפטתם צדק כדכתב רש"י וכיון דכן האי עשה דקרובו של חבר עדיף דאיכא בהדי' עשה דרבנן דכבודו של חכם כך היא מפורשת בשם הר"ר פנחס הלוי ז"ל

וכן גורס רבינו חננאל ז"ל. דבי רבי ישמעאל תנא כלי שרת באים מתרומת הלשכה פי' ממה שנתנו בקופת עצמן ובא לחלוק על סוגיא דלעיל דמוקי האי קרא דשארי הכסף בקדשי בדק הבית שגבו ואלא דבי ר' ישמעאל אומר דקרא בתרומת הלשכה מיירי:

דף קו:

מאי זה וזה לא היו מודים בפירות כלומר מאי טעמא דידהו ומייתי טעמא דר"ע וכן פי' רש"י ז"ל:

דף קז.

אתמר רב אמר פוסקין מזונות [**לאשת**] **איש** פי' אם תובעת מזונות להבא דאילו לשעבר אין פוסקין לה כלל דהא אלו הוה בעל הכי מצי טען פרעתי ולא מחייבין ליה ובלהבא הוא דפליגי והכי ריהטא כולה סוגיא וכן כתבו בתוספת ודווקא ביוצא לדעת נחלקו דבהא איכא למיחוש לצררי או לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך כו' שיצא למקום קרוב על דעת לחזור לאלתר כדרך בני אדם ואח"כ נשתקע שם כיוצא בו דכ"ע פוסקין תוך ג' חדשים וכן הורו רבותי:

בששמעו בו שמת ליכא פרושו ששמעו הדבר בעדים ברורים חדא דלישנא לא משמע הכי בשום דוכתא וכדמוכח בב"מ בשמעתא דאין מורידין קרוב לנכסי קטן כדאמרי' כששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי דמורידין ואם יש עדים מה הורדה היא זאת אלא שירדו לנחלתם ועוד מדפרקינן שבא לאחר שמועה והיכי מוקמינן סהדי בשיקרא וליכא לפרושי ששמעו בו שמת בע"א מדפרקינן לקמן הכא במאי עסקינן בששמעו בו שמת בעד אחד מכלל דהשתא לא משמע לן הכי אלא הכי פירושא ששמעו שמת בקלא דאתחזק בבי דינא בשני עדים ששמעו מאחרים שהלכו למדינת הים ולקמן אמרינן ששמעו בו שמת ושמעו קול זה בע"א ואתתי' אשתרי בעד מפי עד לאנסובי ובנים לא נחתו לנחלה ואפי' בעד גמור כנ"ל:

כ"ע לא פליגי פי' רש"י ז"ל דלמאי ניחוש לה אי לצררי הרי סופה לגבות כתובתה ותשבע שלא עכבה משלהם כלום ואי לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך וקבלה עליה משמת אינה משועבדת לו למעשה ידיה וא"ת והרי משועבדת להם ליתומים ואף הם יאמרו לה עכשיו כן אף הוא לא היה יכול לומר לה אא"כ היא מתרצה עכ"ל ז"ל והקשו עליו דהאיך הוא אינו יכול לומר לה צאי מעשה ידיך וכו' אם אינה מתרצה דהא בפ' אע"פ ובפרק המדיר מכרחינן שיכול לומר כך מתוך שיכול לכופה על מעשה ידיה כל

היכא דפסקה והא לא קשיא דהתם הוא כשפסקו מעשה ידיה בה' סלעים והכא לא איירי בהכי דא"כ למה פוסקין לה ב"ד מזונות אע"כ הכא במאי עסקינן בספקה על ידי טורח שהיא טורחת לעשות יותר מן השיעור או שהיא בעלת מלאכה חשובה והא. לא סגי לן אלא כשקבלה כדברי רש"י ז"ל אבל מה שכתב רבי' ז"ל דליכא למיחוש לצררי שהרי סופה לישבע אין זה נכון דלשמואל אפילו בשבועה ממש שתשבע השתא אין פוסקין מזונות לא"א כדמוכח מהא דאקשינן בסמוך ממתני' ולא אוקימנא כבני כהנים גדולים דאמרי' תשבע תחילה ועוד דהשתא לא ידעינן אכתי טעמא דצררי ודצאי מעשה ידיך לכן הנכון לפרש כששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי משום דמוקימנא לה בחזקת אלמנה ודכ"ע פוסקין מזונות דהא נכסי קיימי בחזקה כדאי' לעיל בפרק אלמנה ניזונת ונאמנות לומר לא נתנו לי מזונות וגם אין לנו עכשיו לחוש כ"כ שיבא הבעל ויאמר פסקתי לה מזונות תאמר פוסקין דהא משתעבד ליה דאע"ג דלכי אתי ואמר פסקתי היה נאמן לד"ה כדאיתא לקמן דהוה טענתו לשעבר וכי פסקינן לה השתא שוב אינו נאמן ומוסיפין ליה חיובא אפילו הכי לא חיישינן לה כיון דמשועבד לה ודייניגן לה כי השתא אלו הוה בעל הכא ואמר פסקתי לא היה נאמן דה"ל להבא אמר דאין פוסקין דלא דייניגן ליה כי השתא כיון דלכי אתא הוה ליה לשעבר והוא מהימן ומשום דמימרא דרב מסתברא להכי בעינן מ"ט דשמואל רב זביד אמר משום צררי. פי' וזו חששא גדולה בכאן דאפי' בשבועה לא פסקינן לה ודכותה אמרינן בפ' הנושא לענין מזון הבנו' משא"כ בחשש צררי דאלמנה לענין כתובה דגבי' בשבועה ואין כל החששות שוות כדפרש"י התם:

רב פפא אמר חיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך פי' וקבלה עליה כדכתיב' לפי' רש"י ז"ל וכן עיקר ומסתברא דרב זביד ורב פפא לא פליגי והא ודאי מאן דחייש לכל חד מהני טעמא מצי חייש לדון את הבעל כשעת ביאתו והא דאמר מ"ב הכי פי' מאי נפקא לן בין הני תרי טעמא ודכוותא טובא בתלמודא וכן פי' רבותי':

קטנה וסיפקה פי' שהיא יצאנית ובעל מלאכה ונערה שהיא טרחת יכולה לעשות יותר מה' סלעים לכדי מזונותיה הלכך איכא למיחוש שמא קבלה עליה כן כדי שלא תצטרך מלשאול מזונותיה לשום מזונות ולא לבד וכן הגיעה לעונת הפעוטות אשר מחילתה מחילה במטלטלים אבל משום צררי ליכא מתפיס אי נימא דצררי לקטנה כלומר לאשתו קטנה דאלו לבתו קטנה מתפיס הוא למזונותיה כשמת וכדכתיב' בפ' הנושא:

ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן פי' רש"י ז"ל נאמן בשבועה ומחזרת מה שנתנו לה בב"ד והקשו עליו בתוס' דא"כ לתניי' התם בהדי הנשבעים ונוטלים ועוד דא"כ מה כח ב"ד יפה והלא לא תמצא מי שילוה לה שמא יבא הבעל ויאמר פסקתי לה מזונות

ויפסיד לכך פי' נאמן להצריכה שבועה קאמר ותשלום מימרא דחנן היא ואינו נכון דלא משמע הכי לישנא דנאמן אלא הכי פי' שאם בא קודם שפסקו לה ב"ד ואמר פסקתי לה מזונות נאמן לשעבר וכדקתני באידך דבסמוך.

ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי פי' לישנא קלילא נקט והכי פי' שאם אמר שכן אמר לה כשהלך וקבלה עליה רשאי לומר כן כיון שעדיין לא פסקו לה ב"ד. ומכאן מוכח דמודה רב זביד בטעמיה דרב ספא דהא תניא הכא להדיא שאלו אמר כן הבעל רשאי ולשמואל כל מה שהבעל יכול לטעון כשיבוא טוענין לו מעיקרא כשהיא תובעת מזונות.

קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו ומדקאמר קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו ש"מ שאלו בא הבעל קודם לכן לא היו פוסקין לה כלום ממה שתבעה ושמעינן מינה שאין פוסקין לה מזונות אלא להבא.

אי הכי אפי' בניו נמי פי' בשלמא לרב דמיירי בשלא השרה אשתו ע"י שליש ניחא דדוקא לאשתו פוסקין לה מזונות לפי שמשועבד לה אבל אין פוסקין לבניו ולבנותיו דלא משתעבד להו ומצוה בלחוד הוא דאיכא כדאיתא בפרק נערה אלא לדידך אפי' בניו נמי ומפרקינן בשהשרה לזו ולא לאלו. ופרכינן מאי פסקה פי' דהא ע"כ סמוכין על שלחנו היו מדאיצטריך למתני שאין זנין אותם וכיון דסמוכים על שלחנו היו כשהיה כאן מסתמא משרה להו כשהולך דלא ניחא ליה דלתבזו והא דלא אוקמא כששמע בו שמת יש שפירשו משום דא"כ בניו נמי יורדין לנחלה וכ"ש למזונות ואין זה נכון לפי הפירוש שזכרנו בששמעו בו שמת אבל י"ל דכל ששמעו בו שמת זנין את בניו ובנותיו מיהת כיון שהיה הוא מפרנסן ואפשר נמי שהשמועה אמת שנפלה נחלה לפניהם כדי שלא יתבזה לשאול על הפתחים.

דף קז:

והאי למה ניחוש לה ומאן דקארי ליה סבר דאף ליבמה חיישינן לצררי כיון דעמד בדין ומכאן דמודה רב ספא בטעמו של רב זביד אלא שיש לומר בזו דאנן לא פרכינן זה אלא לטעמו של רב זביד ופרקינן משום לתרוצי לרווחא דמלתא אבל א"צ לדחוק כן.

איהי אפסדה לנפשה דאמרה גרשני בעלה והקשה רש"י ז"ל וכ"ת כיון ששמעו תגבה כתובתה יחד ממ"נ כו' ותי' דאה"נ והאי דקאמר מתפרנסה והולכת כשהיא אינה רוצה ליטול לשם כתובה דסברה שמא לא מת ונוח לה ליטול לשם מזונות שאם יבא בעלה תהא כל כתובתה קיימת והקשו עליו שאם יבא בעלה האיך תטול לשם מזונות דהא

איהי אמרה דגרושה היא ואין לה מזונות לגרושה לכך פי' ר"י ז"ל דכיון שהיא טוענת שהיא גרושה ושמעו בו שמת אין לתת לה כתובה עד שנדע בבירור הדבר דאימור אינה לא גרושה ולא אלמנה אבל מזונות יש לה כשיעור כתובה ממה נפשך ועוד י"ל קרוב לזה דכיון שהודה על עצמה שאינה אלמנה ואינה יכולה לתבוע כתובת' בתורת אלמנה שוב אין לה מכח גרושה שארי אינה נאמנת לומר כן שלא בפני בעלה ואין כאן טעם ממה נפשך אלא לגבי מזונות.

הא לא מיאנה יהבינן לה והוה מצי לאוקמי כשבא ואמר שלא נתן לה צררי וגם לא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אלא דניחא לי' לתרוצי כדמתרץ סתם קטנה לא ספקה ודקארי לה סבר דמתניתא סתמא קתני בכל קטנ' ואפי' במספק' וקושיין הוא לרב פפא אלא דניחא לן לתרוצי לתרווייהו אגב גררא והלכתא כוותי' דרב זביד פי' ונקטינן כחדא משום דהכי אפסיק בי מדרשא בהדדי:

מתני' ועמד א' ופרנס את אשתו. פי' שלא בהלוואה דאלו לותה ואכלה לכ"ע חייב כדאמרינן לעיל גבי ממאנת וכדפרי' ובמס' נדרים כתבתי מחלוקת רבותי בזה כי מורי הרשב"א ז"ל סובר דכל שפרנסה סתם בתורת הלואה היא עד שיאמר בפי' שעל בעלה הוא סומך ודעת מורי הלוי (ה"ק) דפרנ' סתם הוא שלא בתורת הלואה ושם כתבתי טעם לשני':

דף קח.

תנן התם וכו' פירשתי בנדרי' בס"ד. ומה שפירש"י ז"ל תפול הנאה להקדש לפי שמודרין זה מזה לא דק דאפי' בהא למה יהא המחזיר אסור בשכרו דלאו מחברי' אתנהו ושכר טרח' הוא נוטל אלא הכי מיירי כשהחזיר יקר רוח שאינו רוצה ליטול שכרו וחבירו אסור לעכבו ולקבלו במתנ' ולפיכך תפול הנאם להקדש:

תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות פירש"י ז"ל על אבוד בדרך ועל הגבוי שהוא בדרך שלא הגיע כאן ועל העתיד לגבות שעדיין ביד הבעלי' ואם לא נגבה אח"כ והקשה בתוס' דהא גבוי עדיף מאבוד וכ"ת בזו א"צ לומר זו קתני אין לך לומר כן בהעתיד לגבות דהא גבוי עדיף מיני' וה"ל לא זו אף זו ועוד דלישנא מה שעתיד לגבות לא משמע כפירוש רש"י ז"ל ועוד דמה סברא הוא שיהא לו חלק בקרבנות בחנם לכך פי' על האבוד שבא ללישכה ואבד ועל הגבוי שבא לידי גיבוי ואבד ועל העתיד לגבות שהוא ביד השליח ונאבד ולא זו אף זו קתני ויש שפי' וכל מה שעתיד לגבות אחר החג שכבר תרמו את הלשכה לשנה זו בג' פרקי' שתורמין אותה דהיינו בפרס הפסח ובפרוס

העצרת ופרס החג ומה שיתנו מכאן ואילך לא יהא אלא כשיורי לשכה ואין קונין בו קרבנות אלא לחומת העיר ומגדלותיה הבאי' משיורי לשכה והשתא הכי קאמר אעפ"י שלא היה באו לקרבנות יש לו חלק בקרבנות עם שאר אחיו ונכון. ומ"מ מדפרכינן הכא בשלמא שקל לו שקלו כדתנן משמע בעיקר הדין שהוא כדברי רש"י ז"ל כי אעפ"י שלא נגבה כלל יש לו חלק בקרבנות והיינו דלא חשיב פורע חובו אלא שלפי פי' האחרון יפה בטוב ומחזיר לו אבידתו נמי מצוה קעביד פי' וכיון דמדעת דבעל אבידה יהיב לי' לא מתהני נדר הנאה מידידי' ואי משום דטרח בעדה דכיון דמצוה דנפשיה קעביד לא חשיבא הנאה למודר הרי זה כאלו פייסו חבירו ושכרו שיחזור אבדתו של זו שהוא מותר אבל אסור לתת לו ממון של צדקה כדמוכח בההיא דהיו באים בדרך ולא אמרינן מצוה דנפשי' קעביד כיון דממונא דידי' יהיב לי' וכבר פי' בארוכה בנדרים בס"ד:

הא מני חנן היא דאמר אבד את מעותיו פי' רש"י ז"ל כיון דאלו פרעו לשם הלואה לאו הלואה דהא כי פרעה נמי לשם מתנה לאו הנאה בהא ואין לשון זה ברור דנהי דבדיעבד פטור לפי שלא עשה על פיו למה לא תהא חשובה טובת הנאה וי"ל דמשום דאשכחן בעלמא שהיורד לתוך שדה חבירו והשביחה חייב לתת לו כאחד מאריסי העיר ואע"פ שלא התנה א"כ מ"ש מפורע חובו אע"כ טעמא דמלתא משום דיורד לתוך שדה חבירו שבחו וחדושו ניכר כאן משא"כ בפורע חובו שאין שבחו ניכר והרי הלוה עומד בנכסיו כמו עכשיו ומה שגרם לו פיטורה שבח שאינו ניכר הוא ואפשר דבלאו דידי' לא מטי ליה הזיקא והיינו דקרי ליה בנדרים מבריח ארי מנכסי חבירו וזהו מה שאמר בירושלמי דאמר מפייס הוינא לי' ומחיל לו ופריך הגע על עצמך שיש עליו משכון ופדיי' מפייס הוינא ומחיל ליה משכונא ולא סוף דבר מן הטעם ההוא בלבד דהא מלתא דלא שכיחא הוא וכ"ש דאיתא להאי דינא בבעל חוב דוחק כדאיתא בירושלמי אלא עיקר טעם משום שאי שבחו ניכר וברור כי מתהני ליה מנכסיו מדידי' מתהני דבעל חוב מכאן ולהבא גובה ואפי' למ"ד דלמפרע הוא גובה זהו כשגבאו בסוף מעתה מן הטעם זה יש לומר במודר הנאה לא חשיב מהני וזה ברור ונתקיימו דברי רש"י ז"ל אלא שלשונו קצר כמנהגו הטוב. שלוה ע"מ שלא לפרוע פרש"י שלא לפרוע עד שירצה ולא יוכל הנושה ללחצו ויפה כיון דאי שלא לפרוע כלל אין כאן חוב ומיהו כיון שאינו יכול לכופו ס"ד דלא חשיב מהני כלל:

דף קח:

אמר ליה כיסופא מי לית לי' וקשיא לן וכי משום סליק כיסופא חשיבא הנאה להאסו' במודר הנאה נמי. וי"ל כיסופא מי לית לי' הא ודאי כ"ש דמכסיף וחשוב כמשעבד לי טפי למפרעי' ולמ"ד דפורע חובו בעלמא חשיב מהנה לפי שפוטרו משעבוד הכא נמי פוטרו משעבודו חשיב מהני ומיהו אנן כחנן קיי"ל שהוא שאף פורע חובו פטור ואפי' במלוה שיש עליה משכון ואפי' בבעל חוב דוחק כמו שהביאו ראי' בירושלמי:

מתני'. אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי כתב ר"ת ז"ל דאדמון לא פליג בעיקר הדין אלא שהוא תמה עליו והוצרכו לפרש כן משום דסוגיין דפ' מי שמת כדברי ת"ק ואלו היה אדמון חולק תקשי לי' הא דאמרינן. בכאן חסר. והנכון שאם אינו חלק מה זה שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון מפני תמיהתו לבד אלא ודאי פליג דלית הלכתא כוותי' אלא בסוגי' דפרק מי שמת ואי משום כללא דלקמן כבר אמרו ז"ל שאין סומכין על הכללו' ואפי' במקום שנאמר חוץ וסוגי' דהתם עדיפא מההיא כללא לימא תיהוי תיובתא דר"נ. וא"ת מאי קשיא דאמר לך אנא דאמרי כאדמון שהלכה כמותו לפום כללא דלקמן מן הסתם. תרצו בתוספת דמשמע לן השתא שלא אמר אדמון אלא בקנקנים ושמן דהוה לי' כרימון בקליפ' ולא מחוור דהא לקמן חזר רב שימי בר אשי מהטעם ההוא והנכון דאנן משמע לן כ"ע אמרה רב נחמן:

אי הכי מ"ט דאדמון הקשו בתוספת מאי קושיא דהא ר"ג נמי אית לי' טענו בחטי' והודה לו בשעורים חייב ותרצו משום דרב נחמן פסק הכא כרבנן דפטרי ואנן קי"ל כאדמון לפום כללא דלקמן מסתמא וא"כ מ"ט יהבי' לאדמון דלא פליג עלייהו דרבנן. נימא תהוי תיובתא דרבי יוחנן וא"ת ומאי קושיא דאיהו מוקים לה למתניתין כקס"ד מעיקרא דאקשינן לר"נ דמיירי דטען כדים ושמן ואיהו קאמר כרבנן ולית לי' כללא כדלקמן. וי"ל שכבר נשמר מזה רש"י ז"ל דהשתא דייקא לן מתני' כאוקימתא דאוקימנא לר"נ מדקתני הטוען את חבירו כדי שמן ולא קתני כדים מלאים שמן:

אלא הב"ע כגון דאמר לי' עשרה וכו'. וסוגיין מחלפ' אסוגיי' דשבועות דמקשינן לרבי יוחנן מהא מתני' ואוקימנא כאדמון ואיהו דאמר כרבנן משום דמוקים לה כשטענו כדים מלאים שמן וזו מן הסוגיות המתחלפות בתלמוד וקי"ל כסוגיא דהכא דהוה דוכתא פלוגתא וכיון דכן הלכה כאדמון ואינו צ"ל דקי"ל כרב נחמן:

מתני'. **הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל** פי' רש"י ז"ל שהוא לשון ביזוי כלומר טול טיט שעל גבי הרגל אי נמי תלה אותי על העץ ואין לי מה ליתן. והראב"ד ז"ל פי' שהלך לו והוא יותר נכון כפי הלשון. והקשו הראשונים ז"ל למה אין כופין לאב לתת מה

שפסק דהא דברים הנקנים באמירה הם מדרב גידל וכ"ת דליתי' כפי' הראב"ד או שאין לו כמו שפרש"י ז"ל והא בברייתא דקתני כי האי לישנ' דקתני עלה אבל בקטנה כופין אותו וקס"ד דכופין לאב קאמר ורשב"ם ז"ל תירץ דההוא דרב גידל בשקדשו לאלתר והיינו דקתני עמדו וקדשו ובתו' דחו פי' דעמדו הוה לישנא דתלמודא כדתנן עמד ונדר ועמד ופרנס והי' נראה לומר דהכ' כשפסק לאחר קדושין והיינו דקתני הפוסק לחתנו ולא קתני הפוסק לבתו כמו שאמר רב גידל אלא שקש' קצת דא"כ למה לא יכופו אותו חכמי' דת"ק לכנו' או לפטו' דהא כיון שקד' שלא על פסק מעות כבר נתחייב לה לכנוס או לפטור ויש אומרים כי בירושלמי אמרינן דליתא לרב גידל אלא בנשואין ראשונים והכא מוקמינן לה בנשואין שניי' וכל זה דוחק מדלא פירשו לה בתלמודא ויותר נראה לומר דמיירי בדליתי' או שאין לו כלישני דפשט לו את הרגל והא דס"ד דכי קתני כופין אותו לאב קאמר בדין הוא דמצי למפרך דכיצד כופין אותו אלא דניחא לי' למפרך דאשילו אפשר למכפויי איפכא מסתברא וכן פרש"י ז"ל דלקמן איפכא מבעי' ליה אם באת לכוף את האב איפכא מסתברא טפי לפי שהגדולה תנאה תנאי ע"כ כלומר דע"כ לאו בדוקא נקטינן ההוא לישנא כי למה כופין את האב על מה שפסקה בתו הא ודאי אפי' אפשר לנו לכופו איפכא מסתברא בד"א בגדול' הברייתא קאי כמו שפירש"י ז"ל הלכה כיוצא בו:

דף קט.

הלכה כיוצא בו פרש"י כיוצא בו דחנן היינו רבי יוחנן בן זכאי וכיוצא בו דאדמון היינו רבי גמליאל והקשו עליו ז"ל דא"כ פשיטא דכיון דהלכה כחנן הלכה כרבי יוחנן דהא אמרו דבר אחד ועוד היכי ס"ד לומר בסמוך הלכה כאדמון ולא כיוצא בו והרי שניהם אמרו דבר אחד וי"ל דכי אמרי' הלכה כמותו וכיוצא בו באנו לומר שהלכה כמותו לפי שיש כיוצא בו כלומר שיש מכריע כדבריו ולא הוה יחידאה והאי ס"ד לומר הלכה כאדמון ולא כיוצא בו כבר פירש רש"י ז"ל דה"ק שאין הלכה כר"ג לפי שלא ראה דברי אדמון אלא במקצתם והי' לו לראו' כל דבריו וזה שאמר במסקנ' יש מהם שהלכה כמותו וכו' עד כל מקום שאמר ר"ג וכו' וזה מכריע פי' רש"י ז"ל ולא כדברי מי שפי' שהלכה כמותו וכיוצא בו וכו' לומר שלמדין מדבריו לכיוצא בהם והלכה כמותו ולא כיוצא בהם שאין למידין מהם וכההיא דאמרי' בעלמא הבו דלא לוסיף עלה ולהאי פי' לא מתפרשו מה שהביאו במסקנ' כל מקום שאמר ר"ג וכו' וא"ת לפי' רש"י ז"ל מה יש להם שאין הלכה כמותו ולא כיוצא בו דהא בשאר דברים דלא דבר ר"ג ליכא כיוצא בו וי"ל כי באו לומר שאפי' נמצ' בשום ברייתא תנא אחרינ' שמכריע כדברי אדמון לא נסמוך אלא על

אותם שפסק ר"ג כמותו במשנתינו ומה שאמר הלכה כב' דברי' שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו ואע"פ שלא מצאו לו דברי' אחרי' אפי' לדבריו כבר פי' שבאנו לומר הלכה כמותו מפני שיש מכריע עמו:

מתני'. חתום עליה בעד פרישנא בפרק חזקת הבתים דדוקא חתום כיוצא בו דעביד מעשה ולאפוקי הא דאמר לי' זיל זבין או שהיה שם בשעת המכר ושתק והיה נראה לומר דאפילו הוא לבדו חתום על השטר הוי הודאה אלא שיש לומר שזה אינו דיכול למימר דכיון שלא היה שם ע"א לא חשי' שטרא ולא חיישי' לה. איבד זכותו. פי' ואפילו יש לו עידי זכות או עידי גזילה ואין לחבירו עידי מקח. עשאה סימן לאחר איבד זכותו פי' רש"י ז"ל עשאוהו המוכר סימן לאחד כי בשדה שמכר לאחרים סיים אותו בשדה זו שקנאה על שמו ועורר זה חתום בשטר ההוא והיינו דאמרי' לקמן דדוקא לאחר אבל אם מכרה לעצמה של נגזל שהוא עורר אע"פ שאותו השטר יוצא מתחת יד העורר והוא כמודה בו לא איבד זכותו דאמר עורר אי לאו דעבדי הכי לא הוי מזבין ליה ניהלי והא דאמרי' בירושלמי לא סוף דבר עשאוה סימן לאחר אלא אפילו אחר לאחר והוה חתום עליה עד איבד את זכותן והכי פי' לא סוף דבר שעשאו' המוכר סימן לאחר אלא אפי' א' מן השוק שעשאו פי' לזו על שם המוכר זה והעורר חות' עלי' עד איבד זכותו:

ואיכא דקשיא לי' דלישנא דעשאו' סימן לא משמע המוכר אלא העורר דאיירי בההוא רישא בהדיא לכך פי' עשאה העורר לקרקע זו סי' לא' מן השוק על שמו של מוכר זה איבד זכותו ואמר בירושלמי שאפי' עשאה אחר לאחר והעורר חתם עליה עד איבד את זכותו ולפ"ז גרסי' בסמוך אי לאו דעביד הכי לא הוה זבין לה כי העורר הו' שעשאה סימן והו' היה מוכר שדה הסמוכה לזה למוכר הזה ועשאה לזו סי' באותו המכר על שמו של מוכר ולכך הוא טוען שאלמלא שעשה כן והיה סבור המוכר שצירוף ב' השטרות כא' לא היה לוקח ממנו השדה האחר הסמוכה לזו שמכר לו ופי' נכון הוא אלא שלא מצינו נוסחא זו בכל הספרים שלנו ובעיקר הדין אין המחלוקת בין הפי' וכלהו איתנהו ולכ"ע מודה אדמון בסיפא שהרי זה לא נתרוקנה השדה מרשות בעלי' כדי שיאמר השני נוח לי:

דף קט:

הא דאמרן הדיינים חותמין על השטר אע"פ שלא קראוהו פי' אע"פ שלא קראוהו כלו לדעת עניינו אבל צריך לראית שמות בעלי דבר כדי שלא יקיימוהו בקרובים לבעלי

דבר א"צ לא קראוהו כלל והוא שכתבו באשרתא בפי' שמות המעידים על כתב העדים וכדפרשנא בפ"ב:

שם תלם עשיתי לך נאמן. פי' כשהוא תלם קבוע מסוים לעצמו וכותב ומצד מזרח ומצד פלוני. אם טען ואמר חזרתי ולקחתי ממנו נאמן פי' רש"י ז"ל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואין לזה זכות באותה תלם אלא על פיו של זה שעשאה סימן לאחר והרי חזר ואמר לקחתיו והקשו עליו דכיון דלא אמר הפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא כשהוא בא להתיר תוך כדי דיבור כדמוכח בפ' ב' וכמה דוכתא וזה כבר הודה בכמה ימים ושנים קודם לכן כשחתם בשטר זה ודאי קושיא חזקה והוא תימא פה קדוש איך יאמר דבר כזה ויש לנו ע"כ לפרש פי' (דכ"ע) [דהב"ע] דכשאין השטר אשר הוא חתום בו יוצא מבית דין כלל או שיוצי' ואינו מתקיים ע"פ אחרים אלא ע"פ האפוטרופוס כפי' הראב"ד ז"ל וכן ר"ח ז"ל ואינו מחוור דא"כ פשיטא שהוא נאמן שאפי' היה ביד המוכר שטר מקח מן המוכר הזה היה זה יכול לטעון חזרתי ולקחתיו ממך אם החזיק בו ג' שנים אחרי שמכרה ומורי הרב הלוי ז"ל היה מפרש בשם אחיו ז"ל דהב"ע כשעורר הזה אינו טוען כי השדה הזו לא היתה של המוכר ההוא מעולם אלא שהוא טוען כי באמת שלו היה אלא שחזר ולקחה ממנו ומה שחתם עליו בשמו של מוכר לא עשה כן אלא לפי שהיתה שלו ומפורסמת לו ולכן קראה על שמו וכאותה שאמרו בפ' חזקת האי ארעא לאו משום דבי בר סוסין הוא אלא דאקרויי הוא דמקרייא דבי בר סוסין ואף זה דוקא כשאמר ומצד פלוני שדה פלוני רצה לומר שדה הידוע מקודם כך שכן דרך לסיים הקרקעות בשם בעלים הראשונים שדה הידוע לפלוני כך. ומיהו אם כתב השדה שהוא של פלוני אי אפשר לטעון כן:

אי ציית ציית אי לא מהדרנ' שטר' למרייהו פי' מהדרנא שטרא למרייהו בכתיבה ומסירה דאי לא איהדור שטרא בלחוד לא כלום הוא כדאי' בפ' גט פשוט וכ"ת ולימא ליה וכי מהדרת וכדאמרינן בפ"ק דב"ק והנכון דהכא לישנא בעלמא נקט ואין הטעם אלא לומר דכיון דבעוד שהי' שלהם איבד זכותו מהם הרי דינו כמותם שכבר מכרו לו כל זכות שהיה להם. אבל הכא דקלא גבייהו הוא וא"ת דהא במתני' נמי אורח' גבייהו הוא וי"ל דהתם אע"ג דאורחיא גבי חד מינייהו כל חד קאי לנפשי' וחד מינייהו הוה גזלן בי' מתחלה ועד סוף משא"כ בזה שחיוב מוטל על כולם וכל הנכסים נשתעבדו לכך וכן פי' רש"י ז"ל:

שכיב שביק תרי פלגי דדקלי פי' רש"י כי דקלים אחרים היו שם אלא שלא היו רוצים ליתן לה אלא תרי פלגי אלו שהיו להם בשותפות עם אחרים מפני הטורח ולא נהירא

דודאי דקל שלם בעי למיתב לה בין במכר בין במתנה דסתם דקל או שדה או בית דבר שלם משמע כל היכא דאית ליה אלא ודאי דהכא לא הוה בנכסי' שום דקל אלא שני חצאי דקל אלו והם היו רוצים שלא לתת לה כלום כיון דליכ' בנכסי המת דקל שלם ועלה אמרינן כיון דליכא דקל שלם עבדי אינשי דקרו לתרי פלגא דקלי דקלא כן נראה לי וכן הורה מורי הרב הלוי ז"ל:

דף קי.

מתני' המוציא שטר חוב על חבירו והוא הוציא שמכר לו את השדה פי' הלוה מוציא שטר מכירה שמכ' לו הלה את השדה שלו לאחר שהגיע זמן הפרעון שטר חוב וטוען על השטר ההוא שהוא פרוע אדמון אומר וכו' עד מפני שיכול להבריח או שמא ימות ולא יוכל לגבות מן המטלטלין ומקשי' בירושלמי הגע עצמך שהיה לו שדה אחר. ופריק דיכול למימר לי' לא הוה בחילאי טרחיהון דתרין ופי' ברור. ואם תאמר אי משום טרחא דתרין ימכר שלו לאחרים ויש לומר דניחא לי' לזבוני ללוה דיליה דלמא הדר וגבי ליה מיניה דניחא לי' בנחלת אבותיו והאי טעמא דמתני' וטעמא דירושלמי טעמא דעקר הוא לרבנן והא דאוקימנא לפלוגתא דאדמון ורבנן בטעמ' דאי מבעי לי' לממסר מודעה או לא היינו דאי בעי ליה למימסר מודעה דעביד הכא כדי למשכנו עליו והלכת' כרבנן ודקדים תבעה פי' וקי"ל דנזקקין לתובע תחילה ופרכינן סוף סוף בהדי הדדי קאתו. פי' וכיון דאיכא פסידא לאידך אין נזקקין וכדאמרינן התם פעמים דנזקקין לנתבע כגון דזילי נכסיו מ"ס בשלו הן שמין ומ"ס בשל כל אדם הן שמין. פי' ורב נחמן סבר בשלו הן שמין הלכך בין דגבי בעל זבורית ברישא ובין דגבי בסיפא איהי גבה בינונית ומגבי לאידך זבורית דידי' דאפי' גבה איהו ברישא בינונית דגבי הוה לדידי' עידיות וזבורית דידי' הוה בינונית [או זיבורית] ורב ששת סבר בכל אדם הם שמין הלכך אי גבי בעל זיבורית ברישא הדר מגבי ליה לאידך ההוא ביניני' דגבו מיניה דהוה בינונית של עולם ואע"ג דאלו גבי בעל עידיות ובינונית ברישא הוה גבי מאידך זבורית והדר בעל זבורית וגבי מיניה בנונית פרש"י ז"ל דכיון דהשתא בהדי הדדי אתו אית להו לב"ד למעבד בגונא דילה דלא לפסוד חד מינייהו ומגבו לבעל הזבורית ברישא פי' לפירושו שביד בעל עדית וזיבורית הוא לשתוק ושלא לתבוע חובו עד זמן שירצה וכיון דאית ליה פסידא שתיק ולא תבע עד דלגבי מיניה בעל זבורית ואי שתיק נמי זבורית ולא תבע לשתוק דהא בעל עידית ובינונית ניחא לי' דליקום כל חד מינייהו בדילי':

וחכמים אומרים פי' ולא מצי למימר תנאי נינהו דעד כאן ל"פ אדמון אלא היכא דאיכא למימר שהשטר הא' פרוע אבל היכא דליכא למימר הכי ששניהם מודים זה לזה אפי' אדמון מודה שזה גובה וזה גובה ומיהו אפי' הוה תנאי תקשי לרב ששת מדרבנן דהא לית הלכתא כאדמון לפום כללא דלעיל. כגון שלוה זה לעשר וזה לחמש פי' לאו דוקא לעשר וחמש אלא לומר שאין זמן פרעון שניהם ביום א' דליכא למימר שיעמוד כל א' בשלו ודרך התלמוד לכפול מנייני'.

ואי דמטי זמני פי' והוא אתר' דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא מאי טעמ' דרבנן דבשלמא לר"נ כיון דס"ל בשלו הן שמין היינו טעמא דרבנן דיכול לומר כי בשביל כך לוה ממנו ולא נפרע מחובו כדי שיגבה ממנו בינונית והוא לא יתן לו אלא זיבורית שלו וכגון שהלוה הא' אית לי' בינונית ולוה אחרון לית לי' אלא זיבורית והלוה לא נזהר ממנו כי הי' סבור כי אולי הי' רוצה להמתין לו זמן מרובה או למחול לו.

דף קי:

רשב"ג אומר כו' הקשו בתו' הא לרשב"ג כתובת אשה דאורייתא מדכתיב באונס ומפתה כמוהר הבתולת כדאיתא בפ"ק א"כ מאתים צורי בעי למיתב לה דלרשב"ג כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל כדאית' בפ' הכותב וכמו כן לכתובת אלמנה שהשוו חכמים לשל תורה לטול מנה מיהת ויש שתרצו לענין תוספת אסרו רשב"ג ואעפ"י שאמרו תנאי כתובה ככתובה דמי אין זה אלא לדברים הנפרטים בפרק אעפ"י ואין זה נכון דודאי מתני' לענין כתובה היא כפשוטה מדלא פי' כן בגמרא ואחרים תירצו שלא נחלקו אלא לענין מאיזה מטבע יתן לה ומשום דשל קפוטקיא טפי ואע"ג דאפילו בנזיקין כל המטלטלין מיטב הוא ואפילו סובין ואי לא מטלטלי מיטב הוא ואפי' מודה הכא על דעת כן נשאה שיתן לה מטבע היוצא במקום הכתיב' וכן בב"ח כן תירצו בשם רבינו ז"ל ור"י ורבי' הרמב"ן ז"ל כתב דקושיא מעיקרא ליתא דלרשב"ג כתובה דאורייתא שסמכו אותו על לשון מוהר הבתולות אבל אין בזה סך ידוע מהתורה אלא לפי מה שיסכימו ביניהם או כפי מה שיגזרו חכמים דהא לא אשתמיט רשב"ג לומר בשום דוכתא דגובה מאתיים צורי וגם אינו גובה מן העידי' ולהדי' אמרי' בכל דוכתא כתובה בזיבורית ולא אדכרינן בה פלוגתא אלא ודאי כדאמרן וכן עיקר ותוספות פסקו הלכה כרשב"ג לפי שכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידון וראייה אחרונה אבל הרמב"ן ז"ל וכל הגאונים פה אחד פסקו כרבנן דהא סוגייא דאמוראי בכל דוכתא כתובה דרבנן וההוא כללא דרשב"ג אמוראי פליגי בה בפ' המדיר ועוד אין למידין מן הכללות

אפי' במקום שנאמר בה חוץ התם דאיכא סוגייא או פסקא דאמוראי דפליג עליה. בירושלמי פסקו ג"כ כרבנן וכן עיקר ומיהו לצאת ידי ספק טוב הוא לכתוב בכתובה כסף זוזי מאתן דחזי ליכי ולא לכתוב לה מדאורייתא או מדרבנן:

מגבהו ממעות בבל. פי' אם הוזכר דינרים סתם ולא הוזכר מאיזה מטבע מגבהו מן המטבע הפחות שבכלן דאזלינן בתר שעבודא:

כתוב סתם פי' שלא הוזכר באיזה מקום נכתב ואין השטר נפסל בכך ואע"ג דהוה עדות שאי אתה יכול להזימה בדיני ממונות לא בעי חקירה ודרישה תדע שכל שטר נמי אי אתה יכול לגבות בו שמא אחרוהו וכתבוהו כדאיתא בפי' זה:

הוציאו בבבל מגבהו ממעות בבל פי' ואע"ג שידענא היכא נכתב דמש"ה לא כתבו מקום שנכתב כדי שיגבו ממטבע היוצא במקום הפרעון:

ואימא נסכא כתבו בתוס' מכאן נראה דנסכא עדיפא ממעות של כסף דאי פחותה היא מאי קשיא ליה דאין הכי נמי דהא קתני שמגבה ליה מאיזה שירצה אלא ודאי עדיפא וקיצבה ה"ל כעין שיש לזקוק לו. ואימא נסכא דכיון שכתב כסף ולא כתב מטבע וליכא למימר יד בעל השטר על התחתונה שזה כמפורש היא. (חסר) פריטי דכספא כו' והקשו בתו' מהא דאמר בפרק גט פשוט ואימא פרוטי ופרקינן באתרא דלא סגו פריטי דכספא דאלמא דאיכא אתרא דעבדי להו וסגו בזה ותירצו דכל מטבע שהוא פחות מדינרין קרי פריטי ושם פי' בס"ד:

דף קיב.

מנשק כיפי דעכו פי' דעכו חציו בארץ וחציו בחוצה לארץ כדאיתא בירושלמי בפ"ק דגיטין. ושלא יגלו סוד העיבור פי' ר"ת ז"ל לעובדי כוכבים ומזלות כדאמרינן כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים זהו סוד העיבור:

ר' חנינא מתקן מתקלא (פי' רש"י מתקן. מתקלה) פי' רש"י מתקן מכשולי העיר כי מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו מחזר שלא יבא שם רע על הדרכים. והתוס' ז"ל פי' שהיה שוקל אבנים והיה מוצאן קלות כיון ששקל ומצאן כבדות אמר כבר נכנסתי לגבול ארץ ישראל וכן מפרש בתנחומא בפרשת שלח כשעלה רבינו ביקש לידע אם נכנס לגבול ארץ ישראל כיון דמצאן כבדות אמר [אין אלו אלא] אבני ארץ ישראל וקרא עליהן כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו ויראו את כבודך: